

Maria Borescu.

Iulii 1887

Natalie

*De la Mama
Jan' la Mama*

CRONICELE ROMANIEI

SÉŪ

LETOPISEŢELE

MOLDAVIEI ŞI VALAHIEI

A DOŪA EDIŢIUNE

REVĂDUŢĂ, ÎNDESTRATĂ CU NOTE, BIOGRAFIŢI ŞI FAC-SIMILE,
CUPRINDEŢU MAI MULTE CRONICE NEPUBLICATE ÎNCĂ; ŞI, CA ADAOSŪ:

TABLELE ISTORICE ALE ROMĂNIEI

de la 1766 până la 11 Februarie 1866.

DE

MICHAÏL KOGĂLNICEANŪ

Prefație.

Cuvântu introductivŭ la Istoria Națională.— De *Michail Kogălniceanu*.
Carte pentru descălecatul d'ânteiŭ alŭ Moldovei.— De *Miron Costin*.
Carte pentru descălecatul d'ânteiŭ alŭ Moldovei.— De *Nicolai Costin*.
Fragmentul Croniceŭ atribuită lui *Nicolai Milescu*.

Domniŭ Moldovei (1354—1594).— De *Vornicul Grigori Urechi*.

Letopiseŭul Moldovei (1594—1662).— De *Logofetul Miron Costin*.

Apendice.

BUCURESCI

IMPRIMERIA NAŢIONALĂ, C. N. RĂDULESCU, STRADA ACADEMIEI 24.

1872

PREFAȚIA

La a-doua edițiune

La 10 Aprilă, anulă acesta 1872, s'aă implinită *două-deci de ani*, de când amă dată la lumină ântêta edițiune a **Letopisețeloră Moldovei**. Astă-đi publică ca a-două edițiune **Cronicele Romăniei**.

In acestă intervală de două-deci de ani, câte s'aă petrecută in țera năstră! In săși țera s'a transformată! Visul strămoșiloră nostri, marele scopă națională ală lui Ștefan și ală lui Mihaș s'a realizată : **Astă-đi avemă o Romănie**.

In istoria popăreiloră lumei moderne, cu deosebire demnă de tătă mirarea este sôrta națiunei romăne! Din incepută incungăurată de puternici vecini, in luptă seculară cu ei, subpusă, apoi, și sfășiată in mai multe trunchiuri, nu odată ea a fostă pe marginea prăpăstiei; nu odată existența și chăar numele s'ău ată fostă in ajunulă de a fi sterse din cartea omenirei; și, faptă curiosă, tocmai in acelle momente de durere, când fiii ei cei mai energici, cei mai plini de credință in vitalitatea gintei romăne, desperată, tocmai atuncă Providenția lua de mână pre națiunea năstră, ca pre o fiică iubită inre fiicele celle mai iubite, o scotea din tôte pericolele, și o realța mai tână și mai sdravenă de cât fusse inaintea ôrei peirei! N'avemă, dără dreptă, noi, Romăni, de a susține că la gurele Dunărei de giosă, nouă ni s'a dată o misiune de implinită!

Se apropie două sute de ani de când — in mișfloculă resbeloră esteriore și civile, in mișflocul a totă felulă de tiraniă din lăuntru, sub cară apoi și-a perdută și viața — Miron Costin, in 1677, scriindă Letopisețulă Moldovei, đicea aceste durerose cu-

vinte: «*Ce, sosiră asupra noastră cumplite aceste vremi de acum, de nu stămii de scrisore, ci de-griji și suspinuri; și, la acestu felu de scrisore, gându slobodă și fără valuri trebuiesce; ără noi privimă cumplite vremi și cumpănă mare pământului nostru și nouă!*»

Cinci-șeci de anî mai târziu, situațiunea devenise și mai rea; și bțetulu Ion Neculce, aprópe de a-și inchide ochiî, după o lungă vieță plină de furtunî, strigă in marea sea durere: «*Oh! Oh! Oh! Săracă țără a Moldovei! Ce sórtă de vieță 'lî-aú căđutú! Cum aú mai remasú omú trăitorú in tine, de mare mirare este, cu atâte spurcăciuni de obiceiuri ce se tragú până astă-đi in tine, Moldovo! etc.*»

Când assemine accente dureróse eșău din peptulu bėtrânilorú nostri cronicari, fie-care din ei omú de statú insemnatú alú tempuluí sėu — Miron Costin, mare Vornicú alú Moldovei, carele đicea luí Duca Vodă: *sė nu dămú loculú, că pământulu acesta este frământatú cu sângele moșilorú și strămoșilorú nostri*; și Ion Neculce, ultimulu Hatmanú purtătorú de resbelú, carele in fruntea ostirei Moldovene a contribuitú la salvarea luí Petru cellú Mare pe țermurile Prutuлуí — ei nu numai arătaú durerile tristuluí secolú in care trăiaú, dără prevedeaú și prevestiaú viitórele nenorociri ale țerei: tăyarea séu isgonirea ultimilorú Domni români, secululu de ferú și de tină alú fanarioșilorú, prefacerea orașelorú dunărene in cetăți turcesci, cedarea pe unú tempú a banatuluí Craiovei, perderea până astă-đi a Bucovinei și a Bessarabiei, infine mai multú de cât eminenta stergere a țerilorú române de pe charta Europei!

Și, cu tóte aceste, după grozavul potopú strălucesc curcubeul reinseninării orizontuluí Romănescú! Marea revoluțiune francesă đice popórelorú, ca și Christú luí Lazaró, *sculați-vė!* Numele luí Napoleon, ca in tótă lumea, strebate și la Dunărea de josú! Sim-

șimântul naționalu renasce. Tudor Vladimirescu revendică drepturile nu numai ale țerei, dără și ale claselor desmăscenite. Ellu ea arma nu numai in contra fanarioșilor, dără și in contra boșelor, séu a *despoietoriloru norodulu*, spre a intrebunța propriile séle cuvinte¹⁾ Revoluțiunea sea națională, și totu-odată socială, este șimburele nu numai allu revoluțiunei din 1848, dără și allu actulu de emancipațiune din 2 Maiu 1864. Fanarioșii se isgonescu din domnia Moldovei și a Țerei Romănesci. Pe-urmă nasce resbelul între Rusia și Turcia din 1828—1829. Pacea de Adrianopol se încheie. Autonomia Principatelor se consfinșese prin acestu tractatu intr'unu chipu pozitivu. *Domniile române, viagere și alese, după datina străbună, se reinșinșeză*. Unu guvernū intemeiatu pe anume legi și aședeminte, subpusu controlulu *Adunăriloru obscesci*, inlocuesce ocârmuirea desfrănată și destructrice a despoșiloru străin; și *gintea Română nu pere!*

Dără, noue nenorociri vinu se apese vechile colonii ale lui Trajanu. Protectoratul rusescu degenerază in Proconsulatu. Domnii nu suntu de cât nisce locotenenți ai consuliloru Țarulu. Totu șimșimântulu de naționalitate și de libertate este interdișu și innăbușitu!

Revoluțiunea francesă din 1848 își află resunetulu — ca in totă Europa — in Iași și in Bucuresci! Inșă, mișcarea este incurënd reprimată. Ocupațiunea turco-rusescă vine in ajutorulu reacțiunei din lăuntru. Autonomia țerei redevine unu simplu cuvântu; garanțiile naționale și constituționale ale tractatulu de Adrianopol se inlocuescu prin hîdăsa convențiune de la Balta-Liman, care este negațiunea a totă independința, a totă libertatea și legalitatea din lăuntru! Domnii nu se mai alegu de țără; ei se numescu in Con-

¹⁾ Scrisóre inedită a lui Tudor Vladimirescu către bătrănu Nicolae Golescu, din colecțiunea D-lui Dimitrie A. Șturza Miclausenu.

stantinopoli, seû, mai bine dicându, in Petersburgü; și nota contelei de Nesselrode contestă națiunei Române până și glorioasa sea origină!

Când prezentul era atât de negru, iată și viitorul ce in 1852 ne ascepta. Principatele erau in ajunulü de a fi luate de către Rusia *zalogü pentru cheia Sântului Mormântü!* Subt pretestü de a se ocroti Grecii orthodoxi, Româniü orthodoxi aveau a'și vedea țera ocupată de armile Impëratului orthodoxü, și dată pradă tuturilor relelor resbelului!

Cu asemine trecutü, prezentü și viitorü, cum, dëră, se nu disperămü de sörta țerei și a națiunei nôstre, cu tôte că pe atunce eramü in vârsta speranței, eramü junü! Cum, dëră, in 1849—1852, când amü sevërșitü publicarea colecțiunei Cronicelorü Moldovene, se nu fiü și eu lovitü de acea ingrijire durerösă dëspre viitorul nostru, pre care o resimția tötă generațiunea contimporană, *sfășiată in individualitățile selle, lovită in illusiunile selle celle mai plăcute;* și așa, chïar in capulü acei edițiuni se recomandü inimelorü lovite de durerile patriei studiul istoriei națiionale, ca limanulü de mântuire, ca singurulü oraculü ce ne mai putea spune viitorulü!?)

Ei bine, tocmai atunce, când națiunea renuncia chïar la speranțiă, Francia, Anglia și Italia rădicaü mânușia ce Rusia aruncase lunei civisate. Resbelulü Crimeei nasce! Drapelele puterilorü alliate fâlfâie pe zidurile sfârîmate ale Sebastopolei. In acelașü timpü, o mână de Români se facü peleriniü și apostoliü națiionalității lorü. Ei strebatü in oficinele preseii și in cabinetele diplomațilorü; glasulü lorü ajunge până la tronurile Monarhilorü, arbitriü lunei! Energia și eloquenția lorü devine stăpână opiniunei publice: și România este copilulü de predilecțiune alü Europei, precum fusesse Elada in 1821—1828!

) Veđi mai departe prefața la äntëia edițiune.

Pacea de la Paris se încheie în $18/30$ Martiu 1856. Românii sântu chămați de a se rosti înșiși ei în privința viitoare organizațiunii a patriei lor; și inadinsă trimiși ai Areopagului Europeanu vinu în Bucuresci și în Iași spre a asculta glasul și dorințele unei națiune desceptată din mormântu!

Vântul libertăței imprăstie nūorii negri de pe orizontele Dunărei de giosu. Ce mare, ce frumoasă epochă incepe atunci! După seculi de despotismu și de îngiosorire națională și socială, tôte clasele populului Românū se intrunescu în Adunările-mume din 1857! *Frăția Romănescă renaște!* Pe acelleși bănci și pentru acellașu mare scopu: *Formarea statului Românū*, se intrunescu într'o stringetură de mână Domni, boieri și sătenii. Atunce n'amū mai avutu a scrie istorie; *amū făcutū istorie!*

Moldova, cu tōtă individualitatea sea istorică, cu tôte interesele sēlle proprii, avēndū consciința a marelor sacrificie materiale ce avea sē facă în favōrea unei mari idei, este sublimă de abnegațiune! Ea se rostesse unanimă în favōrea Unirei! Spre a agiunge la putința de a se rosti liberu, ea avea nevoie a se lupta, și se luptă cu bărbăție, și în contra influenței activă din afară din partea Turciei și a Austriei, și în contra presiunii fōră de margini a guvernului vitrigū alū lui Vogoridi, rānduitū Caïmacamū cu misiunea anume de a combate aspirațiunile naționale! Protectorū activū și generosū alū acestorū aspirațiunii este Napoleonū III, cātū a împărățitu geniulū bine-făcētorū alū Romăniei.

Rusia atunci își părăsesce și ea politica greșită, și se întorce la politica drēptă din timpulū tractatelorū de Kaïnardji și de Adrianopol. Alătura cu Franția, ea sprijine ideea Unirei, pre care dejă o recunoscuse și o garantase în principiu prin Regulamentulū organicū din 1832.

Prusia și Italia, și apoi și Anglia, iaū subt scutulū lorū dorin-

țele și trebuințele națiunii Române. Și ast-felū, se incheie Convențiunea de la Paris, care, dacă nu ne da Unirea, dără cellū puțin ne da mișlōcele și puțința de a agține la realizarea ei!

Și așa, renascerea României devine o realitate!

De la 1859 până la 1864, ce n'amū făcutū! Alegerea unui singurū Domnū pentru ambele Principate; și, in curênd, ca consecință, *Unirea țerlorū plină și intrégă*, secularizarea averilorū mōnastirilorū inchinate și neinchinate; oborirea clăcei (boșerescul) improprietărirea țeranilorū!—Marea cestiune socială, carea pretutindine a costatū sacrificie materiale colosale, ruina de classe intregi și șirōie de sânge, in România se dislégă fōră o picătură de sânge, fără ruina nimenui; ba chīar din contra, de la alū-doile anū, producțiunea agricolă se indoșce, și bonurile rurale salvă averea a sute de proprietari indatorați!—Și apoi, egala indrituire a tuturilor classelorū societăței Române; sufragiulū universalū; instrucțiunea publică generală, gratuită și obligătore; inarmarea intregēi națiunii, ca principiu, și, in faptū o armată numerosă și bine organizată, cum Dunărea de gōsū nu veduse o asemine din timpurile lui Stefan și Mihaī! Și câte alte reforme, adevēratū liberale! Unificarea codurilorū, cu maritagiul civilū, cu juriulū, cu oborirea pedepsei de mōrte; legea județiană; legea comunală; camerele de comerț și de agricultură; concursurile și espoșiunile de agricultură și de industrie națională, sistemulū metricū decimalū, etc. etc.

Și, mai presus de tōte, rumperea Convențiunii de la Paris, in cât ea mărginīa autonomia țerei; și, ca preambulū la Statutulū din 1864, Europa recunoscēndū României *dreptulū absolutū de a'și preface guvernul și legile din untru după trebuințele și interesele sēle, fōră celū mai micū amestecū și intervențiune din afară!*

Ș'apoi, s'aū pututū susține că *Doue Maiū* a fostū o lovire de

statu, unu actü carele in 'deafară restatornicia Romănia in tôte drepturile sêlle de națiune liberă și autonomă, și in lăuntru sfârîma oligarchia, și chîama unü milionü de Români la viața politică și la proprietatea emancipată de legăturile clăcei și ale drepturilor feudale!

Iată ce a făcutü generațiunea de la 1848 — 1864, generațiune la care, s'emi fie permisü, nu fôră óreși-care mândrie, de a mẽ numera și eü!

Déră, aceste reforme, odată proclamate, nu mai era de cât de a le aplica cu înțelepciune, cu sinceritate, și de a le conserva cu bărbăție. Din nenorocire, cei de sus n'aü avutü indestulă putere morală spre a evita in punerea lorü in lucrare greșelele și mai ales abuserile! Ba, mai multü, aplicarea lorü a fostü incredințată unorü ómeni, cariü nu puteau s'le iübescă, căci nici le-aü professatü, nici aü luptatü vre-o-dată, in viața lorü, pentru dobândirea lorü!

Dacă amü fostü fôră cruțare pentru cei de sus, nu se cuvine s'fiü mai indulgentü pentru cei de jos, cariü n'aü avutü indestulă răbdare și bărbăție spre a se lupta, pe calea legală, pentru vindecarea greșelelorü și inlăturarea abuserilorü! *Și astfelü, se făcu 11 Fevruariü 1866!*

Lasü generațiunei june, actuale, carea succedză generațiunei mele, carea are a trăi subt regimulü creatü in 1866, s'facă ca actualü sevêrșitü in nôptea de 11 Fevruariü și consecințele sêlle s'fructifice in bine pentru mărirea și fericirea Romăniei!

Departe, déră, de mine ideia de a țice unü singurü cuvêntü de blamü asupra acestorü eveneminte! Inse, îmi voiü permite numai o întrebare: Când vedemü că, cu tôte garanțiile de independențiã și de putere ce ne asigură illustra Dinastie căreia națiunea Română a incredințatü presintele și viitorulü seü, autono-

mia țerei recunoscută de întreaga Europa în 1864, într'unu chipu solanelu, astăzi este pusă din nou în cestiune; când neconținut suntemu amenințați cu conferinți și cu intervenți străine, în afaceri cu totul de resortulu administrațiunei noastre din lăuntru, d. e. conferință pentru căile ferate, conferință pentru Jidovi, etc., nu ne vedem prin însăși acesta reinapoiati în acelle tempuri de pericole și de îngiosorie națională, de care ne socotisem salvați pentru de-apururea; și așa, nu suntemu póte siliți de a repeta și noi țipátulu de durere alu lui Miron Costin? «*Noi primim cumplite vremi, și cumpenă mare pământulu nostru și nouă!*»

Să sperămú, să credemú că Dumnezeuul părinților nostri, carele nu odată ne-a salvatú pământulu și némulú, chiar în ora peirei, nu ne va lipsi și acum cu puternicul său brațú! Să ne întărimú *cu iubire* în increderea, că generațiunea *jună* va avea destulă inteligență, patriotismú și bărbăție, spre a păstra și apăra existența și drepturile României, întrunită și organizată de generațiunea *bătrână*, nu fórá óreși-care trude și sacrificii!

În aceste cugetări retrospective amú întreprinsú publicarea acestei noui edițiuni a unei lucrări laborioase a juneței melle. M'amú folositú de vacanțiile politice la cari aú acum recursú mai mulți bărbați politici, cari ca și mine credú, că nu prin restaurațiunea trecutulu se póte fonda și asigura viitorulu acestei țeri!

Când rostescú aceste cuvinte, eú sum departe de a esprima, pentru mine, cea mai mică părere de rău despre neactivitatea mea politică. Din contra, eú bine-cuvintezú retragerea mea, pentru că mi-a datú tempul și plăcerea de a mă întórce la nisce studii care din frageda vârstă mi-aú fostú iubite. Aceste studie îmi suntú acum și mai scumpe, fiindú-că, după atâtea lupte, care în cursú de mai bine de trei-șeci de ani aú agitatú vieța mea, astăzi îmi daú o plăcută distrațiune și o dulce mângăfere! Ba, mai multú:

ele îmi întăresc caracterul, și puindu'mă încă odată înainte es-
semplul atătorū mari bărbați ai vechei Romăniă, cărî dreptū res-
plată a marelorū lorū fapte n'au cullesū de cât mórtea, esilul și
prigonirea, mă învață a privi cu sânge rece dușmăniile la cari
amū fostū și sum încă espusū. Astfelū, tare de assemine lecțiunī,
eū nu păstrează pentru nimene nici o rancună.

Și aceste odată și se in trecătū, cum se nu 'mă iubescū țera,
țera strămoșilorū mei, și, o sperezū, și țera copiilorū mei? Cum
se nu o bine-cuvintezū, și se nu' dorescū destinatele celle mai
lungī și celle mai frumoșe, ei, carea a făcutū pentru mine ceea
ce n'a făcutū pentru fiul seī ceī mai illustri, dāndū'mă ocașiunea,
rară in vieța tuturilorū bărbațilorū politicii din tóte țerile și din
tóte epochele, de a putea secera, încă inainte de a agține la
bētrānețe, sēmința ce in timpul tinereței amū pusū in pāmēntulū
nascerei melle? Da, bine cuvintedū țera mea, pentru că mī-a datū
rara fericire de a putea transforma in legī positive principiile
cari mī-au încăldītū inima in primă-véra vieței, și au formatū
basa activității anilorū mei politici!

Eramū studentū la Universitatea din Berlinū, când, in 1836,
de-abia in vârsta de 19 anī, (amū intratū pe scena publicității
cu o broșură, scrisă in limba franceză¹⁾), prin care, descriindū sór-

¹⁾ Esquisse sur les Cigains, par M. Kogalniceano, Berlin chez B. Behr.—Nu'mi place a vorbi
de mine; astă-dată, însă, sē'mi fie permisū de a țice doue cuvinte despre persóna mea. Unele
collecțiuni biografice și câteva calendare au bine voitū a descrie și vieța mea. Nu mă voiū pu-
ne a indrepta erorile comise in privința actelorū mele politice; dēră voiū indrepta erórea in
privința datei nascerei melle, pre care unele din scrierile mai sus citate o ficséză in anul
1807 sēū 1809.

Constatū că nu s^{am} atātu de bētrānū. Din *cēslovul* părintelui mei, culegū insemnarea scri-
să chiar cu mâna sea, din care resultă că sum născutū in Iași, la anul 1817, luna Septēmvre
in șese.

Tatāl meu a fostū Vornicul Ilie Kogălnicēnu; muma mea a fostū soția sea Catinca, născută
Stavillă, familie romănescă din Bessarabia; De pe tatā și de pe mumă, din moși și stremoși,
mē fălescū, dēră, că sum Românū Moldovanū, și cu mândrie recunoscū că familia mea nu au
cāutatū nici-odată origina sea in țeri și in nēmuri străine!

ta țiganilor din România, am început să combat sclavia neagră. Curând după aceea am combătut cu o ură și mai energică sclavia albă.

Ast-fel din tinerețile mele mă fălesc că am făcut parte din acea mică cohortă de junii, cari din emanciparea țiganilor și a țeranilor au făcut programul vieții lor politice!

Sub domnia lui Mihail Sturdza am avut onoarea de a felicita, în numele junimei liberale, pe acest Domn, pentru emanciparea țiganilor domnesci și mănăstiresci. Sub domnia bunului și fericitului întru amintire Gregorie Ghika am împreună lucrat cu partidul unionist pentru emanciparea țiganilor particulari. În fine, în 14 August 1864, ca primul ministru al țerei mele, am redigat și contrasemnat decretul prin care Alesandru Ion I *oborîa claca, și improprietăria pre țeranii Români*. Cum dară se nu iubesc această țară, atât de bună, carea m'a pus în pozițiune de a-mi lipi numele la toate acele legi nemuritoare din 1864, ce au sfârșit oligarchia, pururea fatală României, și un milion de iloți i-au făcut cetățeni, dându-le vot, pământ, pușcă și școală?

Etă ceea ce mă face să mă iubesc țera din toate puterile inimii; eu o iubesc chiar pentru dușmanii ce m-au dat; căci în prigonirile ce acestia m-au făcut, ei s-au arătat atât de mici cu sufletul și cu mișlăcele cu cari m-au atacat, încât au dovedit, că ei nu voiau a lovi persoana și defectele mele, ci principiile la triumful cărora am lucrat — poate pe căi diferite — cu toți companiile mele de juneță și de vristă bărbătească, pentru cari naționalitatea și libertatea n-au fost numai nise zadarnice cuvinte.

Dără întorcându-mi ochii spre mișcarea politică din ultimii douăzeci de ani, fără să voiesc, m'am alunecat pe teremul actualității; și, regretându această scăpare din vedere, revin direct

la subiectul meu, spre a vorbi acum de mişcarea literară — istorică din aceeaşi epocă.

Afară de N. Bălcescu, carele promitea României unu istoric, dără pre care mórtea l-a răpitu fõră-de-tempu, unu singuru mare talentu nu s'a ivitu spre a da ţerei ceea ce'i lipsesce până astăzi: *o istorie naţională*. Nu a fostu totu aşia şi cu publicarea acelloru scrieri şi acte menite de a pregăti şi inlesni calea viitorulu istoric. Aice ne putemu fãli cã ultimii doue-şeci de ani n'au fostu de-locu sterili!

Archiva Romănescă, ântâia colecţiune istorică, publicată de mine cu multu înainte anulu 1848, şi Magazinul istoric, publicatu după aceea de N. Bălcescu şi Treb. Laurianu, au avutu ca demni succesori, Uricarul lui Th. Codrescu, Tesaurul de monumente historice alu lui A. Papiu Ilarianu, Archiva istorică a lui B. Hăjdeu, Columna lui Trajan, ce se redige şi acum totu de acestaşu, Atheneul şi Anuariul instrucţiunei publice de V. Alecsandrescu, revista de peste Carpaţi Transilvania, şi alte reviste şi colecţiuni cari au scosu la ivelã nenumerate şi preciose documente! Cronica lui Şincai a fostu salvată de peire prin dărnicea şi îngrijirea patriotică a lui Grigorie Ghika, Domnul Moldovei! Lucrări importante pentru istoria romănescă s'au publicat, apoi, in Ungaria şi Transilvania, in Rusia, Polonia şi cele-alte ţeri slave! Invetata Germania şi bine-voitorea nouă Franciã au scosu la luminã mai multe publicaţiuni de interesu pentru Români. Ast-fel in condiţiunile actuale ale literaturii noastre istorice, şi mulţamită liberalismulu cu care astăzi tôte guvernele şi tôte societăţile invetate deschidu bibliotecele şi arhivele lor in investigaţiuniloru invetăşiloru, mulţamită assemine şi inlesnirii şi estinatăţei cu care, prin căile ferate, Români potu astăzi călători până la extremităşile Europei, eu credu cã tempulu a sositu ca şi România se aibă o istoriã naţională!

Ca pregătire la această viitoare istorie, cred că a contribui și eu prin publicarea colecțiunii complete a Cronicelor Române, câte ni sunt cunoscute și păstrate până astăzi. Ba, susțin, că până la publicarea unei istorii raționale, totu Letopisețele scrise de bătrânii noștri, cu toate defectele și neindeplinirile lor, sunt cea mai bună și mai interesantă istorie a României!

Domnul B. Hăjdău, acaruia lucrării, merite și aptitudine rară pentru istoria țerei, sum eu cel d'ânteu a le recunoște, in conclusiunile sêlle critice asupra unei Cronică vechi a Moldovei, pre care D-sea a descoperit-o intr'o traducțiune Polonă, și pre care D-sea o califică de *Cronică Putnă*), și ce lucrarea mea, adică antea edițiune a Letopisețelor Moldovei, este parțială și nu satisface toate esigințele sciinței moderne. Apoi, continuă: «Nu își pôte inchipui cine-va câtă lumină ar revêrsa asupra istoriei nôstre macar contestul analitic al variantelor. Vom da un exemplu: Analele lui Ureki ni sunt cunoscute până acum numai in nisce copie, mai multu sêu mai puțin moderne și modernisate. Fia-care copie diferesc de toate cele-alte, și numai critica ar fi in stare a restabili textul primitiv. etc».

Dorința anteu a D-lui Hăjdău, de a se face in privința Cronicelor Române o lucrare completă, astăzi se realiză prin această edițiune, carea cuprinde toate Cronicile Moldovei și ale Țerei Romănesci, tipărite și manuscrise, câte ni sunt cunoscute până astăzi.

Dorința a-doua, de a se publica contextul variantelor, cred că in privința Cronică lui Ureki și a lui Miron Costin este implinită! La cele-alte cronice contextul variantelor ar fi de-pri-sos, când s'au luat de basă la tipărire mai totu-dé-una inșei

) Veđi Archiva historică a României, tom. III. pag. 33. Acastă cronică va fi reprodusă și in colecțiunea nôstră, tom. III.

originalele! Cât de a se face o lucrare critică despre Letopisețe, în conformitate cu prescripțiunile științei moderne, și eu am exprimat această dorință deja la publicarea întâiei edițiuni. Etă ce țiceam în prefața acei edițiuni: «Sciū că colecțiunea mea va avea încă multe lipsuri, multe fapte rău citate, multe date nepotrivite; déră îndreptarea acestora este tréba orî a istoricilor ce vorî întrebuița-o, orî a criticilor ce vorî lămuri o.» Ce țiceam atunce, o țicū și acum. Odată țera îndestrată cu publicarea unei colecțiuni completă a Cronicelor sélle, va veni de-sigurū unū eruditū carele va face lucrarea cerută de Domnul Hăjděu. Póte D-sea însuși va îndeplini această trebuință, ca unul ce are tótă capacitatea pentru a o putea face cu succesū. Însă, până atūncî, lucrarea de mare importanță era și este de a scăpa de la peire analele nóstre, cari fiindū numai în manuscrise, din ți în ți au dispărutū și, din nenorocire, disparū și astăđi!

Când, însă, Domnul Hăjděu pretinde că Cronica lui Ureki arū fi reproducă numai după nisce copie mai multū sěu mai puțin modernisate, D-sea este în mare eróre. Cronica lui Ureki, publicată pentru ântěiași-dată de mine, este scósă de pe unū manuscrisū, carele, dacă nu este originalul, déră este netăgăduitū cea ântěū sěu una din cele ântěū copie alle cronicei lui Ureki compilată de Miron Costin! Manuscrisul acesta numěra o vechime de cellū puțin două sute de ani!

Ceea ce s'a făcutū cu Ureki, s'a făcutū cu toți cei-alți croniciari. Edițiunea mea este făcută nu după copii moderne sěu modernisate; ea reproduce cu unū respectū filialū textul chîiar alū originalului sěu alū còpielorū cellorū mai vechi cunoscute până astăđi. Nu credū, o spunū cu óreși-care fală, că cineva sě fie avutū subt ochi, și sě fie studiatū unū numěru mai mare de cro-

nice, de cât eu.¹⁾ Biblioteca publică din Iași posedă o colecțiune interesantă de vr'o ștece Letopisește manuscrite. Tóte aceste s'au studiată de mine, fiind-că au fostă ale mele, și dupě sevêrșirea ântêiei edițiunii au fostă cedate bibliotecei²⁾.

Biblioteca din Bucuresci are assemine vr'o patru Letopisește; și pre aceste le-amă cercetată, cu tóte că nu oferă nimicū interesantă, fiindă numai nisce còpie moderne.

Pretutindine unde amă aflată că există vre-ună Letopiseștă manuscrită, n'amă cruțată nică timpă, nică sacrificiș spre a'lă putea dobândi pentru studiare. Acesta se va dovedi prin lista manuscritelorū ce amă întrebuițată la publicarea acesteș colecțiunii, și cu care se va închea tomul alū-cincilea alū edițiunei!

Din acéstă listă, indestul de numerosă, amă pretențiunea de a poseda manuscritele celle mai vechi, și prin urmare celle mai prețioșe³⁾.

¹⁾ Acéstă studiare și collectionare amă începută a le face încă din anul 1833!

²⁾ Intre aceste manuscrite se află și cartea de musică religiôsă, *psaltiki*, a capelei domnesci din cetatea Némfului, din timpul lui Ștefan cellū Mare.

³⁾ Așa, eu posedū topia cea mai vechiă a lui Ureki, compilată de Miron Costin, de care amă vorbitū mai sus. Posedū originalele cronicelorū lui Ion Neculce, a lui Enaki Kogălnicenu și pòte și a lui Simeon Dascalul. Mai amă doue còpie fórte vechi ale cronicelorū lui Nicolai Costin, și a lui Radu Grecenu, cari se află in posesiunea familieș melle de *una sută un-spre-ștece ani*. Elle impreună cu cronica lui Simeon Dascalul, au fostū cumpărate in Constantinopoli in anul 1761, precum o afirmă insemnarea autografă a streunciiului meu Enaki Kogălnicenu, frate cu stre-bunul meu Constantin Kogălnicenu, și însuși ellū cronicarū. Originalul *tragediei* lui Alecsandru Beldiman mi s'a pusū la dispozițiune de Domnul Dimitrie A. Sturdza, carele, in prețioșă șea colecțiune de la Miclaūseni, posedă și D-lui unū mare numărū de Letopisește manuscrite, déră cari suntū mai noui de câtū manuscritele păstrate de mine.

Cronica calificată de *cronica inedită, scrisă de unū logofetū Ștefanū*, și care se publică in Trompeta Carpațilorū, nu este de cât o copiare fórte modernă a cronicelorū lui Nicolai Costin și a lui Radu Greceanu, a cărila singurul meritū este că, dupě ce reproduce o pagină din manuscrișul moldovénū, apoi prescrie o altă pagină din manuscrișul munténū, și așa, cuprinde analele ambelorū țeri.

In anul 1858, adică *șese ani* dupě publicarea Cronicelorū complete ale Moldaviei, și *ștece ani* dupě publicarea in Magasinul historicū a Cronicelorū lui Radu Greceanu și a lui Radu Po-

Celle espuse mai sus îmi dau dreptul de a sprijini că colecțiunea mea, departe de a modernisa pre vechii nostri cronicari, îi reproduce în totă fidelitatea textului aflat în originale și în copielele cele mai vechi cunoscute. În reproducerea lor, eu am pus un deosebit și sântu scrupul, pentru a păstra limba în care ei au scris. Modernizare nu s'a făcut de cât în privința caracterelor latine pre cari le-am adoptat la această edițiune, din cauză că literele kirilice au devenit necunoscute la cea mai mare parte din cetitori, și că scopul principal al lucrării mele este de a popularisa, în generațiunea actuală, cunoștința vechilor nostri cronicari, și prin urmare istoria noastră națională, așa cum ea este scrisă de dânșii, în limba lor naivă, pitorescă, și adesea chiar sublimă.

Sum dără, în dreptu a mă mēguli că lucrarea mea, fără a fi perfectă, n'a fost a unui simplu editore.

Înainte de a fini, voiesc a arăta diferența ce există între ântea și adouă edițiune. Cea d'ânteu cuprindea numai Letopisețele Moldovei; acesta a-doua cuprinde și Letopisețele Valachiei,

---

pescu, Domnul Georgi Ioanid, *chiar în București*, a publicat două volume calificate de *istoria Moldo-Română*, și dându-le ca reproducțiunea a nisce manuscrise vechi, cele despre Moldavia găsite în mănăstirile Kozia și Serbănesci, și cele despre Valachia ca aflate în orașul Kișineu de Ierodiaconul Daniil. Când se afla acolo în surghiun cu Mitropolitul Grigori. Si Domnul libraru Ioanid afirmă, încă, că marea descoperire din mănăstirile Kozia și Serbănesci s'a făcut de un eminentu professore de istorie din gimnasiul Sântului Sava! Ei bine, în faptu volumele publicate de D. Ioanid nu sunt de cât reproducțiunea unor copie moderne ale Cronicelor lui Nicolai Costin, Radu Grecenu și Radu Popescu, publicate cu șeci ani mai înainte, cea ânteu cronică de mine, între Letopisețele Moldovei, și cele două din urmă în Magazinul istoric al lui N. Bălcescu.

Singurul lucru nou ce conțin acele volume este *fragmentul despre începutul Românilor* pre care Domnul Hăjdēu îl atribute Moldovenului Nicolae Milescu. Eu reproduc acestu fragment în volumul ânteu al acestei edițiuni; însă din începutu facu rezervele mele în privința paternității dată de Domnul Hăjdēu. Din cele ânteu pagini cetitorul se va convinge că acestu fragmentu are de autoru un *Român de prestē Oltu*, carele se vede că nici a cunoscutu Moldova

carî in cea mai mare parte au fost publicate, precum amu mai şisû, in Magasinul historicu, şî s'au tipăritu şî in deosebî intr'unu micu numărû de exemplare. Acéstă ediţiune mai cuprinde şî unu numărû de Cronice şî de fragmente carî mi-au venitû la cunoşcinşă dupê editarea primei colecţiuni. Celler privitoare la Moldova vorû fi tipărite in tomul alu-treilea, celle ce se rapörtă la Ţera Romănescă vorû intra in tomul alu patrulea!

Ediţiunea acéstă mai are unu meritû. Putemû sprijini că cronicelle nôstre îşi iaû finitulû cu anulû 1766; de atunci, in cursu de unu seculû întregû, mai nu avemû analle carî se ne fi păstratû evenimentelle acestui seculû. O singură excepţiune formeză Eteria grecescă din 1821: ea a datû nascere *Tragediei* lui Beldiman şî unei descrieri a întâmplărilor, seû mai bine şicëndû, unei colecţiuni de documente din acea epochă, carî s'au publicatû de Domnul Cesar Bolliac in *Trompeta Carpaţilor*!).

Lacuna amu socotitû a o indeplini cu *Tablele istorice ale Romăniei*, carî fôră a fi o istoriă, in simşulû largû alû cuvântulu, totuşî vorû reproduce in ordinû chronologicu tôte evenimentelle, tôte actelle importante sevêrşite in Romănia de la 1766 până la 11 Februarie 1866! La acéstă dată mă voiû opri, nevoindû a face istorie contimpurană, şî încă mai puşin a mă rosti assupra unorû evenimente recente carî au schimbatû faşă Romăniei, şî a căroră consecinşe nu suntemû încă in stare de a le aprecia, ca unele ce nu suntû încă deşlinû desfăşurate.

Tablele istorice vorû forma volumulû alu-cincilea alû colecţi-

---

!) D-lu Papiu Ilarian a publicatû in Thesaurulû de monumente istorice unû *Chronografû alû şerei Romănesci, scrisû de Dionisie Ecclesiarchulû de la 1764 la 1814*. Publicămû şî noi acéstă cronică in colecţiunea nôstră, Tom. IV. Inşê trebuie se notămû că autorulû ei nu se desosbesce, precum o recunósce şî Domnul Papiu Ilarianu, de câtû prin o mare ignoranşă, chiar in privinşă evenimentelorû din lăuntru ale Romăniei.

unei, care se va încheia cu notițele biografice ale cronicarilor, și cu facsimilele manuscriselor celor mai vechi și mai remarcabile.

Socotesc că este timpul de a pune capăt unei prefații, carea deja a devenit prea lungă. Și aci, nu pot a-mi lua de la cetitorii unii adio mai potrivit, de-cât reproducându acellși cuvinte ale marelui istoric al Franței¹⁾ cu care am încheiat și prefața la întâia edițiune. Aceste cuvinte mai cu deosebire se potrivesc cu situațiunea actuală a României, când vedem atât de puțină inimă pentru a apăra demnitatea națională, și atâta servilism din partea acellora ce au dreptul și datoria de a pune pre guvernanții pe callea dréptă, pe *callea Romănescă!*

«In acestu timp de patimi politice, in care este așa de greu, «când cine-va își simte ceva activitate de spirit de a se «cunde agitațiunei generale, cred că am găsit un mijloc de repaos in studiul serios al istoriei. Nu că privirea trecutului și ispita seculilor mă fac se mă lepăd de întâele melle «dorințe de libertate, ca de nisce illusiuni ale juneței; din contra, «eu mă lipesc către elle din mult in mai mult. Tot iubesc libertatea; déră cu o afecțiune mai puțin nerăbdătoare. Imi dic că «in tôte epochele, și in tôte țerile s'au aflat mulți omeni cari, intr'o «situațiune și cu opiniuni deosebite de alle melle, au resimțit «aceeași nevoă ca și mine, déră că cei mai mulți au murit înainte de a vedea realisându-se aceia ce ei anticipau in ideă. «Lucrarea aceste lumii se sevêrșesce incet; și fie-care generațiune ce trece nu face de cât a lăsa o pétră pentru zidirea «edificiului cel visedă spiritele ferbinți. Acéstă convicțiune, mai «mult gravă de cât tristă, nu slăbesce pentru indiviđi datoria

¹⁾ Lettres sur l'histoire de France par Augustin Thierry. Lettre première.

«de a merge dreptu printre înșelăcunile interesului și alle deșertăcunel, nici pentru popore datoria de a'și păstra demnitatea »națională! căci dacă nu este de câtu nenorocire de a fi împilatū «prin puterea împregiurărilor, este rușine de a se arēta servilū!»

M. Kogălniceanu.

Sătulū Ripile.

in 14 Augustū 1872, a opta aniversară a promulgărei legei rurale.

PREFAȚIA

La întâia edițiune.

Dacă vre-odinioră studiul istoriei a fost trebuitor, acesta este în epoca noastră, în acest timp de chaos, când și oamenii publici, și oamenii privați, bătrâni și tineri, ne-am vădit individualitățile sfâșiate, și iluziile ce ni erau mai plăcute, sterse. Într'un asemenea timp, limanul de mântuire, altarul de rădămat pentru noi este studiul istoriei, singurul oracul care ne mai poate spune viitorul.

Acest mare adevăr îl simțesc mai cu deosebire națiile civilizate. Noi vedem că la dânsa istoria singură a moscenit tot interesul ce altădată îl aveau alte cunoștințe teoretice; căci, tocmai ele simțesc nevoea de a-și lega prezentul cu trecutul. De aceea, nici într'un secol, chiar în acel alt benedictinilor, nu s'a publicat ca astăzi colecții mai mari de cronice și de urice originale spre a complecta istoria. În adevăr, spre a avea o istorie, și în deosebi istoria țerei s'ele, nimic mai bun, mai folositor, mai neapărat este, de-cât de a se întorci la isvórele originale, adică de a avea înaintea sea, cronicile, biografiile, diplomele, toate acele acte scrise cari se raportază la întâmplările politice, la dreptul public, la legile, la instituțiile, obiceiurile și moravurile timpurilor trecute; căci, puși în față cu aceste originaluri, suntem, cum am vădit, la isvórele istoriei, fără ca nici un intermediar să se poată între noi și între aceste monumente vrednice de tot onorul. Noi vedem că în toate părțile, unde este ceva progres, staturile, ocârmuirile, societățile, învățaii, cu o deosebită emulație se ocupă cu adunarea, cu publicarea, cu cercetarea cronicilor, hrisóvelor, actelor, însfârșit a tuturor rămășițelor secolilor trecuți. Numai după această uriașă lucrare națiile au putut ajunge a avea o istorie.

Insufiat de o asemenea convicție, din frageda mea junețe m'am o-

cupatū cu adunarea cronicilorū țerei mele, și a orī ce acte privitoare la istoria ei. O colecție a acestorū din urmă amū publicat'ō in două tomurī a Arhivei Romānesci, cea āntēiū revistā retrospectivā in literatura nōstrā. Făgăduința datā in prefața acestei reviste, astādī o implinescū. Dupē mai multū de ȃcece anī de muncā, publicū, in sfērșitū, *intrēga colecție a Letopisețelorū Moldavieș.*

Munca acēsta aū fostū pentru mine mângăierea in desnădejde, refugulū in contra uritului, unū asilū in contra intēmplărilor și a prigonilorū din-afară, precum și a tulburărilorū din lăuntru. Inșelatū in tōte speranțele mele, inchisū in Rișca, de două-orī deșteratū, studiul Letopisețelorū, singura istorie naționalā ce avemū până acum, aū fostū pentru mine o nevoie ș'o mântuire. Nicī că mē căescū, dērā, de munca materialā ce m'aū costatū adunarea manuscriselorū, confruntarea și colaționarea deosebitelorū tecsturi, și, insfērșitū, publicarea unei ediții pre cât cu puțință corectā și deplinā. Dinpotrivā, mē bucurū cu rēsplătirea cea mai frumōsā ce o puteamū aștepta; astādī istoria țerei mele, cuprinsā mai inainte in câteva manuscrise pre carī timpul și pōte și réoa vroință din ȃi in ȃi le impuțina, nu mai este in pericolū de a peri: invenția lui Gutemberg immiind'ō aū asigurat'ō pentru tot-d'auna; și astādī orī și cine pōte ceti in adevēratele sēle isvōre, istoria naționalā, acestū mare sacerdotū alū gândirei, flacāra religiei, a patriei și a artelorū.

Munca mea cu acēstā publicație nu aū fostū nicī a unui autorū, nicī a unui compilerū; dērā, in privirea greutățilorū materiale, potū ȃice că aū intrecutū și pre a unuia și pre a altuia. Spre a nu vorbi de timpulū și cheltuețele ce mī-aū trebuitū intru adunarea manuscriselorū reslețite in tōte părțile, sēmī fie numai ertatū de a observa că originalele cronicarilorū nostri suntū, cu puține escepții, perdute; copiele ce ne-aū ramasū suntū orī greșite orī intunecate prin rei prescriitorī; la altele găsimū orī simțitōre lipsuri, orī prescurtārī făcute de nisce nepricepuți compilerī ce pretindeaū a forma o cronicā din analele deosebițilorū

scriitori, din care cauză Letopisețele lui Ureki și a lui Miron Costin ajunsese a nu fi de cât un singur trup, atribuit când unuia, când altuia. Din aceste provine că cronicile, cari cum am vădit, sunt cel mai sigur și temeinic izvor al istoriei naționale, căduseră între Români într'un discreditu atât de mare, încât cine dicea *Letopisețe* dicea *basne*, cine dicea *cronice* dicea *mituri*. Numai streinii au fost mai drepti pentru operele lui Ureki, a Costinescilor și a lui Neculce. Traducerea acestora în limba grecă de Amiras, făcută din porunca Domnului Grigori Ghica, o altă traducere în limba latină care au întrebuințat-o Engel la compunerea istoriei Moldaviei, scrisă în limba germană, și mai ales tractatul despre cronicile Moldaviei, scris în franceză de D. Haase ¹⁾ dovedesc indetul de preț ce cronicarii nostri au înainte învățaților streini. ²⁾

¹⁾. Vezi: *Notices et extraits des Manuscrits de la bibliothèque du roi et autres bibliothèques publiés par l'institut royal de France. Paris. Imprimerie royale. tom XI.*

²⁾. Nota adăogată la 1872.—Când am publicat edițiunea din 1852, eram departe de a ști că Cronicile României, cel puțin ale Moldaviei erau traduse și în *limba franceză*. Acăsta este acum un fapt cunoscut. Am vădit ochii mei o copie datorită amicului Românilor, D-lui Ubicini, scosă de pe un manuscris original ce se află în biblioteca națională din Paris, și care poartă următorul titlu:

LIVRE HISTORIQUE. Contenant les Gouvernemens et les Vies des Princes de Moldavie et des autres Souverains des pays Circonvoisins à cette Principauté, leurs Contemporains depuis l'an...et le Gouvernement de Drago Voda jusqu'en 1729.

Avec un abrégé de l'histoire du Monde, de l'origine et de l'établissement de toutes les Nations qui l'habitent, depuis sa Création jusqu'au règne de l'Empereur Trajan et au delà.

Composé en premier lieu dans l'idiome moldave par le Seigneur Miron Costy grand Logofete, ou Chancelier de Moldavie: Ensuite d'ordre du très. Excellent et très Illustre Jean Gregoire Ghica Voevode ou Prince de la Moldo-Valachie fut traduit en Grec Vulgaire à Ghiassy en 1729 par le Seigneur Alexandre Amira de Smirne cy-devant grand Soultzar ou Ecuyer de la cour de Moldavie: et de ce dernier idiome a été mis en François per Nicolas Genier, aussy de Smirne cy-devant honoré d'un Employ dans la Bibliothèque de Sa Majesté très Chrétienne à Paris. A ANGORA MDCCXLI.

Cronica lui Grecenu este tradusă în *limba germană*. Un exemplar al acestei traduceri se află în biblioteca Pestei, un alt exemplar în biblioteca din Brașov.

Insuflată de aceștiași respectă pentru aceste monumente părintesci, eu m'amă feritĂ de a face cea mai mică schimbare, sporire, sau scurtare in ele; totă silința mea aĂ fostĂ deosebirea și indreptarea tectelorĂ seĂ dupĂ originalurĂ unde le-amă avutĂ, seĂ dupĂ cele mai vechi și mai puțin greșite copie ce amă pututĂ găsi; sciĂ că și cu acĂsta, colecția mea va avea încă multe lipsurĂ, multe facturĂ reĂ citate, multe daturĂ nepotrivite; dĂrĂ, indreptarea acestora este trĂba orĂ a istoricilorĂ ce vorĂ intrebunța-o, orĂ a criticilorĂ ce vorĂ lĂmuri-o. Eu, editorĂ, socotĂ cĂ amă fĂcutĂ indetul, aducĂndĂ la bunĂ sfĂrșitĂ, ca simplu particularĂ, neajutatĂ de nimene, o intreprindere care la națĂi mai marĂ și cu unĂ publicĂ mai numerosĂ și mai interesatĂ pentru istoria patriei, spre a se indeplini, aĂ avutĂ trebuința de sprijinul orĂ al guvernului, orĂ al societĂțilorĂ invĂțate.

NĂdĂjduescĂ cĂ in privirea importenței seĂ, acĂstĂ colecție va fi bine primitĂ de RomĂni; ca temelie a istoriei țerei, ea trebuie sĂ fie imbrĂșoșatĂ de toți acei ce se interesĂdĂ de naționalitatea și de civilizația nĂstrĂ, cari se potĂ disvolta numai prin aģĂutorul istoriei.

CĂderea Imperiului ConstantinopolitanĂ, preponderința Islamismului, marea depĂrtare de centrul luminilorĂ, despĂrțirea prin nĂmurĂ de altĂ originĂ de cele-alte ginte Romane, neunirea intre ămbele principate, mai ales resbĂtele civile și dese schimbĂri de guvernĂ cari li suntĂ urma, tĂte aceste aĂ contributĂ la decadența naționalitĂței și la sporirea ignoranței prin ăitarea chĂr a originiei nĂstre. De la readucerea aminte a acestie, atĂrnĂ acum și desvoltarea din nou a naționalitĂței și a civilizației. FĂrĂ aceste, nu trebuie sĂ ne mirĂmĂ dĂcĂ la noi arta nu este încă nĂscutĂ, și dĂcĂ literatura tĂnjesce, palidĂ și slabĂ. Artcele și literatura, espresiile inteligenței, n'au speranța de viĂțĂ, de cĂtĂ acolo unde ele își tragĂ originea din însăși tulpina popĂrelorĂ. Altmintrele ele nu suntĂ de cĂtĂ nisce plante ecotice pre cari celĂ ăntĂiĂ vĂntĂ orĂ le inghĂțĂ, orĂ le usucĂ. Ca sĂ avemĂ arte

și literatură națională, trebuie ca ele să fie legate cu societatea, cu credințele, cu obiceiurile, într'ună cuvânt cu istoria noastră. Nicădată n'am fi avut frumosele biserici, a Argeșului, a Trii-Ierarhilor, a Dragomirnei, decât arta n'ar fi fost însoțită de simțimentul religios ce era mobilul strămoșilor noștri, și care la ei era atât de strins unit cu simțimentul național, nefăcându, potă dice, de cât un și același. Asemene și astăzi, nu vom avea artă și literatură decât nu ne vom adăpa în isvórele naționalității noastre, care este religia secolului al XIX.

Nădăduesc că prin publicarea cronicelor Moldaviei contribuind la dezvoltarea patriotismului, voi contribui tot-odată și la părăsirea utopiilor cari pre mulți au înșelat până acum, făcându-i a crede că triumful naționalității stă în măsură silnică, când aceste, am deplină convicție, nu pot de cât a o perde, se cel puțin a o compromite. Țera noastră nu prin grabnice și sgomotóse schimbări se póte rădica. Reformele blânde și graduale, îmbunătățirile serioase, răspândirea instrucției publice, *respectarea dritului tuturor claselor*¹⁾, îndreptarea moravurilor în familie, întărirea, statornicirea și respectarea puterii ocărmitóre, ca organ al legii, aceste sunt singurele elemente de regenerație pentru noi. Or ce schimbare silnică, or ce prefacere neprasnică nu pot să ne fie de cât fatale. Când revoluțiile încep, civilizația incetéză; resboiul nicădată n'au făcut de cât a mistui rodirile séménate în timpul păcei.

Gândul meu este gros de tóte aceste priviri; aș dori să rumpă vèlul ce ascunde viitorul patriei mele; aș dori să fiu macar un minut pe tripodul Pitiei, și să prorocesc țerei și nației mele sórtele cele mai aurite!

---

¹⁾ Acéstă frază a fost impusă de *censură*, care nu s'a oborít în Moldova de cât prin legea Presei din 1856. În textul primitiv al prefaței era scris: *egala îndrituire a tuturor claselor națiunii*.

În totu chipul, sã nu ne spãriemũ, de cãtũ cãnd vomũ pãrãsi tãtã țintirea spre bine și progresũ pacnicũ, și vomũ sta cu brațele încruciate, cređendũ cã totul este pierdutũ. În noi este ceva tare, puternicũ, providențial, care ne-aũ apãratũ în nisce epoce cãnd aũ cãđutũ imperie multũ mai sdravine. Consciința naționalã este încã vergurã; cãja singurã îi este îmbãtrãnitã. «Existența unui poporũ este unũ lungũ anũ, cum aũ đisũ unũ scriitorũ francesũ, care și elũ are đilele sãle de piclã și de luminã strãlucitãre, timpurile sãle de amortãlã și de mãnãse sãcerișuri. Sã nu uitãmũ cã patru seculi de sclavie aũ apãsatũ asupra Greciei, fãrã ca sã pãtã smulge din inima fiilorũ ei acea anticã naționalitate pre care paloșul lui Mahomet alũ-dolle amerința de a o stinge pentru deapururea.»

Asemine înalte considerații, întãmplãrile timpurilor trecute, adecã istorieã, ni le potũ însufla mai cu ușurințã. Într'o epocã ca a nãstrã, plinã de tãte decepții, în care spiritele atãtũ de multũ lucrãzã, și inimile atãtũ de viũ simțescũ nevoile unei credințe, ce branã putemũ sã avãmũ mai îndestulãtãre pentru nerãbdãrile și îndoielele nãstre de cãtũ cultul țerei nãstre? Cetindu'ï istoria, amũ avea mai multã ispitã prin trecutũ, ne-amũ prețui mai multũ presintele, și amũ spera mai multũ de la viitorũ; cãci, analele nãstre ne-arũ arãta vederatũ cã prevedința nicũ-odatã nu ne-aũ lipsitũ, și cã pãrinții nãstri, de și aũ avutũ greutate și piedicã pre cari noi nu le vomũ întãlni, ei nicũ-odiniãrã n'aũ desnãdãđduitũ de dãnșii și de țera lorũ.

Ca sfãrșitũ a acestei prefațe, sã'mi fie ertatũ de a o închiea cu cuvintele unui istoricũ francesũ¹⁾.

«În acestũ timpũ de patimã politice, în care este așa de greũ, cãnd cinc-va își simte ceva activitate de spiritũ, de a se ascunde agitației generale, credũ cã amũ gãsitũ unũ miđlocũ de repaosũ în studiul se-

¹⁾ Lettres sur l'histoire de France par Augustin Thierry Lettre première,

riosu alu istoriei. Nu ca privirea trecutului si ispita seculiloru me facu se me lepădu de antelele mele dorinți de libertate, ca de nisce ilusii a juneței; din-potrivă, eu me lipescu cătră ele din multu in mai multu. Totu iubescu libertatea; déră, cu o afectie mai puținu nerăbdătoare. Imi dicu ca in tote epocele, si in tote țerile s'aũ aflatu mulți ómenı carı, intr'o situație si cu opinii deosebite de ale mele, aũ resimțitu aceeași nevoia ca si mine, déră ca ceı mai mulți aũ muritũ, inainte de a vedea realizându-se aceia ce ei anticipaũ in ideie. Lucrarea acesteı lumı se sėvėrșesce incetũ, si fie-care generație ce trece nu face de cātu a lăsa o pėtră pentru zidirea edificiuluı ce visėză spiritele ferbinți. Acėstă convicție mai multu gravă de cātu tristă, nu slăbesce pentru indiviđi datoriea de a merge dreptu printre inșelăcunile interesuluı si a deșertăciuneı, nici pentru popóre datoriea de a'și păstra dignitatea națională; căci, decă nu este de cātu nenorocire de a fi impilatũ prin puterea impregiurărilor, este rușine de a se arėta șervilũ».

M. Kogălniceanu.

Iașii, 10 April 1852.

CUVËNTU INTRODUCATIVU

LA CURSUL

DE ISTORIA NAȚIONALĂ

Rostitü in 24 Noemvrie 1843 in Academia Mihailénă.

Putëndü servi de introducțiune

LA

CRONICELE ROMANIEI*)

Dupë priveliștea luméi, dupë minunile naturei, nimică nu este mai interesantü, mai mărețü, mai vrednicü de luarea nóstră aminte, de câtü *Istoria*.

Istoria, Domnilorü mei, dupë țicerea autorilorü celorü mai vestiți, este adevérata povestire și infățoșare a întâmplărilorü némului omenescü; ea este rezultatul vrêstelorü și a esperienței. Se pôte, déră, cu dreptü cuvântü, numi glasulü semințiilorü ce aü fostü, și icóna vremei trecute. Karamzine, in alte cuvinte, o numesce testamentul lăsatü de către strêmoși strênepoșilorü, ca să le slujescă de tălmăcire vremei de față, și de povățuire vremei viitoare.

In acéstă privire atât de importantă, istoria, dupë Bibliă, trebuie să fie, și aü fostü tot-d'auna, cartea de căpitenie a popórelorü, și a fiesce cărui omü in deosébü; pentru că fiesce-care stare, fiesce-care profesie află in ea regule de purtare, sfatü la indoirile séle, învățatură la nesciința sea, indemnü la slavă și la fapta bună.

Domnitorul prin istoriă se deșcéptă la nobila ambițią de a face lucruri mari și drepte, și prin urmare de a trăi in viitorime. Lauda neștérșă și nemurirea cu cari suntü incununași ocărnuitorii cei bunü, defăimarea și hula cari suntü

---

*) . Acestü cursü s'a ținutü in semestrul de iernă al anului 1843, in care amü tratatü istoria Romănilorü până la întemeierea principatelorü. Deosébite persecuțiunii politice m'aü silitü să'lü intrerumpü.

tot-d'auna partea celorū rei, e mai cu neputință ca să nu le însufle în inimă dorința spre bine și spre virtute, decât inima lorū nu le este încă stricată prin cangrena lingușirei. Cele mai inalte isbânđi, cele mai slăvite fapte, nu vedemū ore că s'au îndemnatū prin istoriă? Spre pildă biruința Asiei, după mărturisirea tuturilor istoricilorū vechi, s'au pricinuitū prin deșă cetire a Iliadei de către Alecsandru celū mare. Cine nu scie că acestū falnicū isbânditorū purta neconținutū cu sine, într'o cutie de aurū, poema lui Omer; și ce este Iliada altă, de-cât o istoriă în versuri, cea mai vechiă și cea mai frumoasă din tótel Fóră a merge în vécuri așa depărtate, nu s'au vęđutū mai în țilele nóstre unū altū Alecsandru, Carl XII, deșeptându-și geniul spre isbânđi și slavă, prin citirea vieței Macedonénului, scrisă de Quint-Curție? Care, dér, Impératū, care Domnū nu trebuie să tremure de'naintea istoriei, acestū strașnicū tribunalū, ce are să'ı giudice cu aceeași nepărtinire, precum odineóră Egipteniū giudecaū pre regiū lorū eșiți din vieță?

Dătătorul de legi, bărbatul de statū, în istoriă, invęță tocmelele ocărmuito-rilorū, puterea și slăbicunea lorū, pricinele de sporire seú de scădere a sta-turilorū, felurile de guvernū subt cari au înfloritū mai multū, legile cari au avutū iniurierea cea mai priinciosă seú cea mai stricăciósă asupra puterei, a-supra culturei, asupra moralului noródelorū.

Oșténul în istoriă găsesce pildele cele mai drepte și mai adevérate despre strategie; cărturarul, filosoful în ea vęđū inaitarea duhului omenescū, ręcăcirile sele, descoperirile geniului, pricinele nesciinței, a superstiției și a intunereculi.

Simplul particularū, în cetirea istoriei, găsesce mângiere pentru relele de față; ea îi arată că, prin o tristă fatalitate, perfecție n'au fostū nici-odata în lume, virtutea mai tot-d'auna au fostū prigoniță în vieță, și că rėsplata ei cele mai multe ori nu i-au venitū de-cât după mórte. Cine nu trebuie să-și uite durerile și nemulțămirele, când istoria îi arété pre nisce cetățeni vrednici de a poronci lumei, cari au fostū jertfa tiranilorū, și, de-multe-ori, chiar a compatrioților lorū? Nenorocirile nóstre trebuie să le socotimū de nimică, când vedemū pre unū Socrat silitū să priimescă otrava chiar din mâna Ate-nienilorū, pre unū Aristid subpusū ostracismului, numai pentru că era numitū celū dreptū, pre unū Caton dându-și singurū mórtea, ca să nu-și vędă patria în robie. Ii cu neputință ca cine-va, insuflatū de asemine pilde, să nu-și im-bărbăteze caracterul, să nu doréscă de a imita pre acesti strěluciți bărbați, făcëndū abnegație de sine, și rävniindū numai folosul obșcescū.

Cătū trebuie, déră, să ne fie dragă acéstă sciință înaltă, carea, lasū că ne. dá o petrecere folositoare, și prin cetirea ei ne îndestuléză curiositatea cea mai nobilă, déră ne invęță încă a fi buni, ne mântuie de pregiudețe, ne sporesce ispita prin ispita vécurilorū trecute, și ne lungesce, cum amū țice, vieța.

«A nu sci ce s'au întęmplatū înainte de a fi născutū, este, țice Ciceron, tot aceea ca când ai fi neconținutū pruncū; căci, ce este vręsta omului, decât me-moria faptelorū nóstre nu s'arū uni cu vécurile cele mai dinainte?»¹⁾

Istoria singură póte, ca într'o panoramă întinsă, să ni arate impărățiile

¹⁾ Cicero in Orat. Cart. 34

trecute înainte de miș de ani; ea ne face privitorii la luptele, la revoluțiile, la sfaturile, la serbările întemplate de la începutul lumii; ea scote din morminte pre strămoșii noștri, și ni'î înfățișează ca vii dinaintea ochilor, cu toate virtuțile, cu toate patimile, cu toate năravurile lor. Ea, dără, ne lęgă cu veciea, puindü in comunicație sęmințiele trecute cu noi, și iarășî și pre noi cu sęmințiele viitoare, cărora are sę le trădee povestirea faptelorü noastre.

Pe-lungă toate aceste, istoria mai are și neprețnitul darü de a judeca cu nepărtinire faptele contimpuranilorü noștri, pre cariü noi nu avemü curagiulü sau destoincia de a'î cunósce dreptü și adevęratü.

Studiulü istoriei, Domnilorü mei, aü fostü in toate timpurile ocupația de predilecție a ómenilorü gónditori. Nicü-odata însă n'aü avutü importența și universalitatea de care se bucură astăđi. La cei vecbi, ea era partea numai a oștenilorü și a filosofilorü, din pricina scumpetei manuscripturilorü. Astăđi, însă, ori și unde nația este ceva înaintată, istoria este cetirea obșcęcă a tutulorü stărilorü, pën și celorü înjosite. In Franța, țeranul, sęra la colțul focului, ca sę se odihnescă de trudele țilei, cetesce märețele reforme a Constituantei, și strělucitele biruințe a lui Napoleon. In Prusia, de câte ori mi s'aü întęmplatü sę vędü, in vremea popasului, pre muncitorul de pământü cetindü, la umbra unui copaciü, faptele marelui Friderik! Acęstă norocită popularitate a istoriei vine mai ales din douę pricinü: Cea întęiü este că astăđi fiesce care cetățeanü are dreptü și îndatorire de a se ocupa cu trebile statului, că fieși-cine doresce a ști care suntu și cum se păzescü drepturile naționale, cășcigate de către strămoși; și unde póte cineva sę le găsescă mai bine deslușite de cât in istoriă? A doua pricină, și cea de căpitenie, este aflarea tiparului, mulțamită, și de o mie de ori mulțamită aceluï care d'intęi aü găsitü acęstă artă, cea mai mare imprăștiitoare și păstrătoare a întęmplărilorü, fóra care istoria nicü-odata n'arü fi ajunsü in cinstea universală in care se află. Nicü nu potü sę vę arătü câtü lipsa acęstei inalte aflări arunca nedumerire in povestiri, nesigurauță și întunecü in totü. Acęstă lipsă, Domnilorü mei, este pricina că între Romăni, chlar și între cei mai însemnați, se găsescü așa de puțini cariü cunoscü istoria. Tiparul, la noi, nu este încă destul de slobodü și de imprăștiatü; noi n'avemü încă publicată in limba națională măcar o istoriă universală; și ce vorbescü de istoriă universală, când chlar analele patriei nóste zacü in intunecü, păstrate numai in nisce manuscripte, din cari douę, din pricina copistilorü, nu se potrivescü!') Și cu toate aceste tiparul arü fi cellü mai sigurü și mai grabnicü miđilócü ca sę agiungemü la civilisația societăței Europeene. Noi, cariü ne fălimü cu propășirile ce socotimü că facemü, noi, cariü nu vorbimü de cât luminaře și civilisație, decă voimü sę avemü in faptă aceea ce vorbimü, arü trebui sę urmămü pildei Nord-Americanilorü, a cărora cea întęiü trebă de care se apucă când își facü vre o noită aședare, este sę deschidă unü drumü și sę aducă cu dănsii unü tęcü, spre tipărirea unui jurnalü. Prin acęstă indoită operația, ei agiungü țelul, și facü analisisul a orü-ce sistemü socialü, pentru-că,

1) Acęstă lipsă, dupę dece ani de muncă, însfęrișitü, suntu indetul de norocitü de a o indeplini. 1852.

cum ȕice Volney, societatea nu este alta de ct comunicaia uşor şi slobod a persnelor, a lucrurilor  şi a ideilor.

Dc istoria, indeobşte, adec a nmului omenesc, este aa de interesant in rezultatele sle, cu ct mai multă trebuie să ne fie istoria patriei, a locului unde am văduțu ȕioa? Omui tot-da'una inainte de nm 'şi-a iubit familia, inainte de lume 'şi-a iubit nmul şi partea de pmnt, fie mare, fie mic, in care prinii sei a trit şi s'a ingropat, in care el s'a nscut, a petrecut dulci an ai copilăriei ce nu se mai intorc, a simit cea ntiu bucurie şi cea ntiu durere de brbat. Acest simiment snt, nu cunosc in nici un nm, nici o seminie ctu de brut, ctu de slbatec, care să nu'l alb. M'ai intinde pre departe de subiectul meu, dc m'ai pune a vă arta pilde despre acsta: ele sunt nenumrate.

Ce interes mare trebuie să alb istoria naional pentru noi, im place a crede că şi D-vstr o inelegei ca şi mine. Ea ni arată intmplrile, faptele strmoşilor noştri, care prin moştenire sunt şi a nstre. Inima mi se bate cnd aud rostind numele lui Alecsandru cel bun, lui Stefan cel mare, lui Mihai vitezul; da, Domnilor mei! Şi nu mă ruşineȕ a vă ȕice că aceşti bărbați pentru mine sunt mai multă de ctu Alecsandru celŭ mare, de ctu Annibal, de ctu Cesar: aceştia sunt eroii lumei, in loc că cei d'ntiu sunt eroii patriei mele. Pentru mine bătălia de la Rsboeni are mai mare interes de ctu lupta de la Termopile, şi isbnȕile de la Racova şi de la Clugreni im par mai strălucite de ctu acele de la Maraton şi Salamina, pentru că sunt cştigate de cătră Romni! Chiar locurile patriei mele im par mai plăcute, mai frumoşee de ct locurile cele mai clasice. Sucva şi Trgoviştea sunt pentru mine mai multă de ctu Sparta şi Atena! Baea, un sat ca tte satele pentru strini, pentru Romni are mai multă preȕ de ctu Corintul, pentru c in Baea, avanul Riga a Ungariei, Matei Corvinul, vitezul vitezilor, Craul Crailor, cum îi ȕicea Sixtu. IV, rnit de sabia Moldovan, fu pus in fug, şi uită drumul patriei nstre!

Trebuina istoriei patriei ni este neapărată chiar pentru ocrotirea drepturilor nstre improtiva naiilor strine. Neavnd istori, fiesce-care popor duşman ni-ar putea ȕice cuvintele D-lui Aaron. «Inceputul ce ai este necunoscut, numele ce poŗi nu este al tu, nici pmntul pe care locuesci; srta ta aa a fost ca să fi tot după cum esci: lepd-te de inceputul tu, schimb-i numele, său priimesce pre acesta ce ȕi-l dau eu, rdic-te şi du-te din pmntul pe care locuesci, căci nu este al tu, şi nu te mai munci in zadar, căci tu nu poŗi fi mai bine de cum esci.» Şi in adevr, tte aceste cuvinte ni s'a ȕis de cătră strini; inceputul nostru ni s'a tăgăduită, numele ni s'a prefăcută, pmntul ni s'a sfşiat, drepturile ni s'a clcat in piciore, numai pentru că n'am avut consciina naionalittei nstre, numai pentru că n'am avut pe ce să ne intemeiam şi să ne apram dreptȕile.

Domnilor, cnd a fi aa de norocit s desvolteȕ mai multă in inima D-vstr interesul pentru istoria patriei, m'a fli c an sport in D-vstre şi iubirea ctr patrie, şi că prin urmare am contribuit la păstrarea naionalittei; căci, ce pte mai multă să ne-o păstreze, de ct acst istori, care

ni arătă ce amü fostü, de unde amü venitü, ce suntemü, și, ca regula de trii, ni descopere și numărul necunoscutü: ce avemü së fimü!

O asemenea carte arü trebui së fie pentru noi aceea ce Iliada era pentru Greci. Și së më credeți, Domnilorü, că și istoria nöstră are întâmplări, are portreturi cari nici-de-cum n'arü rămănea mai gîosü de cât eroii celorü vechi, decât acestora li s'arü scöte aureola poetică, cu care pana geniului i-aü infrumusețatü. Totul este, că vécurile eroice și mithologice aü trecutü de-multü, că astă-đi poesia nu se găsește nici macar in versurile poetilorü, și că numai unü Omerü aü fostü in lume.

Negreșitü că istoria Spartei, a Athenei, a Romei are mai multü interesü de cât a nöstră pentru tot străinul; de'ntélü, pentru că Grecii și Romanii suntü popórele care până acum resumă civilisația și lumea vechie; alü-doile, pentru că inriurirea lorü încă până astă-đi se păstrează asupra nöstră prin pravilele religiose și civile, prin sciințe, prin arte, prin păméntul ce 'l-amü moscenitü de la dînșii, și in sfêrsitü pentru că tötă instrucția clasică a junimei încă astă-đi se rađimă pe istoria Grecilorü și Romanilorü; și mai ales pentru că faptele acestorü popóre s'aü scrisü de nisce bărbăți ca Tucidid, ca Tacit, ca Tit-Livie. Subt aceste priviri, eü singurü mărturisescü interesul univêrsalü a istoriei Grece și Romane; déră in ce se atinge de curagiul individualü, de îndrăsnela faptelorü, de statornicia apêrării, de marinimia și bărbăția Voevođilorü nostri, cari, de și pe unü theatru strimtü și cu micü miđilöce, aü sëvêrsitü lucruri urieše, in tóte aceste, Domnilorü mei, nu më temü de a đice că istoria nöstră arü fi mai josü de cât istoria a orü și căruü poporü vechiü sëü nou. Lupta națională a Romanilorü cari, mai trii vécuri, aü apêratü cu sabia Creștinătatea improtiva tuturorü puterilorü Islamismului, Domnia lui Alecsandru celü Bunü și a lui Mircea celü Bêtrănu a căroră nume resunaü de la Marea Baltică până la porțile Bizanției, strălucitele fapte a unü Stefan celü Mare, blândă figură a lui Négu V. V. carele, ca Ludovicü XII a Franției, lăsă sfătuirü fiului sëü cum së domnescă, abdicarea lui Petru Schlopu care preferă së se scobóre de pe tronul Moldaviei, de cât së plătescă birü Turcilorü, chipul mărețü și intocmai ca alü lui Ahil, alü lui Mihaï Vitezul, singurul Voevodü ce agiunse a uni părțile Daciei vechiă, și a se putea intitula: «Michail, cu mila lui Dumneđeü, Domnü Valahiei, Moldaviei și Transilvaniei,» inima de eroü și geniulü bărbătescü a Dómnelorü Elena și Florica, patriotismul preutului Farcașü și inalta înțelepciune a lui Miron Costin, carele cu aceeași mână purta sabia spre apêrarea patriei, și condeul spre scrierea anelelorü naționale, rivalitatea numai spre bine a Domnilorü Matei și Vasilie, marele planuri sprijinite de mari talenturi a lui Șerban Cantacuzino, pentru care tronul Valahiei se părea prea micü și rêvna tronul Bizanției, apêrarea a nouê-spre-đece plăeși in cetatea Némțului improtiva armiei întregi a lui Sobiețki, mântuitorul Vienei, tóte aceste figuri, tóte aceste fapte arü merita mirarea clar și a străinilorü, când istoria nöstră arü fi mai bine cunoscută. Vroiți, insé, unü interesü de romanü, varietate de întâmplări, episoduri patetice, tragedii cari së vê scótă lacrimi din ochi, grozăvii care së vê rădăce pêrul pe capü, apoi nu voiü avea trebuință de cât së vê povestescü cruđimile și vieța aventurieră a lui Vlad Tepeșü, mórtea vrednică

cum ȕice Volney, societatea nu este alta de ct comunicaȕia uşor şi slobod a persnelor, a lucrurilor şi a ideilor.

Dc istoria, indeobşte, adec a nmului omnesc, este aşa de interesant in rezultatele sle, cu ct mai multă trebuie să ne fie istoria patriei, a locului unde am vduţ ȕioa? Omul tot-da'una înainte de nm 'şi-a iubit familia, înainte de lume 'şi-a iubit nmul şi partea de pmnt, fie mare, fie mic, in care părinţii sei au trit şi s'au îngropat, in care el s'au nscut, au petrecut dulcii ani ai copilăriei ce nu se mai întorc, au simţit cea nti bucurie şi cea nti durere de brbat. Acest simţimnt snt, nu cunosc inc nici un nm, nici o seminţie ct de brut, ct de slbatec, care să nu'l aib. M'aşi întinde pre departe de subiectul me, dc m'aşi pune a vă arta pilde despre acsta: ele sunt nenumrate.

Ce interes mare trebuie să aibă istoria naţională pentru noi, im place a crede că şi D-vstr o înţelegeţi ca şi mine. Ea ni arată întmplrile, faptele strămoşilor noştri, care prin moştenire sunt şi a nstre. Inima mi se bate cnd auȕ rostind numele lui Alecsandru cel bun, lui Stefan cel mare, lui Mihai vitezul; da, Domnilor mei! Şi nu mă ruşineȕ a vă ȕice c aceşti bărbaţi pentru mine sunt mai multă de ct Alecsandru celŭ mare, de ct Annibal, de ct Cesar: aceştia sunt eroii lumii, in loc că cei d'nti sunt eroii patriei mele. Pentru mine bătălia de la Rsboeni are mai mare interes de ct lupta de la Termopile, şi isbndile de la Racova şi de la Călugăreni im par mai strălucite de ct acele de la Maraton şi Salamina, pentru că sunt cştigate de cătră Romni! Chiar locurile patriei mele im par mai plăcute, mai frumoşe de ct locurile cele mai clasice. Sucva şi Trgoviştea sunt pentru mine mai multă de ct Sparta şi Atena! Baea, un sat ca tte satele pentru strini, pentru Romni are mai multă preţ de ct Corintul, pentru c in Baea, avanul Riga a Ungariei, Matei Corvinul, vitezul vitezilor, Craiul Crailor, cum îi ȕicea Sixt. IV, rnit de sabia Moldovan, fu pus in fug, şi uită drumul patriei nstre!

Trebuinţa istoriei patriei ni este neapărată chiar pentru ocrotirea drepturilor nstre impropria naţiilor strine. Neavnd istori, fiesce-care popor duşman ni-artă putea ȕice cuvintele D-lui Aaron. «Inceputul ce ai este necunoscut, numele ce poţi nu este al tu, nici pmntul pe care locuesci; srta ta aşa au fost ca să fi tot după cum esci: lepd-te de inceputul tu, schimb-ţi numele, său priimesce pre acesta ce ţi-l da eu, rdic-te şi du-te din pmntul pe care locuesci, căci nu este al tu, şi nu te mai munci in zadar, căci tu nu poţi fi mai bine de cum esci.» Şi in adevr, tte aceste cuvinte ni s'au ȕis de cătră strini; inceputul nostru ni s'au tăgăduită, numele ni s'au prefăcută, pmntul ni s'au sfşiat, drepturile ni s'au clcat in picior, numai pentru că n'am avut consciinţa naţionalittei nstre, numai pentru că n'am avut pe ce să ne intemeiam şi să ne apram dreptile.

Domnilor, cnd aşi fi aşa de norocit s desvolteȕ mai multă in inima D-vstr interesul pentru istoria patriei, m'aş fli c am sporită in D-vstre şi iubirea ctr patrie, şi că prin urmare am contribuit la păstrarea naţionalittei; căci, ce pte mai multă să ne-o păstreze, de ct acst istori, care

ni arătă ce amü fostü, de unde amü venitü, ce suntemü, și, ca regula de triü, ni descopere și numărul necunoscutü: ce avemü së fimü!

O asemenea carte arü trebui së fie pentru noi aceea ce Iliada era pentru Greci. Și së më credeți, Domnilorü, că și istoria nöstră are întâmplări, are portreturi cari nici-de-cum n'arü rămănea mai glosü de cât eroii celorü vechi, decât acestora li s'arü scöte aureola poetică, cu care pana geniului i-aü infrumusețatü. Totul este, că vécurile eroice și mithologice aü trecutü de-multü, că astă-đi poesia nu se găsește nici macar in versurile poețilorü, și că numai unü Omerü aü fostü in lume.

Negreșitü că istoria Spartei, a Athenei, a Romei are mai multü interesü de cât a nöstră pentru tot străinul; de'ntăü, pentru că Grecii și Romanii suntü popöarele care până acum resumă civilisația și lumea vechie; alü-doile, pentru că inriurirea lorü încă până astă-đi se păstrează asupra nöstră prin pravilele religiöse și civile, prin sciințe, prin arte, prin pământul ce 'l-amü moscenitü de la dinșii, și in sfêrsitü pentru că tötă instrucția clasică a junimei încă astă-đi se rađimă pe istoria Grecilorü și Romanilorü; și mai ales pentru că faptele acestorü popöre s'aü scrisü de nisce bărbați ca Tucidid, ca Tacit, ca Tit-Livie. Subt aceste priviri, eü singurü mărturisescü interesul univêrsalü a istoriei Grece și Romane; déră in ce se atinge de curagful individualü, de îndrăsnela faptelorü, de statornicia apêrării, de marinimia și bărbăția Voevođilorü nostri, cari, de și pe unü theatru strimtü și cu micü miđilöce, aü sevêrsitü lucruri urieșe, in töte aceste, Domnilorü mei, nu më temü de a đice că istoria nöstră arü fi mai josü de cât istoria a orü și căruü poporü vechiü sëü nou. Lupta națională a Romanilorü cari, mai trii vécuri, aü apêratü cu sabia Creștinătatea improtiva tuturorü puterilorü Islamismului, Domnia lui Alecsandru celü Bunü și a lui Mircea celü Bêtrănu a căroră nume resunaü de la Marea Baltică până la porțile Bizanției, strălucitele fapte a unui Stefan celü Mare, blănda figură a lui Négu V. V. carele, ca Ludovicü XII a Franției, lăsă sfătuirü fiului sëü cum së domnescă, abdicarea lui Petru Schöpu care preferă së se scoböre de pe tronul Moldăviei, de cât së plătescă birü Turcilorü, chipul mărețü și intocmai ca alü lui Abil, alü lui Mihaü Vitêzul, singurul Voevodü ce agiunse a uni părțile Daciei vechiă, și a se putea intitula: «Michail, cu mila lui Dumneđeü, Domnü Valahiei, Moldaviei și Transilvaniei,» inima de eroü și geniulü bărbătescü a Dömnelorü Elena și Florica, patriotismul preutului Farcașü și inalta înțelepciune a lui Miron Costin, carele cu aceeași mână purta sabia spre apêrarea patriei, și condeul spre scrierea anelelorü naționale, rivalitatea numai spre bine a Domnilorü Matei și Vasilie, marele planuri sprijinite de mari talenturi a lui Șerban Cantacuzino, pentru care tronul Valahiei se părea prea micü și rêvnia tronul Bizanției, apêrarea a nouê-spre-đece plăeși in cetatea Némțului improtiva armiei întregi a lui Sobiețki, mântuitorul Vienei, töte aceste figuri, töte aceste fapte arü merita mirarea chlar și a străinilorü, când istoria nöstră arü fi mai bine cunoscută. Vroiți, insê, unü interesü de romanü, varietate de întâmplări, episoduri patetice, tragedii cari së vê scötă lacrimi din ochi, grozăvii care së vê rădice pêrul pe capü, apoi nu voü avea trebuință de cât së vê povestescü cruđimile și vieța aventurieră a lui Vlad Tepeșü, mörtea vrednică

de unŭ principe a lui Despotŭ Eraclidul, domnia lui Alecsandru Lăpuşnénu, intrarea Cazacilorŭ sub Hmelniŭki in Moldavia, care singură este o poemă intrégă, năvălirile Tătarilorŭ, tăierea lui Brancovanul și a familiei séle, una din cele mai triste privelisci ce istoria universală pôte infăŭșa, catastrofa lui Grigorie Ghica, in carea se intălnesce totŭ neprevăduțul dramei, și câte alte scene grozave și uimitóre, câte alte intēmplări de celŭ mai mare interesŭ chŭarŭ pentru indiferenŭi!

Pe-lungă aceste, istoria Romănescă mai are unŭ interesŭ și mai universalŭ. Patria noastră, prin o sórtă vrednică de tótă jalea, aŭ fostŭ menită din cea mai bătrână vechime sē fie teatrul năvălirilorŭ și a resbóielorŭ străinilorŭ. Inaintea velétului crestinescŭ găsimŭ pre Darie, pre Alecsandru celŭ Mare, pre Lisimah, luptându-se cu Daciŭ, a căroră pământŭ 'la-mŭ moscenitŭ noi. O sută de anŭ dupē Hristos intălnimŭ pre Decebal, celŭ mai insemnatŭ Rigă barbarŭ care aŭ fostŭ vre o dată, mai măreŭ, mai vrednicŭ de a fi pe tronul Romei, de cât mișeiŭ urmași a lui Augustŭ. In adevérŭ, acestŭ Decebalŭ merita atâtŭ de puŭinŭ numele de barbarŭ cât și ori ce altŭ barbatŭ mare care doresce a'și civilisa țera. «Este barbarŭ, ŭice Domnul Saint-Marc Girardin, acela care snbt Domiŭianŭ, biruitorŭ legiόνelorŭ Romane, cerea ca Impēratul in locŭ de birŭ s'ŭi trimată meșteri și lucrători de totŭ felul, atâtŭ in artele resbóului precum și in acele a păcei? Este unŭ barbarŭ acela care, inainte de a incepe resbóitul improtiva Romanilorŭ, căuta până in fundul Asieiŭ alianŭa unui altŭ dușmanŭ a Romei, a Rigăi Partilorŭ?» Până acolo se intindea politica acestui bărbat insemnatŭ. Inse, unŭ eroŭ mai mare se pornesce asupra lui, Decebalŭ trebuie sē se plece, patria i se subpune, și nevroidŭ a o vedea róbă, elŭ care o ținuse slobodă și mândră, carele lua birŭ de la domnitorii lumei, își dá singurŭ mórtea, și scapă de a figura in triumful lui Trajan, singurul Impēratŭ păgănu, pre carele, din pricina virtuŭilorŭ séle, crestiniŭ 'l-aŭ pusŭ in raŭ. Așa, Domnilorŭ mei, se sfērșesce resbóitul Dacilorŭ, una din epocele cele mai importante din istoria Romei.

Plinie celŭ tēnerŭ, intr'una din scrisorile séle, ni dá ideea cea mai dréptă despre acestŭ cumplitŭ resbóitŭ, in care era sē se hotărescă pricina civilizaŭiei și a barbariei. Caninius, unul din prietenii sēi, făcea o poemă asupra acestui resbóitŭ; Plinie îlŭ îndemnă in intreprinderea sea. «Ai dreptate, îi scie, sē ei acestŭ sujetŭ; nu este altul mai noŭ, mai bogatŭ, mai intinsŭ, mai poeticŭ, și voiŭ ŭice insuși mai fabulosŭ, măcar că tot-d'a-una adevēratŭ. Veŭ avea a zugrăvi canaluri sēpate in nisce țeri necunoscute, poduri aruncate pentru întēiașidată pe fluvie rapide, laghere aședate in miđilocul unorŭ munŭi neapropiaŭi până atunce, unŭ Rigă silitŭ s' fugă, silitŭ sē se omóre, dér care móre cu totŭ curagŭl seŭ, și in sfērșitŭ doŭă triumfuri: unul, carele fu celŭ întēitŭ pre carele Romaniiŭ îlŭ căștigăra asupra Dacilorŭ, până atunce nebiruŭiŭ; și cel-altŭ, care fu celŭ de pe urmă in care biruŭiŭa isprăvisse peirea acestui poporŭ. Greutatea este ca sē te poŭi ținea deopotrivă cu mărimea sujetului.» Pagubă, că acestŭ poemŭ s'aŭ perdutŭ; elŭ arŭ fi putut sē ni dee o mulŭime de detaliiŭ asupra acesteŭ lupte.

Trece o sută de anŭ, și patria noastră, schimbată in colonie Romană, incepe a se face teatrul unde sórta Imperieiŭ se hotăresce de către barbari; la Du-

năre este lupta între barbarie și civilizație. Alanii, Avarii, Gepizii, Goții, Hunii, Lombardii, Bulgarii, pre toți aceștia îi vedem trecându și petrecându prin țerele noastre, sfășind una după alta imperia Cesarilor, răsipind-o în urmă de-tot, și prefăcându, în sfârșit, fața Europei. Istoria tuturilor acestor popore barbare, care este lipită cu începutul tuturilor națiilor noastre, ară rămănea intunecată decât nu s'ară desluși prin istoria românească.

În vremile moderne iarăși vedem Moldavia și Valahia menite ca și în timpul de-demult a fi locul luptelor celor mai sângeroase. Ungurii, Polonii au hotărît aice cea mai mare parte a războierilor lor cu Turcia. Sub zidurile Hotinului, Sobiețkii câștigă reputația militară, care pe urmă îl dă cheamă pe tronul Iagelonilor. Imperialistii, mostenitorii Ungurilor, culeg iarăși în țerele noastre cele mai frumoase trofee asupra Osmanilor. Vine începutul vechiului alu opt-spre-zecele, și Moldova vede figura cea mai măreță din toate, a lui Petru cel Mare. De atunci mai toate biruințele Rusiei asupra Turciei se câștigă în principaturi; bătăliile, tractaturile, generalii izbânditori a acestei puteri pörtă nume de locuri Românești. Nime, dără, nu pöte tăgădui interesul universalu a unei istorii care ni înfășoșază nise întâmplări așa de importante, nise bărbații așa de străluciți, nise nații așa de numeroase și deosebite, cari toate pe pământul patriei noastre au lăsat urme de trecerea lor, monumenturi de existența ce au avut, bine-cuvântări seü blăstemuri, unele și altele meritate prin facerile-de-bine seü prin răutățile ce ni au lăsat.

Însă, cu cât această istorie este interesantă, cu atăta este și grea de înfășoșată; și cu toate aceste eu îndrănesc a primi asupra mea o sarcină așa de mare; nimeni nu simte mai bine de cât nime, cât eu este mai pre sus de puțința mea. Lasă, că chiar slabul meu talentu este nedostoinic de a trata după cuviință unu asemenea înaltu subiectu, dără chiar împregiurările din-afară sunt împotriva mea. O singură istorie complectă și sistematică nu avem încă despre Români; însuși șirul Domnilor nu este încă clasificat și statornicit prin făclia unei critice sănătoase. Documenturile oficiale și acturile publice, cari sunt cea întâi și cea mai puternică dovadă a adevărilor istorice, ni lipsesc cu totul; din pricina deselor revoluții cari în atâte rânduri ne-au pustiiu patria, ele sunt pierdute pentru tot-d'auna, seü imprăștiat prin țeri străine, pe la particulari, seü în bibliotecile Ungariei, Poloniei, Transilvaniei, a Moskvei, Petersburgului, Vienei și chiar a Stokholmului. Așa dără, în lipsa acestor isvöre de căpetenie, noi nu avem de-cât Letopisițele țerei și istoriile Ungariei, Poloniei și Turciei, cu cari patria noastră au stă-tut în strinse relații; dără și aceste isvöre sunt încă departe de a fi desevirșite. Cronografurile Românești, în ce se atinge mai ales de întâiele timpuri a Principatelor, nu se potrivesc nici-de-cum cu autorii străini, nu se potrivesc măcar între densesle. Istoricii vechi, Unguri, Poloni și Turci, nu cuprind, precum se înțelege de la sine, de-cât fragmenturi despre istoria noastră, și aceste încă adesea întunecate prin duhul partidei și a urei. Ne mai rămănu încă istoriile, observațiile istorice, călătoriile publicate despre țerele noastre de deosebii străini în deosebite limbi; aceste sunt agiutorul de căpetenie pentru compunerea analelor naționale, și mai-ales scrierile lui Gebhardi și

și a lui Engel, cari, prin ostenitórele lor lucrări, au meritatu bine de la Români. Li sa cea mai mare ni s'ar putea indeplini prin neprețuitele uvrăgiuri a lui Ștefan Clain și a lui Georgie Șinkai, a cărora viață n'au fostu de-cât o lungă luptă și o intrégă jertfă pentru patrie; dără, din nenorocire, aceste multu dorite și multu așteptate scrise până acum n'au eșitu de subt tiparū, și, cum mă temū, nu vorū eși încă multă vreme.

Pe-lungă greutatea sarcinei ce se pricinuesce prin haosul atătorū materiale așa de infelurite, așa de imprăstiate, așa de incurcate și câte-odată și așa de sêrace, apoi se mai infășoșază și indatoririle ce se cerū de la orī-ce istoricū, fără privire asupra formei de-afară, talentul și stilul compunerii. Lucian, născutu subt Trajan, cere următórele calități și datorii de la unū bunū istoricū: Elū vrea ca istoricul să fie înțeleptū, să aibă simtimentul cuviințelorū, să scie a gōndi și a'și infășoșa gōndirile, să fie cunoscutū in trebile politice și militare; să fie slobodū de frică și de ambiție, nelipicosū mitel sēu amerințarei, să spuie adevărul fără slăbăciune și fără amărire, să fie dreptū, fără asprime, censorū fără oțerire și fără clevitire; să n'aibă nici duhū de partidă, nici insuși duhū naționalū; ilū vreū, ȳice elū, să fie cetățanū a lumii, fără stăpănū, fără pravilă. fără privire către opinia vremii sēle, și nescriindū de cât pentru stima omenilorū cu drēptă judecată, și pentru lauda viitorimeii.

Aceste suntū însușirile unū bunū istoricū; in vremea lui Lucianū pōte că se intēmplau la mulți; dără astă-dī, când egoismul și ambiția intunecă talenturile cele mai mari, puțini s'arū găsi cari sē le adune. Fără să vroiescū sēu să mă potū pune mai sus, sēu macar deopotrivă cu alții, socotū că nu 'mi veți lua rēu incredințarea ce vē daū, că reul și minciuna nu vorū găsi nici-o-dată in mine unū apărătorū, și că tot-d'auna mă voiū sili a vē spune adevărul, caracterul principalū a istoriei; ȳră când nu'lū voiū putea ȳice, voiū tăcē, și D-vōstră veți înțelegē pentru ce. Imi veți erta numai o mică plecare pentru nația mea, fără insē să credeți că așū denatura faptele, sēu că așū ecscusa aceea ce merită ocară. Insē, cum ȳice Karamzine, pre carele nu mă potū opri de a'lū imprumuta așa de desū, «simtimentul de noi și alū nostru insuflețeză povestirea; pentru că atât o părtinire grōsă partea unū duhū slabū și a unū sufletū fără înălțare, este nesuferitā intr'unū istorianū, pre atāta ti aflămū căldură, energie și incântare, când iubirea patriei ti indrēptă condeful. Nici-o-dată nu va fi sufletū in care sē nu domnescă acestū simtimentū generosū. In Tucidid noi vedemū tot-d'auna unū Atenianū; Tit-Livie este pururea unū Romanū.»

In mine veți găsi unū Românū, insē nici-o-dată până acolo ca să contribezū la sporirea Romano-maniei, adecă mania de a ne numi Romani, o patimă care domnesce astădī mai ales in Transilvania, și la unii din scriitorii din Valahia. Petru Majorū, de fericitā aducere aminte, prin cartea sea despre inceputul Românilorū, publicatā pentru întēiași-datā la anul 1812, ca unū nou Moisi a desceptatū duhul naționalū, mortū de mai multū de unū vēcū; și lui ti suntemū datorī cu o mare parte a impulsului patrioticū ce de atunce s'au pornitū in tus-trele provincii a vechiei Daciă. Pe de altă parte, insē, aū avutū și nevinovata nenorocire să producă o scōlă, destul de numerosă, de Ro-

măni năoi, cari, făr a'și sprijini ăisele cu faptele, socotă că tragă respectul lunei asupra'și, când strigă că se tragă din Romană, că suntă Romană, și prin urmare celă ăntău poporă din lume. Acăstă manie s'au intinsă până acolo, in cât ună își însușescă chăr și faptele și istoria bătrăniloră Romană de la Romulus și până la Romulus-Augustus. Așa, D. Aristia, pre carele ilă cinstescă ca bună traducătoră a unei părți a Iliadei, intr'ună poemă epică, ecsaltatū de ună entusiasmă puțină potrivită cu ună Romană, D. Aristia, ăicū, numesce Romănă pre Longinū, Sutașul Romană, carele au străpunsă cōsta Domnului nostru Iisus Hristos, când era rēstignitū pe cruce, și nu'și pōte ascunde bucuria că celă ăntău creștină au fostă ună Romănă.

Să ne ferimă, Domniloră mei, de acăstă manie care trage asupra nōstră risul străiniloră. In poziția nōstră de față, cea ăntău dētorie, cea ăntău însușire trebuie să ne fie modestia; almintrelea, amă putea merita aceea ce ăice D. Eliad, că numai națiile bancrute vorbescă de strămoșil loră, bună-ōră ca și eugenistil scăpătați. Să ne scoborimă din Ercul, dēcă vomă fi mișei, lumea totă de mișei ne va ținea; și d'improtivă, dēcă isgonindă demoralisația și neunirea obștēscă care ne darmă spre peire, ne vomă sili cu ună pasă mai sigură a ne indrepta pe calea frăției, a patriotismului, a unei civilizații sănătōsă și nu superficială, cum o avemă, atunce vomă fi respectați de Europa, chăr dēcă ne-amă trage din bordele lui Gengis-Han. Așa dēră, Domniloră mei, eă nu vė voă ascunde că legile, că obiceiurile, că limba, că inceputul nostru se tragă din Romană: istoria de-multă au vedită aceste adevăruri; dēră, încă odată vė mai spună, suntă departe de a măguli o manie ridicolă, vorbindu-vė de faptele Romaniloră, ca când ară fi ale nōstre; ci vė face ceva mai folositoră: mă voă sili a vė indemna, că dēca vroăți să fiți cunoscuți de adevărați fil a Romaniloră, apoi să faceți și D-vōstră ceva care să se pōtă sămălui cu isprăvile poporului de lume domnitoră.

Inainte de a sfărși, dați-mă voă, Domniloră mei, să chēmă luarea vōstră aminte asupra cursului meă. Dēcă Grecil au cădută odată subt jugul lui Filip, și in urmă subt jugul Romaniloră, este pentru că au voită să fie Plateană, Tebană, Ateniană, Spartiană și nu Helenă; totă așa și strămoșil noștri au vroă să fimă Ardelenă, Muntenă, Moldovenă și nu Romănă; rare-ōri ei au venită să se privescă intre dănsil ca o singură și aceeași nație; in neunirea loră, dēră, trebuie să vedemă isvorulă tutuloră nenorociriloră trecute, a căroră urme încă până astăđi suntă vi pe pământul nostru. Departe de a fi pārtinitorul ună simțimentă de ură către cele-alte părți a nēmului meă, eă privescă ca patria mea totă acea intindere de locă unde se vorbesce Romănesce, și ca istoriă națională, istoria Moldaviei intregi inainte de sfășierea ei, a Valachiei și a fraților din Transilvania. Acăstă istorie este obiectul cursului meă; intinđendū-mă, cum se înțelege de la sine, mai multă asupra intēmplăriloră Moldaviei, nu voă trece subt tăcere și faptele vrednice de insemnată a celoră-alte părți a Daciei, și mai ales a Romăniloră din Valachia, cu cari suntemă frați și de cruce, și de sânge, și de limbă, și de legi. Prin urmare, vė rogă să insemnați că eă nu voă descrie faptele deosēbit după ană și ăile, ci intr'ună chipă colectivă.

Până acum toți acei ce s'au indeletnicu cu istoria națională, n'au avut în privire de-cât biografia Domnilor, nepomenind nimic de popor, isvorul a tuturilor mișcărilor și isprăvilor, și fără care stăpânitorii n'arū fi nimicā. Mē voiū sili sē mē ferescū de acēstā greșelā de căpitenie; ci, pe-lungā istoria politicā a țerilor, atātū cātū voiū fi agiutatū de documenturile și tradițiile vechi, voiū căuta a vē da și o ideā lāmuritā asupra stărei sociale și morale, asupra obiceiurilor, prejudețelor, culturai, negoțului și literaturai vechilor Romāni. Departe de a mē pune ca ocāritorul vremei trecute, imi voiū face o deosebitā datorie sē vē înfășezū acea vechiā întocmire guvernamentalā, acea adunare de pravile fundamentale, cunoscute sub numele de *obiceul pāmēntului*, sub care patria nōstrā s'au păstratū mai multe vēcuri tare și puternicā. Prin acēsta, veți cunosce, Domnilorū, cā acelū trecutū nu era așa de rēū, așa de varvarū, precum se placū unii și alții a vi'lū înfășoșā; ci, cā avea și elū multe aședēmēturi, multe orōnduțele pe cari chīar politicii și economistii de astādī le mărturisescū de bune!

Istoria Romānilorū, cā și a tuturilor națiilor moderne, se imparte în istoriā vechiā, de miđlocū și nouā; fiesce-care din aceste sē subț imparte în mai multe periōde, cari tōte se începū cu vre-o epochā însemnatā. Nu vē voiū vorbi de-cāt de împărțeala principalā.

Istoria vechiā se începe de la cele āntēiū timpuri istorice a Daciei, și merge pānā la întemeierea staturilor Valachiei (1290) și Moldaviei (1350). În acēstā întindere de vreme vedemū risipa Dacilorū, împoporarea țerei lorū cu coloniā Romane, înflorirea acestora pānā subț împēratul Aurelian, și risipirea lorū prin nāvālierea varvarilorū, cari, unii dupē alții, s'au schimbatū necontenitū pe pāmēntul nostru, de la 270 și pānā la 570, cānd Avariū s'au trasū în Panonia, lāsāndū Dacia slobodā. Într'aceste vremi grele, vedemū, insē, din cānd în cānd, pre micul poporū Romānū, chīar în miđlocul semințiilor de altū nēmū, retrasū și ascunsū în văile și poenele Carpaților, păstrāndū-și naționalitatea, legile, limba și obiceiurile, cā unū scūmpū patrimoniu priimitū de la părinți. În vēcurile X și XI, resuffāndu-se de nāvālirile varvarilorū, Romāniū prindū la indrāsnelā, esū din asilurile lorū, și pe cōstele saū la pōlele munților se alcătuescū în mici Capitanaturi și Voevozi, subț șefi de sāngele lorū; și, în sfērșitū, în vēcurile XIII și XIV se întindū pe șesuri, esū în țerā, dupē espresia vechelorū cronice, și întemeiazā douē staturi neatārnate: a Valachie și a Moldaviei.

Cu formarea principaturilor se începe istoria de miđlocū, și se sfērșesce cu desēvērșita lorū cādere subț Domniū Fanariotī, (1716). Acēstā parte a istoriei este adevēratā istoriā a Romānilorū. Indatā dupē întocmirea lorū în staturi neatārnate, îi vedemū luptāndu-se cu popōrele megieșite pentru păstrarea naționalitāței lorū; nicī-odatā duhul isbāndeii și a nāvālirei nu i-au povățuitū; ci, tōte rēsbōiele lorū au avutū unū țelū nobilū și sfāntū: apērarea patriei și a legii. Dērā, în aceste lupte, statornicia, curagul, isprāvile, biruințele lorū ni parū fabuloșe, potrivitū-le cu micul lorū numērū și cu puținele miđlōce ce le-au stātutū dinainte. Dușmanii de đece ori mai puternicii de-cātū dānșii îi vedemū bāntuiți și puși în fugā. Insē, unū colosu strașnicū, unū nūrū cum-

plită se ivesce pe orizontele Europei: islamismul se arată, și toate națiile tremură pentru legea și naționalitatea lor. Serbia, Bulgaria, Albania, Macedonia, Iliria, Friulul, Crimul, se fac provincii Turcești; cetatea lui Constantin, Roma cea nouă, maica orașelor, se face capitala Sultanilor, și semiluna se înalță în locul Crucii pe bolta sfintei Sofia. În vreme când islamismul este biruitor pretutindene, când chiar Grecia clasică se face pradă Osmanilor, când tuurile acestora resbată până în inima Ungariei, numai Românii se improtivesc șivoiului care înghite toate, numai ei stau ca un val apărător creștinătății împotriva Musulmanilor. De multe ori biruiți, de multe ori supuși, dără niciodată abătuți până la pământ și desnădejduți, îi vedem folosindu-se de tot prilejul, și de la 1366 și până la 1688 stând deapurure în luptă, — Mircea cel Bătrân, Vlad Țepeș, Stefan cel Mare, Mihai Viteazul și Șerban Cantacuzino au fost mai ales neîmpăcații dușmanii a sectatorilor lui Mohamed, apărându cu sângele lor sfânta Cruce. De și necontenit în războie, Românii însă nu uită reformele și îmbunătățirile din lăuntru; în veacurile XVI și XVII mai ales ei fac mari înaintări în civilizație. Școlile lor sunt vestite în tot Orientul; Moldavia este una din cele înteu țeri a Europei, în care invenția lui Gutenberg, tipografia, se introduce. Dascalii, caligrafii și praviliștii Români se chiamă la curtea Țarilor Rusiei, și un fiu a Moldaviei se învrednicește a fi învățătorul lui Petru cel Mare. În cea înteu gîmătate a veacului XVII limba Românească se desrobesc și câștigă dreptul de limbă a Statului; mai multe tipografii se aședă în amendou principatele; Vasile Lupul și Matei Basarab, prin aceste faceri de bine își fac un nume nemuritor în istoria patriei. Bărbați revnitori dezvoltă literatura și duhul național; și cât vor fi Români, memoria și scrierile Vornicului Ureki, a Logofetului Eustratie, a Mitropolișilor Dosofteu și Varlam, a lui Miron Costin, Radu Grecenu, Radu Popescu și Ioan Neculce, nu se vor uita, nici se vor perde. Strămoșii noștri cu un pas grabnic se înaintesc pe calea civilizației Apusului; însă, toate aceste propășiri se fac înapoieri. Vremea caderii li vine; în pisma națiilor străine, în neunire între dinșii, uitându că sunt un singur și același nemu, ci despărțiți, luptându-se și slăbindu-se între dânșii unii pe alții sub nume de Moldoveni și Munteni, Românii se apropie de peire. Tirania Otomană se întemeiază asupra lor, și cu densa superstiția, ignoranța și întunerecul. În începutul veacului trecut, se ivesce biruitorul lui Carl XII, Petru cel Mare; mărinosul monarhu își plcă un ochiu îndurător asupra popórelor creștine a Turciei; Româniea saltă de bucurie. Eroul Rusiei, spre mântuirea obștescă, se unesc cu Brancovanu și cu Cantemir; dără, zavistia și pisma acestor Domni nimicnesc un plan așa de mare și așa de bine început. Pacea de la Prut întemeiază încă pe un vécu jugul Osmanliilor asupra Principatelor de la Dunăre; cu tragerea oștilor Rusesci, Românii perdă cea de pe urmă schinteia de naționalitate, și cel de pe urmă dritu ce le mai rămasese, dritul de a fi ocărmiți de către Domni pămենți; și Fanarioșii se fac stăpâni Moldaviei și Valachiei!

Istoria nouă se începe cu vécul cel mai cumplit care vre-odată au apăsă țerile noastre. Toate elementele de naționalitate și de patriotism sunt de-

multă perdute! legile fundamentale a țerei se calcă în picioare; adunările obștesci; sub nume de Divanuri, se fac numai nisce formalități fără interes. O aristocrație ignorantă, sprijinită de Pörtă și de Cleru, pe de o parte ține în lanțuri un popor de mai mult de două milioane de oameni, érá pe de alta se face stavilă chiar binelui ce unii din Domnii Fanarioți vroescă a face; driturile țerei, care din care se silesce să le vîndă mai cu micu prețu și mai degrabă; isvórele de inavuțire publică se întrebuintează numai în folosul unor familii privilegiate. Moldavia se sfășie în trei părți, Valachia este încungiurată cu cetăți Turcesci, zidite pe pământul ei. Fără agiutoru din lăuntru, Românii scapă toate prilegiurile de mântuire; și, în vreme când toate popórele Europei înaintéză spre o mai sdravănă întemeiere din lăuntru și din afară, noi, cu aceeași repegiune ne apropiem de peire. Revoluția Francesă, sguduindú Europa până în cele mai adânci a séle temelii, se resimți și între Români; unii dintre ei se punú în comunicăția cu Directoriul francezú; déră prea multe țeri, prea multe stavile împedecă orí ce bună ispravă. Pe urmă, biruitorul de la Marengo, în expediția sea în Egipt, voindú a da trébă Turcilorú, trámite emisari în Valachia și Moldavia ca să formeze partizani ideelorú noue; generosul Rigas, măgulindu-se cu făgăduințele lui Bonaparte, se face propoveditorul slobođeniei; opritu în întreprinderea sea elú se dá călăilorú de la Belgrad și móre pentru patriă. Déră mórtea sea nu rămáne neroditoare; și ea este menită să pregătéscă regenerăția nóstră; mórtea lui Rigas de o parte, apésările nesuferte a tiranilorú de altă parte, ideiele vécului cari de și încetú, déră totú începuseră a pătrunde între Români, scrierile lui Petru Maior și a altorú bărbați patrioți, contactul cu armiele Rusesci ce au ocupatú Principatele de la 1806 până la 1812, toate aceste pregătéscú. întemplările de la 1821. În vreme când în Moldavia Eteria isbucnesce și chiamă la slobođenie nu numai pre Greci, dér pre toate popórele creștine cari gemeau sub jugul Turciei, Teodor Vladimirescu rădică pe de altă parte în Valachia stégul naționalú, vestindú Românilorú că vremea venisé, pentru ca iară să scuture stépănirea străinilorú, să depărteze abuzurile cari o rodiaú, și să dobândéscă guvernú naționalú întemeiatú pe o Șartă liberală. Pornirile și a lui Ipsilanti și a lui Vladimirescu au unú rău sfērșitu; déră, cu toate aceste, rezultatele lorú pentru noi suntú nemésurate. întemplărilorú de la 1821 suntemú datorí, cu orí ce propășire ce amú făcutú de atunce; căci, ele ne-au desceptatú duhul național ce era adormitu cu totul. De atunce multe împregiurări din afară ne vinú în agiutorii; Curtea protectóre, ca o rêsplată pentru jertfele ce Românii i-au făcutú de la Petru celú Mare și până la pacea de Andrianopolí, simșesce o îngrijire adevérată pentru sórta nóstră; și, de și încă Românismul nu triumfă, cum dice D. Aron, totu-și existența politică incede a ni se așéda pe temelii mai statornice. În urma multorú pátimiri, multorú nenorociri, unú orizonte mai seninú ni se arată; pacea de la Adrianopol se încheie între Rusia și Turcia, și drituri perdute de vécuri ni se întorcú înapoi. Kiselef, unú nume pre care Românii nu trebuie s'elú rostéscă de cât cu recunoscința și dragoste, este însărcinatú cu regenerăția patriei, cu punerea în lucrare a pravilelorú menite să ne facă o nație, până la împlinirea ceí mai mari făgăduințe, până la cea mai temeinică închi-

zăşluire a naţionalităţii noastre, adecă numirea de Domni pământeni, şi pe vié-
 ţă, pe tronurile Moldaviei şi Valachiei.

Până aici, Domnilorū mei, vine istoria ce amū sē vē infăţoşedū. Sprijinul
 celū mai temeinicū, ca sē potū agiunge la ţelul doritū, îlū asceptū de la in-
 dulgenţa D-vóstră, şi de la nădejdea măgulitóre, că prin prelecţiile mele voiū
 putea descepta in D-vóstrē unū duhū de unire mai de aprópe între tóte ra-
 murile némului Romănescū, şi unū interesū mai viū pentru naţie şi patrie. A-
 césta'mī arū fi cea mai scumpă rēsplătire şi cea mai bună îmbărbătare in trud-
 nicul meū drumū.

Intr'o asemenea întindere de istoriă, care' cuprinde atâtea timpuri şi atâtea
 locuri, chiar cu cea mai mare luare aminte trebuie sē facū greşeli; orī-cine,
 însă, va bine voi a mă asculta ceva, va însemna că ele se vorū întēpla din
 lipsa cunoscinţelorū, şi nici-de-cum din rea vroinţă sēū cu vre unū scopū as-
 cunsū. In infăţoşarea întēplărilor carī suntū aprópe de noi, şi pre carī sēū
 noi sēū părinţi noştri le-amū vēdutū, voiū fi cu cea mai neadormită privi-
 ghire, mărginindu-mē a vē arăta numai faptele împlinite, fōră a vroi a vē de-
 scoperi şi ţelurile ascunse. In epoca de la 1822 şi până la 1834, voiū fi mai
 ales câtū se va putea mai scurtū şi mai obşteşcū, infăţoşindu-vē numai întē-
 plările publice, şi acele carī aū avutū o înrîurire simţitóre asupra ţerei! Noi
 n'amū aglunsū încă așa departe ca sē putemū trata cu nepărtinire istoria
 contimpurană; acésta este trēba viitorimei; Dumneđeū déră, sē mă ferescă de
 a vroi a mă pune censorul convēţuitorilorū mei, judecându-le sēū criticându-
 le purtarea şi faptele. «Acela care își înalță duhul la vrednicia unū istorio-
 grafū, dice Ioan Müller, perde din privirea sa orī-ce atingeri momentale şi mai
 particulare. Jurnaluri potū aduna personalităţi; in tablele istoriei se scrie nu-
 mai vecinicul adevērū».

M. Kogălniceanu.

CARTEA
PENTRU
DESCĂLECATUL DE'NTĚIU
A
ȚEREI MOLDOVEI ȘI NĚMULUI MOLDOVENESCŪ,
DE
MIRON COSTIN,
CARELE AŪ FOSTŪ
LOGOFĚTŪ MARE IN MOLDOVA

LEATOPISEȚELE TOM. I.

PREDOSLOVIA

Adecă mai-nainte-cuvîntare, din descălecatul țerei Moldovei de'ntâiū și al nêmului moldovenescū.

Cătră cetitorii acestii cărți.

Inceputul țerilorū acestora și al nêmului moldovenescū și muntenescū și în țerile unguresci cu acestū nume *români* până astăzi, de unde sunt veniți întru aceste părți de pământū, a scrie multă vreme la cumpănă aū stătutū cugetul nostru. Se începū ostenéla acésta după atâtea vécuri, de la descălecatul țerilorū de 'ntâiū, de la Trajan împératul Rômului, cu câteva sute de ani preste mine trecute, se sperie gîndul. A lăsa iarăși nescrisū, cu mare ocară înfundatū nêmul acesta de o sémă de scriitorii, este inimei durere. Biruit-aū gîndul sē mă apucū de acésti ostenélă, se scotū lumei la vedere feliul nêmului, din ce isvorū și seminție sunt locuitorii țerei nōstre a Moldovei și așa și a țerei Muntenesci, precum s'aū scrisū mai susū, și a Românilorū din țerile unguresci; că totū unū nêmū sunt, și odată descălecați? de unde sunt veniți stremoșiil lorū pre aceste locuri? subț ce nume aū fostū ântâiū la descălecatulū lorū, și de cândū s'aū deosebitū și aū numele acesta de acum Moldovenū și Munténū? în ce parte de lume este Moldova, hotarele ei pre unde aū fostū ântâiū? ce limbă ține ântâiū și până acuma? cine aū locuitū mai înainte de noi pre acestū pământū, si subț ce nume scosū, la scirea tuturorū se fie.

Dice-va cineva: prietîne, târziū este! Dupe sutele de ani, cum se vorū puté sci istoriile adevérate de atâtea vécuri? Respunđū eū: Lăsat-aū puterniculū Dumneđeū iscusită oglindă minței omenesci: scrisórea, dintru carea decă va nevoi omul, cele trecute cu multe vremi le va putea sci și le va putea oblici, și nu numai lucrurile lumei, staturile și începuturile țerilorū, ce și singurā lumea, cerul, pământul, că sunt zidite de cuvêntul lui Dumneđeū celui puternicū.

Cređu din scripturī, scimū, și din scripturā avemū și sfānta credință a noastră creștinescă, și mintuirea cu coboritul Fiiului lui Dumneđeū, și în truparea Cuvēntului celū mai înainte de veci, în firea omenescă, și fără de păcatū. Scriptura ne deschide mintea de agiungemū cu credință spre Dumneđeū, Duhul-celū-sfāntū și nevēdutū și necuprinsū și neajunsū de mintea și de firea omenescă. Scriptura depārtate lucrurī de ochiū noștri ne face de le putemū vedē cu cugetul nostru. Sē nu pomenimū de marele Moise, carele dupre atāția anī aū scrisū Leatopiseșul de la zidirea lumei, că acesta aū avutū pre singurū Dumneđeū dascalū și învățatorī, cu rostū către rostū. Omerū filosoful, în douē sute și cincī-șeci de anī, aū scrisū după risipa Troadei, resbóiele ce aū fostū. Lui Filipū Plutarchus în patru sute de anī aū scrisū viața și faptele vestitului Alecsandrului împēratū în lume, Machedon. Titus Livius aū scrisū cursul a tótā împērația Rōmului, în șapte-sute de anī și mai bine, după urđitulū Rōmului și cu ostenelā aū scostū lumei la vedere istoriile.

Indemnatu-m'aū firea mai multū de sciința acesteī țeri, de începutul și de descālecatul ei celū āntāiū, tóte alte țeri sciindū inceputurile sale. Laudū osirdia lui Ureche Vornicul, carele aū făcutū din dragostea țeriī Letopiseșul seū; însă de la Dragosū Vodā, din descālecatul al doilea al țerei aceștia a Moldovei, din Maramuresiū, scrie; iarā de descālecatul celū āntāiū cu Romanī, adecā Rōmleni, cāndū aū descālecatū Trajan împēratul Rōmului cu Romanī, nēmica nu pomenesce, numai cātū însemnezā la unū locū, că aū mai fostū țera odatā descālecatā, și s'aū pus-tiitū de Tātari; orī că nu aū avutū cărți, orī că aū fostū destul a scrie de mai scurte vēcūri. Destul de dēnsul și atāta, cum póte fie cine sē đicā: Numai lui de acēstā țerā i-aū fostū milā, sē nu ramāie intru întunerecul nesciinței. Că celelalte ce mai sunt scrise, adaoseturā de unū Eustratie Logofētul și de unū Simionū Dascālul și de unū Misail Cālugērul, nu leatopiseșie, ce sunt ocāri și basne, care și acele nu puține.

A doua îndemnare mī-aū fostū, că mi se pare, biue nu sciū, că n'amū vēđutū leatopiseșul lui Eustratie Logofētul, dar cum amū înțelesū diā cāți-va boeri, și mai alesū din Nicolae Buhușu, ce aū fostū Logofētū mare, pre acestū Simeon Dascalū, Eustratie Logofētul l'aū fātātū cu basnele lui, și acelū mahlearū Misailū Cālugērulū de la Simion Dascālul aū nāscutū, acela fiū, acesta-l-altū nepotū; și multū mē mirū đē unde aū aflatū ei aceste basne? Că Ureche Vornicul scrie: că patru-șeci și cincī de anī, de domniile cele de'ntāiū, nici o scrisóre nu se aflā de lucrurile lorū, ce se vor fi lucratū, și nici străiniū încă n'aū sciutū

nemica de densiș până la Alecsandru Vodă-celü-Mare și Bunü. Decü s'au începutü istoriile leșesci ase scie, mai alesü *Bielsckie* și *Martinü Pașcovskie*, pre cari 'i-au urmatü răposatul Ureche Vornicul. Decü n'au fostü dără scrisóre äntäiü in țără, și nici străiniü n'au sciutü și nimicü n'au scrisü, de unde sunt dără aceste basne: că sunt moșii țerei aceștia din temnițele Römului, dați intru ajutorul lui Lasläü craiul Ungurescü; și Romäniü erau atunci, la acea vreme, in Maramurășü, in țilele aceluï craiü, a lui Lasläü, iar cești din cöce, unde este acmu, Moldova, iar cei dincolo unde este acmu țera Muntenescä, iar prin munți pre Oltü, unde și acmu se numesce țera Oltului, și Romäniü cei descälecați de Trajan impëratul Römului in Ardëlü.

Eü, iubite cetitorule, nicäre n'amü aflatü, neci la unü istoricü, neci Latinü, neci Leah, neci Ungurü, — și in viața mea, Dumneđeü scie cu ce dragoste eram pururea la istorie, iată că și până la acéstä vröstä! — iar de aceste basne ce äü scrisü ei, se deé séma ei și de acéstä ocarä. Și neci este șagä a scie öcarä vecinicä unü némü, norodü; că scrisórea este vecinicä; și cândü ocärimü intru vre-o ői pre cine-va, este cu greü a răbda, dără äncä și in veci? Eü voiü da séma de ale mele câte scriü!

Fäcutu-ți-amü isvodü äntäiași-datä de mari și vestiți istorici, cărorä träescü și acmu scrisorile in lume, și vorü träi in veci. Și äșa amü nevoitü se nu'mi fie grijä, de arü cădea acéstä carte ori pre a cui mänä, și din străiniü cariü cautä și cërcä de ämënuntul smintelele a istoriei lorü. Ei sunt povëtuitorii mei; ei respundü și pizmașilorü némului acestorü țeri și zavistnicilorü, și äntäiü unü Enea Silvie și cu următorii lui. Inșä acestü istoricü nu äșa greü neprietinü este cätü numai acestü nume *Vlah* de pe *Flah* hatmanul că este, scie, unde s'au alunecatü și sëracul Ureche Vorniculü. Credemü nepuinței omenesci! Iar este ältulü, de némul seü Lëhü, Ian Zamoskie, carele orbü nävălesce, că nu sunt Moldovenii neci Munteniü din Römłeni; ci trecëndü pe aice, pre aceste locuri, Trajan impëratul Römului, și läsändü slujitorii de pazä, äü apucatü o sémä de Daci limbä *römlenescä*. Vedé-vei apoi cuvintelorü lui respunsü și öcarä, nu de la mine, ci de la istoricii, cariü sunt povëtuitorii mei, la rändul seü.

Puternicul Dumneđeü, cinstite și iubite cetitorule, sä-ți dăruescä, dupe aceste cumplite vremi a anilorü noștri, când-va și mai slobode vécuri, intru care, pre lângä alte trebii, se aibii vreme și cu cetitul cärtilorü a face iscusitä zäbavä; că nu este alta și mai frumósä și mai de

CAP. I.

De némul Moldovenilor, din ce țără aū eșitū stremoșii lor.

Tóte lucrurile, decă se începū a se spune din începutul seū, mai lesne se înțelegū; și némul Moldovenilorū, fiind dintr'o țără care se chiamă Italia, de Italia și de împărăția Rómului, a căria împărăție scamnul orașul Rómul in dricul Italiei este, a pomenire ântâiū ne trage rândul.

Țera Italiei de aice de la noi dreptū spre apusul sórelui este, nu așa depártatā de țera nóstrā; că de la Belgradū, carele îl scimū mai toți că este pe Dunărea, unde cade apa Savei in Dunărea, neguțitoresce mergēndū, cale de trei-șeci zile este până la Veneția; si Veneția este pre pământul Italiei, care in statul seū este între mări, ca și Grecia, adecă țerile grecesci, că din cóce despre noi se inchide cu o limbă de mare, care ese din Marea Albă. Venețianii dicū acei limbī *golfulū de Veneția*, adecă *limba seū grumașii de Veneția*; se dice și cu altū nume *Marea Adriatică*, marea de *Adria*. Iar mării din care ese limba aceea îi dicū Latiniū: *Marea Mediterană*, adecă marea din mijlocul pământului; Turcii, Grecii și noi dicemū *Marea Albă*. Iară despre cealaltă parte spre apusū, isbucnesce, iarășī din cealaltă Mare Albă, unū unghiū de mare, ânsē nu cu atâta lungime cum este limba cestă-l-altă despre noi; și spre cel-altū unghiū dincolo, este Ianua, noi dicemū Genoveza. Inșā d'intru aceste ambe limbī ese Italia, in driculū pământului, spre miadă nópte de acolo, până la hotarele Franțozului.

Hotarele ei despre Resăritū, despre noi, cum s'aū șisū mai susū, Limba de mare, și apoī Stiria, Carintia, Austria, țerele împărăției nemțesci; despre mēdā-nópte Franțozii, despre apusū Hispania, iarā despre amiașā-și se inchide cu Marea ce'i dicemū noi *Alba*, și totū aceea este, care se întinde până la Țarigradū. Grecii dicū Italiei cu altū nume *Hesperia*, din Hesperū, steaoa ceea căria dicemū noi *Luciferulū celū de nópte*; că acelū luciferū dreptū preste Italia apune. Semēnătóre fórte cu țerele Greciei; că cum Grecia se începe din *Marea Albă* între mări până la Machedonia, de o parte cu *Marea Albă*, care se intinde până la Țarigradū; de altă parte Limba de mare de care s'aū scrisū mai susū desparte Italia de țerile Greceșci; așa și Italia dincóce cu Limba de mare, iar dintr'acolo despre apusū cu unghiul celū despre Genovezi.

Asa are Italia Domniū împărțite in sine, cum avea și Grecia intr'o vreme, cărorā domniū și țeri sunt numele aceste: Liguria, Toscana, Umbria, Sabina. Lațium de unde este limba *Latinéscă*, și de la Latinū craiulū; Neapolis craie subt craii Hispaniei; Calabria, Romania, Istria, Hetruria, Campania, și mai sunt țeri și mai mēnunte, care le trecū cu condeii pentru zabavă. Iară Grecia avea țeri anume: Arcania, Etolia, Tesalia, Focida, Morea, Arcadia, Elada, Olimpia, Laconia, Ahaia,

Atica, unde este vestitul orasü Atena; Beoția, și iarășî sunt țeri mai mē-nunte.

Este țera Italei plină, cum se ȃice, ca o rodie, de cetățî și țeri iscusite; mulțime și desime de omenî, turguri vestite pentru de tôte bivșugurile. Pentru mare iscusenie și frumusețuri a pământului aceluî, i-au ȃisü *Raiulü pământului*. Italia a căruia pământü, orașele, grădinile, tocmelele la casele lorü, cu mare desfătare traiului omene-cü, n'are tötă lumea vėzduh subt ceriü, umbländü voioșî și să-nătoșî; necî călduri prea mari, necî ierni prea grele; de grăü sații; vinuri dulci și ușore; de unt-de-lemnü mare bivșug, și de pöme de totü feliu: chitre, năramze, alămiî și zaharü; omenî iscusii preste tôte nēmurile, stătătorî la cuvëntü, neamăgiți, bländi, cu ömenii strėini nemăreți, d'intr'alte țeri, indatä tovarășî, cum ar fi de-ai sei, cu mare omenie; sunt subțiri, pentru aceea le ȃicü *gentil-uomü*, cum ȃicü Grecii *celebiü*, și la resböie neînfrânti erau iutr'o vreme, cum vei afla la istoriile Römuluî; de vrei se citești de dēnșii. Acea țera este acum scamnul și cuibul a tôte dăscăliile și învățaturile; cum era Atena intr-o vreme la Greci, acmu este Padova in Italia, și de alte iscusite și frumöse mesterșuguri. Este Italia mai veche de-cätü Roma, adecă Römulü și împărăția Römuluî care, s'aü urȃditü și s'aü ziditü in țera Italiei după ce aü nemeritü de la Troada Antinorü și Enea, din cariî Antinorü: Veneția și olatele ei, iar Enea Römuluî și împărăției incepătură lucruluî și rădecină sunt.

Numele *Italia* este vechiü la tôte istoriile cele vechi Latinesci, de pre *Ital*, craiulu lorü. Nemții italienilorü le ȃicü *Wältschen*, și nouē Moldovenilorü și Muntenilorü iar așa *Walachēn*; Franțozii Italianuluî îi ȃicü *Vallons* și nouē *Moldovenilorü* și *Muntenilorü*: *Vallaques*. Leșii Italianuluî îi ȃicü *Vloh*, iară nouē Moldovenilorü și Muntenilorü le ȃicü *Volosini*; iarü acumü s'aü luatü Leșii de pe apa Oltuluî, și aü adaosü la cărțile lorü cele tipărite o slovă *M*, de le ȃicü Muntenilorü: *Moltenü*, adecă Olteni. Ungurii Italianuluî îi ȃicü *Olași*, iar Moldovenuluî și Muntėnuluî îi ȃicü *Olah*. Și țerei Italiei Leșii îi ȃicü *Vlosca Zemlea*, adecă țera *Vlohuluî*, iar țerei nōstre Moldovii îi ȃicü *Volosca Zemlea*, adecă țera Moldovii.

Catä-te dēră acmu, cetitoriule, ca intr'o oglindă, și te privesce de unde esci, lepădändü de la tine tôte cele-l-alte basne, căte unii aü însemnatü de tine, de nesciință rėtăciți, alții de zavistie, carea din lume intre nēmurî n'aü lipsitü necî uă dată, alții din buguite scorniturî și deșerte. Iar nu numai numele acesta, precumü ai înțelesü că este totü unul la tôte țerile, și al tēü și al Italiei,—precum vei înțelegē mai bine la capul deosebitü, de nēmurile acestorü țeri, că și Grecii și Turcii ne ȃicü *Vlah*, — ce și dintr'atele te vei cunōșce: obiceiurile, firea și graiul, pănē astăđi, că esci dreptü *Voloh*, adecă Italianü și Römlean!

Multe obiceiuri intru acestü nēmü trăescü, a Italianilorü pănē astăđi: așa de ospēte la casele lorü; nemăreți, cu mare voie și libovü primescü; așa la pitrecanie, la întrebare unulu pre altulu de viață, fără clătire. Cine aü fostü la Italia se vėdă pre Italiani, se ia aminte, nu'i va trebui mai mare dovadă se crėdă cum unü nēmü sunt cu Moldovenii.

In casa nōstră aü fostü acēstä vorövă, in Iași, cu unü Episcopü Italianü, care

intre alte voróve fórte din voia gîndului seú 'mî-aú ñisú cuvinte de aceste né-murî, ñicéndú așa, (și era omú de înñelesú): «Mie, ñice, nu'mî trebuesce, se maî cetescú la istorie, de Moldovenî cine sunt. Pre o sémá de obicei ce aú, fórte bune, îi cunoscu cine sunt; așa libovnicî la ospéte; așa femeile lorú se ferescu de vederea stréinilorú și se daú in lături; așa se nu trecá femeea pe dinaintea bárbatului pre drumú seú pre cárare¹⁾; așa in tótá viața in mâncare cu dulciața curechiului; numaî atáta osebire, cá acestii, saratú, ceia și véra și iarna nemuratú. Tóte aceste intocma cu Italianii sunt, și la vedere se márturisese o fire.» Cu multá mirare aú státutú de márturie acel episcopú de mare ajutorii istoriei mele.

Înñelege-vei și din capul care va scrie și de graiul acestorú țeri, cá și limba este dovadá, cá in graiul nostru páná astáđi sunt cuvinte, unele latinescî, iar altele italianescî. Se mirá unú istoricú anume Cavañiú, ñicéndú: «*De miratú este cá limba Moldovenilorú și a Muntenilorú maî multe cuvinte are in sine Rómlescî de cátu Italianii, macarú cá Italianul totú pe unú locú este limbá ângerescá îi ñicú. Cá intru unele voróve își aduce aminte preste sémá cu a nóstrá limbá Moldovenescá.* #

In scrisorile sale, unú istoricú, Enea Silvie, de carele 'ți-amú pomenitú la predoslovie, și cáți-va alții pre urmá și pre cárarea sa, aú scrisú istoria sa cum Moldovenii, cariî locuescu pre páméntul Daciei de susú, și Muntenii pre Dacia cea de josú, acestú nume *Vlah* anume de pe *Flah*, Hatmanul Rómului; și acéstá párerere acestui Enea nu este de aiurea, numaî aú cetitú nisce stihurî a unui dascálu anume *Ovidius*. Iar pre acelú dascálu *Ovidius* l'aú fácutú, cum ñicú Turcii, surgun, de l'aú gonitú din Rómú, tocmaî la cetatea Albá, pre marea Négrá, Augustú Cesarú împératul Rómului, pentru nesce cárti ce aú fostú scrisú, in stihurî de dragoste, de se umpluse totú Rómul de curvii, dintru acele stihurî a lui cu jocurî; și cum facú Muscalii acmu, de trimitú la *Zatocenie*, in urgie la Siberia. Dérá dascálu *Ovidius* aú scrisú cáte-va cárti, șeđéndú la cetatea Albá in urgiá, iar in stihurî, páná ș'aú sfirșitú și viața. Și apoi pe numele lui este o baltá ce se chiamá *Vidovul*, la cetatea *Albá*. D'intru acele cárti, una ce are nume de *Pont*, scrie intru dënza la unú prietenú alú seú, anume Grețin, de la Rómú, aceste stihurî. Iubite cetitorule, fiindú stihurî latinescî, amú lásatú locú, fiindu-ți de folosú, seú cá vei înñelege, și-i scrie pe plácerea ta, iar eú și le-amú scrisú pre limba nóstrá Moldovenescá tálmacite :

Gheți ținea intr'o vreme, acmu Flaculú ține
Ripa scumpá a Dunării elú singurú cu sine ;
El aú ținutú Misia în pace, cu credință,
Pre Gheți i'aú scosú de icea elú cu biruință²⁾.

¹⁾ Inșá pará la vederea celui Epsicopú; iar de atuncea încóce muierile jinú drumul bárbatilor, și li se punú in spate.—*Adaosú de Spatarulú Ioan Canta.*

²⁾ Praefuit his, Graecine, locis modo Flaccus; et illo

Ripa ferox Istri sub duce tuta fuit.

Hic tenuit Mysas gentes in pace fidei :

Hic arcu fissos terruit ense Getas.

Ovidii Epist. ex Ponto, lib. IV. eleg. IX.

Aşa însemnăză aceste stihuri, aceluî Dascălă, pomenindă pe aceluî *Flah*, căruia 'i este numele la istoriile Rômului *Fulvius Flacus*, Consulă, precum chiăma ei pre acele vremi Hatmania lor Şi de aceste stihuri s'aă legatū ântăiă Enea Silvie, şi după dânsulă şi alăii; şi dintru aceia află şi pe Ureche Vornicul următoria, cum se fie numele ţeriloră acestora *Flah*, de pe acela *Flac*, Hatmanul Rômului. Căruia lucru, Carion istoricul stă impotrivă, şi cu dânsulă *Topeltină* din *Mediaşi*, anume dîcîndă deschisă: «*Ceea ce aă scrisă că numele Vlah acestuî nēmă, adecă a Moldoveniloră şi a Munteniloră, este de pe Flah, Hatmanul Rômului, basne sunt.* Eă încă ceii partea mea cu dânsil; cu aceşti doi ţiă eă, pentru aceste dovede, care deschisă ţi-amă scrisă: cum tătă lumea dîce Italianulă şi nouă Moldoveniloră cu ună nume până astăđi. Şi aceluî Flah de aă bătută resbóie cu Tătariilă pre Dunăre, iar la descălecatul ţeriloră acestora, neci o trébă mare; carele sunt tărđiă dupe Flac, descălecate de Trajan împăratul Rômului, din ţerile Vlohului, adecă a Italiei; fără dóră dîce cine-va că Italianiilă acestuî nume *Vlah* l'aă dobândită de la *Flah* Hatmanul, care lucru n'aă cetită nimenea la istoriile Rômului şi a Italiei.

Alte chipuri şi capete aă avută Italia mai vestite şi mai vechi decătă aceluî Fliaci; cum ar fi luată nume Italia de la acela? Atăta ajunge câtă s'aă arătătă mărturiile a istoriiloră şi numele care avemă de la alte nēmuri, totă unul până astăđi. Să păşimă de acuma la altele in rëndă.

CAP. II

De împărăția Rômului.

Impărăția Rômului, căreia puterea şi lăţimea n'aă fostă la neci o împărăție, aseminea de cândă este lumea,—de mărirea ei citeşte tóte istoriile lumel; mai mare nu vei afla alta, nici pe aceste vécuri de acmu neci in cele trecute;—De acéstă împărăție vei afla şi prorocie, alesă la Danielă Prorocu: deslegarea visului lui Nabucodonosor împăratulă Asiriei. De acéstă împărăție cântă şi sfânta Biserică, Slava; *glasă 2*, séra la vecernia născerei Domuului Dumneđeului nostru Isus Hristos: *Явует седіно начеалствоующу на земли*, adecă: *când Agustă stăpănia totă pământul*. Acestă Agustă aă fostă împăratul Rômului, şi în đilele lui s'aă născută Mintuitorulă lumil, fiul şi cuvântulă lui Dumneđeul, din Prea-curata Fecióra Maria.

Numele seă trage de pe oraşul Roma, iar noi dîcemă Rômul, care oraşul este in Italia, pre apa Tibrululă, curătore in Marea Albă, cu cale de câte-va đile mai josă de Rômă; din isvórele munţiloră Italiei are începută.

Iar începutulă împărăției aceştia [cum s'aă mai pomenită la capul de'ntăiă, de Italia, care este mai vechiă de câtă Rômulă şi de câtă începutulă împărăției Rômului, pentru aceea pricină s'aă pusă ântăiă la Italia rândul], este din Troada pre carea o aă risipită Elini, seă cu altă nume Greciilă, trăgîndă multe vremi resbóie cu Troadeniilă, pentru mare strimbătatea lor, ce le făcuse Greciloră Troada

cu furtașagul Elenei, femeii lui Menelaï, prin Alexandru Paris, feciorul lui Priam, împăratul Troadei. Care femei se o întorcă, pururea sfătuia doi Domni din Tróda, anume Antinor și Enea, că întorcându, țicea, că se va potoli vrajba cu Grecii; iara Alexandru Paris feciorul lui Priam împărat pururea mazădia pre alți senatori Domni se ție cu diusul, ca să nu se dee Elena. Și s'au trăgănatu sfađa până la stingerea Troadei de tot, câtu n'au hălăduitu nime altul neci în cetate, neci la olatul ei, fără numai de acești doi senatori Domni, ce s'au pomenitü, anume Antinor și Enea, cu glótele lorü; ori că sciind Grecii, că aceia spre bine sfătuia, ori că ei ca nișce ómeni, cunoscându la ce se trage lucrul, s'au păzitü de vreme, și au eșitü cu casele și cu ómenii sei încărcați in vase, din care Antinorü au descălicatü Veneția pre pământul Italiei, iar Enea coborindü mai josü au abătütü iar la malul Italiei, unde era stăpânia lui Latinus Craiul, o parte din Italia; și fiindü îndemnatü de prorocii lor, pre atuncea ce era, pe acele vremi fiindü păgănesci, au începutü sfađa cu acelü Craiü anume Latinus, de pe a căruia numele și limba latinescă este. Nu era încă cu óminii, de și încă acele locuri aședate pe acele vremi. Singurü Craiul matorü de țile fiindü, numai cu o fată din trupul seü, care era logodită după unü Domnü de la Italia, anume Turnus, carele avea cățiva Domni din Italia neprieteni; pre aceia i-au trasü Enea in tovărășie împotriva lui Turnus și lui Latin Craiul, și cu câteva resboie, cu mare versare de sânge înfrângendü pe Turnus, până și la perirea lui in resboiü, au căutatü lui Latinü Craiu a primire pre Troadenii in țera lui in Italia, și pre Enea ginere in loculü lui Turnus; că lui Enea Dómna îi murise de gróză, cândü au vedütü de tóte părțile arđendü Troada. Și așa s'au făcutü Troadenii moșténii Italiei, aședăți, și legați intru sine cu Italianii: se trăescă Troadenii pre limba și pre pravile de giudețe a Italianilorü, și Italianii se primescă *Bozii* și rugile și obiceiurile de biserică a Troadenilorü. Și dintru acestü Enea și fata lui Latinü craiul sunt din seminția in seminția, născuți doi frați, anume Romul și Remü, care au urđitü Roma orașul, zidindü pre giumătate de orașü Romul, și pre giumătate Remü. Și fiindü zidurile neinălțate, intru una de țile mers-au Remü se vađă șporul lucrului fraține-seü Romul, iu partea unde zidea elü, și vrëndü se facă glumă, au săritü preste zidul fraține-seü riđendü. In locü frate-seü luândü semne perderei orașului, au apucatü unü fustelü și loveșce pre frate-seü Remü prin mijlocul trupului, și cade Remü mortü de rană.

Iară Romulü stândü asupra trupului au țisü: *Așa se petrecă toți cari arü vrea se saie zidurile aceste!* Și au stătuți singurü Romul și urđitorü orașului și Craiei, după a căruia nume este și numele orașului Roma până astăzi, și de pe orașü și numele imperăției.

Fost-au acéstă împărăția din începutul seü, de la Romul Craiul de'ntaiü, subt Crai, până la Tarcvinie Superbus, adecă Mândrul; al aceluia un feciorü ce avea au făcutü silă, nóptea, la casa unui Domnü, lipsiud Domnul de a casă, anume Dómnei sale Lucreția, carea după acea silă din patü nu s'au mai sculatü, ci au scrisü la bărbatul seü unde era, și la unchiul seü, vestitü senatorü pe atuncea la Rómü, anume Brutü, să vie cum de sirgü la dinsa, că-i despre mórte; și decă au sositü și au intratü in casă unchiul acei femeii, Lucreției, și bărba-

tulă ei, aă ăisă: «Ingăduiți, nu vă apropiati de patul meu spurcată de feciorul lui Tarcvinie; iar trupul de este și silită, nevinovăției mele mărtea mea va fi mărturie». Și aă scosă ună cuțită de subt perină gătită de acela gindă mai înainte, și s'aă lovită cu cuțitul în inimă. Aă năvălită bărbatul seă și unchiul seă la pată, și îndeșertă le-aă fostă, că căduse cuțitul cu rană adăncă, de care rană în câteva césuri aă și murită Lucreția. De acie s'aă făcută o vrajbă mare și turburare întru totă orașul de faptă ca acăsta, și s'aă strinsă totă orașul la Brută, cărora aă arătată tuturoră fapta ce aă făcută feciorul Craiului, și cuțitul cruntă de sângeră nevinovăției femeii și silă. Și în locă aă stătută totă Rămulă cu olatele lui, de aă giurată cu Brută se nu mai sufere pre Crai asupra sa. Iară Tarcvinie Craiul, urită și părăsită de toți și de slujitorii lui, pentru scărnavă fapta aceea, aă fugită la Franțuzi, cu care trăgândă ajutoră, s'aă ispitită cu silă se cuprină scamnul Rămului, ci totă gonită și răsipită s'aă întorsă și n'aă mai dobândită ce aă pierdută, în totă viața lui, neci elă, neci altul. Și de atuncea s'aă cărmuită acea împărăție totă subt sfatul senatoriloră, cum vedemă acum că se cărmuesce Veneția, până la August Cesar, 500 și mai bine de ani.

De mirată lucru este că acăstă împărăție la câtă putere și lățime aă venită, totă într'acele sute de ani, de subt cărma sfetniciloră aă crescută. Și se alegea ei din ană în ană, câte doi mai mari, cărora cu numele boeriei le ăicea *consules*, adecă capete sfatului; că *consilium* latinesce este sfatul. Și mai mare era acăstă nume de boerie, *Consul*, decătă împărată; că acăstă nume împărată era *hatmaniloră*, cari se aducea în vre o parte cu oștile; și trăia acăstă nume numai până era în oște cine era; iar dacă se întorcea a casă, seă la Rămă, nimene și nimărui nu se ăicea imperator, ci iar pre numele ce avea de'ntăi. *Imperator* va se ăică *poruncitoră*, care nume apoi, pentru mare isbândă ce făcea imperatorii, adecă hatmanii poruncitorii, aă rămasă de se numescă *impărați*, cu acăstă nume; și aă eșită mai mare și mai de cinste decătă numele Craiiloră.

Hotarele a acăstei împărății a Rămului, sunt mai necuprinse; că nu sunt niscaiva munți, seă ape curgătore, cum vedemă acum că despart împărății de Craii, și împărății de imperății, ci din tôte părțile le-aă fost hotarul *Marea Oceanului*, care înconjură pământul, începândă din părțile despre miadă-năpțe oceanul ce încongioră Engli-tera, și totă acelu oceană și despre apusă, pe după Hispania și Portugalia, și de la părțile apusului se trage totă acela oceană încongiurândă totă pământul despre amiață-ăi, și după Africa, (noi ăicemă Barbarezii), până vine la Marea Roșie, care este între Egiptă și Arabia. Câte împărății, crăii, domni, țeri sunt de le încongioră oceanul, — precum s'aă scrisă mai susă, — totă subt ascultarea Rămului aă fostă.

Încă mai spre resărită de la marea Roșie, de la oceanul de la miadă-ăi tăindă pre uscată Arabia, Asiria, până la muntele Caucasă, între Indi și Parți, și de acolo până în marea care se chiamă *Caspium*, cu Armeniile amăndouă, și câte țeri sunt între Marea Caspiei, și între marea Négră, Georgii, Mengrelii, Cerchezii și alte țeri, și de acolo apa Donului și Volga, tôte subt a-

scultarea Romei au fostă, și de la Iobzeg Hanii cei mari, de la Römü luau stégü de Hänie.

Cu India numai n'au incheiatü lumea totă despre resăritü; și vinea și de acolo multe țeri să se închine; ci de la o vreme neclii mai primea, ca locuri depărtate fiindü. Iar unghiul cel-altü, la oceanü, pe unde sunt acum Svedii și Dania, și unghiul spre apa Rinului, pre aceste țeri nemțești, că și Svedii și Daniil totü Nemții sunt și un nümü, nu 'i au putütü supune neclii într'un chipü Römleii, până la îndreptatul acei împărății in multe părți; și câtă öste au perdutü cu Nemții bătëndü resboie, cu cea-l-altă parte de lume nu o ar fi perdutü. Inșă din Nemții numai o parte supuși nu-au fostü; iar câtü ține apa Rinului, și acele și peste apa Rinului părți, multe locuri supuse au fostü, cum și Englitera, Franțezii și totă Hispania.

Caută acuma cu cugetul intru atăta lungime și lățime de lume, câte împărății mari sunt acum, cum este Englitera, Franțezii, Hispania, Nemții până la apa Rinului, la Africa Fesul, Liville, Maroh, până și tot Egipetul, Hambesii și împărăția Asiriei, Persul, Armeniile amândouă, Capadocia, totă Grecia și Macedonia, Iliria, Dacia unde suntemü noi acum Moldova și țera Muntenescă, și alte țeri și câte-va oströve pre oceanul Mării, și pre Marea Albă, și pre Marea Negră și pre Marea Caspiei. La tóte la aceste eșia Pași (Domni) de la Römü, la unele pre unü anü, la altele pre trei ani, și mai mulți. Că de amü sta și a pomeni și a scrie țerile tóte, câteva cöle de hărtie s'ar mai lungi. In părțile jidovești, la Ierusalimü, încă de la acestă împărăție se trimitea Pași, de care lucru te va invęta și sfânta Evanghelie, de te veți insciința. Iar o sémă de țeri mai depărtate, dintru aceste, sub Crai birnicii le lăsa, la Africa, alesü Egipetul. Cum este Ispania, Englitera, Franțezii, Nemții până la apa Rinului, Italia, țerile Grecești, tóte țerile Ierusalimului, Anadolul, Oströvele, aceste tóte cu senatorii Römului se cărmuia. Pentru aceea au đisü un Filosofü a lui Pirü, Craiul Epirotilorü, adecă a Arbănașilorü, când l'au trimisü in solie la Römü, că au vedütü sfatul lorü de împărați adunatü. Ci câtü ne trebuiește la rândul istoriei nóstre, ne agiunge atăta de împărăția Römului a scrie:

CAP. III.

De Dacia

Décă s'au đisü de Italia, de unde este venitü nümü al acestorü țeri, și de împărăția Römului, de care împărăție sunt descălecate aceste țeri cu Römleii, vine rândul aice și locului acestuia, la care locü au venitü acestü nümü din locurile sale cele de'ntăii.

Locul acesta dar, unde este acum Moldova și țera Muntenescă, este dreptü *Dacia*, cum și totü *Ardélul* cu *Maramureșul* și cu *țera Oltului*. Altü nume mai vechiü decâtü acesta, *Dacia*, nu se află, in toți câți sunt istorici; că de le au đisü cineva că este *Sciția* de pe *Sciți*, adecă *Tătari*, căci au năbușitü pre aceste locuri mai pe urmă Tătarii, si mai înainte de Atila descăleculator

Crăiei Unguresci, seü a Ungurilorü, pe aceste locuri, *Dacia* numele seü celü vechiü totü aü ținutü la toți, cum am äisü, istoriciü. Iar *Scitia* este drept *Iozbek*, adecä *Tartaria-cea-mare*, o parte de impäria *Mosculü*.

Daciü aceștia, cu multe vécuri mai înainte de Hristos, aü așeäatü locurile a-ceste. Pomenesce de dënșii *Quint-Curtius* istoricul de faptele lui *Alesandru Macedon*: (insä nu acea Alesandrie minciunosä, care este pe limba nösträ, plinä de basne) elü scrie «*Sahi, Dahi, Masagheti*, totü unü némü, sunt veniți din pärtile Indiei pre aceste locuri, când lumea incä mai rarä era in ömeni». Și dintru aceștia *Dahi*, noi äicem și Grecii *Dachi*, iar Latiniü și Leșiü. le äicü *Dași*. *Dași* se ținü *Sasiü* din Ardélü; și pänä nu de multü aü fostü și la noi in țerä, iar la satele Hänești, la Bugeacü, sunt și acum de le äicü *Teștebanü*; cä se tragü, aü marü istoriciü marturi. Limba lor iar așa este veche. Sașiü aü price între sine cu Nemțiü, pentru mai nainte multe vécuri, care sunt mai vechi de cätü dënșii, și äicü cä Nemțiü aü luatü limba de la dënșii, din Sacsonia. Ce aceste pricinuri le läsämü la dënșii; noi avem datorie se pomenimü de cäte slujescü rändulü nostru la istorie.

Hotarele Daciei: despre Resäritü este *Nistru*, apa, la istoriciü cel vechi *Tiras*, iar despre Amiaäi-äi Marea *Négra* și *Dunärea*; despre Apusü *Panonia*, adecä țera Ungurescä, iar despre Amiaää-nöpte *Morava* și *Podolia*, in Cräiea Leșescä, unde este și vestita cetate *Camenița*. Sunt o sëmä de istorici, care daü și *Podolia* și *Campul* preste *Nistru*, pänä la apa *Buhulü*, și preste *Dunärea Misüile* amändouë, cärorä le äicemü acum *Dovroge*, și o parte de *Iliria*, se fi fostü de *Dacia*.

Puternicä intr'o vreme impäria Römuliü, subt Domețian impäratul, iar la *Dacia* träindü Decebal Craiul, lua Daciü o soma de bani din visteria Römuliü; cum lua Tätariü de Crim de la Moscu și de la Leși, ca se nu le robescä țerile; cä präda Daciü Italia cu cälärima, pänä la Trajan impäratü, carele aü impäratü pe urma lui Domețian Impäratü.

CAP. IV.

De Trajan impäratul Römuliü.

Trajan impäratul Römuliü, alü șeptelea dupä Augustü Cesarul, de némul seü Spaniolü, cuprinäend scamnul impäriei dupä Domețianü, și vedëndü la släbäciune impäria sositä, din disfränata cärmä a impäraților rei și sburdați, (cä și Dioclitianü și celü a lumii ocarä tiranü Neron, totü inaintea lui Trajan aü fostü), întâiü aü așeäatü impäria in ce era stricatä și veniturile ei, apoi îndatä s'aü apucatü de öste improtiva tuturorä, cariü eșise de sub ascultarea impäriei Römuliü, și äntäiü asupra Dacilorü, țiitorilorü acestorü pärti.

Așa se întärise némul Dacilorü asupra impäriei Römuliü, cätü, cum scriü istoriciü, in äilele lui Domețian impäratü și birü lua din visteria Römuliü, pentru se nu strice țerile impäriei cu prädi; cä fiindü némul Dacilorü pre acele vremi cäläreși bunü, präda țerile ce ascultäü de impäria Römuliü cu cä-

lărimea. Până și Italia de prădile lor nu hălăduia, cum amă vechit în vécül nostru pre Tătarii Crimului făcendü Moscului și Crăiei Leșeșei, și de la amândouă aceste țeri lua daruri, ca se nu le facă cu ciambulurile lor stricăciunea țerilor lor.

Intăiu dară marele și vestitul împăratü aü făcutü öste improtiva Dacilorü, cum scrie Dion, carele aü scrisü viața acestü împăratü, și după dënsul și alții din istorici. Șese sute de mi de öste aü fostü slujitori de resboiü, fără de altă mulțime ce se trage după oști; alesü la oștile cele mari sunt mulțime. Și aü purcesü din Italia spre aceste părți a Dunărei.

Cum scrie istoria «De patru Monarhiü a lumei,» de clătirea acestei împărății de la Römü spre aceste părți de locü, că pe la o sută și două-șeci de ani după Hristosü aü fostü. Improtiva căruia neci Decebalü Craiul Dacilorü așa, fără resboiü, nu s'aü lăsatü; ci trecendü cu östele sale Dunărea aü stătütü in protiva lui Trajan împăratü cu resboiü, in părțile Misiei, căria dicesü noi Dobroge. Stătüt-aü unü resboiü mare și nu cu puțină vërsare de sânge; insă pe acele vremi nu era altă öste, neci mai temeinică, neci mai stătătöre, neci mai trainică la tötelipsele oștii, ca slujitori Römului, neînfrânți din firea lorü neci din tocmëla ostilor sale, care le vedemü acum la Nemți. Tocmëla ostilorü: tôte bulucurile, și printre bulucuri și locü deșertü, se aibă locü deschisü alte bulucuri slobode, adecă medean, cândü ar trebui a da ajutorü bulucurilorü celor ostenite. In resboiü séu in frunte öste prospëtă; pre acele slobode de oști medënurü neci odată tôte bulucurile nu incepü resboiul, ci cele tocmite in frunte, și alte bulucuri cu mare tocmëla și meștesugü staü in spate a celorü ce facü resboiü; și așa luptându-se multă vreme cu o parte de oști, alte părți staü gata, netrudită, prospëtă öste; prea lesne urnescü pre cea-altă öste, care odată varsă și slobode tötă vërtutea; căci östea care sare tötă odată se și risipeșce. Și cu acëstä tocmëla a oștilorü sale, Römieniü aü rëpusü tötă lumea.

Mare tãrie și neînfrântă avea și oștile a Macedonenilor pe vremea lor, alesü tocmëlele pedestrimëi lorü, căria le dicese ei *Falangă*; insă era prea strinsă acea falangă, și la greü se lega pedestrași de pedestrași; cu mare greü se rumpea acea öste. Cu tocmëla ei aü călcatü Alecsandru Macedon totü Resăritul. Inșă pe urma lui aü începutü Macedoneniü a bate resboiü cu Römieniü; perdea resbóele Macedoneniü, cum va vedea cine va ceti resboiul lui Perseü împăratul Macedonenilorü cu Filipü Hatmanul Römului.

Audît-am pre mulți dândü vina acësta, cum Leșiü și Moscaliü și alte nëmuri creștineșci nu sarü odată la resboiü cu toții; nu știü ce dicü, că oștile temeince, cu multe țile și cësuri batü unü resboiü; și acësta sciü că întăiu Leșiü și Moscaliü de ar slobodi tötă östea odată, nici un resboiü n'ar lua, ci tôte le-ar perde. Așa dar Decebalü Craiul Dacilorü luptându-se câte-va țile se oprëscă oștile lui Trajanü împăratü, n'aü putütü birui, ce aü purcesü oștile lui din resboiü in risipă.

Trajan împăratu, după isbândă aü cădütü la apa Dunării, unde sedëndü cu oștile, s'aü adunatü din tôte acele părți și olate lucrători, și aü ziditü mare minunea vécurilorü de pe urmă, podü de petró peste Dunărea, cu turnuri de petró, care se pomenesce până astăzi *Turnul Severiniü*. In țera muntenescă

este acela loc, în malul dincóce aceluí olatú ; îi dicitú Muntenií *Județul Mehedintși*, cum la noi în Moldova numele unui ținutú. De acestú turnú, cum i s'aú primenitú numele este de miratú, de'í dicitú *Severinú* ; cá aceluí lucru l'aú ziditú Trajan împératú, ce nu altul de plinú ; cá spunú istoricéi cândú aú făcutú și podul ; cáruia cu ochií noștri amú privitú pragurile prin apa limpede a Dunărei, cândú amú mersú cu Dabija-Vodă cu oștile la Uivar. Cum aceluí turnú 'și-aú schimbatú numele și n'aú ținutú numele ziditorului seú, cum ține șanțul lui Trajanú împératú până astăđi, a sci nu potú ; atáta numai : orí pe urmă cá aú tráitú vr'unú domnú acolo cu acestú nume Severinú, cum spunú și Muntenií, orí pe numele unui pristavú la lucrul seú, seú la redicatul după ce se pustiese ántáiu. Fost-aú și unú împératú pre urma lui Trajanú anume *Severus*, care nume și pe o pétră ce s'aú aflatú la o cetate náruiță la Galați, amú citit-o latinesce, adecă : «*Severú împératul Rómleńilorú* ; » însă atáta s'aú pututú ceti, cele-l-alte slove de și insemnate latinesce iar a înțelege nu s'aú pututú. Cum și unú banú de alamă galbenú, iarășí la acea cetate náruiță amú aflatú, câtú unú ortú de mare. Nimicá mai multú n'amú fostú puțutú deslega, fără *Μαρκιανόπολις*. Iar turnul acela si podul peste Dunăre nime altulú, ci Trajan împératú, ca și șanțulú Trojanú 'lú-aú făcutú. Nu vei afla din sute de istoricéi într'altú chipú.

Dupe ce s'aú gătitú podul peste Dunărea, Trajanú aú trecutú tótá óstea în céstá parte, unde este acum țera Muntenescă, și aú eșitú cu oștile sale iar Decebal Craiul Dacilorú. La care resboiú stándú tare Dacií și craiul de sine singurú, aú peritú Decebalú la aceluí resboiú ; și așa aú purcesú după aceluí resboiú perdutú și peirea Craiului lorú și a totú némul Dacilorú în risipă de pre aceste țeri, unde este acum țera muntenescă și țera nóstrá Moldova. Cătă țera aú și remasú pe locú. prostimea, țeraní, tótá aú scos'o Trajan de pre aceste locuri peste munți, care despartú țera Ungurescá despre noi ; iar aice aú adusú, în țerile aceste, țera Muntenescă și țera Moldovei, până la Dunăre, până subt munți și până în marea Négrá, și de la apa Nistrului până iară subt munți, totú Rómleńi (cá de la apa Nistrului Scitií) și mai mulți oșteni, precum dicitú ei, *Colonia Romana*, adecă descălecarea Rómului ; și așa este *descălecatul* celú de'ntéiu acestorú țeri cu Rómleńií. Cine a vrea se scie, se vedă și cu ochií márturie, se citescá pre istoricul *Dion*, care aú scrisú viața lui Trajan împératú, și pe *Eutropie*, care aú scrisú viața lui Adrianú împératú iar al Rómului, și pre *Bonfin* istoricul Ungurú, și dintr'altí istoricéi, anume *Carion*, *Cavație*, *Silviú*, *Cromer*, leah, *Piasinschi* de Premisla ; și mai alesú dintr'acești de curéndú, *Topeltinú* din Medieși, iscusitú istoricú, deaménuntul din Dion scrie de némul țerilorú acestora, și alesú și de *descălecatul* celú de'ntéiu pre aceste părți din lume, de Trajan împératú.

Măcar ca capetele Dacilorú, Domnií, cu tóte casele lorú s'aú trasú toți preste munți în Ardélú, și de acolo s'aú închinatú cu toțií lui Trajan împératú, dar totú nu 'l-aú cređutú, ci și preste munți printre Dacií aú descălecatú Rómleńií, pentru ca să nu-și mai pótá redica capul Dacií în potriua împéráției. Care vedemú și până astăđi în totú Ardélul și părțile de susú cele Unguresci, jumétate cu Ungurí, Románi, adecă Rómleńi, locuitorí până astăđi.

Era acestă obiceiă la împărăția Römului, decât se implea Italia, dricul împărăției de locuitorî, de nu le agiungea necî îi biruia pămîntul cu hrana, scotea cu sorți casași de prin orașe și de prin sate, și-î muta la alte țeri, unde vedea părți mai rare de locuitorî, seaș vedea că se redică de subt ascultarea împărăției vre o țără, acolo cu sutele de miî de case muta și le împărția locuri și dicea: *descălecătură nouă, colonia Romana*, adecă descălecarea Römului. De care coloniă a lor este plină lumea, și la Asia adecă Anadolul, și la Africa, căria îi dicem noi Barbarezî, și la Ispania, și pe apa Rinului, la Nemți, și la Franțuzi, și la Rumile in țerile Grecești, un nēmü ce le dicem Coțovlahi. Colonia Römului este Litva in craia Leșesca; dreptî Römleñi sunt. Inșă acestă nēmü a Litvei nu de Römleñi aduși sunt pre acele locuri unde locuescū acum; ci de tirania spurcatului Neron împăratū Römului, multe case mare cu glótele sale cu Domnul lor Lizbon fugindū de rēutățile lui Neron, la Nemți, și de acolo cumpărândū vase de mare, pre marea care lovește la Danțica aș mersū până la Lifland, o țără, și de acolo dascălicândū malulū s'aū lăpitu până unde este acum *Litva*. Mulți ani subt ascultarea Rușilor aș fostū, până inmultindu-se din an in an, apoi aș supusū pre Ruși, de le sunt vecinî Ruși a tótă țera aceea.

Alți dicū că nu din tirănia lui Neron, ci mai nainte cu multă vreme, când aș fostū resbóele intre Marele Pompeus și Iulie Cesarul, amēduoi mari sfetnici ai Römului; și după ce aș biruit Iulie Cesarul pe Pompeu-celū-Mare, aș căutatū și lui Lisbon se-și mute și el lócașulū la *Litva*, fiind și el Domn mare de sfatū.

De ar întreba cine-va: atăta descălecătură in lume de unde eșia mulțimea de ómenî? numai de la Italia se eșă atâte țeri descălecate dintr'ansa? Trebuesce se scie că acea țără aș fostū pe acele vécuri scaunul împărăției, orașul Römului, care orașū nu cum sunt acuma împărățiile ci aș ținut tótă lumea, de la apusū până și aprópe totū reseritul, fără puține împărății la reseritū, pe care acum nicî îi primia; iar solî cu daruri tóte acele țeri trimitea. Spre Miadă-đi până unde se închee lumea cu oceanul subt împărăția Römului aș fost, și spre Miadă-nópte numai nisce Ungurî, pre lângă mările Nemțesci, unde este acum Dania și Svedulū, (acele țeri drept Nemțesci sunt și un nēmü), acele numai aș hălăduit de n'aū fost supuse subt Róm necî o-dată. Curgea din tótă lumea la Italia se fie dar in volnicia Italiei șpanî (?) adeca slehtici. A doua pricină, că nu este in tótă lumea altă parte de lume pămîntū ca Italia de totū bevsugū și desmerdatū, cât bine îi-aū đisū Raiul pămîntului. A treia pricină și mai mare decâtū acele ce s'aū pomenit: ca Römleñi din tótă lumea lua de a đecea din ómenî tineri cum lua Turcii de la Rumile. Dicea Römleñi a-celor ómenî *obsides*, adecă zelog de credința țerilor, și pre aceia îi punea de învęta la scólele ostenilor, și care era pre la scóle, incă subt stéguri le dicea *Tirones*, (Sfântul Teodor Tiron dintr'acei slujitorî aș fost); ear daca se învęta bine cum va purta sulița, cum va muta pavăza, și cum va întorce sabia, îi scotea la resboiū, și cu vreme eșia de le dicea *veterani*, adeca slujitori bętrāni. Apoi îmbętrāniți in slujbe vestite îi scotea desubt stéguri, și le da pe

la orașe și pre la sate locuri de țerină și de vii, le da și de grădini; și așa se umplea Italia de mulțime de oameni, cât nu-i cuprindea pământul.

Multe obiceiuri de a Römului sunt acum la Turci ca aceste; ce iași și ei de-a țecea din oameni, și iarăși așa ții impartu pe la grădini ăteti, apoi in ceta Ianicerilor, și facu și ei apoi de sunt slujitori bėtrani Oturaci, Curugii și Timarioți. Tote aceste și altele multe obiceiuri de la impėrăția Römului sunt. Ca și Ianicerii cum sunt acum la Turci, la Röm *Pretorienii*, adecă, pedestrime de divan le țecea, cum la Turci culucuri; așa și bulucuri prenume: beringii, ichingii, ucingii, iar la Römleii primarii, socundarii, tertianii, cvartanii, tot pe numer bulucurile, adecă cei de'ntăiu, cei de al-doilea, cei de al-treilea, cei de al-patrulea, *iproci*. Pe număr se sciea bulucurile. Și nu-i de minune, că la Turci vedem obiceiurile aceste care au fostu și la impėrăția Römului; căci Țarigradul și cete țeri tinu Turcii in aceta parte de locu, care se chiamă Evropa, parte de impėrăția Römului este.

Alecsandru Macedon pe vremea impėrăției sale încă au făcutu pe numele seü colonii; și ăteti, la Egipetu, acel vestitu orașu Alecsandria, unde se scura apa *Nilului* in marea; iarăși pe apa Donului și pe apa *Hindus* și la Persia au descălecatu orașe și olate pe numele seü.

De ar fi acum Eustratie Logofetu și fiul seü unu Simeon dascalul, și nepotul seü, un mahler Misail Calugăru, cari tocmindu-se intr'un chipu cu basnele lor, s'au numit a fi fiu, cela celuia, adecă fatați cela din cela, ar vedea cum s'au apucat cu basnele lor de aceta poveste, că au scris cum că rădăcina acestui nemu, care este acum pe aceste locuri, din temnița Römului este scosu și 'i-au adus aice Trajan impėratu.

Adevėratu, Trajan impėratu de la Röm, adecă de la Italia, au adus și casași; și așa este; că casași au adus nu din temnițele Römului ci orașeni casași suntem totu din slujitori aședati; și case de Domni au aședatu aice pre la cetăți; cum și Dragosi Voevod. Mare năpaste fi este pre mărturia Maramurașenilor, (cu urechile mele am auđitu trecendü pe la Maramurași in solie la Craiul Leșescu *Sobiecki*) se fi fost păstor, ci este feciorul lui Bogdan Voevod nascut in Maramoreși, după ce Laslau au scosu de aice aceea mulțime de Tătaru și cu Bolgărima de la Volga nabusiți, și apoi mai pe urma și Atila cu Ungurii; deci de unde s'ar afla din temnițe cu sute de miu de oameni? apoi și femeu atatea tälhărite unde era? Deci unde este și cātu vėcu este de când au venitü Trajan pe aice, și când s'au bätut Laslau Craiul Ungurescu cu Tătarii? Intre Trajan și intre Laslau Craiul optu sute de ani sunt. Au scris ei aceste istorii: Eustratie Logofetu și Simeon Dascalul și acel amăgeu Misail Calugăru, că acestu Laslau au cerutu de la Röm oameni, și nemul Romănilor atunce trăia cu Domni seü in Maramureși, acești dincöce, iar cei dincolo despre Munteni pe apa Oltului, fiind risipiți de Tătaru despre aceste locuri. Nu se prinde cum țiec acei istorici. Aședend Trajan pe la cetăți, cum țiecu la Leși, *Castelani*, cineși Domnul cu olatul seü; pe Latinie le țecea *Dominus*, cum țiecu la noi *Domnu*. Era pe tote marginile și locuri aleși oșteni cu nume pre atunce țerilor acelora, unde este acum Moldova și țera Muntenescă: *Dacia inferior*, adecă Dacia de josu iar Ardėlului și părților celorlalte: *Dacia superior*, adecă de sus, precum s'au

pomenit de hotarele Daciei. Și subț acest nume au trăit aceste țeri până la al doilea descălecatu cu Dragoș Voevod; și acum mulți ne dicu nouă, țeri nōstre și țere Muntenesci, straini, *Daci*; insă norodul, nēmul locuitoriloru nu 'și-au schimbat numelē seū, și tot *Romanus*, apoi cu vreme și indelungate vēcuri *Romānu* până astăzi și in țerile megieșe; și sciind de unde au eșit numele acesta, că de la Italia au eșit; căria țeri streiniți fi dicu *țera Vloșilor*; *Vlahi*, *Vlohii*, unii *Valoni*, Ungurii *Olah*, de pe [Vloh, adecă Italian, 'i-au dīs'i *Vlah* și Latirii, adecă *Valahia*, dar mai târđiū.

După aședarea cu Rōmleni pe acēstă țera, Trajan împēratul au purcesu pe Dunărea in jos, cu oștile sale, din care s'au pomenitu din vechii istorici, că șese sute mi de oșteni numai de resboiū au avut, trecēnd apa Siretulu, apoi Prutul, Nistrul, Buhul, Niprul, Donul, care aceste tōte până atunce cu alte nume au fost: Siretul se numia *Halup*, istoriile cele vechi scriū, Prutul *Herasus*, Nistrul *Tiras*, Buhul *Hipan*, Niprul *Boristenes*, Donul *Tanais*. Și acēstă apă, Donul imparte Asia de la Europa, cum desparte la Țarigrad *Boazul-de-mare* intre Țarigrad și intre Scutari. Țarigradul singur și cu Galata de Europa este, iar Scutariul dincolo de Boaz, *Anadol*, căruia dicu istoricii Asia. Că in patru părți impartu istoriile lumea; Resărituluți fi dicu cu tōte împērațiile acei părți Asia; părților despre Amiađa-đi, câte țeri sunt, Africa; părților despre Apus și despre Miađiă-nōpte, Europa. A patra parte este America; care parte așa este depărtată și vine cum ar fi sub noi; că când este la noi nōpte acolo điuă, cându'i la noi điuă acolo nōpte; că fiind pământul rōtund, cum ar fi in protiva nōstră, subț noi este acēstă parte. Aceste dar douē părți de lume, Europa și Asia, despre părțile de Miađă-nōpte le desparte Donul; iar intr'acōce imparte Marea-Nēgră in Marea-Albă tocmai subț vestitul orașu Țarigrad, și in jos, spre Marea-Albă, până unde cade apa Nilulu in Marea-Albă; și Nilul disparte Asia de Africa. De la Nil se incepe Africa, și Egiptul nu-i de Asia ci de Africa este cu tōte țerile câte sunt de la malul Nilulu până se inchide cu marea Oceanulu, carea incongiōră pământul alătura cu marea-Albă, până se scură și Marea Albă in Oceanu la Hispania; dincolo Africa, dincōce Europa; Hispania de Europa; Fesulu, dincolo de Marea Albă, de Africa.

Aceste pōmenindu-se pentru deschisul minței sē se ințelēgă statul lumii, ne iutōrcemū la istoria nōstră de *Trajan*, cum nu s'au indestulat cu atāta parte de lume cât au călcat cu oștile sale, de au trecut tōtă Europa, până dincōce de apa Donulu (care apa din inina țere Moschicesci ese și cade in Marea Nēgră la Crim), ci trecēnd Donul au călcat și Asia, lovind, și pe la *Iuzbek* mare țeri Tătăresci, iar de la Iuzbek, pe după Marea Caspiei, (care mare desparte Kazanul și Astrahanul de împērațiile Persilor, până la Bahrii), și de acolo prin țerile Persulu și prin Asiria la Egipt, unde la Egipt de bōla ce'i dicu *desēnterie*, adecă desnodarea vintrulu 'și-au sfirșitu viața.

De acest vestitu împēratu e și șanțul săpat *Trojanul*, de oștile sale, in vecinica pōmenire, incepēnd din țera Muntenescă peste tōte apele aceste care s'au pomenit: Siretul, Prutul, Nistrul, Buhul, și Niprul până la Don. Tot acest șanțu care 'lū vedem la noi, eū 'l-am trecut aprōpe de Nipru, pe la un tângu anume Vcio-rașnoia, tot pe câmpul acelu orașu nu departe de Kiov; și Kiovul este pe

apa Niprului, și pesemne cum merge șanțul, apa Niprului mai sus de Kiov au trecut cu oștile sale Trajan imperat.

Se află unii cari spun că acel șanț, carele îl vedem până astăzi sub acest nume, *Trajanu* împăratul s-lă fi sepat pentru sprijinela despre Tătari, închidând locul despre câmp de năvala prădătoru tătăresci; in care era și repositul *Panaitachi Tărzămanul* cel-mare și vestitul la împărăție. Nu știu la ce istoric va fi cetit acel lucru; la vorova cu mine pentru șanțul acesta, au dat sémă cum că unu istoric, anume *Bonfin* Ungurul, că pomenesce de șanțul acesta; cât mi se pare cine atăta loc de lume, începându din țera Românescă până pe apa Donului, ar fi pututu apăra peste totu locul? Și aice la noi se dăcem că de la capul șanțulu, de unde se începe întâiu pe desupra Galașilor, alătura cu Dunărea merge pe aprópe și preste Prutu, iar nu prea departe de Dunăre, pe la satul Turcescu ce-l dăc acum *Trojan*.¹⁾ Dar deci, unde se depărtéză la câmp de la Dunăre și de la Marea Négră, apoi peste apa Nistrului și mai departe merge, peste câmpii, pe la tirgul Vcerașnoia, pe unde l'am trecut eu pe din sus de Kiov, lovesce pe la Nipru, și de la Nipru cu mai mare dispărtenie la Don. Cum dăc, cine ar fi pututu apăra atăta loc; că de au fostu aice țera descălicată de Trajan, cât loc este între aceste ape Prutu și Nistrul, dar de la Nistru până la Nipru, și de la Nipru până la apa Donului? și Trajan împăratu prin pustii au mers. Așa lui *Panaitachi* i am respuns; la ce n'au știut cum imi va responde. Așa dăc celoralaltii căți au mai scrisu, așa și lui *Bonfin*, de au scris așa, cum se fie sepat șanțul acesta de vr'o sprijinela de Tătar.

Mai de cređutu sunt aceia care dăc că Trajan împărat au sepatu acestu șanț in vecinica pomenire și veste, se se scie slévu¹ oștii de cei care se trag dupe oști mari, neguțitorii și oșteni; cum vedem și acum de împărății Turcesci și Vezirii lor, pe unde mergu cu oști, facu movile in slévu oștilor. pentru veste și pentru indreptături celor ce vinu, ori oșteni, ori olăcari, ori neguțitorii pe urmă dupe oști. Nici te mira dăcend, că cine ar fi sepat un șanț mare ca acesta? că mult mai mare au fost, numai cu vremi indelungate s'au năruit, de șese sute mi numai slugitorii fiind sepat, fără altă mulțime; într'o di o sută de mi de ómeni se se inșire unul lângă altul se arunce lutu cineș improtiva sa, caută cât loc pot cuprinde o sută de mi de chipuri. Prea ușóra este socotela; loc de doué mile de cele mari, de nu și trei mile or cuprinde una sută de mi ómeni, un conacú întregu se face de óste mare; și la șese sute de mi ómeni, a șeséa di, într'o săptămână vine un om la rândú la sepat. Și acestu numeru a oștii a acestu împăratu, fără de altă mulțime ce se trage dupe oști, scrie *Dion* istoricu, carele au scris viața și faptele acestu

¹⁾ Care l'am văđutu eu Ioan Canta biv-Vel-Spatariu, când am fostu cu prea-sfințitul Mitropolitu Iacov, de am hotărítu la Greceni, moșiile boerilor Gavrilșeci; care de mulți ani trăgându-se pricinile ce avea cu Trăzași, atunce s'au potolit, hotărând tóte moșiile din Trojan, pe capu in susu, și pe de o parte și pe de alta, tóte moșiile pâr in moșia Biserica a D-sale Stefanița Ruset biv-vel-Logofétul, precum prelarg voru areta hotarnicele iscălite de noi, ce am datú la mâna stăpănilor moșiloru acelora. — *Adaos de Ioan Canta*.

impăratu, și *Eutropie*, istoricul carele a scris viața lui *Andrian* Imperatū ginere lui Trajan, carele după mórtea lui Trajan aū stătu Impăratū Rómuluī. Și acest *Andrianū* aū făcutū Udriul, orașū pe numele seū pe trei ape, Tunge, Marița și Arta, pe pământul Traciei. Cu acești oșteni Trajan, căruia numele in istoriile vechi a Rómuluī: *Ulpus Trajan*, aū călcat intr'acéstă parte de lume, călcată și de alții cu oștile Rómuluī mai înainte de dēnsul, de Pompeus cel mare și Iuliū Cesarū, și de Augustū Cesarū, însă nu pre aice, ci pe la Persū; iar acest Trajan impăratū aū venitū pe aice și aū incongiurat acéstă parte de locū, cum s'aū pomenit mai sus, și elū aū descălecat némul seminției, limba, care trăiește până acum in Moldova și in țera Muntenéscă, și norodul cât este in Ardélū cu acestū nume Romănū.

CAP. V

De cetățile țărilor acestora.

Aice ne trage rândul a pomeni de cetățile țărilor acestora câte sunt acmu, și in Bugiacū și aice la noi in țéră, și de față staū, și altele năruite, cât d'abia se cunoscū că aū fostū cetăți, și câte sunt in țera Muntenéscă. Mare nevoie este a scrie de dēnsele, de cine ar fi făcute; că cât am nevoit și cât am cercat se sciū ceva, din ce némū sunt făcute, un cuvēntū, o pomenire n'am putut afla, cu mare jale. Și ori cum, intr'altū chipū a fi nu pôte, numai ce sunt făcute de Daciū cei vechi; că întăiū cetatea *Albă* mai înainte de Trajan aū fost, că August Cesarul care aū fostū imperatū al Rómuluī trimetea și el boerii cei gresiți la inchisóre, cum țicu Turciū *surgun*, la cetatea *Albă*, unde și pe un dascalū anume *Publius Ovidius* l'aū trimis pentru niște stihuri de dragoste ce scrisese acel dascalū, de indemnase Rómulū la curvie; care aū și murit, in cetatea *Albă*. Și o baltă ce este acolo Vidov pe numele aceluī *Ovidius* este. Și așa și aceste l'alte cetăți, cum este *Suciava*, *Nēmful*, *Hotinul*, *Tighinea*; inse pândile la tóte cetățile aceste, cu al doilea rândū e de Domni sunt adause, cum se pôte videa că tóte aū pănză și indoite sunt; cele mai vechi, cele mai mici sunt, și ca niște castele, adecă turnuri aū fost, precum și tocmite. Cércă la turnul cetății Sucevei despre amiață-di, unde scrie sus că este tocmit de Irimia-Voevod, și la pórtă cetății vei afla numele lui Despot Voevod, care slove pe lângă *hour*, le-am cetit eū singurū. Și așa de pe cetatea *Albă* luând dovada, că acea cetate cu multū mai înainte aū fost de Trajan, pôte fi ceste-l-alte de Rómieni, după ce aū descălecatū Trajan aice. Din ce némū al treile se le fi făcutū nu incupe; fără una cum am ințeles, de cetatea Sorocii, se fie făcută de un Petru Voevod, de care lucru multū mē mirū că *Urechia Vornicul* nu pomenesce. Aflu pomenită cetatea *Kilieī*, care o scrie in anii 6973, că aū luat'o Stefan Voevod cel Bunū de la Turci, și apoi in anii 6987 Iunie in 22 țile, țice că in acestū anū aū început Ștefan Voevod a zid cetatea *Kilieī*, și aū și sfișit'o intr'acelașū anū; dar mē mir cum incupe acest

lucru, că *Antéiu* scrie că aū rescumperat'o de la Turci, inchinată de nevoie, și apoi vrea se o zidescă, cum va fi acel lucru? Așu *dice*, că acel ziditū ce *dice*, se o fi tocmit; dar din leat 6973 până la leat 6987, 14 ani sunt, cine ar fi stricat'o? și nici scrie sē o fi stricatū cineva intr'acești 14 ani. Ceteșce Geografile ceste de acum de curēnd, și vei afla in istoriele *Țarigradului*, că imprumutānd cu bani Genovezii pe Impēratul *Țarigradului* si de oști improtiva Turcilor, le-aū dat zelog *Krimul*, și acēstā parte de locū unghiulū mării Negre cu schelele lor, unde este acum *Bugiagul*; și atunce Genovezii aū făcutū *Kilia* pe *Dunărea*, și *Kefeā* care este pe malul mării in *Krim*. *Kefeā* are alt nume: *Teodosia* la istorii. Se aflā și de Greci făcute cetāți, cum este turnul *Neoptolim*, o cetate pustie, imi pare se fie pe *Kogilnik* in *Bugiag*; *Tătarii* și ai noștri îi *dic* *Tatarbunar*. Că *Neoptolim* este nume grecescū, și acest *Neoptolim*, cum afiu din *Bonfin*, de care scrie așa: «La gura *Nistrului* se aflā turnul lui *Neoptolim* și satul ce se chiāma pe atunce a lui *Herman*, *Hermomakt*.» Și *dicū* alții cum că acest *Neoptolim* se fie fost fecior lui *Ahileus*; ci pe *disele* lui nu stā *Bonfin* ci *dice*, cum că acest *Neoptolim* este feciorul lui *Mitridatū*, carele vara, cu vasele pe apă, iarna pe uscatū, aū biruitū pe *Tătari*, și pentru sē impiedice pre *Tătari* in calea lor, și intr'acolo aū făcutū și cetate pre numele seū *Neoptolim*. Altele multe cărorā le staū năruiaturele, cātū de abia semnele se cunoscū, cum este una mai susū de *Galați*, ce 'i *dicū* *Gherghina*, și pe *Milcovū* mai susū de *Focșani* dēsupra *Odobescilor* de care pomenesce *Ureche Vornicul* că o chiamā *Crăciuna*. Și tot pe o poveste staū și cele căte se aflā in țera *Muntenescă*; seū de *Daci* seū de *Römleni* sunt făcute. Adusu-s'aū și aice in orașul *Iasi* o pētrā la *Domnia* lui *Duca Voevod* de la *Galați*, și 'i de marmurā, pre care slove lätinesci singurū le-am cititū, care așa sunt pe limba *Romānescă*: «Impēratului, Cesarului, bunului, feciorului *Nervei*, lui *Trajan*, fericitului, a *Nemției* și a *Daciei*, preutului celui mai mare, *Polcovnicului* al șese-spre-decelea, impēratului al șesele, sfectnicului al șeptelea, părintelui moșiei, lui *Publie Calburnie Marco Aurelie, Rufe*». Aceste sunt titlurile acestui prea vestitū impēratū.

Și dintru acēstā putem vede și dovedi că une cetāți sunt și de *Römleni* făcute aice in țerā pe urma *Dacilor*. La podul lui *Trajan* peste *Dunărea*, in țera *Muntenescă* la județul *Jiului* este năruiată o cetățuie, acea adevēratū de cine este făcutā, cu numele *Severinul* este, de care și mai sus s'aū pomenitū. *Bonfin* *dice* așa: cuvintele lui mărturisescū aice unul dupe altul cum mergū: *Trajan dupe ce aū biruitū pe Daci, intru semnul biruinței sale aū făcutū Nicopol pe Dunărea, așisdere și peste Dunărea aū făcutū podū, lucru de miratū, precum mărturiseșce și Dion la viața lui Trajan; a căruia podū și astăzi se cunoscū pragurile in apă. Și iar acolo pe Dunărea in prējmā este tārșorul Severin de Severū Imperat făcutū.* Și atāta; iar pe ce vreme aū făcutū *Severinul* nu scrie. Ear la alți istorici, cum la *Dion*, carele aū scrisū viața lui *Trajan*, cum și *Topeltin*, se afla scrisū lätinesce, —pe *Romanie*: *A lui Trajan vecinicul sfânt stīlpū*. Ce dintr'aceste se cunosce că une cetāți dintr'acēstā țerā și de *Römleni* sunt făcute. La năruiaturele cetății de la *Galați*, din sus, unde cade *Siretul* in *Dunărea* s'aū aflatū unū banū de aramă gal-

benă, și de mare era câtă un ortă, dar mai grosă, în care slovele nu s'au putut ceti de cei ce știu latinesce, fără numai de unii ce știu mai bine grecește dăcă scrie *Μαρκιανόπολις* și sémănă să fie așa. Iar celelalte slove de înțelesă nu sunt. Așisderea și din o pētră mare, adusă la Galați, la biserică, mai multă nu se pōte înțelegere, fără atăta: *Severus Caes. Rom. imp.* iar romănesce, *Sever al Rōmului imperatū*. Și acei cetăți ei dăcă Gălățeni *Gherghina*. Iar banul ce s'au aflată mai giosă de Roman iar la năruiurile unei cetăți, așa era de mare câtă *șasta* cel de patru bani Leșesci și mai grosă, de aramă roșie, și chipul Domnului subt pālărie nemțescă, și impregiură slove serbesce așa: *Орєны Молдавской*, adecă *tatăl Moldovei*; iar dintru altă parte scrie *Heredia de Moldova*. Acea *Heredia* latinesce se dăce: *hereditas*, adecă strămoșie. Pentru aceea dăcă de cetăți, ca unele sunt de Domni, acum după a doua descălecare a țerilor făcute adecă zidite. Și așa cât s'au putut sci de cetățile aceste, sunt a acestor țeri, că sunt unele făcute de Dacl, cum este deschis la cetatea Albă; celelalte și de Rōmleni, și unele, mai pe urmă, și de Domni țerii. Și atăta putem sci de cetățile ce se află într'aceste țeri.

CAP. VI.

De numele nēmuriloră acestor țeri și portul loră, și de limba graiului, așisderea și de tunsura capului, care se află acmu la prostime, ce sunt locuitorii pre subt munte.

Mare dovédă nēmuriloră din ce rădacină și isvodă, sunt numele care au și în de sine și la alte țeri streine, și macar că nici un nēmă nu este în tōtă lumea se aibă numai un nume; ci unele, despre capetele cele de'ntăi vre unui stăpănitor, alte sunt cu nume de pe locuri de unde sunt începute, multe sunt și de pre cetăți, mai multe și de pe ape vestite. Cum vedemă nēmă nemțescă are acestă nume, mai ales ântă și mai de cinste *Alaman*, că așa le dăcă și istoriile cele vechi și Turcii; al doilea nēmă *Germană*, adecă doi frați, latinesce *germanus*. O sémă de istorii le dăcă *Teutonezi* de pe capul lor *Teuton*; Italienii le dăcă *Tudeschi*, pōte fi ear de pe *Teuton*; Leșii, Moscalii, noi, le dăcemă *Nemți*. Mai apoi alte nume despărțite ca crengile dintr'un copaciă: *Svedii*, *Dani*, *Franțuzii*, *Sacsonii*, *Belgii*, *Batavii*, și alte țeri mai mănunte, tot de rădăcina cea veche a Alemaniloră crengi și părți sunt. Așa *Hispanii*, *Iverii*, *Celtiberii*, *Portugali*, tot un nēmă sunt. *Turcii* de pe locul loră *Turchestană*, de pe capul lor cel de'ntăi, *Osmangii*, *Otomanii*, *Osmanlii*. *Moscalii*, *Rușii*, *Bulgarii*, *Sirbii*, *Horvații*, *Slovații*, *Bohemii*, *Tații*, *Poléții*, tot un nēmă sunt, Slovenescă, fără alte numiri ce au de la străini; că ântă acestă nēmă le-au dăsi Grecii *Sauromați*, de pe ochii mierăi-albineți, adecă ochi de șopârlă. *Tătarii* de pe apa Tartară; *Schiții* de pe sălbătăcie, Nohaii. Așa tōte nēmurile subt multe numiri sunt. Așa Ungurii, Hunii, Maghiarii, Uhrii, Sasii; Dachii, Dacii, Goții, Masagheții. Și acēsta cu tōte nēmurile; numai unele dintr'insele și le-am însemnată pentru înțelesul numiriloră mai lesne a

némului și acestor țeri a Moldovii și a țerii Muntenesci, și a Românilor din Ardélü.

Așa și némul acesta de care scriemü, a némului țerilorü acestora numele drept și mai vechiü este *Roman*, adecä *Römlénü* de la *Roma*. Acest nume de la descälecatul lor de Trajan se trage, și câtü aü trăitü până la pustiirea satelor de pe aceste locuri, și câtü aü trăitü in munți, in Maramoreșü și pe Oltü, totü acestü nume aü ținutü și ținü și până astädi. Și incä Muntenii mai bine ilü ținü decätü Moldovenii, că ei și acum ăicü si scriü : *țera Romänescä*, și Romänii cei din Ardélü. Iar streinii și țerile din pregiurü ne-aü pusü acestü nume *Vlah*, de pe *Vloh*, cum s'aü mai pomenitü, *Valon*, *Valaque*, *Olah*, *Volosin*, care nume tot de streinii sunt puse de pe Italia, cărorä ăicü *Vloh*. Apoi mai târđiü Turcii *Bogdan* ne ăicü, de pre numele Domnului, carele aü inchinat *țera*; iar Muntenilorü *Caravlah*. Grecii ăicü *Bogdanos*, și Muntenilorü *Vlahos*; că acestü nume Moldovan ne este de pe apa Moldovei, dupe al doilea descälecare a acestei țeri de Dragosiü Voevod; și Muntenilor, ori de pre munte Munténü, ori depre Oltü Olténü, că Leșii așa le ăicü *Molteni*. Măcar dar că și la istorii și la graiul și străinilor, și in de sine, cu vreme, cu vécurile cu priminele am dobänditü și altü nume, iar aceli carele este vechiü nume, stä intemeiatü și inrädăcinatü rămâne **Romänii**, cum vedem; că măcar ca ne respundemü acum Moldovenii. iar nu intrebämü: scii *Moldovinesce*? ci scii *Romänescce*? adecä Rämlesce, *scis romanice*? pre limba latinescä. Stä dar numele celü vechiü ca un tèmeiü neclätitü, deși adaogü, ori vremele indelungate, ori că străinii adaog și alte numiri; iar celü ce este rädăcină nu se mutä; și așa este și acestorü țeri, adecä țerii nostre Moldovii și țerei Muntenesci, numele celü dreptü de moșie este *Romänü*, cum se respundü și acum cei din țera Ungurescă, și Muntenii in țera lorü scriü și respundü cu graii: *țera Romänescä*. Iar acest nume *Vlah*, de la Turci și de la Greci este, de la Nemii Βαλαχ, de la *Franțuzi Valaque*, de la Leși *Volosini*, iar de la Unguri *Olah*. Aceste nume tot de la *Vloh* sunt; și *Vloh* este Italianü, din care țera a *Vlohului* adecä a Italiei aü pornitü Trajan împëratul Römului, fără de numerü mulțime de norodü, și aü aședatü intr'aceste țeri a Daciei cei vechi. Iar cum se fie acestü nume *Vlah* de pre *Flah*. Hatmanul Römului, precum aü scrisü unii, basne sunt.

Și așa dovedindü numele némului acestui, cum vedemü de istoricii mari, și marturia țerilorü impregiurü, ne trage rëndul a pomeni de portul, care acum portul stätătorii ca numele și ca limba nu este; ci némü de la némü, porturile cu vreme și aü schimbatü, la care schimbare a hainelorü aduce și locul de le cautä a face imbrăcăminteä trupului, precum este fireä ceriului a vre unii părți de lume. Că äntäiü la aceste părți de lume, unde trăsescü Moscalii, Rușii, Tatarii, de ar fi omul imbrăcatü cu haine franțuzesci ar cräpa de frigü, și macar și aice pe la noi ce erni sunt; iarä țera Italiei erni ca aceste de la noi nu are nici odatä, ci förte blände, cum sunt la noi tönnele. Și mare dar aü acele țeri a Italiei, cum și vara nădușeli nu sunt ca aice la noi, ci călduri cuvioșe, puținü primävëra, cum este la noi la Mai, la Iunie. Le-aü cău-

tată dar acestorū omenī mutați pre aceste locuri a'și schimba portul haine-
lorū, după vremele acestorū locuri.

Cătră aceste lóte, caută ce scrie de portul Românilorū iscusitul istoricū
Laurentie Topelținū din Medieși. Cuvintele lui ți le isvodescū, că așa scrie:
Români din Ardélū ai noștri pórtă o haínă de la umere pân peste totū tru-
pul imbrăcați. Ne facū mare invěțătura portului de a vécului celui vechiū,
care aū ținutū părțile aceste de la Septentrion, adecă părțile care sunt apro-
priețe spre meadă-nópte, totū trupul acoperitū; care felū de haíne pomenesce
un dascal anume Martiales că se chiama *andromida*; cu aceste cuvinte, îi
trimetea Andromida vechiū portū, nu mindru; eară bunū de luna lui Decembrie.
Șlice aū de písă, pe limba noastră Dăcesca, *glugă*; eū socotescū chivere care
am apucatū și eū și la boerii țerei nóstre. Caută ce ȃice și de opinci tot a-
celū istoricū Topelțin; și nu de la sine ci pune cuvinte mai vechi de sine, a
istoricilorū, anume Alfons și pre Plaut și pre Agelū, care aū scrisū cărți, de
portul cel vechiū a limbelorū. «*Felulū incălțămíntelorū Românilorū este cu
pele crudă, fie de ce dobitocū, peste piciorū invălitū bine in obiele de lână in-
călțați, și apoi pelea acea o légă cu curea peste piciorū, de infășură totū pi-
ciorul de la degete până subt totă glezna. Și acesta este portul Românilorū
celorū vechi, stremoșilorū lorū, cari il purta la oști; acest felū de încălțăminte
era a slujitorilorū osteni la Rómieni. Numai atăta osebite, vedemū, precum ce-
timū istoriile cele vechi, că oștenii Rómului nu invălia in obele, ci gol piciorū
incălțatū cu pele și cu legăturī incrucisū ca gratia, opinci, numai cătū ȃinea
piciorul la călcăii legatū.*» Aceste sunt cuvintele acestū istoricū, din cuvěntū in cu-
věntū; la noi de ce cinste este acest fel de calțăminte, acum la aceste vécuri, care
era de cinste la Rómieni și de vetejie portū! Vedemū acum la Cerchezī că acestū
portū de încălțăminte pentru sprintenie ilū ȃinū.

Aice este locū a pomeni și de tunsura pěrului, aceea de care aū scrisū un
Simeon Dascalul, și mai înainte de dinsul *Eustratie Logofetul*. Tunsura a-
cěsta, precum s'aū arětatū de portul trupului și de încălțăminte opincelorū
din istoricū Topelținū, și iarăși dintr'insul se arětă, de care așa ȃice: *Mă
mirū cum de douē feluri de tunsură aū luatū Ardelenii noștri de la Rómieni,
care o ȃinū in sémă și până astăȃi: un felū de tundere mai aduncū la peliȃ
apropiețā; alt felū mai departe de peliȃ, prin peptine tundū pěrulū; Și acea
tunsură mai aprópe de peliȃ noi Dacii o numimū Shieran, iar acea mai de-
părtatā de peliȃ Colunsul. Și totū Topelținū ȃice: Rómienilorū le place a se
rade, și in chipul cětlăului acoperū cărunteȃele sėle. Și pricinā dă ca la capū
din dosū la ciafă tunde pěrulū, se fie capul totū slobodū de sudori și in re-
corělă la ostenele. Vede-se dar că este vechiū obiceiū tunsura acěsta, care și
până astăȃi se vede la o sémă de locuitorii ai țerii nóstre și in Ardélū; și
este de la Rómieni acestū semnū slujitorescū; că in chipū cětlăului isī invălia
capul slujitorii Rómului cu tafta subȃire ca in chipū de cunună slujitorescă.
Vedu-se dar basnele acelorū scriitorii, mai susū numitul *Simeon Dascalul*,
și *Eustratie Logofetul*, și acelū amăgeū *Misailū călugėrul*, cari aū scrisū
că semnū acei tunsurii ca un cětleū, aū fostū semnū tálharescū cu care in-
semna Rómieni pre ómenii cei de reū-făcėtorii!*

Remâne aice rândul a areta de graiul și slovele de unde este isvoritū acestorū țeri, de care pomenimū. Precum dar s'aū arĕtatū de plinū nĕmul acestorū țeri așĕdate de pe aceste locuri de Rōmleni, așa și graiul totū de Rōmleni este isvoritū. Cu ceilalți istorici mărturisesce și Topeltinū, care așa ȕice: *Am dovedit-o mai susū a fi Italia pricina descălecărei Valahilorū; așa și aice aceeași laudă o mărturisimū, că limba lorū este a vechilorū Romanī, amestecatā sĕū mai multū stricatā cu Serbĕscă, Rusĕscă, Leșĕscă, Horvațĕscă, Slavonĕscă, iprocī. Și ȕice, precum scrie și un istoricū anume Covanschie, aū socotitū precum că graiul de casă al Ardelenilorū mai multū are in sine insemnarea graiului Rōmlenescū și Latinescū, decătū a graiului de acum a Italienilorū. Și cu vreme îndelungatā, ce strică și astupă vestite Impĕrățĕi, Crăiī și Domnūi, așa și graiul Romānilorū pe aceste locuri, cu îndelungatā vreme și risipă a locuitorilorū Romanī de pe aceste locuri, — care pustiindu-se de năvala Tatarilorū, se mutase acestia de aice la Maramuresī, cei din țĕra Muntenĕsă la țĕra Oltului, trecĕndū munțĕi, — s'aū stricatū și graiul. Că unde ȕicea latinesce Deus, noi ȕicem Deū sĕū Dumneșĕu, meus al meū; așĕderea Coelum cerū, homo omū, frons fruntea, iar necī unele cuvinte se nu fie protivnice cu latinescī, sĕū la inceputū, la mijlocū, sĕū la sfĕrșitū; iar unele staū neclătite, cumu'sū și barba barba, luna luna, și altele ca aceste: Vinum vinū, panes pane, manus mĕna, cuter cuțitū. Și așa cum am ȕisū, cu vreme s'aū schimbatū graiul și s'aū amestecatū cu Slovenescū, Dăcescū și cu altele care am pomenitū dintru Topeltinū. Pe acĕstā poveste cură și aflatul slovelor, cu care și scrisōrea de la Serbī, o aū luatū acum, după a doua descălecătură de Dragosī Voevod, aice in țĕră, și la Munteni de Negrul Voevod.*

Cătră aceste adăogimū rōndū aice al obiceiilorū, meselorū și ospĕțelorū care se vĕdū că sunt vechī țĕnute aice, intr'aceste țeri, și luate de la vechiī Romanī, precum inchina pahar pentru sĕnătăți a prietenilorū și a Impĕrățĕilorū. Că scrie Dion, vestitū istoricū, care intru lauda Impĕrățĕului August Cesarū, cum că vechiū obiceiū aū fostū, că norodul jurāndū pre chezii cei bunī, sĕū pentru norocirea impĕrățĕului, se bea la ospĕțe pentru sĕnătatea lui. Cĕrcă de acĕsta mai pe largū la Plinie. Acĕstū obiceiū și la Nemți, și la Unguri, la Ardeleni vechiī Romanī, și la noi pre urmă, de pomenimū la mese sĕnătățile Domnilorū cu pahare pline de bĕutură, așa și a prietenilorū.

La aceste și obiceiul ce este încă intr'aceste țeri, adecă aice la noi și la Munteni, și la darea datoriei de obște adecă la mōrte, vechiū obiceiū; că ȕice Topeltinū: *in Ardĕl Dacilorū obiceiul cu mare petrecere aducū mortul la biserică la gropniță, mergĕnd inaintea boerilorū cĕntărețĕi și preoțĕi, pe urmă vine cealaltă mulțĕime, inchipuindū cum că și ceilalți vor merge unde și celū mortū, ca cum ar ȕice: mergĕ că noi te vom urma.* Vechiū obiceiū, și la Rōmleni de ȕicea trimbițe inaintea ōselorū, cum mărturisesce Ovidius, adecă canta trimbițe jalelorū astrucării; și acĕsta și la cei mari și de cinste ōmenī se făcea, precum și astă-ȕi la aceste țeri la astrucatul Domnilorū și la alți ōmenī de cinste. Și iar totū acĕstū Topeltinū ȕice: *Muierile Dacilorū ōsele pĕrințĕilorū, a feciorilorū, a bărbățĕilorū și altorū rudenī, cu bocetū nespusū mergū dupe ōse, cu plĕnsurī de miratū, și cu cuvinte de jale cuprindū ōsele, și cu glasū*

mare tötă viața omenescă o plângü. Scrie *Varro* in cartea a patra de «Viața Romanilorü.» cum cerca muierea care avea glasü mai bunü de cânta la öse; precum acésta și aice in țeră se face și până astăđi, și cu alăute. Și aceste le-am arëtatü, ca și dintru aceste să se cunöscă némul cu obiceiurile că au eşitü de la Römü.

CAP. VII.

Vine rëndul a arëta câtü aü trăitü aceste locurü cu ömenü, după descălecareä lui Trajan cu Romanü de la Italia.

Trajan Impëratul Römuluü, in al patrulea anü al impërăției sale, și al Domnuluü nostru Isusü Hristosü o sute trei, s'aü clätitü asupra lui Decebalü Craiul Dacilorü. Și acesta după isbânda și aședarea cu Römleñi pe aceste locurü, cum s'aü pomenitü mai susü, inturnându-se la Röm, de bóla ce'i dicä disenterie aü muritü, precum scrie *Varonie* din *Dion*, in orașul Tesaloniculuü anume *Cilicia*, care pre urmă s'aü disü și Trajanopolis, adecă orașul seü cetatea lui Trajan impëratü. Impërăpit-aü Trajan 19 ani și 6 luni; de vrësta fiindü 61 ani, saü cum scriü unü, 64 ani, aü muritü, și după dënsulü aü stätutü impëratü Adrian, carele aü făcutü Udriulü. Și acestü Adrian impëratü aü stricat și podul cel de péträ al lui Trajan impëratü. Scrie *Dion* cum acestü podü era cu douë-đeci de pragurü seü stilpi, a cărorä nältime de o sutä cinci-đeci stinjeni, fără de câtü era temelia, in jos; iar de latü era șei-đeci stinjeni, pentru grija Tatarilorü.¹⁾ Näbușit-aü Tatarü pe aceste locurü, și mai mulți cu Atila din părțile Schitiei asiaticä, care și Craiü aü stätutü äntäiu Ungurilorü. Acestü Atila craiul se scria in titulusü intr'acestü chipü : *Atila feciorul lui Bendekeus, nepotul marelui Nevrodü, crescutü și finutü in Elgad, din mila lui Dumneđei Craiul Ungurilor, al Midilorü, al Goșilorü, al Dacilorü, bicnulü lui Dumneđeü, spaima lumel.* Scrie Bonfin, aducëndü mărturiä pre istoriciü, anume *Suidas* și *Eutropie*, precum : *Aurelianü, impëratul Römuluü, vëđlëndü că nu vorü sta descălecaturile lui Trajan pe aceste locurü, se fe redicatü de prin orașe și de prin sate pe locuitorü și iauü trecutü Dunărea in ceea parte in Dobroge, aședëndu-i in mijlocul Dobrogei.* Ear Topeltin scrie cum că *Gaie* impëratul socotindü, cum acele descălecaturü de pe aceste locurü, a lui Trajan, nu vor sta, le-aü mutatü in Dobrogea; și așa Romänü din țera Muntenescä aü trecutü munții aședëndu-i la Oltü, la Hertëgü, și pe la Fägärași; iar ceștilalți unde suntemü acum noi, mai târđiü, dupe ce n'aü pututü mai multü sta prin cetäți și prin munți pentru lipsa hranei, aü trecutü munții la Maramuräși; a-

¹⁾ Eü iubite cetitorule cu inima indoitä cređü, că anume am mësurațü locul; de șese-đeci stinjeni, dar mare lățime este; numai așa am aflatü și in Litopisețuluü lui Neculaü biv-velü-Logofëtü, iar cartea lui *Dion* n'am cetit-o; ci de vreü iea sëma.— Adaosü de *Ion Niculcea*.

ședându-se apoi pe la Giurgiū și pe la Ciucū. Făcându dar socotéla de la vremea lui Trajan, care aū descălecatū aceste țeri cu Rōmleniū, care era veleatul de la Hristos 103 anī, până la Atila Craiul Ungurescū, carele aū năbușitū cu Tatarii pre aceste locuri, cum scriū istoricii in veleatul de la Hristosū 401 anī, remănū 298 de anī se fi fostū trăitorī locuitorii aduși și descălecați de Trajan pre aceste locuri. Iar după ce s'aū pustitū, cum am đisū mai sus, de Atila, că unii mutați preste Dunărea la Dobroge, unii preste munți asupra Oltului, cei din țera Muntenescă, cești-l-alți la Maramurási, până la vremea lui Laslău Craiul chreștinū Ungurescū, la a căruia vreme s'aū descălecatū al doilea rēndū de Dragoș Voevod țera nōstră, și de Negru Voevod țera Muntenescă. Care Craiū Ungurescū aū stătu la velétul de la Hristosū 1080; scoțēndū dar cele 298 care aū fostū de la Trajan până la Atila, și de la Atila cândū s'aū pustitū țerile aceste până la Vladislav, cu vremea la care a fi fost resboiul lui Vladislav asupra Tatarilorū, remēnū 700 anī, socotindū ce mai trecū, tot să se fi fost aflat aice la noi in țeră locuitorī prin cetăți și prin sate, și prin munți, până unde or fi avutu hrană și agonisita vieței sale. Iar pre urmă, cum s'aū pomenit, aū trecutū peste munți la Maramurási. Fost-aū dar pustiu mai bine de șase sute anī locul acesta unde acmu suntem noi, adecă Moldova. Ia dar aminte atāta vécū ce aū trecutū Romanii locuitorī prin Maramurási și pe la Oltū, megieși cu alte limbe, atāta vreme aū n'aū pututu se'și schimbe și graiul cel Romānescū? Și acēsta este pricina de 'și-aū schimbatū locuitorii acestorū țeri graiul, acum la adoua descălecătură, cu graiul stricatū, cu Ungurescū, cu Serbescū, cu Leșescū cu Slavonescū, iprocī, ce sunt veniți pe aceste locuri. Đice-va nescine : dar cum de 'i-aū lāsatu cei de pe urmă împērați ce aū fostū al Rōmului pre urmă. Și după ce aū mutatū Marele-Constantinū împēratū scaunul Rōmului la Țarigrad, și pe urmă alți împērați crescini : ințeleptulū Iraclie, Iustinianū, marele și prea ințeleptulū Leon și căți-va Hatmani, vestiți? Respunđu : că după ce s'aū mutatū scaunulū la Țarigrad, mai multă zăbava sa cu Persii avea împērația, pe urmă cu Serafinii; și aceste locuri sta fără de ajutoriū. Și așa pustierea lor de Tatarī aū fostū cum s'aū đisū mai sus. Și aceste câte s'aū pututu afla de descălecatul celū de'ntāiū, prelargū s'aū scrisū ; mai multū ce lipsescū se nu fie mirare. Din aprōpe 1700 anī, scoțēndū 103 anī cândū aū purcesū Trajan din Rōm spre aceste locuri, câte vécuri de ómeni s'aū petrecutu? Pentru acele ce nu s'aū pututu plini, crede, iubite cetitorule, uitāndu-te la atāta vécū, ce nu s'aū pomenitū nimica, până la acest an, de descălecatul țerilorū acestora.

Sfârșitul de descălecatul de'ntēiū al Moldaviēi
de
MIRON COSTIN.

CARTEA
PENTRU
DESCALECATUL DE'NTĚIŨ
A
ŢEREI MOLDOVEI ŞI NĚMULUI MOLDOVENESCŨ,
DE
NICOLAI COSTIN,
CARELE AŨ FOSTŨ
LOGOFĚTŨ MARE IN MOLDOVA

PREDOSLOVIE

Nime mai bine și mai pe scurtă totă desfătarea istoriei n'au cuprinsă, iubite cetitoriule, decâtă acela domnulă vorovei Römlescî, *Cicero*, carele o au numită *ocărmuitoarea vieței*; că cu acea vorovă a lui totă rōda a tuturoră bunătăților și a învățăturiloră cuprinđendu-o, au deșteptatū viața omeniloră cătră giudecățile istoriei ale ticsi. Intru acēsta părere fost-aū și *Tucidides*, carele pre istorie o numesce a fi cel mai alesū și mai mare al vieței omenesci visteriū, mărturisindū, dice, cum că nici odănoară se nu fie istoria osebită din mănale stăpănitōriloră și a sfetniciloră țeriloră, ca o infrănare celor desfrănați, agiutorându-se cu cetirea ei se potă isprăvi trebuințele și a se feri de tēmplările premejdiose, cândū se prevedū pricinī ca acele. Că nici o ințelepciune omenescă altă nu e, decâtū luarea-aminte primejdiiloră și lucruriloră viitoare, dentru cele trecute ca dintr'un izvorū scōsă sciință; care singură istoria mai multă decâtū altă sciință se socotesce a fi. Că istoria, precum pre tōte sciințele cu nemurire impodobeșce cu ințelepciunea sa; așa pre cei tineri întru ocărmuire ințelepșce, drept cu cei bătrāni îi potrivescē; iară pe cei bătrāni întru ispita timplăriloră și vremiloră de primejdi, cu dovēdă întăreșce-i, și pre cei neințelepți cu cunoscința vremiloră celor primejdiōse trecute, la cele ce-sū de fața mai trezi-i face. Că norocitū se socotesce acela pre carele-l facū primejdiile streine treazū. Vede-se dar ispita istoriei așa întru scōle de sfatū, cum întru lucrurile și isprăvile resbōielorū, că pōte mai multū, adeveritū lucru este decâtū o mie de intrebări soficesci.

Istoria întēiū învăță pre sfetnicul cum se sfātuēscă binele de obște, cu urmarea aceloră de mai înainte trecute giudecăți, obiceiurile primejdiiloră și învățăturile care aducū mare folosū cătră părerile sale, și orī ce greutăți întru a le giudețeloră și alegere sfatului a deslega pōte. Asișderea pre ocărmuitorii oștilorū în resboie tari și norociți-i face cu pildele și ispitele tēmplăriloră și vremiloră trecute, agiutorindu-i de vreme-ce, ca o tablă zugrăvită acelor pré puternici Impērați, aceloră pré vitezi Hatmaui și a multeloră nărode izvorul și lucrurile isprăvite, mutările, stăpăuile risipite cu tăria, și viclesugul vrăjmașiloră,

oștile meștersuguite, miplócele meștersugurilor, viclesugurile, aflările, inșelăciunile vrăjmașilor, dobânda orașelor și a cetăților, istoria dă socotéla. Așisderea a nădăjdui a nu se teme și pre norocul (carele nicăiurea multă ședere la un locū nu are), cum se mută, biruitoriul cum se veseleşce de izbândă, gonindū pre cei biruiți, pre urmă cei ce fugū cum se facū biruitori asupra celorū biruitori mai întéiū, cum bucuria de sirgū se întórce in scârbă și scârba in bucurie; tóte aceste de-ntru cetéla istoriei se cunoscū. *Marco Lucul* nesciindū nicī un meștersugū a resbóielorū, fără numai de'utru singura cetélă nepărăsită a istoriilorū, așa de mare Hatmanū al Romanilor aū eșitū, câtū aceluī prea puternicū Mitridatū al Asiei și al Mărei Albe, și a lui Tigranes, țerelorū armenescī împěrați, oștile cu sabia și cu fóme de istovū le-aū stinsū, și pre singurū Mitridatū, stăpânindū némuri 22, a carora și limbile scié, le aū isgonitū de la Marea și din Asia și din țerile armenilorū, supuindu-le locul subt stăpânirea Rómului.

Uite-se toți ostașii cu căpeteniile lor la istorii, și se-și aducă aminte de acei vestiți óre cândū hatmanī și oșteni sē se deștepte, cu óre-care nevoieșă a laudelorū celorū trecuți, și cu veste a numelui nemuritorii; că istoria deșteptă și pre cei leneși și nesciuți spre mari lucruri, și pre cei rei și făcători de reū, cu certări și cu grijī a numelui celui reū îi opreșce istoria de reutăți; iară celorū blagorodnicī pinyin le dă istoria; și încă pildele acelorū vechi și de demultū cetăți mai de folosū sunt spre a-ī deștepta, a-ī pleca și a le aprinde inimile decâtū pravilele lui Solon și ale lui Licurgū. Că toți ne tragemū dupe nevoieșă laudei și a numelui celui bunū și vecinčū, și fie care mai bunū după laudă se povățuesce, precum și acela Alecsandru Machedonianul cândū s'aū tábăritū la Siget la morméntulū lui Ahilevs, fiindū aprinsū de lauda aceluī resunetū la lume pre acele vécuri, Ahilevs, suspinândū din peptū se fie strigatū Alecsandru đicéndū: *O norocite téněrule, carele a vértușilorū tale craīnicū și marturū aī aflatū pe Omerū!* De nu ar fi fostū Omerul, morméntul acela, care cu trupū și faptele și numele nu numai a lui Ahilevs, ci a tuturorū Grecilorū și a vitejilorū Elinilorū, de totū le-ar fi ingropatū și astupatū cu țerină, acărora bunătățile, vértușile, cu scrisorile Omirului și a altora sunt apărate de uitare; precum đice óre-care Lacon: «*O sfântă și mare prorocilorū ostenéla, tótū cu sorțū le apuci și dăruescī ómenilorū muritori vécuire!*» De are stinge cineva numai istoria a lucrurilor făcute și faptele cele arătate de toți, cei muritori ómenii abia de s'ar cunósce viața ómenilorū din

dobitóce, că de nu ar fi istoria, mare greşelă şi întunerică a tuturor lucrurilor ar fi in lume şi in vécul acesta, şi viaţa ómeniloră puţin s'ar despărţi de dobitocul cel mută, cu care şi nemurirea sufletelor s'ar stinge, de nu amă avea in cugetă lucrurile trecute şi cele viitoare cu socotélă intrégă, şi de cei mai bătrâni cu pildele de nu 'i amă socoti, așa mare şi nespūsă greşiala ni ar cauta a avea. Așa de zidirea lumei şi a omului celui de'ntăi, a strămoşului nostru Adam şi de Dumneđeş şi de poruncile lui, şi de invěţătura mântuiréi nóstre, nici o sciinţă nu amă avea, de nu ne-ar fi descoperită şi arătată nouă Moisi din Duhul sfântă Istoria sfântéi Bibliei şi pe urmă Ezdra şi alţi Proroci de nu ar fi lăsată vécuriloră următóre, şi mai pe urmă deacea de minunata şi de mirata intrupare a Domnului şi Dumneđeşul nostru Is: Hr: şi de patima şi laudata înviere din morţi şi alte pré sfinte lucruri mântuitoare, cine dintre noi ară avea sciinţă de nu ne-ar fi scrisă istoria de aceste cei patru Evangelisti? Cine ar sci faptele Tródeniloră şi a Greciloră de nu ar fi scrisă Omeră cu stihuri nemuritoare? Cine îndrăsnirea lui Eraclie? Cine vitejia Marelui Alecsandru întră stăpânirea lumei ar ţinea aminte? Cine ar sci astădi a hatmanilor Romanilor vestitele resbóie şi de ocărnuirea ei, ce de obşte şi de altor Impéraţi şi de căderile impéraţilor şi de strămutarea vremeloră? Adevératú, tóte aceste odóre şi sciinţile s'arú fi stinsă la aceşti véci de pre urmă de nu ar fi istoria. Şi ar fi cutezatú acela Tarcvinie, Craiulă al cincile al Romaniloră, de ce milióne de galbeni de aură, nu trei sute, a da pre cărţile Sibilií Cumea, care cărţi le-aú aruncatú Sivila Cumea in focú de aú arsú, vedéndú că pentru mare ostenéla ei aú luatú plata de la Tarcvinie cu preţú numai 300 Ug.? De-ar fi sciut Tarcvinie ce taíne se incheia in cartea aceea a Sibilií Cumei, care mai pre urmă într'alte cărţi cunoscéndu-se le-aú plătitú cu mare jale a sa şi a tótei Republicei a Romaniloră, şi pre noi cu neîndămăna ne-aú făcutú, căci fiulú lui Dumneđeş era sě se intrupeze, şi scria de căderile şi schimbările stăpâniei cei de obşte a Romaniloră, Sivila acea din duhul sfântú, prea deaménuntul şi pre orânduială aú fostú scris. Care carte pre urmă cu mare cinste era ţinută in visteriile Rómului. Cu adevératú, nu numai cu mare pilde şi de cinste, ce deosebitú din suflarea Duhului Sf. era povăţuítă a vécului celui vechiú. Omenii cei invěţaţi şi mai pre urmă femeile şi multe fecióre, lucrurile şi faptele a strămoşiloră sei, așa la resbóie arătate cum la pace, aú scrisú cu mare socotélă şi tocmélă.

Acésta dar, singură nemurirea de lauda lui Eraclie, a lui Ahileú, a

lui Cîră, a lui Filip, a lui Alecsandru, a lui Temistocles, a lui Leonida, a lui Alcibiadă, a lui Epaminonda, a Scipionilor, a lui Anibal, a lui Marie, a Silei, a lui Pompei cel-Mare, a lui Iuliu-Cesariul, (scrise cu mare carti faptele resbóielor, de unde și astăđi, nu așa de'ntru biruințele adese a lor cum dintru scrisori le cunóssem), au ațitat la mari și cinstite lucruri și pre alții mulți pre urma acelora nenumerați și indrăsneți bărbați, cari s'au impinsu la mare hărnicii și laude, a căror pomenire nici odininióre vechitura vremurilor nu o va stinge din cărțile vieții. Că acei bătrâni și vechi ómeni in vredniciile sale de s'ar fi indoitu, cu nepomenire lor in véci cęști viitori nu ș'ar fi lăsatú viața sa intru atâtea primejdii și grije și cu cumpēna vieței lor; ce era incredințați și întăriți, că după ostenēla și aretarea faptelor vrednice de laudă și bine-menite, ale sale vor lua ródă, de'ntru scrisórea a ómeni invęțați cu pomenire de dēnșii la vécii viitori, precum nu s'au inșelatú in socotelele lor. Se pomenesc in istoriile Unguresci, cu mare laudă Matias Huniad Craiulú Ungurescú, se fie avutú acestú obiceiú la ospețele sale, după ce părăsia de oștitú avēndú ómeni invęțați de asculta voróvele; și mai multú pre cei ce era sciúți intru istorii, făcea voróve cu aceia, de lucrurile împęraților și altorú ómeni aleși și vrednici; séu porunca cāntăreților de cānta in canóne faptele a ómeni bine numiți și indresneți la resbóiele cu Turcii in stihuri, scrise pre limba a lor de moșie. Care obiceiú și in Italia și la Turci și in țera Serbescă și in alte țeri, și aice la noi in țeră, vedemú și până astăđi, la mesele Domnilorú, cāntāndú lautari cātecele Domnilorú trecuți cu nume bunú și cu laudă celorú bunú, iară cu ocară celorú rei și cumpliți. Acesta și Ahilevs avea obiceiú, șeđēndú subt cortú, fără altă zebavă cānta in cobuzú faptele ómenilorú viteji.

De vreme déră că am aretatú lauda și rodul istoriei, socotit-amú, iubite cetitorule, că și aicea in țera nóstră mai multú folosú va face letopisețul țerei nóstre, arētāndú descālecarea țerei nóstre, de cine-ı descālecată? și pre ce vreme au venitú Trajan împęratul Romei intru aceste părți de locú? și din ce pricină și cum o au așeđatú? Așide-reá vomú se arētāmú: mai nainte de venirea lui Trajan împęratul, ce némú au locuitú pe aceste locuri și ce nume au avutú? și de unde au nemeritú pre aceste locuri? Cu care vomú arēta semințiile și altorú noróde, incepēnd de dupe potopú, și vomú arēta și ce stemă au avutú țera încă de mai nainte de venirea lui Trajan, măcarú că mai pe scurtú de cum ar fi datorii se scriemú; că nu puțină ostenēlá este a lua de

câte-va sute de ani trecuți preste mie. In care ani nime n'aũ ameliatũ cu scrisore, fãrã o sãmã de basne a unui Misailũ Cãlugãrulũ, și a unui Simeon, despre cari s'aũ fost alunecatũ și repaosatul Gregorie Urechie Vornicul, earũ maĩ pre urmã tatãlũ nostru Miron Costin Logofãtũ și in ore cãți ani aũ începutũ a acrie *descãlecarea* țerei de Trajan, ear maĩ pre scurtũ de cum vei afla acestũ letopisețũ alũ nostru, cãci vremea nu l-aũ lãsat a scrie maĩ pe largũ. Însã de la dẽnsul avemũ incepãturã și lui 'I-a fost milã, a arãta ocãrile și basnele a lui Misail Cãlugãrul și a lui Simeon. Și dupã ce vomũ arãta descãlecarea țerei nãstre, cum s'aũ pomenit maĩ susũ, areta-vom pre urmã cãtã vreme aũ trãitũ pre aice *descãlecarea* lui Trajan, și pre urmã cine o aũ pustiitũ, și pre ce vreme ? și de aũ maĩ trãitũ pe aceste locuri vre un nãmũ, dupã ce s'aũ pustiitũ ? Pe urmã vom scrie și descãlecarea țerei cu Dragosĩ Vodã, pe ce vreme s'aũ tĩmplatũ ? incheindũ și letopisețulũ scrisũ de Ureche Vornicul pãnã la Domnia lui Aron Vodã; insã maĩ pre largũ vom scrie, pomenindũ și alte stãpãniĩ megiașe și ce s'aũ lucratũ in pãrțile megiașilor noștri; și de la Aron Vodã de unde aũ începutũ a scrie Miron Logofãtul, pãnã unde ne va lungi Dumneđeũ vremea și viața.

Iar a pomeni de nisce letopisețe pre urmã scrise de o sãmã de boeri de țerã, nu socotescũ altã, fãrã cãtũ ocarã li se face la veciĩ viitorĩ de 'I-așĩ pomeni, cã și la istoriĩ ale scrie deplinũ și pre largũ trebuie și invãțatura și sciința altorũ țeri, care aceia nu o aũ avut.

Așa ce am pututũ, nu cu puținã ostenelã ce cãți-va ani am impreunatũ tãte și din tãte unul acestũ letopisețũ.

Nici se socotescã ore-cine cã este puținũ lucru a scrie și a lãsa in veciĩ scrisorea cu faptele a stãpãniilorũ; și de vei ceti letopisețele altora, și uitãndu-te și la acesta unul și intru unul tãte, vei cunãsce pre largũ ostenela nãstrã, și ca printr'o oglindã vei privi și a megiașilorũ lucruri.

Primesce dar, iubite cetitorule, acestã a nãstrã ostenelã, care o inchinũ cu buna privință și voie plectã; pre lingã care, rogũ pre Dumneđeũ, sã-ți dãruiascã cugetũ bunũ, se citescĩ cu inimã bunã și cu indemnare, privindũ ca prin oglindã, viața Domnilorũ trecuți și a nãstrã trudã ne uitãndũ pururea. Amin.

De bine-voitoriũ iubitulũ cetitoriũ :
NICOLAE COSTIN
Vel-Logofãtũ.

ISTORICIÎ

pre care îl punem marturî letopiseşului de descălecatul ţerei de'nteiu de Trajan împăratu, şi de a doua descălecăre de Dragosî Vodă.

BEROSIE, *De n muri.*

DION, *in Viaţa lui Trajan*

EUTROPIE.

IULIE CAPITOLIN.

BERNARD VAPOVSKI.

BONFINIU.

TOPELTIN.

ION CEL-MARE (Ioan Magnus, archiepiscop de Upsala).

ISTVANFIE.

CROMER.

STRICOVSKIE.

BARONIE.

CARION.

COVATIUS.

DLUGOŞŪ, leah.

BIELSKIE.

MIHOVIE, (Matei  de Mihovia)

VOLFGANG

Şi alţii câţi-va, pre cari  nu-  pomenim , pentru că numai ce a  ameliat  de lucrurile ţere .

CAP. I.

Pentru zidirea lumii și pentru împărțirea limbilor, și pentru nămurile oamenilor și descălecarea țărilor, și pentru nămul Moldovenilor și a Muntenilor, de unde se trage și de cine sunt aduși pre aceste locuri?

De zidirea seú făptura lumii multe doveđi și păreri a filosofilor și a poeticilor păgănesci era. Că unia socotea a fi zidită lumea din Haos, adecă din amestecarea lucrurilor și a stihilor, între care și părerea poeticului Ovidie au fostă, unde ȓice, in stihurile sale *De Metamorfos*: *Aceste maș nainte de marea și de pământu și câtă acopere ceriul, un chipă era a firei in totă lumea, căruă ehipă 'i-au ȓisă Haos, grósă și neamistuită mamină, iprocă.....* Iară Thales Milisie, care se număra între cei șapte prea înțelepți Greci, socotia cu dovədə că tóte lucrurile sunt făcute din apă, urmându întru acéstă părere a sa pre Omeru celú vechiú, aflătorul a tótei filosofiei, carele la al 17-le cap a *Iliadii* au scornitú începătura a tuturor lucrurilor a fi Océnul, marea ce încungiurá pământul. Iară Hiparch pre urmă și Iraclitú Efeseanul într'alt chipă socotea: a fi de focú și pe apă lumea făcută. Empidocle, Epicuru, Democritú, Diogen Laertanul, Cseno, Pithagora și alți Greci, lăsându-se prea mari mințile sale, feluri de feluri și multe începături a lumii a fi socotea. Pre urma lor Aristotel, Cicero, Csenofon, iprocă, socotea lumea a fi vecinică, fără începutú și fără sfirșitú; iară după ce se pricia aceștia toți cu mințile mari între sine, cum mărturisescú Censorin și Corneliú Agripa, *De desertarea sciinței*, la 51 capete: *Ore ouele au paserile s'au făcutú antéiú, de vreme ce neci ouele fără paseri, neci paserile fără oue nu s'au pututú nasce*; după multe și indelungate întrebări între dênșii, neputându-se de oue și de paseri tocmai, au întăritú acéstă părere a sa, precum lumea și totă zidirea este fără începutú și trăsescú în veci. Improtiva căroră păreri erau alții; ce toți cu câtú mai adincú vréu seși arate păreri sale, cu atăta mai oșărțiți au greșitú, fiindú fără sciința puterniciei lui Dumneđeu, cela ce tóte din nemica le-au făcutú și din deșertú le-au plinitú. Unul numai dintre dênșii, Plato, cum socotescú unii că au cetitú sânta Biblie ori că au avutú din Dumneđeésca suflare, deschisú ȓice, într'o carte a sa, ce se chiamă *Timeo*, cum lumea este făcută de Dumneđeu, și a tóte altor zidiri pricina a lui Dumnezeu bunătate și putere, pune că este; pentru ce 'i-au ȓisú acestú Plato: *Dumneđeescul filosofú*. Că și Ovidie presemne dintru acest Plato au luat, când ȓicé: *Fost-au omú născutú, pre acesta ori din semința Dumneđeéscă 'l-au făcutú acelú meșterul lucrurilor a lumii cel mai bune isvorul, iprocă*. Și așa se mai apropie de adevėru, uăcar că era păgăni, mărturisindú pre Dumneđeu a fi ziditorul și începătura a tuturor lucrurilor, presemne urmându scriptura lui Moiseiú. Pentru aceea și noi mai adevėratú și mai

doveditū temeiu a începăturilorū, a dovedirilorū, și a orînduirei istoriei nōstre, in care aretămū cu alte nēmuri și nēmul Dacilorū, cu mare ostenelā, cu lungā nevoință și cu mare osārdie vēcilor viitorī, de aiure n'am pututū cunoște fără dintru sânta scripturā, ca dintr'o fântānā și isvorū sciinței și învățatura de Dumneđeū, carele este ziditorul, ocārmiutorul și immulțitorul și începătorul lucrurilorū. Și iată așa ne învață scriptura a Duhului sfântū, prin Moiseiū ântāiū, și cu aceste cuvinte tōte din istorie se începe: Din începutū aū făcutū Dumneđeū, ceriul și pāmēntul, sōrele, luna și stelele, și tōte alte zidiri in vēzduh, in mare și pre pāmēntū viețuindū, *iprocl.* Apoi a șesea di, din lutū, din pāmēntū, aū făcutū pre omū dupe asemēnarea sa, cu obrazul spre ceriū înălțatū, și suflarea Duhului sēū 'l-aū înviatū și 'l-aū însuflețitū, viețuindū și in veci număratoriū, cu înțelegere, cu înțelepciune, și cu alte daruri Dumneđeesci, de câtū tōte alte zidiri deplinū impodobitū. Precum și Mancineglu, cartea IV slăvesce dicēndū: *Și fiesce cine este pilda lui Dumneđeū într'un chipū micū, iprocl.* Dat-aū Dumneđeū lui Adam și soție de asemenea pre Eva, din cōsta a trupului lui Adam făcutā de Dumneđeū, cu aceeași suflare a sa însuflețindu-o; 'l-aū sālășluitū in Raiū pre amēndoi, într'o ființă și într'o priință, împreună moștenitori și petrecători desfātărilorū Raiului; pentru că fiindū ei decātū tōte alte zidiri înălțați, slobođi de pēcate și de mōrte, iarā după călcarea poruncilorū date lorū de Dumneđeū dintru sfatul viclénului, indatā remaserā pēcatului și morțiil supuși, de care avemū in sfânta Biblie deschisā mărturie și învățaturā. Nu voiū se zēbovescū pre cetitoriul cu lungā vorōvā, fără câtū se scie că lumea acēsta latā s'aū începutū și s'aū immulțitū dintru aceste începături, că și Adam și Eva sunt de Dumneđeū făcuți, cari amēndoi sunt semința și temeiul immulțirei tuturorū norōdelorū și nēmurilorū omenesci, ori unde viețuitori sub sōre in lume, precum veī vedea mai josū dovedā de feciorii lui Noe.

Așisderea indatā la începutul zidirii lumii, Dumneđeū cel prea Puternicū, ca unū prea înțeleptū intru orînduiala sa, căsași aū aședatū capitenii și orînduialā puterii, când aū datū lui Adam putere de stāpānitū tōte zidirile pre pāmēntū și in mare, se le pāzescā tōte acele lucruri, și se așede buna rînduialā inre dēnesele. Și acēstā poruncā a lui Dumneđeū este începătura cea ântēe a judecāțilorū și a legilorū orînduite, și a tōtā stāpānirea din'afarā a Monarchilorū, a Craiilorū, a Domnilorū, și altorū diregători duhovnicesci și lumesci pentru aședarea adevēratei laudei lui Dumneđeū, a orînduirei tuturorū lucrurilorū, certārei și aședāmēntului dreptății a lui Dumneđeū intru ce tōte pentru poruncā date lui Adam Dumneđeū fōrte iubesce. De aice și Biserica lui Dumneđeū cea de obște adevēratā aū luatū începăturā atunce, că indatā in poruncā lui Adam și Evei cum arū pāzi și arū areta frica și credința lorū inaintea lui Dumneđeū; iarā după ce greșirā le-aū arētatū Dumneđeū mōrtea vecinicā. Insā indatā improtiva morții, dintru miloserdia sa Dumneđeescā, aū fāgăduitū mîntuitoare solie, adecā precum era se vie *Hristos Mesia* se sdrobescā capul șerpelui, sub care era diavolul ce aū înșelatū in Raiū pre Eva, și pre noi se ne mîntuescā de pēcatū și din mōrte vecinicā. Cu nādejde ca aceea, Adam și Eva s'aū mîngāiatū intru scîrba lor, fiind urgisiți și scoși din Raiū, ca de o veselā și mîntuitoare pro-

rocie de la singur Dumneđeũ datã, de venirea Domnului Hristos. Și așa de atunci întru aceste douã chipuri s'au început Biserica cea adevãratã, ântãiiu precum sfântul Epifanie Episcopul de Cipru aeve dovedesce improtiva ereticilor, la cartea I. Tim. 30. Așisderca ne mãrturisesce sfânta scripturã, precum Cain feciorul lui Adam pentru zavistiã și reutatea sa din fire, au ucis pre Avel frate-seũ, omũ bunũ și temetorũ de Dumneđeũ, nu pentru alta, ci pentru bunãtatea lui și dreptatea ce avea Avel cãtrã Dumneđeũ, cãruia au zavistuit Cain cu jertfele ce jertfea Avel dintru agonisita sa, din oi și dintru alte dobitoce, le primea Dumneđeũ, cã din ce era mai bune și mai grase dobitoce junghia și aprindea pre jertfelnic și se înalța sfara drept la ceriũ și primia Dumneđeũ jertfa lui Avel. Iarã Cain era din fire de reũ și din rãda țérinei sãle ce era mai próstã pãnã și plëve aprindea și jertfea lui Dumneđeũ, și fumul nu se suia spre cer ce se tindea în jos pre pãmẽntũ; și de aice de'ntãiiu dintru îndemnarea diavolului, începutu-s'au gõnã asupra bisericei ceĩ din obsce. Cain apoi, precum mãrturisesce Filon, de 15 ani, îndoindu-se de miloserdia lui Dumneđeũ, povãțuit fiind de cunoscința cea rea, fugit-au de la fața tatãneseũ lui Adam spre Rãsãrit, unde din sorã-sa anume *Temeh*, ce 'i era femeie au nãscut fecior anume Enoh. Pre numele aceluia fãcut-au cetate mare și o au numit Enohie, subt muntele Liban; de care Berosie la cartea 1., Iosif și Moisi Prorocul sfânt, mai pre largũ mãrturisescũ. Iarã Filon jidovul scrie cã acestũ Cain au fãcut orașe de tãte, carele se chiamã: *Enoh, Mavli, Leed, Tehe, Telez, Iebat*, care le-au risipitũ potopul. Pre urmã pre Cain, al șeptelea urmașũ a lui sãu strenepot a lui, din seminția lui Lameh orbul, feciorul lui Mathusal, 'l au ucis la vãnãtũ cu sãgiata, din tẽmplare, nesciind de dẽnsul, precum în Biblie mai pre largũ scrie. Și așa Cain fu omorit precum și el au omorit pre frate-sãu Avel. Viețuit-au Cain ani 730, iarã tot Cain au aflat lãudori, și urmași din povẽțuirea diavolului, cã au fost eretici spurcați cariĩ il mãria pre Cain de patriarh lor, și đicea cã cu cale au omorit Cain pre frate-seũ Avel, iproci; de care citește pe *Epifanie*, la cartea I. Tim. 3. improtiva Cainenilor, 38 iereticie. Iarã fecioriũ lui Cain, și strenepoții lui, feciorii lui Lameh orbului, au aflat ântãiiu tãte meștersugurile. Toval au isvodit a face corturi, și tãtã agonisita casașilor, cu arãturã și cu dobitoc, ce facũ agonisitã la casã. Ioval au isvodit musichia și tot meștesugul cãntãrei. Toval-Cain s'au fãcut meșterũ de ferũ, lãcãtuș, potcovarũ, zlãtarũ, și zugravũ, și tãte lucrurile ce trebuie oștenilor. *Noema*, strenepãta lui Cain, fata lui Lameh, au deprins tãte torcãturile de lãnã, de inũ, și teșitura, și alt lucru tot în casã femeescã, a strĩnge brĩnzã și untũ, iproci. Același Lameh orbul al șesele seminție a lui Cain, feciorul lui Mathusal, au avut 77 de seminție din doue mueri din Ada și din Sela, cari toți de nãboiul Potopului celui mare au peritũ, pentru mare rãutãțile lor; cã tot nẽmul Cainilor cel oșerit se stinse din temelie, în care nẽmũ s'au arãtat ântãiiu rescumperarea lui Dumneđeũ cea adevãratã pentru vãrsarea de sãnge nevinovat a lui Avel, în al treilea și în al patrulea seminție cercãnd rescumperare nedreptãții. Nãscutu-s'au pre urma lui Adam, de la zidirea lumei în ani 230, al treilea fecior, anume Sith în locul lui Avel Dreptului ucis, și în locul lui Cain ucigașului.

Acesta Sith petrecẽdu 'și viața întru Dumneđeire și seminția sa, pre urmã

Patriarhii, din care după trupū aū purces Domnul Hristos, întru aceleşi obiceiuri a se teme de Dumneḃeu 'i aū învăḃat, Ńi lauda lui Dumneḃeu cea adeverată aū înmulḃit-o Ńi aū lăḃit-o. Scrie *Iosif* istoricul în istoriile cele vechi jidoveŃci, precum Adam Ńi fiul seū Sith fiind cu pré înḃelepciune Ńi Ńciinḃă a lucrurilor cereŃci luminaḃi, aū făcuti doi stălpī, unul de pétra Ńi altul de cărămidă, pre care stălpī aū săpatū slove: *voia lui Dumneḃeu, Ńi învăḃătura lui, Ńi prorociile prin care se păzesce cuvintul lui Dumneḃeu*. Ńi pentru aceea aū făcut doi stălpī, unul de pétră Ńi altul de cărămidă, prevēḃdēnd din cursul cereŃci că era Dumneḃeu se certe lumea cu doue certări cu apă Ńi cu focū, Ci nu scia care urgie era se vie ântēiū; pentru ce, aū pus stălpī de pétră, că de va trimite Dumneḃeu urgia sa prin apă, în lume se rămăe stălpul cel de pétră, iară de va trimite prin foc'i se va topi stălpul cel de pétră, Ńi va rămăne cel de cărămidă, de pomenire înḃru semnul vechiū a seminḃiei sale. A-siḃderea scrie, precum aceŃti doi Patriarhi aū împărḃitū cu orinduială anul în 12 luni Ńi de mirare cursurile ceriurilor, Ńi vērtejiturile ântēiū din suflarea Duhului sfânt aflate, Ńi pre urmă seminḃia sa, dintru aceleşi învăḃături 'i aū învăḃat, că neputinciosū lucru se pōtă cuprinde singur mintea omenésă lucruri subt ceriū aŃa nalte Ńi de mirat ca acele, a ceti crugurile Ńi vērtejile cereŃci, de nu le-ar fi descoperit Ńi arētat singur Dumneḃeu. Ńi aŃa învăḃătura Ńi Ńciinḃă de Dumneḃeu, Ńi scornitura slovelor la scrisore, Ńi tōte învăḃăturile, ori câte sunt, ântēiū de la Dumneḃeu, apoi de la Adam Ńi de Sith fiul seū că sunt se credemū: de care avem mărturiū multe Ńi la greceŃci istorici, că scriptura Ńi învăḃăturile de la Patriarhii jidoveŃci tōte s'aū aflatū, precum Ńi Irodot scrie în cartea a cincea, precum Grecii tōte învăḃăturile Ńi slovele aū luatū de la Finichi, cariū sunt Ńi aceia de némul jidoveŃci, măcar că grecii, dupe basnele lor deprinŃi se numere multe, ḃicēnd că ar avea aceste ce am ḃisū mai sus de la Cadmosul lor Ńi de la alḃii. Iară *Berosie*, la cartea 1. *De lucrurile vechi*, la începutul ostenelei sale, cu dovēdă scrie, precum Haldeii mai înainte de Potop cu scrisore Haldeescă pre stălpī de pétră aū scrisū urgiile ce era se fie în lume, Ńi îngrozia pre ómenii cel rei, pre uriaŃi seminḃia lui Cain, trăgēndu-ī de la rēutăḃile lor; din ce se vede precum scrisorea Haldeilorū seū mai ântēiū de cea jidoveŃcă, seū tot pe o vreme că s'aū aflat. Trăit-aū Sith, feciorul lui Adam, anū 912, precum mărturiseŃce Toliman, Stela, Signineanul, iară după ce aū născuḃ pre feciorul seū Enos, era de 105 anī. Adam vēḃēndu-se îmbētrānit Ńi prevēḃēndu-Ńi, din arētarea lui Dumneḃeu: sfiŃitul seū, chiamatu-Ńi-aū muiera, Ńi tōtă seminḃia sa, Ńi aducēndu-le aminte: se aibă frică de Dumneḃeu, Ńi 'i aū fugrozit cu doue urgi a lui Dumneḃeu, ce era se vie în lume, unu cu apă Ńi alta cu foc'i, pentru oŃeritele rēutăḃile omenesci, Ńi aŃa dāndu-le turtora blagoslovenia sa cea d'apoi, aū murit: vieḃuind anū 930, înainte de năŃcerea lui Noe cu 120 anī. Enos feciorul lui Sith, nepotū lui Adam, aū slujit deplin înaintea lui Dumneḃeu, întru ruga sa Ńi întru nepărăsite jertfe, în care bunătăḃi învăḃat-aū pre feciorii Ńi pre nepoḃii seī; de a căruia seminḃie Ńi a fieŃce-căruia vēcū, cu mare osteneală de noi veī afla scris până la seminḃia lui Noe Patriarhului Ńi a feciorilor lui, ce din trînŃii tōte némurile omenesci în lume s'aū înmulḃit. Murit-aū Enoh Patriarhul vieḃuind anū 905. Ńi aice trecū isto-

riile jidovesci, care fie-cine p $\acute{o}$ te s $\acute{e}$ ved $\acute{a}$ citind la Biblie și la Iosif jidovul, de lucrurile vechi jidovesci, c $\acute{a}$ c $\acute{i}$ nu se ating $\acute{u}$ din istorie și lucrul nostru.

Iar $\acute{a}$ avem $\acute{u}$ în sf $\acute{a}$ nta scriptur $\acute{a}$ a lui Moise, și la Beros Iosif, și la Filon, precum Dumne $\acute{d}$ e $\acute{u}$ a $\acute{u}$ certat $\acute{u}$ t $\acute{o}$ t $\acute{a}$ lumea cu potopul, în anul de la zidirea lumii 1656; c $\acute{a}$ c $\acute{i}$ tot trupul s'a $\acute{u}$ fost stricat și r $\acute{e}$ t $\acute{a}$ cit din calea sa pre p $\acute{a}$ m $\acute{e}$ nt. Și acele p $\acute{e}$ cate mai mari ce v $\acute{a}$ t $\acute{e}$ mase pre Dumne $\acute{d}$ e $\acute{u}$, sf $\acute{a}$ nta scriptur $\acute{a}$ le num $\acute{e}$ r $\acute{a}$: $\acute{a}$ nt $\acute{e}$ i $\acute{u}$ ur $\acute{a}$ ciunea de Dumne $\acute{d}$ e $\acute{u}$ ziditoriul se $\acute{u}$, desfr $\acute{a}$ naarea, curvia, p $\acute{r}$ e-curvia, asuprele și tiraniile acelor mai puternici spre cei mai slabi, spre cei mai s $\acute{a}$ raci și neputernici; pentru aceea a $\acute{u}$ trimis Dumne $\acute{d}$ e $\acute{u}$ potop $\acute{u}$ de ap $\acute{a}$ pre p $\acute{a}$ m $\acute{e}$ nt. Iar $\acute{a}$ p $\acute{a}$ n $\acute{a}$ a sosi potopul a $\acute{u}$ ar $\acute{e}$ tat lui Noe, ce era de 500 de an $\acute{i}$ pre atunce de vr $\acute{a}$ st $\acute{a}$, și fu pl $\acute{a}$ c $\acute{u}$ t lui Dumne $\acute{d}$ e $\acute{u}$, ca s $\acute{e}$ infr $\acute{a}$ neze pre urieși de r $\acute{e}$ ut $\acute{a}$ șile lor, și le aduce aminte s $\acute{e}$ se înt $\acute{o}$ rc $\acute{a}$ de la r $\acute{e}$ ut $\acute{a}$ șii, și a $\acute{u}$ $\acute{d}$ is Dumne $\acute{d}$ e $\acute{u}$ lui Noe s $\acute{a}$ 'și fac $\acute{a}$ corabie, p $\acute{a}$ n $\acute{a}$ într'u $\acute{a}$ sut $\acute{a}$ de an $\acute{i}$, și s $\acute{e}$ se înt $\acute{o}$ rc $\acute{a}$ $\acute{o}$ menii de la p $\acute{e}$ cat, iar istoricul Iosif pune 150 an $\acute{i}$. Ce n'a $\acute{u}$ ascultat $\acute{i}$ $\acute{o}$ menii s $\acute{e}$ se înt $\acute{o}$ rc $\acute{a}$ de la r $\acute{e}$ ut $\acute{a}$ șile lor, ce încă își batjocurea de Noe de ce făcea corabie în munte. Iar $\acute{a}$ Noe dup $\acute{a}$ vremea ar $\acute{e}$ tat $\acute{a}$ de Dumne $\acute{d}$ e $\acute{u}$ intr $\acute{a}$ în corabie cu femeea sa și cu trei feciori ai se $\acute{u}$: Sim, Ham, și Iafet și cu femeile feciorilor se $\acute{u}$: Tetea, Pandora, Noegla, — așa scrie Berosie; — și a $\acute{u}$ luat Noe în corabie de t $\acute{o}$ te dobitocele și f $\acute{e}$ rele p $\acute{a}$ m $\acute{e}$ ntului și paseri sbur $\acute{a}$ t $\acute{o}$ re, de cele curate c $\acute{a}$ te ș $\acute{e}$ p $\acute{t}$ e p $\acute{a}$ reche, și de cele necurate c $\acute{a}$ te dou $\acute{e}$ perechi, parte b $\acute{a}$ r-b $\acute{a}$ t $\acute{e}$ s $\acute{c}$ $\acute{a}$ și feme $\acute{e}$ s $\acute{c}$ $\acute{a}$, pentru se se plod $\acute{e}$ s $\acute{c}$ $\acute{a}$ pre p $\acute{a}$ m $\acute{e}$ nt $\acute{u}$ dup $\acute{a}$ potop $\acute{u}$. Și la anii de la zidirea lumii 1656 în lura lui Prier $\acute{u}$ în 7 $\acute{d}$ ile, s'a $\acute{u}$ deschis $\acute{u}$ gaurele. Oc $\acute{e}$ nului celui ad $\acute{a}$ nc $\acute{u}$, și t $\acute{o$ te p $\acute{r}$ ap $\acute{a}$ știile isvor $\acute{a}$ nd n $\acute{a}$ prasnic $\acute{u}$. Aș $\acute{i}$ derea nuor $\acute{i}$ preste m $\acute{e}$ sur $\acute{a}$ pl $\acute{o}$ e slobo $\acute{d}$ ir $\acute{a}$ 40 de $\acute{d}$ ile și 40 de no $\acute{p}$ ți nep $\acute{a}$ r $\acute{a}$ sit $\acute{u}$, și ad $\acute{a}$ o-g $\acute{a}$ ndu-se apa a $\acute{u}$ innecat tot p $\acute{a}$ m $\acute{e}$ ntul cu toți $\acute{o}$ menii și cu t $\acute{o$ te c $\acute{a}$ te era pre p $\acute{a}$ m $\acute{e}$ nt. Numai Noe cu ai se $\acute{u}$ remase ferit în corabie, plutind pe d'asupra n $\acute{a}$ șilor munți, tocma trei-spre- $\acute{d}$ ece luni, c $\acute{a}$ a $\acute{u}$ st $\acute{a}$ tut apa în m $\acute{e}$ sur $\acute{a}$ $\acute{d}$ ile 150 Iar $\acute{a}$ dup $\acute{a}$ ce incepur $\acute{a}$ a se areta v $\acute{e}$ rfurile munților, și sc $\acute{a}$ d $\acute{e}$ nd apa a $\acute{u}$ st $\acute{a}$ tut corabia în ț $\acute{e}$ ra Armen $\acute{e}$ s $\acute{c}$ $\acute{a}$, pre munte nalt $\acute{u}$ anume *Tavrus*, ear dup $\acute{a}$ m $\acute{a}$ r $\acute{t}$ uria lui *Berosie*, pre muntele ce se chiam $\acute{a}$ *Gordei $\acute{u}$* ; iar $\acute{a}$ sf $\acute{a}$ ntul *Epifanie* $\acute{d}$ ico c $\acute{a}$ a $\acute{u}$ st $\acute{a}$ tut $\acute{u}$ corabia în ț $\acute{e}$ ra *Candiei*, pre muntele *Ararat* și *Liban*, unde se ar $\acute{a}$ ta une semne de aceea corabie.

Iar $\acute{a}$ dup $\acute{a}$ ce s'a $\acute{u}$ uscat p $\acute{a}$ m $\acute{e}$ ntul, a $\acute{u}$ poruncit Dumne $\acute{d}$ e $\acute{u}$ lui Noe de a $\acute{u}$ eșit din corabie, și atunce Dumne $\acute{d}$ e $\acute{u}$, ca cum de al doile r $\acute{e}$ nd $\acute{u}$ a $\acute{u}$ aș $\acute{e}$ dat lumea; c $\acute{a}$ $\acute{a}$ nt $\acute{e}$ i $\acute{u}$ a $\acute{u}$ blagoslovit pre Noe și pre feciorii lui, și s'a $\acute{u}$ f $\acute{a}$ g $\acute{a}$ duit c $\acute{a}$ se nu mai fie potop $\acute{u}$ pre p $\acute{a}$ m $\acute{e}$ nt, precum a $\acute{u}$ pus semn $\acute{u}$ de int $\acute{a}$ rire $\acute{a}$ p $\acute{a}$ cei, ca un zelog v $\acute{e}$ cnic, Curcube $\acute{u}$ pe cer $\acute{u}$ în c $\acute{a}$ te-va v $\acute{a}$ psele: roșie, verde, albastr $\acute{a}$, care și acum d $\acute{e}$ purare $\acute{a}$ mai înainte de pl $\acute{o}$ e și dup $\acute{a}$ pl $\acute{o}$ e, prin nuor $\acute{i}$ se vede. Iar $\acute{a}$ dup $\acute{a}$ ce s'a $\acute{u}$ f $\acute{a}$ g $\acute{a}$ duit Dumne $\acute{d}$ e $\acute{u}$ așa lui Noe, cum nu va mai certa lumea cu potop $\acute{u}$, nec $\acute{i}$ pe seminția omen $\acute{e}$ s $\acute{c}$ $\acute{a}$ nu o va mai perde așa cumplit $\acute{u}$ cu ap $\acute{a}$, a $\acute{u}$ mai adaos ac $\acute{e}$ st $\acute{a}$ tocm $\acute{e}$ l $\acute{a}$, precum scrie *Filon* în c $\acute{a}$ rțile de bibliile vechi, cum de vor $\acute{u}$ greși $\acute{o}$ menii în lume tr $\acute{a}$ ind, îi voi $\acute{u}$ certa cu f $\acute{o}$ me se $\acute{u}$ cu arm $\acute{a}$ și cu foc cu m $\acute{o}$ rte, se $\acute{u}$ cu cutremur de p $\acute{a}$ m $\acute{e}$ nt, *iproci*; iar $\acute{a}$ daca se vor $\acute{u}$ plini anii vecilor, atunce va p $\acute{a}$ r $\acute{a}$ si lumina, și va peri întunerecul, și vor $\acute{u}$ invia morții și voi $\acute{u}$ r $\acute{e}$ dica pre cei adormiți din p $\acute{a}$ m $\acute{e}$ nt $\acute{u}$, și va int $\acute{o}$ rc $\acute{e}$ Iadul dator $\acute{a}$ sa, și per-

đarea va întorce partea sa, ca și eú, đice Domnul, se daú fiește-cărui după faptele sale, și după róda cugetelor lor, până când voiú judeca între sufletú și între trup, și se vor párași vecii, și se va stinge mórtea și iadul 'și va închide gura sa, și va fi alt' páméntú și alt' ceriú locașul celor drepti in veci.

Aice se vede cá aú propoveduit Dumneđeú lui Noe de đioa județului și de invierea morților. — Slobođit-aú Dumneđeú lui Noe și seminției lui se mánance carne de feară și de debitoćú, și alte mánćări, care mai nainte de potopú ómenii nu le sciaú, neci le máncaú, cá de se zăbovea după vénatú, numai pentru pei se zăbăvia. Aședat-aú Dumneđeú atunce judecata cu cei ucigași de ómeni: cu aceeși mórte să se pedepsescă, cu care aú omoritú și ei pre alt' din socotéla județului, și acelor vėrsători de sánge, așiderea se li se verse sángele, de vreme ce omul este in chipul lui Dumneđeú făcutú.

Indatá s'aú apucat Noe a lucra páméntul, fiind însuși stăpánú a tot páméntul, și aú resăditú vie; și ántáiu bėtránul Noe s'aú imbėtat de vinú, cáť đácea ca un mortú; și s'aú golit. Vėđėnd Ham feciorul lui cel mai micú golicieuna tătine-sėú și aú ris aretánd celor-l-alt' frați. Scrie Berosie la cartea I, precum acesta Ham s'aú apucat de invėțături diavolescú și farmece, pentru ce i s'aú đis *Zoroastel*, precum anume aú fermecat el pre tatá-seú bėtú, cáť aú rėmas Noe ca un famen'í, de n'aú mai avut de atunce róďá a face copii. Iará Sim, Iafet, frații lui Ham, fiind clătiți cu dragostea spre tatál lor, abătėndu-și ochii de cáťrá golicieuna tătá-ne-seú, luándú haíne 'l-aú acoperitú pre tatá-seú; iará trezindu-se Noe și oblicind fapta feciorilor celor ce aú avutú dragostea adevėratá cáťrá dinsul, 'i-aú blagoslovit đicėnd: *Immulțesce Dumneđeule pre Sim, și lățesce pre Iafet, și pre seminția lor, in veci, iará Ham se fie rob lor, cu seminția lui in veci*. De atunce și indatá aú insemnat in trei feciori ai sei trei diregėtori sėú trei orinduele și ascultare, pentru ca fie-care dintr'ėnșií statul și chiámarea sa se păzescă și se viețuescă, când aú đis cáťrá inșií: *Sim, tu se jertfescú, rogute, și se te zăbovescú cu sfánta scriptură ca un preotú. Ham, tu ará páméntul și păzescé căsnicia și alte meșteșuguri trebuitóre; fá ca un țeranú. Iará tu, Iafet, ocármuesce și apărá pre acești doi ca un impėratú și nėmeșú, și hotarele lor le lărgescé; cá Iafet se înțelege lărgime sėú lățime*. Și așa Noe acesti trei dregėtori între trei feciori ai sei aú ales, și aú aședat deplin tot lucrul deobște cu rínduialá întemeind, fără care neci o stăpánie, neci impėráție, neci domnie a sta indelung nu póte de vorú eși aceste trei staturi din hotarele sale, precum astáđi vedemú in țera Leșescá. Invėțat'aú Noe pre feciorií sei, și pre seminția lor Bogoslovía și invėțături in lucrurile Dumneđeescú, precum scrie Berosie, și le-aú lăsat lor cáťri inru carele mari taine de firile lucrurilor aú scris. Așiderea 'i-aú invėțat și ámbletul ceriului, și aú impărțit anul, dupe curgera sórelui și a 12 luni, și dinru acele invėțături le spuné lor ce se tímpla in tot anul. Și plinindu-se după potop lui Noe an' 350, iará de la nascerrea lui viețuind an' 950, aú murit, vėđėndu-și nepoții și strenepoții și feciorií din strenepoțií sei, care toți era 24,100 de bărbați vrėstnici, fără muierí, și fără copiií lor, carií pre atátea eraú; cá precum scrie Berosie, la cartea 3-a cá tot de gemene se născea, parte bărbătescá și femeescá. Așiderea și copiií acelora, după ce venea in vrėsta anilor sei și se insura, tot de gemene era róda

séu plodul dintr'ânșii. Așa scrie Berosie, că nici o dată Dumneșeu séu firea n'au avut lipsă în trebuința lucrurilor, care rezema de belșugul și umplutura lumei, *iproci*. Și feciorii neci o dată nu murea înainte de părinții lor, ci după mórtea părinților lor, cu aceeși plodnicie în locul urma, fără numai Avel au murit ucis, și acéstă blagosloveniă au trăit, precum scrie Epifanie, 3331 ani, cât neci un fecior nu muria mai nainte de părinții sei, fără unul feciorul lui Aran au murit în vederea tătâne-seu Thara, pentru lauda idolésca carele însuși cu mintea s'au aflat de au sleit Bozi, chipuri și Bozoaie séu dumneșeite de lui.

Fost-au și alte potopuri care vèrsașu pre une locuri de pământ, iară nu au inecat tot pământul de odată ca în vremea lui Noe. Csenofon, *De potrivirea glaurilor*, și alte potopuri pune, că dîce și le numèră așa: *Potopuri multe au fost; cel întèi cu vèrsare cu apă pre pământ, care au trăit 9 luni pre vremea lui Ogiges celui vechi, de demult; și pre acesta presemne pre Noe, ca un păgân el mărturisesce a fi, că mai sus, în cartea lui, pre cel întèi Ogiges stremoșiu lui Noe îl chiamă, carele au păzit némul omenesc în corabie de potop, măcar ca sfânta Scriptură mărturisesce că Noe au fost 13 luni în corabie. Al doilea potop au fost pre vremea lui Erachie și a lui Prometheu, carele au trăit o lună. Al treilea potop 2 luni, în zilele lui Ogiges. Atenénul. Al patrulea potop în Ahinea, trei luni. Al cincilea potop al Thesaliei, pre vremea lui Deucalion împèratul Tesaliei, feciorul lui Prometheu, mai nainte de nascerea lui Hristos Domnul nostru cu 1540 ani, dupe cum numèră Carion și alții; pre care vreme tótă țera grecésca au fost vèrsată de apă, cât multe cetăți și orașe au inecat cu ómeni, cu dobitócele, fără ceia ce au fugit cu împèratul lor Deucalion în munți, până ce Ovidie, la cartea 1 *Metamorfose*, scrie: precum intru acea vreme tótă lumea fu stricată de potop, pentru reutășile ómenilor, iară Deucalion cu muierea sa Pirtha, numai amèndoi au scăpat de acea pedépsă, pentru bunătatea lor, și pre urmă au immulțit némul omenescu și încă era prea îmbètrâniți, că Deucalion era de 82 ani. Se-i fi invèșat pre dèșii Thèmes Bozoaia ca se arunce înainte-și ósele mâni-sa și dintre acele óse vor nasce și vor cresce feciori, feți și fete. Deci fiind ascuțit la minte Deucalion au socotit pământul a fi mumă-sa, iară petrele a fi ósele ei; pentru aceea, care petre arunca Deucalion înaintea sa se făcea bărbat, iar care petre arunca Pirtha muiera lui, se făcea muere: și de aice némul cel impetrit și îndăreptic s'au immulțit, ce se dîce ném impetrit, reș și îndăreptic.*

Al șesele potop au fost atunce când au răpitu Paris pre Elena de la *Lacedemonia* și au fugit la *Troada*.

Al șeptele potop au fost când au versat Faros tótă țera Egiptului, și de la potopul a tótă lumea ce au fost în zilele lui Noe, până la nascerea lui Deucalion, aceștia Xenofon numèră ani 700, de care scrie cu greșală. Pomenesce și Plato, în cartea *De Fire*, în orașul Egiptului, care se chiamă Cimilitura séu găcitura lui Solon celui înșept, cu preotul cel bètrân a Egiptului, cari aruncă lene istoriilor grecesce, căci numai un potop țin minte, de vreme ce multe potopuri au fost înainte, dîcènd: *o Solon, Solon! Grecii copii pu-*

*rurea suntești! și nime din țera Grecescă nu-ți bătrână, căci tânăra pururea este
mîntea voastră, intru care nu-ți neci o știință căruntă! iproci.*

CAP II.

Pentru împărțirea limbelor, când se zidea turnul la Vavilon, și de immulțirea a multe norode din trei feciori a lui Noe, in anul de la potop 131, pre mărturia lui Berosie, iară de la zidirea lumei, după cum numără Jidovii, 1787; érá alții scriu, aducând mărturie pre Iosif Jidovul, 2243.

In a cincea seminție după strașnicul potopu, in anul 131, după mărturia lui Berosie, a lui Iosif și a lui Epifanie, când s'aú inmúlțit rodul omenescú, din trei feciori a lui Noe, și toți ómenii o limbă avea, o limbă scia a grăi, indată Domniú și ocármuitorii lui, cariú era 72 mai bătrânii, clătindu-se de la muntele Liban și din hotarele Armenesci, unde se chiamă hotarele Ararat, s'aú aședatú toți in câmpii *Sénar*, ce 'și-aú alesú mai desfátate de traiul lor. Și acești câmpii acmu cu acel nume sunt in *Persia*. Acolo aú începutú turnul Vavilonului, vrénd acolo se'și așede scaunul Crăiei sale, și se supue și alte hotare subt stăpínia lor, și vírful turnului se ajungă până la ceriú, pentru se se numescă Vavilonii a fi cei mai de frunte și ánteii intru némurile omenesci, și împărăție preste tóte împărățiile; și se se pótá apăra de Dumneđeú dintr'acel turn, de ar mai fi vr'un potopú. Așiderea aú vrutú,—precum mărturisesc Filon, in cartea *De lucrurile vechi*, se'și facă nume și laudă vecinică in lume; scriindu-și și sápdandu-și toți numirile sale pre petre și pre cărămíđi, că dintru aceea mărturie, socotise se'și zidescă turnul, a căruia vérful și streșinele se ajungă la ceriú. Inșá acéstá trufașá și de mirat socotélá a lor, Dumneđeú o aú strămutat, și o aú intors in nemica, precum mărturisesc sfánta Scripturá, că după ce începurá din temeii a zidi turnul, in sus înálțindu-l, fiind toți in limba lor din nascere jidovesce séú după mărturia altorá, haldeesce, de la Adam Patriarcul cel ántéiiu grăia; indată li s'aú schimbat graiul din nascere. Că fie-care de inși intr'altá limbă începurá a grăi, ales cei 72 capitenii mai bătrânii, ce era invěțători și sfétnici, prejur turnul a se zidi. Indată dintr'o limbă ce avea, se schimbará și se făcurá 72 de limbi, și nu înțelegea unul altuia ce grăia, și remase lucrul lor neisprávitú. Scrie *Epifanie*, Cartea I Tom I, că și turnul 'l-aú risipit Dumneđeú din temelie cu návarnice vénturi. Iară feciorii și seminția lui Noe se ímpráștiará, unii in stínga și alții in drépta, tot némul după limba ce li s'aú schimbat, căpiteniile sale, carora încă Noe Patriarcul in viața sa le-aú împărțit limba in trei părți, precum scrie *Berosie*. *Asia*, *Africa* și *Europa*. Și acestea sunt începuturile și doveđile seminției și a norodului despărțite a trei feciori a lui Noe, *Sim*, *Ham* și *Iafet*. In lumea immulțitá, *Sim* cel mai mare (dintru a căruia genealogie Domnul Hristos Mántuitorul nostu de mai nainte de veci, la plinirea vremei, omú adevératú s'aú născutú), aú stápanit țerile la Răsáritul sórelui, stánd pe lângá apa Eufratului, și tótá Siria Răsáritului cu seminția sa o aú aședat.

Aice am socotit a fi cu cale să însemnăm de acel de mirat turnu de la Vavilon ce 'l-au făcut dupe potopu, cu a cărnă risipă și împărțirea limbelor că s'au făcut, precum am aretat mai sus.

Nevrod feciorul lui *Hus*, nepotū reului *Ham*, au făcut acel de mirat turnū la Vavilon, precum scrie in *Cartea facereî*. cap. 11 stih. 3. 4. Acestū turnū in patru chipuri se socotesce, ântēiū rēdăcina seū pricina socotindu-se, adecă cel ântēiū meșteri, carii era cel mai mulți din feciorii și nepoții lui Noe, între care *Nevrod*, Cap și Domn seū cum dice grecii Ἐργοδοκῆτης, a tot lucrul au fost. A doua, din care se făcea acel lucru: in loc de varū era cleiul și cărămișile; așa scrie *Strabo* cartea V. fila 705. In Vavilon mult cleiū se face de care strîngū grămeșli ca nisce stînci, pentru trēba zidirilor ce se facū de cărămișli. A treia, după chipū, că așa socotise meșterii cel de frunte, cu mijlocul lor se facă acest turnū așa de nalt cât se ajungă la ceriū. A patra și pentru care hotarū și sfișit au vrut se facă acest turnū, in trei feluri se înțelege: ântâiū, Iconomul, politicū, și bisericescū hotarul și sfișitul au fost pentru se aibă *Nevrod* cetate împērătēscă, intru care se petrecă cu mare veste și cu laudă, precum se vede din cuvintele meșterilor serise la *Facere*, cap. 11. Hotarul politicū pentru se'și adaogă nouă stăpânire *Nevrod* pre pământ și se aibă pre tare apărare despre vrăjmașii seî, că era tiran și se temea de neprietenî, că tiranii din firea lor sunt fricoși, precum dice prorocul. Acolo avea frică unde nu era frică, că pre tiranū și cunoscînța lui cea din lăuntru îl face de se teme, și a avea grijă de fugă nime gonindu-l, ce se-î gonēscă pre inșii sunetul frunzelor sunătore, cum scrie *Leviticon*, cap. VII. Hotarul Bisericescū au fost ca se așede *Nevrod* temeinică slujbă idolilor, să se lățescă in lume; pentru aceea au trebuit se fie acel turnū ca o mirare a lumēi, unde se se adune noródele din lume, ca la un scaun a lui Dumneșeū. Iară Dumneșeū cum ș'au batjocorit de deșerta socotēla a lui *Nevrod*, cu aceloralalți ce am disū mai sus. Și atâta ne ajunge pentru mai deschisul minșei la rândul istoriei nóstre!

CAP. III.

Pertru seminșia și nēmul lui Sim, și de cinci feciori a lui.

Elam feciorul cel mai mare a lui *Sim*, din care au purcesū *Elamitenii* și *Persii*, nēmu cu bărbăție și cu stăpânie vestită. Pomenesce de seminșia nēmului *Elamitilor*, *Xenofon*, in cărțile sele, in care scrie pentru *Chirū* imperatū, fiind monarhū a Persilor, și imperatū mai a tótă lumea; au stepănit dupe mărturia Cronicarilor de obște, in anul de la Zidirea lumii 4441. *Elam* insă se înțelege după mărturia seū tălmăcirea jidovēscă: tenerū, copilandru, crescēndū intru anī; din ce socotesc că și astăđi Persii, cum scrie *Stricovskie*, că au auditū cu urechile sale, fiind in țerile Persilor, in anul de la Hristos 1584, că strigă la rugele sele Persii: *Halaalam* seū *Halahuali*, cum s'ar in-

telege: *Dómne Hali*, séu *Elam Patriarcul nostru*; ce orî pre Elam feciorul lui Sim pomenesc, orî pre Hali ginerele lui Mahomet carele au scornit legea turcescă. Că și turcii; *Halaha Mahomet*, și Persii, cari puțin despărțiți de legea lui Mahomet: *Halaha Hali*, strigă. Ce acesta îi adevăratu ca turcii de la Elam feciorul lui Sim, și nepotul lui Noe au seminția. Iară *Asur* al doile fecioru a lui Sim, se înțelege *bine-cuvântatū*, dupe mărturia lui *Teliman Stela*; iară *Remigie* Episcopul *Antisidorenilor*, talmăcesce acest nume Asur: *inălțat*. Pentru aceea, dice Dumneșeu, la Prorocul Isaia: *Toiașul mănēt mele Asur*. Dintr'acest Asur sunt *Asirienii*. Acesta au făcutu vestitū orașul *Niniva* in Asiria; la care orașu fu trimes Iona Prorocul. Niniva se înțelege casa Ninevitenilor; iară *Nin* se înțelege fiū, de care veți afla la Isaia 14. Iară al treilea fecioru a lui Sim, *Aran*, care se înțelege: *tēnērū* și *naltū*; de la acesta s'au început *Sirienii* și *Damaschenii*; și scaunul Siriei este orașul Damascul, cătră care mergēndu Sfântul *Apostol Pavel*, fu întors la credință, precum scrie la faptele Apostolilor 9. La Isaia 7. este scrisu capul *Aramenilor*, Damascul cetate. Feciorii lui *Aram*, precum este scris la *Facere*, 10, au fost patru, anume: *Messe*, *Getir*, *Hus* și *Hul*; de la Mes și Getir, precum sună numele impreunate amēndouē la un loc'î, au eșitū *Mesageșii*, nēmū mare și vestitū, d'asupra marii Caspiei în gura apēi *Volgăi*, unde sunt acmu ordele Astrahanului, subt stăpânia *Moscului*, de care Irodot, in istoria *De Cir*, și *Cvint Curție De Alecsandru Machedonū*, pe largū scriū. Așșderea și *Ptolemeii* și *Enea Silvie*. Al patrule fecior. a lui Sim, *Arfaran*, se înțelege *sēnătoșat* séu *risipă*; de la acesta au începutū *Haldeii*; și de la nepotul lui *Ever*, séu *Evra* feciorul lui Solomon, care au făcut Ierusalimul, au eșitū Eyreii, adecă instreinații séu rătăciții pe in multe țēri. Dintru acēstă-și seminție, au eșitū *Avram* tatăl și începētura a toți Jidovii, precum scrie Biblia, in carea *Facere* 11 Este dar lucru aeve, că Hristos Domnul nostru este din nēmūl lui *Arfaran*, și de la Sim feciorul, cel āntēiū a lui Noe, măcar că au fost și al cincelea fecior a lui Sim, din care, dicū unii, că s'au ploditū nēmurile *Lidienilor* in Asia.

CAP. IV.

Pentru Seminția lui Ham.

Ham, feciorul cel mijlociū a lui Noe, au stēpānit acele locuri ce sunt in *Africa*, spre mēdi-qi, *Egiptelul* și țērile *Murinilor*. *Hus*, feciorul āntēiū a lui Ham, au imulțit nēmurile Murinilor, la hotarele Africei, de unde se incepe vestita apa *Nilul*, precum scrie in Cartea *Facere* 11. Pentru aceea și Ptolomeu, care au scris tōtā lumea, nēmurile *Husitienilor* le pune in țērile de mijlocū a *Livienilor*. Feciorii lui *Hus*, *Saba* și *Zevila*; din *Saba* au eșitū *Arapii* și *Sabini* a cărorā Craiasă *Saba* au mers la *Solomon*, se asculte înțelepciunea lui. Iara din *Zevila*, une nēmuri, și ostróvele Indiei, in latū inșirate spre Apusul sōrelui, și spre Amiaqi-qi s'au immulțitū. *Nembrut* séu *Nemrot* ce se înțelege: *iute* și

strașnic stăpân, pre carele *Berosie* îl numește cel întâi *Saturnu* a Vavilonului, fecior lui *Hus*, din némul uriașilor, strenepotú lui *Noe*. Acesta în *Babilon* întâiú aú început a stăpâni strașnicú, cât aú silit cu putere de aú supus némurile de prin prejur subt stăpânia sa, și pre toți i-aú împreunat subt o stăpânie, cum ar fi subt un trup, a stăpâniei sale. De la acestú *Nemrot* s'aú început cea întâiú stăpânie *Vavilonului* a unuia în lume, anul, dupe cum scrie *Berosie*, de la potop 131. Pentru aceea *Sfânta Scriptură*, pe *Nemrot* îl numește *tare* și *nepregeduitor*, *venitor înainte lui Dumnezeu*; iară *venitor*, după cum tâlmăcescú unii din dascálii sfinți, se înțelege aice: cu *putere* și *resboiú* silnicú, séú silind pe ómení la ascultare. Că *Dumnezeú* 'i-aú dat putere ca aceea, cum ȕice *Daniil Prorocul*: *Că Dumnezeu mută și iară întăresce și întemează împărățiile. Mesraim* al doile fecior a lui *Ham* aú stăpânitú locurile pe marea *Roșie*, și pre marea *Albă*, ce se chiamă *Marea din mijlocul pământului* pre lângă apa *Nilului*, care pre urmă 'i-aú ȕisú *Egiptul*, de pe *Egipt* *Craiul*, carele gonind pe frate-seú *Danaa*, aú stăpânit în *Egipt* aní 68, și *Craii Egiptului* s'aú numitú *Faraoni*, precum mărturisesce prea vechiul istoric *Monetan*, în cartea de *Craii Egiptului*. Iară căci aú stăpânitú întâiú părțile *Egiptului Mesraim*, feciorul lui *Ham*, și astăđi *Turcii* îi ȕicu acei pășii *Mesraim*, séú *Misir*, iară *jidovii*: *Mecraim*, iprocí. *Laabim*, al treilea fecior a lui *Ham*, de la care s'aú chiamat *Libia*, în *Africa*. *Afud* al patrute fecior a lui *Ham*, de la care sunt înmulțite némurile *Morinilor*, ce se chiamă *Alhudim*, în partea *Africe* la *Apus*. *Enanim* séú *Ananim*, feciorul lui *Mesraim*, nepot lui *Ham*, se înțelege: *puțú* séú *izvorú de apă*; acela aú așeđat partea în *Egipt*, care se chiamă *Tirenú*, și acolo aú făcut orașú *Tirené*, de unde sunt eșiți *Tiganii*; și acéstă parte este în stăpânia *Egiptului* mai cu bișug. Lăsămú pre alții a lui *Mesraim* a-i pomeni, prin scurtarea voróvei; că aú avut ȕece feciori: *Ludin*, din care sunt *Lidienii*, al cincelea fecior a lui *Ham*; *Hanaan*, care se tâlcuesce neguțitor, acesta aú așeđatú acele locuri în *Siria*, pe marea *Albă*, unde este *Tirul* și *Sidonul*, că *Sidonienii* și *Tirienii* era mai vestiți neguțitori. *Hamon* aú fost *Craii Livienilor*. *Hiteii*, feciorul lui *Hanaan*, aú făcut cetatea *Hevron*, din care sunt *Hitienii*, unde aú locuit *Avraam*. *Evusăii*, al doilea fecior a lui *Hanaan* aú stăpânit în *Ierusalim* și în *Gava*, din care sunt numiți *Gavaonenii*, iprocí. — Așa se scií, cetitoriule, că *Sim*, cu seminția sa spre *Resărit*, în *Asia* cea mare, s'aú înmulțit și aú întemeiat lócașurile sale, unde sunt astăđi *Persii* și *Asirienii*. Iară seminția a doua a lui *Sarmat*, fecior lui *Ioc-tan*, nepot lui *Hever*, strenepot *Salei* și prestrenepotú lui *Arfaran*, feciorul lui *Sim*, aú făcut și aú înmulțit mari și alte némuri a *Sarmatenilor*, a căroro nume se chiamă în istorie *Sarmați*; și subt acest nume se închidú: *Sciții*, *Moscalkii*, *Serbii*, *Leșii*, *Rușii*, *Litva*, *Zmuzii*, *Pomeranii*, *Volinii* și alții. Iară seminția lui *Ham* aú ținut câtă-va vreme țera *Hananeilor*, *Egiptul*, *Etiopia* séú țerile *Murinilor* și *Livia*. Iară seminția lui *Iafet* s'aú imprăștiat și s'aú semé-nat prin tótă *Asia* cea mai mică, și pre urmă lăȕindu-și lócașurile sale la *Miađi-nopte*, în *Evropa*, și mai tótă *Evropa*.

CAP. V.

Némul lui Iafet.

DE SEMINȚIA ȘI NÉMURILE LUI IAFET, AL TREILE FECIOR A LUI NOE. Iafet se înțelege după jidovie : *lafitü* séu *lafire*, și *frumosü*. Acest Iafet mai micü aü fost din feciorii lui Noe. Măcar că, cum scrie Berosie, după potop aü născut Noe pe *Ionic*, iproci, pe cari îi trecem a-î pomeni aice. Avut-aü Iafet, feciorul lui Noe, șapte feciori anume : *Gomer*, *Magog*, *Madian* séu *Madaim*, *Tuval*, *Tiras*, *Iavan* și *Mosoh* séu *Mesc*. Cum scrie *Filon*, Gomer se tâlcuesce *hotărînd séu obarșind*; de la acesta Gomer se tragü *Cimbrüi*. Dintru aceștia Gomer, și némul Cimbrilor, aü eșit *Nemșüi*. Iar de la *Teuton* Craiul, s'aü schimbat numele Nemșilor, de le-aü ñis *Teutonü* și *Tudeschi*.— Așisderea, *Goșü*, *Polevșü*, *Litva*, *Zmuzü*, *Iatveziü*, *Prusiü* cei vechi, *Curienü*, *Dancenü*, *Sveđü* și *Filandü*, tot dintr'acest Gomer aü eșitü *Magog* care se tâlcuesce: *negru*, *trăind subt cort*, că *gog* se înțelege *cort séu strășină*; dintr'acest Magog aü eșit némul *Scișilor* séu *Tătariü* toți; iară din *Tătariü Turcüi*, precum și Berosie scrie la cartea V. că Magog aü aședat Crăiile Asiei, unde Turcüi stăpânescü; măcar că și din seminția lui Ham s'aü immulțitü une órde. Dintr'aceștia: *Ungurü* séu *Hugrü*; de pe apa *Hugra* séu *Iogra*, care stă în ținuturile Moschiesci, aü eșit Ungurii și trecënd peste apa *Volga* aü bätut pre *Goșü* séu pre *Polvșü*, ce era löcuind pre apa *Donuluü*, care se numesce la Istorici *Tanais*; și la marea *Negrä* care se chiamä *Palus-Meotidis*, pre strëmöșii Litvei. *Madian*, al treilea fecior a lui Iafet: dintr'aceștia sunt plodiți *Midüi*, cari stăpânescu la Răsărit. *Iavan* séu *Ioan*; dintru acesta sunt eșiti tot némul Grecilor. Iară *Iavan*, de pe jidovie se înțelege: *amăgitor* séu *viclenitor*; pentru aceea Grecii sunt de némul lor vicleni și amăgei; și pre acest *Iavan*, Grecii și Latiniü îl numea *Ianus*, și-l zugrăvia cu douë frunți și cu douë obraze, unul din dosü și altul în față. Acest dar, *Ianus*, 'i-aü plodit și 'i-aü immulțit pre Greci, precum avemü temeinicä mărturie la prorocia lui Daniil, carele prin acest cuvânt *Ion* înțelege și inchide pre toți Grecii; că pre returnătorul și respitorul Monarhieü, a stăpânieü Persului, așa îl numesce: *Ivan*, împëratul Grecesc și Machedonesc, care aü fost Alecsandru Macedon; că acesta aü bätut pre *Darie* Monarh a Persilor, și aü stăpănit țera Persilor și Babilonul. De care *Quint Curtius* (cartea IV și V), *De lucrurile lui Alecsandru-cel-Mare*, și *Iustin* (carte XVIII), *Diodor Sieul II*, scriü pre largü. De acest Ión, se numesce Mare ce 'i ñicü *Iornäut*. Feciorii lui Ion séu *Iavan*, aceștia sunt äntëiü *Chetim*, adecä *bätënd*, din care aü eșit Machedonenii; prea ne arëtä deschis cãrțile *Macaveilor*, că mai de mult, precum scrie și *Ștefan istoricul*, și *Carion*, (cartea I), nu iaü chiamat Machedonenii, ce *Machitenii*, jidovesce, iară grecesce *Macheti*; iară cu vreme séu chiamat *Maceton* séu *Macedon*.

Al doile fecior a lui Iavan, *Eleca*, din care au purcesu *Eoli*, în Asia mică, acestii sunt Grecii cei mai aleși.

Al treilea fecior *Tarsus*, care au făcut oraș mare în *Cilicia*, *Tarsul*; și *Cilicienii* au ploditū nēmūl Asiei.

Al patrulea fecior a lui Iavan, *Dadanen*, au plodit în *Epir*, pre *Dadaneeni*, și dintru acest *Epir* au fost acel vestit *Pir*, imperatul Epirotilor, care au fost Rōmlenilor puternicū. *Arbanasi*, Epiroții sunt. Așșderea de acolo au fost și *Scanderbeg Castriot*, resipitorul puterii Turcesci. Și astăđi Turcii, dintru acel *Epir* facū ostași mai resboinicī. Dintru acestii *Dadaneeni* au stăpānitū ostrovul *Rodosul* și multe limanuri, sēu *scale* în Asia, în Evropa, și în Italia, din carii sunt *Ciprienii*, *Critienii*, *Calabrienii*, *Sicilienii*, *Masilienii*, iprocī; și s'au înmulțitū cu nēmūl grecescū. *Toval* feciorul lui Iafet, din care s'au ploditū *Halibienii*; și acea parte de locū a *Halepienilor* este numitā în Asia, de pe orașul ce se chiamā *Halep*, unde sunt vestiți munți pentru argintū și ferū. Pentru aceea și la *Facere* (IV) pomenesce *Moisi*: «*Toval* ce au fost āntēiū meșter de fer, cu megieșie aprōpe de *Halepieni*.» *Iveri*, din Asia, carii au în țerele lor de agiuns de tōte mademurile, și cu acele toți se zābāvescū; pentru aceea au și porecla, că *Iveri* se înțelege de pre latinie: *sepātor*. Acești toți pe urmă, *Iveri*, cu Domnul lor *Irachie*, precum mărturisescū unii, au mersū cu vase pe marea *Adrieti*, și pre marea *Albā*, din Asia, prin țera Grecescā la Ispania, unde au pus *Irachie* la strimtorile mării doi stālpī, carii despartū Ispania de Mavritania și de Africa. Și vėđend *Iveri* în Ispania ca și în țera lor munți bogățī de mademuri, aurū, argintū și ferū, precum scrie *Iustin*, cartea XLIV, s'au așeđatū acolo; și acea parte a Ispaniei au numit'o Iverie pre numele lor. Acestii pre urmă împreunāndu-se cu *Frantozii*, ce se chiāma mai înainte *Galatenii* și *Celtieni*, făcēndu-se și împreunāndu-se din douē nēmuri unul, adecā tot un nēmū, *Celtiverii*, cum s'ar đice *Celtii* și *Iveri*; și așa *Iveri* din Asia și din Ispania: *Celtiberii* se chiamā, din *Toval* feciorul lui Iafet se tragū. Așeđatu-s'au pre urmă multe nēmuri în Ispania, cum era în vremele vechi, de-și cauta ómenii locuri mai bunē de traiū, de se muta de'ntr'un loc la altul. Cā *Africanii*, *Arapii*, *Mavritani*, *Cartagenii*, *Rōmleni*, *Francii*, *Goții*, *Gepiții*, *Frantozii*, *Țimbrii*, *Hunni* sēu *Ungurii*, *Vandalii*, *Elanii*, și alți strămoși a *Frantuzilor*, *Nemților*, *Slovacilor*, și *Litvenii*, adese se rădica de mergea într'acele părți a *Apusului*, ca la locuri bogate și calde și de odihnā. Și care nēmū era mai puternicū acela se așeđa. C'asa era de cinstē bișugul acelor locuri, pentru mademurile, aurul, argintul în Ispania, cāt *Hanibal Cartagenul* până au stăpānit acolo, în tot anul lua câte douē-spre-đece buți de aurū venitū de'ntr'acei munți, precum mărturisescū de aceste *Plinie* și *Iustin*. *Mosoh* sēu *Meseh* se înțelege de pe jidovie pe latinie: *trāgēnd la arcū*, sēu cum tālcuesce *Teliman Stella*: *lāfīnd sēu imprāștiīnd*; «Al șeșele fecior a lui Iafet, sēu de pe trasul arcului, au lāfīndu-se în hotar departe, se numesce»; acesta este moșul și patriarhul a tot nēmūl *Moscalilor*, a *Rușilor* și a *Leșilor*, a *Volinilor*, a *Cechilor*, a *Mazurilor*, a *Bulgarilor*, a *Serbilor*, a *Horvađilor*, a tuturor noródelor care grāescū *Slavonesce*. *Tiras* al șeptele fecior a lui Iafet se înțelege: *stricātor*, *risipitor*; acesta au înmulțit nēmurile *Tracilor*, pre care o sēma de scriitorī de pāmēt:

Tirigeții, le zice. Acum toate acele noroade le stăpânescu Turcii; locuitorii aceia grăescu grecescu, turcescu, slavonescu, și pre la orașele ce'su pre mare, grăescu și italiennescu. Orașe, mai alesu acolo în Tracia: *Bizanția* este, ce se zice acum *Țarigrad*, seú cetatea lui Constantin; *Pera* ce'i ziceu Galata, *Silivria*, *Nicopol* și *Odrinul* și altele. Așșderea scrie Berosie, cu dovadă lá cartea V, precum Tiras făcând Tirul aú așșdat limanurile, scalele mării, și aú așșdat pre Traci dupe numele seú, pe vremea Belii, al doliea fecior a lui Nemrot, Craiulu de la Vavilon. Iar ce scriu unii, alesu *Stela Teliman Signenul*, precum de pre numele acestui Tiras s'a zis apeí Nistrului Tiras; ci acestui lucru noi stămú impotrivá; cá măcar cá Nistrul, apa care se chiamá la istorie *Tiras*, se începe din Munții rusesci, departe de *Tracia*, iară cade in Marea Négrá Nistrul, aprópe de Tracia. Iară mai multú socotescú cá Genovezii, carií lócuia in Crim, carií și cetățile ce sunt pe locul Moldovei le-aú făcut, seú de alții mai dinainte făcute și ei le-aú stăpânitu, și pentru mare repediune a Nistrului 'i-aú zisú Genovezii *Tiras*; cá italiennescu *Tiras* seú *Tirare* se înțelege *șăgetare*, și acéstá apă *Nistrul*, unde alérgá printre stíncl așa de iute ca o săgétá din arcú.

Feciorii lui Gomor, a celui mai mare fecior a lui *Iafet*, a fost trei: *Ascanie*, (pre care îl numesce Moisi, la cartea Facerei X: *Ascenet*), *Rifat* și *Gomor*. De la *Ascanie*, precum toți istoricii jidovesci într'unú chipú mărturisescú, aú eșitu toate némurile nemțesci, carií ántéiu se chiamá *Ascani*, pre urmă adăogénd de pre nemție, le-aú zis *Descani*, mai pre urmă *Dvisconi* și *Tevtoni*. Pomenesce și Omer pre *Ascan* și țera *Ascania*, la sfirșitul a doue cărți a Iliadei, între alți Domni ce aú fostú venitú într'ajutorú împrotiva Grecilor la Troada. Decí precum s'aú pomenit de némuri și noróde, cá se muta în alte părți de locú și schimbaba locurile unul cu altul, seú ai scóte din hotare mai bune, așa și *Ascanii* urmașii lui *Ascanie* s'aú mutatú în alte locuri; seú cercând alte locuri mai bune, seú neputénd trái de asupréla altor némuri, părăsítu-și-aú moșia sa. Cá *Savelic* și *Trodót* cu vestiți și vechi istorici, scriú cu dovadă de urmașii acestui *Ascan*, cá *Țimbrii*, urmașii lui *Gomer*, din care era acest *Ascanie* fost-aú isgoniți din Asia cea micá de *Alcat* craiul *Lidiilor*, ce mai curénd de bună voie s'aú mutatú, pesemne din locurile sale, și nu numai *Țimbrii* si *Ascanii* seú *Tescanii*, nemții, ce și *Sarmații*, și *Geții Daci*, unde suntemú noi *Moldovenii* acum, *Alanii*, *Gepidi*, stremoșii *Litvenilor*, *Sașii* sau *Sacii* și *Hinițienii*, toți dintr'un némú sunt, de'ntru améndoii feciorii lui *Iafet*; unii din *Gomor*, alții din *Mosoh* plodiți, împreunându-se cu puterile lor, la un locú, din Asia Răsáritulu spre Média-nópte, trăgénd ántéiu, s'aú așșdatú d'asupra mării *Negre*, care ce chiamá *Meotis*, in care cade apa *Donulu* din părțile moschicesci, la *Azac* intrá in marea. De a cărorá așșdare la un locú pe acele vremi, frumosú aú scris in stihuri grecesci vechiul *Dionisie* poeticul:

Τὸῦ μὲν πρὸς Βορέην τεταυσμένα φῶλα νέμονται
Πολλὰ μάλ' ἐξείης, Μαιώτιδος ἐς στόμα λίμνης,
Γερμανοί, Σαρμάται τε, Γέται θ' ἄμα, Βαστάρται τε.
Δακῶν τ' ἄσπετος αἶα, καὶ ἀλκήμεντες Ἀλανοί.

Care așa se înțeleg pe Romănie:

Multe némuri se atingă pe locurile ce-'să pe lângă Meotid,
 Și Nemfi, și Geți, și Sarmați, și Bastardi,
 Scaunul Dacilor, și puternice pepturi a lui Alan.

Arătați dără până aice, cu multe némuri de unde a eșitu și Daci, cari au des-călecată locurile țerei Moldovii și țerei Muntenesci: de la părțile țerilor, despre Răsărit spre Miază-nópte. Iară vomă mai scrie de Daci, și de alte némuri, ce au eșitu tot dintr'o seminție. Din Gomer, al treilea fecior a lui Gomer, nepotă lui Iafet, strănepotă lui Noe, Goții cei resboinici, soții Cimbrilor, și megieși lor: *Iatveji*, *Alanii*, *Polovci*, *Pecingi*; iară numărul lor cu *Togormă* Cnezul lor, 14, precum scrie *Filon*, și aceste în trei sute de ani după Potop. După amestecarea limbilor la turnul Vahilonului, decă se înmulțiră semințiile, au trasă în părțile spre Miază-nópte din Asiria, până după câtăva vreme au venită în câmpii ce se află la Marea Négră și Mórta, căria ei dică istoricii *Meotidis*, precum scrie în scrisorile vechi. *Pontum Euxenum* și *Palus Meotidis*, acest nume are *Marea-Négră*. Acolo într'acei câmpii, îndelungate vremi petrecându, seminția și urmașii lui Gomer, și a lui Togomer, strămturile mării Negre, unde cade iezurul Meotidului în urfna, iaă dis *Gomerium Bosforon*; și pre urmă, dupe Grecia: *Chimerium*, și *Timarium*. De pre numele seă 'i-au numit pre urmă aceia singuri *Timarii*, și pre urmă cu vreme *Timbri* s'au chiămată. Iară pre urmă neputând încăpea, că se înmulțise de nu mai încăpea într'acei câmpii, s'au îm-prăștiată cineși cu povătuitorii seă in alte părți de lume; unii au trasă la Apus și s'au aședată deasupra *Propontului*, pre malul Asiei, unde cade Marea-Négră, la Helespont, Marea Traciei, la Tarigrad, la Galata și la Halcidon. Alții s'au aședată in *Favrica*, unde sunt acum *Tătarii Perecopului* și *Mancop* și *Kefa* și *Crimul*, vestite orașe. Alții in Tracia au trecută și in Dacia, unde suntemă noi Moldovenii și țera Muntenescă. Și de acei *Cimbri*, căci au fostă apópe de Greci și având îndelungate resboie cu dênșii, Omir, întru *Iliadele* seă, Apolonie și alții in stihuri grecesci și latinesci, scriu pre largă. Alții pe apa *Donului*, și pe apa *Volgăi*, in câmpii a trăi ș'au alesă; alții pe apa *Buhului*, căria ei dică că se chiamă apa Buhului *Hipanes*, precum dice Ptolomeu și Solin, și pe *Nipru*, pe *Desna*, pe *Sosa*, *iproci* s'au lățită. Iară alții au remasă pre loc, unde ședuse de'ntăiu, alesă cei mai bătrâni, cari nu puteau, nici li se cădea se amble, rătăcind din locă in locă, tot pre lângă Marea Négră, și pre lângă iezurul ei, și aceia toți rămăsese: *Goți*, *Gepidi*, *Pivcenii* și *Pecingi* și *Polovci*, de pe vânătorie, de pre prada oștăscă s'au numită; pre urmă alții și mai departe, spre Miază-Nópte trăgându, s'au aședată unde-i acmu *Bolinul*, *Podolia* și *Litva*; alții spre Marea căria ei dică *Mare-Balticum* și *Veticum* și *Marea-Prusescă* s'au lățită pre acele locuri, unde s'acmu *Finlandzii*, *Svedii*, *Litva*, *Zmuzii*, *Cursii*, *Prusacii* vechi și *Danieni*, cari toți din Iafet și din Gomer feciorul seă au eșitu schimbați cu limba de la turnul Vahilonului. Așa dar vom se arătăm némul Dacilor, cari au eșitu la locul acesta a Moldovei și a țerei Romănesci, de unde și cum au nemerită pre aceste locuri. Ne-au căutat și pentru alte némuri, de începutul lor a scrie, cu zăbava cetitorului socotimă, că de aice ne va ajunge a scrie pe rând mai

mult pentru DaŃi, ce n m au fost ? că ni se pare că am scris deplin, care nici la un letopiseŃu, a țerei n stre, nime n'au ameliorat măcar c t de pușin de aceste ce am scrisu noi, cu multă osteneł , din  re c te c rșii str ine.

CAP. VI.

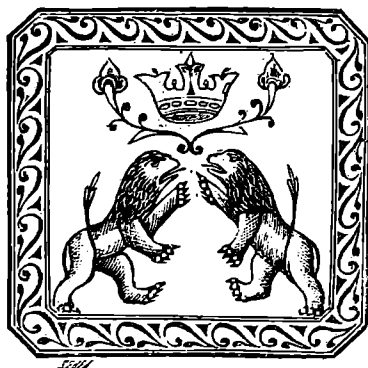
Pentru Daciș depre aceste locurș unde'ș acum Moldova ș țera Muntenesc .

Ear  la ce anș s'ar fi aședatș Daciș pre aceste locurș de la zidirea lumeș, cu greș este a se adeveri, de vreme ce nime alesș veleturile n'au scris; de au ș scris ins  nu se tocmescu: c nd intr'un chip Greciș, intr'alt chip R mleniș socotesci aniș de la zidirea lumeș; iar  c t amș pututu afla nu amș l satu se nu scriemș. Pomenit-am mai sus că immulșindu-se n murile in c mpiș despre Marea-Negr , c t nu inc pea in locurile acele, s'au reschiratș ; iar  Daciș-Geșii, c rora le dice *Curtius*, scriitorul vieșei luș Alexandru Macedon, *Dakș*, *Sakș*, *Geș*, *Masageș*, fiind cursul anilor de la zidirea lumeș 5400, au nemeritș pe aceste locuri. Ear  de unde li s'au dat acest nume *Daciș* acestor n murș, ce au descălecatu pe aceste locurș, scrie Strabo istoricul șicend : n murile despre R sarit mai vechi dec t cele despre Apus. Scriu uniș, precum aceste n murș ce au nemeritș intr'aceste p rșii, li s'au dis *Daciș* ș *Daviș*, ce se inșelege de pre limba grecesc  *δαις*, adec  resboiș, că era acest n mș a Dacilor forte resboinicș ; precum ș Geșilor de pre *Gesș*, care se inșelege *paleșu lung *, c  Gesș, precum au scris *Criton*, este b rn  lung  seșu *paleșu lungă*. Și odată cu Daciș s'au aședatș spre aceste locurș ș Geșii, ins  ei mai spre R sarit, unde este Crîmul acum, iar  Daciș mai spre Dunarea ș mai spre țera Nemșesc , precum m rturisesci cet șile ș orașele lor, care se hotarescu tot in slovele *Dava*, cum 'ș *Sergi-Dava*, *Deci-Dava*, *Marci-Dava*, adec  Dava luș Sergie, Dava luș Dacie, Dava luș Marco, iprocș. Ear  Geșii era mai cunoscușii Grecilor, dec t Daciș pre atuncea, c ci Geșii mai adese trecendș scursurile Dunarei, in Dobrogea făcea marș pr diș, ș in Tracia ș in țera Grecesc . *Dion Pruseșu Cufista*, prea inv șatș, au nemerit in p rșile acele, unde erau aședatșii Geșii, precum m rturisesce *Filostrat*, ce au scris istoria *De lucrurile Geșilor*. N mul acest , vechiș Daciș seșu rem șișta Geșilor; că tot o dată sunt sciușii Daciș, Geșii, ș Goșii, ș m rturisesce *Topeltin* din *Dion*, la viașta luș *Domec*, iprocș. Ear  hotarele Dacieș despre R saritș era apa Nistrul ce se chiam  Tiras ; despre Am d -di Marea-Negr  ș Dunarea ; despre apusș *Pannonia*, unde acum *Buda*; despre M d -N pte *Morava* ș *Podolia* in cr ia Leșesc , unde este ș *Camenișta*. Sunt  re-care istorici cari daș ș *Podolia* ș c mpiș peste Nistru, p n  in Buh, ș peste Dunarea Misiile am ndou , unde șicemș acum *Dobrogea*, ș o parte de *Iliric*, se fie tot de Dacia. Pre un n mș ce le șicu *Boiș*, *Tauristiș* ș *Scordișii*, ce au eșitu din seminișta Franșuzilor, ș tr ia pre ling  apa *Sava* ș *Drava* ; improtiva acestora s'au redicatș Daciș ș 'ș-au supusș ; ce pre urmă, imp rșindu-se Scordestiș s'au imprieteniș cu Daciș, ș pr da in Dobrogea ș in p rșile Panoniei, unde-ș acum țera Unguresc  ; de

aceste mărturisesce Bonfin. De acești Daci pomenesce *Quint Curtius* istoricul de faptele lui Alexandru Machedon, cum am scris mai sus, însă nu acea *Alecsandrie* mincinosă ce-î pre limba Românescă pline de basne. El scrie că sunt veniți, Sahi, Dahi Geți, Masageți, tot un nēm, când încă lumea tótă era mai rară în ómeni; și dintr'acești Dahi, noi țicemũ Daci, precum țicũ și Greci; iară Latini și Leși țicũ Dați, din care nēmũ sunt Sași din Ardél. Și erva și aice în țera la noi Sași, până nu de mult; erva la satele cele hãnesci în Bugiac, și acum sunt de le țicũ *Testaban*; se trag de acel nēm, și aũ marĩ istorici marturi. Limba lor erva așa veche era, de la împãrtirea limbelor de la zidirea turnului Vavilon. Aũ price Sași cu Nemți: cari sunt mai vechi de dînși? Sași țicũ că Nemți aũ luatũ limba de la dînși, iară Nemți țicũ că Sași de la dînși aũ eșitũ, din *Sacsonia*; ce aceste price le lãsãmũ la dînși; noi nu mai pomenimũ cãt slujesce rãndului nostru la scrisórea letopisețului nostru.

Acești Daci seũ Dachĩ, cum am arãtat mai sus, cu 400 de ani de mai înainte de nascerea Domnului și Mântuitoriului nostru Isus Hristos, s'aũ așețatũ pre aceste locuri, și avẽnd megiași pre Geți, impreunãndu-se la un locũ trecia Dunãrea, și multe prãři și stricãciuni fãcea în părțile stãpãnirii Rómului, cã se fãcea cu toți ca la douẽ sute de mi de óste. Earã August Cesarul antetũ împãratũ al Rómului și a tótã lumea, dupe ce s'aũ stricat și s'aũ mutat stãpãnirea Rómului cea de obște, pe a cãruia vreme s'aũ nascut Domnul nostru Isus Hristos, precum cãntã biserica nãstrã în sãra nãscutului: *Аугуст единого начелствуйущу на землѣ*, adecã: *August însuși stãpãnind pre pãmẽnt*; acest împãrat August Cesarul aũ pornit în protiva Dacilor óste 50,000 cu Hatmani seĩ Curio, și pe urmã cu Lucul, care aũ strebãtut cu oștile Róm-lenesci pãnã la marginele Donului și la Marea-Negrã, și abia aũ supus pre Daci sub ascultarea împãrãției Rómului, de aũ cãutatũ Daci a dare bir la visteria împãrãției Rómului. Iarã scrie *Ioan-cel-Mare* în istoria *De noróde*, țicẽnd: *Goți la ostrovul Scandinaviei seũ Scandia, curẽnd dupe potop s'aũ așețatũ*. Earã *Amian Marcel*, la cartea XXVII, cu secotela tuturor scriitorilor anilor, precum: Daci sunt mai vechi decãt Ungurii veniți la Ardél și în locurile aceste unde suntemũ noi, cã în vremea ce venise Daci pre aice, nu era în țera Ungurescã nici unũ Ungur; iară Daci cu cãte-va sute de ani mai înainte de Hristos, cum am scris mai sus, aũ ținutũ aceste locuri, până la Trajan împãratul Rómului, precum vomũ scrie la rĩndul seũ. Și Filip tatãl lui Alecsandru Macedon, precum mărturisesce *Iornand*, legãrd pacea cu Goți, și-aũ luat și femeie pre *Scodopa* fata lui *Gotil* craiul Goților, cum cu legãtura aceea sãși intãrescã împãrãția Machedonie. Earã Dacia, țice *Iornand*, Dacia cea veche, care o stãpãnescũ acum și noródele Gepidilor, care loc stã în vederea Misiei, ce-ĩ țicemũ Dobrogea, acum peste Dunãrea, ca c'un brãu impregiuratã, douẽ cãi numai avẽnd, aceste locuri cã s'aũ chiãmat unde-ĩ acum Moldova și țera Muntenescã, și Ardélul, care și *Iulie Capitol*, la *Viața lui Macsim*, și *Elie Spartu* intru *Viața lui Anton* împãrãții Rómului, și Filip Melanchton, tot așa mărturisescũ, de țicũ: *Dați era unde sunt acum șapte cetãți*; cu cari și *Martin Iizler*, țicẽnd: *Se socotescũ Ardeleni de resboinicĩ Evropei acestia, cu Moldoveni și cu Munteni sunt vechi Daci*. Mărturisesce și *Ieronim Canin* de Daci

dicând: *Gezî seî Daciî tot locul aî stăpănit, care include astăzi Ardélul, țera Moldovei și țera Muntenescă.* Eară nu multă vreme trecând dupe mórtea lui August Cesarul și altor împărății Rómlesci, in anul de la Hristos 88, in țilele lui Domețian împărat, s'aú rocoșitú Daciî asupra împărăției Rómului: trecând Dunărea lovit-aú cu oștile in Dobrogea, unde era Ulpiú Sabinul, deregător de la împărăția Rómului, de pază despre Daci, și prădară Dobrogea peste tot, și omorîră și pre acest deregator, ce era de pază, cum s'aú pomenit; ear Craiul Dacilor era a-nume Decebal. Eară înțelegând Domețian împăratul Rómului de rocoșirea Dacilor cu Craiul lor, socoti se nu rămăie in ocară numele seú de Daci, fiind birnicî lui, și aú purces cu oști asupra Dacilor, având Hatman oștilor séle pre *Aurilie Fuscú*, și sosind la Hiric, indată făcură pod de vase legate cu coșuri pline de petró peste Dunăre, și de Sirgú trecu cu oștile séle și Fuscú și Domețian. Eară Daciî încă fiind gata cu Decebal Craiul lor, la Dunărea le-aú eșitú înainte Rómleilor, și dând resboiú de ambe părțile, cu multă vėrsare de sânge, remas-aú isbânda la Daci, și luară tótă tabăra Rómleilor, și s'aú intors Domețian împărat cu multă rușine la Róm. Scriú unîl de țicú, că Domețian vrënd se'și acopere ocară, și se țică că el aú biruit pre Daci, poruncit-aú se'î iase in intimpinare tot orașul Rómul, ca unú biruitor se'î facă cinste; ce mai mare ocară și batjocoră aú adus asupra sa Domețian împărat cu acea fală a lui mincinósă. Nu aú mai cutezat apoi Domețian a face resboiú cu Daciî, ce încă aú legat de le da și birú Dacilor, și aú luatú birú in douė-deci de ani și mai bine Daciî de la Rómleii, până aú stătut Trajan împărat Rómului, de aú bătut și aú spart pe Daci de pre aceste locuri, că prăda Daciî țerile ce era inchinate la împărăția Rómului; pentru acea aú luatú birú, precum și Leșii și Moscalii până nu de multú, ce acum in țilele nóstre, da cojóce Tatarilor, se nu le prade țerile. Eară pecetea Dacilor era doi lei cu gurile căscate unul spre altul, și deasupra lorú era coróne cum se vede aice:

Trăit-aú Daciî pre aceste locuri, cincî sute și mai bine de ani; deci s'aú resipitú Daciî de pre aceste locuri de puterea lui Trajan împăratú, ce aú venitú asupra lor.

CAP. VII.

Pentru împărăția Rómului și pentru hotarele ei.

Impărăția Rómului, căria în putere și în lățime n'au fost nici o împărăție de când este lumea, — citește istoriile Rómului și a lumii și vei afla de mărima ei, —și alta mai mare împărăție de cât aceasta n'au fost; de această împărăție afla-vei și la proroci, ales la Daniil, cu deslegarea visului lui Nabucodonosor împăratul Asiriei. De această împărăție cântă și sfânta biserică noastră, în séra născerei Domnului și Dumnezeul nostru Isus Hristos : Август единоночлствуйишу на зѣмлі, adică ; *August singur domnia pre pământ*, iproci. Acest August împărat Rómului aștăut cel întâiu după stăpânia cea de obște, de sfătuia Rómul cu obștie. În zilele acestui s'au născut *Hristos* Mântuitorul lumii, din Prea-Curata Fecióra Maria. Numele seü se trage de pre orașul *Roma*, noi șicem *Rómul*, care orașu este în Italia pe apa Tibrului ; iară începutul împărăției acestia este din Troada, care o aș risipit-o Elinii, având multă vreme resboiü cu Troadenii, pentru răpirea Elenii soția lui Menelaü, de Alecsandru, feciorul lui Priam împăratul Troadei, pentru care femea se o întorcă Domnul seü, de unde o răpise, pururea sfătuia doi domni din Troada, anume *Antenor* și *Enea* ; ce măzdind pre alții domni sfetnici feciorul lui Priam, se nu dea pre Elena, s'au trăgănatü sfada până la stingerea de tot a Troadei, și n'au hălădui nime altul, nici în cetate nici în olatele ei, fără acesti doi ce s'au pomenit : Antenor și Enea cu glótele lor, ori că scia Grecii seü Elenii că acesti doi Domni sfătuia spre bine pre Troadenii și 'i-au lăsatü de nu 'i-au gonitü, or ei cunoscând la ce trage lucrul s'au păzitü de vreme, și aș eșitü cu ómenii seü, și s'au încărcatü în vase, și s'au dusü în lume. Deci Antenor aș descălecat la Veneția pre pământul Italiei ; iar Enea pogorând mai jos, aș abătut eară la marginea Italiei unde domnia *Latin* Craiul, o parte de Italia. Indemnă și de prorocii lor păgânesci, aș început sfadă cu acel Craiü anume *Latin*, după a căruia nume se numesce *Limba latinéscă*. Nu era acele locuri pre atunce cu ómeni deși aședate și singur Craiul îmbetrânit de zile, numai o fată din trupul seü avea și era logodită dupe un Domn de Italia, anume *Turnus*, și 'i era mulți Domni de Italia neprietini ; pre aceia Domni 'i-au tras Enea în partea sa împotriva lui Turnus, și a lui Latin Craiul, și cu resboie, cu multă vërsare de sânge aș birutü pe Turnus, până aș și perit Turnus în resboiü. Deci aș căutat lui Latin Craiul, a primi pre Troadenii în țera sa în Italia, și pre Enea ginere în locul lui Turnus, că lui Enea 'i murise femea de gróză, când aș vedüt din tóte părțile ardând cetatea Troada. Și s'au făcut Troadenii moșnenii Italiei, aședați și legați între sine, se trăiască Troadenii pre limba și pravela de giudețe a Italianilor, și Italianii se priméscă *bozii* și rugile, și obiceiurile de biserică a Troadenilor. Deci din Enea și din fata lui Latin Craiul, sunt din seminție în seminție născuti doi frați anume *Romul* și

Rem. Acestia au urzit oraşul Römül, pre jumătate Romul şi pre jumătate Rem ; şi încă neînălţate fiind zidurile au venit într-o zi Rem se vaţă sporullucrului frăţi-ne-seu dincotro zidea Romul, şi vrënd se facă şagă, au sărit peste zidul frăţi-ne-seu ; iară frate-seu, in loc luând semn şi *piezi* rei oraşului, apucă un fuşce şi lovi pre frate-seu Rem prin mijlocul trupuluişi cădu mort la pământ; Iară Romul stând deasupra trupului au dis ; *Aşa se petrecă toţi cariî ar vrea se sae. zidurile aceste!* Şi au remas singur Romul urzitor oraşului şi Crăiei ; dupe a căruia nume este oraşul *Roma*, seü *Römül*, cum şicem noi, şi dupe oraş şi numele împărăţiei. Fost-au acéstă împărăţie d'inceputul ei subt Craiul Romul, Craiul cel de'ntăiu până la *Tarcvinie Superbus*, adecă Mândrul. Iară un fecior aceluî Tarcvinie Mândrul, au făcut silă unei Dómne, la casa ei, nefind Domnul seü a casă, şi după acea silă, acea Dómnă anume Lucreţia, din pat nu s'au sculat, ci de sirg au scris la bărbatul ei, unde era, şi la un unchiu al seü, ce era vestit sfetnic şi senator la Röm, anume Brut, se vie cum mai de sirgü la dînsa că'î despre mörte ; şi deca veniră şi intrară in casă unchiul acei femeî şi bărbatul ei, érá ea au dis : *nu vé apropiăşi de patul meü spurcat de feciorul lui Tarcvinie, ce de este trupul silit, nevinovăţiei mele mörtea mea va fi martur!* Şi scóse un cuşitü de subt perină ce-l gătime de acea trébă, şi s'au lovit in animă şi dupe câte-va césuri au murit, că n'au gândit de mörte ca aceea nici bărbatul, nici unchiul, ce până a năvăli se apuce cuşitul, ea s'au injunghiat. Făcutu-s'au ozav mare in tot oraşul de fapta aceea, aretând tuturor cuşitul crunt de sângele nevinovatei femeî şi sila, şi stătu tot Römül şi olatele de au jurat cu Brut, ca să nu mai sufere Craiü peste inşi mai mare. Iară Tarcvinie împérat, urit şi părăsit de toşi sfetnicii şi slujitorii lui, pentru spurcata faptă, au fugit la Frantuzi, şi de la aceia luând ajutor s'au ispitit cu silă se apuce împărătia Römului, ce tot in deşertü : s'au întors gonit şi risipit şi n'au mai dobândit ce au perdut, in viaţa lui, nici el nici altul, şi de atunce s'au cărmuit acea împărătie tot cu sfatul senatorilor, până la *August Cesarul*, cinci sute şi mai bine de ani. De mirat lucru că acéstă împărătie, la statul şi lătimea ei cât au venit tot într'acele cinci sute de ani, din căarma sfetnicilor ! Şi alegea ei cu sfatul, din an in an, câte-duoi mai mari, căroră le şicea *Consulü*, adecă capetele sfatului ; şi mai mare era acest nume *Consulü* de cât *imperator*, că acest nume *imperator* era a Hatmanilor, cariî mergeau in vr'o parte cu oştile, iară dacă se intorcea a casă, nu se mai chiama imperatorü, ce érá pre numele seü se numea. *Imperator* se şice poruncitor ; érá pe urmă pentru isbândü ce făcea acei imperatorü, s'au numitü imperaşii, şi au eşit mai mare şi mai de cinste numele imperaşilor de cât a Crailor. Hotarele acestei împărăşii a Römului, mai necoprinse sunt, că nu cu munşii seü cu ape curgătore, cum vedem acum că despart crăii de crăii şi împărăşii de împărăşii, ce din tóte părşile au fost hotarul mare Océnul, care incungiură pământul, incepând din părşile despre Miaşia-Nópte. Océnul cela ce incungiură Englitera, şi tot acela Océn şi despre Apus şi despre Hispania, şi Portugalia, şi despre Apus se trage tot acela Océn, incongiurând tot pământul despre Amiaşă-şii, pe după Africa, — noi şicem barbareşii, — până vine la Marea Roşie, care este intre Egipt şi Arabia. Câte împărăşii, crăii, domniî şi şeri sunt de le incungiură O-

cénul, precum s'aũ pomenit mai sus, tóte subt ascultarea impèrăției Rómului aũ fost. Incã mai spre Resărit de la Marea-Roșie, de la Océnul de Améqă-đi tãind pe uscat : Arabia, Asiria, pãnã la muntele Caucas, intre Hindii și Parthii pãnã in Marea Caspiei, cu Armeniile amãndouë și câte țeri sunt intre Marea caspiei și Marea-Négrã, Giurgii, Mingriliu, Cerchezii și alte țeri, și de acolo apa Donul și Volga, tóte subt ascultarea Rómului aũ fost ! Și de la Tartaria cea mare, ce se đice acum *Iozbec*, Hanii cei mari de la Róm luaũ stég de Hãnie. Numã cu India n'aũ închiat lumea tótã despre Resărit ; și vinea și de acolo multe țeri se se închine, ce de la o vreme nici și'i mai primea de la locuri așa depãrtate. Și unghiul cestalalt la Océn, unde sunt acum Sveđii și Daniu, și unghiul mai spre apa Rinului, pre aceste țeri Nemțesci, (cã și Sveđii și Daniu tot Nemți sunt și un ném), nu 'i-aũ putut supune nici într'un chipũ Rómleii, pãnã la îndreptatul acei impèrății in multe părți. Și câtã óste aũ perdut cu Nemții bãtând resbóe, cu cea parte de lume, nu o ar fi perdut. Inșã numã o parte de Nemți supuși n'aũ fost, érá cât ține apa Rinului și acele ce sunt peste apa Rinului multe locuri aũ fost supuse, cum și Englitera, Franțuzii, și tótã Hispania. Cautã acmu cu cugetul intru tótã mulțimea și lățimea de lume, câte impèrății mari sunt acmu, cum este Englitera, Franțusul, Hispania, Nemții pãnã la Rin, Africa, Fețul, Afri, Livia, iprocí, tot Egipetul, Habeșii și Impèrăția Asiriei, Persul, Armeniile, Capodacia, tótã Grecia, și Macedonia, Iliria, Dacia, unde suntem noi acmu, și alte țeri și ostróve, și pre Océn, și pre Marea-Albã, și pre Marea Négrã, și pre Marea Caspia, la tóte acestea eșia Pași de la Róm, la unele pe un an, la altele pe trei ani, și mai mulți, care nu'i mai pomenim a- nume țerile și olatele. Pașii eșia și la Ierusalim la țerile Jidovesci tot de la acéstã impèrăție, cum scrie și la Sfânta Evanghelie. O sémã de țeri mai departe subt crai birnici ei lãsa, ales la Africa, Eghipetul, Armenia ; iara la celelalte, cum este Hispania, Franțuzii, Nemții pãnã la apa Rinului, Italia, țerile Grecesci, țerile Ierusalimului, Anadolul, ostróvele tóte, cu senatorii sfetnicii Rómului se ocãrmuia, pentru ce aũ đis unũ filosof a lui Pir Craiul Epiroților seũ *Arbanașilor*, când l'aũ trimes in solie la Róm, *Cã aũ vëđut sfatũ de impèrăți adunatũ*. Ce cât ne trebuie la rîndul istoriei nóstre, ne ajunge atãta și de impèrăția Rómului.

CAP. VIII.

Pentru Italia, de unde aũ eșit némul Moldovenilor, dupã risipa Dacilor din locurile aceste.

Tóte lucrurile când se spun de la începutul lor, se înțeleg lesne, cum și de némul Moldovenesc a pomeni ne vine rîndul aice. Țera Italiei este drept spre Apus, cum se prinde de aice de la noi, nici așa departe de țera nóstrã, cã de la Beligradul de la Dunãre, mergënd 30 đile, cum mergũ neguțitorii, a- jungũ la Veneția, care este pe locul Italiei.

În statul seü este între mări ca și Grecia, că dincóce despre noi se închide cu o limbă de mare, ce ese din Marea-Albă, ce se chiamă acea apă *Golfo de Venetia*, cum dicü Venețianii, și se chiamă cu alt nume *Marea de Adria*; érá mării din care ese acea limbă îi dic Latiniü: *Mare Mediteranium*, adecă marea din mijlocul pământului, iară alții și noi dicemü: *Marea-Albă*. Iară despre cealată parte, despre Apus, isbucnesce éráși din Tracia și Marea-Albă un unghiü de mare, însă nu cu atâtă lungime, cum este limba ceastälaltă despre noi: și pre acela unghiü dintr'acolo este *Genua*, noi dicem *Genoveția*; însă dintre aceste doué limbí ese Italia, și in dricul pământului spre Miază-nópte, de acolo până la hotarul Franțuzilor. Hotarele ei despre Resăritü, cum s'aü dis despre noi, *Limba de mare*, și apoi țerele Impărăției Nemțesci: *Stiria, Carintia, Austria*; despre Méziă-nópte Franțozii; despre Apusü Hispania; iară despre Miază-ți se închide cu *Marea-Albă*, și tot aceea este care se intinde până la Țarigrad, Marea Albă. Are Italia Domniü împărțite pre locurile ei, cum avea Greția într'o vreme, a căriea Domniü și țeri sunt numirile aceste: *Liguria, Toscana, Umbria, Sabinia, Lafium*, de unde este limba latinéscă și de la Latin Craiu; Neapoli crăie subt *Hispania, Calabria, Apulia, Romania, Istria, Hetruria, Campania, iprocé*; care le trecü cu condeiu nostru pentru zăbavă. Este țera Italiei plină, cum se dice, ca o rodie de cetăți și de orașe iscusite: mulțime și desime de ómeni cu bivșug de tot felul de róde și iscuseniü; pentru aceea 'i-aü dis: *rainul pământului*, Italiei. A căria pământ, orașe, grădinele, tocmelele la case, cu mare desfătare traiului omenescü, cât nu-i in tótă lumea subt ceriü bland, voios, și sănătos, nici căldură mare véra, nici erni grele. De grăü, de vinü bunü și ușiorü, de unt-de-lemnü, mare bivșug: póme de tot felul; chitri, paramze, alámăi, zahar. Ómeniü iscusitiü peste tóte némurile; stătătorii la cuvânt, neamăgei, blândi, și cu ómeniü nemerniciü indată se prietenescü, cum de ar fi de al seü, cu mare omenie; pentru aceea le dicü *gentil-omü*, cum dicü Grecii *Celebiü*; eară și în resbóie neînfrânți, într'o vreme, cum vei ceti de dînșii la istoriile Rómului. Acea țéră este acmu scaun și cuibü a tótă dăscălia și invetătura; cum era într'o vreme Atina la Greci, acmu Padova in Italia, așa de iscusită și trufașă in meșteșuguri. Este Italia mai veche de cât Rómul adecă Roma, și de cât împărăția Rómului, ce s'aü zidit in țera Italiei de acei Domniü din Troada, *Antenor* și *Enea*, cum s'aü pomenit mai sus; Antenor Veneției cu olatele ei, érá Enea Rómului și împărăției lui incepător și redăcină 'i este.

CAP. IX.

Pentru numele Moldovenilor și a Muntenilor, după ce aü descălecat Trajan.

Numele Italia este vechiü la tóte istoriile cele vechi latinesci, de pe Ital Craiu lor. Nemții Italianului îi dic *Wälſchen*, și noué Moldovenilor și Muntenilor, eară așa ne dicü *Wallachen*; Franțuzii Italianului dicü *Vallon*. Leșiü Italianului îi dicü *Vloh*, și noué Franțuzii *Vallaques*, și Leșiü *Voloșin* ne dicü;

eară Muntenilor, de la o vreme, aŭ luat Leșii de le ȃic *Moltan* adecă *Oltén*. Ungurii Italianului ȃicŭ *Olași*, eară Moldovenului și Munténului ȃicŭ *Olah*; și țerei Italiei Leșii ȃicŭ *Vlosca Zemlia*, adecă țera Wlohului, iară țerei noastre îi ȃicŭ *Volosca Zemlia*, Caută-te acmu, cetitorule, ca într'o oglindă, și privește de unde esci, lepădând de la tine tóte celelalte basne, câte unii aŭ însemnat de tine, din nescință retăciți, alții din zavistie, care in lume din némuri n'aŭ lipsit nici o dată; alții de buignite scornituri și deșerte. Iară nu numai numele acesta, precum ai înțeles că este tot unul la tóte țerile, și al teŭ, și al Italiei, precum vei înțelegé și mai prelargŭ, osebit de numele acestor țeri, că și Grecii, și Turcii ne ȃicŭ *Vlah*, ce și díntru altele te vei cunósce: obiceiurile, firea, graiul, până astăđi, că esci dîrept *Vloh*, adecă Italian și Rómłén. Multe obiceié sunt a Italianilor, și trăescŭ până astăđi. Așa de óspeți némăreți, voioși, și libovnici; așa la petrecănie, la întrebare unii pe alții de viață, firea, clătirea. Cine aŭ fost la Italia se véđă pre Italiani, se iea aminte; nu'i va trebui mai bună dovédă se crédă că un ném sunt cu Moldovenii. Înțelegévei și din capul care se va scrie de graiul acestor țeri, că și limba este dovédă, că in graiul nostru până astăđi, sunt cuvinte, unele latinescŭ, altele italianescŭ. Se miră un istoricŭ, anume *Cavație*; ȃicénd: *de mirat este că limba Moldovenilor și a Muntenilor, mai multe cuvinte are intru sine Rómłenescŭ de cât Italianescŭ, măcar că Italianul tot pre un loc cu Rómłeniŭ*. Ce aceea nu'i diva, că Italianii târđiŭ 'și-aŭ scornit limba din latinésă, așa de iscusită și desmerdată, cât că este limba angerésă, îi ȃicŭ, și întru unele peste séma își rudescé cu a nóstră. Un istoricŭ anume *Enea Silvie*, și alții pre urmă și cărarea lui, aŭ scris in istoria sa, că Moldovenii ce lăcuescŭ pe pământul Daciei cei de sus, și Munteni in Dacia cea de jos, acest nume *Vlah* îl trag de pe *Flac* Hatmanul Rómłenesc; și acéstă părere a lui Enea, nu este de aiure, numai aŭ cetit nisce stihuri a unŭi Dascal anume *Ovidius*, pre care l'aŭ trimis in urgie in cetatea Albă, *August Cesarul* Rómului, pentru nisce scrisori in stihuri, ce aŭ fost scris de dragoste, de se umpluse Rómul de curvie, din scrisorile și cärticelele lui. Acel *Ovidius* aŭ scris câte-va cärti in cetatea Albă, fiind inchis, urgisit, tot in stihuri, și acolo ș'aŭ sfârșit și viața. Pre numele lui este Balta *Vidovul*, la cetatea Albă. Una din cärtile ce are nume de *Pont*, scrie la un prieten al seŭ la Róm, anume Grețin, aceste stihuri, precum le scriem aice pre limba nóstră de pre latinie:

Geții ținea într'o vreme, acum Flacus ține
 Ripa scumpă a Dunărei, el singur cu sine:
 El aŭ ținut Misia in pace, cu credință,
 Pe Geți i-aŭ scos de aice el, cu biruință.

Așa însemnéză aceste stihuri pomenind pre acel *Flac*, căruia numele la istoriile Rómului este *Fulvius Flacus Consul*, precum se numia pre atunce hatmăniile lor. Și de aceste stihuri s'aŭ legat întěiŭ Enea Silvie, și după dînsul și alții. Intr'aceia afiu și pre Urechie Vornicul, următor, se fie numele țerilor acestora *Vlah*, despre numele acela a lui *Flac* Hatmanul Rómului, căruŭ lucru

Carion istoricul stă împotriva, și cu acela și *Topeltin* de Medias, și anume dicu : «Că cei ce au scris cum numele *Vlah*, acestui nēm, Moldovenilor și Muntenilor, e de pe *Flac* hatmanul, basne spunu.» Cu acești duoși și alții mulți istorici, cu cari, și eu ceiu partea mea, țin pentru aceste dovești, care deschisuți-am scrisu, cum totă lumea ȳice Italianului așa cu un nume și nouă până astădi. Și acest *Flac* de au bătut resbóie cu Tătariș pe Dunărea, eară la descălecatul țerilor acestora nici o trébă nu are, că târđiu după *Flac* sunt descălecate de Trajan împăratul Rómului, din țerile *Vlohului* adecă Italiei. Fără cine dóră va ȳice că Italianiș acest nume *Vlah* au dobândit de la *Flac*, care lucru n'am cetit nici la o istorie a Rómului și de Italia. Alte chipuri și capete au avut Italia, mai vestite și mai vechi de cât acel *Flac* ; cum ar fi luat Italia nume de la acela ? Ce de Italia atăta ne ajunge Istoriei nóstre, cât am aretatú cu mărturiile și a istoriilor și a numelui ce avemú de la aceste nēmuri ; și pășimú de aice la altele pe rándú.

CAP. X.

Pentru Trajan împăratul Rómului, și pentru oștile lui ce au venitú asupra lui Decebal Craiul Dacilor și la ce vreme.

Trajan împăralul Rómului, al șeptele dupe August Cesar, la inceputul împărăției lui era al doile vécú după Hristos, fiind Papă *Anaclit*, cum scrie *Baronie*, anii 103. Trajan de nēmul seú era Spaniol seú Hispan ; luat-au scaunul împărăției după *Nerva* și *Nerva* după *Domețian*. Și vedënd la slăbițiune împărăția sosită, de'ntru rea și desfrănată cārma împăraților rei și turbați, (că și *Diocletian* și cela a lumii ocară și tiran *Neron*, mai nainte de Trajan au fost) ântěiu au tocmit împărăția ce era stricată și veniturile ei, apoi s'au apucat de oști improtiva tuturor cariș eșise de subt ascultarea împărăției, și ântěiu asupra Dașilor, țitorí acestor țeri. Că așa se intărise Dașii asupra împărăției Rómului, cât și bir lua din visteria Rómului, in țilele lui *Domețian* și a *Nervei*, in două-đeci și mai bine de ani, precum scrie *Topeltin*, se nu prade țerile ce era subt împărăția Rómului, cum s'a scris mai sus, că până și Italia nu hălăduia de cémbulurile ce slobodia cu călărimea lor. Cum am vedut in țilele nóstre pre Tatarii Crâmului, fiind mai pușini de cât oștile Moschicesci și Leșesci și de la aměnduoși lua daruri se nu le strice țerile cu cémbulurile lor.

Ântěiu dar, Trajan marele împărat, la al doile vécú a lui Hristos, după Intrupare, plinindu-se vécúl ântěiu, ani ura sută, redicat-au óste improtiva Nemților, cum scrie *Dion* și alți istorici după acela, și isbândind s'au intors și s'au apucat a găti oști asupra Dacilor.

RESBOIUL LUI TRAJAN IMPĒRATUL RŌMULUI

CU

DECEBAL CRAIUL DACILOR

Cum scrie istoria *De patru Monarchă a lumii*, de clătirea acestei împărății de la Rôm spre aceste părți, că pe la 120 ani după Hristos, érá cum scrie *Varonie* că la 103 aú fost, că la al patrulea an a împărăției sale aú purces Trajan asupra Dașilor. Improtiva căruia nici Decebal craiul fără resboiú nu s'aú lăsat, ci trecând Dunărea cu oștile séle, aú stătu improtiva lui Trajan cu resboiú, in țerile Misiei, ce se chiamă Dobrogea. Stătu un resboiú mare și nu cu puțină vėrsare de sãnge. Inșã pre acele vremi in tótã lumea nu era altã óste nici mai temeinicã, nici mai stătãtore, și neînfrãnatã ca oștenii Rômului, cu tocméla oștilor lor, cum vedem acmu la Nemți, tot bulucuri, și printre bulucuri locuri deschise, se aibã loc deschis a da ajutor bulucurile cele odihnite celor înfrãnți séu obosiți ce staú înainte de se batú. Nici odatã tóte bulucurile nu începú resboiul, ce numai cele din frunte, érá alte bulucuri cu mare tocméla staú de paza celor ce facú resboiú, și așa luptându-se o parte de óste érá altã parte stã gata netruditã, că óste netruditã pre lesne înfrãnge pre cea óste ce'și varsã focul séu virtutea tótã odatã; că óstea ce sare tótã odatã, tótã se și risipesce indatã. Și cu tocméla oștilor sale Rômieni aú supus tótã lumea. Mare tãrie și neînfrintã avea și óstea Macedonenilor, ales tocméla pedestrimii ce se ȓice *Falancs*; inse era prea strínsã acea *Falancs* și la greú se lega pedestraș de pedestraș. Cu mare greú se rumpea acea óste, că cu tocméla ei aú cãlcat Alecsandru Macedon tot Resãritul. Inse pe urmã, decã aú început Machedonenii a bate resboiú cu Rômieni, perdea resboiul Macedonenii, cum va vede cine va ceti resboiul lui *Persei*, împératul Macedonilor, cu *Filip* Hatmanul Romanilor.

Auđit-am pre mulți dând vinã acésta, cum că și Leși și Moscalii și alte oști crescinesci nu sarú toți odatã la resboiú; nu sciú ce ȓicu unii ca aceia! Oștile temeinice, cu multe césuri, cu multe ȓile batú resboiú, și sciú acésta, că ántéiu Leși și Moscalii de ar slobođi tótã oastea odatã, nici un resboiú n'ar mai isbãndi ce tóte le-ar perde. Așa dar Decebal Craiul Dacilor luptând câte-va ȓile se opréscã oștile lui Trajan, n'aú mai putut birui, ce aú purces oștile lui din resboiú in risipã.

Trajan împératul dupã izbãnda de'ntéiu asupra Dașilor venit-aú la apa Dunărei, și stãnd, cu oștile, adus-aú mesteri de prin olatele acele, și aú zidit pod de pétrã peste apa Dunărei, cu mare minune vecilor viitori, care se pomenesce și pãnã astãđi turnul *Severin*, in țera *Muntenéscã*. Iarã mărirea podului aú fost, cum mărturisesce *Bonfin* din *Dion* istoricul, 50 stłpł de pétrã nalți câte de 150 de coți, fără temelia, ce era pe dênșii, érá de latú podul era de 60 coți. Dupã ce l'aú gãtit, trecut-aú Trajan cu tóte oștile sale peste

Dunărea, in cursul anilor de la zidirea lunei 5613, érá de la Hristos 105, in acéstá parte, unde este acmu țera Muntenéscá, unde și Decebal Craiul Dacilor áu éșit cu oștile sale, la al doile resboiú, stánd Dații tare cu singur Craiul lor ; și Craiul lor áu perit in resboiú, și tótá óstea lor s'áú intorsú in risipá. Dicu că infrángându-í in resboiú Rómleñi, áú dat dos Decebal Craiul Dacilor spre munte și l'áú ajuns *Longin* in góná cu o sémá de oști Rómleñesci, — scrie *Bonfin*, — și l'áú prins viú și l'áú dus la Trajan impératul. Dicu unii că dupá ce l'áú prins viú se se fi otrávit singur, pentru se nu cazá in ocará Rómleñilor, érá mai mulți scriú că aducéñdu-l viú inaintea impératului, și dupá multá muștrare pentru rocoșirea lui asupra impéráției Rómului l'áú omorít. Iará eú am cetit cartea lui *Marco Aurelie*, impératul Rómului, pe urma lui Trajan al patrulé impérat, in anii de la Hristos 161, și scrie cum se'l fi dus la Róm pe Decebal Craiul impreună cu un fecior a lui, arétându-se Trajan impérat biruitor asupra lui. Alții scriú că in doué ríndurí áú avut resboiú Dacií cu Trajan impérat, și remánend Decebal Craiú din resboiul de'ntéiú, s'áú plecat cu rugáminte, și ș'áú fácut pace, și primindu-l Trajan l'áú ertat ; și pe urmă el s'áú rocoșit asupra lui Trajan, și viúnd Trajan al doile rándú cu oști, — cum scrie *Dion* și alți istorici pe urma lui, — se fie avut Trajan impérat óste șese sute de mií, numaí de resboiú, fárá altá mulțime ce se trag dupá oștile mari. Și perđéñd resboiul Dacií și peirea craiului lor, s'áú dus tot némul lor in risipa de pre aceste locurí ; érá cáți áú remasú prostime țeraní, pre toți 'l-áú scos Trajan impératú de pre aceste locurí peste munți la țera Unguréscá ; și in loțul lor aice in țérá și unde este țera Muntenéscá, din Dunáre până subt Munți și până in Marea-Négrá, și până in apa Nistrului, tot locul áú umplut de ómenii seí Rómleñi, casași și mai mulți oșteni precum dicu ei, *Colonia Romana*, adecă *descálecareá Rómului*. Decí așa se aflá că este descálecareá cea de'ntáii pre aceste locurí cu Rómleñi. Cine ar vrea se vedá și cu ochii marturí, cetéscá pre istoricul *Dion*, carele áú scris viața lui Trajan impératul și pre Evtropie, carele áú scris viața lui Adrian impératul Rómului, și pre Bonfin istoricul Ungurú, și alți istorici anume *Cavatie*, *Carion*, *Silvie*, *Cromer Leah*, *Piasinchi*, iprocí, și mai ales de acești mai de curéñd pe *Topeltin* de Mediaș, iscusit istoric, carele deamánuntul din Dion scrie, de némurile țerilor acestora, și ales de descálecatul cel ántéiú, intru aceste părți de lume, de Trajan impératul. Mácar că capiteniile Dacilor, Domni cu casele lor s'áú dusú toți peste munți in Ardél, și de acolo cu toții s'áú iuchinat lui Trajan impératul, tot nu 'l-áú cređut, ce și acolo printre dênșii in Ardél áú descálecat Rómleñi, pentru se nu mai póta a'și redica cap Dacií improtiva Rómleñilor. Carií se vedú și până astáđi in tot Ardélul și țerile Unguresci de sus Románi mai in jumétate cu Ungurí de lócuescú până astáđi, tot din descálecareá lui Trajan impératul Rómului, de se chiamá Rómáni adecă Rómleñi. Avereá Craiului lui Decebal incá áú aflat-o Trajan impérat, aprópe de apa ce se chiamá *Sargefia*, intr'un ostrov, ce'l dicu unii din Ungurí *Strog*, iar mai nainte se numea *Sargefia*, despre Ardél, despre Amiađiá-đi. Márturisescú de aceste *Zambuc* și *Lație*, cum tótá avereá lui Decebal o áú aflat intr'acel loc sá páñd și abátánd apa pe alte locurí, până áú dat de avere.

Era acestu obicei la împărăția Römului, decă se implea Italia, dricul împărăției de locuitori, de nu le mai ajungea locu de hrană, scotea, cu sorți, căsași de prin orașe și sate și'i muta la alte țeri, unde era ómenī mai puținī, séu unde vedea că se redică de subt ascultarea împărăției vr'o țéră; acolo cu sutele de miī de case muta, și le împărțea locuri, și se dicea acea descălecătură, *Colonia Romana*, adecă descălecătura Römului. De care coloniī a lor fi plină lumea: la *Asia*, adecă la *Anadol*, și la *Africa*, căreia dicem noi *Barbarezia*, și la *Hispania* și pre apa *Rinului* la *Nemți*, și la *Franțuzi*, și la *Rumele*, in țerile grecesci, unū ném ce se chiamă *Coșovlahi*, Colonia Römului: *Litvanii* in Crăia Leșescă direpți Rómleii sunt; însă acestu ném a Litvenilor nu de Rómleii sunt aduși pre acele locuri unde locuescū acmu; ci de tirănia lui *Nero* împăratul Römului, multe case mari cu glótele séle, cu Domnul lor *Libo* fugēnd la *Nemți*, și de acolo cumpărându-și vase de mare, aū ședūtū in vase și aū mersū pe marea ce lovesce la *Gdansa*, până la *Lifland*, o țéră: și de acolo descălecându malul s'aū lătitū până unde fi *Litva* acmu. Séu mai de cređutū a fi, precum scrie *Stricovskie*, la cărțile II a Istoriei séle Cap. V, De *Litva*, aducēndū martur istoriei séle pre *Dlugos* și pe *Cromer*, la cartea III fila 61; precum in vremea ce s'aū intărtat vrajba intre doi Domni a Römului, mai nainte de nascerea lui Hristos, anume: intre *Iulie Cesar* și intre *Pompeu cel Mare*, adunāndu-se câte-va rudenii Rómleii de frica lui *Iulie Cesar* ce stătuse biruitorū asupra lui *Pompeu*, lăsānd țera și moșiile aū intratū in vase pe marea, mergēnd câtă-va vreme s'aū aședatū deasupra mării *Prusilor*, ș'acolo aū făcutū orașū și avea ocārmuitor *Livon*, unde sunt acmu *Zmuzi* și *Livonia* și *Litvania* séu *Litva*, și de pre numele aceluī cārmuitor *Livon* se chiamă *Livonia* séu *Litva* țerilor acestora, și pune dovédă și apa ce se chiamă *Livia* séu *Liva*, și târgușorul deșupra ceī cōde de mare ce cade in Marea *Balticum* séu Marea *Prusilor*. Aduce pentru acēsta și mărturiile istoricilor a lui *Livie* și a lui *Flor*, cariī scriū de lucrurile Rómleii. Și așa scrie și părerea sa *Stricovskie*: «dupe ce aū risipitū *Iulie Cesarul* óstea lui *Pompeu* și pre *Pompeu* ce scāpase la Craiul Egiptului, 'i-aū tăiatū capul lui *Pompeu*, și cercāndū pre Hatmanii lui și tovarășii lui *Pompeu*, intre cariī era și acestu *Libo* pre carele 'il numesce *Flor*: *Publius Libon*, fiind Hatman pre mare lui *Pompeu* improtiva lui *Iulie Cesar*; după ce ințelese de risipa și peirea lui *Pompeu*, s'aū trasū pre mare cu vasele ce'i era pre mână, spre părți pustii și locuri mai fără ómenī; avēnd grijă se se pótă aședa mai lingă Italia, aū nemeritū in părțile acele, cum s'aū pomenitū mai sus, unde sunt astăđi *Zmuzi*, *Prusii*, *Litva*, *Livonii* și in țera *Curlandia*, aū făcutū tērg, pre numele seū, *Litva* și 'i-aū đisū și *Romnove*, și astăđi se chiamă acel tērg *Remove*. Ér cu vreme s'aū lătitū acei Rómleii până unde fi acmu *Litva*. Mulți ani subt ascultarea Rușilor aū fost, și imulțindu-se din an in an, aū supusū ei pe Ruși, de le sunt vecinī Ruși, toți dintr'acea țéră. De ar intreba óre-cine: atâtea coloniī in lume, de unde atâtea mulțime de ómenī? numai din Italia se ése atâtea țeri descălecate dintr'nsa? Trebuie se șcie că intr'acea țéră aū fost pe acele vremi scaunul împărăției, orașul Rómul, care orașū nu cum sunt acmu împărățiile, ce aū ținutū tótă lumea, de la Apusū până aprópre și totū Resă-

ritul, fără puține împărății la Reseritū. Cum s'aū ȡisū mai susū, izvoră din tótă lumea la Italia, pentru se fie in volnică Italiei *Span*, adecă *Nemiș* cum ȡicū Leși: *Sléhticē*. Și a doua că in tótă lumea nu'ȳ nicăirea pământū ca Italia, de tóte bivșug și dismerdăciune, și bine 'ȳ-aū ȡisū: *Raiul pământului*. A treia, că Rómleii din tóte olatele și țerile lor, lua a ȡece din ómenī tinerī; ȡicea Rómleii acelor ómenī *Obsides*, adecă zelog de credință țerei lor, și pre aceia ű punea de invēța oștenia ca in scóle. Și cari eraū pre la scóle incă subt stéguri le ȡicea *Tirones*; érá decă se invēța bine cum va purta sulita, cum va muta pavăza, cum va întórce sabă, ű scotea la resbóie, și cu vreme din Tironī eșia de le ȡicea *Veteranī*, adecă slujitori vechī, bētrânī. Pe acei Veterani apoi îmbētrăniți in slujbe vestite ű scotea de sub stéguri, șile dalocuri pre la sate, pre la orașe, de case, de vii, de grădinī, de pământuri, și așa seimplea Italia cu mulțime de ómenī, cât nu'ȳ cuprindea pământul. Multe obiceiuri de a Rómleilor sunt acmu la Turci, ca aceste: ce și ei ieū de a ȡece din ómenī și éráși așa ű impartū pe la grădinī, apoi in cēta Enicerilor; și facū și ei din slujitori bētrânī *Oturaci*, iproci. Și nu'ȳ divă că la Turci vedemū obicei ca acele ce aū fostū și la împărăția Rómului; căci și Ţarigradul și câte țeri ținū Turcii intr'acéstă parte de lume, care se chiamă Europa, parte de împărăția Rómului este.

Alecsandru Machedon in vremea împărăției séle incă aū făcut pre numele seū coloniū, și ántéiū la Egipt, acel vestit oraș Alecsandria, unde se scură apa Nilului in Mare; érá și pe apa Donului și pe apa Hindului, și la Persi aū descălecatū orașe și olate pre numele seū. De ar fi acmu *Istratie Logofēt* și *Simeon Dascal* și *Misail Călugărul*, cum s'ar apuca pentru acéstă poveste cu basnele lor ce aū scrisū, că rēdăcina acestui némū, care ű acmu pe aceste locuri, aū fost din temnițele Rómului. de *Laslău* craiul aduși. Adevērat, că Trajan împēratul de la Róm aū adus și casași, adecă de la Italia; și așa este, căsași aū adus, érá nu din temnițele Rómului, ce orașeni, căsași, sáteni și slujitori așeȡați; și case de Domnū aū așezat aice pre la cetăți. Cum și lui Dragoș Vodă mare năpaste 'ȳ facū cei ce ȡicū că aū fost păstor, ce pre mărturia Maramorășenilor, cum scrie Miron, ce aū fost Logofēt mare, in izvódele sale, că aū auȡit cu urechile séle, se fie fost fecior de Domn a unui Bogdan Vodă născut in Maramorăș. După ce aū scos de pre aice mulțime de Tatarī năbușind și cu Bulgariī de la Volga, apoi și Atila cu Unguriī, dar din temnițe cu sutele de miī de ómenī, unde s'ar afla, și apoi femeī iar atâte tálhărițe? Decī unde este, și cât véc este când aū venit Trajan împēratul Rómului pe aceste locuri, — la ani de la Hristos 103, séu cum scriū alțiī 120, — și când s'aū bătutū Laslău Craiul Ungurescū cu Tătarī? Intre Trajan și intre Laslău Craiul sunt ani 800. Și aū scris acești istorici mincinoși *Istratie Logofētul*, *Simeon Dascalul*, *Misail Călugărul*, că acela Laslău Craiul Unguresc aū cerșut de la Róm ómenī de óste intr'ajutor; și némul Romănilor acmu trăia cu Domniī seī in Maramoraș, cești dincóce, érá cei dincolo despre Munteni, pre lینگă apa Oltului.

Veȡi aice basnele lor, ce aū scrisū, ce nu se prinde, cum ȡicū mano țigănesce. Așeȡat-aū Trajan împēratul și Domniī pre la cetăți, cum ȡicū la Leși Castelani, cineși cu olatul seū, și in tóte locurile și marginele oșteni, cu nu-

me pre atunce țerilor acestora, unde'î țera uoăstră și țera Muntenescă, Dacia de jos, ér Ardélul și părțile cele de sus, cum s'aău pomenit, se chiamă *Dacia* de sus. Și aău trăitū totū cu acest nume țerile aceste până la a doua descălecare cu Dragoș Vodă, și acmu mulți ne dīcū și nouē și Muntenilor, streini: Daci. Inșă norodul, nēm̄ul locuitorilor, nu 'și-aău schimbat numele seū, ci tot *Romani*, apoi cu vreme intru indelungați veci, *Romani* până astădīl. Și țerile megieșe sciindu-ne de unde am eșitū, adecă de la Italia, căria dīcū *Vlah*, *Vloh*, *Val-lon* și *Ulah*, de pe *Vloh* adecă Italian, aău dīs *Vlah*, și Latinii *Valahii* maș târdiū. Așīderea și Ispravnicii și dregătorii acestor țeri, ce am putut afla că aău fost, — scrie Bonfin Istorical, — ce aău putut afla de pe stâlpii de piatră ce avea obiceiū ceī vechi Rōmleni intru vecinica pomenire a lor de rēdica stâlpi de piatră, in țera Ardélului ce se chiamă Dacia de sus cu slove latinesci separte in stīlpi, așa sunând: *Antonie Frian aceluī āntēiū dīregătorii a Darcomanilor, Ulpianilor, a lui Trajan, a Sarmatilor, Orășan Sabinul, purtător a treispredece polcului, aău vieșuit ani 30, iprocī*. Așīderea maș incolo, lui *Peurie Saturnin soluluī impērătescū și Ispravniculuī, socotitorul Descălecărei Daciei, Sarmatīei*, iprocī. Acest *Antonie* și *Peurie Saturnin* de'ntru acea scrisore se vēdū că aău fost Domni și ocārmuitori puși de impērăția Rōmului, ori pe urma lui Trajan la aceste țeri.

De numirile ce aău avutū apele aceste și de patru părți ale lunei: Asia, Africa, Europa și America.

După așēdarea cu Rōmleni pe locurile aceste purces-aău Trajan impēratul cu oștile sēle in jos pe līngă Dunăre, cum se pomenesce din vechi istorii, ca șēse sute mi de oști numai de reshoiū aău avut, și trecēnd apa Seretului, apoi Prutul, Nistrul, Buhul, Niprul și Donul, care aceste tōte cu alt nume s'aău fostū numitū: Siretul se chiāma *Halum*, și acmu in istoriile vechi se chiamă așa: Prutul *Hierasus*, Nistrul *Tiras*, Buhul *Hipan*, Niprul *Boristene*, Donul *Tanais*, și acēstă apă Dōnul desparte Asia de Europa, cum și la Țarigrad Boazul mării intre Țarigrad și intre Scudari, desparte Asia de Europa; Țarigradul și Galata de Europa, éră Scudarul dincolo de Boaz, Anadol ce'ī dīcū istoricii Asia. Iară părțile despre Amiađiă-đi, câte țeri sunt se chiamă Africa. Părțile despre Apusū și spre Miađiă-đi se chiamă Europa. Iară a patra parte este America și este depărtată și vine subț noi, cum ar fi statul ei și după āmbletele sōrelui ș'a altor lumini ceresci, cāndu-ī pre aice đi, iar la America fi nōpte, și cānd fi aice nōpte acolo este đi. Că fiind pāmēntul rotund, așa vinū locurile in staturile sēle, după rotunđirea pāmēntului; cum ar fi improtiva nōstră, suht noi este acea parte de lume. Decī aceste douē părți de lume: Europa și Asia, la părțile despre Mēdiă-nōpte de desparte Donul, cum s'aău scris maș sus; éră dintr'acōce le imparte Marea-Nēgră și până unde cade apa Nilul in Marea-Albă; éră Nilul desparte Asia de Africa. De la Nil se incepe Africa, și acmu Egiptul nu'ī de Asia ce este de Africa, cu tōte țerile câte sunt din malul Nilului până unde se 'nchide cu Marea-Ocēnului, care incungiurā pāmāntul, a-

lătura cu Marea-Albă, până unde cură și Marea-Albă în Océan, la Ispania. Dincolo Africa, dincóce Europa; Ispania de Europa, Fețul dincolo de Marea-Albă, de Africa. Aceste pomenindu-se pentru deschisul minței, se se înțelégă statul lumel, ne întórcemú la istorie pentru Trajan împératul Rómului.

Pentru Trajan împérat, câte párti de lume aú ámbat cu oștile séle, după ce aú descálecat locurile aceste cu ómenii séi, și pentru Trojanul cel pe din sus de Galați, de cine s'aú făcut.

Cum nu s'aú îndestulat cu atáta parte de lume cât aú cálcát cu oștile séle, de aú trecut tótá Europa, până la apa Donului, care apă este din anima țerilor Moschicesci și dá în Marea-Négrá la Crím, — ce trecénd peste Don, Trajan împérat aú cálcát și Asia, lovind pe la *Iuzbec*, marí țeri Tataresci, și de la *Iuzbec* pre la Marea-Caspică unde se desparte *Cazanul* și *Astrahanul* de țerile Persului, pe la *Bahtri*, și de acolo prin țerile Persului și prin Siria!

De acest vestit împérat avemú și șanțul sepatú de oștenii lui în vecínica pomenire, începénd din țera Muntenescá peste tóte apele aceste, până la Don, tot acest șanțú care îl vedemú aice la noi. Scrie *Miron Logofétul* în izvódele séle, se fie trecut singur peste acest șanțú, aprópe de Nipru, pre la un tîrg a-nume *Vciorasnoe*, nu departe de *Chiof*, mai sus. Se aflá de đicú unii cá este sepat pentru sprijinélá despre Tatarí, închidénd locul despre cámpí, — în caril era și reposatul *Panaitachi*, *Tergimanul* cel mare și vestit la Pórta Impéráției Turcesci; unde și la ce istoricú ar fi cetit? Scrie în isvódele séle *Miron Logofétul*, cum la voróva lui Panaitachi, pentru acest șanțú, ce'i đicemú noi Troian, aú đis Panaitachi, cá istoricul *Bonfin* Ungur pomenesce de șanțul acesta. Și scrie cá 'i-aú respuns; cá cine atáta loc de lume ar fi putut apăra și ține? cá de aú fost aice țera descálecatá cu mulțime de ómenii de Trajan împérat, cât este între aceste ape din Prut până în Nistru, și din Nistru până în Nipru și din Nipru până la apa Donului! Așa se fie respuns Miron Logofétul și lui Panaitachi, la ce nu aú mai sciutú ce ar respunde. Așa đicú și altora cáți aú scris, așa și lui Bonfin, — de aú scrisú așa, cum se fie sepatú șanțul acesta de vr'o sprijinélá despre Tatarí. Iară mai de cređut sunt cei ce đicú: cá Trajan împérat aú pus de aú sepatú acest șanțú în vecínica pomenirea sa și véste, și se se scie sléhul oștii de cei ce vinú după oști marí, și neguțiatori și oșteni cum facú și acmu Turcii: pre la sléhul oștilor punú movile pentru veste și pentru indreptarea celor ce vinú pe urmă, oșteni séu olácarí, séu neguțiatori. Nicí se te mirí cá ar fi pututú sepa un șanț mare ca acesta; ce se socotesci mulțimea de șese sute de mií de óste numai slujitorí, fără de altá adunáturá de ómenii; cá într'o đí se se înșire o sutá de mií de ómenii unul lingá altul, se arunce lutul cine improtiva sa, cât loc potú cuprinde? Prea ușórá socotélá: loc de doué séu de treí mile marí; și la șese sute de mií de ómenii se vine a șesea đí într'o septámáná, o đí unuí om la sepatú rónđul, fără altá adunáturá. Scrie *Dion*, istoricul care aú scris viața și faptele acestuí împérat, și *Eutropie*, istoricul caré aú scris de viața lui Adrian împérat, (acesta aú făcut

Odriul, pe numele seŭ, pe pământul Trachieŭ) de mulțimea oștilor lui Trajan, cum s'aŭ pomenitŭ mai sus. Cu aceste oști Trajan, a căruia nume in istoriile Rōmului: *Ulpus Trajanus*, aŭ călcat acéstă parte de lume ce'ŭ călcată și mai nainte de dēnsul cu oști, de Pompeiŭ cel Mare și de Iulie Cesar, și de August Cesar impērații Rōmului; insă nu pe aceste locuri ce pe la Persi; ér Trajan pre aice aŭ venit și aŭ călcat acéstă parte de lume cum s'aŭ pomenitŭ, și el aŭ aședat nēmul și seminția care trăesce până astădi in Moldova, in țera Muntenescă și in Ardél, cu acest nume *Romanŭ*.

Scrie *Bonfin* că după ce s'aŭ intors Trajan in Rōm cu izbândă de pre Daci, aŭ poruncit de aŭ făcut un stâlpŭ de marmură in Rōm, intru pomenirea acei biruințe asupra Dacilor. Și aŭ fost de lat acel stâlp de 128 coți, și avea scări 184 éră ferestri 43, după potrivirea mărireŭ stâlpului, și in vârful stâlpului scri-se cu slove separte tótă istoria Dacilor, atunce scrise cu clove *Calimpierŭ*. (?) Apoi cu cheltuiala lui Filip al doilea, craiŭ a Ispaniei separte slovele, și pe urmă cu meșteșug de *Alfons Ciacon* tipograful aŭ făcut table 131, scrise acea istorie și le-aŭ trimes printr'alte țeri intru pomenirea lui Trajan Hispanul impēratul Rōmului.

Aflatus-aŭ aice la noi in țeră o pétră de marmură, care aŭ adus-o in curțile Domnesci in Iași, in zilele lui *Constantin Duca Vodă*, cu slove separte latinesci, care le-am cetit eŭ, așa sunând: *Impēratului, Cesarului, bunului, fiului a Nervii, lui Trajan, fericitului, a țerei Nemțesci și a Daciei, Preutului celui mare, Polcovnicului al șese-spre-decelea, impēratului al șesele, părintelui Patriei*.

CAP. XI.

Aice vine rindul se pomenimŭ și pentru Cetățile ce se află aice in țeră la noi

Cu anevoie este de a scrie de cetățile țerei, de vreme ce câte-va sute de ani peste mie trecēnd, nicăiera nu se află scris, fără cât reposatul *Grigorie Ureche Vornicul* scrie in istoria sa, adecă in Letopisețul țerei, de cetatea Chilia, precum că in anul 6973, că aŭ dobândit-o *Stefan Vodă* de la Turci, și apoi in anul 6987 Iunie 22, dice că aŭ inceput *Stefan Vodă* a zidi cetatea Chilia, și o aŭ sevērșit intr'același an; ce nu scim, cum pôte se fie acest lucru, că întēiŭ scrie că aŭ rescumpērat-o de la Turci, inchinată de nevoie de Turci, și apoi se o zidescă? Numai înțeleseiŭ de Panaiotachi, ce era Postelnic Mare aice in țeră, la noi, omŭ alesŭ la trebile țerei pre atunce, cum din afară de cetatea cea mare a Cbiliei este alta mai mică, care se o fi zidit *Stefan Vodă cel bunŭ* ca o strajă cetății cei mari.

Acéstă Cetate Chilia are numele de'ŭ dicŭ *Ahilia*. Cetesce Geografiele ceste mai de curēnd și veŭ afla in istoriile Țarigradului, că imprumutând cu banŭ Genovezii pre impēratul Țarigradului, se facă oști in protiva Turcilor, le-aŭ pus zelogu Crimul, se'l fie Genovezii, care se chiăma pre atunce Grecesce *Her-*

sonesul, și la istorii tot acela nume are : *Crimul* ; și această parte unghiul Mărei-Negre cu scalele lui, unde'î acmu Bugiacul, și pre atunce Genovezii au zidit Chilia, ce se chiama *Ahilia*, pe Dunărea, și *Chefa* pe malul mării in Crim, ce se chiâma *Theodosia* la istorii. Se află și de Greci făcute cetăți, cum este *Turnul Neoptolimul*, in gura *Nistrului*, făcut de *Neoptolim*, feciorul lui *Mitridat*, carele vara in vase pe mare, și érna pe uscat ; cu călărime au bătut pre Tatarii și pentru se împedéce calea Geților, au făcut acea cetate in gura Nistrului, ce se chiamă *Turnul Neoptolim*. In izvódele reposatului Miron Logofétului aflu đicénd, pe părere, se fie pe *Cogálnic*, in Bugéc, această cetate, care se chiâma la Tatarii, *Tatar-Bunar* ; ce acel Turn a lui Neoptolim este pe Nistru, făcut de Neoptolim, feciorul lui Mitridat, nu pe vremea când împărătea Grecii Țarigradul, ci cu mult mai nainte. Déră pe *Cogalnic* de este altă cetățuie, póte tot de Genovezii se fie făcută.— Eară Cetatea Alba, este mai vechiă decât aceste, făcută orî de Daci, orî de Romani.

Scrie *Bonfin*, istoricul Ungur, in cartea X Cap. II *De lucrurile Ungurilor*, că Ludovic craiul Ungurescú, pentru se póta stăpâni fără de grijă pământeni, pus-au de au ziditú cetatea *Severinul*, care era resipită ; așisderea și pe apa Prutului, căria se đicea *Hierasis* (că așa se chiamă Prutul la istorie) se fie făcut o cetate ce se numea *Terh* ; ce cetate ar fi fost aceea și in ce loc la Prut, nu putem sci ; érá ajunge cât se cunósce. Pe urmă craii megiași, și domni țerei au făcutú cetăți aice in țéră.

CAP. XII,

Pentru numele némului acestor țeri și pentru portul lor și pentru graiul său limba lor.

Mare dovédă némurilor din ce redăcină și izvorú sunt, numele ce au și între sine și de la străini, și măcar că nici un némú nu este in tótă lumea se aibă numai un nume ; ce unele de pre capetele cele de'ntéiu vre unú norodú stăpânitoare ; alte nume sunt de pre locuri de unde sunt începute ; multe de pre cetăți mari ; multe de pre ape ; multe cu indelungate vremi stremutate pumirile de pre stăpâni, cum am aretat mai sus, și aretămú și aice. Că vedem némul Nemțescú subt aceste numiri ántéiu și mai ales și mai de cinste : *Alamaní*, și așa le đicú istoriile cele vechi și mai pre urmă și Turcii. Al doile nume le đicú *Germaní*, adecă doi frați, latinesce *Germanus* ; o sémă de istorii le đicú *Teutoní*, de pre capetenia lor *Teuton* ; Italianii le đicú *Tudeschi* ; Leșii, Moscalii, noi le đicemú *Nemți*. Mai apoi alte numiri, despărțite ca crengile dintr'un copaciú : *Sveđii*, *Danií*, *Sacsonii*, *Franțozii*, *Belgii*, *Batavii* și alte țeri mai micí, tot din redăcina cea veche a Alamanilor sunt. Așa *Ispanii*, *Iberii*, *Țeliberii*, *Portugalií* tot un ném sunt. Turcii de pre locul lor *Turhistan*, și de pe căpitenia lor cea de'ntéiu : *Osmangii*, *Otomaní*, *Osmanlií*.— *Moscalii*, *Rușii*, *Bolgarií*, *Serbií*, *Horvații*, *Slovenií*, *Bohemii*, *Tapii*, *Leșii* tot un némú sunt, fără

alte numiri ce au străinesce, adecă la străini; că întâiū acestui némū Greci le-au ȓisū *SavromaŃi*, de pe ochi *mierăi-albineŃi*, adecă de șopărlă, că grecesce *savros* se chiamă șopărlă, ără *mati* ochi. *Tatarii* de pe apa *Tartara*; *SchiŃii* de pre selbătăcie, *iproci*. Așa tôte némurile cu multe numiri, după vreme, tôte sunt; numai unele dintr'ensele Ńi le-am insemnat pentru înȃelesul numirilor mai lesne némului ȃerilor acestora, Moldovei, ȃerei Muntenesci și Romănilor din Ardél. Așa și némul acesta, ce scriemū ȃerilor acestora, nume drept și mai vechiū este *Român*, adecă: *Römlén* de la *Roma*; acest nume din descălecatul lor de Trajan și cât au trăit in munȃi in Maramorăs și pe Olt, tot acest nume au ȃinutū și ȃinū și până astăȃi; și încă mai bine Munteni de cât Moldovenii, că ei și acmu ȃicū și scriū: *ȃera Romănescă*, și *Romăni* acei din Ardél, ér străiniȃi din pregiurū le ȃicū *Vlah* de la *Vloh*, cum s'au pomenit. Tot de la străiniȃi sunt aceste nume de pre Italia, căroră ȃicū *Vloh*. Apoi mai târȃiū Turciȃi, după numele Domnilor ce au inchinatū ȃera la Turci, — ȃicū Moldovenilor *Bogdan*, ér Muntenilor *Caravlah*; Grecii ȃicū *Bogdano-Vlahi*, ără Muntenilor *Vlahi*. Ér acest nume *Moldova* fi de pe apa Moldova, după al doile *descălecare* a ȃerei de *Dragoș-Vodă*. Éră Muntenilor, ori de pre Munte, ori de pre Olt: *Olteni*; Leșii le ȃicū *Molteni*. Măcar că și la istorie și la graiul străinilor, și intre sine, cu vreme, cu vécuri, cu priminele, iaū și dobăndescū și alte numire, ără acela ce este vechiū nume, stă neclintit *Român*! Éră cum se fie acest nume *Vlah*, de pe numele lui *Flac* Hatmanul Rómului, precum scriū unii in létopiseȃile séle aice in ȃeră, basne sunt. Și așa dovedind numele némului acestuia dintr'aceste ȃeri, cum se vede din istoriciȃi mari și marturiȃi ȃerilor impregiur, ne trage rândul a pomeni de portul, care acmu portul stătătorii ca numele și ca limba nu este, ce cu vreme iaū portul némū de la némū, unde și locul aduce de le caută locuitorilor a'și face haine, îmbrăcăminte trupului, cum este firea cerului și pusórea vre-unei părȃi de loc. Că partea despre Méȃiă-Nópte unde trăescū Moscalii, Rușii, Tatarii îi fórté rece, cu erni grele, și măcar cum sunt și pre la noi erni mari, ără la ȃera Italiei erni ca aceste nici odată nu sunt, ce fórté blănde erni; nici vara căldură așa mare. Le au căutat dar acestor ómeni mutaȃi pre aceste locuri a'și schimba și portul hainelor după vremea acestui loc. Cătră aceste se cauȃi ce scrie iscusitul istoric *Laurentie Topeltin* din Mediași. Cuvintele lui Ńi le izvodesc: «*Romăniȃi de Ardél ai nostri pórtă haȃnele lungi, îmbrăcat tot trupul; ne facū mare invěfătură portului din vecii de demult, care au ȃinutū părȃile aceste de la Septentrion, (adecă părȃile ce sunt apropiete spre Méȃiă-Nópte), care haine pomenesce un dascal anume Marȃiales că se chiamă Endromida, portū vechiū nemândru, ără bunū de luna lui Decembrie. Șlice ai de píslă*» pe limba nóstră glugă, care spunū că și boierii aice in ȃeră mai de mult purta chivere ca acele. Éră ventru încălȃminte, ȃice tot acest istoricū *Topeltin*, — și nu de la sine, ce pune cuvintele altor istoriciȃi mai vechi de cât dñsul, anume *Alfons* și *Plaut* și *Angel*, cariȃi au scrisū cărȃi de portul cel vechiū a limbilor: «*Felul inecălȃmintelor Romănilor este pelea crudă de dobitoc, invălit piciorul bine in obiele de lăndă încălȃșă, legat cu curele peste picior, de la degete până subt glezne, și acesta e portul Romanilor celor vechi strămoșilor lor, cari purta in oșȃi a slujito-*

rilor oștenî. Țr la Römleñi numai atata deosebire vedemî, precum cetimî la istoriile cele vechî, că oștenî Römuluî nu învălea in obiele, ce gol piciorul încâlfa cu pele și cu legături încruciș.» Așa este *Descălecatul* acestor țeri de Römleñi, cum s'au pomenit prelarg, Țr nu din tâlharî, cum au scrisu basne Misail Călugăru și Istratie Logofētu.

După acêsta am socotit a fi cu cale se scriemî împărațîi Römuluî mai ăntăi, până unde și la ce împărație au năbușitū pe aceste locuri Bolgarî și mai pre urmă Atila, care se scrie *biciul lui Dumneđeu*, cu Ungurî, Tătarî de au pustiit aceste țeri. După ce s'au întorsū Trajan, al șeptele an a împărației sêle, aflat-au in Rôm sol de la India venit, și acolo au poruncit de au făcut acel stîlp de minune in pomenire ce au bătut pe Daci. Mai pe urmă viind *Constantin Cel-Mare* împăratū in Rôm, cum scrie un istoricū anume *Amian*, s'au mirat de făptura aceluî stîlp a lui Trajan. Alte făpturi, stîlpi ce era in Rôm, unele de cutremurul pământuluî au cădūtū, altele cu vremi îndelungate s'au risipitū, Țr altele neprietinî le-au stricatū, Țr *stîlpul* lui Trajan au stătut multă vreme. Și pe urmă la anul Domnuluî nostru Hristos 1594, precum mărturisesce *Caronie*, au pus in vârful stîlpuluî *Sicstus Papa Römuluî* icôna sfântuluî *Apostol Petru*, făcută de aramă cu aur poleită. Supus-au Trajan împărat in al optule an a împărației sêle pre *Armenî* și pre *Parthî*, și zăbovind Trajan împărat in țerile Resărituluî, făcend pace cu Iverî, cu Saromațîi și cu alte limbî, luândū Vavilonul, au făcutū căutare ostilorū sêle, in care au aflatū Crestinî 10,000 și 'i-a urgisitū, adecă 'i-au trimesū in urgie la țerile Armeniei. Țr un ispravnicū a curței lui Trajan anume Romul, hulind acea faptă a lui Trajan și mustrându'l pentru Crestinî, s'au mâniaț Trajan, și au poruncitū de l'au omorîtū.

Pe aceeași vreme zebovindu-se Trajan in Cesaria Capadociei, au mai omorîtū și pre Iacentie cămărașul seū, pentru legea creștinăscă. Pre acêstași vreme a împărației sêle, al unspredecele an, fu aruncatū fiarelorū selbatice sfântul Ignat Episcopul de Antiohia. Țr la al doispredecele an a împărației sêle, zebovindu-se, apucatu'l-au Țrna in Antiohia, și făcendu-se cutremurul mare in orașul Antiohiei, atăta cât abea au scăpat împăratul pre o ferăstră afară. Arătatu-s'au și in Rôm multe semne rele de mórtea lui Trajan împărat, ca biserica seū Capiștea cea păgănescă ce se chiama *Pantheon*, care era cea mai de frunte, fu detunată și arsă. Țr la al 15-le an a împărației lui, fiind cu oștile sêle in Siria, dupe ce dobîndise *Vavilonul* și *Arabia*, curend s'au ruptū din mână lui *Arapî* și *Agarenî*, din care abia au scăpat Trajan cădendū tunete și tresnete cu vremi rele și mulțime de muști acoperindu-Ț oștea, și el bolnăvindu-se, din care bôlă n'au mai ajuns se mai vadă Rômul, că înturnându-se se vie la Rôm au murit Trajan in Cilicia in orașū in Salonic ce se chiamă și *Trajano-polis*, de bôla ce'Ț dîcu hidropică, mestecată cu apoplecsie, Țr cum scriū unî de vintre. Și au adusū oșele lui in Rôm, și l'au îngropatū intr'acel turnū a lui. Împărațit-au ani 19, și luni 6; fost-au de 61 ani de vrěstă. Număratu-l-au Römleñi intre Dumneđei seî, că avea in poveste Römleñi pre acest împăratū: *mai fericitū decăt August, mai bun de cât Trajan*, cum laudă cu îmbunăturî pre alți împărați ai lor. Luase Trajan feciorū de sufletū și moș.

tenitor împărăției pe *Adrian*, nepotul de sor al seului, care aștătat împăratul pe urma lui, în anul de la Hristos 118, și papa Rămului era pre atunce *Iorest*, 6ră cum scrie *Varonic* 120 de ani.

D6că stătu împăratul *Adrian*, se areta blandul ca se-l ție de bunul sfetnicul lui, adev6rindu-se ca fără sfatul lor și fără voia lor nimicul nu ar face, nicul ar certa, seul ar urgisi pe cine-va, iprocul. Eară pe urmă acestul împăratul multe muncil au făcutul creștinilor; pe *Eustatie Plachida*, sfântul și dreptul, ce se numea al doile *Iov*, vestitul hatmanul a lui Trajan, împreună cu femeea sa și cu copilul seil, 'i-au pusul pe boi de aramă aprinsul de focul; lăsamul a pomeni creștinul cățil au luatul muncă pe vremea lui Adrian.

Eară al patrulea anul acestul împăratul, fiind în Britania, și vrindul se despartă, se osebeșcă pe Rămleul de alte n6muril barbare, au poruncit de au făcutul zidul, locul de opt-șecul de mile, pentru pază, ca se nu se rocoșeșcă alte limbil barbare asupra Rămului, și au poruncit de au stricatul podul ce făcuse Trajan împăratul peste Dunărea. Eară la al cincelea anul a împărăției sele s'au întors din părțile Resăritului, la Franțozil, apoi la Ispania. În al șeselea anul a împărăției sele se întorse la Reseritul, și rocoșirile *Parthilor* le aședă. Și de acolul au venit în țera Grecescă.

În al șeptelea anul, de la Athina, unde au petrecut peste iarnă, s'au întors în Răm. În al optelea anul, care este de la Hristos 125, au mers la Africa, unde au aretat multă facere de bine. În al un-spre-șeculele anul s'au întors de la Africa pre la Athina, unde iernândul și a doua 6ră, au trecut la Asia. În al dou6-spre-șeculele anul a împărăției sele, de la Asia, unde au fost aședat pre cățil-va la prieteșugul seul și ales pe Cosroes Craiul Parthilor, s'au întors în Siria, unde au descălecat altul oraș pe lângă *Ierusalim*, și 'i-au pus numele *Elia-Capitolina*, și acolul au făcut Biserica lui *Ioves* Bozului seul *Iupiter*; Grecil șicil *Zeus*. Pe acelașil locul era 6re-când sfânta biserică a lui Dumneșeul, și au tocmil Ierusalimul care era stricatul din temelie, încă de Tit împăratul, și după ce isprăvil acel orașul au venit în Arabia și la Pelisia, și au pus de au înfrumusețatul mormântul lui Pompeiul, ce l'au fost omoritul Iulie Cesar.

Ea ră în anul împărăției sele al 14-e și al 15-le și al 16-le s'au rocoșitul jidovil asupra împăratului, pentru căcil le-au spurcatul locurile sfinte; improtiva cărorul au trimes Adrian pre *Iulie Sever*, care v6d6ndul multime de jidovil n'au cutezatul fățilșil a le da resboiul, ce pre incetul incungiuurându-le căile, de le impedica hrana, cu meșteșug supuindu-l, așa au întorsul pe jidovil, cât pușinul au scăpatul vil dintr'ănsil, în treil ani stândul Sever pregiur dînșil. Și luându-le jidovilor cetatea *Vedua* cu alte 50 de cetățil mai micil, risipitu-le-au până în temelie și au omoritul ca la 580,000 de jidovil. După aceea și-au ales *Adrian* împăratul șie feciorul și moștenitorul împărăției sele pre *Comod* și l'au numitul *Eliever Cesar*, și îndată l'au pornil în țera Ungurescă Voevod și ocărmuitor țerilor Unguresc. Ce într'acelașil anul au murit *Eliever Cesar*, fiul de sufletul a lui Adrian. V6d6ndu-se și *Adrian* împăratul stăbitul de bole, au alesul la împărăție în urma sa de împăratul, pre *Antonin Piu*, și cur6nd într'aceștil ani au murit; împărățit-au Adrian anul 20. Pe urma lui au stătat împăratul *Antonin Piu* (adecă cel bunul). Acestul împăratul era blândul, milostivul și înduratul, pentrul

aceea 'i-au  is  *Pi *, adec  *bun *, c   i g na de pre crestinii  u incetat c t va vreme  i se 'mul ise legea crestinesc  p n  la Sarmati, la Daci  i la Nem i.

Ear  in al cincelea an a imp r tiei s le, s'au a i at   r  g na asupra Crestinilor de ispravnicii ce era pu i pre la orașe  i  eri;  i v d nd  imp ratul c  se imul ise creștinii,  u dat porunc  tare se nu se cite c  c r ile Sibilelor in care se afla mare hulă legilor p g nesci,  i laud  mare legii Cre tinesci. Era pe acea vreme pap  in *R m Telesfor*, In  ilele acestui imp rat redicatu-s'au mincinosul eretică *Valentin* de la *Egipt*, fiind  filosof de a lui *Platon*. Inv ta acest  eretică că sunt 30 de Dumne ei,  i at te Dumne eite; inv ta cum *Hristos* s'au n scut din fecior , lu nd  trup  din cer cu care  u trecut prin fecior ,  i ca aceste basne. A i derea  i alt eretică s'au izvodit tot pe vremea acestui imp rat , anume *Marchion*, din Pont, care urma inv t tura lui *Cherdon*, cum ar fi doi Dumne ei, unul bun  altul re ;  i Dumne e  cel re   u dat legea cea vechi ,  r  cel bun  legea cea nouă. Pentru bl nde ile acestui *Antonin* imp rat  multe  eri ce s'au fost desb tut  de subt ascultarea imp r tiei R mului s'au schimbat  de bună voie  r subt st p nirea R mului. Murit- u *Telesfor* papa, muncit  pentru Hristos in al cincii-spre-decele an  a imp r tiei lui *Antonin Păi*,  i in locul lui  u stătut Papă *Igin*. Scrie *Baronie*: « r  dup  Telesfor s'au f cut  cutremur mare in R m  i  u ars  340 de case, in R m.» Pu in   u trăit papa *Igin*, c   u murit mucenic ,  i in locul lui  u stătut Papă *Piul*, in al 19-le an a imp r tiei lui Antonin. Acesta *Piul* Papa  u a e at Pa tile, se nu se facă de crestinii cu jidovii, a patra-spre-dece  i a lunii, ce după Pa tile jidovesci in Dumineca viitoare se serbeze Creștinii Pa tile.  r  la 24 de an  a imp r tiei lui *Antonin* Cesarului,  i- u s r it via a in buna b tr ne e, fiind cu vrista de 74 de an . Domnit- u apr pe de 24 de an , mai l udat  de c t  al i imp ra i de mai nainte de d nsul.  r  pe urma lui *Antonin*  u st tut  doi Cesari imp ra i R mului: *Marco Aurelie*  i *Lucin Veru* carii se numea *Antoninii*.  r  la al cincelea an  a imp r tiei acestor doi imp ra i, s'au redicatu cu o ti asupra Parthilor  a Armenilor,  i cu isb nd  s'au intors . Ap i la anul  i Marcomanii s'au redicatu  i s'au roco itu despre imp r tia R mului, asupra c rora  u purces  imp ra ii cu mari gătirii, c   i alte  eri  i Ungurii s'au fost  unit . V d nd  aceste imp ra ii  u a e at  de odată  erile Serbiei  i Italia despre Marcomanii  i ei s'au intors  la R m,  i pe cale  u murit  *Lucin Veru* imp ratul, de apoplecsie. Scri  unii, precum Marcomanii  u trimes  sol  la imp ra i cum se vor pleca fără arme subt imp r tia R mului; ci la al decele an  a imp r tiei s le, *Marco Aurelie* pornitu-s'au cu mari o ti asupra Marcomanilor  a altor  eri, care se desb tuse de la st p nia R mului, cum  i Ungurii. Stătut- u un  resboi  intre R mleni  i intre *Marcomanii*; ce 'i- u infr nt imp ratul pe Dun re, bulzindu-i pe ghia a pre Marcomanii  i pre Ungurii.  r  in 20 de an  a imp r tiei s le *Marco Aurelie* perdut- u 20,000 de  stea sa, inchid ndu-l la locurii strimte *Marcomanii*  i *Cvadit*,  i alte nemuri megie e. In strins re ca aceea fiind  *Marco-Aurelie* imp rat  cu o tile,  i neav nd  alt  n dejde in jertfele bozilor se ,  u poruncit in taber  se strige de s'ar afla creștinii o teni cu d nsul, se facă rug  la Dumne eul cre tinilor  i se cee ajutor imp ratului. Dec  acolo in  stea lui era 12 polcuri de cres-

tinii, cari indata puindu-se toti cu genuchile la pamantu de se rugara lui Dumnezeu, indata s'au pornitu grele ploii cu fulgere si trasnete asupra vrasmaşilor, cat 'i-au inecatū plōia, si s'au resipitu; si birui pe vrasmaşii sei *Aurelie* impēratū. Cunoscēnd impēratul acel darū de la Dumneḃeul creştinilor, si izbānda ce s'au făcutū precum însuşi aū scrisū in cărţile sēle la sfatul Rōmului, poruncind se nu se facā gōnā asupra creştinilor, nici se'i pārescā nime, cāci s'ar mār-turisi a fi creştinī. Şi in scrisorile lui ce aū trimisū la Rōm, mār-turisesce *Marco Aurelie*, cā fiind in mijloculū ţerei Nemţesci, intre mulţi s'au tīmplatū aceste, măcar cā unii scriū cā s'au tīmplatū in ţera Ungurēscā de josū, unde este acmu Austria. S'au fostū sunat atuncea de peirea impēratului intr'acel resboiū, care aūndū un *Avidie Casie* s'au redicat asupra impēraţiei la Resāritū, si pe urmā adevērindu-se cā impēratul este viū, fu ucisū acel *Avidie* cu feciorii sei de oştenii ce era cu dīnsul. Şi mergēndū impēratul *Marco-Aurelie* cu oşti ērā asupra Nemţilor [si a Ungurilor, aū murit in Beciū, si aū remas fiul seū *Comod* in locul lui impēratū

Aşēdēnd *Comod* impēratul locurile despre Nemţi si despre ţera Ungurēscā, s'au intorsū la scaunul seū la Rōm, ce era departe. Acestū *Comod* spurcatū era in tōte, care pentru spurcata viaţa sa fu uritū tuturor; cā vrea norodul se'l numēscā si se'l aibā ca pe un Dumnezeu si se'l chieime fiul lui, *Iraclie Zevs*, puindu-şi si stīpū in Rōm, si nerābdānd norodul tirāniile si spurcāciunile lui *Comod*, fu sugrumatū, dupā ce aū impēraţit anī 12. Pre urma lui *Comod* ales-aū sfatul, boierii, impēratū pre *Elvie Pertinacs*, ce numāi 88 de zile aū impēraţit, si fu omoritū de slujitorii, cu indemnarea lui *Iulian Māsdēlnicul* cā aū datū mazădā slujitorilor de l'aū ucis. Impēraţit-aū si *Iulian* 55 de zile si fu omoritū si el. Pre urma acestui fu alesū de oştenii *Septimie Sever*; ērā in Britania furā aleşi doi impēraţi *Pisfinie cel Negru* in Siria, si *Clodie Albin* in Britania. ērā Sever primind soţie la impēraţie pre *Albinie* s'au pornit cu oşti asupra lui *Pisfinie cel Negru* si biruindu-lū l'aū omoritū; si impēraţindū *Sever* pornitu-s'au cu oşti asupra Bisanţiei in anii de la Hristos 196 si asupra Barbarilor, si a lui *Penşin cel Negru* si dupā trei anī fiind incungiuaratā Bizanţia o aū dobānditū si 'i-aū stricatū zidurile si o aū făcutū ca unū satū. Inturnatu-s'au *Sever* cu izbāndā la Rōm si din voia sfatului aū coronitū pre fiul seū *Basian*, soţie la impēraţia Rōmului. In zilele acestui *Sever* aū fost mare gōnā asuprā creştinilor; ērā pre aice pre la Dacia aū aşezat căpī-va Ispravnicii si Dregātorii pre cari anume nu'i scriū istoricii, si acei ispravnicii pōte cā aū făcutū *Turnul Severinul* in ţera *Muntenēscā* de se pomenesce pānā astāḃi. Murit-aū *Sever* in *Britania* dupe ce aū impēraţit anī 17, si l'aū adusū feciorii lui de l'aū ingropatū in Rōm. Stātu impēratū *Antonin* si *Geta* feciorii lui *Sever*, si nu trecu o lunā de zile acestorū doi fraţi, si aū giunghiatū *Antonin* pre fratele seū *Geta* in braţele mame-sa, si purcēsā *Antonin*, ce'l ḃicū *Caracal*, in părţile despre Dunărea si spre Miādīā-nōpţe cu oşti; si intorcēndu-se dintr'acele părţi, decī aū mersū la Antiohia apoi la Alecsandria, si acolo pe mulţi oraşeni aū omorit. Purces-aū cu oşti *Antonin Caracal* asupra Parthilor, trimiţēndū sol de aū cerşutū pe fata Craiului Parthilor, pre care neprimindu-l se-l fie ginere, aū intrat cu oşti in ţera Parthilor de aū prādatū. Vrājitu-l-aū

unū matematicū anume *Sarapion* și aū ȕisū cā va muri curēnd *Antonin*, și'ī va lua impēraȕia *Macrin*; și eșind impēratul la vēnatū și din porunca luī *Opiliŝ Macrin* Ispravnicul Divanuluī fu omoritū *Antonin* impēratul; 6 ani aū impēraȕitū *Antonin*. Ērā *Opilie Macr* invārsāndū cāȕi-va bani la ostașī, stātu impēratū ș'aū impēraȕitū ani 8' și l'aū omoritū ostașīi. Pre urma luī *Macrin* stātu impēratū *Eliogabal* care s'aū numitū *Sardanapal* și viindū la Rōm *Eliogabal* multē rele și spurcate fapte aū aretat in Rōm, și ș'aū alesū soȕie la impēraȕie pre *Alecsandru* fiul mai micū a vėru-seū; și l'aū numit *Cesar*. Și de aice aū inceputū a avea ré cārmā *Dacia* și țera *Ungurēscā*, cu alte țeri cāte-va supuse impēraȕiei Rōmuluī, din nepaza impēraȕilor. Ērā pre *Eliogabal* pentru nespusele spurcāciuni il uciserā impreunā și pre muma-sa. Stātu impēratū insușī *Alecsandru* din cārma māne-sa, *Mamia*, nefiind incā la vrēstā. Acestū impēratū aū izvoditū la inceputul stāpāniei sēle acestū vrednicū cuvēnt: *Ce nu'și poșteșcī fie a fi altuia se nu faci*. Așēdat-aū acest impēratū giudeȕele ce aū fostū mai nainte stricate in Rōm și pre la alte Olate; făcut-aū in Rōm și Ferede de ape calde, care se chiamā terme, și le-aū numitū feredeile luī *Alecsandru*. Așēdat-aū acestū impēratū tocmele bune in *Dacia*, unde suntemū noi Moldovenī și țera *Ungurēscā*; mers-aū cu oșȕi acestū impēratū așupra luī *Artacsercs* impēratul Persilor, și biruindu-ī s'aū intors cu isbāndā la Rōm. Ērā in hronograf scrie, cā mergēnd acestū impēratū așupra Persilor, aū luat cu sine și pre mumā-sa *Mamia*, și infringēndu-ī Perșīi aū peritū multe oșȕi Rōmlenescī, și prinserā și pre impēratul și pre muma-sa și perirā ca nime de dīnșīi. Ērā pre urmā rădicāndu-se așupra Nemȕilor pentru rocoșiturile lor, ce pentru cāte-va polcurī de slujitorī ce 'ī-aū fostū lipsitū din slujitorie și-aū agonisitū urā despre toȕi, și l'aū ucisū, junghiatū impreunā cu mumā-sa. Pe urmā stātut-aū impēratū *Macsimin*, fiind de nēmū *Got* de pre tatā, și pre muma-sa o chiamā *Mana*, de nēmū grosū și barbarū; acestū *Macsimin* luā izbāndā de biruinȕā așupra Nemȕilor, și indatā, fără sfatul Domnilor, aū ales pre fiul seū *Cesar*. Și intornāndu-se din țera Nemȕecā venit-aū in țera *Ungurēscā* de aū iernat in orașul ce se chiamā *Sirmia*, unde multe rēutāȕi și prāȕi aū făcutū. Aceste făcēnd *Macsimin*, nu de impēratū ci de tālhariū fapte, s'aū rocoșitū oștea ce era in Africa și aū rădicatū impēratū pre *Gordian*, omū bētrīnū de vārstā, dāndu-ī soȕie la impēraȕie pre fiul seū *Gordian-cel-tēnēr*; cariī domnind douē luni in Africa il uciserā pre amēndoī *Capelian* Hatmanul luī *Macsimin* și cu alȕīi. Ales-aū sfetnicīi impēratū pe *Marco Clodie Pupian*, și pre *Decie Celie Balbin*, in ani de la Hristos '237, līngā cariī aū adaosū norodul Rōmuluī *Cesar* pre *Gordian*, nepot luī *Gordian* celui bētrānū; ērā *Pupian* și cu *Balbin* cariī era mai mult apārātorī luī *Gordian* copiluluī impēratū, măcar cā era priimiȕi și dragī noroduluī, ērā urȕi ostașilorū, il uciserā pre amēndoī. Remas-aū *Gordian* singur la impēraȕie cu mare poftā de sfatū și de norodū, stāpānitoriū in liniște. Acestū *Gordian* tēnērū aū incetatū și gōna de pre creștinī; in anul de la Hristos pre atuncea 241 s'aū intārītat oșȕi mari intre Rōmlenī și intre Perșī; cā persīi prāda *Mesopotamia*. Ērā impēratul *Gordian* 'și-aū luat impērātesā pre fata luī *Misitie*, omū alesū și prea invētatū, și aū apropiat pe socru-seū cātrā sfaturile sēle, și aū pornit *Gor-*

dian cu mare óste asupra *Persilor*, lăsând pre socru-seu in locul seu la *Róm*; biruit-au *Gordian* pre *Persl*.

Murit-au socru-seu *Misitie*, și făcându-se mare cumpete de pâne in *Róm* státu Ispravnicu și apărătoru lui *Gordian*, *Filip Arapul*. Érá *Gordian* gätindu-se să se întórne la *Róm* cu veselie de izbändă, se redicară ostașii și puseră pre *Filip* la împărăție. Acestu *Filip* era dragu Ungurilor, și cu multe daruri dăruindu-ı și o biserică ce'ı dıcu *Lavrénı*, fiind seracă o au imbogățit-o. Aședat-au și pace întemeetă cu *Persii*; au ziditü și cetate in țera Arăpescă pre numele seu *Filipopolis*. Érá intre tiranı împărățind *Filip*, ı uciseră pre dınsul și pre feciorul lui, după ce au împărățitü anı 7, — pre tecior in *Róm*, érá pre bătrănul intr'unu oraș ce'ı dıcu *Verona*. Stătut-au împărățü pre urma lui *Filip*, *Decie*, de némul seu Ungur, din țera Ungurască din josü, din tãrgul *Tebal*, om tare și vestitü de vitejie și indatä 'și-au alesü pre feciorul seu *Hestrug* soție. Acesta *Dejie* împărățü mare gónă au ațțatü asupra creștinilor; érá in anul de la *Hristos* 251, gätindu-se cu oști asupra *Gofilor*, cariı prăda *Misia*, ce se chiamă acmu *Dobrogea* și *Tracia*, viclenindu-l *Tribunie Galba*, äntëiü feciorul seu in resboiü au perit, érá *Decie* vrëndü se scape, căđut-au intr'o mlaștină cu calul și acolo au perit. Státu împărățü in locul lui *Decie*, *Tribunie Galba*, carele așıșderea își luă soție la împărăție pre fiul seu *Bolisian*. Érá in cursul anilor de la *Hristos* 252, mare omorü s'au ațțatü in *Ethiopia*, din care s'au ämplut și *Rómul*; érá din rea cărmă a lui *Galie* împărățü și a lui *Volosian*, multe țeri s'au desbätutü de subt stăpânia *Rómului*; intre care și in țera Ungurască se rădică *Emilian Voevodul* și Ispravnicul polcurilor Unguresci și'ı puseră ostașii împărățü, și viind cu oști in *Italia*, și tempinându-se cu *Galie* și cu *Volosian* împărății 'ı-au infrântü și fură uciși de oșteni; și indatä redicară împărățü pre *Emilian*, care împărățind in *Róm* numai 3 lunı l'au omoritü oștenii. Státu împărățü *Licinie* pre urma lui *Emilian*, pusü de ostași, și de boerii sfatului întăritü la împărăție, care 'și-au luatü soție pre feciorul seu *Galian*. Érá in dılele lui s'au redicatü *Nemții*, au prădatü țeri de subt stăpânia *Rómului*. Érá in anii de la *Hristos* 257 mare gónă se făcea asupra creștinilor. Érá la anul, *Valerian* lăsând pre fiul seu *Galie*, au purces in părțile *Resăritului* asupra *Persilor*, érá in urma lui *Valerian*, aleseră in *Dobrogea* împărățü pre *Eugenie*, ocărmitorul părților Unguresci, ce curënd 'și-au făcutü mörte însuși cu mânele seıe, pentru se nu încapă viü in mânele lui *Galian*; érá *Valerian* fu biruitü de *Sapor* împărățul *Persilor*, și prinđendu-l l'au belit de viü, și împărăți singur *Galian*; și ințelegënd *Galie* de mörtea tătăne-seü au poruncitü de au părăsitü góna de pre creștinı.

Acestu *Galie* au lăsatü o parte de țera Ungurască de susü *Pipei* fetei *Craiu-lui Nemțescü*, logodind-o se o dea dupe dınsul. Pe vremea stăpânirei acestui *Galian* in cursul anilor de la *Hristos* 256, érá de la zidirea lumei anı 5773, s'au pustiitü locurile aceste unde se chiamă *Dacia*, ce era aședată cu *Römleii* de *Trajan* împărățul *Rómului*, cum s'au dıș mai sus de aședarea ei.

CAP. XIII.

Pentru risipa Daciei ce era de Trajan descălecată.

Aice ne caută a trăgana condeiuł istoriei năstre - se pășimă a scrie și alte némurł de care s'ău risipitő țerile aceste, ăntėiő de *Goșł* și *Ungurł* cu *Atila* Craiuł lor, și pre urmă de *Bolgarł*. Fie dar ăntėiő de *Goșł*. Nėmul acesta a *Goșilor* (precum scrie in cronica Ungurėscă), venise cu mulțimė mare din ostrovul mării Scandinave, despre marea cea despre *Mėđiă-Nőpte*, in cāmpil in-tre *Nipru* și in-tre *Volga* stānd; din care cāmpł gonind pre *Rușł* seő pre *Polovșł*, peste *Visla*, s'ău aședatő singurł in cāmpil aceia, care cāmpil sunt de largł ca la 200 mile de locő. Acolo Domnuł *Goșilor*, anume *Idantirs*, vėđu in oștile sełe pre dinaintea corturilor multe muierł frumőse desfrānate in curvie; le-ău gonitő de la corturł peste apa *Volga*; care muierł amblānd prin puștiile *Iohreł* se impreună cu Dumneđeił ceł de pādure, cum iső *Faunil* și *Satiril*, așă cāt s'ău născutő dintr'ānsele mulțime de őmenł; și sciind acele muierł cā le-ău gonitő pentru frumusețe de la corturł, pentru aceea cineșł copilul ce i se nășcea łł spinteca obrazul in doue, ca se pae grozlic și strașnic, și așă s'ău născut mulțime de őmenł grozavł și groznicł de ceea parte de *Volga*. Ēră *Goșil* petrecėnd cātă-va vreme pre acele locurł se inturnară la *Panonia*, unde-ł acmu țera Ungurėscă; Ēră *Panonia* s'ău numitő și se numesce de pre numele lui *Panon*, care ău fostő din seminția lui *Sim*, din urmașil lui *Meset*, și din fecioril *Aranil*; așă łșł scriő Unguril inceputul seő.

Acel *Panon* din ceł mai nainte caril ău fostő trimișł de Noe in tőte părțile lumeł ău stăpānitő cu semințiiile sełe intr'aceste părțł pe Dunărea; și de pre numele lui, ăntėiő Grecil *Peonia*, apoi Latinil *Panonia*. Pe acėstă Panoniă s'ău aședatő *Goșil* ca la casele lor, in anil de la Hristos 380. Ēră pre urmă s'ău tāmplatő unő *Uhru*, dintre aceł grozlivł ce s'ău născutő dintr'acele muierł (cum s'ău scris mai sus), acolo peste *Volga*, de ău eșitő la vėnatő și aflānd un cerbő albő l'ău gonitő pānă ce ău trecutő peste apa *Volga* in cāmpil unde trāise mai nainte *Goșil*, unde n'ău mai vėđuț vānătoriuł acela pe cerbő, ce s'ău uitatő loculuł. I-ău plăcut locul, și intorcėndu-se la ăł seł le-ău spus de locurł frumőse și desfrānate, la care s'ău clătitő acea mulțime de őmenł strașnicł și grozlivł de peste *Volga*, și s'ău și aședatő intr'aceł cāmpł. Acolo aședėndu-se puțină vreme, neavėnd hrană bună ău trimiső őmenł se cerce locurł mai bune de hrană, caril ău aflatő țera *Panonia*, pāmėntő de hrană, și așă s'ău pornitő aceł de la *Iuhra* cu tőte casele lor la *Panonia*, locuind atuncea in *Panonia* și *Goșil*, cum s'ău pomenit mai sus. Vėdėnd *Goșil* un norodő groznicő, cumplitő și multő, venind asupra lor, caril in-ttru nimica nu'șł socotea viața lor, ău fugitő de'naintea lor la Italia, Ēră ei s'ău aședatő in *Panonia* cu domnu lor *Rava*, in vremea Cesaruluł *Gratian*, și s'ău numitő *Humnł*, de pre numele apei *Humna*. Decł petrecėnd *Humnil* in *Panonia* un-

de-î acmu țera Ungurască, in urma *Goșilor*, cum s'aũ pomenitũ, s'aũ redicatũ Rõmleniĩ, cu oști asupra lor și aũ biruitũ ei pre Rõmleni cu Hatmaniĩ ce avea Rõmleniĩ, anume *Macrin* din *Iliria* și *Petricũ*, din țera Nemțescã, și n'aũ pututũ sta improtiva lor. Dupã mórtea domnului seũ *Ravin*, 'și-aũ redicatũ craiũ șie pre acel mare cumplitũ, pre *Atila*, in anul de la Hristos 428, craiũ ănteiũ Ungurescũ, pre carele îl numia Tãtariĩ *Ehelo*, bãrbatũ tare la minte, hãtru, la inimã îndrãznețũ, norocosũ ; și se scria așa : *Atila fecior lui Bendecuș*, *nepotũ marelui Nemvrod*, *crescutũ și ținutũ in Engalda*, *din mila lui Dumneșeu craiũ Ungurilor*, *a Mădilor*, *a Gotilor*, *a Dacilor*, *biciul lui Dumneșeu*, *spaima lumei*. Adunatus-aũ cãtrã Atila și alte țeri dimprejur, cum isũ *Marcomaniĩ*, unde este acmu *Morava*, unde este acmu *Slonsca* ; *Gepidiĩ*, unde-ĩ acmu *Litva*, *Svezii*, *Șvabiĩ*, *Geruliĩ*, noróde din părțile de la Mădiã-Nópte, și aũ intratũ cu acești ómeni in țera Nemților, unde multe țeri și orașe aũ luatũ și le-aũ pustiitũ, improtiva cãruia s'aũ pornit *Jicomont* cnézul de *Constrinția* cu oști ; ce fu biruitũ de Atila, și atuncea aũ luatũ Atila cetãți vestite : *Argenta* și *Lugdunul* de le-aũ risipitũ in urmã.

Èrã dupã ce aũ înțelesũ Bolgariĩ, cariĩ trãia spre Mădiã-Nópte si spre Resãritũ pre apa *Volgã*, de clãtirea Humnilor in părțile ce am pomenit mai sus, pomenitu-s'aũ și ei cu povățuitorul seũ *Derbal* și ănteiũ aũ lovitũ *Dacia*, unde suntemũ noi acmu, Moldoveniĩ și țera Muntenescã, — de aũ pustiitũ descãlcarea lui Trajan impãratul ; și aũ fugitũ Romãniĩ cine incotro aũ putut scãpa, peste munți, la Maramorãs, și Munteniĩ pre Olt, și s'aũ aședatũ Bolgariĩ pre aice. Èrã in anul de la Hristos 454, înțelegẽnd Bolgariĩ de mórtea lui *Theodosie* impãratului Grecescũ, aũ trecutũ de aice peste Dunãrea, ș'aũ luatũ amẽdouẽ Misiile ce se chiamã acmu Dobrogea-cea-mare și cea micã, fiindũ intre impãrații Grecesci netocmãla de casã ; și pre numele lor acele părți le-aũ numit, *Bolgaria*, care cu acestũ nume se chiamã pãnã astã-đi, și singuri Bolgariĩ aceia spunũ și pomenescũ cã stremoșii lor aũ nemernicitũ pre aice din țerile *Moschicesci*.

Acei Bolgariĩ aședẽdu-se in țerile de peste Dunãrea, aũ stãtutũ o parte mai mare din *Tracia*, și pre *Zinon* impãratul Grecescũ l'aũ bătutũ in anul de la Hristos 476, ș'aũ aprins Țarigradul cu focũ de aũ arsũ. Èrã pre urmã *Anastasia* impãratũ vèdẽndũ mare nevoie despre Bolgariĩ, aũ fãcut zidũ de pãtrã, de la *Silivria*, din malul *Mãrei-Albe* pãnã la *Marea-Negrã*, ca se aibã odihnã de Bolgariĩ de dupã acel zid. Èrã *Tracia* aũ remasũ cu *Odrinul* fãrã apãrare, care o aũ stãpãnitũ *Bolgariĩ* ; și pre urmã oborind zidul, prãda *Bolgariĩ* olatele Țarigradului, precum mãrturisesce *Cromer* (Cap. VIII) aducẽndũ mãrturie pre *Pomponie Mela* ; și pãnã astã-đi se cumoscũ une semne de aceluĩ zidũ, fãcutũ de *Anastasia* impãratul Țarigradului, ce l'aũ lucrat in anũ 26.

Acestũ impãratũ *Anastasia* fu omoritũ de trãsnetũ ; èrã Bolgariĩ cu domnul lor *Hrum* aũ prãdatũ țerile Grecesci și le-aũ stãpãnitũ.

De aice ne întórcemũ la rindul istoriei nõstre, pentru mai bunã deschidere minții cetitorului, lãsãnd la alții se scrie de némul Bolgarilor, ce se tragũ tot din *Sarmași*, din *Slovași*, cum amã aretatũ mai sus, unde scrisemũ némurile, care de unde se tragũ de dupã potopũ, și in lume reșchirate.

Alice vomă mai pomeni pentru Atila, care aŭ eştită cu Unguriŭ in Panonia, cum amŭ scrisŭ mai susŭ.

După ce se rădică craiŭ Atila ş'aŭ ales locŭ de scaunŭ crăiei sële *Sicambria*, unde era *Buda* cea veche, vrënd se aşede stăpănia Sciŭiei până la Dunărea Indată puse gîndul se mérgă cu oşti asupra Römleŭilor, luănd soŭie la crăie pe frate-seŭ *Bleda*, érá uniŭ dicŭ că l'aŭ chiămat *Buda*; şi pentru prepusurile viclenilor despre alte părŭi se nu se aŭiŭte asupra lui, făcu mai mare pre frate-seŭ pe tótă *Sciŭia Europei* sêu *ŭera Tătărescă*, dāndu-i mare putere. Érá după ce aŭ mersŭ cu multe oşti, *Atila* trecënd Dunărea aŭ prădatŭ olatele *Traciéi*, *Macedoniéi*, *Iliricŭl*, de care s'aŭ pomenitŭ mai susŭ. Érá trecëndŭ *Atila* cu oştile sële in *ŭera Francésă*, incungiurat-aŭ cetatea *Avrelia*, in care cetate era Sfântul Anania Episcopul, carele vėdënd atătea tirāniŭ, ce făcea *Atila* asupra creştinilor, se sui pe zidul cetăŭei şi stupind pre tiranul *Atila*, indată şi se porniră nevarnice ploŭ, cât 'l'aŭ căutatŭ a lăsa cetatea, şi s'aŭ dusŭ de acolo asupra Römuliŭ prădānd şi arđënd. Şi dobāndind Römŭl, făcut-aŭ mare cazne şi munci pre creştinŭ; érá fiind acolo Sfântul *Picazie*, şedënd de-naintea bisericii cu soră-sa, grăia cătră *Atila*: *Pentru ce, Atilo, faci gónă asupra creştinilor, norodul lui Dumneđeŭ cu atăta tirānie? de vreme că te chiāmŭ Biciul lui Dumneđeŭ, căeŭ nu pedepsescŭ pre ceŭ reŭ şi māndri! érá pre ceŭ plecaŭ, cariŭ cadŭ la picioare-ŭi, ŭie ŭŭi dāŭ agonisitele sële şi grumazŭi, căcŭ nu-ŭ ierŭŭ, de vreme ce Dumneđeŭ spre ceŭ plecaŭ ŭŭi întorce mila! Adu-ŭ aminte, Atilo, că escŭ omŭ! păzesce că nu ca un omŭ faci ci ca un balaurŭ cumplitŭ, omorŭ ómenŭ. Adu-ŭ aminte că vrei se morŭ; şi cum cu mānile crunte de sānge nevinovatŭ vei sta inaintea scaunului lui Dumneđeŭ, la judeŭŭ? se ŭŭi minte că fără plată pentru nevinovatul sānge nu vei eŭi de la Dumneđeŭ!* Érá dicëndu-le aceste ŭi tăiă capul unul ce sta acoloa, érá pre soră-sa *Eutropia* vrënd se o apuce, că era fórte frumósă fecióră, 'şl'aŭ şi scos ochiŭ cu degetele, dicënd: *Nu va lăsa Dumneđeŭ se privescŭ spre ucigaşul nevinovatului fratelui meu!* Şi acolo aŭ omorit-o şi pre ea.

Érá aŭdind aceste cumplite fapte a Atiléi, s'aŭ strînsŭ toŭi Römleŭii cu oşti, trăgënd intr'ajutor şi pre *Theodorice* Craiul Goŭilor asupra *Atiléi*, şi pre oştile Römuliŭ; aŭ alesŭ Hatman pre *Aefie*, vestitŭ omŭ de resbóie. Inŭelegënd *Atila* că aŭ trasŭ Rēmleŭii intr'ajutor şi pre *Goŭi* asupra lui, s'aŭ sfătuitŭ cu vrăjitoriŭ sei. Fiind atunce *Atila* in părŭile *Galiéi* cu oştile sële, adusără-ŭ oştenii lui un sehastru dintr'o peşteră nflatŭ. Atăta găsimŭ scrisŭ pentru *Atila*.

CAP. XIV.

Aice arată câți ani au trăit pre aceste locuri așezarea Romanilor ce 'i-au așezat Trajan, și câți ani au trecut până la vremea lui Laslău Craiul Unguresc, și pre urmă câți ani au stătut locul pustiu, până la descălecarea lui Dragoși Vodă.

Scrie *Bonfin* istoricul, aducând mărturie pre istoricii mai vechi anume, *Suida* și *Eutropie*, precum : *Aurelian* împăratul Römului vedëndü că nu vorü sta descălecăturile lui Trajan pre aceste locuri, se fie redicatü pre ömeni de prin orașe și de prin sate locuitorü, și 'i-au mutatü peste Dunărea in Dobrogea. Érá *Topeltin* scrie precum : *Gaië Cesar* au stătütü împăratü după Trajan; acela se-i fie mutatü in Dobrogea și atuncea și in 454 ani de la Hristos au nebușitü *Goșil* și alte némuri peste locurile aceste, cum s'au scrisü mai susü. Făcëndü dar socotéla din ðilele lui Trajan, ce au adusü pe aceste locuri Römieni cândü au supusü pre Daci, in anii de la Hristos 103, până la *Atila*, ce au nebușit cu Tatarii, din cari sunt Ungurii de la *Iuhra*, cum scriü istoricii, ani 401 rămänü ani 298 se fie trăitü Romanii pe aice descălecați de Trajan ; cum ðicu alți istorici, se fie descălecatü Trajan țerile aceste in anii de la Hristos 120 ; și la anii 401 au nebușitü *Atila*, și pre urmă Bolgarii cu povățuitorii lorü ; érá dupe ce s'au pustiitü țerile aceste, unii mutați in Dobrogea, de împărații Römului, alții peste munți așezându-se, pe Oltü, in țera Ardélului, alții in Maramorașü până in ðilele lui Laslău craiul Unguresc, cândü s'au descălecatü al doile rëndü țera Moldovei de Dragoși-Vodă, și țera Muntenescă, de Negrul Vodă. Acel craiü au stătütü la crăia Ungurescă in anii de la Hristos 1080 ; érá scoțëndü cei 298 de ani ce au trecutü de la Trajan până la *Atila* cândü s'au pustiitü țerile aceste, și mai alesü de Bolgarii, cari s'au timplatü in anii de la Hristos 401, făcënd socotéla de la *Atila* și de la Bolgarii până la Laslău Craiul Unguresc, pe vremea căruia s'au descălecatü al doile rëndü țera, 700 și mai bine de ani au fostü pustii locurile aceste de *descălecătura* cea äntéie a lui Trajan împăratul Römului. Ce *Goșii* äntéiu, apoi Bolgarii au stepänitü locurile aceste până ce s'au mutatü și ei in alte părți de locü, unii peste Dunărea, pe vremea lui Theodosie împăratul Grecescü, cum s'au scrisü mai susü, alții in alte părți, și rămänëndü de totü pustie țera, nelocuindü nici unü némü până la Dragoși-Vodă in Moldova și Negru Vodă in țera Muntenescă

CAP. XV.

Pentru descălecarea țerei Leșesci.

Descălecarea țerei Leșesci pe ce vreme și de ce nemiş s'au făcută. Fînd cursul anilor de la Hristos Măntuitorul nostru 508, doi frați anume *Leh* și *Ceh*, din némul Slovenilor séu a Sarmațiloră, ómenî îndrăzneți la vitejie, petrecënd multă vreme in neodihná și in ostenelă, dupe ce vedoră netocmela între ai sei, ce se lucra in Iliric și in Dalmația, unde s'au fostu aședatú, cum s'au scrisú mai susú, la rîndul seú, — pre ce vreme au fostu eșitú Bolgariî cu *Derbal* cnézul lorú, de cariî și pustiirea țerilorú acestora s'au făcutú ; — vedëndú acei doi frați oștiriî așitate între némul lorú, vorovindu-se amëndoi, s'au clătítú din Iliric, țera *Arvașilor*, și din Dalmația, de la oștile Slovenesci, care era aședate cu totú némul Bolgariilorú, cercându-și locú de traiú într'alte părți de lume. Dându-se spre Apusul sórelui, in părțile Nemțesci, au descălecatú și au stepănitú locurile între apa *Visla*, *Alba* și *Vesurgu*, adecă *Veserul*, care este sciutú in țera Nemțescă. Désupra acestei ape au făcutú cetate tare și 'i-au pusú nume *Bremen* séu *Bri-zenen*, insemnândú cu acestú nume, cum acolo au descălecatú greutatea ostenelelorú și neodihnelorú séle trecute. Și Nemțiî până in vremele de astădi numescú acel orașú *Bremen*. Și de acolo se pricia și se sfadia cu Nemțiî pentru hotarú și pentru olatele megieșe ; și de la o vreme orașele de pe aprópe și cetățile de bura voie li s'au inchinatú. Érá unele le-au descălecatú ei singuri, și așa *Cehul* s'au aședatú pre Dunărea și pre apa *Elba*, unde se chiamă acmu *Bohemia*, că *Cehilor* le đicú *Bohemî* ; pre urmă au stăpănitú pre *Racuzi*, *Lusația*, *Morava*, *Mesus*, dintru unile gonindú pre locuitorî, într'altele puindú pre de ai sei printre locuitorî cei vechi.

Érá *Léh*, frate-seú, au intratú cu orda sa mai in lăuntru, alegëndu-și locú de traiú mai spre Médiă-Nópte, unde este acmu țera *Leșescă*, și pre apa *Vislei*, de unde s'au redicat *Vandalitîi*, adecă némul *Sarmaților*, s'au aședat cu orda sa, și pe urmă de la capul *Vislei* până la apa *Odera*, spre Médiă-Nópte, și spre Reserítú au stepănitú *Șlosca*, *Marcgrafstava*, *Prușii*, *Pomeraniî*, *Malburgul*, *Lusația*, *Sacsonia* și alte locuri și cnezii, omorîndú pre unî din locuitorî acelor locuri, pre alții gonindu-î din moșiile séle, pre alții priimindu-î la mila sa. Érá unú crăișorú Nemțescú au chiamatú pre *Leh* la *poedinoc cu vierșun*, (?) se se lovescă numai amëndoi din arme, cine arú birui se remăe stăpănia pe séma lui. Și au ucisú *Leh* pe acel crăișorú și 'i-au stăpănit totă țera lui, unde se chiamă acmu *Pomorsca*. Aflat-au locú între ape unde au descălecatú orașe, și au zidítú cetate in țera *Leșescă*, căria 'i-au pusú nume *Gnézdo*, ce se đice *Cuib* ; și acolo, din sfatul vrăjitorilor sei, au aședatú stema țerei séle. Era acolo la acela locú și multe cuiburi de Vulturî prin copaci, și au făcut stema țerei Vulturú albú, cu aripile séle intinse, care și până astădi este pecetea crăiei Leșesci.

Pus-au chipul vulturului și prin stéguri și prin alte semne ostenesci, érá numele lorú de pre *Leh* le díce *Leși* și *Boemilor* le dícemú *Cehi*, de pre numele lui *Ceh*; érá *Poléfi* le dícú *Leșilor* de pre locuri și de pre câmpii pustii in țera lorú, unde locuescú ei până astăzi; le dícú *Poléfi* adecá câmpeni, cá *polea* se chiamá *câmpú*, și pentru cá sunt îndrăzneți a se timpina in câmpii, cu neprietinii lor. Așa aretămú descălecarea țerei *Leșesci* de la *Leh*, și *Boemii* de la *Ceh* den vestita vitejia lorú.

CAP. XVI.

Descălecatul al doile a țerei Moldovei la ce velet s'au tēplat.

Cu anevoie este a'í adeveri deplinú, măcarú cá multe istorii amú cercat, a țeri-lorú din prejurul țerei nóstre, și Rusesci și Leșesci, fórte de amēnuntul; ce mai aprópe de adevérú amú aflatú, cum : descălecatul țerei de al doile rēndú dupe pustiire de Bolgari și de Tatarí, in anii de la zidirea lumei 6860, érá de, la Hristos 1352, pe vremea ce stăpânea țera *Leșescă Vladislav Lochetec* craiú tatál lui *Cazimir II*, érá in Țarigrad impērația *Mihail Paleologul*. Și dovadá punemú de acēsta, cá scrie și *Ureche Vornicul*, in Létopisețul seú, cá doi feciori a lui *Stefan Vodă*, anume *Stefan* și *Petru*, sfădindu-se pentru Domnie aice in țera, au scos *Petru Vodă* pre frate-seú *Stefan Vodă*, cu ajutor de la unguri, din scaunul țerei, și au fugitú *Stefan-Vodă* la Craiul *Leșescú*, la *Cazimir-cel-Mare*, feciorul lui *Vladislaú Lochetec*. Decí acel craiú *Cazimir*, au crăit aní 33, érá de la *Dragoși Vodă* până la *Stefan Vodă* ce au avut acești doi feciori, cum s'au pomenit, *Petru* și *Stefan*, cum scrie *Ureche Vornicul*, se facú aní 46; ce scoțēnd trei-deci și trei de aní a lui *Cazimir* craiul *Leșescú*, unde năzuise *Petru Vodă* se-í dea ajutor se vie in țera Domnú,* remānú aní 13 trecuți. Pe vremea aceluí Craiú *Vladislav*, aice la noi era domnú *Roman Vodă*, feciorul lui *Petru Vodă*, nepot lui *Mușat Vodă*; érá ce scrie *Ureche Vornicul* cá au fost veletul 6807 la descălecarea țerei cu *Dragoși Vodă*, nu se tocmesce, cá încă pe acea vreme era pustie țera *Moldovei*. Érá *Bonfin* isoricul Ungur așa díce de descălecatul țerei de al doile rēnd : in vremea craiului Unguresc *Ludovic* s'au redicat un domn anume *Bogdan*, ce era locuitorii in *Maramorășú* cu *Românii*; adunat-au cátrá sine pre *Valahii* și au intrat in țera la moșia sa, de au descălecat, ce o părăsise de megieșia *Tatarilor*. Érá pre urmă veștēnd *Ludovic* cá s'au immulțit *Valahii*, ce eșise din *Maramurășú* cu *Bogdan Domnul*, in țera aice, neputēnd se-í scóțá 'i-au așeșat subț stēpânirea sa, se dea bir crăiei Unguresci. Érá *Ureche Vornicul* scrie cá au descălecat țera *Dragoși Vodă*. Ce socotimú cá póte se fie fost *Dragoși Vodă* fecior a lui *Bogdan* din *Maramorășú*, ce scrie *Bonfin*, istoricul Ungur, cá au descălecat țera a doua órá. Se se fie indemnat *Dragoși*, díce, cu ore-câți de ai seí din *Maramorășú* și au venitú peste munți in chip de vēnátóre și au găsitú o féra, și gonindu-o cu dulăi până la apa *Moldova*, și obositá fiind féra, au

prîns-o în apa Moldovei, la locul unde se chiamă *Boureni*. Este o poveste latină de dîcî; *nu se pune nume în dar*. Fera acesta ce-l dîcî *bour*, pôte că aî fost *zimbru*, și pre numele ferei se numesce locul acel *Boureni*; pus-aî și la pecetea Domniei țerei *cap de boi*, ce se vede pînă astăzi.

Eșit-aî și mai la câmpu acei vînători și aî nemeritî la locul unde este acmu monastirea *Ețcani*, și acolo era prisacă cu stupi, și era la acei stupi un *Rusnecî* anume *Eațco*, și întrebându-l ce om este de trăsce în locu pustiî și cine stepănesce locurile acele, el aî spus că este *Rusnecî* din țera *Leșescă* și cum aî aușit el din bîtrâni că ajunge locul pînă în *Dunărea* și pînă în *Marea*, și pe *Nistru* în sus pînă unde se iucepe țera *Leșescă*. Și pre numele lui *Eațco* se chiamă *Ețcani*, era apei Moldovei, unde aî ucis fera, cum s'aî pomenit mai sus, pre numele unei țince ce o chiamă *Molda*, care de multă gónă ajungînd la apa unde aî ucis fera, aî crăpat de apă, limbînd multă, și s'aî numit *Moldova* apa *Moldovei* pre numele *Moldet*.

Vedînd *Dragoși* cu de aî sei locuri buue și desfătate cu câmpii, cu păduri, cu ape bune, s'aî sfătuit că-l locu bunu de traiul lor; și întorcîndu-se în *Maramorăși* luatu-și-aî casele și aî eșitî cu toți din *Maramorăși* ș'aî venitî de s'aî aședatî aice în țera, unde se chiamă pînă astăzi câmpii lui *Dragoși*. Și fiind *Dragoși* mai de cinste între alți *Nemeși*, *Domni* și *Capiteni*, l'aî redicatî cu toți se le fie *Domnî*, și 'i-aî dîsî *Dragoși Vodă*. (Este în țera *Ungurăscă* o boerie de se chiama *Vaida*). Și așa s'aî aședatî, viiud și alți *Moroșeni* pre unde le-aî plăcutî locul, pe subt munte: *Români*, *Sași* și *Unguri*. *Sucéva* tîrgul l'aî descălecatî nisce *cojocarî*; *Socî* ce chiamă *Unguresce cojocar*; era *Sucéva*, *cojocărie*. Așîderea și tîrgul *Baia* l'aî descălecatî nisce olari *Sași*: *Olărie* săsese se chiamă *Baia*.

Așîderea și *Eațco* vedînd că aî venitî de s'aî aședatî *Dragoși Vodă* cu ómeni din țera *Ungurăscă*, mers-aî și el în țera *Leșescă* de aî chiamat *Leși* de aî sei, și aî venitî de s'aî aședatî pe lîngă apa *Sucévei* în sus; și cu vreme s'aî strînsî multîme de aî implutî locul: *Români* în jos pînă în *Dunărea* și *Sași*; era *Leși* în sus pînă în hotarul țerei *Leșescî*, din munte pînă în *Nistru* și în jos pînă la cetatea *Alba* și la *Chilia*, după vechi botarele *Daciei* și a descălecării lui *Trajan*, cum s'aî pomenit mai sus la rîndul seî. Și așa aretîndu-se *Descălecarea țerei* a doua óra de *Dragoși Vodă*, în anî cum s'aî scrisî mai sus, 6860, eșitî din *Maramorăși*, ne vine rîndul a scrie de domnia lui *Dragoși-Vodă*, ce aî fost înteu Domnî țerei, apoi mergînd pre rînd scriînd și viața altor Domnî.

Sfîrșitul cărții de Descălecatul de'nteu a Moldovei,

de

NICOLAE COSTIN.

FRAGMENTU

DINTR'O CRONICĂ PRE SCURTŪ A ROMĂNILORŪ,

ATRIBUTĂ LUI

SPĂTARULŪ MILESCU

CRONICA PRE SCURTŪ A ROMANILORŪ

Pre alte țeri tôte câte era împrejurul lorŭ supusese. Pre uniŭ cu arma, pre alți cu gróza numai puterei lorŭ, cá atáta slujea și într'acele vremi norocul izbândeŭ lorŭ, câtŭ nici o țeră, nici unŭ pământŭ aŭ pututŭ sta împotriva lorŭ, ȕice Ioán Șleidan, in cárticeaua ce istoresce pe scurtŭ, de 4 monarhi ale lumel ce aŭ fostŭ, cá romana monarhie și putere (care aŭ státutŭ mai mare, mai tare și mai multŭ de câtŭ tôte al-l'alte), atátea numai n'aŭ luatŭ și n'aŭ supusŭ țeri câte n'aŭ vrutŭ, și atátea 'i-aŭ scăpatŭ la câte n'aŭ vrutŭ se mérgă. Insa cui este pofta, citescă pe Titŭ-Liviŭ Padovanul, carele de 'nceputŭ al Romanilorŭ și fórte de améruntulŭ scrie, și de acolo lesne póte cunoșce fiesce carele, cáta împărăție și până in cáta putere aŭ fostŭ ajunsŭ Romanil. Și acésta este de cređutŭ, pentru cá și biserica nóstră de Octavie Augustŭ Cesarŭ împératul Romanilorŭ mărturiseșce, potrivitŭ monarhia lui pre pământŭ, cum a lui Hristos; cela monarhindŭ, mulțimea stăpânirii ómenilorŭ s'aŭ potolitŭ; Hristos luândŭ chipŭ omenescŭ, mulțimea dumneđeirii idolilorŭ 'aŭ sdrobitŭ, ș. c. l. Precum se vede la tropariul de la nașcerea Domnului la Slava de la vecernie.

Acești dară împěrați, vrëndŭ să supuie și să biruiască și pe acestŭ pământŭ cu locuitorii seŭ cariŭ era atuncea, in totŭ chipul silea și de multe ori oști mari și grele aŭ trimisŭ asupra lorŭ, cariŭ mai de multe ori mai biruite decâtŭ biruindŭ s'aŭ întorsŭ, precum și când Cesar Augustŭ, trâmítendŭ asupra lorŭ o dată 80,000 de ostași, d'abia marginile Dunării le pázea; cariŭ dupre acea Daciŭ și Getil, adăogându-și óstea (până la 200,000 de ómeni, ȕicŭ cá aŭ făcutŭ), și trecendŭ Dunărea, biruințele romanel Impěrații fórte greŭ și réu cu focŭ, cu ferŭ și cu robia le aŭ stricatŭ, atuncŭ craiu lorŭ fiindŭ Birebisca (Boerebiste). Și Bonfinie scrie și acésta: nici cum Romanilorŭ nu sta bine, și grijă încă avendŭ de acei nedomoliți ómeni, nu se odihnea nici fi uita ca in lungă odihnă și in lină pace să se afe, nici să se obrăznicescă in biruințele lorŭ in ce 'i lása, măcarŭ de și lega câte o dată cu ei pacea pentru cá și vecinil era, de vreme ce (cum s'aŭ și mai ȕisŭ), tôte împrejururile lorŭ luate și biruite de Romanil era, dar încă și pentru ori-care pricină mică se și șcornia oști uniŭ spre alțiŭ pornindŭ.

Trajanŭ Ulpie puindu-se împěratŭ Romanilorŭ a supusŭ Dacia desevěrișitŭ.

Acésta dară mulțime de anŭ trágendŭ-se și așa lucrurile lorŭ invrěstându-se intru dínșil, până in vremile ce státŭ împératul Romanilorŭ Ulpie Traianŭ, carele se trágea de neamŭ spaniol, încependŭ a împěrați de vėrstă fiind de anŭ 42, la anul de la nașcerea fecióreŭ, cum ȕice Carion in cronica lui, 128. Omŭ înțeleptŭ de almintrelea, fiind învėtatŭ mare, cu sfatŭ in tôte și fórte dreptŭ (cátŭ și acésta aŭ făcutŭ, ȕicŭ istoriile, cum cá puindu-l împěratŭ și chiă-

mândă pre cel d'ânteiu al pretoriului, 'i-au dată sabiă dîcîndu-i: «pentru mine slujește-o până dreptele facă, iară nedireptele de voiă face, împotriva mea tu o întorče»; și cu inimă mare, mai virtosă într'ale oștilorū lucruri. Acesta dară altă cevași mai pe de supra, decâtă ceî ce făcuse mai 'nainte vreme, și de acéstă țeră gîndindū și socotindū într'altū chipū, și ale sale gătiri de răsboiū își tocmia; și nu prea mulți ani de împărăția lui trecendū, decî cu mari greimi de oști și cu nespūsă putere s'au sculatū a oști într'aceste părți. Cătū dară va fi fostū puterea lui atuncea și cu cătă mulțime de ómeni va fi ămblatū, cătū aū umblatū și aū supusū părți alelu mi, putemu-ne-însă cu mare mirare-și domiri câte cevași, că étă vrëndū pre lingă acele oștiri ale lui și lucruri mari, ce apucase și făcea ca să-î rămăe și in fapte slavă și pomenire doră și minune la ómeni in veci rămăindu-î. Pe unde mergea, drumurī mari de pētră și șanțurī gróznice trăgea pe unde și ămbla, precum și până astă-đi se vėdū și la noi aici in țeră, căroră încă *troianurī* le dîcemū, rămăindū de atuncea de in omū in omū acel nume, carele se trage și până astăđi, măcarū că fórte puțini sunt carī se șcie, dreptū ce le dîcū troianurī? iar acesta este adevėrul, că de oștirea acelu mare împēratū, Trajanū Ulpie, sunt rădicate, și nu numai aici ci și printr'alte țere așa aū făcutū cum s'au đisū, pentru ca să rămăie neamului ómenescū pomenire de mari și de puternice faptele lui. Iar de va fi și altū cineva făcutū ca acelea, din Romanī voivođi séu împērați mai 'nainte vreme, cum și pôte fi făcutū, (că toți puterniciī stēpănitōri ca acelea nevoiescū a lăsa pe urmă, de mari faptele lorū pomenire), aceea nu o șciū, pentru că de la acestū împēratū încóce asemenea acelora ne mai făcēndu-se, ničī a se mai pomeni vedemū, unde rămăne de vorū fi făcutū și alți; iară pe numele acestuia aū rēmasū de a se numi și a se pomeni într'acesta'și chipū.

Așa decī Trajanū acesta începēndū răsboiul ănteiū cu Daciī, 16 ani scrie Carion că s'au trasū, într'acele vremi crăindū pe aici Decebal, carele ęra fórte omū vitėzū și meșterū la ale rėsboielorū (precum și Dion îl scrie in istoria vieței lui Trajanū ce face) și bogatū și mulțime de ómeni avea, precum prea lesne este a socoti și a crede neșcine că așa va fi fostū, de vreme ce afară dintr'altă vreme trecută mai de nainte, câte rėsboie grele și bătăi săngeróse făcuse între dînși, care Decebal și in vremile ce împărăția Domițianū la Romanī, la anulū de la învierea Domnului 99, cu mare putere s'au sculatū im protiva lorū și nu puține rele și stricăciuni aū simțitū ținuturile Romanilorū de dînșul; apoi decī 16 ani neprestanū cu o împărăție mare și puternică ca aceea a Romanilorū, cum se pomeneșce, cătă putere și cătă avuție aū trebuitū să aibă de aū pututū sta atăta împotrivă și a răbda?

Însă in cea de apoi, vėđēndū Trajanū că in lungū se trage acel rėsboiū, și gîndindū că multe se potū întēmpla dintr'acea zăbavă (mutătorū fórte tuturorū acestora fiindū norocul), el însuși cu tótă romana putere-ī s'au sculatū de aū venitū, și viindū până la marginea Dunării, din josū de Kladova, s'au apucatū a face podul de pētră stătătorū peste Dunăre, căruia și până astă-đi și din cóce de Dunăre și din colo i se vėdū marginile și începēturile cum aū fostū și dreptū ce locū aū fostū, mai vėđēndu-se, dîcū, când scade apa la miđlocū, și alte colțurī ca nișce picióre de zidū, lăngă care podū este și cetatea

Severinul, dincóce mai susú óre-și ce, care era făcută de Severú împératú, multú încóce mai pe urmă decâtú Trajanú împărățindú acela, cum țice Carion, la anulú dela Hs: 213, însă acuma spartă și multú vechie se vede.

Acel podú mare minune și mare lucru aú fostú, și aevea semnú e de nespusa-í putere, ce aú avutú acea împărăție; de care podú mulți istorescú și mulți între alte minuní ce se vede il numera, și de meșteșugul lui cum l'aú făcutú și de altele câte de multe aú trebuitú până a'l face; iară de cheltuală cu câtú s'aú făcutú este necređutú de a se și spune, țicú scriitorii de acestú minunatú podú, și alții mulți scriú. Iară și Ioan Țețu, in partea istoriilorú lui, puținú mai pe largú și făptura lui cum aú fostú spune, și căđutele laude îi dá; însă și Dion care istoreșce ale lui Trajanú tóte, mai pre largú de acestú podú scrie așa; cuvintele lui acestea sunt: «După acestea, Trajan «podul de petró peste Dunăre a se face aú grijuitú, care tóte al-alte ale lui «faceri marí departe le-aú întrecutú ale aceluí podú. Sta totú de patru laturí «cioplite petre piciórele, a cărora nălțimea de 150 de picióre este, fără teme-«liele lorú, lățimea-le de 60 de picióre coprinde, și de la unulú până la altul «sunt depărtate picióre 170, și coprinse de la unul până la altul cu colaci.» Acum dară câtú va fi fostú de lungú și ce podú va fi fostú, socotéscă cine poțteșce și este grijulivú ca la acestea a ști. Aflatu-s'aú in Ardeal (póte fi dusă de acolo), și o peatră care aú fostú la capul aceluí podú pusă și scrisă de acestú podú (adică despre acestú podú) cu aceste slove latinești:

Care va sê țică:

«Provedința lui Augustú, adevératul Pontifecs.

«Puterea romană ce nu spune sub jugú?

«Iată se răpesce și Dunărea.»

Acestú podú și in banii aceluí împératú Ulpie Trajan se punea, de o parte de monetă bătea chipul lui, și de ceea-l-altă parte tipărea podul cu aceste slove și țise:

Care așa tilcuescú și țice:

«Sfatul și norodul romanú, prea bunul Domnú acesta aú grijuitú a tipări intru pomenirea «minunatului podú. iproci.»

Care și până astă-đi într'aceia monetă (adecă-te într'acei bani) se vede, vréndú in totú chipul acela se lase pomenire nemórtă de marí faptele lui.

Așa decí făcéndú podul, aú trecutú și elú pre dinsul in acéstă parte. Se vede că nici câtú aú ședutú el acolo zăbovindú până a se face podul, că lucrurile-resboiului se afla in odihnă și in lene, ce dese bătěi cu vrăjmașii seí făcea, și prăđi, arsurí și alte rele pre in totú locul se vedea. Decebal încă nu într'unú locú ședea, nici fără de mare grijă se afla, ce și el cu tóte puterile câte avea, și tare se apăra și de multe orí și izbіндеa; ce nici o potrivire, nice o asemenare avéndú Crăia lui cătră împărăția romană, el din ți in

li totu mai slăbea, că nici cu nice una d'a tocma era (in nimicū nu era egal) ca până in sevrșitū să se pótă bate și se pótă sta împotrīvā-ī.

Aceste decī și el cunoscēndū tocmai atuncea mai bine, dīcū cum că aū trā-misū de câte-va orī la împēratul Trajan ca să se împace cum și alte dāṭī fă-cuse, și și tótă biruința se o închine împērāṭiei lui, puindū armele lui josū, și dare să lege și și pre toṭī robīi romanī cāṭī avea prinși se-ī slobódă (că mulṭī avea ci și din ómenī mari prinși robī). Iară nici cum n'aū vrutū se-ī primescā atuncea acele cererī și făgāduințe, dīcēndū că nu numai atuncī ambla se în-șele și se adórmā împērāṭia, îngrozindu-se de dēnsa, ce și alte dāṭī de multe orī ca acelea aū și ispitit și aū și făcutū; iarā apoī de nici una nu s'aū ți-nutū. Pentru că dīcea că și alte dāṭī așa făcuse, biruindu-se de Romanī, și că-ḍēndū la pace și tari legăturī cu el legāndū, apoī numai cum găsea cātū pu-ṭinā vreme, atuncea numai decātū împrotiva lorū se scula.

Scrie Zónara in viēṭa lui Trajanū in tomul al duoilea, că și altā datā aū oștitū Traian împrotiva lui, și prea tare și gróznicū rēsbóiu aū avutū cu el, a-tāta cātū măcar că Romanī aū biruitū și mulṭime de vrājmași aū omoritū, iarā și din trānșiī încă atāṭia aū fostū de rāniși într'acel rēsbóiu, cātū nu mai avēndū cārpe bārbiarīi de a lega rane, și auḍindū împēratul, însuși ale lui haine nu 'și aū cruṭatū, ce le aū datū de-ī lega, și cetāṭile cu destulā oste-nělā 'ī le lua. Inșā vēḍēndū Decebal că și de scaunul crāiei lui să apropie, a-tuncea aū trimisū soli de pace la Trajan cu multā rugā, făgāduindū că și ar-mele și meșteșugurile cu care bătea cetāṭī și rēsbóe, și pre meșterīi aceia se-ī dea, și apoī și ce va pofṭi el se facā; și așa viindū și el însuși la im-pēratul, la pāmēntū plecāndu-se s'aū închinatū împēratului. Așa decī in Italia Trajan întorcēndu-se, soliī lui Decebal cu dīnsul 'ī aū adusū, pre cariī înain-tea a totū sfatului ducēndu-ī, armele lorū acolo 'și aū lepādatū, și mānile stringēndu-și in chipul robilorū, multū și cu multe cuvinte s'aū rugatū, și așa pacea făcēndu-și, iar le aū datū armele și s'aū dusū.

Inșā Decebal nu prea multū trecēndū, érá de noue viclenī se apucā, tocmelele și legăturile silindū și stricāndū; inșā cunoscēndū el că n'are d'a tocma (egale) puterī de față ca se se batā, aū începutū cu ascunsū vicleșugū pe Trajan se omóre, că de el fórte se temea și se îngrozia, cunoscēndu-lū mare și tare os-tașū. Intr'acesta chipū darā aū începutū: șciindū el că de acel împēratū lesne se apropie omul și cine va grāiește cu dīnsul, el aū aflatū ómenī ca aceia cariī se dīcă că aū fugitū, și apropiindu-se de el, se-ī grāiescā, și de vorū putea se-ī omóre. Așa darā mergēndū, dintr'aceia unul s'aū cunoscutū cūm ām-blā apropiindu-se de împēratul cu vicleșugū. Așa decī prindēndu-ī și dāndu-ī strinsóre aū mărturisitū lucrul și cum 'ī aū trimisū Decebal iprocī.

Atuncea decī adoară (a dua órá) sculāndu-se Trajan cu mai mare multū decātū āntēiū putere ca se 'l înțérce de tóte acele nestāmpārārī și vicleșugurī ale lui, aū mersū așupra lui și s'aū jurat (dīcū) că până nu va desrādācina și pe el și pe totū acel rodū de ómenī, nu se va lāsa, cum in cea de apoī aū și făcutū,

Inșā Romanīi temēndu-se și de aceea așa aū făcutū, așa adicāte ca nu cum-vași vr'o datā când arū începe a scādea și a se mai pleca împērāṭia lorū, ei

aflându vreme, ca nișce nedomoliți și nedomestici vrăjmași, pururea nevindecați către romani, arü fi făcutü răscumpărare tuturorü cătora aü păpitu de la dînșii, și ei arü fi silitü nu numai a surpa de totü împărăția romană, ci și numele romanü se-l stingă și se-l părădă duple fața pământului, cum și alții aü silitü multü a face, ci n'aü nemeritü.

Acestea dară împărăția socotindü și sfātuindü aceea mai timpuriü ei a o face decâtü alții, la cale puse se o facă, precum aü făcutü și in vremile cele ce împărății monarhi încă la Roma nu era; ci numai ales-aü boerime, și capetele cele mari ocărnuia împărăția (cariü aü ținutü așa duple uciderea craiului Secstus Tarcvinie, celui ce 'i dicea și Trufașul, carele aü călcatü casa Lucreției, romanei cei cinstite și înțelepte).

Multă mulțime de anü până la Iulie Cesarü, fiindü atunci dară vovodü oștilorü romane Scipion Africanul, acolo in Africa mergendü, de unde și numele-l Africanü aü remasü, și biruindü cu mare putere domnia și țaria Cartagenilorü (ce înfloreă și ea atuncea cu multe bunătăți). Insä Romaniü din fața pământului și marea cetate aceea aü sfărămatü, și totă biruința lorü aü risipitü. Așa Numanții, cetății mari și frumoșe in Spania Scipion Emiliü, și minunatului pre atunci Corintul in Elada Mucie, aü făcutü, din temelie sfărămandu-le, și risipindu-le, pentru că supuse fiindü lorü, ele se viclenia și ucidă pre Romani; și altora ca acelora așa aü făcutü, măcarü că Romaniü acilea mai multü ca să dea gróză și spaimă vrăjmașilorü și supușilorü lorü celorü neascultătorü le făcea; căci într'altü chipü acea împărăție förte aü stätutü diréptă și milostivă, și era privighietóre in tóte cele cuvióse și drepte, mai multü decâtü tóte alalte monarhiü și stăpâniriü câtü aü stätutü in lume și până astă-đi staü, precum tóte istoriile câte scriü de dînșii pre largü arétă. Afară đicü duple ce aü eșitü Samodrații împărăți, aü mai bine tiraniü, cum le đicü, că apoi ei apucändü împărăția și vrëndü fieșce carele a împărăți cum 'i va fi voia, nu duple cum legile și obiceiurile lorü era puse. Atuncea decü unü dintr'inșii nu domni séu ómeni se parü că aü fostü, ci mai rēi și mai cruđi de câtü ferele cele nedumesticite și mâniașe, și decâtü aspidelē și vasiliscii cei otrăviți și veninați, cum aü fostü Caie Caligula, Domiție Neron, Domițian, Dioclitian și alții ca ei mulți, și nu numai la dînșii aü fostü ca aceia ce și la alte némuriü și domniü, precum și până astă-đi unde și unde nu lipsescü de a nu fi de acei cruđi tigrü și veninați balauri, stărpituriü și térata fiindü din némul omenescü iar nu rodü omenescü.

Așa dară sculändu-se Trajan cu totă puterea-l și in mai înăuntrul țerii in-trändü o dată și altă dată, mare și tare rēsboiü cu Decebal avëndü, nu puțină vėrsare de sânge dintr'amėndoue părțile s'aü făcutü. In cea de apoi însă, Decebal biruindu-se aü fugitü, trăgėndu-se către Beligradul Ardealului, căci acolo era și scaunul crăiei. Ci nici acolo nu s'a pututü mântui, că iată óstea romană trecėndü munții Carpați (că așa acești munți toți cariü curmėză țera acėsta de către Ardeal se chiamă, dupe cum scriü Geografii), și acolo arđėndü și sfărămandü, nici acel Decebal aü mai pututü scăpa; ci pre el prindėndu-l, đicü cum se-l fie omoritü, alți đicü cum el însu-și se-și fie făcutü mórte, du-

pre atitea nenorociri ce i se întemplantă și vedea că totu și cu totul se perde, și cum că totu va căde în mâna loră pre urmă, ci viu să nu fie.

Atunci deci începându mai virtosă și cu d'adinsul a cerca și avuțiile lui, dăcu cum multă sumă și mare bogăție să se fie aflată acolo în cămările palateloră lui; și multe și ascunse dăcu că au fostu, care le au descoperitu și le au ivitu unul dintr'ăi lui ómeni, pentru că fórtă ascunse le ținé. Acestu fel de meșteșugă d'a le ascunde barbarul aflându, adecă-te, dăcu, că acolo în apa ce trecea pre lingă palate, abătându ántéiu apa de a cura printr'altu locu, mare fórtă grópă făcându, și cu lespeđi pardosindu-o și pre d'asupra bine tocmindu-o, și acolo multu fórtă într'insa aură, argintu și alte scule ce șcia că de apă nu se strică puné, care ascundétóre fórtă cu nevoie era să se afle, mai virtosă că nimeni nu o șcia; pentru că când o au făcutu, robă au dusu de o au săpatu, și apoi pre tođi aceia au pusu de 'i au omoritu ca să nu iasă cuvântul și acé taină la nimeni afară. Ci iată că nici o taină, nici o ascundétóre lumescă, dupre nemircinosu cuvântul domnului, la Luca 8, nu e, care să nu se afle și la iveală se nu iasă. Alții dăcu că le au ivitu acelea și le au spusu unu boieru mare romanu ce în multă ană l'au fostu țindu acel Decebal acolo robu. Acesta dară póte fi, că domiritu și mare omu fiindu, și ca acele multu va fi iscoditu, ca se șcie și se póta cunoșce, până în câtă putere avea acea crăie de se punea așa tare improtiva romană împărății de a se lupta și de a se apăra. Deci și acelea spuindu-le și aflându-le, le au luatú romanii și câte au cunoscutu că ar fi fostu de zăticnéla loră tóte au stricatú și le au dărâmatú.

Așa deci Trajan supuindú și desevérșitu domolindú tótă Dacia, și socotindú ca s'o tocmescă într'acel chipu de la care se nu mai aibă alte turburări nici să le mai viă alte griji, au poruncitu de prin prejururile biruințeloră sale de au adusú romanii locuitorii de s'au aședatú aici, și dintr'a sa óste au lăsatú câtú au trebuitú de a'í lăsa, ca să se așede aici rămâindú locuitorii acestorú țeri, cari și până astă-đi se tragú, cum vomú arăta, dintr'aceia.

Insă nu că doră din Daci nici unul n'au mai răsasu, câtú pustiindu-se de totu și ne mai rămâindú nimeni cinte au locuitú aceste pământuri au pusú Trajan și au aședatú romanii, ce numai a loră crăie se nu mai fie, nici capete dintr'înșii poruncitorii se nu rămăie, nici al loră nume de stăpânire se nu se aude ci numai de romanu. Iar și din ei alții au mai răsasu, că iată și Licinie de némú Dacu se trage, cum scriu mulți, insă de proști ómeni era; iar mai apoi la Roma mergendu și la mari ómeni slujindú, fiindu póte și omu de slujbă, așa au ajunsú de mare câtú și pre Costanția, sora lui Constandin împăratu, cel Mare, au luatú, pre carele și omu împărăției l'au făcutu, și improtiva lui Macsimin tiranului l'a trimisú cu óste, și la Tarsu l'a biruitú. Insă nici din peptul acestui Licinie au lipsitu tirania, că și către alții crudu era iară către creștini nesățiosu gonitoru și muncitoru.

Insă Marele Constantin nu l'a lăsatú așa; ci împreună cu fiu-seu Crispu, cu mare óste improtivă-l au mersú, că și el cu óste eșindu-le înainte, la Odreiu avendu mare răsboiu, l'a biruitú fórtă pe Licinie. Fugindú deci el în Bitinia, iar începe a strnge óste; insă vedendu că nu-l va merge, trâmite pre soția sa

la frate-seu Constandin de 'i face pace și 'i iartă vieța, însă cu această tocmelă, ca fără dregătoriă se ședă se se odihnescă, la Soloni dându-î locu. Iar el reu fiindu învățat și neastempăratu in rele, trecendū câte-va vreme iar incepé a se mișca spre turburări și a 'și stringe ómenī asemenea lui. Insă al lui Constantin ostași, fiindu la Soloni păzitori, acolo l'aū ucisū și aū stinsū și pre acel tiranū ca pre Dioclitianū, Macsentie și Macsiminū, curățindū lumea de imputeçiunea tiranielorū ș. c. l. Acestū dară Licinie, cum đisemū, aū fostū de fel Dacū; se vede că fórte pușini remăsese (đicū istoriile) de atăta amarū de amī, ce intr'inșii atătea grele oști și nespūsă mulțime de vrăjmași aū stătuți și aū bulucitū, pre carii cu sabiā și cu focū 'i aū stinsū. Și încă din căți și remăsese, cum s'a đisū, dóră cu vieța numaī ce era, că încă totū subtū nemilostiviī ostași se mistuise și se topise.

Așa dar Trajan a aședatū locuitorī romanī in Dacia, cum toți istoricii adevereză, și aevea și până astă-đi in Ardeal, in multe locuri, se vedū in petre scrise, epigramate și altele in numele lui cum și la Clujū, đice Gulielm și Ioan Blaū, in noul Atlas, că de asupra unei porți acéstă epigramă a lui Trajan se vede scrisă (insă latinesce) .

Și de aici apoi Trajan sculāndu-se s'a dusū in părțile Rēsăritului cu a doa mare oștire, unde Armenia tótă aū luatū și Asiria, până și din Arvile partea aū supusū.

De Dacia pe scurtū aicea iară voiū mai arăta, cum đicū că aū fostū de mare și cu ce părți s'aū hotăritū.

Filip Cloverie geograful și pe Dacia scriindū đice: Dacia pe dincolo de Dunăre se hotăreșce cu Mesii (adecă cu Sirbiī ș. c. l.) Daciī însă, đicea, némū schiticū este, crudū, vrășmașū și barbarū, iar țera aceea Dacia, despre Mędă-nópte se hotăreșce (până la unū locū va se đică) cu munții Carpați și cu apa Prutului (adecăte despre țera Leșescă se coteșce); despre Rēsăritū, iar đice, cu Prutul se hotăreșce și cu Dunărea. Ce aici acestū geografū se vedesce că fórte greșesce, pentru că câtū-vași scurtéză din câtū aū ținutū și ei atuncea, de vreme ce nu până in Prutū, și până astă-đi se vedū ținuturile, ci până in Nistru de nu și in Nipru, cum mai susū s'aū semnatū, dintru a lui Bonfinie istorie, că între Nipru care dă in Marea Négră, se coprindea Getii ș. c. l. Ce mai bine este și mai cu socotélă se se đică că de către Rēsăritū se otăreșce cu Niprul aū cu Nistrul măcară, adecăte despre Vozia și despre Crimū. Iară de aū greșitū Cloverie și de acésta ca și de altele multe, nu este a ne minuna nici atătū a 'l huli, căci și de acésta arătat-amū pricina mai susū din ce vine; adecăte, pentru că acești scriitorī, cari scriū mai tóte și de tótă lumea câtă până astă-đi ca cuñocută este, n'aū ămblatū sē vađă ei insii cele de care scriū, care nici cu puțință este cuivași in lume se pótă ămbla tótă lumea, și tó te așa pe aměruntul să le pótă vedea și șci, câtū nici intr'una nici se gre-

șescă nici se cață. Ce dară aceștia mai multu aușindu-le de la alții ce ämbă, unii într'o parte alții într'alta, unii cu neguțătorii, alții ca se vadă numai lumea, întrebă și scriu ale lunei locurile, orașele, apele, munții, nămurile, obiceiurile, legile loră, rōda aceloră pământuri ce dau, ce lucruri se află, și ca acestea de tōte. Decī ca acelea de la unii într'unū chipū, de la alții într'altū chipū, dupre pãrerile ómenilorū cum suntū alegēndu-le, și laudāndu-le lui încă ce 'i este pãrerea cã ar fi mai adevērulū, țice și scrie. Decī, care este bine și drēptă ea stă așa nemișcată; iară carea greșită și smintită este, trebuie cei ce mai bine vorū ŝci de acel lucru să îndrepteze și sē dirēgă.

Insă de cãtră Mēdă-đi, Dacia se hotãreșce cu Dunărea, și de cãtre apussū, țice Filipū, cu apa ce se chiamă Patisul, întru care hotare coprinde-se astă-đi țice, partea a țērēi Ungureșci; mai đis-aū și Ardealul și Valahia (adecãte țera acēsta) și Moldova; insă *Valahia*, acești geografii, și mai toți istoricii cãți scriu de aceste țeri, țiceaū și Moldovei și cēstia; apoi o împarte in douē, una de susū alta de josū îi đicū. Le đicū și mai mare și mai mică: cea de susū, adecãte și mai mare Moldova, cea de josū și mai mică, țera acēsta *muntenescă* numindū, cum mai đicū mai mulți așa; cã romãnescă numai locuitorii ei o chiamă, și dōră încă unii din Ardelenii romãni, pentru cã aceia și aceștia numai cãnd se întrebă ce este? ei respundū, *Romãni*; iar Moldovenii se oșibescū de se respundū, *Moldoveni*; se vede cã și ei suntū de unū nēmu și de unū rodū cu cēstia, cum mai 'nainte mai pre largū vomū arēta cur mãrturiile multora.

După ce aū aședatū Trajanū pre Romani in Dacia, cum s'aū ținutū și pãnã cãnd totū așa aū stãtutū.

Trajan Ulpie aședēndū decī Romani locuitorii aici și puindū capete și cãrmuitorii romani tōtei Dacii (insă nu craiū ci numai voevodii, precum și printr-alte țeri supuse ale lorū era, dupe crãie ținutū mai micū fãcēndū) s'aū întorsū, și iară lã Dunăre vindū acolo de ceea parte a fãcutū Nicopoa, precum și alții istorescū, și Bonfinie într'a treia decadă, a aduoa cãrți a lui, carele scrie: Nicopoi douē sunt, una mare alta mică se chiamă; cea mare dincolo de Dunăre, cea mică dincōce: și cea mare Trajan, cea mică Adrian aū ziditū, in pomenirea supunerii acestorū țere (se vede și Bonfinie dintr'altorū scriitorii đise, țice și el.) Insă și acel Adrian, ce se đice cã a fãcutū și el cea mai mică Nicopoe carea, dupre đisele acestorū istorici, imi pare se fie ce 'i đicū astă-đi, *Turnul*, carele dincōce de Dunăre împrotiva Nicopoei este; acela dară era nepotū lui Trajan de nepotū, cãruia așa era numele: *Publie Elie Adrian*, carele dupe Trajan el aū stãtutū împēratū. Ci dară de cređutū este cã vrēndū ale unchiu-seū fapte și lucruri se le mai întãrēscă încã și se le pãzēscă, și acea Nicopoe aū fãcutū, și altele aū întãritū și aū ținutū pe multe locuri; și la Roma cum se vede, omū fōrte invēțatū, înțeleptū, bunū și ostașū mare era, precum și in vieța acestui împēratū, cãți o scriū, se vede pe largū cum aū fostū de vrednicū și de mare.

De acolo apoi sculându-se Trajan iar cu mare putere către părțile Răsăritului s'aū dusū, precum puținū mai susū amū semnatū; unde și pre Armeni și și pre Parți până la Arville aū supusū. De acolo iară câtvași trecēndū, iarăși gătindu-se bine de oștire, aū mersū către Asiria, împotriva Ovreilor cari ridicasē capū împotriva Romanilor ce se afla la Egiptū, la Kirini și la Kipru, cari dicū că aū fostū ucisū ovreii până la 40,000 de ómenī, și nu numai atātū aū făcutū, ce și carnea ucișilorū aū mâncatū, și cu sângele lorū pre obrazū s'aū unsū. Acēstā darā crudā și vrājmașā obrăznicia și cutezare a Ovreilor, a făcutū pre Trajan de cu mare putere aū mersū asupra lorū, ca să potolēscā acea răzmiriță și se 'ī pedepsēscā.

Mirā-se însă mulți de acea sculare a Ovreilor și grozāvie ce făcuse și Romanilor și creștinilor, cātorā se aflase atunci într'acele părți, de 'ī ucisese așa, ce îndrāznire și nesfialā se fiā fostū? că iatā de la Titū-Vespasian, dintr'al doilea anū al impērației lui, până la 18 anī al lui Traian ce era atuncea, numai ce trecuse anī 34, și nu se dumirea nici 'și aducea aminte ce pățise; că atuncea ei iară sculāndu-se și ridicāndū capū, aū mersū asupra lorū acel impēratū Titū, fiindū dela Hs: anī 72, și ocolindū Ierusalimul, și cetatea o aū sfērīmatū, și bāserica cea mare ce avea atuncea ovreii o aū arsū și o aū stricatū, și aū tăiatū atuncea Romanii mai mulți de trei sute de miī de Ovrei, cum pe largū istoriile dovedescū. Ce darā Ovreii cu acea nu se îndestulise, ce și in scurtā vreme aceea iară ca acelea scornise și făcuse, cum mai susū s'a dīsū: ci pōte fi, cum dīce și Carion in cronica lui in viața lui Vespasian, unde mai pe largū ceva acestea istoreșce: că fiindū de la Dumneđeū se pața cei ce suntū vrājmași lui, cum era ei lui Hs: domnul și Dumneđeul nostru, acestea spre peirea lorū le intārīta și le făcea, ca să se rescumpere desāvīrșitū sângele cel nevinovatū a Spāsitorului lumii, ce pe cruce 'lū aū versatū nelegiuīții ovrei.

Intr'acelea deci gătindu-se Trajan și spre aceia vrēndū a se porni să mērgā, bóla idropiei viindu-ī, și până la Cilicia mergēndū, acolo aū muritū, impērațindū anī 19 și șese luni.

Aceste trei mai mari oștiri făcēndū el câtū aū impērațitū, adecāte a Dacilorū, cum s'a dīsū, a Armenilorū, a Parțilorū, și acēsta a Ovreilorū de arū fi mai trāitū arū fi sēvērșitū, afarā din altele multe ce mai micī le socotea, și afarā din cāte încă mai 'nainte de a fi impēratū, nenumērate resbóie ce aū făcutū, trāmițēndu-se încolo și încolo Hatmanū mare aū sārdariū, cum 'ī dīcemū și mai 'nainte și impērațindū Nerva cel bunū, dreptū, și milostivū impēratū și către creștinī blāndū, și făcētorii de bine, carele pre Trajan, duple dīnsul a impērați, el l' aū alesū și l'aū lāsātū in scaunū.

Insā mórtea lui Trajan aū zāticnitū atunci óre-și ce vremea de aū mai zābovitū acea oștire până a merge la Ovrei, iarā nu că dórā aū remasū lucrurile așa lāsate și îngāduialā s'a datū acelorū vicleni Ovrei, ca deprindēndu-se cu d'acelea se rămāie in nāravū.

Ci iatā *Eliū Adrian*, nepotul de nepotū al lui Trajan, cum s'aū dīsū, stāndū duple dēnsulū impēratū. Și trecēndū óreși-ce vreme până a' și tocmi altele ale impērației, fiindū prospētū impēratū, că era destule turburate atunci, mai

virtosă în Asiria, începute încă de Trajan, unchiu-său fiind; deci numai decât spre acel război s'au gătit. Se vede că dăcă până a merge el încă acolo însu-și, din Britania chiamându pre un Iulie Severu voevodă, ostașu forte și vrednic, 'l au trimis în Siria ca să mai potolască acea turburare și gâlcăvă ovreiască, ce nici acela n'a cutezată bătaie mare se facă cu acei prea îndrăsneți tîlhari, ci au lungit războiul, între care vreme puterile Ovreură se mai întărise.

Așa deci apoi, Adrian mergendu în Siria cu mare și tare gătire, luându multe alte coștaie și stricându-le, apoi a mersu de a ocolit cetatea care i dăcea Vetonu, trei ani și șese luni bătendu-o, fiindu tare ni cu mulțime de omeni păzită, cum dăce Carion. Acolo mulți deci în bătaie perindu, și mai mulți de fôme și de ciumă murindu, cu sila și cu biruință o au luat. Și acolo a ucis și pe capul turburării și al vicleniei, căruia era numele Vencohar; alții acestuia îi dăce Coteva, căruia apoi pe urmă Ovreură îi dăcea Vencomba, adevăte fiul minciunei, cum îl tilcuesc ei, căci că el mai 'nainte se trufe și dăcea că este Messia mîntuitorul Iudeilor.

Însă după ce s'au luat cetatea și cu bătăile de afară ce se făcuse, puindu de a număra morții se vedă căți voru fi, s'au aflat dăcă 500,000 de mi de Ovreură, afară de cei ce de fôme și de ciumă au murit, pre cari nu 'i au pututu mai numera, și atunci puterea ovrească cătu mai fusese s'au sfărîmat și s'au sdrobotit. Acestea Carion în vieța lui Adrian ce o scie (măcar că cam pe scurtu) le istorește; iar Ioan Zonara, omu învățat și vrednic credinței d'între istoricii greci, dăce unde scie și el vieța lui Adrian, că, afară din căți de fôme, de ciumă, de arsuri au murit, numai în bătăi căți au cădutu numărându-l, s'au aflat 580,000 de ovreură, și cetăți le au luat 50 forte tari; era coștaie și sate mai alese care avusese, 985 le au sfărîmat ș. c. l.

Așa dară Dumneđu Părintele șcie rescumpăra sângele fiului său unuia-născutu, și așa șcie fieșce căruia din vrăjmașii lui a răsplăti și a da, și celor ce poruncile sale calcă a aduce plătindu păcatul părinților pe feciori, până la al treilea și al patrulea nemu, cum singuru Dumneđu dăce, la *Numere*, capete 14, și la 2-lea *Zacon*, cap. 5, pre cari încă îngăduindu-i și lăsându-i în vieță câte o dată, și în părere se vedu că sunt cevași norociți, care aceea o face noianul bunătății și adinca înțelepciune a lui Dumneđu, pentru că dora s'arū pocăi omenii și dela întunericul relelor s'ar întorče la lumina bunelor; iară ei neluând-o că acea îngăduială este despre partea milosirdiei lui Dumneđu ci din destoinicia lor, când se vedu așa, prindu năravu, și așa ne mai curmându-l de la dênșii cadu și ca într'acele stingeri, și cu sunetu se pere pomenirea lor, cum cântă și împăratul proocă Davidu în psalmul 9, precum și ovreură s'au perdu, vedem, împărăția, stepănirea, preoția, și alte bunătăți multe, și până la sfărșitul lumii voru fi perdue și stinse iară de noi, cari credem într'însul fiul lui Dumneđu, fi-i milă și paza lui afleșe pururea cu căți învățăturile și poruncile lui ținu și păzesc!

Acestea ce dăcem penă aici, pentru alții dora se pare că amū eșitu din vorba noastră, însă nu gâdescu că fără cale sunt puse, de vreme ce acestea și multu mai multe decât acestea, măcaru de amū putea șci luminându min-

tea noastră cu cele ce 'n lume mari fapte de mari ómení scrise aũ rãmasũ, și acestea voia lui Dumneđeũ îngãduindu-le, ca iar prin ómení minunile sale se sãvãrșeascã și se remãie cunoscute rodului omenescũ, tótã invetãtura și sciința, descoperindu-le și in luminã puindu-le și lãsãndu-le, ca se putemũ încã cunósce și sã scimũ lucrurile bunilorũ și a reilorũ, a vrednicilorũ și a nevrednicilorũ, ale legiuíțilorũ impãrați și ale tiranilorũ; ca pre cei buní și vrednici se lãudãmũ și bine se cuvãntãmũ, și pe cei rãi și cruđi sã-i ocãrimũ și rãu sã-i pomenimũ; așijderea ca relele sã gonimũ și sã fugimũ, iar bunele sã 'n-brãțișãmũ și sã urmãmũ.

Așa darã, cum s'aũ đisũ, Romanii aici așeđãndu-se mulțime de aní subtũ acea impãrãție ascultãtorí aũ fostũ; insã într'aceia cursóre de aní, pãnã când iar s'aũ mai descoperitũ numele acestorũ locuitorí de aici, ce se vorũ fi fãcutũ și ce se vorũ fi întãmplatũ nu sciũ, cã nici scrisũ nici pomenitũ de alții nu aflu. Insã se vede cum aicea de la Roma viindũ ocãrmuitorí țerei, mari ómení și de mari nãmuri veniaũ (cum se va arãta și de Corvinũ, dupã cum scrie Bonfinie); cã aceia darã viindũ pre aici, se așeđãũ și ei, locuitorí pãmãnturilorũ acestora fãcẽndu-se, cum și pãntr'altã parte așa nãmuri mari, de multe orí mutãndu-le de prin moșiile lorũ, acolo se alcãtuiaũ și se așeđãũ; și nu numai la Romaní acẽsta se vede cã aũ fostũ, ci și la Eliní și pe la alte rodurí omenesci. La Eliní, cum dupã Alecsandru Macedon Voevozií lui cei mai aleși prin țerile cele mai mari și mai bune in Asia aũ rãmasũ și s'aũ așeđatũ, precum Ptolomeiũ Lagos la Egiptũ, Antiohũ in Asiria, Antigonũ la Pamfilia, și alții mulți într'acele pãrți, și feciorii și nepoții lorũ pe urmã multe nãmuri moscenire aũ remasũ in acele țeri. Așa și aici dar, aũ rãmasũ de aceia, și pãnã in vremile dupre urmã s'aũ trasũ; și dórã vre o rãmãșiță de a acelora și pãnã astã-đi, de nu aici iarã in Ardeal potũ fi, cum unii din Hațegũ adeverezã și se ținũ se fie.

Acum darã, acestea și aceștia așa viindũ și fiindũ, iatã mai încóce numele *Vlahi* le-aũ rãsãritũ, și așa și pãnã astã-đi se trage. Ci dar, ce de acestũ nume se țice, și de când acesta le-aũ rãmasũ mai osebitũ al lorũ, de nu le đicũ alții acum nici *Dacii*, nici *Geții*, nici *Romaní*, ci *Vlahi* mai alesũ; iatã istoricií ce đicũ de dãnșii și gheografií, voiũ arãta, mãcar cã ei între dãnșii in dise se vrãstãdã.

Vlahii de unde se đicũ Vlahi, sãũ altũ nume iar mai totũ așa, cãruia scriitorii cum le-aũ plãcutũ puindu-le nume, cum și mai alesũ de unde se tragũ ei.

Ântãiũ Antonie Bonfinie, într'a duoa decadã la a patra-í carte đice: Așa «din leghiónele locuitorilorũ ce de Trajan și alți ai Romanilorũ impãrați erau «duse in Dacia, Valahii aũ izvoritũ, cãrora Pius đice cã de la *Flak*, cuvintare «Nemțescã, vine *Vlahi*, cã așa aũ vrutũ se le đicã. Iar noi (đice el) in potri-«vã amũ socotitũ a le đice, adecãte etimologia fãcẽndu-o de la cuvãntul gre-

«cescū ce se dice . . . .¹⁾ adicăte aruncându săgéta, pentru că fórte erau is-
«cusiți in meșteșugul săgetatului. Iară unii (totu el dice,) că numele se le fi
«pusu acesta *Valahii*, după fata lui Dioclitian, ce o chiăma așa, care o mări-
«tase duple unū Ioan, Domnul ce erea atuncea aceștii Daci;» acestea Bonfi-
nie dice.

Carion in cronica lui, într'a patra carte, in vieța lui Isacie Angel, Împăratul
Țarigradului, ce scrie, dice acestea de Valahia: «Ântêiu dară, câtu eū 'mī-a-
«ducū aminte, intru acéstă istorie in care se numescū *Vlahii*, căroră scriito-
«rii Grecesci *Vlahii* și *Blahii* le dicū, de unde numele lorū in acea vreme, cu
«ce prilejuri s'aū ivitū și s'aū cunoscutū acestea, s'eu când acestū n'eu între
«Nistru și între Dunăre aū stătutū locuitorū, eū cu adevăratū nu sciū, dreptū
«că locuescū in vechea Dacie carea pe urmă o aū ținutū Goții ș. c. l.»

Și mai josū iar scrie și dice: «De începătura acestui n'eu mie mi se pare
«că necuviosū este a dice că împărații r'esaritului, adecăte ai Țarigradului, in-
«țelegū pe Goti, gonindū pe unii duple acele pământuri, pre alții t'andū, lo-
«curile acelea duple vechiul obiceiū le împărția ostașilorū bătrini, ca de acolo
«plata lorū s'ēși iea. Dar eū dicū că, cum Turcii dau acum Spahiilorū lorū
«Timaruri (dela aceia duple atuncea luandū pildă), și mai virtosū pe acolo îi
«aședau împărații (dice,) ca se potol'escă și se stingă gâlcevile ce adesea făceau
«Sarmații (adecă Leșii), între cariū ostași mai mulți erau Romani, precum și
«limba adev'erință le este, carea din latin'escă stricată este. De la acești Ro-
«mani, dară, purcesū este numele Valahilorū; iar acum dicū, dice unii, că de la
«Flacș voevodul lorū se trage numele, aceea ca o poveste este. Mai dice iar
«că necunoscuti erau Valahii până când in odihnă ascultaū de împărații Țari-
«gradului; dar iarăși cunoscuti fură și la lumină veniră, daca începură a se a-
«mesteca și a se adaoage cu Sarmații veciniū lorū, de cariū fură și îndemnați s'ē se
«desparță și s'ē se desbată de subt ascultarea împărației, cariū și începură a o face
ș. c. l. «Mai dice și acésta; «In vremile de apoi, unū n'eu al Vlahilorū era in douē
«împărțitū, și in douē domniū osebitū: ci dară, cei ce către r'esaritū și către
«m'edă-nópte locuiescū, Podoliei vecini, *Moldavi* se chiamă; iar cei ce către
«m'edă-di și către Transilvania (cum se chiamă) *Valahii* se numescū;» și ca a-
cestea acel Karion scrie și dice.

Insă, acesta și alți mai toți ca acesta istorici din cești mai dincóce ani,
istorescū lucrurile Valahilorū, de cândū aū pogoritū domniū din Ardél a locui
acestea, duple cum arată și scurte leatopisiștele acestorū douē țeri, că pogo-
rindū ei pe aici și coprinđendū locurile și pământurile acestea, cu ce puteri
vorū fi avutū aceia atuncea, și adăogându-se de prin multe părți ómeni pen-
tru bilșugul și bunū locașul acestorū pământuri, mai virtosū și crescendū dom-
niile, s'aū făcutū și elle puternice, duple câtū și locul le-aū ajutatū; că iată
că mici și înguste domniū pe lingă alte crăii și împărații, și se vedū și suntū;
iar mari și tari lucruri, și Domniū acestora aū lucratū și aū făcutū óre-când,
cum mai 'nainte se vorū vedea faptele lorū.

¹⁾ Acéstă dicere lipsindū in manuscrisū, este de cređutū că autorul a voitū să dică de la
cuv'entul elinescū βάλλο care ințelege a arunca, a asvărli, a attaca, a lovi. Edit.

Martin Cromer, carele de ijderania și de lucrul
lorū istoresce într'a două-spre-dece carte a lui
iului cel mare scie, vrëndū se arate și el în
Valahii, de unde se tragū, acestea diče:

«Dacia, după cum o scriū vechii ghe-

«tru, despre acea parte a Sarmati-

«parte de către apusū cu Iazig-

«apa Terasului, căruia noi P

«nărea, că așa se chiamă:

«este, și de către amēd-

«susū, carea acum Bo-

«titea resbóie ce c-

«precum scie și T

«dară, de vreme

«mulțime nesp-

«locuiscă și

«așa multū,

«varii aceia

«aceeași T

Ce darē

vrutū să

varvarii

subt Gr

cu resc-

una, c-

făcutū

cotită

tățilo-

cătū

maș

cun

atē

p-

d

c

și până astăzi dela împărății Greci ținuturi a-
 suntă acum, este și Mitropolită acolo, gre-
 Tarigradului, de 'i dică încă ei *Gotias*.
 au coprinsă acestea sub Grațian, dela
 rescumpărată, nici s'au mai sculată
 îndu-ne Martin Kromer, căci nu-lă
 adică de Români, cum le di-
 e așa: «Dintr'acea ameste-
 crările ce făceaă între ei
 limbă nouă din cea ve-
 și cu aceea se slu-
 și rusescă și slavo-
 prea vecină și au
 a, precum cele-
 idii se chiamă
 din apa Do-
 a Adriatică
 cartea lui
 i ce dice,
 și, Bohe-
 te că și
 carea și
 și tôte
 tru că
 e Un-
 alahî
 iar
 fu.»
 pă-
 a-
 ta

du-le, și pre unii mai bine că au ținut creștindu, și pre alții ca pre nisce băsnuitoari lăsându, precum și noi de dinșii trebuiă să facem; căci de a 'i crede și de nu a 'i crede, nu este mare greșelă, pentru că acestea nu sunt dogme ale bisericeii, se'u ale sfinților părinți ținse, cari cu luminarea duhului sfântu și au lăsatu in sciință, ci istorii politice au scrisu, unele de la alții, (insă cele vechi) auzindu-le, se'u scrise fiindu citindu-le, altele și ei într'acele vremi ce se întâmplă făcându-se, le scriu și istorisescu, se vede că nici acelea nu sunt toate adevărate dreptu; că și scriitorii, mișcați de osebite poftete și voile lor, unii într'unu chipu alții într'altu chipu totu acea poveste o vorbesc; adică cel ce iubese pre unu, într'unu chipu scrie de dînsulu, și cel ce uresce, într'altu chipu; și de al se'u într'unu chipu și de streinu într'altu chipu scrie; și cel ce este măniosu, într'unu chipu întinde condeiul, și cel ce nu, într'altu chipu îl opresce; și altele multe ca acestea suntu pricină, de nu totu unu fel toți scriu adevărul. Unde și unde ca acela să se afle așa dreptu și de obște bunu, ca toate într'o cumpănă pe ce va cunoșce se le mărturisescă și se le scrie, lumei întru negreșită sciință și adevărul lucrurile se le lase. Inșă nu mi se păru a lăsa acum pe Lorințu Topeltin din Mediaș, sasă de amintrelea, iar omu învătătu și destul umblatu, carele nu de multu s'a pusu a scrie, inșă pe scurtu, cum și el mărturisește că face într'o cărticea ce 'i ținse «Răsariturile și apusul Ardelenilor ș. c. l.» care cărticea o au făcutu și o au tipăritu la Lionul din Francia, la anul dela intruparea cuvântulu 1667. Acolea dară, într'aceea, ale Ardealulu și locuitorilor cine suntu, și câte nemuri sunt, și ce obicei, și ce purtări, și ce legi au, cam pe scurtu iar mai toate le atinge și le ținse, măcar că are și el părerile lui, și de al lui ca de al lui grăiesce; inșă și de Vlahi, adică de Români, ca o parte ce suntu și ei locuitori acolo, încă scrie, și acestea ținse: «Vlahii, (adică Români) ținse unii «cum de la Flacs Voevodul s'au numitu așa; Enia Silvul înteu aceta ținse «du-o, apoi după densus nu puțin o adevărdu, din stihurile lui Ovidie Nason «dovedindu, carele este forțe bătrinu poetu. Acela dară, într'o poslanie a lui, «într'a patra carte ce face, ținse: fost'au mai mare acestor locuri Flacs, și «subt acestu Voevodu țermurile Dunărei fără grije erau; acesta au ținse «și pre Mesii, adecă pre Sêrbi, in pace credinciosă. Acesta cu arcul și «cu sabia au îngrozitu pre Geții». Ca acestea dară ținse acel pre vechiu poetu, iaș ei și ținse că dela acel Voevodu Flaks s'au numitu acestia Flaki. A «poi cu vreme de unii mutându-se aceste slove, adecă cea d'ânteu, *F* in *V*, «și cea de la mijloci, *C* in *H*, s'au chîamatu *Vlahi*, așa ținse unii; iară alți «de la Blahi numele cum se le fie rămasu adevărdu, cari in țilele lui Alecsie Comnino, Împêratul Țarigradulu, cu Voevodul lor Ioan, carele pre atuncea avea, mare bîntuieii și pagube făcea acei împêrați. Deci, pe atuncea «acel fel de omeni așa chîmându-se, au rămasu și numele acestor locuitori». Într'acestașu chipu, și altele ca acestea și mai multe, Topeltin istoresce, și ale altora mărturii aduce spre adevărdu acestora ce ținse.

Inșă dară, ori câți au grăit și au scrisu de aceste țeri, toți ținse cum Dacia și Getia (pentru că mai totu unii nemii au fosti aceia mai din 'nainte vreme), că o au chîamat și s'au numitu dela acele nemuri Scitice, cum s'au ținse, a-

decâte de la Daci și de la Geți, cariî din partea răsăritului erau veniți într'aceste părți, cum și alte némuri multe, aș dora mai tôte câte sunt in Europa, din Asia s'aș pogoritã. Inșã din începutã, dicã, cum se vedã in tôte istoriile și mai virtosu din scriptura sfântã, adecãte din Biblie, putemã cunoșce și ne putemã bine adeveri, cã într'acele părți aș fostã antãitã mulțimile de ómeni, și de acolo apoi a se lãși și a coprinde lumea și pãmânturile s'aș pornitã.

Ci darã, cum s'aș dísu, acestã pãmântã Dacia chiemãndu-se, și cum Daciî il stãpãnea cu craiî lorã pãnã la Decebal, cel mai de pre urmã craiul lorã, și cum cã Trajan Ulpie, Impãratã al Romanilorã, într'a duoa oștire-î pre ea desãvãrșitã o aș luatã și o aș supusã, din crãie, ținutã mai micã, cu Voevođi fãcẽdu-o, acestea din cele mai susã dísese amã cunoscutã; și cum cã apoi Trajan mulțime de Romani dupretutindenea din biruințele lui aș adusã aicea de aș aședatã locuitorã și paznici acestorã țãri, din care și pãnã astã-đi se tragã acești Romani ce le dicemã noi, iarã Greciî și Latiniî *Vlahi* și *Valahi* le dicã, încã ne amã adevãritã din istoriciî cel mai de credințã și mai puțini ce suntã.

Se vede cã iarã nu lipsescã unã a nu díce cã acestã nemã românã de acum nici de acei Romani ce aș lãsatã Trajan locuitorã aici este, ci numai nisce rãmãșițe de ale acelorã Daci și de alți varvari adunați aicea și strinși, pentru cã acei Romani, dicã, cariî erau aici puși locuitorã de Trajan, dupã cãtãva vreme, încã de Galian aș fostã rãdicați și duși in Misia și in Tracia și într' alte părți, in Elada dreptã, cã Goțiî in vremile aceluî impãratã, cãlcãndã Grecia, Macedonia, Pontul și alte părți ca acelea, aș adusã pre acești Romani ca se gonescã pre aceia, și 'i-aș pusã acolo iarã, aședãndu-î de pazã; și așa aici iar departe de dínșil aș rãmãsã locurile; ci darã, nu díntr'acei Romani, ci díntr'alți ómeni și némuri, cum mai susã díce.

Mai aduce Topeltin in poveste și pe unã Ioan Zamoski, care díce și tãgãduiesce, cum Valahiî, adecãte Romaniî, nici cum nu potã fi rãmãșițe din Romaniî ce aș adusã Trajan de 'i-aș aședatã in Dacia; pentru cã Galian Impãratã, desnãdãjduindu-se (díce acel Zamoski) d'a mai ținea pre Dacia (póte fi iar de impresurarea Goșilorã, cã și pre aici și alte părți mai susã și apoi și Italia tótã coprinseșe), 'i-aș luatã de 'i-aș trecutã Dunãrea de ceea parte in Misia, vecina Traciei, lãșãndã de totã pre Dacia. Și mai díce încã, cã Daciî, deci aceia cariî erau, invãțãndã de la Romani limba latinescã, printr'atãțta ani lorã supuși fiindã, și cu dinsa deprindẽdu-se, o fãcuse apoi cã este a lorã de moșie, și o aș ținutã; care dupe aceea mai pre urmã stricãndu-o într'acestã fel, aș venitã și aș rãmãsã precum și astã-đi este, așa fãcẽndã cum Ispaniî, și Galii și Italianiî, adecãte Spaniolii, Franțozii și Frãnciî, (cã așa le dicã ei) aș fãcutã; cariî némuri ei încã pãnã astã-đi n'aș a lorã limbã, de felul lorã osebitã, nici cea vechiã ce óre-cãnd vre o datã vorã fi avutã nu se șcie, ci díntr'a Romanilorã ținã, rãi și grozavã stricãndu-o. Deci darã, precum Ispaniî, Galii, Italiî nu suntã Romani, așa nici Valahiî nu suntã Romani.

Aceștea acestã Ioan Zamoski díceã, ale cãruia dicerã și basne, díce Topeltin și alți, cã mai multã suntã de risã de cãtã de cređutã; pentru cã cele trei némuri de ómeni ce díce acela, adecã Ispaniî, Galii și Italiî, fiind fórtã vecini cu Romaniî și supuși de ei, și totã între dínșil ședẽndã, și amestecați um-

blându, lesne acei varvari limba lorü își stricaü, vrënd mai multü cu a romanilorü a o amesteca, precum și până astă-đi se vede pre la marginile țerilorü care trăiescö cu altă limbă, că lesne iaü unii de la alții cuvinte, și cu d'ale lorü amestecându-le, își pare că altă osebită limbă lorü facü; și mai chiarü vedemü că Românii din Ardél, Moldovenii, și cești din țera acésta, totü unü némü, totü o limbă fiindü, încă între dênșii multü deosibescü, care acésta cum se vede este din amestecătura vecinilorü lorü. Așa dară, și aceste trei némuri, ce đicemü mai susü, din pré vecinătatea Romanilorü luându de ale acelora cuvinte, și cu cele de moșie ale lorü amestecându-le, și ștricându-și limba, aü rëmasü in césta ce acum suntü. Iar Dacăi prea vechiä a lorü osebită limbă avëndü, cum o lăsarä și o lepădarä așa de totü, și luarä a Romanilorü, acésta nici se póte socoti, nici crede; pentru că și până astă-đi vedemü și auđimü (đice Topeltin), că de întrebämü pe unü Valahü: ce ești? el răspunde, *Romänü*, adecäte Romanü; ce numai aü stricatü puținü cuvëntul din *Romanü*, đicü *Romänü*, care totü acelașü cuvëntü este.

Insä acestea ce dice Lorinșü că și a se răspunde că este *Romänü*, încă a-deverézä că este *Romanü*, đicü eü că nu este destul cu atäta de a se dovedi că este *Romanü*, pentru că vedemü și noi astă-đi pre Greci așa răspunđendu-se, când îl tutrebü ce este? el đice *Romeos*, adecä Romanü, și mare ose-bire este între Greci și între Romanü; ci numai și ei fiindü supuși mai pe urmă Romanilorü, *Romanü* vreaü și ei se se chime; aü dörä dacă s'aü mutatü împërăția de la Roma la Bizantia, aü fuceputü și ei se se chime Romanü, mădulari și parte și ei împërăției făcëndu-se; ci dară, asești Greci, nu Romanü ci Elinü suntü, și mai virtosü cei ce in țera Grecescä, cum îi đicemü noi, suntü, și dintr'aceia se tragü; din care óre-când in vechile vremi și ei pré mari ómeni aü fostü, și atäta intru învëțăturä a cărților și a sciințelorü aü fostü procopsiți, și atäta intru vitejii aü fostü ispitiți și aleși, intru înțelepciunea lumescä de iscușiți, câtü nici unü némü, nici o limbă pe lume, nici o datä ca ei n'aü stätutü, precum singurü Pavel apostolul de înțeleptia lorü mărturiseșce la Corintenü, poslania äntëiü, cap. I-ü, đicëndü: «Iudeii semnü cerü, și Elinü înțelepciune cautä;» și de la carü nu numai alte roduri aü luatü învëțăturü și obiceiie, ci și acei Romanü mai adăogându-se și mai sporindu-se de 'nceputü domnia și crăia lorü, aü trimisü la Atena de aü luatü legi și orânduialä, ca se șcie cum se póte ocärmui politica și domniile lorü.

De acolo dară, äntëiü, și de la acea vrednicie a lorü eșise acel cuvëntü și aceea ce se đice, că totü cine nu este *Elinü este varvarü*, care zisä ascultându-o Romanü, și lorü đicea că totü cine nu este Elinü nici Romanü, este varvarü; care aceasta se înțelege in tóte cele vechi cărți, cândü se citește *Varvarü*, că sunt toți varvari, afarä de Elinü și de Romanü. Și aceasta era pentru că atäta erau de învëțați, de viteji, de înțelepți, câtü nu se putea đice Varvari. Direptü că acela este și se numesce *Varvarü*, carele nici obiceiü are, nici carte scie, nici bărbăția, nici dreptate, nici milosärdiä are, nici frica lui Dumneđeü. nici vre o bunätate seü vre o vrednicie pe sine se vede, ci mai multü silesce și trage a trăi in voia și in poftele sele de câtü in legi și in dreptăți supuși, coprinși se fiä, nu după neoașa fire omenescä făcëndü, ci ca unü dobitocü va

se trăescă, și gândesce a trăi. Acela dără se chiamă și suntă varvarī carīi suntū așa, măcar de ar și fi vre unul din vre unū nēmū bunū, seū și stēpānitorū, și de va fi seū va trăi cum mai susū se dīse, érá nu cu fapte bune, acela varvarū este, și tóte scripturile așa îl numescū și propoveduescū. Și așa și aici intr'acéstă istoriă cândū se pomenesce *varvarū*, aceea se se înțelégă duple o-biceiul ce și alte istoriī ne arétă.

Đis-amū dără, și precum aū fostū acei Elinī óre-cāndū, óre-ce, și mai susū amū pomenitū, érá și multū mai 'naltū și mai de laudă și de lucrurile și faptele lorū aū fostū, ale cărorā și până astă-đī semnele (precum tóte istoriile și tóte scripturile câte de ei scriū, și ale lorū câte sunt), de câtū lumina sórelui mai avea îi arétă și dovedescū ce aū fostū și câtū aū fostū de sciūđī și de mari; însă, érá đicū, aū fostū, érá acum nu sciū din ce, aū dóră căci Dumneđeū cel ce singurū numai este vecīnicū și neschimbatū, așa aū vrutū și aū orīnduitū lucrurile lumescī ca se se mute și se se strāmute, și cele ce parū ómenilorū mai mari, mai înțelepte că aū, în mai stricate și în mai slābicīune se se afe; că înțelepciunea acesteī lumī nebunie este lāngă Dumneđeū, fericitul Pavel la Corintenī 1, cap. 3, đice; și Isaia cap. 29: «perde-voiū înțelepciunea înțelepților, și înțelesul înțelegătorilor voiū lepāda ș. c. l.» aū dóră pentru altū ceva al lorū mai osebitū păcatū, care noi nu putemū sci, nici nu putemū pricepe. Ci dără și de acésta ca de altele ce ca acestea vorū fi lāsati a mai cerca, pentru că mai adevératā pricinā din ce se fiā ca acelea, numai singurā și adīnca înțelepciune a lui Dumneđeū va sci; érá numai atāta se vede că astă-đī acel nēmū atāta este de scāđutū, de supusū, de hilitū și de ocārītū, câtū milă se face tuturilor celorū ce sciīndū gândescū ce aū fostū și la ce suntū: dāscālia aū perđutū, stēpānirea aū rēpusū, și de tóte câte mai āntēiū aū avutū slave, s'aū desbrācatū.

Érá carīi dintre dīnșii încă poftescū a sci și a învăța óre-ce aducēndu-sī a-minte de cei bētrāni ai lorū, și urmele acelora de a vedea bine și a cunósce, ei in țera frāncescă se ducū, și acolo sciīnțele învățēndū, uniī, ca se folosescā rodul lorū cevași, inapōi se intorcū și pre alđīi invață, de la care și până astă-đī pre ici pre ici se vede că aū câte o scolișórā de invață; érá alđīi acolo remānēndū se păpistāșescū, și așa împotriva ortodocsiei cestorū-l-alđī a îmboldi și a ghimpa se ascutū și scriū, măcarū că-l și batjocorescū Franciī, đicēndu-le că descālīile lorū, adecā de la ei, Eliniī, aū fugitū și aū mersū la dānșii, la Romanī, carī odatā tođī feciorīi ómenilorū celorū mari și a domnilorū romanī mergēū, trimițēndu-l pārinđii lorū, in Elada, la Atena, de învăța carte grecescă și in sciīnță acolo procopsea desēvērșitū; și mulđī ómeni mari și domni, cum Pompeiū cel mare, Ciceron și alđīi nenumērađī, și împērađī, cum Avgustū Cesarū, Trajan, Adrian, și alđīi mulđī, in grecésca, adecā in Elinésca limbā, eraū sciūđī și învățađī, in carea și cărțile lorū tóte și până astă-đī se ținū; însă, nu đicū grecescă in céstă cum grāescū acum ei, de o aū stricatū și o aū grođāvitū fórte și ei, măcarū că nu sciū dē unde așa de grozavū din cea Elinésca 'și-aū stricatū limbā; aū dóră și ei perđēndu-sī binele și norocul, și robī supuși altora cāđēndū, 'și-aū amestecatū limbā cu totū felul de varvarī, cum se vede că din totū felul de limbī aū intr'ānsa amestecate cuvinte, și așa stri-

cându-și-o, cu dînsa trăescă. Alții érá din Greci, vréndü se stêpánescă și ei și sê se aréte poruncitori, neavéndü acum mai alesü unde, ei prin mijlocul Turcilorü in Moldova și in țera Románescă vinü, ce de la unii se vede și remâne și folosü in páménturile acestea; érá alții ca sê jefuiască și ca sê răpescă numai, vinü; și amestecăturile in rodurile acestea totü pentru luatul lorü cu totü meșteșugul câtü potü nevoescü de facü, și multe rele și grozävii facü și aducü, și la rele căi pe Domnii țêrilorü punü și sfátuesc. Și nici odată nu se ține minte, de câtă-va sumă de ani încóce, de cândü s'aü cunoscutü de aceia într'aceste părți, mai bine cum se nu fie fostü lingă Domni din ei, cu cari Domni de câte ori aü vrutü se facă vre-o tirániá, séü vre-o crudátate séü altă réutate într'acéstă țérá, aü in némurile boeresci, aü altorü cui-va, cari se nu fie fostü și ei, aü sfetnici, aü lucrători; se vede că nici pe aceia dreptatea lui Dumneđu 'i-aü lăsatü séü 'i-aü îngăduitü a procopsi séü a se adaoge casele și némurile lorü ce aü pe aici, séü pre unde s'aü și dusü ei dupre fața páméntului 'i-aü ștersü, și din pomelnicul vieței 'i-aü stinsü, a cărora nici case, nici avuții după aici rēpите și multe, nici rodü dintr'ênșii se mai pomenescü și se mai sciü.

Este și alta mai aeva mărturie de ei, cum sciü și cum potü de frumosü și de tocmitü a ocármui și a purta ori-ce stêpánire arü avea in mână; cá étá numai acele, care și acele din voia și din política Turcilorü se îngăduescü și se ținü, adecă cele patru Patriarhiü și oareși câte încă Mitropolii. Decü déră, cum le ținü, cum le pórtá, și la ce stêpánü se aflá, și la ce cinste le-aü adusü, și cu ce orîndueli și canóne, câtü într'acele crescinesci le oránduescü, nefiindü a mea acéstă poveste de a lungi și a aréta, lasü la inșiși acela cari le pórtá se spue, și ei ale lorü se dovedescă, mai vértosü singurü Patriarhiü și Mitropolii se le mărturisescă.

Insä într'acéstá și multü îi putemü láuda și ferici, cá încă in câtá supunere și robia se aflá, subt păgánescul și tiránescul jugü al Turcilorü, cum nici biserică fără de multă strădaniá și cheltuialá nu potü face, și prin multe locuri nici cruce afará nu potü scóte, nici alte slavoslovii ale pravoslaviei și adevératei credințe crescinesci aeva nu le potü face; érá ei, prin tóte acestea și mai multe și mai stránse patime, credința cea diréptá intru Hristos bine încă o cinstescü și cum potü mai curatü o ținü, oránduelele și dogmele Bisericei sfinte a rêsáritului neclátite și neschimbate le pázescü. Fiá déră mila și grija și de ei a aceluí Hristos Dumneđu nostru, in carele nesmintitü credemü, și pentru al căruia nume nespusele rele și grele tragü și patü ei și toți căți suntü supuși varvarei puteri; și mántuesce, fiul lui Dumneđu, totü trupul câtü subtü tiranicü jugul lorü greü pátimescü și cu înțelepciunea și puterea ta, Dómne, izbăvesce norodul teü de păgáná sila lorü! Dupre mânie, Dómne, pentru păcatele rodului crestinesci, întórce-ți mila și milosárdia ta către dēnsul! Nu lui, Dómne, nu lui! ci numelü teü cel sfintü dándü slavá!

Până aici dará cerșindü istoria, și acéstá a đice cum curá vorba, și părăndu-mi cá de a le trece tēmpire era, étá atátea scriindü, la alții de mai multe a đice ca acestea le lasü, și la a nóstrá de Románi istorie iar mă întorcü.

Insä dará, Valahii, adecă Romániü, cum suntü rēmășițele Romanilorü celorü ce

Y-aŃ adusŃ aicea Ulpie Trajan, Ńi cum cĂ dintr'aceia se tragŃ Ńi pĂnĂ astĂ-Ńi, adevĂratŃ Ńi doveditŃ este de toŃi mai adevĂraŃii Ńi de cređutŃ istoricŃ, mĂcarŃ cĂ apoi le-aŃ mutatŃ Ńi numele, *ValahŃ* đicĂndu-le, aŃ dupe Voevodul lorŃ Flacs, cum unora le pare, aŃ dupe numele fetei lui Dioclitian, cum mai susŃ s'aŃ semnatŃ. CĂ scrie Bonfinie cĂ đicŃ alŃii, aŃ din cuvĂntul galicŃ, adevĂcate franđuzescŃ, ce đicŃ *Valascos* ItalianilorŃ, adevĂcate FrĂncilorŃ, aŃ mĂcarŃ altĂ pricinĂ fie, cum le-aŃ đisŃ, ĂrĂ ei totŃ aŃa suntŃ. Iar cum Galian ĂmpĂratŃ se'Ń fie rĂdicatŃ pre toŃi, cum unii aŃ đisŃ, cum mai susŃ amŃ arĂtatŃ, cĂ vrĂndŃ din Misia Ńi din alte locuri multe din Elada, se gonĂscĂ pe GoŃii, cariŃ coprinsele acele ținuturi, aŃ cĂcŃ se desnĂdĂjduise de a putea ține pe Dacia, cum đicea cel Ioan Zamoski. Iar pentru impresurarea acelorŃ GoŃi, ce Ńi pre aici coprindeau, aceea ĂncĂ Ămprotiva cređutului Ńi a socotelei este; pentru cĂ cum aŃ vrutŃ acel ĂmpĂratŃ aŃa pe lesne a rĂdica cu totul avĂta sumĂ Ńi norĂde de Ămeni, cu case, cu copii, aŃeđaŃi pre aceste locuri, fiind mai multŃ de 200 de ani (cĂ atĂta de la Trajan pĂnĂ la acel Galian era, ĂmpĂrĂtĂndŃ, cum s'aŃ đisŃ, Trajan la anul de la Hs: mĂntuitorul lumii 118, iar Galian la anul 271, dupre cum đice Carion). DecŃ darĂ Ămeni ĂntemeiaŃi ca aceia, Ńi stĂpĂni mari Ńi bogaŃi fĂcĂndu-se, Ńi de mari nĂmuri romane aici ĂntemeiaŃi, s'Ă ia Galian se 'Ń mute intr'alte locuri pe toŃi; Ńi apoi, aŃ dĂrĂ cu aceŃŃi Romani numai ce era aici vrea acel ĂmpĂratŃ, mĂcarŃ Ńi alŃii ca el de nimica Ńi grozavŃ ĂmpĂratŃ (cĂ asemenea era Ńi el cu Neron Ńi cu DomiŃian in tiranii Ńi in alte hlĂpii, scriŃ istoriile), se 'Ń ținĂ ĂmpĂrĂŃia Ńi se-Ń pĂzĂscĂ ținuturile? CĂcŃ, cĂnd arŃ fi rĂmasŃ ĂmpĂrĂŃia numai cu ostaŃii ce avea in Dacia, pe cariŃ alŃi mai susŃ trecuŃi ĂmpĂraŃii Ńi lĂsase Ńi 'Ń aŃeđase numai ca aceste țĂri se pĂzĂscĂ, Ńi ei cu alŃii oŃteaŃ, cum din mai susŃ đisele se cunĂŃce Ńi se ĂntĂlege, micĂ ĂmpĂrĂŃie Ńi de nimica arŃ fi fostŃ atuncea.

Ńi acĂsta ĂnsĂ este aŃ dĂrĂ Ńi acelorŃ Voevođi Ńi Ămeni mari cariŃ, cum s'aŃ đisŃ, cĂ moŃtĂni se fĂcuse aici, nu mai lesne le era a face Ńi lorŃ cum Ńi alŃi multŃ aŃ fĂcutŃ; Ńi ei mai pe urmĂ ĂncĂ aceea aŃ urmatŃ de s'aŃ despĂrŃitŃ cĂnd aŃ ĂnceputŃ ĂmpĂrĂŃia romanĂ a se pleca Ńi a se mai ingusta, unul intr-o parte de subt ascultare trĂgĂndu-se, DomniŃi lorŃ puĂndu-Ńi Ńi volnicŃi fĂcĂndu-se; alŃii intr'altĂ parte se deslipĂu, pĂnĂ s'aŃ ruptŃ Ńi s'aŃ ĂmpĂrŃitŃ tĂtĂ in crĂii, in domniŃi Ńi intr'alte politici, cea una Ńi ĂntĂrgĂ monarhie, cum astĂ-đi a avea se vede, totŃ de tirania Ńi de hlĂpia unorŃ neharnicŃ, necum ĂmpĂraŃii ce nicŃ numele ĂmpĂrĂtescŃ s'Ă aibĂ nu li se cuvenea. DecŃ darĂ, aŃ nu mai lesne era Ńi acelora atunđi oblĂduitori acestorŃ locuri se n'asculte de cĂtŃ moŃtenirile lorŃ ĂntĂlinate de atĂtea ani s'Ă le lase, Ńi se mĂrgĂ de a se aŃeđa pĂntr'alte locuri mai aspre Ńi mai secl. Ńi acĂsta ĂncĂ se mai socoteŃce, cĂ nicĂiri urme de ale acelora Romani ce aŃ fostŃ in Dacia ca se fi fostŃ mutatŃi cu totul intr'alta parte, nu este; cĂ de arŃ fi undeva in Elada, Ńi astĂ-đi ori limba s'Ă alte semne de ale RomanilorŃ s'arŃ vedea Ńi s'arŃ cunĂŃce, cum Ńi in ArdĂl Ńi pe aici Ńi pe unde aŃ fostŃ aceia, pĂnĂ acum a avea suntŃ.

ĂnsĂ, acĂsta nu se tĂgĂduesce cum viĂndŃ vre unŃ greŃ de alte pĂrŃi, seŃ de alte neamuri cĂlcĂndu-se țĂra a unei ĂmpĂrĂŃii; sa'Ń mĂcarŃ cea ĂmpĂrĂŃie vrĂndŃ s'Ă facĂ Ăste mare ca se mĂrgĂ asupra altora, cum dupre in tĂte pĂrŃile Ńi pre

in tóte ținuturile ei nu aduce și nu strânge oaste, cum și atunci acelui Galianu s'ei altui macarū împ'ratū se va fi întâmplatū, de va fi trimisū și aici, de va fi ridicatū ostași ca s'ē m'ergā s'ē scótā pre acei Goți ce călca și impresura acele ținuturi ce s'au d'isū, in Elada și in Misia; care de cređutū este că și de aici óstea s'au dusū, și pre unii darā ca s'ē 'i și așede acolo, insā carii mai sprinteni și de aședatū vorū fi fosti. Căci iatā și semnū chiarū avemū pre cei Coțovlahi, cum le d'icū Grecii, ce vedemū că și până astăzi se aflā și suntū, insā puținī acmu remași fiindū cu totulū, gāndiū că nu f'ērā cale va fi a mai intinde de ei vorba, ca se se scie.

Suntū darā acești Coțovlahi (cum ne spunū veciniī lorū, și încă și cu dintr'insii amū vorbitū), ómeni nu mai osebiți nicī in chipū, nicī in une obiceiē, nicī in t'aria și in f'aptura trupului, de câtū Romāniī acestia, și limba lorū romānescā ca a acestora, numai mai stricatā și mai amestecatā cu de ceastā próstā grecescā și cu turcescā; pentru că f'órte puținī, cum s'au d'isū, au remasū la nisce munți trāg'endu-se de locuescū, cari se întindū in lungū de lângā Iannina a Pirului până spre Arbānași lângā Elbasan unde 'i d'icū, in satē numai locuindū. Se vede și mari unele sate; d'icū că suntū și ómeni cu putere in hrana lorū, de carii și mare minune este cum și până astăzi se aflā păđindu-și și limba și nisce obiceiuri ale lorū. Acestia darā și limba 'și-au mai stricatū, și ei s'au impuținatū, dreptū că și ei deseversitū subtū jugulū turcescū cu acei Greci d'upre acolo s'au supusū, unde și stāpānire și blagorodnie și totū 'și au perdutū; și póte fi că nicī d'āntēiū așa mulțime nu va fi fostū de d'ensii. Că étā acmu și căți suntū, mojiē și țerani suntū, și locurile lorū cu greū de hranā fiindū, pentru multa p'etrā și munți ce suntū unde locuescū, se imprāstie și se ducū mai mulți prin acele orașe mari turcești de se hrānescū, și pre acolo mai mulți amestecāndu-se, și limba, cum amū d'isū, f'órte 'și-au stricatū, și ei puținī au r'emasū. D'icū și acēsta, că de 'i intr'ebā și pre ei nescine, ce ești? el d'ice *Vlahos*, adicā Romānū; și locurile lorū unde locuescū le d'icū *Vlahia*, éri țerei acesteia ei îi d'icū *Vlahia cea mare*. Pare-mi-se, d'icū, că ei grāindū, mai multū îi înțelegū cestia Romāni, de câtū acestia grāindū aceia s'ē înțelegā; insā, și unii și alții cu puținā vreme intr'unū locū aflāndu-se, prea lesne se potū înțelegē. De cređutū d'ērā este că și acei Coțovlahi, dintr'acești Romāni suntū, și se tragū; și intr'acele vremi ce Galian s'au altū împ'ratū au rādicatū o sēmā dintr'ānsii de aici și 'i-au dusū de 'i-au aședatū pre acolo, au r'emasū și până acmu.

Coțovlahi le d'icū Grecii, r'id'endu-ī și batjocurā f'āc'endu-și de d'ensii, adicā, șchiopi, orbi, blestemați, hoți, și că acestea le d'icū că suntū; și căți au fostū de aceli felū pre undevași, 'i-au adunatū de 'i-au dusū pre acolo; precum și acești Romāni d'upre aici r'idū, și încă destule grođave cuvinte le d'icū și de nimicū îi facū, și că din hoți se tragū, povestescū și bānuescū între ei. Ci de acēsta căci Grecii acestia d'upre cum r'idū de Romāni și grāescū așa de reī au socotélā mare; pentru că ved'endū și ei t'ótā altā lume r'id'endū de d'ensii și batjocorindu-ī, au stātutū și au obositū și ei prin gunóele lorū, ca cocoșii, p'ār'endu-le că au mai r'emasū ceva vlagā și de ei, unde vedū zugrāviturile celorū vechi ai lorū, ei între dānsii își facū māngāeri și bucurie, soții p'ār'endu-le

că au pre cineva batjocurii lor. Căci cu dreptul nesciind-i cele ce ore-când și stăpânii lor au avut mare ajutor și folosiri împotriva vrășmașilor lor de acești Români, când și Odriiul l-au izbăvit din mâna Francilor, cari îi ocolise și l-au lua, și era lor Grecilor l-au dat, cum scrie și Bonfinie într'a doua decada-i, cartea a șeptea; și altele multe bune ajutări le-au făcut, cum mai înainte voi arăta. Ei grăesc și acele ce se par în ochi și în plăcere că sunt ceva, și nu știu ce dic, au doră că sunt nemulțamitori și necunoscători bine-lui, și forte au fost un nemi nemulțamitor și ei, cum și istoriile lor arată. Și până astăzi ori în ce țeri merg, cum se dice dicătorea, *arama și arată*, faptele lor cinstea-le micșorând și împlinind; au mai bine se dic se-i ertăm și se ne fie milă de ei, căci și grăesc de acelea și hulesc pre alți; căci fiind ei scăduți din toate și lipsiți, și supărați sunt forte. Deci asemenea fac și ei ca aceia ce sunt au în robie, au în închisor, au în strânsori de alte nevoi, au la serăcie, au la alte nenorociri și mari strâmtori, cum obicnuiesc lumea de aduce, și atăta le aduce, cât nici odată nu lipsesc de la nemul omenesc cu acelea, când unuia când altuia descurecându-se; deci de marea-i supărare îi pare că toți omenii îi strică, și elu așa pre toți și bănuiesc și hulesc, pându-i că cu acelea și mai uteșaste și și răcoresc doră patimile sufletului și simțirile trupului. Că nimeni nici s-au mai afiat în lume asemenea lui Iov, carele toate ca acelea rele și mai multe se-i vie pre lume și se rabde, și se tacă la toate, pre nimeni vinuind, pre nimeni blestemând, până în seversit, cum Biblia sfântă în vieța lui scrie și adevăreză. Ci dară, Grecii acelea pătimind, de supărare pându-le că alți ar fi pricina, nu ei, insiși de a fi așa, hulesc și grăesc pre alți de rău, neuitându-se se vadă pre dênșii ce și cum sunt. Dreptă acesta dară, este se-i ertăm și se le credem, pentru că dic dascălii și înțelepții, ce crud și tiranic lucru este și forte fără de minte nescine se mai mustreze și se mai pedepsescă pre unul ce în pedepsă și în nevoie au căduți; că destul este aceluia aceea; nu trebuie peste rău a mai adăoga, ci într'aceea lăsându-l, încă mângâere pe cât se pôte și ocrotire se i arătăm, asemenea pătimași și nenorociți socotindu-ne că putem ajunge, și putem fi și noi fără de zăbavă și fără veste.

Însă a se ști și acesta trebuie, mi se pare, că nu numai unii din nesciuții Greci dic, cum că Români nu pogora din ostași și buni Romani din cari, s-au dis de multe ori, că au lăsat Trajan aici, ci din răi și hoși, pre cari er Romanii i-au trimis într'aceste părți de loc, ci și alți acesta o bănuiesc. Că etă citesc în leatopisețului moldovenesc, (carele fiind ei încă în Moldova l-au-am găsit la Ionița Racovița carele era comis mare, om de cinste și socotință), care leatopiseț, dic cum este făcut de un Ureche Vornicul, om învățat se vede că au fost și om tocmit de câte se par că au scris el.

Acel dară leatopiseț luându-l (carele am pus de l-au și prepus și l-am adus aici ca se se afle și în țară), și citindu-l găsesc, însă nu știu de cine e scris, de Ureche, care nu cred, cum și unul ce l-au propus acel leatopiseț mărturisesc, că nu este disă aceasta de Ureche Vornicul, au de cine, că dice că dintr'o cronică ungurescă au aflat de ijdăranie Moldovenilor acestea care este, că cuvintele lui punu aici. «Scrie (dice leatopisețul unguresc), că

«oare-cînd pre aceste locuri aũ fost locuindũ Tãtari, mai apoi plodindu-se ŝi imulŝin-
 «du-se ŝi lãŝindu-se s'aũ tinsũ de aũ trecutũ ŝi peste munŝi la Ardealũ; ŝi impingînd
 «pre Ungurĩ din ocinile sale n'aũ mai pututũ suferi, ci singurũ Laslãũ craiul Ungu-
 «rescũ, carele 'ĩ dicũ cã aũ fostũ Vlãhovnicũ, s'aũ sculatũ de s'aũ dusũ la Împãratul
 «Rõmului de 'ŝi-aũ cerutũ óste intr'adjutorũ impotriva vrãjmaŝilorũ sãi. Ci im-
 «pãratulũ Rõmului altũ adjutorũ nu 'ĩ-aũ fãgãduitũ, ci 'ĩ-aũ datũ rãspunsũ
 «intr'acestũ chipũ de-'ĩ aũ ñisũ: Eũ suntũ juratũ cãndũ amũ stãtutũ la im-
 «pãrãŝie, omũ de sabia mea ŝi judeŝulũ meũ sã nu pãrã; pentru aceea mulŝi
 «ómeni rãi s'aũ fãcutũ in ŝera mea, ŝi cãte temniŝe amũ tóte suntũ pline de
 «dãnsũ, ŝi nu mai amũ ce le face; ci 'ŝi voiũ da ŝie sã faci izbãndã cu dãnŝi,
 «ŝi eũ sã 'mĩ curãŝescũ ŝera de dãnŝi; eru tu in ŝera mea sã nu 'ĩ mai a-
 «ducũ, cã 'ŝi 'ĩ dãruescũ ŝie. ŝi de sãrgũ inveŝa de 'ĩ strãnsã pre toŝi la unũ
 «locũ dupretutindenĩ, ŝi 'ĩ-aũ semnatũ pre toŝi de 'ĩ-aũ arsũ imprejurulu ca-
 «pului de le-aũ pãrjolitũ pãrulũ cu unũ fierũ aprinsũ, ca:e semnũ trãesce ŝi
 «astãđi in ŝera Moldovei ŝi la Maramureŝũ, de se celhuescũ ómeniĩ cu cãrare
 «imprejurulũ capului. Decĩ Laslãũ craiũ, daca aũ luatũ acel adjutoru tãlhã-
 «rescũ de la impãratulũ Rõmului, aũ lipsitu la ŝera Ungurãscã, ŝi de aci pre
 «cãŝlegile nãscutului, cu tótã puterea sa s'aũ apucatũ de a'ĩ bate ŝi a'ĩ goni
 «de 'ĩ-aũ trecutũ muntele in acãstã ŝerã pre la Rodna, pre care cale ŝi semne
 «prin stãnci de pãtrã in duoẽ locuri sã aflã fãcute de Laslãũ craiu; ŝi aŝa go-
 «nindu-'ĩ prin munŝi, scos'aũ ŝi pre aceŝti Tãtari cari aũ fostũ locuitorĩ la Mol-
 «dova, de 'ĩ-aũ gonitũ pãnã 'ĩ-aũ trecutũ apa Siretului. Acolo Laslãũ craiu,
 «ce se chiamã leŝesce Stanislav, stãndũ in ŝermurile apeĩ, aũ strigatũ unguresce:
 «*seretem, seretem*, ce se ñice romãnesce *place-mĩ, place-mĩ*, saũ cum aĩ ñice,
 «*aŝa 'mĩ place, aŝa 'mĩ place!* Mai apoi ñeca s'aũ descãlecatũ ŝera, dupre cu-
 «vãntulũ craiului ce aũ ñisũ *seretem*, aũ pusũ numele apeĩ *Seretũ*; ŝi dupre
 «multã gónã ce aũ gonitũ pre Tãtari, 'ĩ-aũ trecutũ preste Nistru la Krimũ,
 «unde ŝi pãnã astãđi trãescũ. De acolo s'aũ intorsũ Laslãũ craiu inapoi cu ma-
 «re laudã ŝi biruinŝã, sosindũ la scaunulũ lui in ñiua de lãsatulũ secului ŝ. c. l.»

Aceste basme ŝi ca acestea intr'acel moldovenescũ leatopiseŝu amũ vãduŝi
 ŝi amũ cititũ de pogorŝirea ŝi ijdãrania Romãnilorũ, adicãte cum arũ fi fostũ
 dintr'acei tãlharĩ ŝi furĩ ce aũ fostũ adusũ Laslãũ craiu acela ce ñice, ŝ. c. l.
 Ci nu sciũ cu ce indrãsnãlã ŝi cu ce neruŝine acela ce aũ scrisũ intẽiũ o va
 fi fãcutũ: cã de o va fi luatũ din cronica unguurãscã, care eũ incã nu o amũ
 vãduŝi, nici de la altulũ amũ auđitũ, aceea eru póte fi; pentru cã pururea ŝi
 nevindecaŝi ŝi Ungurĩ aũ stãtutũ vrãjmaŝi ŝi pizmaŝi Romãnilorũ, ŝi atãta cãtũ
 de arũ fi pututũ arũ fi supusũ pre toŝi subt jugul lorũ, cum ŝi pre mai multa
 parte din cãŝi ŝe aflã acmu in Ardãlũ, 'ĩ-aũ supusũ ŝi 'ĩ-aũ fãcutũ obagi, cum
 le ñicũ ei; se vede cã in Ardãlũ suntũ ŝi alŝi neameŝi Romãni mulŝi, ŝi Mara-
 mureŝulũ totũ. Eãrã afarã dintr'aceia, mare parte ŝi din boerimea lorũ incã suntũ
 ŝi se tragũ din Romãni; ci numai stãpãnirea acei ŝerĩ ŝi astãđi fiindũ *calvinã*
 ŝi ei slujindũ la curte, s'aũ calvinitũ; ŝi aŝa totũ Ungurĩ se chiamã: schimbãndu-
 ŝi credinŝa, 'ŝi-aũ schimbatũ ŝi numele de Romãnũ!

Ci ñerã acel Ungurũ, aũ ce va fi fostũ, nu sciũ, de aũ bãsmuitũ ŝi aũ visatũ
 ca celea a ñice, se vede cã de puŝinã sciinŝã ŝi socotãlã aũ fostũ. Pentru cã

de aũ fostũ și vrãjmașũ aceluĩ nãmũ de a 'lũ face totũ de tãlharũ și de furũ, ne-simțitorũ aũ fostũ, nimicũ de ceea ce putea sosi și veni pre urmã chibzuindũ, adicãte cã vorũ ride toți și vorũ ocãri rãutatea și nesciința lui, bãbesci basme și ne sãrate vorbe la cei dupre urmã ómenĩ lãsãndũ in poveste, cãruia multe suntũ a se ñice impotrivã și a 'ĩ dovedi minciunele. Ci ca se nu fiũ prea lungũ in vorba acestora bãlmejuitorũ, cu atãta fie care gãnditorũ și cu minte pôte cunósce, mi se pare, și se pôte domiri, cum acelea ce aũ ñisũ n'aũ fostũ, nici aũ pututũ fi.

Ãntãiu cã acel impãratũ al Rómului la carele ñice cã aũ mersũ Laslãu craiu de aũ cerutũ óste ca se scóțã pre Tãtarũ, și 'ĩ-aũ datũ acel fel de ómenĩ, cãndũ se fi fostũ nu dovedesce; nici Impãratũ ca acela carele nici unũ tãlharũ, nici unũ furũ, nici unũ omũ rãu in tótã impãrãția lui se nu se omóre și se nu se pedepsescã, nu se citește nicãiri, nici s'aũ auđitũ, nici se aude, nici pôte fi; pentru cã intr'altũ chipũ nimenĩ intr'acea țerã n'arũ fi trãitũ, nici o lege saũ vre unũ obiceiũ n'arũ fi fostũ, care este impotriva firũ și a tuturilor limbilorũ.

A doua darã, cãtã sumã de anũ aũ impãrãțitũ acel Impãratũ ce aũ fostũ așã blestatũ, érã nu bunũ,—cãci bunũ și dreptũ aũ legi puse și nemișcate le ținũ, ca se pótã sta poliția și soțierea omenescã; ca nici cei tari și mari se nu a-suprãscã și sã nu calce pre cei mãi slabi și mãi mici, nici cei mici se nu nã-pãstuescã și se ocãrascã pre cei mãi mari, nici unulũ de la altulũ se pãrãsescã și se ia fãrã de tocmelã și fãrã de lege;—acum dãrã, ñicũ, cãtã sumã de anũ aũ stãtutũ acel impãratũ așã se se strãngã atãta tãlharime de multã, cãtũ se se facã óste ca aceea mãi fãrã numerũ, de se scóțã și se gonescã mulțime ne-supusã de Tãtarũ dupre aceste locuri ce le coprinsese atuncĩ?

A treia darã, potũ tãlharũ și furũ și cariĩ asemenea lorũ suntũ, se ținã și se așe- ñe domniũ și stãpãnirũ, care cu sutele de anũ se stea și se se pãzescã, și mãi virtosũ toți, ne alesũ nici unulũ, totu tãlharũ și ómenĩ rãũ fiindũ, a cãrora min- țile și gãndul totũ la rãpirũ și la cãștiguri li suntũ, ce stãpãnire potũ tocmi? Semnũ darã este, dupre ñisa aceluia, cã din rãutate și din netocmelã se ține și stã lumea, nu dintr'acelea se stricã și se pierde, cum și scripturile și tótã ființa, și singure simțirile acãsta adevãredã și cunósce, cum cã din nerinduelã, din nedreptate și din rãutate se stricã și se mutã impãrãțurile, și tóte; unde dãrã și altele mãi multe suntũ a 'ĩ dovedi, cum ñicũ, și a 'ĩ arãta nesciința aceluĩ ca- rele mãcar va fi fostũ și ñisũ aceea.

Și din Tãtarũ ce el ñice, numai cã din Ardãlũ și din Moldova pãnã la Crim 'ĩ-aũ gonitũ, unde se aflã și acum, se pôte adevãri cã fãrã de lucru aũ grãitũ, cum și mãi 'nainte vomũ vedea de acel Tãtarũ de unde suntũ, și cum aũ ven- itũ și la Crim, unde și pãnã astã-đĩ ședũ. Ci darã se 'lũ lãsãmũ la gindã, cum pare mie de arapĩ este; érũ cine va vrea altulũ cređã, cãci a crede ade- vãrul saũ minciuna, in volnicia omenescã este.

Insã și Moldovenĩ de poftescũ aceea aceluia povestitorũ se scie și se cređã cum dintr'aceia ei pogorũ, volnici vorũ fi, și ijdãrania și nãmũ lorũ de la a- cel tãlharũ și furũ de vorũ vrea se 'l mãrturisescã incã in voie le va fi, dórã ñicãndũ cã aũ și cevașĩ cale de mãi a crede și așã, de vrãme ce incepãtureĩ pogorãrei lorũ cam d'acolo incepũ a 'ĩ da capũ, ñicãndũ adicãte cã nisce pãs-

tori din Maramureșu, umblându cu dobitocele lor pre munți, au dat preste o fiară ce se chiamă (ei îi dicu) *Boură*, pre carea gonind'o o au trecut munții, și așa eșind în Moldova au vedutu țeră frumoasă și de brană, ș. c. l. Apoi s'au intorsu la ai lor, și spuindu-le de acelu locu, s'au adunatu mai mulți păstori și de alți, și au venit de au descălecatu acolo; și ca acestea multe povestescu, care le puteți vedea in leatopisețu lor, mai alesu ce dicu ei de dênșii; măcar că 'mi pară că multe nu'su adeverate. Căci éta și aici impotrivă-și grăesce cel ce au scrisu acelu leatopisețu (insă nu dicu de Ureche;) că mai susu dicea că Laslău craiu au scosu pre Tătari dintr'insa și apoi o au locuitu ei, ș. c. l. acum dice că o au găsitu pustie păstori Maramureșului, și așa din ei ântéiu s'au descălecatu, ș. c. l.

Insă ceea ce este de acelea numai cercu, ci numai, daca din păstori își facu Moldovenii începătura, pôte le dice, (nu sciū măcar și glumindū, erū nu cu adeveru,) că cam dintr'aceia suntū, dreptū că păstori necuvântătoreloru dobitoce, de nu toți furī, eră gasde de furī suntū, ș. c. l.

Eră noi intr'altu chipu de ai nostri de toți câți suntū Români, ținemū și credemū, adeverindu-ne din mai aleșii și mai adeverații bătrâni istorici, și de alții mai încoce, că *Valahii*, cum le dicu ei, erū noi *Românii*, suntū adeverați Romani in credință și in bărbăția, din cari Ulpie Trajan 'i-au aședatū aici in urma lui Decebalu, dupre ce de totu 'l-au supusu și 'l-au perduto; și apoi și altul totu șirégul împerațiloru așa 'i-au ținutu și 'i-au lăsatū aședați aici, și dintr'acelora remășiță se tragū până astă-đi Români acestia. Insă Români înțelegū nu numai cestia de aici, ci și din Ardélū, cari încă și mai neoși suntū, și Moldovenii și toți câți și intr'altă parte se află, și cu acéstă limbă măcarū fie și cevași mai osebită in nisce cuvinte, din amestecarea altorū limbi, cum s'au đisū mai susu, eră totu unii suntū. Ci déră pre acestia, cum dicu, totu Români îi ținemū, că toți acestia dintr'o fântână au isvoritu și cură.

Nu dicu insă că toți, toți câți astă-đi se află locuitori intr'acéstă țeră, că suntū toți Români, că aceea nici au fostu nici este nici intr'o țeră câte putemū sci că suntū in emisferiul nostru, ci mai mulți străini și veniți dup'intralte țeri; încă mai virtosu cei ce se află și până astă-đi mai blagorodnici și mai de folosū némuri, unii suntū din Sërbi, alții din Greci, alții din Albanași, alții din Frânci, alții dintr'alte limbi; că și Domni încă mai mulți din streini au stătutu, cum și Băsărabescii se tragū din nemū sërbescu, și alți Domni de alte némuri, cum in viețile lor se va arăta, insă câți vomū șci din ce rodū au fostu. Ca acestea dară némuri de totu felul, viindū ei aici și căsătorindu-se și amestecându-se cu locuitori pământuriloru și aședându-se, fiindū dintr'aceia mai mulți vrednici și destoinici, au rămasū moșténū și numele de se chiamă *Români*. Așa déră, mai mulți și aici de aceia suntū și de aceia se vedū, că mai d'a fire suntū; că nici unul nu e, mi se pare, din câți mai 'nainte suntū și se vedū astă-đi și la curți că suntū, al căroru au tată-seu, au moșu-seu, au strămoșu-seu, au tatăl strămoșu-seu, au cevași mai in susu, carele se nu fie fostu, au Sërbu, au Grecu, au altu cevași nemū străinu, au măcar Arménu, din care dicu că se tragū și Rudeni, cari și ei încă de cândvași și câtvași nemū au fostu și bogatu și cinstitu încă. Ci dară, cum se đise, și aici amestecați cu de

altu-fel de ómenî, cum și p'în tóte țerile suntú. Că étă și la Moscú (lasă altele că mai mulți se tragú din fel Tătărescú și Leșescú), mulți și de alte feluri multe decâtú fireșci Muscali suntú, însă de cei mari dicú. Tacú de Turci, că 'mî pare nici unul neaoșú Turcú nu e, ci din totú felul de limbî amestecați, și cum suntú aevea tutulorú este; și încă tutulorú acelora, Turci le dicemú, celorú-l-alți totú Muscali, și altora éar așa, cum și cestora totú Români, câți locuitorî și moșteni se află pe aicea.

Că nici unú rodú de ómenî osebitú in veci póte remânea in lume, nici felurile de limbî in miî de anî totú acelea neschimbate și nemutate potú sta; că nimicú subt sóre este stătătorú, și tóte câte suntú in curgere și in mutări suntú zidite de vecinica lui Dumneđeú înțelepciune și putere.

Acestea déră, de acești Români până aici, de unde din începutú pogórá, cu a multora márturii s'aú disú și s'aú doveditú.

După ce aú rămasú Români in Dacia moșteni, cum subt ascultarea împérilor Romaní aú stătutú, și apoi la ce aú mai ajunsú.

Așa deci, rămânendú Români in tótă Dacia păditori și moșteni prin cetăți și prin ținuturi, împărțindu-și pământurî și locuri, avendú Voevođii lorú, câtă-va vreme s'aú trasú așa și aú stătutú. Însă nici numele lorú într'altú felú se mai mutase și se mai schimbase se le dicé *Vlahi* séu într'altú chipú, ci *Óstea Romană*, cândú se vorbea de dânsa, érá cândú nu, *Dacii* se chiămaú; și totú *Dacii* încă multă vreme încóce, și de mulți se numeaí, pentru că și din *Daci* și *Geți* erau mulți rémași, cum și mai susú s'aú disú, că nu s'aú pututú stinge toți ómenii dintr'o țéră, cum nici se póte, ci totú aú remasú. Numai ce de odată atuncî, próspetă mutarea-le fiindú, și necredendú-l, la dirigătorii și la alte ale țerei trebî nu-l trágeaú nici îi amestecaú, pentru ca nu, aducendú-și aminte de cea de curendú volnicia lorú, și de stépânirea lorú ce aú avutú, și cum o aú perdutú, se nu se hienescă și éráși se se scóle împotriva Romanilorú, cum s'aú mai și ispititú de aú făcutú, numai câtú aú rësufatú óreși-ce și soçi de ajutorú 'și-aú găsitú. Că étă in urma lui Trajan, împérářindú Adrian, óre-ce'și s'aú mai ispititú a se rësmiriți; ci curendú 'l-aú potolitú. Érá mai multú și in ȕilele lui Antonin celui blândú și milostivú, carele, cum scriú istoriile, nici unuia el a face réu nu începea, nici el rësboiú ántéiu asupra cuí-va n'aú rédicatú (dicendú pururea cuvéntul lui Scipion, carele dicea că mai bine multú va a pádi pre unú cetățénú și páménténú de aí lui sánátosú, de câtú a ucide o miă de vrăjmași), până cândú nu alții începeaú a se hienii și a se rădica împotriva lui. In ȕilele dară acestú *Evsevis* Împératú, éráși aflândú *Dacii* vreme, și soçi găsindu-și pre unú némú ce-l dicea *Alanii*, s'aú sculatú pre Romani. Ci și acestú Antonin, deci, trimițendú óste asupra-le, 'l-aú biruitú și 'l-aú sdrobitú.

Dupre aceea, deci, mai aședendú-se, cum s'aú disú, multă vreme trágendú-se, subt acea împérářiă s'aú ținutú și aú stătutú, se vede, că hotărítú și

alesu până cine vremi s'aũ purtatũ totũ aŝa, ŝi neclãtiŝi s'aũ azatũ ascultãtorĩ, adevãratũ nu sciũ. Cã nici alesũ aŝa scrisũ n'amũ cititũ la alŝii, mãcar ŝi acei Romanĩ ŝi acei Daci, cariĩ apoi de multã vreme printr'atãŝia anĩ totũ intr'unũ locũ trãindũ ŝi locuindũ, ŝi bine unii cu alŝii amestecãndu-se prin rudenie, unul luãndũ fata altuia, altul feciorul altuia, atãta s'aũ amestecatũ ŝi s'aũ unitũ, cãtũ mai pre urmã tutulorũ impreunã *Daci* le diceãu, pãnã cãnd Grecii, scriitorii ãntãiu, dicũ, toŝi le-aũ schimbatũ numele de le-aũ ñisũ *Vlahi*. Avemũ ŝi acestũ semnũ, cã atãta se unise acei Romanĩ de aici cu acei Daci, cãtũ nu s'aũ mai despãrŝitũ; apoi ñntre dãnŝii nici cãnd s'aũ ruptũ de impãrãŝia romanã, ŝi aũ intratũ printre dãnŝii alte limbi, ci totũ intr'una s'aũ ñinutũ ŝi aũ rãmasũ ŝi pãnã astã-ñi. Inŝã Romanii cariĩ eraũ, totũ mai varvari îi ñineaũ pre Daci, cum ŝi eraũ; ŝi se vede cã, cãnd se mânieãu ŝi se certaũ ñntre dãnŝii, in locũ de ocarã, cum s'arũ dice, Romanul le dicea acelora *Daci*, adevã ñnŝelegãndũ varvari, care cuvãntũ ŝi pãnã acum se aude de cãte vre-unũ Romãnũ din cei bẽtrãni, la cariĩ aũ mai rãmasũ dõrã cãte o urmã de acelorũ mai bẽtrãni, din omũ in omũ pãdindu-se, cariĩ ca acestea ñinu, ŝi aũ ŝi cãte unũ cuvãntũ de acelea; cã iatã, cãndũ vorũ sã se certe sau sã ñicã in locũ de ocarã vre-unũ omũ ce-l vãdũ mõle, cãscãndũ, ŝi blestematũ, îi ñicũ *Daci*, care va sã semneze aceea ce-ĩ ñiceãu pre atuncea.

Èrã de unde rãsarĩndu-le acestũ nume, de la Flac, Voevodul lorũ, cum s'aũ ñisũ mai susũ, aũ din ce ãntãiu ŝi de cãndũ aũ ñnceputũ a le dice aŝa, care ŝi pãnã astã-ñi ŝi la Grecii ŝi la Latini ŝi la alte limbi, ŝi pãnã tõte scrisorile ŝi istoriile, se trage ŝi se dice; eũ ñncã cu Carion ñicũ ce in cronica lui ñnr'a patra carte, ŝi Martin Cromer ce ñnr'a douã-spre-ñceca, unde istoresce ñjdãrãnia ŝi lucrurile Leŝilorũ, scrie, cã nu sciũ aceia, nici de unde sã dea capũ nu potũ; põte fi cã nici ei neãflãndũ mãi dinainte de cine-va istorite, mai bine aũ tãcutũ, ñicãndũ adevãrul fãrã ruŝine, cã nu sciũ, de cãtũ sã minŝã fãcãndu-se a sci cele ce nu sciũ; cã aceia de facũ aŝa, adevã de cele ce nu sciũ ŝi cele ce nu cunoscũ ñicũ cã cunoscũ, a trufaŝilorũ ŝi a deŝertilorũ este, pãrãndu-le cã mai cu ruŝine le este a ñice cã nu sciũ ŝi nu cunoscũ cele ce nu sciũ ŝi nu este adevãrũ, decãtũ a minŝi ŝi a ñice cã cunõsce ŝi scie cele ce nu scie; ŝi nu se domirescũ cã cu multũ mai multã ŝi mai mare este ruŝine a ñice minciuna cã scie, de cãtũ a ñice adevãrul cã nu scie; care apoi, ŝi una ŝi alta se dovedescũ; se vede cã ŝi cel ce scie, a ñice cã nu scie este rãutate. Ci de acãsta dãrã ŝi eũ lãsãndũ, ŝi de a mai scurma altele nu-mĩ mai batũ capul; èrã cine va vrea a fi ŝi mai grijuliu ŝi mai sciutũ d'a afla capũ, cerce, cã dõrã va afla citindũ, a altora ŝi a multora cãrŝi foile ñntorcãndũ.

Inŝã, dupã acestea, ètã nici unũ lucru cãte suntũ subtũ lunã, stãtãtorũ ŝi ne-schimbatũ nu potũ fi, nici in nenumãraŝi anĩ potũ totũ intr'acelaŝu chipũ sta; ci tõte suntũ in mutãrũ ŝi in stricãcãunũ zidite, cum s'aũ ñisũ ŝi se cunoscũ. Drept aceea, iar ñicũ, tõte cãte suntũ aŝa fiindũ, aũ ŝi hotarele lorũ, care pãnã nu ajungũ la acelea nu-ŝi aũ fiesce-care cel ce este a fi de ñinsa; aŝa de noianul ŝi prea adãnca ñnŝelepãune a lui Dumneñeu mai ñnainte de veci orãnduitũ fiindũ, care nouã õmenilorũ, acelea, cum suntũ ŝi cum vinũ; fõrte ascunse ŝi ñntunericũ ne suntũ. Ci dãrã, cum ñicũ ŝi filosofii, cã tõte cãte suntũ, in nascere

și in stricăciune staă; adecă: una stricându-se și putrețindă, alta se nasce și se face, cum vedem la tôte semințiale; că până nu putrețesce una nu nasce alta; și până nu nasce alta, nu putrețesce cea-altă; nici până nu se strică ună chipă, nu se face altă chipă. Decă, precum vedem la aceste firesci, cari érá puterea lui Dumnezeu prin fire le lucrăză, adecă le nasce, le cresce și le pădesce; și iar așa înfășurându-le de la zidirea lumei până la sfârșitul lumei voră fi.

Așa déră și in cele politice pricepemă și cunoșcemă că nu'să sênătose nici unele; ci și avuțil se perdă, și domnil se strică, și împărățil se mută și se strămută; și tôte ca acestea unil perdëndă, alțil găsindă, de la unil fugindă la alțil nemerindă orbul norocă, cum îi dică și 'lă zugrăvescă; și iar stricându-se și perindă, alta făcëndă-se și crescëndă, precum citimă și semnele aevea, vedemă tôte și cunoșcemă, de când este lumea, câte domnil, câte crăil, câte monarhii aă fostă, care din mică începută și necunoscute, la câtă mărie și putere aă venită, și apoi dintr'atâta de mară, la câtă micșorare și la câtă surpare și stingere aă sosită, câtă unele nici se mai sciă nici se mai pomenescă. Altele iar, monarhii mară, gróznice și puternice, s'ău perduț, și in cenușa loră ardëndă s'ău îngropată, cum aă fostă aceea a Siriloră, carea 1300 de ană aă stătuț; și așa cu Sardanapal, cel după urmă monarhă al loră, perindă și ardëndă, s'ău stinsă, și la Vavilonă aă rămasă, după aceea, câtă-vașă, până când Baltasară, cel dupe urmă crăil al Vavilonului, împreună cu dănsul aă perită, și de la ei tótă monarhia la Persi aă venită. A persiloră iarășă, in mărie crescëndă și lățindu-se, mai multă de 200 de ană aă împărățită, totă așa monarhi, până când la Elini aă venită Alecsandru celă mare, feciorul lui Filipă, carele biruindă desăvârșită pe Darie Codomanul (cum dică Sleidan), cu carele și monarhia-le s'ău prăpădită la dănsul. Decă, aă rămasă Alecsandru după aceea, monarhă stăndă; câtă de mare și de tare aă fostă și câtă s'ău întinsă, și alțil mulțil scriă; érá și Quintin Curțiu Romanul, Plutarhă in viața lui ce istoresce, și Diodoră Sicheliotul, intr'a șapte-spre-decea carte a istoriiloră lui ce face, destul și pe largă arată. Decă, de la dănsil cine-va citindă, se pôte sci și cunoșce ce și câtă aă fostă; se vede că elă însușă puțină aă împărățită, decă aă murită. Érá alțil apoi, domni și voevođil ai lui, măcară că împărțise țerile de le oblăduia ei osăbi, érá încă și ei cât-vașă și multă acea împărăță a mai ținută, până când decă, cea mai puternică și mai mare de câtă tôte acestea Roma aă răsarită și aă venită fórte din mică și slabe începături, ântăi, cum đise și Ión Sleidan, că din nisce păstoră ântăi și necunoscuțil, aă agăunsă apoi stăpână lumei tótă, cum și alțil mulțil scriă. Érá și Tită-Live Padovanul d'începută și pe largă, istoresce de dănsă. Acăstă, déră, împărăță atătă s'ău înălțată și s'ău mărită, câtă nu numai de la Grecă, adicăte de la Elini, monarhia aă luată, ci și pe alte mai multe domni și crăil aă supusă și aă ținută, cum și mai sus s'ău đisă; și așa mare și tare aă stătuț mai multă de câtă 1700 de ană, până când începëndă și ea a se pleca, și împărățil între dănsil a se certa, și împărăță de la Roma la Vizantia a se muta, unde și noua Romă și Costantinopoli (numai Sărbil Țarigradă dică), și împărătesă tutuloră cetățiloră se chiăma, și până astă-đă se dică. Dupre aceea, decă, și tôte crăile și domniile câte erău supuse

subt acea una monarhiă, a început a se desbate și a se rupe dintr'insa, fiesce-care iarăși puindu-și domniilor lor, craii lor, cum a făcutu; afară dintr'aceea, unii încă nu se destulesc cu a lor osebire numai, ci și mai la mari s'au întinsu, unii de la alții luându și ei, ca să fie mari. Apoi după aceea, deci, și vrăjmașii cari erau mai pre delaturi, a începutu a călca și a vătăma acea împărăție, până când o parte mare de acea monarhiă subt jugul Turcului supusă este, și cea-altă parte încă așa a ajunge primejdiasce; că etă și astă-ți vedem (din depărtarea și urgia lui Dumnezeu ce este pe capetele noastre, adicăte pre noi pre creștini, pentru nenumărate păcatele noastre) că supunu și ia multă parte și de aceea.

Acăta întâi întâmplându-se a o face părțile apusului, adică de a se depărți de acea monarhie; că mutându-se împărăția, cum s'au ținut, la Vizantia, unde Costandin cel mare a făcutu catatea, după mărtea lui la feciorii trei împărăția împărțindu-se, puțină procopselă, deci, a fi de dânsa a începutu. Așa deci, gâlcelele dintr'unu Impăratu într'altul adăogându-se, și fiesce-carele mare vrându să fie, unul într'o parte, altul într'alta trăgându și pizmuindu-se atunci deci, mai pe urmă, aflându-și vremea fiesce-carele, a începutu, cum s'au ținut, a se face stăpâni oșibi și de sineși poruncitori. Că Italianii, adicăte Franșii, cum le ținem noi acum de la o vreme, necum de împărății ce erau la Targradu mai ascultați, ci încă nici acolo în Italia Impăratu, de la Valentin al treilea încăce, carele acela cel după urmă împăratu *Samoderjeșu* apusului a fostu, până la Carol, ce-ți ținut cel mare,—feciorul lui Pepinie, craiului de Franța,—carele cu dreptul după bunătatea-și, înțelepciunea-și și vrednicia-și ce a avutu, cum istoriile arată faptele lui, vrednicu a fostu mare să-ți țină și Impăratu să fie; de carele încă ținut toți că de aru fi mai trăit el, aru fi scos totă creștinătatea de subt jugul și robia păgânătății turcesci, și aru fi răscumpăratu după dînșii sângele câtu a vârsat acelu tiran, creștinescu; ce pôte fi pentru neputuse păcate și neplătite încă ale creștinilor, dreptatea lui Dumnezeu, aturcea, aceea n'au lăsat a se face; dreptu aceea, nici pe acelu Carol a mai trăi a vrut. Inșă și acesta, măcaru că împăratu a fi l'au priimitu, căci îi și supusese, era în Italia n'au mai fostu scaunul împărătescu, ci în țera nemțescă, cum mai înainte se arată; nici pre urmă n'au mai priimitu să aibă, adicăte unu *Samoderjeșu* să fie, ci fiesce-carele, cum am ținut, să fie singuru mare și stăpînă a poștitu, care mai pe urmă a și făcutu. Că etă și astă-ți, în acea Italia, se află nu o stăpânire numai, ci mai multe de șapte optu, cu republicile, ce le ținut, adicăte ocărnuiri de obște, cum este Venetia, Genova, și Florența, a fostu până într'o vreme, apoi o a supusu unul dintre dînșii, nu prea de multă vreme, carele era mai bogatu și mai cu rudenie, de-l chemă *Cosma de Medici*, și s'au făcutu domnu singuru stăpânitoru, dându-i încă Papa și titulușu, de-ți ținut ei acum *Gran Duca de Florența*, dintr'al căruia n'ăm totu unul după altul trăgându-se, și până astă-ți este domnu.

Inșă peste toți capu într'aceia Italia cu stăpânire este Papa, carele nu numai la ale Biserice și la clericii este mai mare și se amestecă, ci și la cele mirenesci, și la stăpîniri ca acelea multu crăeșci; și mai virtosu de când s'au despăcatu și s'au despărțitu de Biserica răsăritulu și de pravoslav-

nicile dogme, de-atunci nu numai ca unü patriarhü și mai mare in orin-
duela țercovnicilorü aü priimitü, ci și in Biserică și in politia mirenescă mo-
narhü se fie. Care acésta se și fie cea mai mare și cea mai äntëiü pricina strică-
ciunei și surpărei monarhiei Romane, lăsându-se și smulgându-se din împărăția
de la Țarigradü, care acolo scaunul Constantin cel mare mutase de la vechia
Romă, chemându-lü noua Romă, și credință cu inoite dogme de câtü Biserica
cea bëtrână și adevărată a răsăritului 's'i-aü alesü, și împărați osëbi aü ince-
putü a 'și numi, blagoslovindu-i sfinția sa Papa; și le-aü datü și titulușü de
a se dice ei și a se scrie Impărați Romanilorü și pururea augusti; érá împë-
rați Țarigradului se se dică ai răsăritului împărați și ai Grecilorü, și așa și
istoriile lorü îi scriü și le dicü.

Acesti, dérá, împărați, cărorä Papa, cum s'aü disü, le-aü datü titulușul de a se
chüema Impărați ai apusului; érá de la Carol cel mare aü începutü că in țera
nemțescă i s'aü aflatü locul de a fi. Că in Italia la Roma ședëndü, cum s'aü
disü, este capü domnilorü, și câtü-vași ținutü ține Papa; și apoi că nici arü fi
pututü fi atăta de mare Papa, cum este, de arü fi fostü împăratü acolo; si alți
căți-va Ducü, și feluri de feluri de stăpineri suntü, care a se istori tôte acum
nici a mea vorbă nu este; nici prea lungü intr'acésta 'm'i trebuie se fiü. Ci nu-
mai și acésta încă o dicü, pentru ca pre scurtü se cunöscemü cine aü fostü
mai multü și mai äntëiü pricina micșorării și stricărei monarhiei Romane. Dupe
aceea decü, s'aü osëbitü Spaniolii, Franțozii, Nemții, și in scurtü tôte ale-alte
țeri și părți ale apusului, craii lorü puindu-'și și domni, și altele republici fă-
cându-se, adicăte mai de obște lucrurile lorü ocărmuindu-'și, nu unul numai
Samoderješu se poruncescă; care acestea cui este pofta mai pre deplinü și mai
pre lungü a le sci, și alte cărți vedă, érá și a lui Filipü Cloverie geografie,
și pre Gulielm Blaut in cartea ce aü făcutü, adicăte in privelistea incunjurării
totü pământului, caute.

Insä toți acestia ale bisericei, cum dicü ei, a apusului, dogme aü apucatü, și
se dicü că suntü *catolici*, cărorä ai noștri, luändü de la Greci, pentru ca se se
ințelégă mai bine ce suntü, le dicü *Papistășii*, adicăte mai multü credü intr'ale
Papii decâtü intr'ale adevărului; dicëndü și acésta (carii mai multe alte gre-
șeli ale lorü le tacü) că Papa nici o dată nu greșesce. Pentru care, Papa cu
Luteranii și cu Calvinii, carii s'aü ruptü dintr'inșii, aü mari prigöne și intre-
bări, și nu puține nici cu ai noștri, vrëndü el însuși se se facă capü Bisericii,
și mai mare decâtü toți patriarhiü și arhieriei, și in legare și in deslegare; și
dörä ca unü Dumneșü și se se arate, care aceste imi pare că de câtü tôte
al-alte turburä mai multü Biserica, și se pricinesce tötä gälcéva și certele in-
tre Biserici, și între limbele crestine mare depärtare, din neunirea lorü. Ci dea
séma inaintea lui Dumneșü carele este pricina atätui rëu și atätei pierdëri,
și va da dupre nemișcatul cuvintü al Späsitorului Hristos, carele la Matei cap.
18 dice: «Vaü lumei de scandale, că de nevoi este a veni scandalele; insä
«vaü omului aceluia prin carele vinü scandalele!»

Așa darä, despre acestea împărăția Țarigradului mai micșorându-se și mai
ingustându-se, aü începutü Sarachinenii (de unde se tragü și Turcii) părțile rë-
săritului a le turbura și a le strica, și mai pre urmă și a lua, intinđându-se a-

tăta, câtă și acea parte mare cu împărăție cu totă o aă supusă și o aă luată, cum și astă-đi vedemă. Și nu numai aceea, ci și alte mai multe crăii și domni, care părându-le că se osăbescă pentru vre ună folosă ală loră sau volnicie, ca și ei stăpăni să se facă singuri, aă cădută in mai mare robie și jugă, neaducându-și aminte și nesocotindă alte pilde nenumărate și din tôte đilele, ce inaintea ochiloră ne staă, cum vină, și la ce pogoră cei ce unii intr' o parte alții intr' alta tragă lucrurile și puterea loră. Și de nu de acelea să învețe, măcar să-și fie adusă aminte și de cuvântul cel nesmintit și nedeșertă al Domnului Hristos, ce đice prin Matei, cap. 11: «că tătă împărăția împărțindu-se intru sine, se pustiesce; și tătă cetatea aă casa împărțită între dănsa, nu va sta».

Precum chiară vedemă că așa făcendă și acea mare monarhie Romană, aă cădută și s'aă perdută; și étă dintr' in sa mare parte Turciă o aă supusă și o stăpinescă, nepăzindă încă nici cele dreptăți și faceri de bine care mai dinainte vreme de mai marii loră și de bunii de evlavie și de milostivii împărăți puse in legi erau, și neclătită se păđiaă. Cum đice și Papa Leon in orația ce aă făcută de rugăciune către Atila, cândă venia și spre Roma cu mare putere (dupre ce stricase și luase multe și alte locuri, și Italia), eșindu-i înaintea de parte de Roma, cu totă clirosolă Bisericiă și cu toți cei bătrăni cari mai erau atuncea sfatul Romei, și 'l rugăă să nu 'i calce, să nu 'i strice și să nu 'i piardă. Đicea dără, acel sfântă omă, Leon Papa, cum scrie și Nicolae Olah in Atila: «Mare óre-când, nebiruite Craiule, a Romaniloră celoră biruitori tătă lumei, era «slava, când biruțiiloră đăă ertăciune, și când pre cei ce se rugăă in credință și «in prieteșugă îi priimiaă; obicinindă biruința cu milosirdie să o stămpere, cu «care lucruri și fapte, împărăția și avuțiile adăogă. Vestea, decă, și slava numelui «loră nemórtă o făcea. Și acestea, până când se păđla și obicina le purta, «ale Romaniloră erau meștersugurile, obiceiurile și înțelepciunile; érá đeca s'aă «mutată intr' altă felă chipurile lucruriloră, ceea ce de la noi aă răpită, aceea «ție, craiule Atilo! acum norocul 'ți-aă dată, ș. c. l. »Ca aceste și mai multe i-aă đisă acel Leon Papa.

Unde dară, étă cum și altele tôte, ale-alte stăpăniri, și ce este când este să se mute, nebuindu-i Dumneđeă, cum și proorocul David in psalmi đice: «ne-bunesce Dumneđeă norodulă pre carele vrea să-lă pérđă ș. c. l». Póte fi dară că și aceia ajungendă vârfulă măriiloră, și vrëndă să se plece și să se piardă, din cele vrednice și bune fapte ce făceaă, când se urcaă și se adăogăă, strămutându-le in blestemăție și in rele, aă ajunsă și s'aă mutată așa.

In să este a se mai sci că tôte lucrurile câte suntă in lume aă și acestea trei stăpăne dupre ce se facă; adicăte: urmare, stare, și pogorire, aă cum le đică alții, adăogire, stare și plecare. Decă dară, nici ună lucru nu este carele să nu dea p' intr' acestea; ci numai unele mai in grabă, altele mai târziă le trecă, érá tôte la ună steajeră se adună și se strângă in cea de apoi, adicăte in stricăciune și in perđare deslegându-se.

Decă dară, așa tôte fiindă, étă și domniiloră, crăiiloră, împărățiiloră, avuțiiloră, măriiloră și tuturiloră celoră-alte câte suntă, așa se întâmplă și le vină; ci numai celoră drepte, celoră blănde și celoră mai cu înțelepciune, le rămăne

laude, fericirea de bună pomenire, și pildă folositoare celorlți bun și înțelepți după urmă, și canone cu care mai mult și mai slăvită pot sta și se pot ocărmi. Și de li se întâmplă și surpare și cădere, înțelepții nu le dau toată vina și pricina cu sudalmă, căci au sosit la aceea adică să zică, că din nechibzuiala și nebunia lor au venit; ci numai socotesc că așa zidite și făcute în lume sunt, ca și ele se ia conștient, cum zice și Virgiliu poetul în cartea a patra a Eneidei de Troada, când de Elini s'au prăpădit și s'au stins, crăind acolo și alții, și nemul lui Priam, mai mult de 2000 de ani, cum zice tilcuiorul acestui Virgiliu Maulu Honoratulu. Deci, acela alta n'au mai hilit, căci așa au sosit acea crăie, ci numai că așa au fost în orânduiala lui Dumnezeu să fie, zice, și așa aducea vremea să se sfârșescă. Iar celorlți rele stăpîniri, și crude și tirane, și ca de acest fel stăpînitori, ocară, blestem, sudalmă, și rea pomenire rămâne; și răi de la acele rele ia pilde, pentru ca mai curînd să se strice și să se perdea, nimic alta, fără aceea rămăindu-le pe urmă, și se perde pomana lor cu sunet, zice David: «și amă trecut, și nici s'au aflat locul lui».

Știu, însă, că nu lipsesc în lume și de aceia de cari nu zică: dar au nu și cei bun și înțelepți, ce sunt, nu mor; au nu cad și se surpă și ei, ca și celorlți ce le zică și sunt și răi și nebuni? Ci acestora răspunsul și cele ce din toate zădăririle ce se vedă întâmplări este, și toate scriiturile câte sunt, și sfinte, și de cele-alte, înainte-le strigă și arată, câtă este osebirea traiului și viața unui bun, de a unui rău, și a unui înțelept, și a unui nebun? Se vede că Aristotel, în cartea a șasea, ce face către fiu-seu, Nikomahu, de obicei, zice că ce este rău este și nebun, și ce este nebun este și rău. Însă, aice nu înțelege filosoful de nebuni pe cei ce umblă cu oșe, cu petre, și sunt de legat; că aceea, de a fi așa, vine dintr'altă pricină, adică, au din drăcii, au din melancolie care firea lucru este; ci de cei ce sunt răi omeni și cruzi, cari cunosc și binele și răul ce este; de aceia grăiește și zice: că ce este rău este și nebun; căci de n'ar fi nebun n'ar face rău, ș. c. l. Și pentru că făcînd răul, vine deci mai pe urmă la cele ce mai sus s'au zis, și încă la mai multe rele și nenorociri, avînd și de la Dumnezeu voie și voinicie să nu fie așa rău și nebun, cum se face. Că adevărat este ceea ce zică toți înțelepții, că cum este sora de întuneric, așa este deosebită și viața înțeleptului de a nebunului, cel în lumină de cel-alt în întunecă trăind, cum și alții mulți scriu. Era și pre Solomon vedeți la pilde și prin toate cărțile lui, ce este viața unui nebun, și ce a unui înțelept; cum și în cap. 11. Eclistiasticul zice: Ochiul înțeleptului în capul lui, era al nebunului întru întuneric umbă.

Până aici, dera, și de acestea din istorii neșind, nu fără folos, mi se pare, și în zădări celorlți cunoscători că amă făcut.

Dupre acestea dară, cu Voevozii lor și cu ot-cărmuitorii ce de la Roma se trimitea, stînd și purtându-se, multă vreme sub acea stăpînire au fost și s'au ținut, totu de la împărații Romani spănzurîndu, și curînd puterea și scoterea domnilor lor, și de acolo totă chivernisela lor pogora, până când iată (cum s'au zis, că nici un lucru în lume stătător nu e, nici aceia în

veci așa au putut sta), au început despre răsăritul a pogorî limbii noi, și a impresura și cu sila a descălica părții d'ale apusului; adicăte, cum dicu, din Asia, partea cea mai mare a pământului, in Europa viindă; in patru părți, dară, Geografii mai noi, împărțindă totu pământul, adicăte in Asia, in Africa, in Evropa, și in America; și cea decâtă tôte mai mare parte, cum s'au disu, este Asia.

De acolo, dară, pornindu-se, au venit mulțime de omeni de au locuită ceste-alte părți; însă cei mai aleși și ostași au fostu Goții, Vandalii, Slovenii, Hunii, și ca aceștia; cari viindă, cum s'au disu, și cuprindendă aceste părți, și mai totă Evropa, au locuită într'însele. Se vede că nu fără multă și nespasă vărsare de sânge, și omoruri necređute, nicifără de dese, gróznice și rele răsboie; pentru că împărăția romană inpotriva loră trimeea mari oști și aleși Voevozi, și, și însăși împărăția mergea de se bătea cu aceia ce învârstatū norocul izbândilorū, veniaū, că, când unii când alții biruiaū, câte odată iarăși și pace între dênșii făceaū, și mai pe urmă le lăsaū une locuri cum le-au coprinsū și le-au luatū, se le ția și se le moștenescă. A căroră lucruri, și cum s'au purtatū, și cum au descălecatū, și cine întēiū capete și Voevozi le-au fostu acelorū limbii, și de unde au isvoritū acele némuri, și care după care au venitū, și cine câtū au biruitū, nefindū povestea și trēba mea acum aceea, și pentru ca se nu fie istoria acēsta de mine atāta delungitā, câtū dōrā și citindū, unora se li se urască, ētā acelea le trecū și le lasū. Erā cui este pofta și dragū a sci, citescă pre Antonie Bonfinie, in decada de întēiū, in cartea a doa; pre Flavie Blond, in decada lui in cea de'ntēiū, in cartea de'ntēiū; pre Procopiū, in istoria lui ce face de răsboiul Goticū; pre Carion, in cronica lui, in cartea a treia, in vieța lui Dekie Impēratū; pre Martin Cromer, in cartea lui d'ântēiū, ce face de ijdărănia Leșilorū; pre Calimah, la începătura cărțicelei ce'i dice: *Ecsperientis Atila*, și pre alți nenumērați istorici ce scriū și pe largū de Goți, și de Vandali, și de Slovani, și de alții, pe cari, măcarū că in totū felul Impērații Romani, și in totū chipulū au nevoitū a'i scōte de prin biruințele lorū, și cu mare putere și alți impērați, și i-au biruitū de multe ori. Erā și Claudie Impēratū, dice Blond, cum arată dintr'o poslania a aceluī Claudie, ce scria către Nunie Brok, păđitorulū și ocārmuitorul Iliriei, cum că trei sute de mi de Goți au tăiatū, și douē mi de corăbiū ale lorū au inecatū, care așa scria: «Claudie Impēratū, lui Brok, se-
«nātate! Stins'amū 300,000 de Goți, 2000 de corăbiū le-amū inecatū; invelite
«suntū gărilele de paveze, de săbiū și de sulițe; tôte marginile gărilorū a-
«coperite suntū, câmpii de trupuri pline suntū, nici unū drumū curatū este,
»marea cetate Cartago pustie este, și catiri și catire atāta amū luatū, câtū
«nici unū ostașū nu e se nu ducă câte doi și câte trei; și măcar de n'arū
«fi păđitū republica Romană de Galian atātea, măcar de n'arū fi adusū trei-đeci
«de tirani stricătorii! că păzindu-se, ostașii, cari feluri de răsboie au rēdicatū,
«și d'arū fi fostū leghioanele păzite, pe care Galian, rēū isbānditorū, le-au ucisū,
cātū adaosū arū fi republicei? Cu a nōstrā însă grijă, și osirdie au fostū bā-
«taia de la Mesii, și multe răsboie au fostū la Martinopoli, mulți de furtună
«au peritū, mai mulți crai prinși, și prinse a multorū feluri de némuri blago-
«rodnicelē femeī. Plinitu-s'au biruințele romane de robii varvari, și locuitorii din

«Gotū ; nici o țără n'au fostu carea, robū de a 'lū ținea, ca in izbîndă sē nu «aibă Gotū ș. c. l.»

Așa dară, de acei Goți, ce atunci pățiseră, Claudie Impărat scria ; însă ,nici u aceea, nici altele ca acelea, și de nu așa mari biruințe, ără totū 'i-au mai biruitū și alți împărați, nu 'i-au pututū stîrpi, nici goni de totū, ci totū au rămasū mulți ; și până in cea de apoi, totū au rămasū ei stăpînitori multorū țeri in Evropa, cum și până astă-đi câtevași nēmurī dintr'inși se tragū, mai alesū Șvedii și Daniī, cum dicū, și cum mai susū amū insemnatū puținū. Dreptū acēsta dară, acele limbī și nēmurī cālcāndū, cum s'au đisū, și impresurāndū aceste părți, și cu acestū prilejū unii carii erau mai de demultū supuși Romanilorū încă gā-sindū vreme, se trāgeau și se desbāteau de către Romanī, pre carii nu 'i-au mai pututū apoi supune. Căci, in multe părți, și totū cu grele și mari oști, nu puteau mai ajunge ; și încă, căci, că și de multe ori și Voevođii și Hatmaniī ce trimiteau cu oști inaintea vrājmașilorū, se vicleniaū, și ostași in partea lorū trāgēndu-ī, au ei împărați se puneau, au pre alții, carii vreau ei, împăratū rēdicaū ; și așa, cătră cel ce era se porniau, unde și acestea între dinși certe și vrājbi mai multū i-au risipitū.

Acestea dară, și ca acestea purtāndu-se și lucrāndu-se, cum s'au și mai đisū, și împărăția romană plecāndu-se și micșorāndu-se, ătă fiesce carele binele și traiul se osēbi au începutū ași căuta și ași goni.

Așa dēră, și acei *Romāni-Daci* ce erau aici, și al lorū traiū și stare 'și cercaū, și cātū au pututū a le ținea au nevoitū, moscenī vechi și întemeiați acestorū pāmēnturī socotindu-se că suntū ; pentru că prin sute de ani trecuse și se rădācinase, in tōtă Dacia locuindū și ședēndū.

Așa dēră, aceștia Domniī și Voevođii lorū avēndu-și, și legi bune țindū și păđindu-le, și încă și bunī ostași fiindū, și țera lorū osēbi au începutū ași păđi, și hotarele lorū mai tari a le ținea, nimenūi nici ei vrēndū atāta a se mai supune ; ci, cine asupra lorū venia, și ei împotriva acelora stau ; și atāta, cātū mulți se îngroziau de dēnșii, și mai virtosu veciniī lorū, carii venise apoi, după Romanī, de coprinsese acele locuri, cum s'au mai đisū ; și necum se 'i mai bintuiēscă se ispitiau, ci in preteșugul lorū fi chieiau, și cu dēnșii se legaū ca ori cānd ei vrea sē mērgă asupra altorū cuiva, sau cānd alții asupra lorū vreau a veni, ei ajutor sē le dea, și cu prieteșugī sē se afle. Așa și ceștia, cānd va vrea cere ca aceeași cerere de la aceia, gata sē se afle și sē le dea, dupre buna vecinătate și legătura ce făceau cu ei, și într'acestū chipū încă multă sēmă de ani s'au purtatū și s'au ținutū ; nici grije lorū de alte domniī și crăii măcar era ; căci, multă și puternică oște aveaū, și încă cu toțiī ostași bunī erau. Nici de Impărații Țarigradului se temeau măcar, că încă până printr'acele vremi totū tari și puternici erau ; ci încă și cu ei s'au bātutū, împotriva-le stāndū ; și ajutore le-au datū, cānd au trebuitū, împotriva vrājmașilorū lorū și a Turcilorū, cānd au începutū a trece încōce marea și a le lua locuri, și a le mai ingusta împărăția, și din Elada, precum mai inainte voiū arāta.

Insă, nu puțină mirare este la toți căți scriū de acēsta, nici la căți bine vorū socoti de acești Romāni cum s'au ținutū și au stātutū până astă-đi așa, păđindu-și și limba, și cum au pututū și potū și pāmēnturile acestea locuiescū

care acésta la puține limbî și némuri se vede ; și mai virtosü atâtea roduri de ómeni străine și barbare peste dinșii aü datü și aü stricatü, cariî peste alțiî așa dândü, nici numele nici altü nimicü nu se mai scie, nici se mai pomenesce de aceia, cum étä și mai susü amü ñisü. Érä și aevea se cunósce și se crede, că impresurändü Goțiî, Vandaliî, Slovaniî, Huniî, și alțiî ca acestia, și cálcändü și descálecändü mare parte a Évropel, și pe aici aü trecutü, aü luatü, aü stricatü și aü supusü Huniî aceste țeri, cum vom vedea mai 'nainte ; érá ei totü aü stätutü, și s'aü ținutü cum suntü. Că étä in țera unгурéscă, unde 'i ñicemü de susü, in tótä țera sérbéscă, care înțelegü împreună și pre Bulgari, și pre Bosneagi, și pre toți ca de acestü fel, cariî se tragü din cei Sloveani ce amü ñisü mai susü, că aü venitü de aü coprinsü și aü locuitü cele țeri in care și până astä-ñi ședü, și se vedü, și țera Horvătéscă, și Șvedia, și Dania, și alte prea multe încä ca acelea némuri suntü descálecate, unde noi ñicemü darä : aü pustii și fără nimeni într'insele aü fostü, când aü venitü acele limbî ? Ci aceea nu se póte ñice ; căci, că bine scimü din istorii și de adevérul lucrului, că încä fórte pline de ómeni și bogate aü fostü biruințe ale Romanilorü ; ci nu mai vremea lungä mutändü lucrurile și strémutändü ómeniî, de la aceia d'ántéiü aü venitü la cei-alți la cariî până astä-ñi vedemü că suntü. ñicemü dérä, acum : dérä cei-alți locuitori ce aü fostü mai 'nainte, unde suntü ? cariî nici se mai sciü, nici se mai pomenescü, nici măcarü cevași dintr'aceia se mai numescü, séü ce limbä vorü fi avutü sé mai sciä ? Și de va fi și fostü rémasü cinevași, încä atäta s'aü amestecatü in cei mai de pre urmă locuitori, câtü ingropași de totü suntü, de nu se vede nimicü de densii nicäiri ! Érä ceștia Romäni, ori cum, și cum printr'atätea cálcäri, sdrobiri, și nespuse rele ce aü trecutü și 'i-aü cálcätü, totü este până astä-ñi, cum s'aü ñisü ; că totü încä de nu se aflä atäta fericiți și sloboði de totü, încä și domniä, și stépinire, și limba, aceea a Romanilorü, totü stä și se ține (se vede stricatä, cum și alte limbî, tóte ale lorü cele neaoșe și de moșiä și le-aü stricatü); in destul că totü urme de a se cunósce și a se sci bine de unde suntü, le-aü rémasü și aü. Care acésta bine socotindu-se aevea, este, că nu fără a lui Dumneđu provedințiä este, nici fără de a sa minune nu este ; însă, direptü, ce el singurü scie : la acésta și Bonfinie utätându-se, într'a treia decadä a lui, cartea a nóa, ñice, dupre alte multe, și acestea :

«Măcar că feluri de feluri de varvariî, năvăli, și prăði, in Dacia, al norodului »Romanü ținutü, și a Gețilorü țerä împreună și cu Panoniî făceaü, însă pe locuitorii și pe leghiónele romane, cari decurënd éráü adaoșe acolo, nu le-aü pututü perde ; între varvari cufundași eraü ; érá limba romanä încä la ei totü miroșesce, și nici cum de totü nu o pärășescü. Și așa se vede, că luptaü și se certaü, «nu atäta pentru viață, câtü pentru paza și starea limbei. Că cine darä este «carele nu fórte sé se mire încä de atätea dese intrări și prăði ale Sarmațiilorü, Goșilorü, așijderea ale Hunilorü, Vandalilorü și ale Gepidiilorü, care făceaü in Dacia, și ale Ghermanilorü (cärorä *Nemți* le ñicem acum), și ale Longobarđilorü, de vomü socoti bine, réutäși și stricäciuni; și încä până acum intr'acești Daci și Goși urmele limbei romane se pázescü, cärorä acum, pentru «sciința bine a sägeta, *Valahii* le ñicemü. Aici darä, printr'atäția timpü, sängele

«Corvin ascunsă era; în cea d'apoi însă, în satul Corvină au odrăslit, nici a-
«ceasta cu adevărată fără de mare a lui Dumneșu lucrare nu este; că din fe-
«ricirile Corvinilor printr'atâția ani, norodul român de varvari, și acum aces-
«tiași voievozi creștinesca republică și aceste ținuturi din reaua și păgânesca
«robiă se izbăvescă.» Acestea sunt dizele și laudele și mai multe a lui Bon-
finie, de acești Români.

Însă, acestu Corvină, ce pomenesce aici, este tată lui Mateiașu Craiu, carele
mare omă au fostu și mari lucruri au făcut, și mari reșbôie cu Turcii au bă-
tutu, și el și fiu-seu, precum înainte, unde le va veni rindul, câtă se va pu-
tea și de dinșii vomă dice; carele de nămă românescu se trage, cum și acestu
Bonfinie din începutul loră frumosă istoresce, și alți toți istorici așa adevē-
reză.

Intr'acestă chipă, dară, cum s'au dăsu mai susu, multă vreme Români pur-
tându-se și aflându-se au stătutu, însă nu nici mai pe urmă puține grele și
rele au ajunsu și 'i-au întimpinatu; că etă și Hunii viindă și coprindeudă a-
ceste părți, și alte multe, au călcatu, mai virtosu țera Ungurască de susu, cum
amă dăsu, carea o au și ținutu, și intr'insa au descălecatu și o au locuitu; din
carii și până astăzi se tragă Ungurii; și pre această Dacie o au supusu, cum
Atila și în titulusul lui îi pune. Se vede că apoi, cu vreme, iar de subtu
mâna loră au eșitu, cum vomă vedea.

Însă, de acești Huni numai (lăsându alte limbi, cum amă dăsu, și pe ai-alți
varvari ce 'i-amă pomenitu mai înainte) mi este a dice și a scrie cevași, cum
au pogorită și de unde au pogorită întâi, și cum s'au aședatu în țera Un-
gurască de susu, și câte locuri au mai călcatu și au coprinșu, și când s'au
creștinutu întâi, idololatri fiindă, ca toți ai-alți, afară din ovrei; și nu pentru
alta, această o făcu, ci numai căci în vecinătate ne suntă, și căci cu dănsii mare
amestecare Români au avută, și în ceste mai dupre urmă vreme cu dănsii s'au
ținutu ceștia, și în cea d'apoi că cu ajutorul loră mai multă și țerile acestea,
deca s'au osebită de Ardél, adicăte țera Muntenască și a Moldovei, s'au descăle-
catu și s'au luptatu cu vrăjmașii loră, și mai virtosu cu Turcii și mai înainte
și mai încôce multă; pe urmă, spate și ajutoră le-au fostă, măcară că și aces-
tia Unguriloră ca ună zidă bună și tare înaintea turciloră le-au fostă, și nu
de stricăciune, de se va socoti bine și cu dreptate, mai nici o dată, ci încă
de mare folosă, mai virtosu cestoră ce în Ardél au rămasă ședători și locuitori.

Scrie-voiu, dără, și de ei, cum amă dăsu, cevași de la istoricii lor luând, carii
d'începută și de a dănsul ale loră lucruri și fapte au scrisă. Însă, câtă voiu putea
mai pre scurtă; pentru că iarăși, cui-va plăcea, la aceeași istorici va putea vedea
mai multă și mai pre largă, cum și de aceea ce au fostă întâi, și apoi la ce s'au
pogorită, și în cea dupe urmă, până astăzi ce se vedă, la ce au rămasă Hunii,
sau cum le dică alți *Unii*, din carii *Ungurii* se tragă și cei ce suntă și până
astă-zi, de unde au pogorită și cum au descălecată în țera ungurască, și ce
voievozi întâi au venită cu dănsii.

Vede-se, dără, cum toți istoricii intr'acesta unindu-se adevēreză că Hunii
suntă Schiți, adicăte Tătari; însă de la care parte a Schitiei au pogorită a
descăleca părți între dănsii, este osăbită părere; pentru că unii dică că suntă

veniți din Schitia cea mare a Asiei, alți dicu că suntă din Schitia ceasta către mēdă-nópte, căreia îi dicu și acum *Iugra*, carea astă-đi supusă este sub impărăția Moscului. Dintr'acela déră locu dicu se fie și se fi pornitū intr'acóce a veni, trecēndū balta Meotidei (de carea și mai susū amū pomenitū, carea se face la Krimū mai despre mēdă-nópte, din apa Donului și din Marea-Négră); și antēiū acele locuri dintr'acolo aū coprinsū, apoi pre încetū totū mai lățindu-se și locū mai bunū și mai biosū căutāndu-și și cercāndu-și de a descáleca și a locui, aū ajunsū și prin aceste pāmēnturi, și trecēndū și munții aū coprinsū și tótă Panonia, carea, cum đice Claverie geograful, acēsta este ce se coprinde astă-đi Carniola, Croația (adicāte țera Horvātescă), Marchia Vidorilorū, Carintia, Stiria, mai marea parte a Austriei, jumātate de țera Ungurēscă de susū, Slovenia, Bosna, și o parte de țera Sērbēscă.

Deci dară, Hunii, adicāte Schitiī aceia, cărora acum și Ungurī le đicu, coprinđēndū și acea Panonie, și mai multe țeri altele mai pre urmă luāndū, s'aū așeđatū. Inșă de aū pogoritū antēiū din Asia saū de la Iugra acei Schiți, cum s'aū đisū óre-ce mai susū, noā atāta de dēnșii a cerca nu e; se vede că, care este și adevērul, cu nevoie se va cunósce; căci, că mulți scriū și nevoiescū a dovedi că din Asia; mai mulți iar scriū și đicu că de la Iugra. Inșă nici este dogmă a bisericei carea cum vomū vrea se nu credemū; ci póte nescine crede acēsta unde Ț va părea că i se ascultuescū mai bine istoriciī. Inșă cine potesce și acēsta a o vēntura și a o alege mai bine, citēscă pre Bonfinie, in decada-i d'antēiū, in partea a doua, unde face de inceputul lorū, și pre Lorințū Topeltin, in cārticeaua lui ce scrie de ijdārānia Ungurilorū, și pre alți mai mulți pre cariī și cestū Topeltin acole și la incepătura capului ce scrie de Ungurī îi pomenesce și Ț semnēză locurile unde scriū acei istoriciī. Mulți dovedescū și cu acēsta cum de la acea Iugră suntū; că viindū ómeni de aceia și grāindū, multe cuvinte đicu că se potrivescū cu ale acestorū Ungurī; numai, mai stricate și mai varvare li se pare acele cuvinte, măcar că nu scim care mai firesi limba 'și vorū ținea, cestia ce prin ceste părți locuiescū, cariī s'aū amestecatū cu alte multe feluri de limbi, aū ceia, căci totū in locul lorū acolo se află. Inșă orī ce va fi de acēsta nu sciū; érá cum multū mai varvari suntū cei de acolo, adevēratū este, și pentru starea și tária locului aceluia, și pentru că departe suntū de ómeniī cei mai politici și mai iscusiti; unde dară precum suntū aceia, așa și limba mai virtósă și mai varvară le va fi.

Audit'amū și eū cu urechile mele de dumnealū Gheorghie Brancovici, din Arđel, omū de cinste și cu cunoscință, și iūbitorū de a sci multe, povestindū cum că, mergēndū la Moscū, impreună cu frate-seū Sava Brancovici, Mitropolitul Arđelului, omū și acela destul invētatū, înțeleptū și temētorū de Dumneđeū, pre carele Ț trimesese Racoți Gheorghe cel tēnerū la impēratul moschicescū cu solie.

Acolo dară mergēndū, și la Impērāție viindū de acei Schiți de la Iugra, intr'adinsū aū mersū la dēnșii ca se vađe aceea ce se auđia, cu limba, că se potrivescū in multe cu cesti Ungurī, de este adevēratū cevași, aū ba. Și așa cu dēnșii impreunāndu-se și vorbindū ungresce, điceaū că adevēratū este, că multe cuvinte asemenea eraū cu ale cestora, numai gróse și mai mojióse, cum s'aū đisū; unde, dară, și acel vrednicū bărbatū đicea, că de

a crede este cum de la acea Iugră acei Schiți să fie isvoritū și să fie venitū. Se vede că nu lipsescū unii a dice ca acestea și la unii Schiți ce au venitū din Asia; [au auditū că s'au veditū când au venitū un sol Schitū la Turci, încă la unū Sultanū, Muratū, la Tarigradū fiindū. Și pre acele vremi întemplan-du-se și unū solū de la Rudolf, Împēratul nemțescū, acolo, au poftitū acel Schit, adicăte Tătarū, ca să se impreune cu dēnsul; și așa impreunându-se cu dēnsul, între vorbe, dīcū cum să fie dīsū acel sol Schitū că Ungurii de la dēnsii se tragū; și ca acelea altele multe povestescū, cum și Topeltin, totū intr'ace-lașū locū ce amū semnatū mai susū, scrie și acēsta, că Zamoschi istoricul din audū o istoresce și o dice.

Inșă mie, din omū de credință și de cinste și acēsta și alte ca acēsta au-đindū, și mai prōspete încă fiindū, mi-este mai multū a crede de cătū cele ce se citescū prea vechi, și suntū in păreri, încă că și acelea nu dīcū hotărītū adevērul. Ci dară, și de sciința acestui lucru de unde pogorā, încă este destul ce s'au dīsū.

Acești, dēră, Schiți, pogorindū dintr'acele părți, cum s'au dīsū, subt șese Voevođi au fostū, au mai bine să le dīcemū Sultanī, cum dīcemū acum Tătarilorū că au, pentru ca să se înțelēgā mai bine povestea.

Sculāndu-se, dară, acele capete ale lorū, împērāđindū Romanilorū Valent, când era cursul anilorū de la nascerea Domnului Hs. 373, și aducēndū oște (dice Bonfinie in locul ce s'au semnatū mai susū, in cartea a doua, in decada antēiū), intr'o sută și opt-đeci de nēmuri, s'au făcutū până la unū milionū și opt-đeci de miī de omenī. Acești, decī, luāndu'și și muierile și copii, și dobitócele, și totū ce aveaū in moșile lorū, și sculāndu-se au inceputū a 'și căuta locuri de așe-đemāntū, mai bunū, mai largū, și mai de hrană locū de cătū al lorū, și a 'și găsi și a 'și agonisi, pentru că al lorū fórte cu nemarā de a se hrāni era, și strāmtū. Așa, decī, viindū, cum amū dīsū, pre alte multe nēmuri bātāndū, ce erau pre lângā apa Donului, și trecēndū și acea apă, și apoi au trecutū in ceste părți, antēiū balta Meotidei, pre la Krimū, și pre acolo cālcāndū pre cine au a-flatū. Și de acolo mai incóce viindū, până și la Panonia au ajunsū, unde le-au și mai plăcutū locul, și coprindēnd'o, pre Longobarđii carii ei o țineaū atuncea, cum dice Reție, au bātutū și au gonitū; și pre Goții carii erau vecini pre acolo, și pre alte limbi ce ei țineaū imprejurū și stāpīnfaū acele locuri, cu câte-va rēsbóe biruindu-ī, ī-au gonitū duple pāmēnturi, și nu numai pre aceia, ci și pre alți mulți căți impotriva lorū se puneau a le sta și a ī zātigni. Decī, încātro vrea să mērgā, pre toți ī-au bātutū cu mari biruințe... unde... (lipsesce) Sultanul lorū, căruī locū și până asta-đī, dice și Mihail Reție, in cartea d'antēiū, unde scrie de lucrul țērii unguresci, mutāndu-ī numai nisce slove, ī dīcū *Kxeazo*.

Dupe aceea, decī, Hunii, șeđēndū câte-va țile acolo ca să se odihnēscā, étā ér asupra Romanilorū, la Tulna, se gātescū să mērgā; și mergēndū, Macrin și cu Dietrih de hātae gātīndu-se, érāși nu negrōđnicū și micū rēsboiū incepū, și dōrā mai sāngerosū și mai tare de cătū antēiū; căci, și insuși capetele, și a unei și a altei părți, in primejdia vieței 'și-au pusū, și ei inaintea altora a se bate au alergatū, pentru ca desēvērșitū acel rēsboiū conețul să 'și ia, și unii și alții

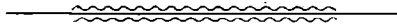

mai multu pentru slavă bătându-se. Aşa dară, cade despre români voevodul Macrin înteu; şi Dietrih, in frunte de o săgétă rânindu-se, se întorce; unde deră a-l-altă oste, fără capete vedându-se, întorce dosul, perindū nespūsă mulţime de Români, scăpându însă şi Dietrih cu câţi-va ai lui. Insa, nici Hunii fără de mare pagubă in capete şi intr'ai-l-alţi ai lorū nici dintr'acel rēsboiū nu rēmānū, cā étā aū cădūtū in bătaie acolo Bela-Keme şi Kadixa, Sultaniū lorū, şi dintr'ai-lalţi oştaşi 40,000, pre cariū Sultaniū apoi, luāndu-i, 'i-aū ingropatū cu mare cinstē, duple obiceiul lorū, la stālpul cel de marmurā, ce-i ōicea *Kařazo*, lângā cel-altū Sultanū, Keve, ce perise in cel-altū rēsboiū, cum amū ōisū.

Aşa deci, Hunii acea izbīndā dobīndindū, in tōtā Panonia stāpāni s'aū făcutū, şi a porunci şi a oblādui ca pe al lorū pāmētū aū începutū. Acestea aşa trăgēndu-se, dupē ce aū intratū in Panonia (cum ōice şi Bonfinie, şi Reŋie, şi Bonşai in cărţile lorū, ce mai susū amū ōisū, şi locurile amū semnatū, şi alţi mulţi), douā-deci şi optū de ani s'aū trasū duple aceea. Deci, lucrurile lorū, de a locui acolo, vedēndū cā se mai aşezā şi se mai intārescū, perindū şi alte capete ale lorū, şi mai virtosū cā aşa capū mare din rodulū şi din casa lui Zomeiarum, cum mai susū amū ōisū, nu rēmāsese, dreptū aceea, şi toţi ai-l-alţi mai mari dintr'īnşii şi mai alesī cariū eraū, stringēndu-se, aū alesū sē 'şi pue lorū craiū, unul-poruncitorū, pe Atila, pe unul din cei doī fraţi ce mai rēmāsese din nēmūl şi familia lui Cadar, care acēsta o aū făcutū la anul de la Hs: 401. Acestū Atila, carele aū stātutū întēiū craiū in Panonia, adicā craiū ungurescū, cum şi Mihail Reŋie scrie de dēnsulū, ōice cā era omū ascuţitū la minte, in lucrurile oştil forte pāŋitū şi sciutū, cu inimā mare, virtosū in trupū, a inşela pe vrājmaşi vicleanū; portulū lui, şi in casā cānd era şi afarā cānd eşiā, era frumosū, luciū şi curatū; purta in capū şi pene de şoimū. Ca acestea, ōice şi Calimahū, in cartea-i ce face de Atila, cā era şi nesăŋiosū in slavā şi in oştirī, cānd şi mai tōte cāte făcea norocite îi eşiā; era şi īnsuşi viteazū. Dreptū aceea, nu se nici stīmpāra la unū locū, şi cātre cei ce mai timpuriū i se rugāū, se plecā lesne; şi pre cine lua şi ŋinea in credinŋă odatā, de aci pānā la mōrte pāzia. Şi a meşterşugi şi a face lucruri impotriva vrājmaşilorū lui, minune era, şi in nemerelā, şi in grabā ce lucra; şi mai marea minune era starea-i şi răbdarea-i in primejdiile ce se supunea. Erā precum era milostivū celorū ce se daū şi i se īchināū lui, aşa neplecatū şi neimblānditū era celorū ce biruiaū (forte acēsta ca unū varvarū şi ca unū crudū făcēnd-o); haine, dreptū aceea luciū purta, pārendu-i cā şi acelea la mārīe pārtinescū. La prīnzare rarū şedea, iar la cinā multū mānca, şi mai multū carne, pāne mai nimicū mānca. Vinū bea fără mēsūrā, mai virtosū cānd se odihniā; însă totū firea a 'şi-o ŋinea se nevoia, şi şi altele multe ca acelea avea şi ŋinea. Baniū încă, şi dupe a mai marilorū lorū īnvēŋăturā, îi ocārīa şi nu-i poftīa, carele adese-orī încă ōicū cā-l auŋīaū toţi şi ōicēndū, cā baniū mai multū daū īnristāciune şi voie rea cānd 'i perde nescine şi 'i rāpune, decātu-i îi daū veselie şi pārerē bunā cānd îi cāştigā şi 'i dobīndesce.

Maī ōice acestū Calimahū cā de trupū, acelu craiū Atila. încă era mai micū decātu de vīrstā tocma; peptosū, virtosū, capulū cam mare, ochiū cam micū,

varba-î rară amesteca căruntețe; se cunoscea și fața-î că este mojićosă, cum
e era felul. Graiul groznic și spăimos, și după varvarul loră graiă, era și
are de urechi; iar nasul de trei degite de lată ș. c. l.

DOMNII ȚEREI MOLDOVEI

ȘI

VIAȚA LORŪ

DE

GRIGORIE ȪRECHE

VORNICŪ MARE IN MOLDOVA.

PREDOSLOVIE

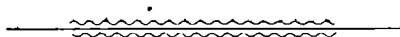

Mulți scriitorii s'aũ nevoitũ de aũ scrisũ rĩndulũ și povestea țerilorũ, și aũ lãsatũ izvodũ pre urmã, și bune și rële sã remãe filorũ și nepoșilorũ, și sã le hie cele bune de invetãturã, erã cele rële ca sã se põtã feri, și sã se socotescã, și celorũ bune sã urmeze. Și alții pizmuindũ, și însemnãndũ, și scriindũ, cum și eũ Grigorie Urechi, care den mila lui Dumneđeũ și a Domnului meu am fost Vornicũ Mare, cu multã nevoințã amũ cetitũ cãrțile și izvodele, și ale nãstre, și celorũ strẽine, și amũ aflatũ capũ și incepetura moșilorũ de unde aũ izvoritũ ĩn țerã, și s'aũ ĩmulțitũ, și s'aũ lãșitũ, ca sã nu se ĩnece anii cei trecuți a tãte țerile; și apoi sã nu se põtã sci ce aũ lucratũ, sã se asemine ĩiarelorũ și dobitocelorũ celorũ mute și fãrã minte. Aceea urmãndũ, și mãcar cã se aflã și de alții ĩsemnate lucrurile țereĩ Moldoveĩ, apucatum'amũ și eũ a scriere incepetura, și adaosulũ, mãi apoi și scãderea, care se vede cã aũ venitũ ĩn șilele nãstre, dupẽ cum aũ fostũ anteiulũ țereĩ și pãmẽntului nostru a Moldoveĩ. Cã cum se tĩmplã de șĩrgũ și adaoge pohoiulũ apei, și iarãșĩ de șĩrgũ scade și sã ĩpușĩnezã, așia s'aũ adaosũ și Moldova, care mãi apoi de la alte țeri s'aũ descãlecatũ, și s'aũ lãșitũ de șĩrgũ și fãrã de zebãvã. Acele cercãndũ, le-am ĩndreptatũ cu nevoințã, cã nu numai letopiseșulũ nostru, ce și cãrți strẽine amũ cercatũ, ca sã putemũ afla adevẽrulũ, ca sã nu mẽ aflũ scriitorũ de cuvinte deșĩerte, ce de drepte; cã letopiseșulũ nostru celũ moldovenescũ așia scrie de pe șcortũ, cã nice de viașã Domnilorũ, cariĩ aũ fostũ tãtã cĩrma, nu alege, necum lucrurile din nãuntru sã alẽgã; și pre șcortũ scriindũ și ĩsemnãndũ, de la ĩnceputũ pãnã la Domnia lui Petru Vodã Rareșũ, și s'aũ stĩnsũ; cã de aice ĩcãce n'aũ mãi scrisũ nimene. Nice este a se mirare, cã scriitorii nostri n'aũ avutũ de unde strĩnge cãrți; cã de la lãcuitarii d'antẽiũ n'aũ aflatũ scrisori, cã n'aũ lãsatũ, ca nisce ómenĩ neaședați, și mãi multũ prosti și necãrturari, ce și ei aũ scrisũ mãi multũ din basme și den povestĩ, ce aũ aușitũ unulũ dela altulũ. Erã scrisorile strẽinilorũ scriũ prea largũ și de ajunsũ, cariĩ aũ fostũ rĩvnitorii și herbiniĩ nu numai ale

sale să scrie, ce și cele străine. Și de acolo luându multe, și lipindu-le cu ale noastre vremi potrivindū, și amū scrisū acestū letopisețū, carele și de nu se va potrivi pe la multe locuri, celū ce va hi cu minte, gîndescū că nu 'mī va vinui; că de multe ori omul înseși cele ce vede cu ochi sēi nu pōte sē le pue pe rîndū, și multe smintesce, și aū spune mai multe, aū mai puține; dar cele de demultū și rēsufate de atita vreme de anī! Ce eū, cum amū aflatū așia amū arētatū.

GRIGORIE URECHI

Vornicū mare.

Pentru descălecatul țerei Moldovei.

Vorū unii să'î dîcă Moldovei că aū chemat'o de mai 'nainte Ștîtia, sēu Skitia pre limba slovenescă; ce Ștîtia coprinde locū multū, nu numai al nostru, ce închide și Ardélul, și țera Muntenescă, și câmpii despre Nistru, și coprinde o parte mare și den țera Leșescă. Chemat-o-aū unii și Flakia, de pre Flak Hatmanulū Rîmlenescū, ce scriū letopisețele lătinescī că aū bătutū rēsbōie cu Skitil pre aceste locurī; dece, schimbāndu-se și schimosindu-se numele, din Flakia i-aū dîsū Vlachia, ce noi acestū nume nu'l putemū dare țerei nōstre Moldovei, ce țerei Muntenescī; că ei nu vorū sē despartā sē facā douē țeri, ce scri'i că aū fostū totū o țerā și unū locū. Érā noi aflāmū că Moldova s'aū descălecatū mai pre urmā, și Muntenil mai d'ântēiū; măcar că s'aū trasū dela unū isvorū, Muntenil āntēiū și Moldovenil mai pre urmā.

Scriū alte istoril pentru țera nōstrā, Moldova, cum aū stātutū pustie peste 600 de anī, trecēndū pre aice Trajan Impēratulū Rōmului, a căruia se cunoscū semnele puterei lui, pre unde aū trasū Troian, peste multe țeri, trecēndū cu oștile lui peste câmpī, și peste ape. Atāția anī s'aū aflatū pustie, până când aū vrutū milostivul D-đeu a nu lāsa acestā pāmēntū fārā de ómeni; care cu voia sfinției sale, îndemnāndu-se o samā de feciorī de Domnī, den domniele ce a' fostū pre acele vremī la Rōmū, și cu ómenil lorū den Maramurēșū venindū peste munții ungurescī, și peste munții țerei Moldovei, vināndū here sēlbatice, până aū eșitū la apa ce-ī dîcemū Moldova, gonindū unū zimbru, carele 'l-aū și vīnatū, la loculū unde se chiamā acmu satulū Bourenil, pre acea apă a Moldovei; și aū pusū nume apeī, de'ī dîsērā Moldova, pre numele unei cățiele ce'ī dîceaū Molda, care atunci, gonindū zimbrulū, s'aū înecatū intru acea apă, și de pre numele apeī se dîce acmu și țerei, Moldova. Și aceia, eșindū la locurī frumōse și dēschise, aū socotitū cu toțil că e locū bunū de hranā, și plācēndu-le tuturorū s'aū întorsū īnapoi iarāși īn Maramurēșū, și și-aū scosū ómenil toțil intr'acēstā țerā.

Așijderea și limba, saū graiul nostrū, den multe limbī este făcutū; și ne este amestecatū graiulū nostru cu alū vecinilorū de pen pregīurū, măcarū că de la Rōmū ne tragemū, și cu a lorū cuvinte ne'ī amestecatū graiulū. Ce, fiindū țera mai de apoi, ca la o slobođie, de pen pregīurū venindū și descălecāndū, den limbile lorū s'aū amestecatū a nōstrā: dela Rōmlenī, ce le dîcem Latinī, a-decā limba lătinescā, noi dîcemū pāne, ei dîcū panis; noi dîcemū carne, ei dîcū caro; gāinā, galina; muiere, mulier; femejā, femina; al nostru, noster, și altele multe den limba lătinescā. Și de amū socoti de amēnuntulū, tōte cuvintele le-amū īnțēlege. Așijderea și de la Frāucī: noi dîcemū calū, érā ei saval; dela Leși: noi dîcem pragū, érā ei prog, iprocī; carele nu le putem īnsēmnaire tōte. Și pentru acēsta se cunōsce că, precum nu este descălecatā țera de ómenil așeđatī, așia nice tocmała, nice obiceiiele țerei bine nu 'sū așeđate; ce tōtā

direptatea au lăsată pre celă-mai mare să o giudece; și ce 'i-au părutū lui, ori bine, ori rău, aceea au fostū lege; de unde au luatū și voie p'asia mării și vîrvū. Dece, cumu'i voia Domnului; numai ce 'lū căută să le placă tuturorū, ori cu folosū ori cu paguba țerei, care obiceiū și până ađi trăiesce.

Află-se acéstă țeră să fie locuitū și alțił într'insa, mai 'nainte de noi; de unde, țerei acesteia cetățile se cunoscū a fire lucru Frâncescū, de au locuitū oștile Rōmului, și au ernatū de multe ori, bătēndu-se uneori cu Skițił, saū cu Tătarił, une ori cu Bosna, și cu Rumili, și la Persi trecēndū. Ce findū in calea rēutățilorū, și călcānd-o oștile, făcēndu-se de multe ori rēsbōie pe aceste locuri, precum semnele arată, care vedemū preste locuri multe movile și șianțuri, pre Nistru, pe Prutū, și prin păduri, n'au mai pututū a suferire, ci s'au pustiitū.¹⁾

Dupē rēsipa țerei de'ntēiū de greulū oștilorū lui Flakū, Hatmanul Rōmlenescū, mai apoi dupē multă vreme, când feciorii cei de Domni den munțił unguresci pogorīndū dupē vīnatū, și au nimeritū la apa Moldovei, vēdēndū locuri desfātate, cu câmpi deschiși, cu păduri dese, și cu ape curgătore, indrāgīndū loculū, au trasū pre ai sēi dela Maramurēșiū, și pre alțił au îndemnatū de au venitū. Și au descālecat āntēiū sub munte; apoi, imulțīndu-se, mai și crescēnd înainte, nu numai apa Moldovei saū Siretulū le-au fostū hotarū, ce pēnē la Nistru, și pēnē la mare s'au lățitū. Mai apoi și rēsbōie făceaū, ca sē-și apere țera și pāmēntulū sēu de către Sciți și Goți, și de către alți vecini ce erau prin pregiurū; ce avēndū purtători de grije pre Domnił lorū, carił rēdicase dintre sine, de multe ori in țera Leșescă au intratū, și multă pradă și isbīndă au făcutū. Den câmpi pre Tătari i-au scosū. Așjderea și Muntenilorū, nu numai nevoie și grōză le făceaū, ce și domniile le schimbaū, și pre cine vreaū ei priimiau²⁾. Pre Ardeleni nu 'i lăsau să se odihnēscă, ce pururea le făceaū nevoie, și cetățī multe le luase, și le lipise către țera Moldovei, carele tōte la rīndul sēu se vorū arāta.

Mai apoi, și cu Turcił, carił se vedeau că, ca o negură, tōtă lumea acoperiau, rēsbōie minunate făceaū; de multe ori 'i-au și biruitū. Mai apoi, de 'i-au și supusū sub jugul lorū, de câte-va ori i-au asudatū, rocoșīndu-se, și nu fără multă mōrte, și pagubă in ōmeni, până a se aședare.

¹⁾. Dupē aceste cuvinte a lui Urechi, Samuil, Misail și Evstratie (impotriva căroră strigă atātū de multū Miron și Neculai Costin, asemenea și Cantemir) au adaosū anecdota lorū, despre Trajan și Laslău, craiul ungurescū.—Veđi tōtă acéstă narație la sfīrșitul tomului. Appendix I.

²⁾. Acēsta au fostū reciprocū: Mihaiū Vitēzul, ca și Stefan cel mare, mai de demultū, s'au numitū Domnū țerei Moldovei și țerei Romānesci; titlu falnicū, ce pentru folosul in deobsce a Romānilorū n'ar fi trebuitū nici-o-dată să se mai desparță. (Nota editorului din 1852). — Dorința din 1852 s'a realizatū in 1862. Deie Dumneđeū ca generațiunea viitōre să scie păstra ceea ce generațiunea din 1852—1854 a creatū: *Unirea Romāniei. N. E.*

CAP. I.

Inceputul Domnilor țerei Moldovei vomă să arătăm, den anulă 6867.

Intre acei fecioră de Domni, ce au nemeritū loculū acesta, au fostū și Dragoșū Vodă, feciorul lui Bogdan Vodă, carele era din domniă Rōmului, ce venise dela Maramurēșū, și se vedea mai de cinste și mai de folosū decâtū toți; pre carele cu toți l-au alesū și l-au pusū Domnū, mai mare lorū și purtătorū de grije. Și dacā l-au pusū domnū, au luatū pildă de pre capulū acelei hieri nesilnice, zimbru, ce scrie mai susū cā l-au vīnatū, și puseră de au făcutū pecetea țerei Moldovei, de trăiesce pēnē intr'acēstā vreme, in mânăle celui ce-l alege D-deū a fire domnū țerei, de se pune pre cārțile domnului, pentru tocmelele și aședārile lōcuiitorilorū, și de ascultarea și certarea celorū ce facū strimbătāfi intre lōcuiitorii țerei. Și au domnitū doi ani Dragoșū Vodă, și s'au sēvirșitū. Și intru acēstā începētură au fostū domnia ca o căpitānie. Pre acēsta semnū, de'ntēiași-datā ce se arātā domnia fără traiū, se putea cunōsce cā nu va fi aședare bunā intre domniă Moldovei; ce cum au fostū pré scurtā viața domnului d'ântēiū, așia și domniă ce vorū fi pre urmā, adesea se vorū schimba; și multā neaședare va fi intre domniă Moldovei¹⁾. Dupē Dragoșū Vodă au stātutū domnū fiul sēū, Sasū Vodă, și au domnitū patru ani, și s'au sēvirșitū.

Și au rēmasū domnū fiu-sēū, Lațco Vodă, și au domnitū optū ani.

Ērā dupā Lațco Vodă au domnitū Bogdan Vodă șese ani²⁾.

---

¹⁾. Domnia lui Dragoșū-Vodă a scrie pre largū, anevoie este, devreme cā cei din vecii de atunce nemică n'au insemnatū; așijderea și alfi istorici megieși nemică n'au ameliatū de acēstā domnie, cum nice de alfi domni ce au fostū pre urma lui, pēnā la domnia lui Stefan-Vodă, cu feciorii sēi, Petru și Stefan, de carii vomă scrie la rōndul lorū. Pentru aceea, și noē cu anevoie este a scrie ce s'au lucratū, ce au aședatū, câtū au domnitū, și unde i s'au sfișitū viața. Fără câtū numai Urechi-Vornicul scrie, in letopisețul sēū, cā au domnitū ani doi și au muritū; ērā mai multū nu scrie, nice ce au lucratū in zilele lui, intr'acei doi ani, nice unde au muritū.

Injēles-amū și noi din ōmenī bētrīnī, lōcuiitorī de aici din țērā, cum se trage cuvēntul din omū in omū, cā o Biserică de lemnū, la Olovățū, sē fie făcutā de Dragoșū Vodă, și acolo dīcū sē fie ingropatū Dragoșū Vodă. Și acea biserică de lemnū au mutat-o Stefan Vodă, de o au clādītū la monastirea Putna, unde stā pēnā acum; ērā pe locul bisericei de lemnū, la Olovățū, Stefan Vodă au ziditū biserică de piatrā. — *Neculai Costin*.

²⁾. De acēstū Bogdan Vodă pōte sē fi insemnatū Bonfin istoricul, cā au eșitū din Maramurēșū cu Valachi in țērā. — *Neculai Costin*.

După Bogdan Vodă aŭ domnită Petru Vodă, feciorul lui Mușat, 16 ani¹⁾.

Ără după Mușat aŭ domnită frate-său, Roman Vodă, trei ani²⁾. — După Roman Vodă aŭ stătuțu la domnie Ștefan Vodă, care aŭ avutu doi feciori, și aŭ domnită șapte ani.

Ără ce se va fi lucrată in ȕilele acestorŭ domni, nu se află scrisă nemică, câtă aŭ domnită ei 46 de ani; cunósce-se că pôte aŭ fostă neaședăși, și de curindă, și n'aŭ avutu cine scrie; nice vecini, cari nemică n'aŭ lăsată ne însemnată, n'aŭ sciutu nimică despre dînși, să fie scrisă.

CAP. II.

Domnia feciorilorŭ lui Ștefan Vodă celui d'ântéiu.

Acestă Ștefan Vodă aŭ avutu doi feciori, cum s'aŭ pomenită mai susă, pre Ștefan și pre Petru; cari, după mórtea tătâne-său, pricindu-se pentru domnie, aŭ fugită Ștefan, fratele cel mai mare, la Cazimir, craiul Leșescă, pohtindă ajutoră împotriva frăține-său, lui Petru, și să i se plece cu tótă țera. Ără Petru, cu ajutoră de la Unguri, aŭ apucată țera. Vrëndă Cazimir, craiul Leșescă, ca să dobîndescă țera, și să fie pre voia lui Ștefan Vodă, 'i-aŭ dată óste, și aŭ intrată in țeră, in ȕiua ántéiu a lui Iulie. Și ántéiu îi mergea cu norocă; ărá mai apoi 'i-aŭ amăgită ai nostri, de 'i-aŭ băgată la codru; și fiindă copaci înținași pre lingă drumă, 'i-aŭ surpată asupra loră; unde, căți n'aŭ perită de copaci, 'i-aŭ prinsă vii, pre cari mai apoi 'i-aŭ răscumpărată craiul Cazimir. Fostă-ă intre acesti robi ómeni mari: Zbigneu, și Tincenschi feciorul Voevodului de Cracău, și trei stéguri a trei Voevođi: a Kracăului, a Sandomirului și a Liovului, și nóe stéguri boieresci³⁾. Ără letopiseșul nostru de fecioriŭ lui Ște-

¹⁾. De mirată este intr'atșia ani să nu se pomenescă mai multă de domnia lui; și nu altă pricină, fără câtă toți aceștia, pôte fi, n'aŭ cutezată mai la câmpă a se lăși, de grija de Tătari, ce mai pre sub munte. Pentră aceea, nice in sciința megieșiloră nu eră încă de totă dași, să scrie mai pre largă de dînși. — *Neculai Costin*.

²⁾. Și acestă amă adevirită, iubite cetitorule, dintr'ună urică, acestui domn, precum scrie Dosoteiă Mitropolitul, și carele se află la monastirea Poșrata de la munte, scriindă titulușul așa: Великий Самодержавный Бжеіо малостию Господин Ион Роман Воевода обладаіа земліаю Молдавскоіо от Плани ядоморя дас еомъ съ сйми моими Александром и Богданом и прочіа. Care pentru acestă se cunósce, că Alecsandru Vodă cel bėtrínă aŭ fostă fecioră lui Roman acestuia. Ără la sfirșitul uricului așa ȕice: Писан сен листъ въградѣнашем у Романа Воевода въ шцесто тисящ но е пол. Decă, acestă domnă aŭ descălecată țergul Romanul; și aŭ avutu șese feciori, și pre numele său s'aŭ numită și țergul Romanul; și eră ani de la zidirea lumii 6900, precum se află in uricile din ȕilele lui Roman Vodă. — *Miron Costin*.

Acestă Roman Voevod aŭ descălecat țergul Romanului, pe apa Moldova, și pre numele său se chiașă *Romanul*, unde aŭ făcută și cetate, ponorită in apa Moldovei, cum se vede și până ađi. — *Ioan Neculcea*.

³⁾. Pre urma lui Ștefan Vodă aŭ rămasă domnia țerei la doi feciori ai lui, anume Petru și Ștefan, cari, neputėndu-se tocmi între sine pentru domnia țerei, s'aŭ așitătă mare vrajbă între dînși. Petru Vodă, măcară că era frate mai mică, ărá pentru blăndețele și obiceiurile sale mai multă plecată spre inimele a mai mulți, aŭ trasă partea cea mai mare la sine (blăndețele domniloră pătrundă inimele norodului), de-ı poftiaă domnia țerei. Ără Ștefan Vodă, fiindă scosă din țeră, avėndă și grije de înșelăciune, despre frate-său Petru Vodă, aŭ mersă

fan Vodă, ce pomenimū mai susū, nemică nu scie; ce ūice că după domnia lui Stefan Vodă aū domnitū Iuga Vodă, apoi Alecsandru Vodă, carele se va

in țera Leșescă sē-ī dea ajutorū craiul Leșescū, Cazimir, cu o samă de boiari, rugēdu-se craiului de ajutorū impotriva frățime-sēū, lui Petru Vodă, ce domnia in țēră cu ajutorū de la Unguri. Nu 'i-aū apărātū craiul ajutorul sēū, vroidinū sē apuce țera sub stăpinirea sa; ce de sirgū aū poruncitū de s'aū strinsū multe osti din țera cea mică Leșescă și din țera Rusescă, făgăduindu-se, Stefan Vodă, că nu va lipsi in viața lui de poruncile crăiesci, numai sē pună nevoință, craiul, sē-l așede domnū in scaunul tătăue-sēū. Și s'aū pornitū cu oști Hatmanii Leșesci, cu Stefan Vodă, asupra lui Petru Vodă. Și de odată mergea cu norocū lui Stefan Vodă, care mai de multe ori deprinde a fi fățarnicū, precum și aice cu Stefan Vodă. Măcarū că de câte-va ori, lovindu-se strējile Leșesci cu strējile lui Petru Vodă, era isbānda totū la Leși. Ēră pre urmă aū rēmasū inșelași Leșiū, că Stefan Vodă 'și-aū venitū la mare perire. Că Petru-Vodă, socotindū că nu va putē sta impotriva oștii Leșesci, s'aū sfătuitū cu meșterșugū sē biruiescă, precum de multe ori se tēmplă oștilorū mai mici cu cele mai mari. Strinsu-s'aū cu oștea sa Petru Vodă, și aū intratū in codru; tras-aū și Leșiū după Petru Vodă, nesocotindū Leșiū meșterșugul lui Petru Vodă. Era codrul inșinatū de copaci; și intrāndū Leșiū in codru, iatā cadū copacii asupra Leșilorū, impinși de omenii lui Petru Vodă, și inchiise fiindū potecile. Īdatā și Petru Vodă cu omenii sēi aū lovitū pre Leși; și incotro era sē mērgă Leșiū era drumul inchișū de copaci, că sta copacii tăieși și neboriți, ce numai abia erā inșinași unul de altul, și 'i impingeaū cu mână, și cădeaū mulțime de copaci asupra Leșilorū. Atāta 'i-aū ameșitū pre Leși copacii și 'i-aū turburatū, că pre cari nu 'i omora de totū copacii, ēră de mână și de picioare fi caliceaū și prāvāliaū, de cădeaū vii in mānele omenilorū lui Petru Vodă. Pușini aū scāpatū sēnătoși dentr'acel codru. Cădūt-aū in robie la Petru Vodă trei stēguri a trei Voevođi: a Cracāului, a Sandomirului și a Liovului, și alte nōē stēguri cu deosebite semnele stēgurilorū sale. Omenii aleși aū cădūtū in robie, anume: Navoitecenski, feciorul lui Ozdrovitū, Voevodul Cracāului, și Sbignev Olesninski, moșul lui Sbignev, ce aū fostū pre urmă și Episcopū Cracāului și Cardinal. Auđindū Cazimir craiul Leșescū rēsipa ostei sale, și căderea in robie a acestorū omenii de frunte, trimis-aū solū la Petru Vodă pentru rēscumpērarea robilorū sēi cu bani, pre cari cu lesne 'i-aū scosū de la Petru Vodă. Timplatu-s'aū după acēstā peire a Leșilorū in Moldova, la anul, și mai mare peire in țera Leșescă, ciurma, in șese luni de cu tōmnă; și atāta s'aū fostū lățitū, câtū abia pe jumătate de aū rēmasū de omenii in Cracāū; 20 miū de omenii aū muritū, și mai pre omenii de frunte stăpinia acel omorū.

S'aū mēi ispititū și al doile rindū, Stefan Vodă, a cere ajutorū de la craiul Leșescū; ce nu insemnēzā cronica Leșescă mai multū, fără câtū ūice că multā gilcēvā pre urmă aū fostū intre Stefan Vodă și intre Petru Vodă.

In anii de la Hr. 1370, murit-aū craiul Leșescū, Cazimir; ēră in urma lui aū stātutū craiū Ludovik, craiul Ungurescū.

(Aice Neculai Costin, părăsindū intimplările Moldaviei, se apucă de a povesti despre unirea Litvaniei cu Polonia, despre regina Edviga, despre Duca Iagellon, despre Vasile, marele duca a Rusiei, etc. Veđi tōtā acēstā bucatā la sfișitul tomului. Apendice II.)

Petru Vodă, fratele lui Stefan Vodă, după gālcēva ce aū avutū cu Leșiū, pre urmă s'aū aședatū, și singurū Petru Vodă, in țilele acestui craiū (Vladislav Iagellon), aū mersū la Liovū, impreună cu boierii țerei. Acolo aflāndū pe craiul, aū aședatū legăturī de pace de ambe părțile, și s'aū intorsū Petru Vodă la scaunul sēū. Căci Petru Vodă vēđuse că crāia Ungurescā, după mōrtea lui Ludovik, aū stātutū câtā-va vreme fără craiū, stăpānind crāiasa Elisaveta) vēduva, s'aū lipsitū de sub ascultarea și apārarea Ungurilorū, și s'aū inchinatū sub ascultarea lui Vladislav, craiul Leșescū, in anii de la Hr. 1388. Scie Kromer cronicarul Leșescū, că și Mircea Vodă, Domnul Muntenescū, totū pre acea vreme (vēđēndū stăpinia Ungurescā sub cirna mulierescā), când și Petru Vodă aū ajunsū cu prieteșugū la Vladislav Iagello, craiul Leșescū, precum mărturiscesc de ūice: și până la acēstā vreme suntū in visteariul crāiescū uricele cu aședāmēnturile de pace cu Mircea Vodă, domnul Muntenescū, carele era bir-

pomeni mai jos. Era noi n'amă lăsată să nu însemnămă nici de feciorii lui Stefan Vodă, pentru că pôte să fie adevărată, că nu pârținesce cronicarul Biel-skie aloră săi, ci scrie poticala ce aă petrecută Stefan Vodă, cu ajutorul Le-șiloră, de aă perită cu toșii.

CAP. III.

Domnia Iugă'i Vodă, carele s'aă arătată mai vrednică cu tôte.

Iuga Vodă întrecut-aă pre domniă ceă trecușă, de mai 'nainte de dănsul; că aă trimisă la patriarhia de Ohrida, și aă luată blagoslovenie, și aă pusă Mi-tropolită pre Teoctistă, și aă descălecată orașe prin țeră, totă la locuri bune, și aă alesă sate, și le-aă făcută ocóle pen pregiură. Și aă începută a dăruire ocină prin țeră la voinică ce făceaă viteziă la oșă. Și aă domnită doi ani, și 'l-aă lu-ată Mircea Vodă, Domnul Muntenescă, la sine.

nică craiului Ungurescă, că după mórtea lui Ludovik aă eșită de sub apărarea crăiei Un-gurescă; și era scrisă, că unul fără altul să nu se oștescă asupra craiului Ungurescă. Scrie Anton Bonfin, cronicarul Ungurescă, că după mórtea lui Ludovik, stăndă la crăia Ungurescă Jicmond, vădăndă că s'aă desbătută câte-va țeri de subă domnia crăiei Ungurescă, s'aă ri-dicată cu oșă asupra aceloră țeri, cumu'i Bosna, Horvașii, Bulgariă, Moldovenă și Munteniă, și s'aă pornită asupra Munteniloră, la al patrulă ană a crăiei sale. Că, pe vremea stăpânirei femeescă, in țera Ungurescă eraă multe amestecături; că Vlachiă, cariă trăiescă pe locul Daki-loră și al Goșiloră, oșerindu-se de stăpânirea muierescă, s'aă fostă abătută de la crăia Un-gurescă, cariă nice birul ce eraă tocmișă s'el dea, nu 'l-aă dată. Pentru acăsta Jicmond, cra-iul Ungurescă, s'aă pornită, ăice, asupra lui Stefan Vodă, domnul Muntenescă. Aice staă de mă miră, ce Stefan Vodă aă fostă acela; că letopiseșele leșescă pomenescă de Petru Vodă in Moldova, și de Mircea Vodă in țera Muntenescă. Pôte fi Stefan Vodă, fratele lui Petru Vodă, după mórtea frășine-său. Că ăice Bonfin că acel Stefan Vodă amăndouă țerile dom-nia, care după ce aă aușită de venirea lui Jicmond craiul, aă implută țera Oltenescă, adecă Muntenescă, de oșă, și aă prinsă tôte strimtorile și potecelă munșiloră cu ómeniă săi, să închiđe in munșă pre Jicmond craiulă, cu oșăle lui. Orinduit-aă oșă și pe virfulă mun-șiloră, să fie de apărare. Era Jicmond craiul, după ce aă intrată in țera Muntenescă cu multă óste, trecăndă preste munșă, 'l-aă eșită înainte Munteniă cu Domnul Muntenescă, in mun-te, și aă dată mare răsboiă Unguriloră; cătă infrinsese pe Unguriă, că și din munșă cu pe-tre fi ucideaă. Ce îmbărbătându-se Unguriă cu Jicmond craiulă loră, aă descălecată Unguriă de pre caă și aă infrintă pe Munteniă, cătă aă purcesă in risipă óstea loră, neputăndă su-feri focul Unguriloră, și'i goniră pren munșă, ăice Bonfin, și pre mulșă aă prinsă viă. Era e-șindă Jicmond cu óstea sa din munșă, aă ajunsă la Tirgușoră, in țera Muntenescă, unde era domnul inabisă să se apere. Era nu scrie ce orașă aă fostă; ce oră la Tergoviște, oră la Tirgușoră aă fostă. De unde, înțelegăndă domnul Muntenescă că vine Jicmond, neas-teptăndă s'el dobindescă, 'l-aă întâmpinată cu boiară săi, și 'l-aă căđută la picioră, cerșin-du-și estăciune, și arătându-i pricinele abateră sale de sub stăpânirea crăiei Ungurescă,... ip-roci. Scrie Bonfin: făcut-aă și pace domnul Muntenescă atunceși despre Jicmond, craiulă Ungurescă.—N. C.

CAP. IV.

Domnia lui Alecsandru Vodă cel bună și bătrînă.

Letopiseșul nostru cel Moldovenescă scrie că aă fostă cursul aniloră 6907, când aă stătută domnă Alecsandru Vodă cel bună; érá letopiseșul cel lătinescă scrie că aă fostă velétul 6921, când aă stătută dintre acestia la domnie Alecsandru Vodă¹⁾, carele ántéia-dată multe lucruri bune aă incepută a face în țéră. Făcut-aă dóé monastiri marí în Moldova, Bistrița și Moldovița, și le-aă inzestratú cu multe sate, și veciní, și cu hălăștae, și cu veșminte scumpe ín-năuntru, și cu odóre. Și déca s'aă vėđutú luminatú în cinstea domniei, în dói aní a domniei sale, fiindú mai întregú și mai cu minte de câtú cel trecuți ín-naintea domniei lui, și multe rívnindú și nevoindú spre cele de folosú sufletulú sėú, adus'aú cu mare cheltuélă, din țéra págână²⁾, sfintele moștilé ale mare-lui mucenicú Ioan Novi, și le-aă pusú íntru a sa vestitá cetate, ce este la orașul Sucevei, cu mare cinste și pohvală, de ferirea domniei sale și de paza scamnului sėú. De vei cerca la cărțile besericii³⁾ vei afla scrisú viața sfinției sale, Mercuri și Joi, în sėptémána Rusalelorú; atunce il slăveșce tótă țéra nóstră, în sfința Mitropolie în Sucéva, unde 'í zacú sfintele moștilé.

Și cu darul de ínțelepciune, ce avea dela milostivul D-đeu, previndú și vėđendú cinstea lumii cum se cade a se purtare, craii, împérații și domnii, în podóbe și în obicei de cinste, socotit'aú și la acéstă țéră, măcarú că n'aú mai fostú căutat'o alții ce aă fostú Domnii de mai 'nainte; ántéia dată aă trimisú la Patriarhia de la rėsăritú, de aă luatú blagoslovenie⁴⁾, și aă făcutú Mitropolitú, și 'i-aú datú scaunú o sfință monastire, în orașul Sucevei, sė fie Mitropolie, lângă curtea domnescă, dándú-i multe sate, și ociní, sė fie de poslușianie sfinței Mitropolii. Dat'a și o samă de ținuturi în Eparhia Mitropolitului, făcéndú-l epítropú legei.

Maí făcut-aă și al doilea Episcopú, după Mitropolitú, la sfința Mónastire în orașú în Roman, și 'i dede eparhie o parte de ținuturi, pe sub munte în giosú.

Maí făcut'aú și al treile Episcopú, la monastirea Rádăușii, și eparhie i-aú datú ținuturile din partea de susú, despre țéra Leșescă.

Daca aă așeđatú Vlădicí, le-aú făcutú cinste mare, că le-aú pusú scaunele de aú șeđutú den drépta Domnului, mai susú adecă, mai aprópe de Domnú de câtú toți sftenicii.

---

¹⁾ Dar aă greșitú, căci se află că unú uricú a lui Alecs. Vodă, la monastire la Birnovski, și scrie din veleatul 6909. — *Samuil Dascălul*.

²⁾ Din țéra Turcescă, de la Trapezont. — *N. C.*

³⁾ Și mai alesú în pauceniele párintelú Varlaam Mitropolitul, ce'sú tipărite în dílele rėposatului Vasile Vodă. — *Miron Costin*.

⁴⁾ După Iuga Vodă. — *N. C.* — Érá Ioan Neculce đice: Acestú domnú iar aă mai întăritú de la Patriarhia Ohridului blagoslovenia de aú așeđatú Mitropoliá în Sucéva.

Tocmiț'ău și boferiile mari în sfat, de chiverniséla țerei și a pământului Moldaviei: Logofetă mare, giudecător și alesător de ocină, Ispravnic pe o samă de omeni de frunte, ce sunt curtenii la țără, și judecător tuturilor cine sunt cu strîmbătăți în țără, și luător de sémă tuturilor Ispravnicilor, ce sunt la curtea domnescă.

Vornic mare în țera de gîos, giudecător tuturilor din țără, și globnic de morți de om, și de șugubini, ce se fac la partea lui, și Vornic Bărladului.

Vornic mare de țera de sus, giudecător tuturilor din țără, cine au strîmbătăți, și globnic de morți de om, și de șugubini, ce se fac în partea lui, și Vornic Dorohoiului.

Părcalab de Hotin, la margine, despre țera Leșescă și Căzăcescă, giudecător tuturilor la acel ținut.

Hatman, părcalab și portar de Sucéva, și ispravnic pre toate oștile țerei.

Postelnic mare, dvorbitor înaintea Domnului, și părcalab de Iași, și talmaci în limbă străine.

Spătar mare, și staroste de Cernăuți, și este obicei să se îmbrace la dila mari cu haină scumpă domnescă, dvorbitor, cu arme domnesci încins, cu spata Domnului, într'acele dila.

Păharnic mare, și părcalab la Cotnar și la Hărlău, are obicei să dirégă Domnului la dila mari, la mese, cu păhar.

Visternic mare, ispravnic pre socotele ce fac să se ia din țără, și grijă și împărțind lefe slujitorilor, și purtător de grijă a totă cheltuála curții, și a óspeților ce ar veni în țără, și toate catașișele țerei în mână lui.

Stolnic mare, cu obicei, la dila mari și la veselii domnesci, îmbrăcat în haină domnescă, și vine înaintea bucatelor domnesci, le tocmește pre masă înaintea Domnului cu tipsiele, și dvorbitor într'acele dila.

Comis mare, ispravnic pre povodnici, și pre toți caii domnesci, și merge înaintea povodnicilor și a Domnului.

Medelnicer mare, cu obicei îmbrăcat în haină domnescă, la dila mari, dvorbitor la masa Domnului, și pre fripturile ce se aduc în masă.

Clucer mare, ispravnic pre becurile domnesci, pre unt, pre miere, și pre colacii ce vin de la orașe, la Născut.

Sluger mare, ispravnic pre toate oborócele, ce se dau la cuhnă domnescă și la slugitorii curții, de carne.

Jitnicer mare, ispravnic pre toate oborócele de pâne, ce se dau la curtea Domnului și la slugitorii curții, și la óspeții ce vin în țără.

Vameș mare, ce ține scélele țerei pentru văm, și are obicei de duce dulceți și cofeturi, în dila mari, la masa Domnului, și ispravnic pre neguțătorii.

Șiătraru mare pre corturi domnesci, și în oști, și în alte căli, și purtător de grijă tunurilor.

Ușier mare, purtător de grijă tuturilor solilor, și talmaci străinilor la giudeț.

Armaș mare, ispravnic și purtător de grijă pentru toți cei ce fac rău și cad la închisórea țerei, pen temnițe, și pedepsitor tuturilor acelora, și cei giudecați de mórte, dați în mână lui să'i omóre.

Agă, ispravnicu pre dărăbanî, și pre tîrgu pre Iași giudeșu.

Logofetă al doile, hotăritoră de ocină în totă țera.

Postelnică al doile, în totă vremea dvorbitoră înaintea domnului, fecioră de boieră alesă.

Logofetă al treile, cărturară, scriitoră bună, credinciosă la toate tainele domnului; și cărți, ori den țera, ori de la prietenî, de unde ară veni, toate în mână lui mergă; și cu învățătura domnului dela dînsul esă respunsurile; și pecetea țerei în mână lui. Și ori ce giudețe și îndreptări se facă omeniloră, fără pecetea domnului nu potă fi, careî în mână Logofetului al treile.

Postelnici den al doile înainte, căți-va domnul să facă, deprîndendu-se la acea cinste, esă și la alte cinsti mai-mari.

Spătară ală doile, și ală treile; celă aă doile dvoresce la mese, cândă nu dvoresce cel mare, și el imbrăcată, și cu spata încinsă, și cu buzdugană la mână, la spatele domnului. Era al treile dvoresce peste totă vremea.

Păharnicul al doile, după vorba Păharnicului celă mare, dvoresce la masă, și direge păhare cu beături la domnă.

Păharniculă al treile, iarăși cândă nu direge al doile, de direge și el la masa domnului.—Iproci.

CAP. V.

Soborul ce s'aă adunată în Florentina, unde mai apoi nemică bună nu s'aă alesă.

În anul 6940, în zilele acestui Alesandru Vodă, s'aă făcută soboră mare, în Florentina, ca să potă împreunare biserica răsăritului cu a apusului, pentru multa neîngăduință și price pentru capetele legei. La care soboră însuși Patriarhul de Tarigradă și împăratul Ioan Paleologu, și cu mulți Episcopi și Mitropoliți aă fostă. Și den țera noastră încă aă fostă trimisă pre Grigorie Țamblik. Era de la apusă, singură Papa Hristoforu, cu Cardinali, și den multe locuri Archiepiscopi, și soboră mare de călugări. Și după multă zarvă și gălcăvă, nemică bună n'aă isprăvită; că în locă de împreunare, mai mare despărțire s'aă făcută; măcară că Împăratul de nevoea Turciloră, ce î sosise la capă, de rămăsese numai cu numele Împărată, era pre impregiură coprinsese Turci toate, pristênise la toate capetele legei, pre voea Papei, numai să dea agiutoră împotriva vrăjmașului său, ce î și făgăduise. Era altora de tocmală ce făcuse, le-aă părută că-î strîmbătate și asuprelă bisericei răsăritului, că toate le luase pre voea loră, era ei nemică de câtă aă vrută aă noștri, n'aă priimită. Ce atăta zavistie aă ațîțată, că în locă de împreunare, nici să aude de numele Papei și a bisericei apusului, socotindu-o în locă de călcătorea legei. Țică că începătoră și îndemnătoră acestui lucru să fie fostă Marco, Episcopul de Efesă, carele ca ună dascăl, și, cum țică unî, pentru pizma grecăscă, cunoscîndă că impresură pre aă noștri, de n'aă priimită, și aă dată veste la toți ca să nu primăscă nime acel soboră, măcară că alți toți aă fostă pristănită și aă fostă

primită, ce și acelora le da vină, că au luat mîzdă. De care lucru, de era mai 'nainte de acel sôboru' neingăduință ceva între aceste biserici, era nădejde că se voru tocni și voru veni la împreunare; éra după acel sôboru, atăta urăciune stătu între amîndoe bisericele, de nu se potu vedea cu dragoste; ce una pre alta hulesce și defaimă, și una pre alta va se o pogore și se o calce. Răsăritul este începătoru, apusul va se se înalțe; și așa una alteia nu vrea se dea cale, cum răsăritul cu apusul n'ar hi fostu logodna lui Hristosu¹⁾. Ce de aceste destulu'i, se ne întorcem la ale năstre.

Pentru pacea aședată, ce au făcutu Alecsandru Vodă cu Craiul Leșescă.

Alesandru-Vodă făcut'au prieteșugă mare cu Leșii, și legătură tare, ca, hie la ce trebă, unul pre altul se agiutoréscă; nice smintelă n'au fostu²⁾, că ântéiu au poftitu Craiul pre Alecsandru Vodă, ca se 'i trimiță agiutoru împotriva Krijaciloru la Prusi. Nice 'l-au amăgitu cu prieteșugul, că au trimisă agiutoru călăreți Moldoveni, cari au făcutu mare isbîndă; că bătendu-se cu Krijacii, ântéiu s'au făcutu a fugi, de i-au înșiratu, gonindu-i spre o pădure, și îndată pedestrindu-se, le-au săgetatu caii sub Nemfi, de le-au căutat a dare dosu; și aceiși ai nostri s'au încălăratu, și mare mórte au făcutu într'inșii. Deci, déca s'au întorsu ai nostri cu isbîndă, mare mulțamită au avutu Alecsandru Vodă de la Craiă³⁾.

1). Trimis-au și Alecsandru Vodă, cu voia țerei, soli cu Grig. Țamblik. N'au aflatu soliă lui Alecsandru Vodă nice pe Patriarhul, nice pre împératul, la Țarigrad; ce iar se întorceau neisprăvindă nemică; nu le-au părutu a fi cu cale; ce s'au dusu la Ohrida, unde, găsind pre Episcopul de Ohrida, și dându-și solia la dînsul, că erau trimiși pentru învățatura legei, luat-au de acolo și preoți, și cărți Sêrbesci de totă orînduiala bisericei. — *M. C.*

2). Făcut'au Alecsandru Vodă legătură cu craiul Leșescă, Vladislav Iagello, precum mai 'nainte și Roman Vodă, feciorul lui Petru Vodă, pre care l'au fostu prinsu din Moldova Svidigeilo, fratele lui Vladislav, craiul Leșescă, ce era stăpănitoru Podoliei, și l'au scos de la Svidigeilo, craiul Vladislav, și după ce l'au scos se hie juratu Roman Vodă lui Vladislav, craiul Leșescă. Scrie Stricovski, cartea XIV, zac. 7, gîrămînturile lui Roman Vodă, cum va fi neclătitu de sub poruncile lui craiă, precum și Alesandru Vodă. Pentru acestu Roman Vodă, la alte letopisețe a țerei scrisu nu aflu, precum nice cronicarii Leșesci nu scriu, nice pomenesă nemică de Inga Vodă, se fie fostu domnu pe urma lui Petru Vodă, feciorul lui Stefan Vodă. De acestu Romau Vodă scrie și Kromer, cartea XVII, la istoria sa, că mai 'nainte de ce au trimisă Alecsandru Vodă soli de pace și cu legături de aședămîntu la craiul Vladislav Iagello, pre cum se află că încă mai 'nainte Roman Vodă făcuse legătură cu craiul Vladislav Iagello, precum se află aședămînturile amîndororî în cămara crăiescă, dice Kromer, și astăđi. Și totu se cunósce că avea price Roman Vodă cu Alecsandru Vodă, pentru domnia țerei; ce pre urmă pre Roman Vodă 'l-au prinsu Svidrigeilo Cnézul, fratele lui Vladislav, craiul din țéră, și 'l-au dusu la Podolia în închisóre. Érá daca 'l-au scos den închisóre craiul, cum s'au poménitu mai susu, ce are fi mai făcutu acestu Roman Vodă, nu se află scris în cronica Leșescă. — *N. C.*

3). Ispitindu-se craiul Vladislav asupra Krijaciloru, 'i-au trimisă și Alecsandru 400 de Moldoveni, ómenî aleși, cari au arêtatú mare vitezie și isbîndă asupra Krijaciloru. Că de odată făcendu-se Moldovenii a da dosu, și Krijacii eșindú din cetatea Marieburg, gonind pre Moldoveni, și înșirindu-i spre o dumbravă, s'au pedestritu Moldovenii, și săgetându-le caii, au

Avându deacii, Craiul Leșesc, a ridicare ôste asupra lui Jicmont, craiul Unguresc, pus'au zalogu la Alecsandru Vodă Sniatinul, și Colomea, și totă Pocuția; și au luat 1000 de ruble de argint. Și intr'acelașu anu au muritu Alecsandru Vodă, după ce au domnit 32 de ani și optu luni¹⁾.

CAP. VI.

Domnia lui Iliasiu Vodă și a lui Stefan Vodă, feciorii lui Alecsandru cel bunu.

După mórtea lui Alecsandru Vodă cel bunu au stătitu la domnie fiul său cel mai mare, Iliasiu Vodă, carele au priimitu și pe fratele său Stefan Vodă. la domnie, și legându prieteșugă cu Leșii le-au intorsu Pocuția cu tôte târgurile, și le-au iertatu și banii. Êra după aceea au intratu vrajbă între frații, că Iliasiu Vodă vrënd se omóre pe frate-său Stefan Vodă, au fugitu Stefan Vodă la Munteni²⁾,

datu dosu Krijacii; și încălecându Moldovenii, mare mórte au făcutu intr'nșii; și se întorseră cu isbândă la ovuzit, unde era craiul Vladislav, cu mare mulțamită și laudă de la craiul. Êr de vreme ce am pomenitu de Krijaci, am socotitu a fi cu cale să scriem ce nem au fostu, și pe ce vreme au nemeritu în părțile Prusiloru și în megieșie cu Leșii.—De aici Neculai Costin incepe despre Cruciași, sau Krijaci, cum îi numesce el: Veđi acestă bucată la sfrășitul tomului, Apendics III.

1). După ce au legatu pace cu Krijacii, Vladislav Iagello, craiul Leșesc, s'au intorsu și s'au pogoritu în părțile țerei Rusesci, dându Cameniția și totă Podolia pre sēma frăține-său lui Vitold, unde și Alecsandru Vodă au mersu la craiul, fiindu legași de mai 'nainte cu prieteșugul, au și mai intăritu legătura de pace cu craiul Leșesc. Scrie Cromer, istoricul Leșesc, în cart. XX, și Stricovskie, în cart. XVII, la anii de la Hristos 1438. Êra Svidrigel, cnēzul, fratele lui Vladislav, avēndu multă price cu Leșii pentru Podolia, căci pre acea vreme o stăpânia Svidrigel, fiind de multe ori indemnatu craiul de Leși pentru Podolia, se o ia de sub stăpânia frăține-său; ce de la o vreme i-au căutatū craiului a face pe voia lorū. Și au purcesu cu oșii asupra frăține-său, lui Svidrigel. Êra Svidrigel nădējduia la ajutorul Krijaciloru și a Litveniloru; și trāsese Svidrigelu și pre Alecsandru Vodă în partea sa asupra lui Vladislav, craiul Leșesc. Êra Alecsandru Vodă, uitându legăturile sale ce au avutu cu Vladislav craiul Leșesc, pe pofta lui Svidrigel și a Litveniloru au prădatu cu omēni sēi Sniatinul, Haliciul, și olatu Cameniței. Ce întorcēndu-se Alecsandru Vodă cu pleanul din țera Leșescă, au agtunsu o samă de Leși den ôstea craiului Leșesc pre Moldovenii lui Alecsandru Vodă, ce aduceau pleanul mai pre urmă, că Alecsandru Vodă trecuse Nistrul mai 'nainte; și înfrângēndu Leșii pre Moldoveni, le-au luat pleanul inapo.

După acestă poticală, Alecsandru Vodă vēdēndu-se și scăpatu de prieteșugul ce au avutu cu craiul Vladislav, cum scriu istoricii Leșesci, den voie rē, au muritu. Domnit-au Alecsandru Vodă ani 32 și luni 8, și multe lucruri bune au făcutu aici în țera, pentru care 'l numescu toși locuitorii țerei nōstre, și i' dīcu: *Alecsandru Vodă cel bunu*. Avut-au feciori cu douē dōmne Alecsandru Vodă.—N. C.

2). Alecsandru Vodă, mai 'nainte de mórtea sa, au alesu să fie domnū țerei, în urma sa, Iliasiu, fiul său cel mai mare, că i remāsese doi feciori, Iliasiu și Stefan, în anii de la Hristos 1438. Daca stātu domnū Iliasiu Vodă, după mórtea tātāne-său, au urgisitū și au gonitū pre frate-său, pre Stefan Vodă, si pre maștuhă-sa se o fi inecatū.—N. C.

Ânteiul răsboiū ce aū făcutū Ștefan Vodă cu frate-seū Iliășiū Vodă.

Scrie letopiseșul cel Moldovenescū, că daca aū fugitū Ștefan Vodă la Munteni, de frica frăține-seū, de acolo aū luatū ajutorū, ôsto, și venindū spre țeră, 'i-aū eșitū inainte frate-seū Iliășiū Vodă, și 'l-aū gonitū den țeră, la locul ce se chiamă Loloni (Lonesci) dândū răsboiū, aū biruitū Ștefan Vodă pre Iliășiū Vodă, și aū apucatū Ștefan Vodă scaunul țerei).

Al doile răsboiū.

Nu după multă vreme, de isnovă aū venitū Iliășiū Vodă cu ôste asupra frăține-seū lui Ștefan Vodă, in aniū 6942, unde 'i-aū eșitū Ștefan Vodă la Dărmănesci, insăptēmăna albă, Lunī, in și ântēiū a lui Fevruarie, și dândū răsboiū vițezesce, iar aū biruitū Ștefan Vodă²⁾.

Răsboiul al treile.

Dupē aceea fără zabavă s'aū mai ispititū Iliășiū Vodă de aū mai intratū in țeră cu ôste Leșescă, și 'i-aū eșitū inainte Ștefan Vodă la Podraga, și lovindu-se oștile aū perdutū Iliășiū Vodă răsboiul.

1). Ēră Iliășiū aū năzuitū la craiul Leșescū, Vladislav Iagello, arătându-și strimbătatea făcută de Ștefan Vodă, și s'aū rugatū s'ī dea ajutorū improtiva frăține-seū, și s'ī așede in domnia țerei, făgăduindu-se că in viața sa va rămâne neclătit in poruncile crăiesci și a recipospolitiei țerei Leșesci. Ēră și Ștefan Vodă incă nu s'aū lăsatū cu totul, ci aū trimisū și el solī cu daruri scumpe la craiul Leșescū Vladislav; aflat-aū solī lui Ștefan Vodă pe craiul la Lăncesci, și 'și-aū datū solia, arătându craiului cum tōtă țera poftesce și priimesce pre Ștefan Vodă, și mai bine sē ținā cu Ștefan Vodă, craiul, pe carele 'l priimesce țera, de câtū pe Iliășiū Vodă care'ī uritū țerei, că și Ștefan Vodă se făgăduiesce a fi cu priință craiului. și neclătitū va rămāne in poruncile crăiesci, precum aū fostū și tată-seū Alecsandru Vodă, și atunce prin solī aceia s'aū rugatū craiului și pentru greșela ce ar fi făcutū tată-seū Alecsandru Vodă, impotriva lumnatului craiū, sē ierte, ca unū stăpānū milostivū. Decī, măcar că Iliășiū Vodă ținea pe Sofia, sora lui craiū, ce de'ntru socotēla tuturorū aū alesū sē rămānā Ștefan Vodă la domnia țerei, și atunci, prin solī lui Ștefan Vodă, vędēndū priință către sine, i-aū datū Craiul lui Ștefan Vodă ținutul Șipinului cu Cecumul și cu Hmelovul. Ēră lui Iliășiū Vodă 'i-aū datū unū ținutū sē ședā cu casa sa, și sē nu se amestece la domnia țerei. „De aice Neculai Costin urmēzā răsboiul al doile cu cuvintele lui Urechi Vornicul.

2). Năzuit-aū Iliășiū Vodă și al doile rōnd la Leși sē mai sringē oști sē vie in țeră, ce vędēndu-l Leșiū că nu se aședā, 'l-aū luatū cu porunca craiului și 'l-aū închisū in cetatea Siregiului, ce e cu zidū împregiurū, pre apa ce se chiamă Varta, împreună cu dōmnā-sa Sofia și cu copiiū sōi, punēndū și pazā, insā cu cinste. Trimis-aū craiul pre urmā solī sēi la Ștefan Vodă de aū și giuratū inaintea solilorū crăiesci in Sucēva: dis-aū Ștefan Vodă cum și inaintea craiului va merge unde ar fi sē se cređā. — Arătat-aū Ștefan Vodă, curēnd după acētā legăturā, slujbā Leșilorū, că gātindu-se Tătarii sē entre in țera Leșescă, 'i-aū lovitū Ștefan Vodă și 'i-aū stricat rēu; și cetatea Branlavul, care era sub ascultarea lui Svidrigeil, aū luat dela ômenii lui Svidrigeil și aū inchinat'ō lui craiū Vladislav. (Scrie Kromer in cart. XX. și Stricovski in cartea XVII. zac. 4, in sfirșitū). Acetū craiū Leșescū, Vladislav Iagello, in aniū de la Hristosū 1434, fiind la un târgușorū, anume Grodeșū, cale de patru mile de la Liovū, acolo astepta pre ômenii lui Ștefan Vodă sē sosēscā den țerā; și mândū sub cortū, craiul, sē auđē cāntāndū privighito-

Răsboiul al patrului.

De norocî era Stefan Vodă cu frate-sëu Iliășu, că bine nu se mintuia de dînsul, atuncî și sosia de isnovă cu ôste asupră-i; că iar au venitî Iliășu Vodă cu ôste, in anul 6943, in 4 țile a lui Avgustû; și s'au lovitû cu Stefan Vodă, al patrului rîndû, la Pipărescî. Ce nôrocul cel rëu iar nu-i sluji, că iar perdu Iliășu Vodă răsboiul; cum se țice și la scriptură: «unde nu va Dumnețeu, omul nu pôte.»

Răsboiul al cincele

Iliășu Vodă, sciindu-se căduțu țiosu, nu perdu nădejdea, ci iar strînsse ôste, și au intratû in țeră, in anul 6945, și s'au lovitû al cincele rîndû cu Stefan Vodă, intr'o țioi, Martie 8. Ce nemică n'au folositu, că nôrocul lui cel prostû iar 'l-au lăsatû in smîntelă, de perdu răsboiul, și 'l-au căutatû iarăși a se întorce in țera Leșescă. Êră dupē aceea, curîndă vreme, scrie că s'au împăcatû Stefan Vodă cu frate-sëu Iliășu Vodă, și s'au împărțitu cu țera, cum s'au scrisû mai țiosu, și au domnitû împreună șapte ani. Êră mai apoi, lui Iliășu Vodă i-au scosû ochii Stefanû Vodă.

Êră letopisețulu cel lătinescû de aceste răsboie a feciorilorû lui Alecsandru Vodă, nemică nu scrie; ce scrie că, daca au venitû Stefan Vodă cu agîtorû Muntenescû, și au impinsû pre Iliășu Vodă den țeră, s'au dusû Iliășu Vodă la craiul Leșescû. Dupē aceea au domnitû Stefan Vodă numai 2 ani și 9 luni.

Êră noi n'amû lăsatû sē nu pomenimû de răsboiele acestorû doi frați, că pôte fire adevēratû, de vreme ce au fostû avēndû vrajbă intre ei.

Êră cronicarul Leșescû scrie că, daca au gonitu Stefan Vodă pre Iliășu Vodă, s'au dusû Iliășu Vodă la craiul Leșescû, la Vladislav Iagello, și au poftitû agîtorû sē-l ducă la domnie, și sē i se plece tōtă țera. Ce fără zăbavă, de la frate-sëu Stefan Vodă au venitû la craiul solî, cu daruri, poftindu-l de pace; și 'l-au aflatû la Lănciți, făgăduindû și el sē fie plecatû lui craiu. Pentru care lucru, măcarû că Iliășu au fostû țîindû o soră a crăiesei Sofia, și-i era craiul mai prietenû, fiindu-i cumnatu, ce sfatul, cunoscēndû pre Stefan Vodă că-i mai de folosû țerei, poftiră pre craiu sē-l lase in pace, și sē le țiure că sē le hie lorû cu credință; êră lui Iliășu sē-i dea hrană, și sē aibă socotință, că vedēndû Stefan Vodă că 'i la cinste, sē se témă, și sē țină țurământul. Ce lui Iliășu Vodă

---

rile, primăvara fiindû vreme rēce, au rēcitu nôptea, și au căduțu in bōlă, și a 17-a ți au muritû, intr'o ți Luni. Dupē mōrtea lui Vladislav, craiul Leșescû, au stătutû la crăie fiul sēu Vladislav III; scrie Stricovskie, la istoria sa cart. XVII, zac. 1. precum la coronația acestû craiû sē fie fostû și ômenii lui Stefan Vodă. Êră in anul 1435, acestû craiû s'au pogoritû la Siragi pentru sâimul. Atunce o samă de boieri Leșesci, prietenii lui Iliășu Vodă, s'au rugatû lui craiu sē-l slobōță pre Iliășu Vodă de la poprelă. Ce craiul n'au priimitû, că agîtunsesse Stefan Vodă cu alii sēi și la acestû craiû; ce dupē acēsta curēndû, și cum au fostû lucrul, au scăpatû Iliășu Vodă den cetatea aceea, și iar au intratû in țeră, al treile rîndû, etc.—N. C.

nu-î sosia pita lui craiu, și gândi iar de domnie, și aș vrut să între în țără. Ce 'l-au prinsu craiul și 'l-au dat la pază, în cetatea Sirégiului, cu dómna și cu tótă casa lui. Érá Stefan Vodă în Sucéva aș giuratú lui craiu înainte solilorú; mai apoi, ca să aréte slujbă, aș risipitú pre o samă de Tătari, cari aș fostú intratú la Podolia sé prade și la Brașlav; și o samă vii 'l-au trimisú la craiu, la Svidrigeil. Dupé aceea, cum s'aú pomenitú mai susú, s'aú împacatú Iiașú Vodă cu frate-seú Stefan Vodă, și s'aú împărțitú cu țera. Cetatea Albă și Chilia, și tótă țera de giosú, s'aú venitú lui Stefan Vodă; érá lui Iiașú Vodă Sucéva și Hotinul, cu țera de susú, dicénd că dupé aceea aș fostú legătură cu craiul Leșescú și mai mare, și daruri în toți anii 'l-au fostú trimițéndú Iiașú; érá craiul 'i-aú fostú datú Haliciul, ca să-și țină acolo averea¹⁾

Pentru nisce Tătari ce aș prădatú țera în doué ríndurí.

Scrie letopiseșul nostru că în anii 6947, Noemvre 28, intrat-aú în țără óste Tătărăscă, de aș prădatú și aș arsú până la Botoșeni, și aș arsú și Tîrgul Botoșeni. Așjiderea, la anul, dupé acéstă pradă, în anul 6948, Decemvrie în 12, iarăș aș intratú Tătari în țera de giosú, de aș prădatú și aș arsú Vasluiul și Bârladul²⁾. Érá letopiseșul lătinescú de acesti Tătari ce scrie mai susú că aș prădatú țera, nemică nu scrie.

¹⁾ Vladislav, craiul Leșescú, vędéndú atata netocmală și rėsboie între acei doi frați, pentru domnia țerei, 'l-aú așeșatú prin solii sėi, că le-aú împărțitú țera în doé: lui Stefan Vodă i s'aú venitú țera de josú cu cetatea Albă, cu Chilia și cu Tiginea; érá lui Iiașú Vodă țera de susú cu Hotinul, cu Sucéva și cu alte locuri den susú, și Iassy; precum scrie Stricovskie, la cart. XVII. zac. 2. Iiașú Vodă, nezăbovindú vreme, aș mersú la craiul în Liov, împreună cu boiari sėi, cum scrie Kromer la cart. XXI, de aș giuratú, fiindú craiul de fașă, punéndú stégul la piciórele sale, precum va fi credinciosú craiului și gata în poruncile crăiesci, împotriva a fiesce-cărui neprietenu al craiului. Și atunce aș legatú sé dea Iiașú Vodă pe anú câte 100 cai, 400 boi, la kuhnea crăiescă, 200 camine de morunú, și 400 băibărace saú haine roșii; măcar, cum scrie Cromer, pescele și boii numaí în acel anú aú datú Iiașú Vodă craiului. Și ținutul Scepinului, ce aú fostú datú craiul lui Alecsandru Vodă, tatăl lui Iiașú Vodă, cu uricu de așeșământú, 'l-aú intorsú Iiașú Vodă craiului, pentru pagubele ce aú făcutú Alecsandru Vodă Leșilorú, când aú prădatú Colomea și Sniatinul. Érá craiul aú datú lui Iiașú Vodă cetatea Haliciul să-și ținé acolo averea. Așjiderea și Stefan Vodă, întru acestu chipú aú trimisú solii sėi la aceșaiú craiú Vladislav, cu daruri, făgăduindu-se și el a rămăne sub poruncile craiului; ce la giurământú nu l'aú mai silitú craiul, socotindú că va trái Stefan Vodă cu frate-sėú Iiașú Vodă, precum s'aú fostú legatú amíndoi cu giurământú în cetatea Albă. Érá la al patrule anú aú și mai giuratú Domniú, cu tótă boferimea, lui craiú Vladislav; și atunce Stefan Vodă aú adaosú a da 5000 galbină de aurú pe anú, și 400 de cai, când ar trebui la craiú, scrie Cromer la cart. XXI, și Stricovskie la cart. XVII, zac. 2. — *Necolaí Costin.*

²⁾ Pre acéstă vreme intrat-aú Tătari în țera Leșescă, de aș prădatú Podolia; și întorcéndu-se cu pleanú, Tătari, sărit-aú bieșii Podoleni dupé Tătari; și agiungéndu-î, întorsu-saú Tătari la dênșii, și mulși nemeși aú peritú. Perit-aú și Mihaí Bucénski. Érá în anul de la zidirea lumei 6947 etc...Dupé ce Neculaí Costin copiazé de la Urechi incursia Tătariilor în Moldova, incepe apoi a povesti bătălia de la Varna, unde aú căđutú mortú Vladislav, Riga Ungariei. — Veđi acéstă bucată la Apendics IV.

Pentru orbirea lui Iliășu Vodă.

Domnindă țera Iliășiu Vodă, împreună cu fratele său Stefan Vodă, când au fost în anul 6952, în luna lui Maiu, înaintea Rusaliilor, află vreme Stefan Vodă ca să se mîntuască de frate-său Iliășiu, și să fie totă țera însuși; 'l-au prins și 'l-au scos ochii. După aceea au domnit Stefan Vodă, numai cinci ani; era împreună cu frate-său au domnit șapte ani.

CAP. VII.

Domnia lui Roman Vodă, feciorul lui Iliășu Vodă.

Roman Vodă, feciorul lui Iliășu Vodă, în anul 6956, neputîndu răbda păgănetatea unchiului său, Stefan Vodă, s'au vorovitu cu o samă den curtea domnescă, și au prinsu pre unchiul său, pre Stefan Vodă, și i-au tăiatu capul, și s'au apucatu de domnie Roman Vodă. Era neputîndu să-și îngăduască cu veru-său Petru Vodă, pentru domnie, că cerca Roman să omore pre Petru, de i-au căutată lui Petru Vodă a fugi la Unguri¹⁾, fără zăbavă.

CAP. VIII.

De domnia lui Petru Vodă, ce au dată cetatea Chilia Ungurilor, și de mórtea lui Roman Vodă.

Acestu Petru Vodă, dacă au pribegitu în țera Ungurescă, la létul 6957, n'au făcutu zăbavă multă, ci a dată cetatea Chilia Ungurilor; și, agutoritu de Iani Huniad, țitorul țerei Unguresci, au venită cu óste și au impinsu pre Roman Vodă den țera, după ce au domnit Roman Vodă unu an.

Era Roman Vodă, fiindu sémîntie²⁾ de pre mumă lui Cazimir, craiul Leșescă, au năzuită la densus, și făcendă jalobă, au sfătuită să-și impace, său cu tãrie să-l pună la domnia țerei. Mai apoi au socotitu că de-și voru împăca, cu Petru Vodă, să domnescă împreună, când mai apoi vre-unul den densus se nu pață mai rău de cum au pățitu Iliășu Vodă cu frate-său Stefanu Vodă, ce au alesu sfat să-l pună cu tãrie la Domnie. Și au scosă craiul șlahta rusescă, și de la Premisla, de la Liov, de la Helm, și de la Podolia. Și mătusia craiului, mama lui Roman Vodă, încă au mersu acolo, căreia i-au dată craiul Calomea să fie; și au purcesu și craiul cu óste, și au venită pênă la Liov. Era dacă au înțelesu că Roman Vodă au muritu, otrăvitu de veru-său Petru Vodă, s'au lăsată de a-

1). În anul 6957. e. N. C.

2). Fiindă veru primare.—N.C.

cea cale, și au trimisă la Petru Vodă soli să-i facă giurământu, și să-i dea pre Mihaiū, feciorul lui Jicmond, carele fugise de la craiul, întâiū la Cnezul Mazoviei, apoi la Prusi, și la Șlonsca, mai apoi prin țera Ungurască au eșitū in Moldova. La acestea au răspunsū Petru Vodă solilorū, că giurământū să facă, gata-i; ăra Mihaiū să-lū dea, nu i se cade, pre cela ce au căduțū la dñsul, ca să nu 'și pérđă credința; ăra din țeră il va goni; și după aceea s'au dusū Mihaiū la Tătari, și multă pagubă au făcutū Leșilorū¹⁾.

Ăra Petru Vodă, după ce au datū Chilia Ungurilorū, au domnitū unū anū și au muritū.

CAP. IX.

De unū Stefan Vodă, și de Ciubăr Vodă.

Scrie letopisețul cel lătinescū, că după mórțea lui Petru Vodă au domnitū unū Stefan Vodă, unū anū, și au muritū. Ăra după acel Stefan Vodă au domnitū Ciubăr Vodă. Ăra letopisețul cel Moldovenescū de acestū Stefan Vodă nemică nu scrie; ce ȃice că după mórțea lui Petru Vodă au domnitū Ciubăr Vodă dōe luni.

¹⁾ Așjderea, la anul de la Christ. 1449, acelū Mihailo impreunându-se cu Tătariū au intratū in țera Sibirului și au luatū Starodubul, Novogradul, și alte multe cetăți rusesci. Acestū Mihailo, feciorul lui Jicmond, cnézului de Litva, după perirea lui craiū Vladislav, la Varna, și el nădețduia că va apuca crăia Leșescă. Ăra după ce stătu Cazimir craiū, el au venitū la craiul și s'au rugatū de cnezia tătane-seū, lui Jicmond, la Litva. Ce vėđendū Mihailo că nemică nu isprăvesce, cunoscendū pre craiul cu ură asupra sa, au fugitū den Litva la Mazovia, la socru-seū, apoi la Prusi, apoi la Smolensca, și neputându-se mistui, au venitū pen țera Ungurască in Moldova, la Petru Vodă. Cazimir, craiulū Leșescū, după acea solie, grăbindu-se să mērgă in Litva, pentru seimul Novogradului, luandū veste de Petru Vodă că vine la Hotin să facă giurământū singurū lui craiū Cazimir, au trimisū craiul patru boieri de ai sēi la Hotin la Petru Vodă; ăra craiul au purcesū la Litva, neasteptandū venirea solilorū sēi. Ăra Petru Vodă au giuratū inaintea solilorū Leșesci, impreună cu boierii sēi, cum vor fi cu priință lui craiū. Iar încă fiind craiul la Cameniță, să fie venitū sol de la Hanul Crimului la craiul, indemnandū pre craiul asupra lui Petru Vodă. Ăra cu ce răspunsul va fi intorsū pre acel sol Tătărescū, nu scriū istoricii Leșesci; numai insemneză că pe taină 'l-au pornitū.

Bine încă nu ajunse craiul in Litva, ăra Tătariū au intratū in țera Leșescă și au prădatū; ce la întorcere, țicū că 'l-au lovitū la strimtori Teodorū Bucēki Staroste, și au scosū totū pleanul. In anul de la Christ. 1448, Ioan Huniad, ocărmitorul țerei Unguresci, după ce au peritū Vladislav craiul la Varna, au purcesū cu oști asupra Turcilorū; ce den vicleșugul lui George Despotul, Domnul Sērbescū, fiind incungiuratū Huniad de Turci in câmpii Meruliū, la marginea Bulgarilorū, au perdutū Huniad rēboiul și au peritū creștinii 8 mi; și fugindū Huniad 'l-au prinsū George Despotul; și au căutatū lui Huniad a pune zălogū la acel George Despotul pre Vladislav, fiul seū cel mai mare. — N. C.

CAP. X.

Domnia lui Alecsandru Vodă, feciorul lui Iliășu Vodă, in anul 6969, și răsbóitele ce au avutú cu unú feciorú al seú, anume Bogdan Vodă.

Domnindú Alecsandru Vodă țera, s'aú sculatú asupra lui fiu-séu(?) Bogdan Vodă, in anul 6962, Augustú in 22, și s'aú lovitú cu tatá-seú, (?) Alecsandru Vodă, la Tămásieni, aprópe de têrgul Romanului, și dupé multá nevoință au biruitú Bogdan Vodă pre Alecsandru Vodă.

Și multá mórte s'aú făcutú in óstea lui Alesandru Vodă; si într'acel rêsboiú au peritú ómení de frunte: Onciul Logofétul cel mare, și Coste, și Andronicú, și alții. Insa, mulți dicú, cá n'au fostú Bogdan Vodă feciorú cu cununie, ci copil lui Alecsandru Vodă¹⁾.

Cronicarul lătinescú acéstá poveste o scrie, și dice cá acéstú Bogdan Vodă au venitú cu óste asupra lui Alecsandru Vodă, cum s'aú pomenitú mai sus, și l-au gonitú in țera Leșescă, dupé ce au domnitú patru ani.

Alecsandru Vodă, dacă au fugitú in țera Leșescă cu dómná-sa și cu coconii seí, au poftitú de la eraiú agíturú; și au trimisú craiul pre Ión Sinavski cu țera Rusescă, și au impinsú pe Bogdan Vodă, și au apucatú Hotinul, și Némțul, și Sucéva, și au aședatú pre Alecsandru Vodă Domnú la scaunú.

Érá Bogdanú fórá zăbavá adunándú óste, de pe unde au pututú, au venitú și au scosú pre Alecsandru Vodă den scaunú, și iar au státutú Bogdanú Vodă, Domnú in scaunú. Decí, Alecsandru Vodă au năzuitú la Leși, și au făcutú jalobá la craiú pre Bogdan Vodă. Érá craiul au făcutú sfatú ce va face cu acéstá țerá mișcátóre și neaședatá. Sfátuiaú unii de dicéú se scóțá Domnií, se nu-í mai lase se hie, și se puná gíudețele sale, și se o impartá se o facá ținuturi²⁾. Érá alții diceau, carií erau impotrívá³⁾, cá mai bine este a se apăra de Turci, de dupé păretele

¹⁾ Érá dupé Stefan Vodă și Ciubáru Vodă s'aú ridicatú Domnú Bogdan Vodă, făcéndu-se feciorú lui Alecsandru Vodă celui Bunú; ce precum scrie Stricovskie, cartea istoriei séle XL zac. 2, n'au fostú feciorú cu cununie lui Alecsandru Vodă. Acestú feciorú s'aú lovitú cu Alesandru Vodă, etc. — *N. C.*

Afiá-se scrisú la unú letopisețú sêrbescú de Azarie călugáru, precum in dílele acestú Domnú Alecsandru Vodă, s'aú hirotonisitú prea-o-sânțitul Mitropolitú Chir Teoctist, de-Nicodim, den țera Sêrbească, prin dílele bun-credinciosului Cneazului George Despota.—*Evstratie Logofétul.*

²⁾ Érá lui Alecsandru Vodă se'í dea vre-unú olatú in țera Leșescă, se'í fie pentru traiul seú. — *N. C.*

³⁾ Érá altorú sfetnicií s'aú párutú acéstú sfatú fórté cu greú si primejdiosú intr'unú norodú nesuferitorú de stápiní stréini; și cátré acestea, pentru lege, și pentru megieșie aprópe cu Turcií, carií se lápise până in Dunáre, cá greú se socoteau lucrurile. Și diceau, cá mai bine este a se apăra de dupé păretele altora, de câtú de dupé al seú, de unú vrájmașiú ca Turcul. Mai sênátosú sfatú au aflatú cestú de pe urmă, cá cu putere stréiná și primejdie stréiná mai lesne 'í a se mintui de vrájmași. — *N. C.*

altuia, de câtü de dupé al seü. Și așa aleserä pre Ozdrovotü și pre Coniețpol-ski, cu óste, pentru pohta a o samă de Moldoveni, se ducä pre Alecsandru Vodä la scaunü, cariü aü scosü Voevođia Rusescä, și aü avutü și de Moldoveni glóte mari. Și dacä aü intratü in Moldova, cu trei óști: Moldoveni cu domnul lorü, cu Alecsandru Vodä, și unü polcü de Podoleni cu Buciațkie, și altä parte de óste era cu Coniețpolski, óstea aü trecutü Nistrul la Hotinü, sub cetate; cä era cetatea Hotinul pre mäna ómenilorü lui Alecsandru Vodä. Érä Bogdan Vodä era atunce la Lipovățü. Leșiü, déca aü înțelesü de dënsul, aü vrutü se trécä Prutul se'ı dea rësboiü. Érä Bogdan Vodä n'aü vrutü se'ı dea rësboiü, socotindü se-i bage la locuri strimte, și zäbovindü se-i flämändescä. Așa, i-aü pürtatü den locü până la apa Birladuluı; érä elü ținea pădurile, și trimitea cu înșeläciune solü, cä va se se plece lui craiü¹⁾, și se facä pace, giuruindu-i 7000 galbeni se-i dea pre anü, și încă și alte multe daruri giuruia, numai craiul se'l apere de Turci.

Cređëndü Leșiü acela cuvintü, aü lăsatü se hie pre îngäduința lui, și s'aü in-torsü. Érä Bogdan Vodä se ascuția, ca se-i póta vëna unde arü putea. Ce sim-țindü aceste ómenii lui Alecsandru Vodä, aü spusü Leșilorü se nu se incrédä, ci se se păzescä. Érä Leșiü, fiindü de înșeläciune coprinsi, nu băgarä in sémä, până aü fugitü unü diacü a lui Bogdan Vodä la óstea Leșescä de le-aü spusü. A-tunce boțarii lui Alecsandru Vodä sfätulaü se încungiure pădurea și se hălăduiescä de meșterșugurile lui Bogdan Vodä, cä in pădure supusese óste. Dérá Leșiü, fiind dırji, n'aü vrutü se asculte; ce aü intratü se trécä pădurea, și aü trimisü ina-nte carele cu pircälabul de Hotinü, și cu dënsul toți Moldovenii, și cu Podolenii.

Pentru rësboiul lui Bogdan Vodä cu al Leșilorü.

Cänd aü fostü in mijlocul pădurei, făcut'aü năvalä óstea lui Bogdan Vodä, la carele Leșilorü; și apërëndu-se Leșiü, abia aü scăpatü cu multä pagubä și perire. Apoi vrëndü se intre și cea-altä óste Leșescä, atunce s'aü ivitü totä óstea lui Bogdan Vodä, cu multe stéguri și buciune, și fără cälärime, érä multä pedestrime. Vëđëndü acësta Leșiü, ei s'aü tocmitü de rësboiü, și aü băgatü in miđlocü pre Alecsandru Vodä. Și s'aü tämplatü acestü rësboiü a șese și dupé pacea ce se făcuse la Crasna; și s'aü bätutü den'ainte de apusul sórelui până a inoptatü, perindü dentr'amëndöe părțile, până aü năvalitü și glótele de pe-destrime, care aü făcutü la strimțore mare vërsare de sânge in Leși, tändü cu cósele vinele cailorü. Unde, Hatmaniü Leșesci, vrëndü se îmbärbäteze pre ai seü, și-aü pusü și ei capetele, alesü Petru Ozdrovot și Neculai Porava, și Buciațki. Și biruia Bogdan Vodä, de n'arü fi datü agiutorü Moldovenii lui Alecsan-dru Vodä, cariü trecuse pădurea cu Podolenii, pre cariü îi trimisese cu carele. Aceia s'aü vırtezitü la rësboiü, de aü datü inimä celor-alti, ce erau peitorü, și

1) Și până va veni Alecsandru Vodä la virstä, cä era atunce de 15 ani, se ținä Bog-dan scaunul țerei, făgäduindu-se, precum mărturisesce Dluğoș, istoricul Leșescü, și Mihovie: 70,000 galbeni de aurü Turcesci, érä cum scrie Vapovskie 7000 galbeni Turcesci, se dea craiui pe anü, și alte daruri multe făgäduia, numai se-l apere craiul de Turci.—N. C.

aă impinsă pre óstea lui Bogdan Vodă, de unde aă prinsă a fugice, și impluse pădurile. Și așa, cu vitezia iar a Moldoveniloră, aă rămasă isbinda la Leși, cei ce perduse răsboiul, dintre cari mulți aleși perise in răsboi: Nievorskîe, Bieskovskîe, Davidovskîe, și alți mulți ca acestia. Decî, Alecsandru Vodă, cunos-cîndă că nu se va putea așeđa la scaună, că pre vrăjmașul sêi, pre Bogdan Vodă, măcar că de acea dată 'l-aă fostă infrîntă, érá nicî o pagubă nu'î fă-cuse. Că Bogdan Vodă și cu ómenii sêi, cumu'și eraă invêțați a ținere pădurile, măcar că se răschrise din răsboi; prin păduri, iarăși s'aă strânsă și saă tâ-bărătă, neperdîndă nădejdea, și se lovescă pre Leși, sciindu-î că sumtă slăbiți de totă ajutorul. Înțelegîndă de acêta Leșii, de'mpreună cu Alecsandru Vodă, și vîdîndu-se slabî, nu era nădejde de al doile rîndă se se lovescă cu Bogdan Vodă; că nemică lui Bogdan Vodă nu'î stricase, că den óstea lui puținî perise; érá de la Leși cu totul perise. Decî, vîdîndă că nu le slujesce norocul, nu s'aă apucată de scaună, nicî aă asteptată de al doile rîndă răsboiul, temîndu-se se nu-î lovescă Bogdan Vodă fîră veste cu óste tocmită, și voră petrece mai rîu decătă ántêiu. Ce numai s'aă bulucită, d'împreună cu Alecsandru Vodă, și cu toți s'aă trasă mai degrabă spre țera Leșescă.¹⁾ Érá Bogdan Vodă, vîdîndu-se curățită de vrășmașii sêi, s'aă așeđată in scaună.

De aceste răsboite a lui Alecsandru Vodă, cu a lui Bogdan Vodă la unele le-topisețe nemică nu scrie, că pre Bogdan Vodă 'l scriu feciorul lui Alecsandru Vodă, și cum se hie rămasă pre urma lui la domnie. Érá la unele isvódele nós-tre scrie de răsboite lor, ca și cronicarul Leșescă, numai mai pre scurtă. Ce orî cum ar hi fostă, se tocmesă că isbinda totă aă fostă a lui Bogdan Vodă că aă rămasă Domnă, domnindă doi ani²⁾.

CAP. XI.

Domnia lui Petru Vodă, ceiul poreclită Aron.

După doi ani a domniei lui Bogdan Vodă, scrie letopiseșul Moldovenescă că aă venită fîră veste Petru Vodă Aron, și aă aflată pre Bogdan Vodă la sată

¹⁾ Inșă n'aă lăsată Leșii trupurile Hatmaniloră sêi, ce pre Petru Ozdrovoz ducîndu-l la Liov, 'l-aă ingropat acolo și acolo, in Liov, frate-seu, Episcopni Liovului de jelea frăține-seu, după ce 'l-aă ingropată aă murită și el.

Scrie Kromer la cartea sa XXII. că după acêstă bătălie a Leșiloră cu Bogdan Vodă, înțelegîndă Tătarii de perirea Leșiloră in Moldova, cnrîndă aă intrată in Podolia de aă prădată și țera Rusescă, până la Grodeșă, mai susă de Liov, și până in mar-ginea țerei Bilzii. Scrie Kromer că, după ce aă sosită Alecsandru Vodă in țera Leșescă, aă mersă la craiul împreună cu mună-sa, Dómna Maria, la Samboră, că acolo venise craiul, de după seimul den Litva. Rugatu-s'aă craiului de agîntoră fiu-seu, lui Alecsandru Vodă, se-î dea impotriva lui Bogdan Vodă. Ce pentru ca se se mântulescă craiul de acea dómnă, aă răspsună că la seimul viitoră a socoti. *N. C.*

²⁾ Scrie la ună letopiseșă vechiă, sêrbescă, de Azarie călugărul isvodită, precum in țilele acestui Bogdan Vodă s'aă incepută a da dajdie Turciloră, și pentru aceea ne-aă numită Bogdană până astăzi. Acestă Bogdan Vodă este tată lui Ștefan Vodă cel Bnnă.—*Evstratie Logofătul.*

la Răușeni, den gîosî de tîrgul Sucevei, și 'l-aî lovitî Vinerî in revîrsatul đorilorî, Octomvrie 16, in anul 6963, și acolo 'l-aî tăiatî capu lui Bogdan Vodă; decî stătu la domniă Petru Vodă Aron ¹⁾).

Rîsboiul lui Alecsandru Vodă cu al lui Petru Vodă, la Movilă.

Scrie letopisețul cel Moldovenescî, cā domnîndî Petru Vodă Aron, in anul 6963, in luna lui Maiî, aî venitî Alecsandru Vodă²⁾, tatăl lui Bogdan Vodă(?)

¹⁾ Țră cronicarul Leșescî scrie, cā unul de cei ce era cu Alecsandru Vodă, anume Petru, feciorî nu cu cununie lui Alecsandru Vodă celui bîtrānî, vîdîndî cā craiul Leșescî gătîză ôste, indemnătî de Alecsandru Vodă, asupra lui Bogdan Vodă, intrat-aî in țîră acelu Petru, fără veste, și aflāndî pre Bogdan Vodă bîtî, 'l-aî omoritî. Și cu vicleșugî despre Alecsandru Vodă aî apucatî scaunul țîrei, și aî pusî gāndî cum arî putea sî omîreși pre Alecsandru Vodă. — Așia scrie Kromer istoricul. *N. C.*

²⁾ Alecsandru Vodă, vîdîndî-se amāgîtî de Petru Vodă Aron, ce se făcea feciorî lui Alecsandru Vodă, scrie Kromer, in cartea XXII, cā iar sî fiā luatî agîutorî de la craiul Leșescî, asupra lui Petru Vodă, și 'l-aî așîfatî in domniă țîrei; Țră letopisețul țîrei nîstre scrie, cā aî venitî Alecsandru Vodă, tatăl lui Bogdanî Vodă, etc. Numāi, mî mirî de acestî Alecsandru Vodă, cā 'l mārturisescî letopisețele cā aî fostî tatăl lui Bogdan Vodă. Nu sciî de unde aî luatî acēsta; cā cronicariî Leșescî mārturisescî cā Bogdan Vodă, sî nu fi fostî cu cununie feciorî lui Alecsandru Vodă celui bîtrānî, carele de cāșî-va anî aî muritî. Țră acestî Alecsandru Vodă, carele aî avutî bātāiā cu Bogdan Vodă nu 'i-aî fostî tatā; cā Alecsandru Vodă aî fostî feciorî lui Iliāșî Vodă; și era de 15 anî de vrîstā cānd s'aî bātutî cu Bogdan Vodă, și-l aduceā Leșîi sî-l punā domnî in scaunul țîrei, și Bogdan Vodă era in vrîstā. Ce nu pociî adeveri de acestî Alecsandru Vodă, tatăl lui Bogdan Vodă, cā nu-l mārturisescî scriitorî Moldovenescî, de unde aî venitî acestî Alecsandru Vodă de s'aî bātutî cu Petru Vodă Aron; cā altî Alecsandru pe acele vremî nu se aflā scrisî in cronicile Leșescî, fîră de Alecsandru Vodă, feciorul lui Iliāșî Vodă, ce aî luatî agîutorî de la Cazimir, craiul Leșescî, ce-i era vîrî primare, și dupē ce 'l-aî scosî Petru Vodă den țîră, iar in țîra Leșescā aî nāzuitî.

Țră pentru mîrtea lui Alecsandru Vodă, scrie Dlușî Leahî, cā 'l-aî otrāvitî Petru Vodă, carele aî stātutî domnî țîrei; și este de cređutî, cā nu la cetatea Albā aî muritî Alecsandru Vodă, ce in țîra Leșescā, otrāvitî de Petru Vodă; cā de unde avea nādejde acolo aî nāzuitî la nevoia sa Alecsandru Vodă.

Petru Vodă in cāte-va rîndurî aî trimesî solî la craiul Leșescî, Cazimir, sî-l primescā sub apārarea sa, giuruindu'i cā va fi cu priință crāiei, ce, de odatā nu 'l-aî primitî. Țră Kromer, cronicarul, in cartea XXV scrie, cā aî cetitî in Cracāu, in cāmara crāiescā, așîđāmînturile Moldovei, scrise cu slovā sîrbescē, cā in anul de la zidirea lumîi, dupē cum numērā biserica rēsārîtulî, 6963, Petru Vodă, Domnul Moldovei, aî făcutî giurāmîntî craiului pre nevoința lui Ozdrovet, Voevodul țîrei Rusescî, și a toșî boierîi sfetnicîi, in care se fāđāduesce Petru Vodă sî dea agîutorî craiului Leșescî, pre obiceiul vechîu a Domnilorî trecușî de mai āntîiî de dînsul, la oștile crāiescî. Țră maicîi sale Mariei lasā'i tîrgul Siretul, cu ocolul lui, pānā cānd va face craiul intre dēnșîi altî așîđāmîntî. Aice se vede cā aî fostî Petru Vodă, și Alecsandru Vodă, feciorîi lui Iliāșî Vodă, pre carele precum scrie Dlușî, 'l-aî omoritî Petru Vodă acēsta; și đice cā acestî Petru Vodă aî fostî feciorî lui Iliāșî Vodă, frate cu Alecsandru Vodă, pre carele 'l-aî otrāvitî frate-seî Petru. Cā și pre dōmna Maria o face cronicarul mumā lui Petru Vodă, și đice: și acestî Petru Vodă, din sfatul boierilorî seî intr'acelasiî anî aî trimisî solîi seî la Sultanî Mehmet, impĕratul Turcescî, de aî legatî birî, pre anî 2000 galbenî, respunđîndî Leșîi, cā nu potî da agîutorî domnilorî din Moldova, fiudî invāluișî cu oștî asupra Prusiilorî. Intr'acēstî anî aî muritî și Ioan Huniad, vestitul cārmutorî țîrei Ungurescî; Țră la al

cu ôste asupra lui Petru Vodă Aron, și 'și-au datü răsboiü la Movile. Ci no-
rocul cel prostü a lui Alecsandru Vodă, nice aice nu-l sluji se isîndescă; că,
dândü răsboiü vitezese de ambe părțile, aü biruitü Petru Vodă pre Alecsan-
dru Vodă. Vêdëndü Alecsandru Vodă că aü perdutü răsboiul, aü fugitü la ce-
tatea Alba, și acolo s'aü sêvêrșitü. Êră Petru Vodă aü domnitü doi ani.

De acestü răsboiü a lui Alecsandru Vodă, cu a lui Petru Vodă Aron, cro-
nicarul cel Leșescü nu scrie. — Acestü Petru Vodă Aron aü începutü și aü is-
voditü a da birü Turcilorü.

CAP. XII. 1457-1504

**De domnia lui Ștefan Vodă cel Mare și cel Bun, feciorul lui Bogdan Vodă, și
de multe și minunate răsboie în domnia lui, ce aü făcutü in anul 6965.**

Dupê doi ani a domniei lui Petru Vodă Aron, rëdicatu-s'aü de la țera Mun-
tenescă Ștefan Vodă, feciorul lui Bogdan Vodă, cu mulțime de ôste Muntenescă,
și den țeră adunați¹⁾, și aü intratü aici in țeră; și silindü spre scaunul Sucevei,
i-aü eșitü inainte Petru Vodă Aron, la satü la Ioldesci, pre Siretü, la Tină, și
'și-aü datü răsboiü in ziua de Gioi-Mari, Aprilie 12, și aü infrintü Ștefan Vodă
pre Petru Vodă Aron. Și nu se lăsă Petru Vodă cu atâta, ci iar s'aü bulucitü
al doile rëndü, la Orbicü, de s'aü lovitü cu Ștefan Vodă; și iar aü isbânditü
Ștefan Vodă, că aü prinsü pre Petru Vodă Aron, și i-aü tăiatü capul, dupê ce
aü fostü Domnü doi ani,²⁾ de 'și rêsplăti mörtea tătâne-sëu, lui Bogdan Vodă.

doele anü aü muritü și Vladislavü, craiul Ungurescü, in vremea nunții sale, in orașü in
Praga.

Êră in anul 1453, Sultan Mehmet, împëratul Turcescü, aü luatü Țarigradul, cu mare jale și
grijă a totă creștinătatea, 50 de zile bătëndu-l; și luarea lui mai multü o dicitü că s'aü lu-
atü din viclesugul grecescü, anume Ghierluk, care aü arëtatü locul până unde era mai slabă
cetatea; êră pre urmă nu'l lăsă D-șeü pre acel grecü fără pedêpsă; c'aü poruncitü Sultanü
Mehmet de 'l-aü muncitü până aü muritü. Perit-aü la pörta cetăței și Împëratul grecescü, Pa-
leologu, in rësboiü.

Sadahman, Hanul de preste Volga, fugindü cu 9 feciori ai sëi, și cu o samă de
mirzacü și ispravnicü mai de frunte ai sëi, aü năzuitü la Litva, ca la nisce prietenü
ai sëi. Ce s'aü amăgitü că 'l-aü prinsü boierii Litvei, propuindü pre dînsul së nu fie ve-
nitü pentru risipa Litvei; și voindü së fugă din Litva, 'l-aü agünsü Litvenii pre acel Hanü
dupê Kiev, și 'l-aü prinsü, punëndu-l la inchisöre in cetatea Romna, și acolo aü fostü inchi-
să până la mörtea lui.

Sidor, Mitropolitul Kievului, care s'aü tîmplatü și la soborul de la Florența, pre care
'l făcuse cardinal Papa Evgenie de la Röm, strîns-aü multă slêhtă Rusescă și ôste, de
aü mersü intr'agütorü împëratului Grecescü, la Țarigradü, unde mare vitezie aü arë-
tatü. Ce, precum s'aü scrisü mai susü, că aü rëmasü isbânda la Turci, luändü Țarigradul
cu mare cădere a creștinilorü, totü pentru pëcate, de-lü stăpinescü Turcii până in ziua de as-
tăzi.— *N. C.*

¹⁾ Dupê firea Moldovenilorü, gata la domnii none. — *M. C.*

²⁾ Măcar că scriü unele letopisețe Moldovenesci, că aü prinsü pre Petru Vodă Aron și 'l-aü
omoritü Ștefan Vodă, ci nu-i adevëratü. Cronicarii cei Leșesci intr'altü chipü scriü, că aü
scăpatü Petru Vodă in țera Leșescă, cum vom arëta pre urmă, unde se va pomeni de rës-
boiul lui Ștefan Vodă cu Mătiașü, craiul Ungurescü, de ce pricină aü stätütü.— *M. C.*

Când s'au strînsu țera la locul ce se chiamă Direptate, și au rēdicatū Domnū pro Stefan Vodă.

Stefan Vodă au strînsu boiaril, și mari și mici, și altă curte mărunță, împreună cu Teoctistū Mitropōlitul, și cu mulți călugeri, la dreptate; și i-au întrebatū pre toți: este cu voia tuturilor sē le fiă Domnū? Atunce toți cu unū glasū au strigatū: In mulți ani de la Dumneđeū sē domnesci! Și cu voia tuturilor 'l-au rēdicatū domnū, și 'l-au pomăzuitū de Domniă Teoctistū Mitropōlitul. Și de acolo au luatū Stefan Vodă schiptrul țerei Moldovei, și au mersū la scaunul domnescū, la Sucēvă.

Deci Stefan Vodă, gătindu-se de mai mari lucruri sē facă, nu cercă sē așeđe țera, ce de rēsbōie se găti, că au împărțitū ôstei sale stēguri, și au pusū Hotnogi și Căpitani, care tōte cu norocū i-au venitū¹⁾.

Când au prădatū Stefan Vodă țera Sēcuiēscă.

Scrie letopisețul Moldovenescū, că fiindū Stefan Vodă omū rēsboinicū, și de a pururea trăgēndu-l inima spre vērsare de sânge, nu se zăbovi vreme multă, dupē ce se așeđă la domniă, ca in al cincile anū al domniei sale, in anul 6969, rēdicatu-s'au Stefan Vodă cu tōtă puterea sa, și s'au dusū la Ardēl de au prădatū țera Sēcuiēscă. Nice au avutū cine sē-i yēsă impotrivă, ce dupē multă pradă ce au făcutū, s'au intorsū cu pace inapoī, fōră de nici o smintēlă. Ce de acēstă poveste Cronicarul cel Lătinescū nemicū nu scrie; incă și alte semne multe sunt care nu le insemnēză; ēră letopisețul nostru, măcar că scrie mai pre scurtū, insē le insemnēză pre tōte.

Ēră in al șesele anū a domniei lui Stefan Vodă, in anul 6970, Iulie in 22, au lovitū pre Stefan Vodă cu o pușcă intr'o gleznă, la cetatea Chiliei²⁾.

Ēră in al șeptele anū a domniei sale, in anul 6971, Iulie in 5, și-au luatū dōmnă pre Evdochia de la Chiev, sora lui Simeon Impēratu; ēră cronicarul cel Leșescū scrie că au fostū Evdochia fată lui Simeon Impēratu, ēră nu soră.

Cum au luat Stefan Vodă Chilia și cetatea Albă de la păgāni.

In anul 6973, in luna lui Genarie 23, adunāndū Stefan Vodă multă ôste de țeră, vrēndū se rēscumpere cetățile care le luase păgāniil de la alți domni, pogorit-au cu tōtă puterea sa spre cetatea Chiliei, și sosindū Mercuri spre Joi la mēđiă-nōpte, au incongiuratū cetatea; insă, Joi nu s'au apucatū de harțū, ēră Vineri de diminēță au inceputū a batere cetatea, și așa tōtă đioa s'au hărăjit până sēra. Ēră Sāmbătă se inchinară cei din cetate, și au intratū Stefan Vodă in ce-

¹⁾ Cunoscutu-s'au indata Stefan Vodă, la inceputul domniei sale, că va fi mai multū plecatū spre rēsbōie de câtū spre pace; că indata au datū oștilorū sale stēguri și Hotnogi și Căpitani. — *M. C.*

²⁾ Mai multū nu scrie altū letopisețū, ce au isprăvitū Stefan Vodă la Chilie. — *M. C.*

tatea Chilie; și acolo petrecându trei zile, veselindu-se și laudându pre Dumneleu, imblândia ómenii in cetate.

De acolo și la cetatea Alba au trasu, și multă năvală făcendu, au dobânditu și cetatea Albă. Si așa améndouă cetățile cu multă vėrsare de sänge le do-
dobindi; carele le-au întăritu cu bucate și cu slujitori, au lăsatu pre Isايا și pre Buhtea Părcălabi ca să le grijescă; őră Stefan Vodă s'au întorsu la scaunul seü, la Sucévă.

Őră in al decele anu a domniei sale, in anul 6974, Iulie 10, au începutu Stefan Vodă a zidire Monastirea Putna, intru lauda lui Dumneđeu și a Maicei nóstre Născetőrei de Dumneđeu.

Bătălia de la Bata. 1466

Rėsboiul lui Stefan Vodă cu Mateiașiu. Craiul Ungurescū.

Mateiașiu, craiul Unguresu, bizuindu-se puterei sale și meștersugului seü, cu care pre mulți den vecinii seü i-au surpatu și i-au supusu, carele de multe ori rėsboie făcea cu Turcii, și cu norocu izbândia, neavendu nice o pricină dirėptă asupra lui Stefan Vodă, ce numai ca să-l pună, să fiă subț ascultarea lui, ca se-ı fiă cuvėntul deplinu, când de multe ori se lauda Mateiașiu craiu, că, câte rėsboie face Stefan Vodă, tóte cu puterea lui le face, și de subț ascultarea lui face izbında, și vrėndu de ce se laudare, ca să arate că'ı adevėratu, au trimisü solü la Stefan Vodă să i se inchine. Őră Stefan n'au primitu. Decı, vėđėndu Mateiașiu craiu volnicia lui Stefan Vodă, că nu o póte supune, au strırsü multă óste a sa; și agiutorü luändu de la alții, au purcesü, in anul 6975, și au eșıtü in Moldova, și dicea că cu cale merge, se ducă la scaunu in Moldova Domnu pre Petru Vodă. Și au eșıtü la Trotușü, Noemvrie 19; de acolo au mersü la Roman, Noemvrie 29, și acolo s'au odihnitü până a șapte di, prädändu și jucıandü. Őră a opta di, Decemvrie in 7, au aprinsü tėrgul Romanul, și au purcesü spre Sucévă, să apuce scaunul. Și mai apoi, socoti să nu rėmănă vre-unü unghiü nepipăitü de dinsul, au lăsatü calea despră Sucévă, unde 'l astepta Stefan Vodă, și a'ı luatü spre Bae, unde au sositü Lunı, Decemvrie 14; și acolo la Bae, cum nu vrea avea nici o grijă, de nici o parte, își lăsă óstea főră nici o pază la bėuturi și la jacuri. De care lucru avėndu Stefan Vodă scire, și prındėndu limbă, Marți, Decemvrie 15, au aprinsü tėrgul asupra lorü, când ei erau főră de nice o grijă; și fiindü ei beți, i-au lovitü Stefan Vodă cu óstea tocmită, in rėvėrsatul zorilorü, de au făcutü multă mórte și perire in Unguri; că ei, ne-fiindü tocmiți de rėsboiü, nemică de arme nu s'au apucatü, ce de fugă. Nice urma să ia, cariü scăpa, că fiindü nópte de nu sciaü incotro vorü face, in tóte părțile rėtăceau. Decı, îi vėna țėraniü in zävóle, și prin munți, unde vre-o 12 miı periți s'au aflatü. Mai apoi, și singurü craiul, rănitü de sėgėtă fórte rėü, abia au hălăduitü prin potici, de au eșıtü la Ardél. Așa norocesce D-đeu pre cei mändri și falnici, pentru să arate lucrurile ominesci, câtü sunt de fragede, și neadevėrate; că Dumneđeu nu in mulți, ce in puțini arată puterea sa, ca neme

s'are fi părăsită de acel gându Mateiașu craiu¹⁾). Pe acea vreme, in 25 a lui Noemvrie, s'au săvîrșitŭ Evdochia, Dómna lui Stefan Vodă.

Despre prădarea Săcuilorŭ.

Scrie letopiseșul Moldovenescŭ, că intr'acelașu anŭ, după răsboiul lui Stefan Vodă ce au avutŭ la Bae cu Mateiașu craiul, s'au rădicatŭ Ștefan Vodă cu totă puterea sa, voindu să-și răscumpere strimbătatea ce 'i făcuse Ungurii, cu Mateiașu craiu, când venise la Baea, s'au dusu la Ardél, și multă pradă și robie au făcutŭ in țera Săcuéscă, neavendŭ cine 'i sta împotrivă, și cu pace s'au întorsŭ inapoi fôră nice o smintélă. Pentru acéstă poveste, ce spune că au prădatŭ Ștefan Vodă țera Săcuéscă, cronicarul cel Leșescŭ nemică nu scrie.¹⁾

Când s'au împăcatŭ Stefan Vodă cu Mateiașu craiul Ungurescŭ.

Nu peste multă vreme, au încetatŭ vrajba între craiul ungurescŭ și între Stefan Vodă; că vedëndŭ ei că vrăjmașul lor și a totă creștinătatea, Turcul, le stă in spate, și asupra volniciei tuturilor întinde mreșile sale ca să-și cuprindă, și arătându-se prietenŭ cu multe cuvinte înșelătore, și cătră unul și către altul, ca să-și zădărescă și să afle capŭ de price, să începă zarvă, socotindŭ că între acele amestecăturî i se vorŭ inchina lui, pentru să le dea agiutorŭ, și mai apoi îi va pleca sub giugul seŭ. Ci vedëndŭ aceste înșelăciuni, Mateiașu craiu și cu Stefan Vodă s'au împăcatŭ, și s'au aședatŭ; și încă, după pacea aședată și legăturî tari ce

¹⁾ Éra Stefan Vodă, după isbândă și biruință asupra Ungurilorŭ, indată trimise solii seŭ cu daruri din dobinda sa la Cazimir, craiul Leșescŭ; și-l așară in Litva, in orașŭ in Vilna, solii lui Stefan Vodă, mulțămindŭ craiului de agiutorŭ, poftindŭ și inainte se nu-î lipsécă agiutorul.

Éra *Bonfin*, istoricul Ungurescŭ, nice cum nu primesce această isbândă a lui Stefan Vodă; ce el laudă in partea lui Mătiașu, craiul Ungurescŭ, voindu să acopere ocară Ungurilorŭ; érz ce scriea minciună scrie. Istvanfie, biruința lui Stefan Vodă o scrie deplinŭ asupra lui Mătiașu craiul, precum s'au pomenitŭ mai susŭ.

Éra Mătiașu craiu, dacă au scăpatŭ de odată la Ardél, au datŭ vina boierilorŭ seŭ și Ardelenilorŭ, cum să se fie agiunșu cu Stefan Vodă; și le-au luatŭ 400,000 galbini de aurŭ.

Mătiașu craiu se mai găti de óste; ce nesciindu-se încă adevăratŭ, au trimisŭ craiul Leșescŭ la Stefan Vodă, cum îi va da agiutorŭ asupra lui Mătiașu craiu. Inșă, acea gătire pe urmă Mătiașu craiu au făcut-o asupra Cehilorŭ, ce le șicu Bohemî.

Inșă, ântéiu ce era să se pornescă Mătiașu craiu asupra Cehilorŭ, au trimisŭ solî la Cazimir, craiul Leșescŭ, legândŭ ântéiu pace, Mătiașu, craiul Ungurescŭ, cu Friderich împăratul Nemșescŭ, trăgëndŭ in partea sa acea domnie a Bohemieî, avendŭ Cazimir craiul Leșescŭ despre seminția sa trebă la acea Cnezie a Bohemieî. Ce n'au primitŭ Cazimir craiul Leșescŭ, pofta lui Mătiașu, craiul Ungurescŭ; ce dărnindŭ bine pre solii lui Mătiașu s'au întorsŭ inapoi.—*N. C.*

²⁾ Bine au șisŭ unŭ poeticŭ: «când nebunescŭ Impărașii, piere norodul.» Așa și țera Săcuéscă, câtă pradă și risipă ce 'i-au făcutŭ Stefan Vodă, pentru vrajba cu Mătiașu craiu!—*N. C.*

să nu se nădăjduască în puterea sa, ce întru Dumnezeu să-î hiă nădejdea, nice fără cale răsboie să facă, că D-zeu celor mândri se pune împotriva!).

Pre acea vreme, avându Stefan Vodă prietenie cu Leșii, au trimisă din do-bânda sa și craiului Leșescă, prin solii săi.

Ără Mateiașii, craiul Ungurescă, dacă au scăpată, de isnová gătise óste, ca să vină asupra lui Stefan Vodă; ci venindu-î alte greutăți despre țera Ceșescă, s'au întorsă la Ceși cu óstea sa. Atunc și Craiul Leșescă, înțelegându că va să mērgă Mateiașii Craiul asupra lui Stefan Vodă, au trimesă solă că-î va da agtu-toră, de-î va trebui împotriva lui Mateiașii Craiu; și i-ară fi dată, de nu

!). Pricina oștirea lui Mătiașii craiu asupra lui Stefan Vodă, o scrie pre largă Mihovie, is-toricul Leșescă, la cart. XXVI. După ce au biruită Stefan Vodă pre Petru Vodă Aron, era atunce în răsboiă cu Petru Vodă și ună Berindel, ce trăgea nădejde și acela de domnia țerei; au năzuită amēndoi cu Petru Vodă în țera Leșescă la Cazimir craiul Leșescă, rugându-se de agiutoră se le dea împotriva lui Stefan Vodă. Ci craiul Leșescă, avându de mai întēiu preteșugu legatū cu Stefan Vodă, nu le-au dată nice o nădejde. Decī Aron Petru Vodă cu Berindel vēdēndu-se căduți giosă de agiutorul Leșiloră, sciindū pre Mătiēșii craiul Ungurescă nepriatenū lui Stefan Vodă, pentru prada ce făcuse Stefan Vodă în țera Sēcuescă, au trecutū în țera Ungurescă la Mătiașii craiu, rugându-se de agiutoră, și indemnându și pre singură craiul asu-pra lui Stefan Vodă. Ără Mateiū craiul, și pentru pricinele ce avea de mai-nainte asupra lui Stefan Vodă, și fiindū sumețū pentru câte-va răsboie cu necocū, ce au avutū și cu Tur-cii și cu alți megieși ai săi, și rāvniindū se tragă și țera sub stăpāma sa; că de multe ori se lāuda cu isbānde ce face Stefan Vodă, că cu puterea lui Mătiașii craiu le face, și făcea pre Stefan Vodă că este ispravnicū, pusū de dīnsul, socoti să nu lase vreme ca aceea, avēndū domni gata, pe Petru Vodă Aron și pe Berindel, insă mai alesū pe Petru Vodă. Și in-dată stringēndū ca 40 mi de Ungurī, și altă adunătură, au purcesū singură Mătiașii craiu, și au venitū preste munți asupra lui Stefan Vodă. Deodată au trimisă solă să se inchi-ne; și au eșitū cu oștile Mătiașii craiu, pre Oituzū, și au venitū dreptū la Roman, și au ședutū 6 zile de s'au odihnitū; și purcegēndū, au aprinsū tērgul Romanul in urma lui, de au arsū; și au mersū dreptū spre Sucēvā, ardēndū și prādāndū. Ără Stefan Vodă nepriminū solia lui Mătiașii craiu, sta gata cu óstea sa, de-lū astepta să-î dea răsboiū. A-vea Stefan Vodă agiutoră și de la Cazimir, craiul Leșescă; insă, se timpine Stefan Vodă pe Mătiașii craiu la locū largū nu cūteza, ce-l ascepta se-l pótă lovi mai la strimțore. Ără Mătiașii craiu, nevriindū să lase nicī unū unghiū in țeră necālcātū de ómenii săi, și neprādātū, s'au abātutū spre Moldova, și au sositū la tērgū la Bae, Decemvre 14. Și acolo cum nu vrē ave-a nice o grijă de Stefan Vodă, așa au lāsātū óstea fāră de nice o pază, la bēuturi și in pradă. Ără Stefan Vodă, înțelegēndū den limbī, că s'au abātutū Ungurii spre Bae, socoti să-î lovēcă acolo la locū strimțū; și indatā au purcesū din Sucēvā, sēra, cu tótă óstea sa, pedestrimē și cālārime; și aflāndū pre Ungurī adormiți fāră de grijă, și amēiți de beție, nópcea, când tóte se vēdū mai strașnice și mai grósnice, aprins-au tērgul asupra Unguriloră. Intrat-au oste-nii lui Stefan Vodă in Ungurii lui Mătiașii craiu, atāta câtū nu avurā de ce se mai apuca Ungu-rii, fōră câtū cine incotro putea așa pleca de fugă, nópcea, să scape cu zile de spaima fo-cului și de mōrte. Și nime nu se mai întorcea; și prin munți, pre potice, le țineau calea țe-ranii, trimiși de acea trebă gata; îi tăiau cu cōse, și cu fușuri, și cu topore pre căți își tim-pinau. Ără singură Mătiașii craiu cu căți s'au aflatū lângă dīnsul, atunce rānitū cu trei rane, cum scrie Kromer, lāsāndū tótă tabēra, au scăpatū preste munți. Perit-au pre locū 10 mi de Ungurī; perit-au și Berindel ce trăgea nădejde de domnie, ără Petru Vodă Aron au scăpatū in țera Leșescă. Așa s'au timplatū laudei lui Mătiēșii craiu, dupăcum scriesfānta scirtură; *«Domnul, celor mândri le stă împotriva.»* — M. și N. C.

făcură amândoi, au dăruită Mateiașu craiul pre Ștefan Vodă cu două cetăți mari la Ardeală, anume Balta și Ciceul.¹⁾

Pentru nisce Tătari ce au intrat în țeră.

Venit-au mulțime de ôste Tătărăscă, și au intrat în țeră să prade, in anul 6978. Era Ștefan Vodă, prindend de veste, le-au eșitū inainte la o dumbravă, ce se chiamă la Lipinți, aprôpe de Nistru; și s'au lovitū cu ôstea sa, Augustū 20; și dândū răsboiū vitezesce, i-au risipitū, și multă môrte și perire au făcutū intrinșii, și pre mulți i-au prinsū vii, și le luă totū pleanul; de care lucru cunos-cândū Ștefan Vodă, că agiutorul nu de aiurea i-au fostū, ci numai de la Dumne-đeș și de la pré curata Maica Sfinției Sale, și cu mare laudă și isbândă s'au intorsū inapoī la scaunul seū, la Sucéva²⁾.

1). Era după ce au legat pace Mătiașu craiul cu Ștefan Vodă, trimis-au și Cazimir craiul Leșescū solī la Ștefan Vodă, anume pre Dobieslav Bișovski, Castelanul Belziei, și pre Stanislav Tencenski, feciorul lui Ioan Castelanul de Cracău, mai întărind prieteșugul Craiului cu Ștefan Vodă; și aduogând și acesta, ca să nu oștescă asupra nimēnui, Ștefan Vodă, fără scirea craiului Leșescū; așjiderea și craiul, nici pre unū neprietenū a lui Ștefan Vodă, se nu-l priimescă sub apăra-rea sa. Și pornindu-și solī la Ștefan Vodă, in luna lui Iulie, era însuși s'au intorsū la Vislița.

Era la al doile anū, după ce au aședatū intre dînșii, venindū craiul in Liov, astepta venirea lui Ștefan Vodă la dînsul, pentru să facă singurū întăritură și legături de pace. Ce au răsponsū Ștefan Vodă solilorū crăiesci, că acea dată nu pôte să mērgă la craiul, pentru multe valuri ce avea despre Turci și despre Unguri. Pôte fi că avea și prepusū despre o samă de svecnici, că mergendū la craiul Leșescū, se nu-l oprēscă. (La ômenī mari, și prepus-urī mai mari). Era inaintea solilorū crăiesci, Ștefan Vodă au făcutū giurămēntū craiului, ade-verindu-se pre altă-dată, ori la Cameniță, ori la Colomea, ori la Sniatin, va veni însuși cu sine la craiul, numai scire să aibă de venirea craiului, cu două luni mai nainte. Pre atunce au nimeritū solī și de la Hanul Tătărescū, Mengli Gerei, la craiul Leșescū. *N. C.*

2). Scrie Stricovschie cronicarul, că intr'acel răsboiū au cădutū in robie la Ștefan Vodă unū feciorū al Hanului, și să fie trimisū Hanul de preste Volga solī la Ștefan Vodă să-i slo-bôđă feciorul din robie. Ce, Ștefan Vodă, vędendū solia Hanului, cu semeție trimisă la dînsul, au poruncitū de au omoritū pre feciorul Hanului, inaintea solilorū acclora; apoi au poruncitū de au înșepatū pre solī aceia; numai pre unul au lăsatū, cu nasul și cu urechile tăfete, să mērgă să spună Hanului ce au vędutū. (Pe aceștea Dlușoșū, și Kromer, și Mihovie scriū).

Pre acea vreme Tătari de preste apa Volgăi, cu Hanul seū Mainac, trecendū Niprul, in-părțindu-se in două părți, au lovitū unī la Litva, alții la Podolia, cari in Litva și in Po-dolia, la Volin, totă acea margine pre lângă Cameniță, pre lângă Jitomir, Ruzmir, Vladimir, au prădatū, și au robitū 10 mii de ômenī. Că Litvenii, fiindū strinși puțini, n'au cutezatū să lovēscă pre Tătari. Precum scrie Kromer, au fostū dat scire mai nainte lui Cazimir craiului Leșescū, Mengli Gerei, Hanul Crômului, avēndū prieteșugū acel Han cu craiul Leșescū. Era mai inlăuntru n'au pututū strica acel Tatarī, că era strinsă ôstea Leșescă și Rusescă, la Trēmbole, cu Israel Iaroslavskie, staroste la Liouului, și cu Pavel Iasinski, staroste la Belzului și a Hel-malni. — *M. C.*

Pentru sfințirea monastirei Putnei.

Dacă s'a'nt întorsu Stefan Vodă de la acel răsboiu cu isbânda ce a'nt făcutu, de a'nt bătutu pre acei Tătari, spre lauda aceea a'nt mulțamitu lui Dumnezeu, și a'nt sfințitu monastirea Putna, carea era zidită de dînsul, Septemvrie in trii, spre lauda prea curatei fecioarei Mariei, Maicei Domnului nostru Isus Christos; la care sfințenie multă adunare de călugări a'nt fostu, și singuru Teoctistū Mitropolitul, și Tarasie Episcopul, împreună cu Iosif Archimandritul și Egumenul Putnei. Țicu că a'nt fostu la liturגיע Archiepiscopū, preoți și diaconū, 64, la Jertfelnicū.

Pentru zavistia ce a'nt intratū între Stefan Vodă și între Radul Vodă, Domnul Muntenescū, și pentru arderea Brăilei, in anul 6978.

Intr'acele vremi, a'nt intratū zavistie între Stefan Vodă, și între Radul Vodă, Domnul Muntenescū. Pre obiceiul firei ominesci, de ce are, de ce poftesce se aibă mai multu, nu sosia lui Stefan Vodă a le sale se le țină, și se le sprijinescă, ci, de lăcomie, cele ce nu erau a lui, încă vra se le cuprinde¹⁾. Strins'a'nt țera și slujitorū sei, și a'nt intratū in țera Muntenescă, de a'nt prădatū marginea, Fevruarie in 27, și a'nt arsū Brăila, Marți, in sēptēmāna albă.

De tăierea capetelorū a nișce boeri.

In anul 6979, Genarie 16, a'nt tăiatū Stefan Vodă pre Negrilă Paharnicul, și pre Alecsa Stolnicul, și pre Isaia Vornicul, in tērgul Vasluiului.

Răsboiul dela Socī, când s'a'nt bătutu Stefan Vodă cu Radul Vodă.

Radul Vodă, Domnul Muntenescū, vedēndū atāta pradă in țera sa, ce-i făcuse Stefan Vodă, n'a'nt vrutū se lase se nu-și cerce strimbătatea sa. Ci adese se tēmplă, cela ce va se'și întorcē bătaia, de doē orī il batū; că stringēndū ős-

¹⁾ Zavistia, muma tuturilor rēutășilorū in lumea aceasta este, precum și aice vedemū între Radul Vodă, Domnul Muntenescū, și între Stefan Vodă, in anii de la Christos 1470. Dupē obiceiul nostru omenescū, că cu cātū ar avea nescine mai multū, cu atātū zavistuesce la a-vereā altuia, cum n'ar avea; așa Stefan Vodă, nu'i agiungea al seū, ce zavistua Radului Vodă. Scrie cronicarul Leșescū, că pe vremea ce scia Stefan Vodă că se apropiese vremea se margă singurū la craiul Leșescū, precum se făgăduise, se pogorise craiul cu 3 miū de omeū spre țera Rusescă, se astepte venirea lui Stefan Vodă. Ce iarăși pricea că Radul Vodă impedeacă pre Stefan Vodă, de nu putu merge iusuși la craiul Leșescū; eră solū a'nt trimisū Stefan Vodă, cu cărți iscalite și cu pecetea sa, in care se adeveria cum la anul viitorū, in luna lui Maiū, va merge la craiul. Simțise craiul Leșescū de gătirea lui Stefan Vodă asupra Radului Vodă, și in mare grijă era craiul, ca se nu ajungă Radul Vodă la agiutorul Turcilorū, și se nu fie apoi risipă țerei Moldovei. Eră de venirea lui Stefan Vodă ințelegēndū craiul, s'a'nt aședatū in șese luni, dupē ce se va da sciro lui Stefan Vodă de la craiul, se mērgă Stefan Vodă la craiul; ce atnce se întorse craiul la Curcin. — N. C.

vrie in 18¹⁾, Joi, la locul ce se dice Cursul Apei, și dându răsboiū vitezește, de ambe-părțile, s'au bătutū acolo până în séră, așjiderea și Vineri și Sâmbătă până in séră. Érá nóptea, spre Duminecă, au lăsatū Radul Vodă tóte a le sale in taberă, și au fugitū cu tótă óstea la scaunul său, la Dîmbovița. Érá Stefan Vodă s'au pornitū dupē dînsul cu tótă óstea, și intr'acéstă-și lună, in 23, au incongiuratū cetatea Dâmbovița; și intr'aceea nópte au fugitū Radul Vodă din cetate, lăsându-și pre dómna sa Maria și pre fiica sa Voichița, și totū ce au avutū, și s'au dusū la Turci. Érá Stefan Vodă, in 24 a acesteī lunī, au dobânditū cetatea Dîmbovița, și au intratū intr'insa, și au luatū pre Dómna Radului Vodă; și pre fiică-sa Voichița o au luatū șie Dómna, și tótă averea lui, și vistieriele lui, și hainele lui cele scumpe, și tóte stégurile lui; și acolo s'au veselitū trei zile, și de aciī s'au intorsū la Sucévă, dându laudă lui Dumneđe. Érá preū Basarabū Laiotū, 'l-au lăsatū Domnū in țera Muntenescă, și au domnitū o lună. Érá Radul Vodă au năzuitū la Turci, ca se-și scótă agiutorū de la Impēratul Turcescū, și se-și rēscumpere domnia cu puterea lorū.

Érá Stefan Vodă, dacă au sositū la scaunul său, la Sucévă, au trimisū la craiul Leșescū solī, dându-i veste de răsboiū cu norocū, ce au făcutū împotriva Radului Vodă, fălindu-se că și cetatea și scaunul Dîmbovița cu tótă averea i-au luatū, d'imprenă cu Dómna și fiică-sa; și au trimisū și lui craiū din dobinda sa, nu pentru că dóră au fostū datorū se-ī trimiță, cum đicū unī că au fostū supusū Leșilorū, ci pentru se-lū aibă prietenū la nevoie și la trébă ca aceea, de 'ī va veni asupra-ī, cum s'au și tîmplatū, că atunceși i-au venitū veste cum Radul Vodă au intratū in țera Muntenescă cu óste Turcescă; și aceiași au trimisū alți solī la craiul, de au pofitū agiutorū împotriva Radului Vodă²⁾.

Rēsboiul Radului Vodă cu Bāsārabū Vodă.

Radul Vodă, dacă au luatū agiutorū de la Turci, au intratū in țera Romānescă cu 15 miī de Turci, fără alți leficiī ce-ī adunase, și au datū rēsboiū lui Bāsā-

¹⁾ De acéstă de pre urmă socotință este și Neculai Costin, carele incede povestirea acestui rēsboiū cu aceste cuvinte: «Stefan Vodă, fiindū aprinsū pururea spre lucruri de viteză, strînsu-și-au óstea și au luatū cu sine pre Basarabū, se-l ducă se-l pună Domnū țerei Muntenescī. Inimele mari, mari lucruri rîvnescū, de multe orī a face și a se lăși peste hotarele sale. Stefan Vodă, gătindu-se de rēsboiū asupra Radului Vodă, cu óste, Noemvrie in 8, au sositū la margine, și au împărțitū tóte stégurile óstei sele pre Milcov. Érá in 18 Noemvrie, Giōi, s'au lovitū cu Radul Vodă, etc... — Și de aciī urmēză pre Urechī.

²⁾ Dupē isbānda sa, Stefan Vodă au trāmisū solīi sei la Cazimir, craiul Leșescū, făcēndū'i scire de isbānda asupra Radului Vodă, trimițēndū-ī și 28 stéguri, luate de la Radul Vodă. Érá încă abia solīi a lui Stefan Vodă aflāndū-se nepurcesī de la craiul, étă și alți solī sosescū de la Stefan Vodă, la Cazimir craiul, cerșindū agiutorū Stefan Vodă împotriva Radului Vodă, făcēndū-ī scire cum Radul Vodă, luāndū agiutorū de la Turci, au intratū in țéră de pradă cu focū și cu sabie. Pornit-au indatā Cazimir, craiul Leșescū, pre Dobieslav Castelaunl și pre Egidei Sohodolschi, la Radul Vodă, pentru se-l impace cu Stefan Vodă. Érá lui Mihaiū Bucianschi, staroste, 'ī-au poruncitū de sirgū se pornescă șleahta din Podolia intr'agiutorū lui Stefan Vodă. — *N. C.*

tea sa, și vecinască, au venită asupra lui Ștefan Vodă;  r  el, ca un  leu gata spre v nat , de sirg  s'au pornit ,  i la Soci le-au  șit  inainte;  i d nd r șboi  vitezesce, Martie in 7, vel t  6979, numai puțin  de vitezia Moldovenilor  caril  era  gata, au s  m r , au s  isb ndesc , de c t  de meșterșugul lui Ștefan Vodă, Radul Vodă au perdut  r șboiul cu multă pagub  de ai seil; c  pre toți i-au t iat ,  i t te st gurile Radului Vodă le-au luat ,  i pre mulți i-au prins  vii,  i pre toți i-au t iat . Numai ce au l sat  vii pre doi boieri de cei mari, pre Stan Logof tul  i Mircea Comisul.

De un  cutremur .

Într'acestași an , August  29, s'au f cut  un  cutremur  mare preste t t  țera, in vremea ce au ședut  Domnul la masă de pr nd  ¹⁾. S ra, in anul 6980, Septemvrie in 14, adus'au Ștefan Vodă pre Maria din Magop , de o au luat   ie D mn .

Al doilea r șboi  al lui Ștefan Vodă cu Radul Vodă, la Isvorul Apeil. Anul 6981.

Ștefan Vodă, av nd  inima aprins  spre lucruri vitezesce, fi pareea c  un  an  ce n'au avut  tr b  de r șboie, că are mult  pagub , socotind  c   i inimile voinicilor , in r șboi  tr ind , se ascut ,  i truda  i osten la cu care se deprinsese  stea, e a doa vitezie. Strins'au de isnov   ste,  i au luat  pre Basarab  Laiot , ca să-l ducă in țera Muntenesc  să-l pun  Domn .

Ean socotesce, că sub un  copaci  bun  c ți se mistuesc ; sau c t  laud  își adaoge nu numai purtătorul, ci  i țera, c nd n zuaia  la d nsul  i la țer   i Domnii cei streini, să-i ducă la Domnie;  i cu ajutorul lui era  cu n dejde c  vor  isb ndi!

 i intr nd Ștefan Vodă in țera Muntenesc , se găti s  dee r șboi  Radului Vodă. Decil, v d nd  Radu Vodă că nu-i va putea sta impotriv , au dat  dosu cu  stea sa,  i s'au dus  la scaunul se  la D mbovița.

Aici se socotim . Letopiseșul cel l tinesc  spune, că dacă au v d t Radul Vodă că nu va putea sta impotriva lui Ștefan Vodă, au fugit la cetate.  r  Letopiseșul nostru scrie, că dacă au sosit  Ștefan Vodă la margine, Noemvrie in 8, au impărțit st gurile oștil  sale pre Milcov ,  i deaicii s'au impreunat  cu Radul Vodă, Noem-

1). M car că firesc  lucru este acesta, cutremurul c nd se timpl ,  r  pot  s  dicit , c  semne  i ar tare cutremurul vremilor  viitoare este. Precum  i atunce au insemnat  mare v rsare de s nge,  i g gugul p g nilor  in biată Moldova,  i in alte părți creștinesce, p n  ađi; precum vom  scrie la r ndul se .

In anii de la Christ. 1473, M tiaș , craiul Unguresc , au trimis  16 miil de  ste, cu Toma Tarcet, de au pr dat  pre sub munte, in țera Leșesc .

Așijderea Sultan Mehmet, Imp ratul Turcesc , au pr dat  țera Bosniei,  i b t nd  cetatea Iaița, cu multă rușine s'au intors , l s nd  tunurile inecate in apă. — N. C.

rabu Vodă, Gyoi, în 23 Decembrie¹⁾, și 'l-la răsbitu cu totă osteă lui; carele, vându-se impresurată de toți vrăjmașii săi, au năzuită iarăși la Moldova, la stăpînul său, Ștefan Vodă.

Atuncea Turcii s'au pornit pe urma lui Băsărab Vodă, și au venit pînă la Bêrladă, și au statut ca un zid, Vineri, Decembrie 24, și așa au slobođit năvrapii săi²⁾, de au prădată totă țera; și de aici s'au întors prin țera Muntenescă.

Êra craiul Leșescă au trimisă pro Dombetki, Castelanul de Belz, și pre Sohodolski, ca să-i potă împăca, măcar pînă la o vreme, pînă într'altă an, și 'i-au învêțat craiul, de are trebuință de oste de grabă, să rēdice Bucetebi totă Podolia, să mērgă într'agiutoru lui Ștefan Vodă.

Când au luat Ștefan Vodă cetatea Telėjnei, și când s'au bătut ou Ungurii, cu Țepelușu Vodă, mai apoi și cu Băsărab Vodă.

În anul 6982, Octomvrie întēiu, au luat Ștefan Vodă cetatea Telėjnei, și au tăietă capetele Părcălabiloru, și pre muierile lor le-au robită, și mulți țigani au luat, și cetatea au ars'o.

Intr'acēstași lună, în 5 zile, au fost rēboi în țera Muntenescă cu Ungurii, și cu Țepelușu Vodă, și cu agiutoru de la Dumneđeș, au isbândit Ștefan Vodă, și au bătut pe Ungurii și pe Țepelușu cu rēboi.

Intr'aceeași lună, în 20, a rēbit și pe Băsărab³⁾.

De vestita isbândă a lui Ștefan Vodă, cu Turcii, la podul Înalt, la Vaslui.

În anul 6983, Sultan Mehmet, Impēratul Turcesc, intr'armându oste, 120,000, de omeni, și oste Tătărăscă, și Muntenescă, să mērgă cu Radul Vodă, au trimisă asupra lui Ștefan Vodă. Êra Ștefan Vodă, avēnd oste gata 40,000, și Leși ce-i venise intr'agiutoru cu Buceți 2,000, dela Cazimiru Craiul, și Ungurii, ce-i dobēdise de la Mătiașu, craiul Unguresc 5,000, le-au eșit înainte, din susu de Vaslui, la Podul Înalt. Pre cari i-au biruit Ștefan Vodă, nu așa cu vitezia, cum cu meșterșugul; că-întēiu a fost învêțat de au fost pârjolit ierba preste totu locul, de au slăbită caii Turciloru cei gingași, și apoi, agiutându și puterea cea Dumneđescă, cum se vra tocni voia lui Dumneđeș cu a omeniloru, așa i-au cuprinsu pe Turci o negură, câtu nu se vedeau unul cu altul. Și Ștefan Vodă tocmise puținei omeni despre lunca Bârladului, ca să-i amăglescă cu buciune și cu trâmbețe, dāndu semn de rēboi. Atuncea osteă Turcescă, iutorcēndu-se la glasul buciunelorū, și impēdecādu-i și apa, și lunca, și acoperindu-i și negura, tălau și sfărīmau lunca să trecă la glasul buciunelorū. Êra din dosu i-au lovit Ștefan Vodă cu oste tocmită, în 10 zile a lui

¹⁾ În anul de la Christos. 1473. — *N. C.*

²⁾ Ceambulurile. — *N. C.*

³⁾ N. Costin nu pomenește nimic de rēboiul acesta al lui Ștefan Vodă cu Băsărab. — *Red.*

Genarie, unde nice era locu de a 'și tocmire óstea; nice de a sè indereptare; ci așa ei in desine táindu-se mulți aú peritú; și mulți prinsérá vii pedestri-me; ci și pre aceia pre toți i-aú táatú, unde pe urmă movile de cei morți aú strinsú, și mulți Pași și Sângéți aú peritú; și pe feciorul lui Isan Pașa, după ce 'l-aú prinsú viu, 'l-aú slobođitú, și pușcele le-aú dobânditú, și stégurí mai multe de una sutá aú luatú.¹⁾

Dacă i-aú bătutú pe Turci, aú luatú in. glosú de la Podul inaltú pin pádure, și aú eșitú unde purcede apa Smilei, in ținutul Tutovei; acolo in legea lorú aú datú laudá lui Dumneđeú, că s'aú vęđutú eșíți la lume.

Érá Stefan Vodá pornitu-s'aú după dęnsíi cu Moldovenii sei, și acei 2,000 de Leși, și aú gonitú pe Turci până i-aú trecutú Siretul la Ionășesci, unde se chiamá vadul Turcilorú și până astáđi. Și acolo deasupra Siretului, la movila cea mare a Tecuciului, aú odihnítú trei ȓile. Și i-aú venitú veste de la Starostii de Crăciuna, ce-i ȓicu acmu Putna, că Radul Vodá vine cu cști asupra lui Stefan Vodá, fără veste. Si întristându-se Stefan Vodá, cu cine avea cu ai sei, aú rápeđitú la ósteni de-i stringea de sírgú. Atunce aú sositú și Șendrea Hatmanul, cum-natul lui Stefan Vodá, cu o samá de óști ce aú fostú rémasú inapoí; și in-datá și Costea Paharnicul cu alte óști, ce gonise pre Turci de-i trecuse Siretul, aú sositú. Și avęndú bucurie Stefan Vodá de ai sei, cum se aflará toți pre-ȓurú elú, la locú de nevoie și de grijá, in-datá aú répeđitú pre Șendrea Hatmanul inaintea óștii Muntenesci, cu puținei slujitorí, ca in chipú de strajá. Și

¹⁾ In anul 6983, iar de la Hristos. 1475, Sultan Mehmet, Impératul Turcescú, nevręndú se lase pre Radul Vodá, fiindú supusú Impéráției Turcesci, într' atâte pagube ce-i făcuse de multe ori Stefan Vodá, gátindú o sutá și douę-ȓeci de mié óste Turcescá cu Tătarii, Genarie in 10, 'i-aú pornitú cu Radul Vodá asupra lui Stefan Vodá, vręndú sé supuie și pre Stefan Vodá, nu cá-i era milá de Rádul Vodá. Érá Stefan Vodá luándú agútorú 2000 óste căláreți Leși, și avęndú și óstea sa 40 de mié, și mai avea 5000 Sęcui, cu acéstá óste Stefan Vodá nu așa cá va putea sta fáșișí improtiva atáta mulțime de Turci și Munteni, cu Radul Vodá ce cu meșterșugú aú socotitú sé incépá cum arú putea. Cá ántéiu aú trimesú de aú pirjolitú érbá preste totú locul in calea Turcilorú, de le-aú slábitú caii. Érá după ce aú intratú Turcii in locuri strimte, de asupra Racováului, la apa Bárladului, acolo aú datú résboiú Turcilorú, supuindú o samá de óste in luncá, de unde aú iuceputú semne de résboiú, in trimbițe, in buciome și in dobe. Și intorcęndu-se Turcii asupra glasului buciomelorú și altorú semne de résboiú, cá și negura nu lása pre Turci sé pricépá de unde le cautá a da résboiú lui Stefan Vodá, atunce Stefan Vodá aú lovitú pre Turci din dosú; și de mulțimea Turcilorú se amętise óstenii lui Stefan Vodá, biruitorí vęđlęndu-se, și singurú Stefan Vodá inbárbátându-i pre ai sei, cu agútorul lui D-ȓeú rémaserá biruiți Turcii, cátu ei in desine s'aú fostú táindú.

Scrie Ioan Stricovskie, cart. 20, zac. 3, la o sutá de mié de trupurí se fie căđutú in tr'acel résboiú, precum ȓice Stricovschi, cá aú vęđutú cu ochii sei grámęđile de óse, unde aú fostú acelu résboiú, la acelu locú, viindú elú din țera Turcescá, in anul de la Hristos 1575; și erau și trei cruci de pétără, puse in semnele acei vestite biruinți a lui Stefan Vodá. Perit-aú mulți Pași intr'acelu résboiú, aleși, și mai multe de o sutá de stégurí. Pre cáși 'i-aú prinsú vii, 'i-aú ințepatú. Érá pe patru robí Turci, mai aleși, ómeni de frunte, și 36 de stégurí și o parte de dobáudá aú trimesú Craiului Leșescú in Litva, mulțámindu-i de agútorú. Scrie cronica Leșescá: patru Pași aleși aú căđutú intr'acestu résboiú. Arétatu-s-aú Stefan Vodá, după acelu résboiú, plecatú cu biruiuța; de la singurú D-ȓeú aú numératú cá este isbánda. Patru ȓile nici o mánearo n'aú máncatú, fórá numai páne cu apă. — *N. C.*

dându de óstea Radului Vodă, fură biruiți de Munteni; și acolo au perit și Șendrea Hatmanul, mai gîos de Rômnicu, unde multu s'au pomenitú Movila Șendrii; și 'l-au dusu de 'l-au îngropatú in biserica din Dolhesci, lângă tată-seu.

Înțelegendú Stefan Vodă, că adevăratú Radul Vodă cu óstea sa îi vine asupră, Genarie in 13 zile, au trecutú Siretul, și mai susú de Rômnicu și-au datú resboiú vitezesc, și de ambe părțile multă vërsare de sange s'au făcutú. Și cu vrerea lui Dumneđeú rëmas'au isbãnda la Stefan Vodă; érá Muntenii perdurá rësboiul. Dat'au Stefan Vodă vole óștii sale sã prade in trei zile câtú vorú putea in țera Romãnescă; și prãdãndú óștenii, adus'au multă dobãnda. Și zãbovindú Stefan Vodă acolo pãnã a se stringere óștile tóte, aducendú și pre mulți din boierii țerei Romãnesci, și alți ómeni de frunte, acolo au pusú pre al sei boieri și ómeni de cinste de au vorovitú și au tocmitú, de au despãrțitú din Milcovul cel mare o parte de pirú, ce vine pre lângă Odobesci și trece de dă in apa Putnei, și acela pãnã astãdi este hotarú țerei Moldovei și țerei Romãnesci. Érá mai înainte era price intre amëndoué țerile: că țera Muntenescă vra sã fie hotarul seu 1 ânã in apa Trotușului; érá Moldovenii nu-i lãsau, pînã au vrutú Dumneđeú de s'au tocmitú așa. Și au luatú Stefan Vodă cetatea Crãciuna cu ținutú cu totú, ce se chiamã ținutul Putnei, și 'l-au lipitú de Moldova, și au pusú Pãrcãlabii sei, pre Vâlcea și pre Ivan.

Atunce întorcendú-se Ștefan Vodă, și mergendú pre apa Bãrladului in susú, și plãcendú-i locul între Bãrladú și între Vasluiú, intru acea laudă și bucurie de isbîndã cu norocú ce au biruitú pre Turci și pre Munteni, au începutú a zidire Biserica sfîntului Ioan Prediteci, in tãrgú in Vasluiú, dãndú laudă lui Dumneđeú. Pre urmã au făcutú și case Domnesci, cum se cunoscú și pãnã astãdi. Și odihnindú Stefan Vodă acolo cu óștile sale, și rîvnindú cu nevoiñã a se zidire biserica, și alte lucruri ce aratã că au făcutú mai pre urmã, și întorcendú-se agiutorul Craiului Leșescú cu multă dobãndã, au trimisú Stefan Vodă solii sei, de i-au dusú 36 stéguri, arãtãndú vitezia ce au făcutú, și i-au mulțãmitú de agiutorú.

Pentru nisce Cãzaci ce au venitú in țerã sã prãde.

Odihnindú Stefan Vodă la Vasluiú, i-au venitú de sirgú olãcarú de la Soroca, cum Lobodã și Nalivaico, Hatmanii Cãzãnesci, au intratú in țerã și pradã. Érá Stefan Vodă neputendú suferi pre neprietenii a'i lãsare sã strice țera, îndatã cu al sei, cu cãți erañ, i-au cãutatú a mergere; unde s'au și tîmpinatú cu acea óste Cãzãnescã, pre Rãutú, la Grumãzesci, fiindú Cãzãcii in pradã rëschirați, și lovindu-i nóptea fõrã veste, rëmaserã biruiți Cãzãcii; și Lobodã, Hatmanul Cãzãnescú, fu prinsú de ostașii lui Ștefan Vodă. Și gonindu-i spre Nistru, Nalivaico Hatmanul și cu o samã de Cãzaci au datú sã trecã Nistrul și mulți s'au innecatú, unde și unú Polcovnicú vestitú a lui, anume Jura, s'a' innecat, și alții mulți; și astã-zi este de pomenitú acelú locú, de-i dicú Vadul Jurã. Și de acolo s'au întorsú Ștefan Vodă, și au descãlecatú tãrgul Iașii, și in lauda lui Dumneđeú au începutú

a zidire Biserica lui Sf. Nicolaï; și de acolo au mersu la scaunul său, la Sucévă, cu mare pofală și biruință de la singurū Dumneđeū de sus, eșindu'i înainte Mitropolitul cu toți preuții, aducendū sfânta Evanghelie și cinstita Cruce în mânilor sale, ca înaintea unui Impăratū și biruitorū de limbă păgâne, de 'l-au blagoslovitū.

Atunce mare bucurie au fostū tuturorū Domnilorū și Crailorū de pin pregiurū, pentru biruința ce au făcutū Stefan Vodă. Și dacă s'au aședatū la scaunul său, la Sucévă, în lauda lui Dumneđeū au începutū a zidire o înfrumusețată monastire, sfântul Dimitrie, ce este înaintea curții Domnesci. Și s'au cununatū cu Dómna Voichița, fata Radului Vodă. Era pre maică-sa, Dómna Radului Vodă, cu mare cinste o au trimisū la Domnul său, Radul Vodă, în țera Mnn-tenescă¹).

---

¹). Rugatu-s'au Stefan Vodă, prin solii Craiului Leșescū, ca să se apropie Craiul cu oștile sale spre țera Rusescă, să fie mai aprópe de Stefan Vodă, și aușindū Turcii apropierea lui, să aibă grija.

Rădicat-au Stefan Vodă atunce pre mulți din prostime la statul de Nemeși, pentru răs-bóiele ce au avutū, și arătandū ei vitezie la acele răs-bóie.

Trimis-au Stefan Vodă și la Sultan Mehmet solī cu daruri, să facă jalobă că nisce ómeni răi din țera Turcescă au venitū de au prădatū țera, și 'i-au căutatū a'și apăra țera de acei ómeni răi cum au pututū, socotindū că ce au făcutū, fórá scirea și fórá porunca Impărăției sale au făcutū; sciudū Stefan Vodă că nu se va lăsa cu atata Sultan Mehmet, Impăratulū Turcescū, nici va uita perirea oștii sale de Stefan Vodă.

Așjderea și Papii de Rómū și lui Mătiașū, Craiul Ungurescū, au trimisū Stefan Vodă daruri, pofindū-i și pre dênșii de agiutorū improtiva a unui așa puternicū de obște vrăjmașū a-tótă creștinătatea.

Era Mătiașū Craiul îndată au luatū asupra sa acea isbândă a lui Stefan Vodă; laudându-se au răpeșitū cărți pre la megieși, dândū scire că Ispravnicul seū Stefan Vodă au bătutū pre Turci, iprocī; măcarū că nu de multū mai înainte petrecuse rușinemare de Ispravnicul seū Stefan Vodă, când au fostū trimisū 6000 de Ungurī, cu Sărdarul seū, Maer Balas, să prade în Moldova.

Intr'acestașū anū venit-au solī la Cazimir, Craiul Leșescū, trimiși de Ión Trapezinénul, Ahusan Cazanilor, indemnândū pre Craiul Leșescū asupra Turcilorū; și de la Craiul Leșescū acestiași solī au trecutū la alți Domni creștinesci, totū cu indemnarea asupra Turcilorū.—

Era Stefan Vodă nupărăsea a trimite solī la Craiul Leșescū, rugându-se de agiutorū improtiva Turcilorū; că înțelesese Stefan Vodă de iscódele sële, precum Sultan Mehmet stringea mulțime de oști la Udriū.

Sfātuia Litva pre Craiul Cazimir să apere pre Stefan Vodă în Moldova de Turci cu tótă puterea sa, să-i fie ca unū părete Moldova, de câtū perđend-o să-i fie a se lupta cu Turcii pentru țera Leșescă; ci nimicā n'au folositū, nici au clătītū aceste sfaturī pre Cazimir Craiul, nici indemnarea și poftele alorū seī; că se strinsese toți sfetnicii la Craiul, în Liublin, în luna lui Iulie. «Fost-au 15 zile voróva pentru Turci și pentru Stefan Vodă; și acolo cu mânie s'au sculatū, cu sfatul Domnilor tuturorū, asupra Craiului Dieslav Rizvanski Voevodul Cracăului, Iani Rizvanski Castelanul Sandomirului, și Marșalul Craiei, đicendū Craiului că cu nepăsarea de samă a lui, precum și a tată-seū și a frate-seū, ca nisce blastémași au adusū Craia Leșescă în slăbiciune; Craia Leșescă care o au luatū în fóre, acum nu numai neprieteniū, ce și tovaróșii nu o bagă în samă. Despre Litva iar rēū. Care Craie din puterea și statul ei s'au risipitū, și s'au scurtatū, și-i impușinatā.»—

Era cu aceste voróve a lorū altă n'au isprăvitū, fórá câtū au trimisū Cazimir Craiul solī la Sultan Mehmet, pre Martin Vrocemovski, Stolnicul Cracăului, pofindū pre Impē-

Răsboiul lui Ștefan Vodă, când s'au bătut cu sultan Mehmet, Împăratul Turcesc și cu Muntenii, la Valea Albă.

În anul 6984, vădându-l Sultan Mehmet câtă pagubă au avut în oștea sa de Ștefan Vodă, au socotit singur să meargă să stropșcă țera Moldovei, și să ia cetățile înapoi, Kilia și cetatea Albă, carele fusese mai înainte primum lor. Și așa au purcesu cu mulțime de Turci, unde Ștefan Vodă multu s'au nevoitu să nu-l lase să trecă Dunărea; ci n'au pututu; că Tătarii deoparte, Turcii de altă parte năvălind, i-au căutat numai a dare cale Turcilor. S'au apucatu de Tătari, și pre lesne biruindu-l, i-au gonitu până la Nistru. Vrea da răsboiu și Turcilor; ci vădându atăta Turcime cu Împăratul, și mulțime de oște cu pedestrime și cu pușci; și încă îl sfătuiau boierii să se dea la locu

---

ratul, aducându-i aminte prieteșugul vechiu, care era între Împărații Turcesci cu Craii Leșesci, să-si părăsască oștile de asupra Moldovei, care este sub apărarea Craiei Leșesci; că într'altu chipu totă puterea sa, Craiul Cazimir, improtiva celoru ce s'arū rēdica asupra alorū sei, i-a căuta a opune. Măcar că mai 'nainte fiindu de toți Monarchii creștinesci îndemnatu Cazimir Craiu asupra Turcilor, nici-odată n'au priimitu să se rēdice asupra Turcilor. De au greșitu ceva Ștefan Vodă Sultanului, acea greșelă cu statul tuturor sfetniciloru trebuie să o deslege giudețul.

Ėră Turcii au pornitu 70 de galiōne la Crim, și au porocitu Tătariloru depre uscatu, și au dobânditu Kefea, cetatea vestită a Genoveziloru, care neputēdu-o Tătarii mai multu apēra, a șese și o au luat-o Turcul sub ascultarea sa cu vicleșugū. Și dobândindū cetatea, îndată pre nemiši, cu femeile și cu copii sei, și impreună cu singuri viclenitorii, și cu hanul Crimului Mengli-Gerei, cu doi frați a lui, cari, ori din timlare veniți acolo, ori de frică au venitū de la câmpu, ca să scape în cetate, pre toți i-au trimisū la Țarigradū. Ėră pre prostime, lăsându-i pe locu până la o vreme, apoi i-au mutatū pre aiurea. Pre neguțatorū, pre soli și alți cercători, pre toți i-au omoritu.

Numai unū galiōn ce avea înlăuntru 150 de copii tineri, luați din Kefea, pentru spurcata sodomie a prea-curvarulu Turcu, și ce era dobândă mai bună au dusu la Sultan Mehmet, fiindu ispravnicu pre acel galiōn unū grecu; (ētă și pezevenki Greci!) și acestu galiōn era despărțitu de alte galiōne, și erau 24 de Turci în galiōnū pentru apereare.—

Aceste le scrie cronicarul Leșescu dintr'unū pisarū Crăiescū, carele pe acea vreme s'au timplatū la Crim, trimisū de Cazimir, Craiul Leșescu, la Mengli-Gerei Hanul. Atunce au luatū Sultan Mehmet cetățile în lungu, pe impregiurul Crimulu stându, luat'au și cetatea Albă.

Ėră când s'au întorsu solul Leșescu, Martin Vracemovski, dela Împăratul Turcescū, aūspusu Craiulu cum au aflatū pre Sultan Mehmet în Bulgaria, la Varna, cu neumărate oști, viindū spre Moldova asupra lui Ștefan Vodă.

Acestu rēspunsu au adusu Craiulu dela Sultan Mehmet, Împăratulu Turcescū: precum hucurosū ar fi fostu să facă îndestul poftii Craiulu, de nu l-arū fi aflatu purcesu din Odriu cu oști asupra Moldovanulu; dicēndū că acea oștire pe rugămintea Muntenilorū și a Tătarilorū, hirnicilorū sei, face pre cari nu-i pōte să-i părăsescă. Arū fi datu pace Moldovenilorū, de nu arū fi opritu hirul cel legatu pre anū, și de arū fi sloboțitu robii, și de arū fi întorsu cetatea Chiliei.

Scrie cronicariulu Leșescu, că rēpeșia Ștefan Vodă soli după soli la Craiul Leșescu pentru agiutorū, arătându-i precum toți Moldovenii, vădēndu-se acoperiți de atăta mulțime de Turci, cineși de sine se socotesce, și pre însu singurū îl lasă; ēră de arū vede agiutorul crăiescū, toți vorū sta pre lângă dēnsulu. Și alte ca acestea arăta Ștefan Vodă lui Craiu. Înțelegēndū Craiulu aceste, porocit'au să meargă totă țera Rusescă, Podolia și țera Belzii, să stea de strajă la margine. Ėră agiutorū lui Ștefan Vodă n'au vrutu să i dea. — N. C.

strimțu, de nu-î voru putea birui, încaî se se apere, și se nu aibă smintelă. Intorsu-s'aũ de aũ intratũ spre munțĩ, unde 'și-aũ alesũ locũ de r̃sboiũ la strimțore, la Valea-Albă, unde se chiamă acmu *R̃sboieniũ*, de pre acelu r̃sboiũ ce aũ avutũ Moldoveniũ cu Turciũ. Și pedestrindu-se óstea ca se nu năd̃jdu-ĩscă de fugă, ci numai la arme, 'și-aũ datũ r̃sboiũ Lunĩ, Iulie in 26, și multă vreme trãindũ r̃sboiul nealesũ, de ambe părțile ostenițĩ; și Turciũ totũ adăogându-se cu óste pr̃osp̃etă, érá Moldoveniũ obosițĩ, și neviindu-le agiutorũ nice de o parte, aũ picatũ, nu fiesce cum, ci pãnã la m̃rte se ap̃eraũ, nice biruițĩ de arme, ci stropsițĩ de mulțimea Turcilorũ. Aũ r̃emasũ isbãnda la Turci; și atãta de mulțĩ aũ peritĩ, câtũ aũ nãlbitũ poeana de trupurile celorũ perițĩ unde aũ fostũ r̃sboiul; și mulțĩ din boierii cei mari aũ picatũ, și viteziĩ cei bunĩ aũ peritũ cu totul, atuñce. Și fu sc̃rbã mare in tótã țera, și tuturorũ Domnilorũ și Crailorũ de pin preg̃urũ, dacã aũ auđitũ cã aũ cãđutũ Moldoveniũ subt mãna pãgãnilorũ.

Intr'acel r̃sboiũ, aũ cãđutũ Stefan Vodã de pe cal g̃iosũ; ci Dumneđeu 'l-aũ feritũ de nu s'aũ vãtãmatũ.

Érá Turciũ s'aũ întorsũ spre Sucévã, și aũ arsũ țirgul, și apoĩ s'aũ invirtejitũ inapoĩ, prãdãndũ și arđendũ țera.

Érá dacã aũ eșitũ neprietenĩ din țerã, aũ strinsũ Stefan Vodã trupurile celorũ morțĩ, movilã, și aũ ziditũ deasupra óselorũ o bisericã, care trãiesce pãnã astãđĩ la R̃sboieni, intru pomenirea acelorũ sufiete.

Dup̃e poticala lui Stefan Vodã ce aũ perdutũ r̃sboiul, de sirgũ aũ strinsũ óste ce aũ pututũ degrabã, și s'aũ dusũ dup̃e Turci, și i-aũ agiunsũ trecendũ Dunãrea, in vreme de međã-đi, și lovindu-ĩ fãrã veste, i-aũ stricatũ de aũ plecatũ a fugire, lãsãndũ pleantul și totũ ce aũ fostũ prãdatũ. Érá Stefan Vodã le-aũ luatũ pleantul totũ, și s'aũ întorsũ inapoĩ cu isbãndã¹⁾.

La acelu r̃sboiũ ce aũ fostũ la Valea-Albã, aũ fostũ și Bêsãrab Vodã cu Munteniũ intr'agiutorũ Turcilorũ, pre carele tođĩ Domniũ de pin preg̃ur ilũ cuvãntãũ de r̃eu, đicendũ cã n'aũ fostũ intr'agiutorũ Crucii și Creștinilorũ, ci pãgãnilorũ și dușmanilorũ²⁾.

In anul 6985, Noemvrie 8, pristãvitũ-s'aũ Teoctist Mitropolitul Sucevei. In-

¹⁾ Érá Letopisețele str̃eine nu pomenescũ de acea gónã, cum se fie mersũ Stefanũ Vodã pãnã la Dunãrea. Érá este și de cređutũ, cãci ciuce era Stefan Vodã, ori cu ce međilocũ se va fi nevoitũ, spre r̃escumpãrare despre Turci. — *N. C.*

²⁾ Serie cronicarului Leșescũ, cã a trimisũ Sultan Mehmet, dup̃e r̃sboiul ce aũ avutũ cu Stefan Vodã, solũ la Cazimirũ Craiulũ Leșescũ cu daruri; așijderea si de la Hanulũ Tãtãrescũ, totũ pe acea vreme, pentru prieteșugul am̃endororũ cu Craiulũ Leșescũ. Și đice cronicarul Leșescũ, ce pricinã arũ fi fostũ poftã lui Sultau Mehmet dela Craiulũ, nu aflã, fõrã câtũ grija lui se nu se unescã creștiniũ asupra lorũ; și pentru scãderea ce aũ fãcutũ lui Stefan Vodã și țerei, se nu tragã Cazimir Craiulũ și pre alți domni creștini se se r̃edice asupra Turcilorũ, r̃escumpãrãndũ paguba. R̃espons'aũ Craiulũ Leșescũ solilorũ, cã primesce pacea, și pentru întãrirea pãcii va trimite și elũ solii sei.

Intr'acestũ anũ, Ión Împ̃eratulũ Mosculũ aũ luatũ Novogorodul celũ mare, și mare parte diu țera Rusescã cea Albã, adecã Bielorosia, ce mai nainte vreme asculta de marele Cnezũ a Litvei.

Intr'acestũ anũ aũ muritũ Sultan Mehmet, aprõpe de orașul Nicomidci, și aũ r̃emasũ in locu-ĩ Sultan Bajazid. — *N. C.*

tr'acelaşu anŃ, Decemvrie 19, pristăvitu-s'aŃ Dóma Maria ce era de la Magop.

In anul 6986, Iunie 22, aŃ începutŃ Stefan Vodă a zidire cetatea Kiliei, şi o aŃ sėvirşitŃ într'acelaşu anŃ, Iulie in 17¹⁾.

Intr'acelaşu anŃ, şi într'acėstaşu lună, Iulie 25, pristăvitu-s'aŃ Bogdan Vodă, feciorul lui Stefan Vodă.

Intr'acėstaşu anŃ, AvgustŃ 8, pristăvitu-s'aŃ Kneajna²⁾.

In anul 6988, Noemvrie 15, pristăvitu-s'aŃ Petru Vodă, feciorul lui Stefan Vodă.

Rėsboiul de la RómnicŃ, când s'aŃ bătutŃ Stefan Vodă cu Ţėpeluşu Vodă, in anul 6989, Iulie in 8.

Fost'aŃ rėsboiŃ in Ţera Muntenėscă de s'aŃ bătutŃ Stefan Vodă cu Ţėpeluşu Vodă la RómnicŃ; şi cu mila lui DumneđeŃ, şi cu ruga PreacistiŃ, şi a tuturorŃ sfinŃilorŃ, şi cu ruga marelui mucenicŃ Procopie, aŃ biruitŃ Stefan Vodă, şi mulŃi Munteni aŃ peritŃ, şi tóte stėgurile le-aŃ luatŃ, şi mulŃi boieri aŃ picatŃ; şi pre Ţėpeluşu încă 'l-aŃ prinsŃ viŃ, şi i-aŃ tăiatŃ capul. De la Stefan Vodă încă aŃ picatŃ ómeni de frunte boieri. Şi aŃ pusŃ Stefan Vodă DomnŃ ŢereŃ MuntenescŃ pre Vlad Vodă Călugėrul, carele mai apoi aŃ făcutŃ viclesugŃ asupra lui Stefan Vodă, pentru că didese agŃutorŃ TurcilorŃ, când aŃ mersŃ de aŃ luatŃ cetăŃile şi aŃ prădatŃ Ţera. Ėră Stefan Vodă, dupė rėsboiul cu norocŃ ce aŃ făcutŃ, cu mare laudă s'aŃ întorsŃ la scaunulŃ seŃ, la Sucėva.

ĐicŃ unŃ, sė se fie arėtatŃ lui Stefan Vodă sfântul mucenicŃ Procopie, imblândŃ deasupra rėsboiului călare şi într'armatŃ, ca unŃ vitezŃ, fiindŃ într' agŃutoru lui Stefan Vodă, şi dândŃ vălvă oştiŃ sele. Este de cređutŃ acestŃ cuvintŃ, că, dacă s'aŃ întorsŃ Stefan Vodă cu tótă óstea sa, cu mare laudă, ca unŃ biruitorŃ la scaunulŃ seŃ, la Sucėva, aŃ ziditŃ biserică inŃru numele sfântului mucenicŃ Procopie, la satŃ la BadeuŃi, care trăiesce şi până astăđi.

Pentru Ţėpeluşu Vodă nu scriŃ toŃi într'unŃ chipŃ; unŃ zicŃ că aŃ prinsŃ Stefan Vodă pre Radul Vodă, carele aŃ fostŃ aŃiŃătorŃ de păgăni asupra creştinilorŃ. Şi i-aŃ agŃutatŃ şi BraşoveniŃ tăindŃ pe Turci; şi luândŃ Ţera Muntenėscă aŃ lăsatŃ pre Ţėpeluşu in locul seŃ. Ce, orŃ cum aŃ fostŃ, totŃ se tocimescŃ că aŃ fostŃ isbănda la Stefan Vodă.

¹⁾. Ce nu potŃ sci de acėstă ziditură la cetatea Chiliei, că nu arŃ fi pututŃ într'unŃ anŃ se o isprăvescŃ; ce aŃ adaosŃ Stefan Vodă vr'o cetăŃe mai mică, către cetatea cea mare, saŃ aŃ diresŃ şi aŃ întăritŃ la cetate ce aŃ socotitŃ, simŃindŃ Stefan Vodă cu cugetele păgănilorŃ asupra cetăŃilorŃ; trăgėndu-i şi alte pândi, că acmu luase cetatea Albă Sultan Mehmet, cum s'aŃ pomenitŃ. — *N. C.*

²⁾. Dóma lui Stefan Vodă. Aici mă mirŃ cum póte sė fie cu cale, de scrie pentru aceste Dóme LetopiseşulŃ ŢereŃ; că Stefan Vodă acmu luase dómna pre VoichiŃa, fata Radului Vodă; ce póte fi, aşa cum aŃ scrisŃ UrechŃ Vornicul; care aŃ muritŃ ántėitŃ şi care pre urmă. — *N. C.*

Minunată lucră ! După poticala lui de'ntéiă, cela ce nu avea volnică de ôste, ci strîngea păstorii din munții, și argații, de-i într'arma, amu érá se rédică deasupra biruitorilor ! Celă ce ántéiă se vedea că áă perdută țera, acmu dá domniă altora, și țera 'și lăsesce ! !

In anul 6991 Stefan Vodă áă începută a zidire cetatea de la tégul Romanului, ce se chiamă Smeredova¹⁾.

Când áă luată Baiazit, Sultanul Turcescú, Kilia și cetatea Albă.

In anulă 6992, Sultan Baiazit, Impératul Turcescú, cu mare ostă áă intratú in țéră, și áă bătută Kilia și cetatea Albă, încă și cu Vlad Vodă Călugéru, Domnul Muntenescú, cu Munteniă, ce áă mersú într'ágiutoră Turciloră, cum s'áă đisú mai susú, că áă făcutú viclesugú asupra lui Stefan Vodă, a stépanu-séú, de áă datú ágiutoră Turciloră ; și Mercuri, in 14 a lui Iulie, áă luatú cetatea Kilia, in đilele lui Ivașcu și a lui Macsim, Pircălabii.

Așijderéa, într'acestașú anul, Avgustú 5, áă luatú și cetatea Albă, in đilele lui German și Ión Pircălabii, și arú fi apucatú și alte cetăți, că Stefan Vodă la gol nu îndrésnea sé iasă ; ci numai la strimtóre nevoia, de le făcea smin-téla²⁾. Ci vedéndú Turciă ágiutorul lui Stefan Vodă de la țera Leșescă ce-

¹⁾. Care áă căđutú și s'áă răsipitú de apa Moldovei cu vreme. — *N. C.*

²⁾. Și mai cu deadinsul áă intratú in grijă Casimir, Craiul Leșescú, și toți Leșiă, vedéndú slabil tá țera Moldovei de Turci, sé nu se inchine Stefan Voda la Turci, și sé se lase de prieteșuguleșiloră. Că vestitú Domnú era Stefan Vodă intre toți Domniă creștini, pentru multe résbóie cu norocú, ce áă avutú in tóte părțile cu Tătariă, cu Turciă, cu Cázaciă și cu Unguriă. Ce áă socotitú de áă trimisú ágiutoră lui Stefan Vodă, mai multú apérandú otarul țereă Leșescă, návălindú ostile țereă Turcescă și Tătărescă. Măcar că Craiul silia nice o pricină sé nu áibă despre Turci, ce socotindú că avéndú încă părete pe țera Moldovei, totuși are pe voie de Tătari, Podolia, țera Rusescă și Litva ; cu câtú mai multú lipsindú păretele, adecă Moldova, s'arú răsipi de totú Podolia, și altele. Și așa la începutul tómnéi, in anul Domnului nostru 1485, s'áă pogoritú Cazimir, Craiul Leșescú, la marginea țereă Leșescă, la Colomea, cu tótă șléhta Rusescă și a Podoliei gata de ôste, pentru sé se auđé la Turci pogorirea sa la margine, despre țera Moldovei ; că și Turciă pre atunce arú avé grijé de Leși. Nu după multe đile, acolo la Craiul, in câmpii Colomeei, venit-áă Stefan Vodă cu boierii séi și cu curte impodobită, și bine grijii slujitorii séi, și Stefan Vodă viindú pre unú cal fórté arátosú și mare. Staú Polcovnicii, și alte căpetenii crăesci impregiurul cortului, și descălecândú aprópe Stefan Vodă, indată i-áă eșitú inainte Domniă crăiescă, de 'l-áă dusú la Craiul subt cortú. Și anume făcuse într'acel locú patú înaltú, pre care ședea Craiul la adunare cu Stefan Vodă, in podóbe Crăiescă, impregiurú stándú sfetnicii crăiescă, piindú a mână Stefan Vodă stégul țereă, cu pecétea ei, inchinându-se Craiului după obiceiul Moldovenescú, plecândú stégul țereă la píciórele Craiului. Atunce slobodiră și ațele cortului, dându-se in lături cei ce staú, impregiurul cortului de departe privindú.

Atunce ágiuratú Stefan Vodă craiului Leșescú, și ce áă fostú de trebă áă vorovitú, cum că tótă țera va fi cu priință Craiului, și'l va avea stăpanú, sé dea ágiutorú Craiului improtiva a toți neprieteniloră séi, și cu nime nu va ámbra, nice cu o tocmală improtiva Craiului, și nu se va aréta nici o dată neprietenú, s'áă priitor neprietenilor crăiescă, iprocí. Află-se in aședăminturele crăiescă uricul lui Stefan Vodă de densusl pecefluitú, și de 14 boieri. Și așa rédicându'lú Craiul, și sérutândú mâna Craiului, 'l-áă ospátatú, șeđléndú Stefan Vodă la masă cu boierii séi. Și i-áă cinstitú, și i-áă dărunitú bine Craiul. Și purcedéndú Stefan Vodă de la Craiul, dat'áă 3000 de Leși călărefi, totú într'alesú, despre tóte polcurile, érá Craiul s'áă dusú la Cracău. — *N. C.*

venise, sa-î însuşi Craiul, cum scriu unii, că au trasu de la Rusia şi de la Litva ţera totă, de se strînsese ómeni de trebă mai multu de 20,000, şi trecëndu Craiul cu dênşii Nistru, subt Halici, au venitü la Colomeea de 'şi-au pusü tabëra, unde şi Stefan Vodă au mersü de s'au împreunatü cu Craiul, in anul 6993, Septemvrie 1. Şi tóte ce au avutü mai de trebă au hotăritü; mai apoi şi ospëtat'au pre Stefan Vodă, şi 3000 ómeni i-au datü de óste, cu cariil s'au întorsü Stefan Vodă la Moldova; şi împreunändü óstea cea strëină cu a sa, pre multe locuri au smintitü pre Turcii, de le-au căutatü a eşire din ţeră.

Aşa, Stefan Vodă au curăţitü ţera de vrăjmaşi; érá cetăţile care le-au luatü Turcii, Kilia şi cetatea Albă, nu au pututü se le mai scótă de la Turcii; că ei mai înainte de ce au eşitü din ţeră, le-au grijitü cu ómeni, cu pusce şi cu bucate deaglunsü; şi-ăşa au rëmasü pre mâna Turcilor până astăđi.

Ci până a se sfătuire Stefan Vodă cu Craiul Leşescü, unde se adunase la Colomeea, érá din glosü venise Hroet cu Turcii până la Sucéva, şia au arsü têrgul, Septemvrie 19, Lunü şi Marţi; şi de acolo s'au întorsü prădändü şi arđëndü ţera. Şi dupë aceea, Octomvrie 19, s'a pristăvitü Arhimandriţul ce au fostü ántëiü Egumenü in monastirea Putniü.

Rësboiul lui Stefan Vodă cu Malcociü şi cu Turcii la Catlabuga.

Stefan Vodă intr'acestaşü anü, dacă au scosü vrăjmaşii din ţeră, şi dacă au rëcitü vrëmea, şi caiil Turcilorü au slăbitü, au lovitü pre Malcociü la Catlabuga in 16 đile a lui Noemvrie, de au topitü totă óstea Turcilorü. Intr'această bucurie, dacă s'au întorsü la scaunul sëi la Sucéva, pus-au al doile Arhimandritü in monastirea Putniü¹⁾.

¹⁾ In anul de la Hristos 1492, au muritü Cazimir raül Leşescü, lăsändü in locul lui Craiü; cu testamentü, pre fiul sëu Vladislav. Craiit'au Cazimir Craiu anü 45; érá de vrëstă érá de 64 anü,

Dupë ce au îngropatü pre Cazimir Craiu in Cracău, s'au strinsü domniü Leşesci din Litva la Petricov, in luna lui Augustü, pentru alesul Craiului nou. Acolo indoite voi a Leşilorü: unii poftiaü së fie Craiü feciorul lui Cazimir, alţii vreaüpre Olbreht. Şi pe urmă, întărindu-se partea ce şinea cu Olbreht, au rëmasü Craiü Leşescü Olbreht, pomăzütü, pe obiceiul lorü, la Craie, de Zbigneu Archiepiscop.

Scrie cronicarul Leşescü: îndată dupë coronaşia lui Olbreht Craiu, au nemeritü soli de la Veneşieni, şi soli de la Sultan Baiazet Împëratul Turcescü, menindü de bine lui Olbreht stăpănie. Solia Veneşianilorü era cu poftă, së rëdice şi elü óste asupra Turcilorü, că luase Turcii nişce cetăţi de la Veneşieni. Érá solii Turcesci aducëndü daruri Craiului, au arëtatü prieteşugul vechiü şi pacea stëpâne-sëu cu Craia Leşescă. Stătut'a in gënduri Craiul cum arü face; că de o parte pacea cu Turcii îi arăta folosul sëu; de altă parte agonisita numelü, şi lăţimea stëpănirei sale, apoi şi rëscumpărarea unchiü-sëu despre Turcii de la Varna. Era îndemnatü tare şi de Unguri, Olbreht, së se oştëscă asupra Turcilorü. Timpländu-se atunce şi mörtea lui Friderich Împëratul Nemşescü, 'i-au căutatü a zăbovi cu rëspunsul solilorü, pënă la anul, legând pace trei anü cu Turcul, care s'a întăritü cu jurământü de ämbe părşile. — N. C.

Răsboiul când s'a'au bătut Stefan Vodă cu Hroiot, pe Siretū la Schee.

In anul 6994 venit'a'au Hroiot cu óste de la Ungurī asupra lui Stefan Vodă, căruia i-a'au eșitū Stefan Vodă cu óste înainte la Schee, pe Siretū; și dândū răsboiū vitezesce de ámbe părțile, într'o Lunī, Martie in 6, a'au perdutū Hroiot răsboiul și óstea, mai apoi și capul; însă cu mare primejdie lui Stefan Vodă, că i s'a'au pornitū calul de a'au căđutū glosă, câtū pușinū a'au fostū s'e incap'e in mâni-le vrăjmașilorū seī. Mai apoi, Hroiot fiind prinsū viū de Stefan Vodă, i-a'au tăiatū capul.

In anul 6998 a'au muritū și Craiul Ungurescū, carele mare nume de vitezie și-a'au lăsatū pe urmă; că nu numai cu Nemșii și cu vecinī seī răsboie cu norocū fece, ci și cu Turciī multe trebī a'au avutū, și de multe orī i-a'au biruitū. Éra pe urma lui státu Craiū Vladislav.

Intr'acestașū anū, a'au muritū Ión, feciorul Împ'eratului de Mosc, nepotul lui Stefan Vodă.

Éra in anul 7004, Iulie in 25, r'eșosat-a'au Alecsandru Vodă, feciorul lui Stefan Vodă, și 'l-a'au îngropatū in monăstirea Bistrișii, l'ing'e str'eșoșul seī Alecsandru Vodă¹⁾.

Răsboiul lui Stefan Vodă, când s'a'au bătut cu Albert Craiul, la codrul Cosminului, in anul 7005.

Albert, Craiul Leșescū, fiindū alesū de ț'era Craiū, dup'e Cazim'r tată-seū, a'au uitatū prieteșugul tăt'ane-seū ce avea cu Stefan Vodă. Nu făcea óste impotriva păg'ănilorū, cari in t'ote părțile fulgeraū și tr'ășniaū cu armele lorū. ca t'ne-tul, v'eșândū s'ăngele creștinilorū, și stropșindū volnicia tuturorū, immulțindū legea lui Mehmet cea spurcată; ce g'ăndi ca s'e'și arate vetezia asupra Moldovei, socotindū că prea lesne o va supune, sciindū că de multe orī se agiut'ar'ă Moldova de la Craiū Leșescū. Și string'endū óste acel Craiū, a'au scosū cuvintū că va s'e m'erg'e la Turci, s'e ia și s'e desbat'e cetatea Albă și Chilia, care cetăți le luase de la Stefan Vodă Sultan Baiazet; și înc'ă adăoge de sp'eria pre ai seī, đic'endū că Turciī mestecați cu Moldoveniī vorū c'e tr'eacă la Podolia. Și le-a'au datū scire ca toți s'e incalice, și s'e se impreune cu d'ensul la Liov, și a'au trimisū solī la Stefan Vodă de i-a'au datū scire s'e se g'ăteze s'e m'erg'ă cu d'ensul s'e bat'ă Chilia și cetatea Albă, și s'e'i g'ăteze stașii și hrană de óste. De care lucru a'au părutū bine lui Stefan Vodă, și cu bucurie mare a'au primitū pre solī, căci a'au făcutū óste asupra vrăjmașului seū. Numai ce a'au đisū că va veni acolo la locū cu óstea sa, subt Chilie.

1) In anul 6695, a'au desc'ălecatū Stefan Vodă t'ergul H'ărl'ăul, și a'au ziditū și biserica cea Domn'escū de p'etră, și curțile cele domnesci, cu zidurī cu totū, care staū p'ăn'ă ast'ăđi.

Intru acestū anū, 6999, s'e sc'ii cetitoriule că a'au ziditū Stefan Vodă biserica lui Sf. Nicolae, din t'ergu din Iași. De nu cređi, caut'ă la vel'etul ce scrie deasupra uș'eī b'isericeī, éra nu cum scrie inapoi.

La anul 7003, Stefan Vodă a'au ziditū sf'anta Episcopie, in t'ergū in Huși, hramul S'ăntilorū Apostoli Petru și Pavel, și curți domnesci, carile suntū surpate. Numai bec'irile staū p'ăn'e ast'ăđi. — *Simion Dasc'ălul.*

Cunoscând sfetnicii lui Craiul, alesu Episcopii, gândul lui, că va să facă ôste asupra lui Stefan Vodă, multu i-au adusă aminte, și'i dîcî se nu facă ôste improtiva dreptății, să întorcă mânia lui Dumnezeu spre insul. Éra el de gândul se nu s'au lăsat'i, ce încă dîcea aceloru Episcopii ai se: «Vouă vî este lucrul biserica să păziți, éra nu de rîsbôle să grijii; că gândul meü voi nu'l sciți, ce numai eü singuru; că de așu pricepe că haîna de pre mine scie gândul meü, in focu o așu băga!» Dece, mulți din boierii Leșesci socotiau că face indeadinsu să pérđă ôstea tótă, cum au și eșitu mai apoi la dînsul și dîcî-tórea: *in dîlele lui Olbreht, Șteahța aü peritü.*

De acêta Stefan Vodă prîndîndu veste de la Ungurii, cum Olbreht va să'î vie asupra'î cu ôste, că nici Ungurii nu erau bucuroși să cadă domnia Moldovei pre mâna Leșilor, măcar că Laslău, Craiul Unguresc, ce-î dîcî leșesce Vladislav, era frate lui Olbreht Craiului Leșesc, ce se numia Unguresce Albert. Trimis'au Stefan Vodă solii la Craiul Leșesc pre credincioșii boierii se, pre Tăutul Logofetul și pre Isan Visternicul, ca să pótă cunósce ceva de la Craiul, ce îi voia să facă, cariî nimică n'au cunoscutü. Căce, Craiul, cumuși îmbla cu înșelăciune, ascundîndu cuvîntul, pre solii cu bucurie i-au primitü, și darurile ce'î trimisese Stefan Vodă, cu mulțamită le-au luatü; și soliloru iarăși acelașu rîspunsü aü datü, cum este mergătoru la Turci. Mai apoi și solii se aü trimisü iar la Stefan Vodă, să'î întărăscă cuvîntul; éra el aü întorsü ôstea spre Pocuția.

Întelegîndu Stefan Vodă cum Craiul se apropie cu ôste la margine, iar aü trimisü solii inaintea lui Craiul, pre Tăutul Logofetul și pre Isan Visternicul, cu multe daruri; și 'l-aü tîmpinatü peste Nistru, și i-aü inchinatü darurile, și iarăși cu dragoste le-au primitü. Și deaciü aü trecutü Nistru pe la Mihălceii in cêta parte cu tótă ôstea sa, și aü venitü la Coșmani. Acolo 'și-aü descoperitü tótă viclenia cea ascunsă; că aü prinsü pre Tăutul Logofetul și pre Isan Visternicul, de'î băgă in obeze, și i-aü trimisü de i-aü inchișu in Liuv.

Éra Stefan Vodă, dacă aü întălesü de acêta (dentru iscódele ce avea între ôstea Leșescă, să scie de Craiul încotro merge cu ôstea Leșescă), cum Craiul 'l-aü viclenitü și vine asupra lui, și aü trecutü și Nistru cu 80,000 de ôste pre scrisóre, foră altă adunetură, de sîrgü aü trimisü in tóte părțile, in țéră, să'î stringă la tîrgul Romanului. Éra Albert aü șeșutü cu ôstea șapte dîle la Coșmani. Ci până a se stringe ôste lui Stefan Vodă, și până 'i-a veni ağıutorü, că și Craiul Unguresc 'i-aü trimisü 12,000 de ôste, cu Birtoc, Boevodul Ardélului, ce era cuscu lui Stefan Vodă, și de la Radul Vodă încă 'i-aü venitü ağıutorü ôste Muntenescă; și până a se stringere ôstea tótă la unü locü, éra Albertü aü purcesü cu ôstea de la Coșmani, și aü lovitü la Șipinți. Decî, vedîndu Stefan Vodă că'l impresóra vrějmașii se, aü tocmitü stréji, și aü trimisü improtiva Leșiloru ca să ție vadul la Prutu, la Cernăuți. Éra Stefan Vodă, in 27 de dîle a lui Avgustu, Duminică, aü eșitu din Suceva spre tîrgulu Romanului, cu tótă ôstea lui; și într'acea dî 'i-aü adusü limbă stréja lui, șese Leși; dintr'aceia pre trei aü trimisü la Impăratulu Turcului, éra pre trei 'i-aü spînzuratü. Decî, Craiul Leșesc aü venitü cu tótă puterea sa la cetatea Sucevei, Duminică, Septembrie 24, éra Marți in 26, de către séră, aü

incepută a batere cetatea. Și așa au bătut-o trei săptămâni, și ziua și noaptea, și nemică n'au folosită, nădejduindu că i se va închina țera, pentru că li se supăraseră cu Stefan Vodă întru atâte războaie fără odihnă și fără măsură ce făcea, de cu toții se bătea. Era țera socotia, că de nu li'î îndemănă cu al său, dără cu străinul mai multă neingăduință le va fi! Și încă vedându atâta pradă și răsipă ce făcea oștea Leșescă în țără, de imbla prin păduri de căuta prăzi și jacuri, siliau toți de se strîngeau la Romanu, unde le era viliagul. Așa țera strîngându-se, era din cetate câtă putea să apere; și ce răsipiau Leșii cu pușcele ziua, era noaptea tocmişa și întăria, de era munca loră înzădară. Era pre afară unde și afla Leșii răsipiți dreptă hrană, îi lega, îi tăia, de nu erau volnici să iese nice într'o parte; mai multă strica șie de câtă celorlă închiși, că în tôte zilele li se adăgia lipsa, și flămângiunea. Deci, fiindă Leșii cuprinși de atâte nevoi, prinseră a grăire rău de Craiul loră, înteu cu taină, era apoi în gura mare ilă vinuiau, că au venită fără cale, de i-au adusă ca să i părădă pre toți, și scotiau tôte semnele câte se făcure rele, că au fostă loră de arătare să fie concenia loră. Că înteu, în țera loră, într'ună pirău de nemică s'au înecată ună povodnică a lui Craiă; și când au fostă eșită din Liov, boii cari purtau erbăria, de vântă mare s'au risipită, de nu puteau să i strîngă. Asijderea ună țerană ce nebunise de capă, au fostă strigându în gura mare, și dicea: «Duceți-vă spre peirea vōstră, că nu veți mai veni!» Și pre ună șlehticiă i-au detunată sub cortă, și 12 cai a lui. Mai apoi, și ună popă de a loră, slujind la Liturgie, au scăpată Cuminătura loră giosă. Și alte semne rele s'au arătătă, de proociau toți că va fi sfârșitul loră cu rău și cu amară, cum s'au și timplată. Că vedându Craiul atâte cuvinte rele de densus, de la oștea sa, se temu ca să nu lă părăsescă și să fugă, și el să cadă în mâni-le vrăjmașiloră săi. S'au agtunsă cu solii frăține-său lui Vladislav, Craiul Ungurescū, ca să i împace; căci, sosise și agiutorul Ungurescū la Stefan Vodă. Și așa Birtos, Voevodul Ardélului, ce venise cu agiutorul Ungurescū, au trimisă solii săi la Albert Craiă să i spue că va veni singură pentru pace; și pre Stefan Vodă cu multe cuvinte i-au rugată să facă pace cu Craiul Leșescū. Și așa au intrată la mijlocul loră, și s'au dusă la Craiul Leșescū, de i-au împăcată într'acestă chipă, ca să se întorcă pre urma pe unde au venită, să nu mai strice țera pre altă locă. Și au dăruită Stefan Vodă cu multe daruri pre Birtos, Voevodul Ardélului; și s'au întorsă de au trecută iarăși la țera lui.

Intorsul lui Craiă de la Sucévă.

Atunce Olbreht, Craiul Leșescū, fiind de inimă rea bolnavă, au dată semnă de întorsă inapo, de care semnă toți erau bucuroși să lă audă, să se întorcă de la atâta flămângiune la casele loră. Și în 19 zile a lui Octomvrie, Gioi, s'au întorsă Craiul de la Sucévă; și n'au mersă pe calea ce venise, ci pe altă cale, pe unde era țera întrégă, spre codrul Cozminului. Simțindă Stefan Vodă că Leșii n'au mersă pe unde venise, ci spre codrul Cozminului mergă, îndată

aŭ trimisŭ dupě Craiŭ, de 'l-aŭ pohtitŭ sě nu ia spre codru, ci pre urma pre unde aŭ venitŭ; cã apoi vėdėndŭ țera paguba ce se va face de őstea Leșescã, nu va putea rėbda, ce vorŭ vrea sě'și apere a le sėle; de unde póte sě se aține de iznóvã vre unŭ lucru rėŭ, carele va strica și pacea. Ci Craiul mai bucurósŭ era deadreptul sě mėrgã sě iasě in țera sa; n'aŭ bãgãtŭ sėmã, ci 'și-aŭ pãzitŭ calea spre codrul Cozminului. Decŭ, Stefan Vodã, fiindŭ inherbintatŭ de rėsboiŭ, socotindŭ cã are vreme de a'și rėscumpãrare strimbãtatea de pre cela ce n'aŭ cãlcatŭ nu numai pacea cea vechė, ce aŭ avutŭ Domniŭ Moldovei cu Craiŭ Leșescŭ, ci și giurãmėntul și pacea ce legase atunce de curėnd, tocmindŭ sě se întorcã pre unde venise; decŭ, flŭ aține și agiutorul ce'ŭ venise de tutinderea (pretutinderea,) și őstea sa tótã, gata, strinsã și odihnitã, vėdėndŭ dobãnda de pre cei flãmãndŭ și slãbiți. Aŭ trimisŭ inainte ca sě apuce calea la codrul Cozminului, sě taie pãdurea, sě o ințineze, ca sě o pótã porni sě cađe asupra oștii, dacã vorŭ intra Leși in pãdure. Ɛrã singurŭ Stefan Vodã cu tótã őstea aŭ trasŭ dupě dėnșii, și cu duoe miŭ de Turci. Și a patra și i-aŭ agiunsŭ intrãndŭ in pãdure, Giol, 26 Octomvire, și luãndŭ agiutorŭ de la Dumneđeŭ, și cu ruga sãnției sale Precistei, și a sfãntului marelui mucenicŭ Dimitrie, 'l-aŭ lovitŭ din tóte pãrțile, și nãruindŭ copacii cei inținați, asupra lorŭ, multã oste Leșescã aŭ peritŭ, unŭ de oștenŭ, alțiŭ de țeranŭ, ce le cuprinsese calea ca cu o mreję, și alțiŭ de copacii inținați. Așa perđėnd pușcele, și lãsãndŭ stėgurile, carele tóte le-aŭ adunatŭ Stefan Vodã, Ɛrã Leși cine incotro aŭ pututŭ, așa s'aŭ risipitŭ prin pãdure, unde puține aŭ scãpatŭ afarã. Și singurŭ Craiul, cu puținei ce rėmãsese, stringėndu-se, s'aŭ adunatŭ intr'unŭ ocolŭ, la satŭ la Cosmin, și de acolo bulucindu-se aŭ eșitŭ la Cernãuți. Ɛrã őstea luŭ Stefan Vodã, cu dãnșii de asemenea mergea, bătãndu-se și tãindu-se, cãtŭ nice acei puținei Leși ce eșise din codru nu vrea fi scãpatŭ, de nu s'are fi incurcatŭ al nostri in carele Crãiesci și boieresci, de le-aŭ indelungatŭ vremea de fugitŭ. Și acolo aŭ venitŭ veste luŭ Stefan Vodã, cum vine și altã oste Leșescã intr'agiutorŭ luŭ Craiŭ; și atunce aŭ chiamatŭ pre Boldur Vornicul, și 'l-aŭ datŭ oste, și 'l-aŭ trimisŭ improtiva acei oști, și aŭ đisŭ sě le dea rėsboiŭ. Și așa Boldur Vornicul, luãndŭ oste de agiunsŭ, aŭ trecutŭ Prutul improtiva acei oști, Sãmbãtã sėra; și Duminicã diminėtã, Octomvrie 29, le-aŭ datŭ rėsboiŭ, și indatã 'l-aŭ risipitŭ cu agiutorul luŭ Dumneđeŭ și cu nėrocŭ luŭ Stefan Vodã; și multã vėrsare de sãnge s'aŭ fãcutŭ atunce in őstea Leșescã, la satŭ la Lențescŭ, unde se cunoscŭ ocopurile Leșilorŭ, fãcute de atunce, și pãnã astãđi. Și nemicã n'aŭ sciutŭ Craiŭ de venirea oștii aceea, nice de perirea ei.

Și intr'aceeași Duminicã trecėndŭ Craiul Prutul lã Cernãuți, i-aŭ lovitŭ o sãmã de oste a luŭ Stefan Vodã, de i-aŭ rėsipitŭ și i-aŭ tãiatŭ, cãtŭ abia aŭ scãpatŭ in sușŭ Craiul cu puținea oste de a sa. Și de acolo trecėndŭ Craiul spre țera sa, prin multe locuri aŭ lovitŭ Moldovenii, alesŭ pre Craiul, și pre cei scãpați dintr'acel pojar, de aŭ peritŭ mai toți. Cã Mazurii intorcėndu-se sě dea rėsboiŭ și sě apere pre Craiŭ și pre cei scãpați, dat-aŭ asupra luŭ Boldur Vornicul, de care s'aŭ pomenitŭ mai susŭ, cã era trimisŭ cu oste improtiva oștii Leșesci ce venia agiutorŭ luŭ Craiŭ; și mare perire aŭ fãcutŭ in-

tr'ensii, la satü la Şipinfi, câtü puşinü aü scäpatü in östea ce era strinsä längä Craiü. Şi aşa Craiul cu multä nevoie strecurändu-se aü trecutü la Sniatin, şi de acolo aü slobođitü östea pe acasä câtä römäsese; érá elü s'aü dusü la Liov.

Certarea celorü marü.

Dumneđeü celü direptü, celü ce cértä nedireptatea şi înaltä direptatea, cu câtä certare pedepsese pre cei ce calcä giurämëntul! Cä acestü Olbreht nu asupra pägänilorü, ci asupra Crestinilorü aü rëdicatü rësboiü. Nu da agiutorü celü ce nu avea odihnä de Turci, ci vra së släbéscä pre celü ce se lupta cu vrjajmaşul creştinilorü, căruia trebuia së-i deie tofi agiutorü. Ce Dumneđeü la tötä lipsa şi nevoia 'l-aü adusü pre acelu ce mergea cu atäta falä së stropsëscä şi së calce ţera, cela ce äntëiü nice taina sa nu o vrea së o spuie nimëruü, ce făcuse cuvëntü cä merge së ia Kilia şi cetatea Albä; şi äncä adäogia de di-cea, cä de ar sci haina de pre dënsul gândul lui, o arü băga in focü, érá mai apoi nice ai sëi nu-lü băgau in samä; ce era in zavistia celorü de casä, şi in băţjocurea tuturorü. Aşa şi cinstea, den şi in şi micşurändu-i-se, de inimä rea puşinü de n'aü muritü.

De capetele cele de frunte a Leşilorü ce s'aü aflatü perişi.

Aflatu-s'aü la acestü rësboiü perişi ömeni de frunte de la Leşi: doi fraţi Tincenski, şi Nicolaï Voevoda Ruski, şi Gavriil den Maraviş, şi Hervor; aşj-derea doi fraţi Grotov Humiţiki şi Murdelio, şi alţiü mulţi; cine-i póte scrie deamäruntul pre tofi? Alţiü aü căđutü la robie, cumu'i Tucinski, Zbigneve Pod-Comorü de Cracäü, Brohoţiki, Gargoviţiki, şi alţiü. Pre unü i-aü fostü spänzuratü ai nostri pe câte doi de përu; cä aü fostü ämbländü pre acea vreme pë-roşi, ca şi Nemţiü; şi alte batgiocuri multe le-aü făcutü, de se pomenesce şi până astäđi rëutatea ce le-aü fostü făcëndü.

Érá Stefan Vodä, dupë isbända cu norocü ce aü făcutü la acelu rësboiü, s'aü întorsü inapoi la scaunul seü, la Sucévä, cu mare laudä, ca unü biruitorü, mulţämindü lui Dumneđeü şi Maicü Precistiü. Şi aü sänşitü şi aü înfrumuseţatü bisericä ce aü fostü ziditä de dënsul pre numele sffintuluü marelui mucenicü Dimitrie, dändü laudä sänşiei sele, in tîrgü in Sucévä, ce este înainteä curţilorü Domnesci, care trăiesce şi până astäđi.

Đicü unü së se hie arëtatü lui Stefan Vodä, la acelu rësboiü, sfântul mucenicü Dimitrie, călare şi într'armatü, ca unü vitëzü, dändü agiutorü şi vilfä lui Stefan Vodä şi oştiü lui. Ce este de a şi credere, de vreme ce i-aü ziditü bisericä înfrumuseţatä.

Dupë aceea, dat-aü Stefan Vodä cuvëntü la tötä ţera, oştenü së se stringä la Hârläü, la điaua sfântuluü Nicolaï. Şi adunändu-se într'acea şi cu tofiü la Hâr-

lău, făcutu-le-aŭ ospetŭ tuturorŭ boierilorŭ ŝi tuturorŭ vitejilorŭ seŭ; ŝi cu darurŭ scumpe i-aŭ dăruitŭ pre dênșii. Ŝi de acolo i-aŭ slobođitŭ de aŭ mersŭ cineșŭ pre acasășŭ, învêtându-ŭ pre toți se dea laudă luŭ Dumneđeu pentru că tôte puterile sunt de la Dumneđeu, de susŭ.

Când aŭ prădatŭ Malcoci țera Leșescă.

În anul 7006, Martie în 11, aŭ intratŭ Malcoci în țera Leșescă cu multă mulțime de Turci; ŝi n'aŭ fostŭ cine le sta înprotivă. Ce multă pradă ŝi robie aŭ făcutŭ, ŝi aŭ agiunsŭ până mai susŭ de Liov 25 de popriști; ŝi de acolo s'aŭ întorsŭ prădândŭ țera ŝi arđendŭ; că se vedea că după acelu rêsboiŭ fără norocŭ ce făcuse Leșii cu Stefan Vodă, va fi perirea lorŭ.

Când aŭ prădatŭ Stefan Vodă țera Leșescă.

Intr'acelașŭ anŭ 7006, Iunie 22, Stefan Vodă, vrëndŭ se-șŭ întorcă despre Leșŭ strîmbătatea sa, strîns-aŭ țera, ŝi aŭ intratŭ la Podolia ŝi la Rusi. Trecut-aŭ ŝi de Liov, până la Lanțutŭ orașul, la apa Visloca, tôte satele arđendŭ ŝi prădândŭ. Ars-aŭ orașul Premisla, Radumnea, Prevolsca, Lanțutul, ŝi o cetate Terebul, ŝi multe averi aŭ luatŭ dintr'ansa, ŝi mulți joimirŭ aŭ scosŭ ŝi pre toți i-aŭ tăiatŭ, ŝi mai mulți aŭ arsŭ în cetate. Ŝi cetatea Buceciul multă nevoie aŭ avutŭ; ŝi Podhaețul aŭ arsŭ.

Si mulți ómeni, bărbați ŝi muierŭ, ŝi copii, i-aŭ luatŭ robi, mai multŭ de o sută de miŭ, ce i-aŭ aședatŭ Stefan Vodă în țera sa, de ŝi până astăđŭ trăiesce limba Rusescă în Moldova, alesŭ pre unde i-aŭ descălecatŭ. Érá Stefan Vodă, prădândŭ ŝi arđendŭ țera, s'aŭ întorsŭ înapoi cu mare dobîndă, ŝi fără nice o smintelă aŭ trecutŭ Nistrul în cêsta parte, la Halici, ŝi aŭ prădatŭ ŝi pe decêsta parte; ŝi aŭ venitŭ la scaunul seŭ, la Sucévă, cu mare bucurie ŝi biruință.

Pentru venirea Leșilorŭ de al doele rîndŭ în țeră.

În anul 7008, în luna luŭ Martie în 11 đile, Olbreht, Craiul Leșescŭ, vêđendŭ prada ŝi stricăciunea ce ŭ făcuse Stefan Vodă în țera luŭ, nu vru se lase, ci aŭ strînsŭ óste ŝi aŭ intratŭ în țeră, ŝi aŭ prinsŭ a prădare ŝi a stricare țera până la Botoșeni. Érá Stefan Vodă, dacă aŭ înțelesŭ, strîns'aŭ de sirgŭ oștile seŭ, ŝi aŭ eșitŭ înainte acei oști Leșesci, de ŭ aŭ datŭ rêsboiŭ la tirgŭ la Botoșeni. Ŝi cu voia luŭ Dumneđeu aŭ perdutŭ Leșii rêsboiul, ŝi rêmase isbânda la Stefan Vodă, cu multă vêrsare de sânge din óstea Leșescă.

Mulți au perit, și mulți au luat vii în robie¹⁾. Inșă, de această bătălie nu scrie Letopisețul Leșesc; érá cel Moldovenescú scrie de acestú răsboiú a lui Ștefan Vodă, ce au avutú cu Leșif la Botoșeni, precum pomenesce mai susú²⁾.

Impăcăciunea lui Ștefan Vodă cu Craiul Leșescú.

În anul 7009 Ștefan Vodă lăsându inima cea neprietinésă, s'au împécătú cu Craiul Leșescú, și mare tocmală au legatú, nu că dóră s'au temutú de puterea lorú; care se ispitise, și răsboiú făcuse și cu Leșif, și cu Turcú, și de multe ori îi biruise, că și cu alți megieși de pin pregíurú avéndú sfadă, nici odată nu s'au plecatú; ce pentru sé cunóscă tótă creștinătatea că n'au fostú pentru densusl începătura, că n'au rădicatú elú ántéiú asupra lui Craiú, ce Craiul fără cale și fără scire au venitú asupra lui, de unde s'au întorsú cu rușine. Mai apoi ca sé aráte că mai multú póte sé ștrice el lui Craiú, au intratú de i-au arsú tîrgurile, și i-au lovitú podaniú; nice au avutú cine sé-í stea înainte, ce cu mare dobîndă s'au învirtejitú în țera sa în Moldova. Și de au venitú Craiul cu óste în Moldova, dobîndă au adusú lui Ștefan Vodă, că s'au ámplutú de jacurile Leșesci. Așijderea de au mersú Ștefan Vodă în țera Leșescă, cu plinú s'au întorsú în țera sa. Érá la pace pré lesne se priimi, ca sé 'lú conóscă că fie la ce ilú vorú cerca, este gata, și la pace și la gílcévă. Dece, pacea o au legatú într'acesta chipú, ca sé 'i fie de agíutorú împrotiva fie-cărui neprietenú. Érá pribegii de ámbé părțile sé nu'í priimésă. Érá de s'are întimpla vre unui Domnú a Moldovei sé éșé de nevoia Turcilorú în țera Leșescă, sé 'l priimésă, și în totú chipul sé nevoiesă sé 'lú așeđe la Domnie. Așijderea Domniú Moldovei deapururea sé aibă urechí deschise despre Turcú sé dea scire lui Craiú de gîndurile lorú. Érá gíudecata celorú cu strîmbătate de la margine, sé se facă de ámbé părțile la margine³⁾.

De unú Petru Vodă ce i'au táiatú capul Craiul Leșescú.

În anul 7009 au trimisú Ștefan Vodă solii seí la Craiul Leșescú la Săimú, pofindú pre tocma și legătura ce au avutú ca sé 'i dea pre Petrul Vodă, feciorul lui Iieș Vodă, că au simșítú că pre mulți Domni și boieri Leșesci îi întorsése spre sine, și îi îndemna sé facă óste asupra lui Ștefan Vodă, ca sé

¹⁾. Cărorú multă cazná le făcea Moldovenii, că au pusú Ștefan Vodă de au aratú pre o culme de deal la Botoșeni, și au sémănatú ghindă, și s'au făcutú dumbravă care trăiesce și în ziua de astăzi, de se vedú copacii mari și groși. — *Evstratie Logofétul*.

²⁾. Într'acestașú anú, Martie, s'au pristăvitú Dómna Despina a Radului Vodă ce era robită de Ștefan Vodă, când luase cetatea Dâmbovița, și cu cinste o au îngropatú în monas-tirea Putna. — *Simion Dascalul*.

³⁾. Neculaí Costin, descriindú împregíurările campaniei Rigái Poloniei asupra lui Ștefan cel mare, cu totul altú felú de câtú Ureche, tótă această bucată, din priciualungimei ei, amú pus'o la sfirșitul tomului, veđi Apendics V.

ia Domnia de la dânsul, și se gîruia să se plece cu tótă țera subt ascultarea Leșilor. De care lucru multă sfătuiră in Seimă, că mulți erau lui Petru Vodă apărători. Mai apoi, socotiră să nu cumva zedêrască pre Stefan Vodă să le fie a stricare pacea, pentru ce și ei se găteau să mêrgă la Prusi. Atunce au tăiată capul lui Petru Vodă, la tîrgă la Cihov, înainte soliloră lui Stefan Vodă¹⁾.

Acesta era Petru Vodă ce s'au pomenitū mai susū, că 'l-au gonitū Stefan Vodă den țeră, și s'au dusū in țera Ungurêscă, și 'l-au luatū Stefan Vodă Domnia. Êră elū fiindū in țera Ungurêscă, au îndemnatū pre Mătieșū, Craiul Ungurescū, de s'au rēdicatū cu ôste asupra lui Stefan Vodă, la Baia, și tótă ôstea 'l-au topitū, cum s'au pomenitū, că abia au scăpatū Craiul Mătieșū. Êră dacā au muritū Mătieșū Craiul Ungurescū, perdu Petru Vodă nădejdea de a se mai agiutorire de la Craiul Ungurescū. Vēdēnd-î și vrajba ce intrase între Leși și între Moldoveni, au socotitū că între acele amestecături va putea s'êși facă și el locū la Moldova, și să dobândescă țera; s'au lăsatū de Unguri, și au trecutū in țera Leșescă unde și capul și-au pusū, cum s'au pomenitū mai sus. De mórtea acestui Patru Vodă nu scriū toți intr'unū chipū; că letopiseșul Moldovenescū scrie, că dacā au venitū Stefan Vodă cu ôste Muntenescă, s'au lovitū cu Petru Vodă pe Siretū la Doljesci, și al doile rōndū la Orbicū, unde totū au isbânditū Stefan Vodă, și au prinsū pre Petru Vodă, și 'l-au tăiatū capul. Êră Cronicarul celū Lătinescū scrie, că dacā au biruitū Stefan Vodă pre Petru Vodă, au năznitū Petru Vodă și au trecutū la Unguri; și de aci tôte pre rāndū, cum scrie mai susū. Ci orī cum au fostū, se tocmescū, că isbānda au fostū la Stefan Vodă; êră lui Petru Vodă 'l-au tăiatū capul.

De mórtea lui Albert, Craiul Leșescū.

In anul 7009, Albert, Craiul Leșescū, gătindu-se cu mare ôstesē mērgē asupra Prusilorū, n'au sēvirșitū, ce au muritū. Êră pe urmă făcēndū țera sfatū pre tocmala lorū, au rēdicatū pre Alecsandru, fratele lui Olbreht, la crăie, cu carele pacea ce făcuse Stefan Vodă cu frate-sēū Olbreht, de nu'l vrea fi apucatū mórtea, cum se va arăta mai jos, multă risipă țerilorū sē vrea hi făcutū²⁾.

¹⁾ In anul 1501 s'au strinsū Seim in țera Leșescă la Petricov. Venit'au sol la acel Seim de la Stefan Vodă de aș cerutū pe Petru Vodă... Socotit-au Craiul ce arū face? sē dea pe unū omū nevinovatū, și care s'au plecatū la Crăie, se părea lucru tirānescū; sē fie iarăși neprietenilorū lui Stefan Vodă, era improtiva așejământurilor legate între sine. Și înțelesese Craiul că de nu-l va da, ôste se va face pentru dînsul. Craiul era gata sē purcēdă la Prusi. N'au cutezatū a lăsa cerirea lui Stefan Vodă, sēși lase in urma sa neprietinī; ci din sfatul tuturor au aflatū sē nu dea pe Petru Vodă, ci înainte solilorū lui Stefan Vodă au poruncitū de 'l-au tăiatū capul. Și pentru sē dīcă norodul că 'l-au omoritū pe dreptate, au poruncitū Craiul de aș sunatū, precum Petru Bodă au făcutū cărți viclene. Și deci, au pornitū inapoī pre solii lui Stefan Vodă. *Neculaș Costin*.

²⁾ Dupē ce se obārși Seimul de la Petricovū, s'au pornitū Craiul la Prusi; și sositū la Torun, au trimisū sol la maī marele Prusilorū, sfātuindu-lū sē vie de bună voia sa, sē i se plece lui, de câtū sē vađă armele Leșesci asupra-și.

În anul 7010, prestăvitu-s'au Paisie Arhimandritul și Egumenul monastirei Putnei. Într'acestași an, Augușt 4, prestăvitu-s'au Atanasie Bolsun, amândoi lăudați de viață bună și curată; cari, în viața lor, nule-au lipsitu cele ce se cade vieței păstorești a face.

Cum au luat Ștefan Vodă Pocușia de la Leși.

Ștefan Vodă, fiindu ca un leu gata de apucat, ce nu-lu pôte nime îmblânđi, și lu odihna altuia îi pãrea cu pagubă, au intrat cu ôste în țera Leșescă, și au prădat Pocușia, și o au luat, și dicea că acel olat 'l-au luat Leși de la Moldoveni fără cale. Atunci Craiul, după ce au făcut sfat pentru Pocușia, ce o luase Ștefan Vodă, au strins ôste pe bani, și o au trimis de au intrat în țera, și multă pagubă au făcut; și atâta s'au fost supărat la ai noștri, până s'au rugat cu toții lui Ștefan Vodă de au eșit de la Pocușia; însă, mai mult de bôlă ce au avut, de pódagrie; și cetățile ce luase le-au întors.

Êra Olbrecht, Craiul Leșesc, așteptându răspunsul s'î vie de la Prusi, când Prusii erau îndemnați de Nemți s' se rocoșesc asupra Leșilor, ce au răspuns Prusii, că ei sunt plecați Leșilor, urnind până le-a veni agiutor de la Nemți; ce într'aceste amestecături ce erau între Leși și între Prusi, au murit Olbrecht, Craiul Leșesc, de ciumă, și 'l-au dus în Cracău de 'l-au îngropat. Acest Craiu n'au fost insurat.

Êra tòmna, precum scriu Letopiseșele Leșesci și Mihovie, venit-au Sahman Girei Sultan Hanul ôrdelor de peste Volga, feciorul lui Ahman, într'agiutorul Litvei asupra Moscalilor. Serie Cromer, ca la o sută de mii de Turci s' fie fost cu acel Han. Și au mers Hanul cu ôstea sa la țera Sibirului, și au stătu sub Novogorod, și au prădat țera Moscului până la Bransco, și au dobândit Novogorodul, și alte cetăți s'au închinat.

Dacă au murit Olbrecht, Craiul Leșesc, s'au strins țera la Seim la Petricov, fiind cap Seimului Friderich, Arhiepiscopul Gneznii, care deodată și Episcopul Cracăului și Cardinal. Stătu mult pentru ales Craiului nou, fiind multe și nepotrivate socotelile Leșilor, pe care dintre feciorii lui Cazimir Craiu 'și-ar alege șe Craiu; că mulți poftiau s' redice Craiu pre Vladislav, Craiul Unguresc, dicendu că Vladislav cu averea sa va lăți și va intemeia Crăia, și 'l va apăra de Turci și de Tătari. Alții poftiau pre Jigmond. Ce au biruit socotela celora ce poftiau pre Alecsandru, Cnezul Litvei; căci erau și mai mulți, și au avut dovadă mai bună pre alesul Crăiei Leșesci — *N. C.*

Neculai Costin, după aceste, incepe descrierea ceremoniilor urmate la coroașia Rigilor Poloni. — Veđi acestă bucată la sfârșitul tomului, Apendics VI. — Și apoi iarăși urmăz: «După ce au stătu Alecsandru, Cnezul Litvei, la Crăia Leșescă, îndată se grăbi a merge cu ôste asupra Tătarilor de la Volga, cari se rocoșes pe Hanul lor, și cerea Hanul agiutor de la Craiul Leșesc. Rocoșindu-se Tătarii acei de peste Volga pe Hanul lor, neputendu sta Hanul, au fost fugit la cetatea Albă cu trei-deci de mii de tătari, că se agiunsesse Tătarii ce se rocoșise cu Mengli-Gerei, Hanul Crimului. Dec, Hanul acesta au dat scire la Turci; și vrându Turcii s'lu prinđă de la cetatea Albă, elu au fugit și de acolo pin pustie, și au mers la Kiev. Ce și acolo n'au putut sta fără grije, că prinđendu-lu Vocvodul Kievului 'l-au trimis la Vilna în Litva, și acolo i s'au porocitu s' aștepte venirea Craiului. Ce pre urmă, vđendu-lu că âmblă s' scape și de acolo, 'l-au închis cu pază tare. — *N. C.*

DE MÔRTEA LUI STEFAN VODĂ

În anul 7012, nu multă vreme dacă s'aŭ întorsŭ Stefan Vodă de la Pocuția, la scaunul seŭ, la Sucévă, fiindŭ bolnavŭ și slabŭ de anŭ, ca unŭ omŭ ce era într'atâția anŭ, în *patruzeci și șapte*, totŭ în răsbóie și ostenele, și neodihnă, în tóte părțile, de se bătea cu toți, și după multe răsbóie cu norocŭ ce aŭ făcutŭ, cu mare jële aŭ răposatŭ Marți, Iulie în 2.

Era acestŭ Stefan Vodă omŭ nu mare la statŭ, mániosŭ, și degrabă vërșa sânge nevinovatŭ; de multe ori la ospețe omora fórá județŭ. Érá întregŭ la minte, nelenevosŭ, și lucrul seŭ scia sê-lŭ acopere; și unde nu cugetaŭ, acolo îlŭ aflaŭ. La lucruri de răsbóie meșterŭ; unde era nevoie, însuși se víra, ca vëdëndu-lŭ al seŭ sê nu îndêrpeze. Și pentru aceea, rarŭ rêsboiŭ de nu biruŭa. Așjderea și unde-lŭ biruŭaŭ alții, nu perdea nădejdea; că sciindu-se cădută josŭ se rēdica deasupra biruitorilorŭ.

Érá după mórtea lui, și fiul seŭ Bogdan Vodă urma lui luase de lucrurile vitezesci; cum se tēmplă din pomul bunŭ și ródă bună se face. Îngropat-aŭ pre Stefan Vodă în monastirea Putna, cu multă jële și plîngere tuturorŭ locuitorilorŭ țerei, câtŭ plîngeaŭ toți ca după unŭ părinte a lorŭ; că cunosceaŭ toți că s'aŭ scăpatŭ de multŭ bine și apărare. Ce după mórtea lui, îi diceaŭ *sfântul Stefan Vodă*, nu pentru sufletŭ, că este în mâna lui Dumnezeu, că elŭ încă aŭ fostŭ omŭ cu păcate, cîpētru lucrurile sele cele vitezesci, carele nimene din Domnŭ, nice mai înainte, nice după aceia, nu 'l-aŭ agiŭnsŭ.

Fost-aŭ mai 'nainte de mórtea lui Stefan Vodă, într'același anŭ, iérnă grea și gerósă, câtŭ n'aŭ mai fostŭ iérnă ca aceea nice o dată. Érá peste vară aŭ fostŭ ploii grele și povóe de ape. câtŭ s'aŭ făcutŭ multă innecare.

Domnit-aŭ Stefan Vodă 47 de anŭ, 2 luni și 3 sēptēmāni; și aŭ ziditŭ 44 de monastiri și biserici; și era însuși *fiitorŭ peste tótă țera*.

Érá înainte sēvărșirei sele, chemat-aŭ Vlădicii, și toți sftenicii seŭ, boierii mari, și alții toți câtŭ s'aŭ prilejitŭ, arētându-le cum nu vorŭ putea ține țera, precum o aŭ ținutŭ elŭ; ci, socotindŭ de câtŭ toți mai puternicŭ pre Turcŭ și mai întēleptŭ, aŭ datŭ invēțatură sê se inchine Turculŭ.

CAP. XIII.

De domnia lui Bogdan Vodă colū orbū și grozavū, feciorul lui Stefan Vodă celui bunū, in anul 7012, Iulie¹⁾.

După mórtea lui Stefan Vodă, *cu voia tuturorū locuitorilorū țerei*, aū rēdicatū Domnū pre Bogdan Vodă, feciorul lui Stefan Vodă, puținū despărțitū de firea tātāne-seū: că de nu i-aū agiunsū aniū, éră lucruri mari aū apucatū.

Bogdan Vodă, dacā aū stātutū Domnū, aū socotitū ântēiū sē-și întărăscā lucrurile cu megieșiū, și sē-și arate nume bunū²⁾. Pre învătătura tātāne-seū, lui Stefan Vodă, trimis-aū la Impărăția Turcilorū pre Tăutul Logofētul celū mare cu slujitorī, pedestrime dārābanī, de aū dusū birul, de ce pungī de bani, și s'aū închinatū cu tōtā țera la Sultan Suleiman³⁾, Impēratul Turcescū. Éră Impărăția, de bucurie mare, cu dragoste i-aū primitū, și aū dārūitū toți banī Tăutului Logofētului celū mare; și i-aū adusū in țérā, și s'aū apucatū cu acei banī de aū ziditū o iscusitā besericā, in satū in Bălīnesci, pe Siretū, in ținutulū Sucevei, care trāesce și până astā-đī.

Intr'aceeași vreme, trimis-aū solī seī și la Craful Leșescū, intr'alte trebī, ca sē poftēscā pe sora lui Craiū, pre Elisafra, și sē-i întōrcā Tesmenița și Cișives, care le oprise tātāne-sēū și nu le întorsēse⁴⁾. Ci muma lui Crafu n'aū primitū sē se facā acestū lucru, căce nu era de legea Papii. Numai ce aū mul-

¹⁾ Inaintea Domniei lui Bogdan Vodă, compilerii Evstrati, Simion și Misail, cuprindū unū tractatū geograficū și politicū asupra țērilorū megieșe cu Moldova, adecā: Polonia, Tagaria, Turcia, Ungaria și Transilvania. Veđi acestū tractatū la sfīrșitul tomului. Apendics VII.

²⁾ Mórtea, hotarul vieței omului. hotărăesce lucrurile, și așīță ori bine de celū bunū, ori rēu de celū rēu Domnū a grāi norōdul; precum și lui Stefan Vodă, cređū, dupē mórtea lui, mai multū și mai tare i-aū đisū celū bunū. Nemuritorū nume este acestū Epitetū: *bunū*. Uitați-vē, Domnī, la acestū nesticatū și nemāncatū de vermī nume bunū, cātāndu-vē sē-lū urmași, și urmāndū sē-lū agonisiși. Fericitū Domnul dupē a cārūia viață jēlesce norodul și-lū uumesce bunū, blāndū și blāstivū. — *N. C.*

³⁾ *Amurat*, đice Neculai Costin. Éră Simion Dascalul, deși in textul lui Urechi păstrēzā numele Impēratului Soleiman, adaoge a đice pe margine: «Pōte sē o fi închinatū la Sultan Baiazet, că elū era pe acea vreme Impēratū.»—*Red.*

⁴⁾ Și le-aū fostū stēpinindū încă Bogdan Vodă, precum scrie Mehovie; și nu le întorsēse Leșilorū, ori că macar nu le avea aceste Bogdan Vodă, érā gāndea sē le ia de la Leși; intr'altū chipū nu pōte afla cronicarul Leșescū. Vrēndū Bogdan Vodă sē se arāte Leșilorū și blāndū, și simețū. N'aū primitū nici fata, nici muma fetei pre Bogdan Vodă..... Inșā, nevrēndū Leșiū sē întārite pre Bogdan Vodă, și din priēten sē-lū facā nepriētenū, aū arūncatū asupra fetei, cum nu va fata; și mulțāmindū Craiul de daruri lui Bogdan Vodă prin solī, érā pentru logodnā aū arātātū lucru Indoitū. Alecsandru, Craiul Leșescū, dupē ce aū pornitū solī lui Bogdan Vodă, n'aū fostū fōrā grije de Podolia și de țera Rusescā; ce sfātuia cum arū putea sē depārteze pre Bogdan Vodă de la Pocuția; și orōnduise lefe slujitorilorū, pentru apārarea țerei Leșesci la margine. — *N. C.*

țămîtu către soli pentru ce au întorsu acele tîrguri;  ra pentru logodn  au ndelungat  intr'alt  dată.

C nd au pr dat  Bogdan Vodă Pocuția.

Dup  solia d'ant eu ce au trimis  Bogdan Vodă la Craiul Leșesc  pentru soră-sa, n'au perdut  n dejdea; că ințelg nd  c  muma fetei și a lui Crai  au murit , indat  au poftorit  solia, socotind  c  după m rtea b tr nei nu va fi cine să 'i stea improtiv ; ci Craiul iar au indelungat  pe altă dată, că vedea pre sor -sa că nu va s  m rg  dup  Bogdan Vodă, c ce era prea grozav  la față, și orb  de un  ochi . Dec , v d nd  Bogdan Vodă, că cu bine nu 'și va folosi, ci socoti să 'și r scumpere rușinea sa cu s nge nevinovat ; și l s nd  inima cea prietenesc , de arme s'au apucat ; și string ndu-și t t  țera au intrat  in țera Leșesc , și au lovit  Pocuția, și au pus   menii sel in ea;  ra el , pr d nd , s'au întorsu inapoi.

V d nd  Leșii paguba ce le făcuse Bogdan Vodă, nu suferir , ci strinseră  ste cu l f , și pre  menii lui Bogdan Vodă ce 'i l sase in Pocuția i-au impinsu inapoi¹⁾. Și intr'acel  r sboi  au perit  doi frați, feciorii de boieri Leșesci, feciorii lui Trusii; și deacii au intrat   stea Leșesc  in țera Moldovei, de au

¹⁾. Leșii, v d nd  paguba de Bogdan Vodă f cut , trimis'au patru mi  pe oștenii, cu bani făcuți, și prea lesne au impinsu pe  menii lui Bogdan Vodă din Pocuția. Si pre urmă au intrat  Leșii in țer  de au pr dat  p n  la Botoșeni, unde au perit  doi frați Șlehtici, ce le diceau Ștrus,  meni aleși și vitezi, tineri, am ndoi p d ba Șlehtii Rusesci. Alerg nd  mai in l untru cu 80 de oșteni pentru prad , dat'au peste c ti-va Moldoveni de a lui Bogdan Vodă, și acolo au c țut  am ndoi frații. Era numele acelor  doi frați Cișeșni și Georgie și duc ndu-i la Bogdan Vodă, impreun  cu alți robiți, le-au t iet  capetele indat  inaintea sa. Ce și ac st  perire acelor  puținei Leși, mare perire au adus  țereii; c  indat  agiung nd  pre  menii lui Bogdan Vodă, și d nd  r sboi  tare, au r mas  biruiți Moldovenii. Perit'au intr'acel  r sboi  P rc labil de Hotin ;  ra Corpaci  Hatmanul abia au sc pat , i  scrie cronicarul Leșesc . Prins'au pre mulți boicri de țer , și pre toți, in m nia acelor  doi frați, i-au omorit  in Camenița.  ra cum s'au ob rșit  ac st  oștire cu Bogdan Vodă, nu scrie Leavul Mehoveta nice Vapouski.

Dice Cromer, cronicarul Leșesc , că au aflat  c  cu tocma la inre Bogdan Vodă și inre Alecsandru, Cnézul Leșesc , s'au hot rit  inre d nșii armele; și dovad  pune cronicarul  din scrisoarea Craiului ce s'au aflat  in visteriile Craic ului, cari scrisori de plin dovedesc ; precum și a treia  r , dup  r sboiul și prada Leșilor ce au f cut  in țer , au mai trimis  Bogdan Vodă trei soli la Craiul Leșesc , și au aș dat  inre d nșii aceste legături: Să dea Craiul pre sor -sa Elisafra dup  Bogdan Vodă; numai, să priimesc  Bogdan Vodă obiceielc bisericeii Apusului cu t t  curtea sa; să urmeze r n uelile R mleneșci, și să facă biserici in țer , in care preuții papistași pe or nduella Papii de r nd  s  slujesc , și singur  Papa s  int r esc  cununia lui Bogdan Vodă cu sora lui Craiu Alecsandru. Și să se plece Bogdan Vodă, cu t t  țera, Craiilor Leșesci; și aș , impreun  cu alți Domni creștini, Bogdan Vodă s  r dice  ste asupra Turcului. Ce aceste nu s'au putut  hotări inre Bogdan Vodă și inre Craiul Alecsandru, pentru m rtea Craiului Alesandru ce s'au t mplat ; și au r mas  neisprăvite nici de o parte. Că st nd  Jigmond Crai , pe urma frăține-seu lui Alecsandru, t te acele s'au uitat . Și scrie cronicarul Leșesc , cum să le fie trimis  t te acele scrisori Bogdan Vodă la Jigmond, Craiul Leșesc .—N. C.

făcută multă pagubă și peire, și au prădată până la Botoșeni; prindându pre o sémă de boierii de țeră, și in mânia pentru cei doi frați ce au peritū in rēsbóiū, pre toți i-au tălētū in Camenița. Bogdan Vodă s'au ispititū și a treia óră de au trimisū solī la Craiul Leșescū, dóră orū putea sē facă intr'unū chipū sē 'i dea Craiul pre soșsa. Érá Craiul au făgăduitū, însă intr'acestū chipū, că Bogdan Vodă sē ție legea lui Craiū, și sē fie plecatū Crailorū Leșesci. Și curând atunceși tēmplāndu-se mórtea lui Craiū, Jigmond n'au plinitū făgăduința.

Rēsbóiul lui Radul Vodă cu Bogdan Vodă.

Pre acea vreme, Radul Vodă, Domnul Muntenescū, neavēndū nice o pricină asupra lui Bogdan Vodă, s'au sculatū cu tótă puterea sa, și cu Roman Pribagul, de au intratū in țeră; și au prădatū și au arsū ținutul Putnei, și pe de ceea parte de Siretū, de, multă pradă și peire au făcutū, și s'au întorsū fōră de nice o smintēlă.

In anul 7015, vēđēndū Bogdan Vodă¹⁾, câtă pagubă 'i-au făcutū Radul Vodă in țeră, n'au suferitū; ci au socotitū sē 'și rescumpere strāmbătatea mai cu asupră: una, pentru scārba și paguba ce 'i făcuse Radul Vodă; alta, și pentru vitezia ce avea; că socotindū ca sē nu pēră numele celī de vitezie, ca sē đicā megieșii că au muritū și elū ca tatā-seū. Sculatu-s'au cu tótă puterea sa, și au trasū intr'agītorū și Sēcui, și au intratū in țera Muntenescă până la Rētezași, la movila Căeatii, de ceta parte de Rōmnicū, 28 Octomvrie; și au stātutū acolo đece đile de au prădatū și au arsū din Milcov până in Rōmnicū, și in gīosū pe ambe părțile, până la Siretū. Și acolo de la Radul Vodă 'l-au tēmpinatū solū, unū cālugērū anume Macsimian, feciorul lui Despotū, Domnul Sērbescū²⁾; și s'au rugatū lui Bogdan Vodă sē facă pace cu Radul Vodă, pentru că suntū creștinī, și de o sēminție. Decī, Bogdan Vodă, vēđēndū rugāmințea de la acelū cālugērū, au făcutū pace pentru voia lui; și au trimisū solī la Radul Vodă; și atunce Radul Vodă cu boierii seī au gīuratū pe sfānta Evangelie ca sē fie pace neclintitā; și hotarul celū bētrānū, pe unde au fostū au lāsātū; și sē întōrcă Radul Vodă tótă prada și arderea câtă făcuse in țera Moldovei, la ținutul Putnei; și s'au întorsū Bogdan Vodă cu pace.

Cronicile cele Leșesci, de aceste doē povestī, ce au mersū Radul Vodă cu Roman Pribagul de au prădatū ținutul Putnei, și cum au mersū Bogdan Vodă in țera Muntenescă asupra Radului Vodă, nemică nu însămnă, nice se află scrisū.

In anul 7016, dupē Pasci, au rēposatū Radul Vodă, Domnul Muntenescū, și au stātutū la Domnie Mihnea Vodă, carele au tălātū boierii.³⁾

¹⁾. Vēđēndū Bogdan Vodă paguba țerei sale, n'au pututū suferi atāta risipă. La ómenī mari cu greū se pōte rābda cele ce aducū micșurare și uitare cinstei numelui lorū. Socotindū hārnicia și numele tatānc-seū, lui Stefan Vodă, sē nu pēră, fiindū și elū ispititū in câteva rōnduri cu lucrurile rēsbóielorū, spre care mai multū îi era firea plecată.—N. C.

²⁾. De nēmul Despoților Rēscesci.—N. C.

³⁾. Au deprinsū lumea a đice, că de nu ar fi mórte in lume mai bine arū fi. Ce mare greșelā facū intr'acēsta, că nu numai firei ómenesci, ce și politiei lumesci este trebuitōre in lume mórtea. Cum

După aceea, la anul 7017, Aprilie. întâi, s'aă prestăvită David Mitropolitul.

Când aă prădată Bogdan Vodă țera Leșescă, și aă aglunsă pên la Liov, in anul 7017.

După multe solii ce trimisese Bogdan Vodă la Craiul Leșescă pentru so-ră-sa Elisafta, pre care o aă cerșută, și vëndendă că nu va se 'i-o dea, aă so-cotită că are vreme s'și rēscumpere rușinea sa despre Craiul Leșescă cu sânge nevinovată, și aă începută a stringere ôste. Ce, vëndendă Craiul Ungurescă vrajba ce intrase între dēnșii, și simțindă că Bogdan Vodă face ôste asupra Leșilor, aă trimisă solă pre Stefan Telețni, ca s'și pôtē împăca; ci nimică n'aă folosită, că Bogdan Vodă aă pripită cu ôstea, și aă trecută apa Nistrului, Vineri, Iunie 29, și aă intrată la Rusi in Podolia, și Sâmbătă aă sosită la Camenița; și de acolo aă sloboșită ôstea se prade țera, dându-le vină că n'aă lege, pentru strimbătăși ce facă; alta, pentru că va s'și pēscumpere Pocuția; a trefa, și pentru sora lui Craiul, Elisafta, ce 'i-o giuruisse Alecsandru Craiu. Decă, arđendă și prădândă țera, s'aă trasă la Liov, și aă bătută tērgul, și pu-țin de nu 'l-aă dobândită; și đicū că singură Bogdan Vodă aă lovită cu sulia in pórta Liovului, care semnă se cunósce și astăđi, și nice Leși nu tăgăduiescă; și aă prădată impregiură, și aă arsă pretutinderea; și aă arsă Rohatinul ora-șul, și multă avere aă luată. Atunce aă luată și clopotul celū mare de la Roha-tin, și 'l-aă pusă la Mitropolie in Sucévă; și mulți țerani și boieri aă robită, și Domni lorū âncă i-aă prinsă, și cu mare isbândă s'aă intorsă la scaunul seū, la Sucévă, fôră de nică o smintělă; și robilorū ce 'i adusese din țera Le-șescă le-aă împărțită hotarū in țera sa ¹⁾.

După aceea 'și-aă luată Dómna din țeră, și aă făcută pre Stefan Vodă celū tēnērū.

După isbânda cu norocū ce aă făcută Bogdan Vodă in țera Leșescă, iată 'l veni de la Dumneđeū osândă asupră, cum grăiesce și Prorocul David: «Lacū aă

și aice se se uite la Radu Vodă, de nu 'l-ar fi hotărâtă mórtea, iarăși s'ar fi așitătă peire și risipă țerei Muntenesci. Că cine era Bogdan Vodă pre acea vreme, n'ar fi trecută se nu fie rēscumpērătă despre Radu Vodă stricăciunea țerei sele, irăși cu risipa sērăcilorū locuitorī a țerei Muntenesci. Decă, trebuitore este in lume mórtea, care nu altă, ce hotarū face lucrurilorū omenesci. Murit'aă Radul Vodă, in anul 7016, după Pasci, și aă stătută in locul lui Domnū țerei Muntenesci, Mihnea Vodă celū rēū și cumplită, ce aă omorită pre boierii Muntenesci. Rēū aă deprins a pērea a o sēmă de Domnia acestorū țeri; căci pre cei rēi și cumpliși Domni îi hulesce lumea. Ar vrea de toși intr'unū chipū se scrie istoriile lumii, ce acesta in zădar o facă. Căci, de s'ar lăuda numele Domnilorū celorū rēi și cumpliși, intr'unū chipū cu numele celorū bunī și milostivi Domni, nemica altă nu ar fi, fără numai hulă celorū bunī și laudă celorū rēi. Ce, căci muritorii mai multū alérgă după laudă de câtū după hulă, arū alerga toși domni după rēutăși și tiraniū.—N. C.

¹⁾. Eraū bucuroși și Caminițenii lui Bogdan Vodă, fiindū de lege pravoslavnicī toși Podolenii, și pesemne avēndū dodăélă de Leși pentru lege, se fie toși uniași, cum mai apoi in đilele lui Ión alū treile Sobieșki, Craiul, totă țera Leșescă, Rusescă, și Podolia făcuse unie. Auđit-amū spuindū tată-meū, Miron Logofătul, cum ținea minte că era scrisū in pórta Liovului chipul lui Bogdan Vodă, și după multă vreme stândū, 'l-aă steisă Leși. — N. C.

aŭ făcută multă pagubă și pradă; și intorcându-se înapoi, i-aŭ lovită Bogdan Vodă cu ôste prôspetă, și aŭ scosă totă pleanul de la dênșii.¹⁾

Când aŭ venită Trifôilă cu ôste Ungurêscă asupra lui Bogdan Vodă.

În anul 7022, Fevruarie 27, în ală decele ană a domniei lui Bogdan Vodă, fôră-veste aŭ venită ună Trifôilă, ce se făcea fecioră de Domnă, cu ôste din țera Ungurêscă, ierna, când eraŭ toți ôștenii pre la casele loră. Ce simțindă ai nostri, s'aŭ strînsă degrabă din câți aŭ putută, și 'și-aŭ dată rêsboiă la podă, din gîosă de Vasluiă; și infrîngendă ai nostri, i-aŭ topită pre toți; și prîndendă viu pre acelă Trifôilă 'l-aŭ dusă înaintea lui Bogdan Vodă, și i-aŭ tălată capul.²⁾

Êră în anul 7024, Martie în 10, aŭ murită Laslă ũ, Craiul Ungurescă.³⁾

1). Așijderea, în anul 1511, aŭ intrată Tătarii Krimului în țeră; ce avendă Bogdan Vodă ôste Leșescă 4000, cu Hatmanii Leșeșei, Stanislav Lascoronski și Tvorovski, și Unguri vr'o 800; și gătîndu-se Bogdan Vodă să 'l lovêscă, êră Nohaii înțelegendă de venirea Krimeniloră în țera noastră, i-aŭ lovită ei mai întêiă în Krim. Ce aŭ căutată Krimeniloră a lăsa dobănda din Moldova, și s'aŭ întorsă să se apere de Nohai; însê pênă a sosi la Krim, êră Nohaii cu ce aŭ putută apuca, prădăndă în Krim, s'aŭ dusă peste Volga, și aŭ rêmăsă țera noastră neprădată.

Pre acea vreme s'aŭ așjătată fapta lui Martin Luter, fiindă omă invêțată în teologie, în orașulă Vürtemberg, în țera Sacsonia, pre unde a bisericeii Apusului s'aŭ iscată invêțătura lui.

Pre acele vremi, mari rocoșiri în părțile Turceșci eraŭ cu Selim-Beg, feciorulă lui Sultan Baiazet, vrëndă să omóre pre tată-seu și să apuce elă împêrăția. Aŭ supusă întêiă subt stăpânirea sa cetatea Kefea, ce este în Krim, care mai înainte o aŭ fostă dobândită moșusei, Sultan Mehmet, de la Genovezi; și aŭ mai luată și cetatea Albă și Chilia de subt ascultarea tătâne-seu lui Sultan Baiazet, și le-aŭ întărită elă cu Enicerii sei. Și fiindă la ună cuvântă cu Hanul Krimului, s'aŭ rôcoșită asupra tătâne-seu, care pe acea vreme, avendă nevoie de Împêratul Persiloră, și bêtrână fiindă, perđendă multă ôste a sa cu Persii, aŭ dosită din Țarigrad la Odrîu. Êră Selim-Beg aŭdîndă că tată-seu s'aŭ dusă la Odrîu, avendă Krimeni, Sêrbi, Bulgară și Turci cu sine, aŭ purcesă asupra tătâne-seu spre Odrîu. Êră aŭdîndă, bietul tată, purcesă aŭ și elă cu ôste improtiva feciorului seu celui rêu; și tîmpînându-se ôștile, aŭ infrîntă bêtrânul pe fecioră, câtă abia aŭ scă pată cu ună fecioră a Hanului. Êră curând după acêstă rocoșire, în anul de la Hristosă 1512, Sultan Baiazet, de bună voia sa, fiindă bêtrênă, aŭ lăsată împêrăția acelui fecioră ală seu Selim-Beg, saŭ Sultan Selim; êră elă însuși și-aŭ alesă locă de odihnă bêtrânețeloră sele la Amasia, în țera Siriei; și câtă aŭ sosită acolo, a doua și aŭ murită. — *N. C.*

2). Êră în anul de la Hristosă 1514, aŭ dobândită Vasilie Împêratul Moscului, cetatea Smolenska, bătend-o în 12 sêptemăni, cu multă vêrsare de sânge; și multă avere aŭ luată Moscalii din Smolenska. Și mai nainte pentru acêstă Smolenskă, în țilele Craiei lui Kazimiră, și lui Olbrecht, și a lui Alecsandru, ispitîndu-se în multe rînduri Moscalii cu ôștile sele aŭ mersă în Litva să dobândêscă Smolenska, și n'aŭ putută, fiindă ispravnică cetății Smolenski, Solohul, în țilele lui Jigmond, s'aŭ apêrată bărbătesce. Êră cronicarii Litvei scrii că cu viclesugă o aŭ dobândită Moscalii. — *N. C.*

3). În anul de la Hristosă 1516, êră de la țidirea lumii 7024, aŭ murită Vladislav, Craiul Ungurescă și Ceșescă, și aŭ rêmăsă Craiă în locul lui fiu-seu Ludovic, coconă de decele ani fiindă. — *N. C.*

In anul 7025, Noemvrie in 8, s'aũ arãtatũ semnũ mare pre cerũ, cã aũ strãlucitũ despre mãdãnopte ca unũ chipũ de omũ, de aũ stãtutũ multã vreme, ŝi iar s'aũ ascunsũ.

Aŝjiderea, curãnd dupã acelũ semnũ, intr'aceeaŝi lunã, s'aũ fãcutũ cutremurũ mare de pãmãntũ, intr'o Lunã.

De mórtea lui Bogdãñ Vodã.

Èrã in anul 7025, April in 18, rãposat'aũ Bogdan Vodã celũ orbũ ŝi grozavũ, fiul lui Stefan Vodã, la unũ cãsũ de nopte, in tãrgũ in Huŝi, nu cu puținã laudã pentru lucrurile vitezesci ce aũ fãcutũ. Cã nu in beții ŝi in ospețe pe-trecea, ci ca unũ strãjerũ in tãte pãrțile priveghia, ca sã nu se ŝtirbescã țera ce-l rãmãsesã de la tatã-sãu. Ŝi domnindũ 12 anũ, ŝi 9 luni, ŝi 3 sãptãmãni, multe lucruri bune aũ fãcutũ, ŝi cu mare cinste l-aũ ñngropatũ in monãstirea Putna.

Èrã ce se va fi lucratũ in lontru, saũ in țãrã la noi, despre partea gũdelorũ ŝi a dreptãții, nu aflãmũ; ce cunãscãmũ, cã undã nu'stũ pravile, din voia Domnilorũ multe strimbãtãți se facũ.

CAP. XIV.

De Domnia lui Stefan Vodã celũ tãnãrũ, feciorul lui Bogdan Vodã, nepotul lui Stefan Vodã celũ bunũ, in anul 7025, Aprilie.

Dupã mórtea lui Bogdan Vodã aũ rãmãsũ la Domnie fiul sãu Stefan Vodã, ce-l ñicũ celũ tãnãrũ, ŝi l-aũ miruitũ Teoctistũ Mitropolitul in tãrgul Sucevei¹⁾.

Èrã in alũ doile anũ, 7026, Avgustũ 18²⁾, aũ ñntratũ Albu-Sultan cu Tãtarũ de la Perecop, ŝi aũ trecutũ Nistrul fãrã veste, ŝi aũ trasũ spre Prutũ, de s'aũ suitũ pãn la Ŝerbanca, den susũ de Stefãnesci, ŝi s'aũ apucatũ a prãdare țera. Ce, norocul celũ bunũ a lui Stefan Vodã, s'aũ prilejitũ cu óste gata in gura Corovei, din glosũ de Stefãnesci, ŝi aũ datũ veste ŝi țerei de sãrgũ sã se stringã; ŝi dacã s'aũ bulucitũ s'aũ suitũ in susũ; ŝi aũ trimisũ Stefan Vodã pre Petre Cãrãbãțũ Vornicul, ŝi cu toți Joseniũ. Ŝi dacã aũ trecutũ Prutul, cu agũtorul lui Dumneđeũ, Lunã diminãța, in rãvãrsatul zorilorũ, fãrã-veste aũ lovitũ pre Tãtari, neavãndũ ei grijã de una ca aceea; ŝi cu norocul lui Stefan Vodã i-aũ rãsbittũ, ŝi mulți Tãtari aũ peritũ, ŝi mulți in Prutũ s'aũ ñnecatũ, ŝi in Cũhru s'aũ fostũ ñnglodãndũ; ŝi pre mulți aũ prinsũ viã, aŝjiderea ŝi pre doi Mãrzaci mari, anume Tamiŝ ŝi Bicz. Ŝi pre cãți aũ rãmãsũ i-aũ gonitũ peste

¹⁾. Pentru acestũ Stefan Vodã cronicile Leŝesci nu pomãnescũ, ce scriũ cã dupã Bogdan Vodã aũ stãtutũ Domnũ țerei Petru Vodã Rareŝũ. — *N. C.*

²⁾. April, in 2. — *N. C.*

câmpu, tăindu-l și săgetându-l pîn la Nistru, unde, fiindu obosiți caii lor, mulți in Nistru s'au înecat. Numai Sultanul cu pușintei a scapat, însă și el, rănit în cap. Așa s'au întors cu multă pagubă și peire, și rușine; și câți a scapat, și acei, pedestri și fără arme. Era Stefan Vodă s'au întors cu mare laudă; și a poroncit tuturor boierilor să se stringă in Hirlău, la dioa sfântului mucenic Dimitrie; și acolo, dacă s'au adunat, ospețe și bucurie mare a fost, și pre toți vitezii i-au dăruit Stefan Vodă; și după aceea și-a luat și Domnă¹⁾.

De mórtea lui Băsărab Vodă.

In anul 7030, Septemv. 15, prestăvitus-a Băsărab Vodă, Domnul Muntenescu, și s'au apucat să domnescă un Turc, anume Mehmet, ce se trăgea din seminția lui Băsărab Vodă. Ce, pentru legea lui cea intunecată, ómenii s'au scărbit de densus, și mulți dintre dênșii se ispitia să apuce domnia, alesu pribegii, cari de mult, asteptau una ca acesta; și, între multe amestecături, aședat Domnă pre Radul Vodă Călugerul.

In anul 7031, Mart. 20, aș pribigit Șerpe Postelnicul²⁾, de frica lui Stefan Vodă.

Cum aș perit Arbure Hatmanul și cu feciorii lui.

Intr'acestașu an, in luna lui April, in cetatea Hirlăului, aș tăiat Stefan Vodă pre Arbure Hatmanul, pre care dicită să-l fie aflat in viclenie. Era lucru adevărat nu se scie; numai atata putem cunosce, că norocul fie unde are zavistie, alesu un om ca acela ce crescuse Stefan Vodă pe pumele lui, avendu atata credință, și in tinerețile lui Stefan Vodă totă țera ocărnuia, unde mulți vrējași i s'au aflat, de cu multe cuvinte rele 'l-au ambucat in urechile Domnu-seu. Ce pururea tinerii se plécă, și credu cuvintele cele rele a pohlibuitorilor (imbunătorilor). Și cea plată aș luat de la densus; in loci de dulceta, amar, pentru nevointa lui cea mare; că nice gudecatu, nice doveditu, aș peritu. De care lucru mulți dintre boierii țerei spăimântandu-se, aș început a socotire cum voru lua și ei plată de la Stefan Vodă, ca și Arbure Hatmanul; că nu multă vreme, intr'acestașu an, aș tăiat Stefan Vodă și pre feciorii lui Arbure, pre Tóder și pre Nichita³⁾.

¹⁾ Anume nu scie pe cine să fie luat. — *N. C.*

²⁾ In țera Leșescă. — *N. C.*

³⁾ Scie Letopisețul țerei, cum să-l fie aflat Stefan Vodă in viclenie. Dera dacă aș aflat in viclenie pre Arbure, feciorii ce-l făcuse de i-aș omorit ca și pre tată-seu. Pentru acesta să cunosce tirania lui Stefan Vodă. Dice Seneca Filosoful, că tiranii numai pricina aș pedsit, era mișilocu nu aș. Crescut-aș acestu Stefan Vodă pe mânia lui Arbure Hatmanul; și ce plată aș luat de la Domnu-seu! cum și Seneca filosoful, de la cumplitul Nero, Impé-

Rădicatul'ău boierii Moldovei pre Domnu-seu Stefan Vodă.

In anul 7032, Septemvrie 7, vedându boierii Moldovei și locuitorii țerei mórtea lui Arbure Hatmanul, apoi și a feciorilor lui, sciindü câtü bine au avutu Stefan Vodă de la dênșii, și mai apoi cu ce plată l'au plătitü, cu toții s'au intristatü de vrăjmășia lui Stefan Vodă, socotindü că și ei vorü lua acea plată ce au luatü și Arbure Hatmanul, cu toții s'au rădicatü asupr'ă; ce nimică n'au isprăvitü; că celui fricosü și spăimîntatü, sciindu-și perirea deapururea înaintea ochilorü, nice unü locü de odihnă nu 'i, nice inima de răsboiü; și vedëndü că lui Stefan Vodă i-au venitü țera într'agiutorü, s'au răsipitü pintr'alte țeri, lăsându-si ocinile și casele. Érá pre Coste Părcălabul, și pre Ivașco Logofëtul, și pre Sima Visternicul, și pre alții multți, i-au prinsü vii, și le-au tăietü capetele in tégü in Roman¹⁾.

Intr'acesta'sü anü, întorcëndu-se o sémă de óste Turcéscă den țera Leșescă, ce ämbra la pradă, le-au eșitü Stefan Vodă înainte pre apa Prutului, la Tara-sëucü; și din 4000 de ómeni, puțini au hălăduitü la țera lorü²⁾.

Pentru pacea cum au făcutü Stefan Vodă cu Craiul Leșescü.

Pre acele vremi, Jigmond, Craiul Leșescü, au trimisü solü la Stefan Vodă pofindü ca së pôta avea negoțitorii cale deschisă din țera lui së trecă la țera

---

ratul Rómului, care au crescutü pre mânele Senecăi, și ca unü bătränü sfetnicü 'l-au sfătuitü, cărmuindu-l pentru binele celü de obște; érá apoi Seneca fu omoritü de Nero. Dice Salustie: «celorü cumplii Domni, a face strimbëtăți este a stépëni.» Érá precum nici de la o curte a Domnilorü nici odată nu lipsesce zavistia, așa nici la Domnia lui Stefan Vodă; și cu câtü era mai ténérü, cu atäta mai lesne cale au aflatü zavistnicii și îmbunătorii asupra lui Arbure Hatmanul. Dice Clavdie: «Otrava zavistiei cumplite nici o și nu o pôte împăca.» Și adevëratü, precum dice unü Valerie celü mare, «nici o fericire așa de isbändă nu-i care s'are putea feri de dinții zavistiei.» Așa și norocirea lui Arbure, de-odată cu zavistia se hotări din tirănia lui Stefan Vodă ténëruului. Vedëndü, déră, cei-alți boieri fapta lui Stefan Vodă, toți s'au îngrijatü, căci și Șerpe Postelnicul simțise tinere și grósнице lucruri a lui Stefan Vodă, plecate spre vërsări de sânge, și au pribegitü mai nainte; că toți se temeäu de plata lui Arbure, că vorü lua fieșcare de dênșii de la Stefan Vodă. — *N. C.*

1). Dice Plutarch Filosoful: că Domniü cei bunü din cei răi cu acësta se despartü, că celü răü Domnü numai ascultare, érá celui bunü și ascultare și dragoste i se arată. Părăsise boierii a avea dragoste spre Domnul lorü, pentru gróza și tirănia ce făcuse cu Arbure și cu feciorii lui de'i omorise. Ce cu toții s'au rădicatü asupra lui; însé, cu greü este a afla pre tiranul adormitü, că din fire este fricosü; și după ce'și împreună fapta cu firea, și mai fricosü este. Căci fapta cea cumplită a Domnilorü turbați le arată depururea înaintea ochilorü griji și primejdii. Așa și Stefan Vodă, după ce 'și arată fapta sa cu mórtea lui Arbure, se cunoscu împotivitorü boierilorü sei, și avea griji pururea, in care grije era trézü pregiurü sine. — *N. C.*

2). Acești Turci au pradatü țera Leșescă, olatul Liovului, și a Sanoscului, și a Belskii, și țera Podoliei, și nici o smintelă de Leși n'au avutu. Ce cu multü pleanü s'au întorsü, că n'au cutezatü Leșii së'i lovescă undeva, precum scrie cronica Leșescă de acëstä óste Turcéscă, in anii de la Hristos 1524; érá de Stefan Vodă. nu pomenescü cronicile Leșesci. — *N. C.*

Turcescă, și se fie într'una asupra Tătarilor. Era Stefan Vodă așijderea a trimisă solii se întru întărirea prieteșugului, și se trimiță la margine se facă lege celor cu strimbătăți, și se'i slobodă solii se se trecă la Mosk. Deci, de a facere lege la margine a făgăduită, era la Mosk se trecă solii prin țera lui, n'a lăsată, pentru neaședarea ce avea cu Moscul¹⁾.

Când aș pradatū Stefan Vodă celū tēnērū țera Muntenescă.

In anul 7034, Fevruarie 5, Stefan Vodă, simțindu-se pentru vilfa cu norocū ce avea la rēsbóie, strins'aș țera, și cu mare urgie aș intratū in țera Muntenescă asupra Radului Vodă, și aș pradatū țera până la Tērgușorū; și nime n'aș cutezatū se'i stea improtivă. Ce cu pace aș nevoitū Radul Vodă de i-aș potolitū simeția. Deci s'aș întorsū Stefan Vodă inapoi fōră de nice o smintelă.

Intr'acēstași vreme, Septemvrie 20, in anul 7035, prestăvitus'aș Petru Vodă, feciorul lui Bogdan Vodă, fratele lui Stefan Vodă celū tēnērū.

Pentru mórtea lui Stefan Vodă celū tēnērū

Intr'acēstași aș, 7035, Genarie 14, rēposat'aș Stefan Vodă celū tēnērū, feciorul lui Bogdan Vodă, in cetatea Hotinului, și cu cinste 'l-aș îngropatū in monăstire in Putna, care este zidită de moșul se Stefan Vodă celū bunū. Și aș domnitū 9 aș și 9 lunī. Scie la unū letopisețū Moldovenescū, de dice, că pre acestū Stefan Vodă 'l-aș otrăvitū Dómna sa.

Acestū Stefan Vodă intru totū semăna cu firea moșu-seū, lui Stefan Vodă celū bunū; că la rēsbóie iș mergea cu norocū, că totū isbândia, și lucrul seū ilū scia a'lū purta, măcar că era tēnērū de țile, și era omū măniosū, și prea lesne vērșatorū de sânge.

¹⁾ In anul 1526 aș rēmasū biruitū Lodovic, Craiul Ungurescū, de Sultan Selim, Impērātul Turcescū, la cetatea Mohaci, cu mare pagubă, și cea de pre urmă peire și rēsipă Ungurilor; că fugindū Lodovic Craiū, s'aș nōruitū inr'o mlaștină, călcătū de calul seū, și acolo s'aș nădușitū. Era SuItan Selim inr'acelașū anū aș luatū Buda, și alte cetățī și țirguri

Dupē cē aș peritū Ludovic Craiul Ungurescū, aș rēdicatū Craiū, o sēmă de Unguri, pre Ioan Zapolī; și indată aș mersū de aș luatū cetatea Budī inapoi de la Turci. Era alesul crăiei lui Ión Zapolī n'aș fostū acea dată de temeiu. Ce dacā se strinseră la Pojonū mulțime de Unguri, fiindū și Crăiēsa cea vēduvă a lui Ludovic acolo, aș alesū pre Ferdinand Craiū Ungurescū, și indată aș mersū cu oșți de aș luatū cetatea de subt ascultarea lui Zapolī. Era lui Ión Zapolī i-aș căutatū a fugire in țera Leșescă.

In anul de la Hristos 1530, Jigmond Craiul Leșescū, fiind bētrânū, aș coronitū pre fiu-seū Augustū, copil fiindū, de 10 aș, cu voia tuturorū Leșilorū.—C. M.

CAP. XV.

Domnia lui Petru Vodă Rareșu, feciorul lui Stefan Vodă oelui bunu, in anul 7035, Genarie 20.

Boierii și țera, după mórtea lui Stefan Vodă celü ténérü, s'aü strinsü și s'aü sfätuitü pre cine'si vorü alege së le hie Domnü; că, pre obiceiul țerei, nu se cădea altuia së dea Domnia, förä de căruia nu vrea fi sëmințä de Domnü. Și iscodindü unul de altul, s'aü aflatü unul de aü mărturisitü că aü înțelesü dintru Mitropolitul¹⁾, ce s'aü sëvrșitü mai înainte de Stefan Vodă; și fiindü bolnavü Stefan Vodă la Hotinü, aü lăsatü cuvëntü, de se va sëvrși elü, së nu puie pre altul la domnie, ci pre Petru Măjearul, ce l'aü poreclitü Rareșu, dupre numele muierii ce aü fostü după altü bărbatü, tērgovețü din Hărlău, și 'l-aü chiamatü Rareșu. Și așa, pre Petru aflându-lü, și adevierindü că'i de osul lui Stefan Vodă, cu toți 'l-aü rēdicatü Domnü. Și apucându-se de domnie, nime n'aü perdutü nădejdea; că pace și odihnă era tuturor, și ca unü păstorü bunü ce strejuesce turma sa, așa in tóte părțile sele strejuia, și priveghia, și se nevoia së lățescä ce aü apucatü; că nemicä după ce s'aü așețatü la domnie n'aü zăbovitü, ce de rēsbóie s'aü apucatü, și la tóte'i mergea cu norocü,

Când aü prădatü Petru Vodă țera Sēcuiască.

In anul 7036, in alü doile anü a domniei sele, Petru Vodă aü rēdicatü óste mare asupra Sēcuiilor la țera Ungurescă; și 'și-aü împărțitü óstea in doue pólcuri²⁾, și pre doue potici; și dacă aü intratü la Sēcui, in tóte părțile i-aü spartü, și i-aü risipitü, și orașele le-aü jăcuitü, și pre toți i-aü supustü, și i-aü plecatü șie; și cu pace s'aü intorsü la scaunul seü, la Sucévä.

Pre acea vreme aü urđitü Petru Vodă monastirea Pobrota, numai până in jumătate.

Al doile rēsbóii ce aü făcutü Petru Vodă cu Sēcuii, den sus de Brașou.

Intr'acestașü anü, după ce aü prădatü Petru Vodă țera Sēcuiască, trimis'aü Ianoș, Craiul Ungurescü, solü, la Petru Vodă, de 'l-aü pohtitü së'i hie intr'agluturü improtiva o sëmä de Domnü Ungurescü, cariü nu vreaü së i se plece, și 'i

¹⁾ Teoctistü. M. C.

²⁾ Neculai Costin traduce *pólcuri* prin *polcuri*. —Red.

giurui oraşul Bistriţa cu totu ținutul dintr'acea țără; și altele îi făgăduia că'î va da, numai de 'î va supune sub ascultarea lui. Vădendū Petru Vodă pohta lui Ianoș Craiū, una pentru giuruința, alta pentru prieteșugul ce'lū aveaū impreună, indată aū gătitū ōste, și aū trimisū pre Grozea, Vornicul celū mare, și pre Barbovski Hatmanul, cariū eraū mai credincioși din boferii sei ¹⁾; și aū invētatū o sēmă de ōste sē trecē pre drumul. Brașoului, érá o sēmă de ōste pre drumul Sucevei, sē āntre mai susū in țera Unguréscă. Érá Ungurii, degrabă deșteptāndu-se ca din somnū, simțindū că'î impresorā vrājmașii, de sīrgū s'aū gătitū de rēsboiū; și nu așa de ōstea den sus se grijiāū, ca de cea den josū, aūđindū că vinū asupra lorū. Și sculāndu-se mulți Domni din Ardeal, și alții cariū eraū gata sē mōrā pentru moșile sele, și multe puscī și arme luāndū cu sine, s'aū apropiatū den sus de Brașoū ōste de ōste; și inherbīntați, ascuțindū unul spre altul armele, și se arātaū vrājmașilorū sei, bulucindu-se cineși la al sei; și gātindu-se Sēcuii de rēsboiū, érá Moldovenii sciindū agitorū numai de la Dumneđeū, așa s'aū lovitū cu dēnșii; și dāndū rēsboiū vitezese multā mōrte s'aū făcutū de āmbe părțile. Mai apoi, vădendū Ungurii atāta peire, aū perdutū rēsboiul, lāsāt'aū tōte armele și puscele; cu ceea ce aveaū nādejde sē'și mistuésca capetele aū datū dosū a fugire, și mulți den Domni aū picatū la apa Bārsii. Érá dupē rēsboiū, multā pradā făcēndū, s'aū intorsū cu isbindā la domnul lor, Petru Vodă.

Érá cei den susū, ce aū intratū pe drumul Suceviū, nu mai puținā isbindā aū făcutū, pradāndū, și arđēndū; și cu pace s'aū intorsū.

Auđindū Ianoș Craiū ce s'aū lucratū, multū s'aū bucuratū; și pre lângā giuruința de'ntēiū, ce'î giuruise Bistrița, și alte orașe aū mai datū lui Petru Vodă. Atunce Petru Vodă trimis'aū sē ia acele cetāți ce'î făgăduise. Érá Bistrițeniū nu suferirē nice cum sē albā el străinū mai mariū lorū, și āncē indemnarē și alte cetāți, adecā Brașoul și altele d'impregiur, lepādāndu-se de Ianoș Craiū.

¹⁾ Dupē ce perdu rēsboiul Ión Zapolie Craiul, ce aū avutū mai pre urmā la Tokai cu Ferdinand, i-aū căutatū a 'și lāsa crāia, și aū nāzuitū in țera Leșescā la Jigmond, Craiul Leșescū, și aū intratū in țera Leșescā, și aū descālecatū la Ión Tarnovsci, cu mare nume și cunoscutū intre toți Leșiū. Acesta Tarnovski cu bucurie 'l-aū priimitū in casa sa ōspe, și 'î lāsā cetatea cu totul sē 'î fie de hranā și de slujbā, adāogēndū'î tōte argintārii ce ar fi trebuitū la masa unū Craiū.

Érá aice in țără, înfēlegēndū Petru Vodă Rareș de atāte amestecāturi in Craiul Ferdinand și in Ión Zapolii in Ardél, și avēndū grijē ca sē nu se aține dintru aceea tulburare in țera lui, ca și in Ardél, aū trecutū ōste și aū lovitū fōrā de veste pre ōmenii lui Ferdinand de i-aū tăiatū și i-aū risipitū, luāndu-le tabēra, și s'aū intorsū inapoi in țera sa cu multū pleanū. Érá Ión Zapolii, aūđindū in țera Leșescā de risipā a ōmenilorū lui Ferdinandū, de Petru Vodă, mare bucurie avu; și indată trimise solū la Petru Vodă, de 'î mulțami, și 'lū rugā sē 'î fie intr'agiutorū, sē 'și potā dobāndi Crāia sa. Petru Vodă iar aū intratū in țera Unguréscă, fiindū aprigū la prādī; și aū dobānditū de la Sēcui cetatea Bistrița. Ce nu o putu ține indelungū, avēndū grije de Sultan Selim sē nu 'î vie bānat. Ce aū prādātū și o aū lāsātū pustie Sēcuiilorū.

Érá Letopisețul țerei scrie: că dupē solia și pohta lui Ión Zapolii, aū pornitū Petru Vodă cu ōstea sa pe Groza, Vornicul celū mare, și pre Barbovcki Hatmanul, și aū invētatū, etc. N. C.

Petru Vodă al triile rîndu aŭ prădatu țera Ungurască.

Vedîndu Petru Vodă că Bistrițeniî nu voru sê 'lă primescă pre dînsul, nice giudețe de la dînsul, încă și de Craiul lorŭ se lepădă, chiar cu sine s'aŭ pornită cu totă ôstea sa, cu mare urgie, asupra lorŭ; și, stringîndu'î cu nevoie den tôte părțile, și cu focu ingrozindu'î, vedîndu nevoia ce le-aŭ venită asupra, érá ei s'aŭ inchinatŭ, și aŭ primitŭ mai mare de la dînsul. Mai apoi cu multe daruri fu dăruiatŭ Petru Vodă; și cu mare dobîndă, cu totă ôstea lui s'aŭ intorsŭ la scaunul seŭ, la Sucéva.

Petru Vodă aŭ prădatu Pocuția in țera Leșescă.

In anul 7037, Avgustŭ, intr'aceste rîsbóite cu norocŭ simeșindu-se Petru Vodă ¹⁾, gândit'aŭ sê face rîsboiŭ și cu Leșii; și puindŭ pricină ca sê nu dică că 'î fórá cale, trimis'aŭ soli de pofti ca sê'î întórcă moșia sa Pocuția, care o aŭ fostŭ vîndutŭ domnilorŭ, moșilorŭ seî. Ce Leșii nu socotiaŭ că cere cu cale, ce zădăresce locŭ de price; nice 'î dederă ce aŭ poftitŭ; ce s'aŭ intorsŭ soliî fórá ispravă. Dece, Petru Vodă vedîndu că cu rugămintea nu póte scóte moșia sa, gândi cu sabia sê o ia; de care lucru aprinđendu-se de mânie inima lui Petru Vodă, de sirgŭ aŭ strinsŭ ôste de rîsboiŭ, și aŭ intratŭ in țera Leșescă, de aŭ prădatŭ Pocuția; și arse satele și tîrgurile impregiurŭ: Colomea, Sniatinul, Tismenița, pîn la Halici, pretutinderea; și cu mare isbîndă s'aŭ intorsŭ inapoi fórá de nice o smintelă.

Intr'aceea, auđindu-se la Craiŭ ²⁾ acéstă pradă ce aŭ făcutŭ Petru Vodă, aŭ trimisŭ Craiul pre Tarnovski ³⁾ Hatmanul cu ôste. Atunce semnŭ mare s'aŭ arêtatŭ pre cerŭ ⁴⁾, și aŭ stătutŭ multă vreme; și atunceși aŭ trecutŭ ⁵⁾ Leșii Nistrul spre Pocuția ca sê scóță pre Moldoveni, pre cariî îi lăsase Petru Vodă sê ție orașele sê fie de apêrare; și in 12 locuri aŭ avutŭ rîsboiŭ. Ce vedîndu aî nostri mulțimea de a lorŭ, aŭ trimisŭ la Domnul seŭ, Petru Vodă, sê le vie intr'agiutorŭ, că aŭ nevoie de ôstea Leșescă ⁶⁾. Și fiindŭ subt Obêr

¹⁾. Simeșia mai de multe ori orbesce pre ómenii cei mari, precum aice pre Petru Vodă Rareșŭ; că simeșindu-se de atâtea rîsbóite cu norocŭ ce făcuse in Ardél, socoti că și cu Leșii îi va sluji norocul. — *N. C.*

²⁾. Avgustŭ Jigmond. — *N. C.*

³⁾. Ión Hrabii Tarnovski. id.

⁴⁾. In ȕi întéiu a lui Avgustŭ. id.

⁵⁾. 1200 Leși. id.

⁶⁾. Și trimitîndŭ Petru Vodă 6000 de oșteni, i-aŭ lovitŭ Tarnovski Hatmanul cu Leșii, și i-aŭ rîsipitŭ aprópe de tîrgușorul Gvosdeșul. Érá dupê acea isbîndă se inturnară Leșii inapoi, neavîndŭ grije de Moldoveni, că de odată, arŭ veni cu ôste. Ce, iată și Petru Vodă, precum scriŭ cronicarii Leșesci, cu 20,000 de ôste cu tunuri, sosesc. Luândŭ veste Tarnovski Hatmanul, aŭ fostŭ intratŭ in grije Leșii; lăsându-și tunurile și tabêra sfătuiatŭ sê se ducă inapoi la cetatea Haliciului. Ce neprimîndŭ acésta Tarnovski aŭ mersŭ la Obêrtin, și acolo aședîndŭ tabêra, aŭ făcutŭ șanțuri impregiurŭ; și sosindŭ Petru Vodă cu ôste, cu tunuri,

tin óstea Leşescă, aú sositú şi Petru Vodă cu óstea sa cea odihnită. Atunce, înţelegendú Tarnovski Hatmanul pentru Petru Vodă, multú aú stătutú in gânduri ca se lăse tabăra cu puşce cu totú, şi elú se fugă; mai apoi legandú tabăra, de ruşine, s'aú apucatú de răsboiú (că de multe ori unde perde omul nádejdea, şi de frică mai apoi ce întórse in vitezie), şi multă vreme bătendú-se cu mare vérsare de sânge de ámbé părţile, insé mai multú Moldoveniú, cu multe rane incruntaţi, n'aú mai pututú suferi, ce aú datú cale Leşilorú, şi s'aú datú inapoi.

Tarnovski, Hatmanul Leşescú, dupé isbánda ce făcuse, aú lăsatú óstea la Pocuţia, şi elú s'aú dusú la Craiul. Teméndú-se se nu mai vie Moldoveniú se prade, aú fostú socotitú Leşiú se între ei mai'nainte se prade in Moldova; şi áşa aú intratú o samă de Leşi se prade, de cariú puţinú aú hălăduitú; cá prinđendú-le de veste Moldoveniú, aú datú asupra lorú, de l-aú tătatú şi l-aú risipitú.

Intr'aceea, Ianoşú, Craiul Ungurescú, vedéndú aceste amestecáturi între Leşi şi între Moldoveni, ámbra la miđilocú cum va s'í impace; ce nemică n'aú folositú, cá nu i-aú pututú împăca, pên n'aú mai intratú óstea Leşescă se prade, pre cariú i-aú acoperitú óstea Moldovenescă la Tarasáuţi, de n'aú scăpatú nime den ei. Atunce, de isnovă, Ianoşú Craiú ámblandú la miđilocul lorú, i-aú împăcatú până in cincú luni; érá mai apoi aú mai delungatú pacea până la unú anú ¹⁾).

Indelungándú-se pacea din şi in şi între Leşi şi între Moldoveni, nu rábdare Leşiú, cariú erau cu óste la margine de pază, ce aú intratú in ţeră, la Moldova, de aú prádatú şi aú arsú la Cernáuţi, şialte sate, până la Botoşeni, neavéndú Moldoveniú nice o grijă, fiindú pace legată. Vedéndú Moldoveniú acéstă călcare de lege şi ameşitură, nu suferiré, ce cu toţiú se gătirá se între la Podolia se prade, şi 'şi-aú datú cuvéntú se 'şi potcovescă caiú, c'aú fostú érna gólă şi gheţósă. Şi dacă aú mersú ²⁾ aú arsú Cervona, şi Iagelniţa, şi s'aú apucatú de Ciarnokojinţi.

---

i-aú incógiuratú pre Leşi, câtú nu avea grije Petru Vodă cá elú perde răsboiul cu Leşiú, cum avea grijé se nu 'i scape din tabără. (Luncóse suntú lucrurile omenescí in lumea acésta.) Ámbraú Moldoveniú impregiurulé taberei Leşesci se ameşescă pre Leşi se ésa din tabără la harjú; ce avéndú Leşiú loitre se suiaú pe şanţuriú şi rániaú pre mulţi Moldoveni de a lui Petru Vodă. Şi incepură Moldoveniú a bate in tabăra Leşescă din pusce; ce puţină scádere făceaú, cá pra grijită bine tabăra Leşescă. Dat-aú şi Leşiú din pusce, câtú depártará pre Moldoveniú ce návăliaú pe aprópe, şi le cauta a se da inapoi. Eşit-aú o sémă de óste Leşescă afară din tabără, şi se făcu unú răsboiú mare, cu multă vérsare de sânge de ámbé părţile. Şi infrángendú pre Moldoveni, n'aú mai pututú sta, ce aú datú dosú şi 'şi lăsară tabăra cu totul in mána Leşilorú. Érá pre urmă, Leşiú ce aú rămású de paza marginei la Pocuţia, nu se rébdaú, ce adese intraú in ţeră de prádaú. Érá şi ómenii lui Petru Vodă unde témpina pre Leşi lí omoriaú, câtú puţinú se întorceaú, cu mare scádere, inapoi. Aşijderea gátindú-se 1000 de Leşi, venise se prade ţera; érá lovindu'í Moldoveniú lui Petru Vodă, pe Prutú la Tarasáuţi, puţinú aú hălăduitú la ţera lorú. — *N. C.*

¹⁾. Aceste înţelegendú Ión, Craiul Ungurescú, de atâte amestecáturi între Leşi şi între Moldoveni, trimis-aú solú la August Jigmond, Craiul Leşescú; ce n'aú isprávitú mai multú, fórá câtú intr'unú anú s'aú aşeđatú. Scrie cronicarul Leşescú cá şi unú Ibraim Paşa se fie trimisú la Craiul Leşescú, cu pohtă se întórcă lui Petru Vodă puscele care le-aú fostú luatú Tarnovski Hatmanul de la Petru Vodă. Indilungándú-se etc. *N. C.*

²⁾. In luna lui Fevruarie. — *N. C.*

LEATOPISIŢELE. TOM. I.

Prindându de veste leșii, că Moldovenii au intrat la densusil de pradă, de sîrgu s'au gătîtu de răsboiū, și s'au bulucitū ¹⁾, și au eșitū înainte Moldovenilorū la apa Siretului; și dāndū răsboiū vitezesce, așa au strinsū pre Leși, că nemică de arme nu gāndiaū, ce de fugă, se scape. Și dāndū in Siretū, mulți s'au innecatū; pre mulți au tātātū și au impunsū, de au peritū ²⁾ mai mulți de 2000 in răsboiū, fōră robiți și rāniți. Perit'au boieri aleși dentre densusil: Venglinski, Pilețki, ȕră pre Vlides ȕl-au prinsū viū, fōră alți mulți necunoscuți; și așa, iar fu isbānda la Moldoveni.

Cānd au venitū Sultan Suleiman, Impēratulū Turcescū, asupra lui Petru Vodă, cu tōtă puterea sa, și Munteniū cu Domnul seū, și Hanul cu Tātariū, și Tarnovski Hatmanul cu ōste Leșescă, in anul 7046, Septemvrie 20.

Vēdēndū Leșii multa neingāduință și marea zavistie ce este intre Domniū Moldovei și intre Crāia lorū, și sciindū că țera Moldovei este subt māna Turcului, strinsu-s'au cu toți de s'au sfātuitū se trimiță sol la Impēratul cu jalo-bă, seși cee lege cu Petru Vodă; și aleseră de trimiseră sol mare pre Crescovski, Castelanul de Bescū, ca se spuie Impēratului că de nu 'lū va rēdica din țeră și din Domnie ilū vorū scōte ei cu ōste; că nu mai potū suferi rēu-tățile ce au iscatū între densusil. Turcul, dupē puțină vreme, înțelegēndū că Leșii se rēdică cu tȕrie mare asupra lui Petru Vodă, și temēdu-se ca se nu ia țera, și se aibă mai multă gālcēvā și pagubă cu densusil, de cātū cu Petru Vodă, de ōste au poroncitū se se geijescă; și la Tātariū au trimisū ca, pre o vreme, se intre in țera Moldovei. Așjdere și la Munteniū au trimisū se se gātescă de ōste. ȕicū, că și den țeră au mersū pre taină jalobă la Impērație; de care lucru, Impēratul mai vȕrtosū au socotitū se'lū scōtă, ca se nu se lipescă la alte părți, se 'i inchine țera. Și tōte aceste pe o vreme s'au tēmplatū. Cānd Tarnovschi, Hatmanul Leșescū, cu mare ōste trecuse Nistrul la Hotinū, și cetatea incepuse a batere, in anul 7047, așteptāndū și pre Avgustū Craiū, carele au venitū pānă la Liov, nu cu puțină putere; Tātariū de altă parte, āmpluse țera de robie, și prādat; Turcii treceā Dunărea ³⁾. Mai dinlāuntru, cunoscēndū

1). Cu Sinavski Hatmanul Poloniū și cu alți Rohmistri. id.

2). Și mulți au peritū, mulți s'au innecatū in Siretū; pe mulți au luatū vii in robie. Prin-s'au șese-șeci de șleahțici aleși, precum seriū cronicariū Leșesci; ȕră periți au fostū optū sute de cei mai de josū — N. C.

3). Sultan Suleiman, înțelegēndū de atātea rēsboie ce făcea Petru Vodă, āntēiū prādāndū in țera Ungurescā, apoi in țera Leșescă; că și Craiul Ungurescū și Craiul Leșescū făcuse jalobă la Sultanul Suleiman de prāțile lui Petru Vodă. Așjdereā era piră asupra lui Petru Vodă din neguțitoriū turci ce treceā cu negoșū de la Crim priu Moldova in susū, cā 'i jā-cueșce Petru Vodă, și 'i omōră cu ōmenii seī. Și acele pușci ce le-au luatū Jemond, Craiul Leșescū, de la Petru Vodă, le-au fostū luatū Petru Vodă de la Perenie și de la Mailat, Hatmanii lui Ferdinand, a Impēratului Nemțescū de la Ardél. De aceste jalobe a doi Crai, fiindū așjțatū cu mānie Sultan Suleiman, cā și de la țeră mersese jalobă asupra lui Petru Vodă, indatā au poroncitū oștilorū sele se se grijescă; deodată au trimisū poroncă și la

boierii și țera la ce vine lucrul, se sfătuiau, și unul cu altul cercau sfat și voru pute face, ca să pôta hălădui de atâte nevoi ce s'au ațitat în țera, și risipă asupra lor. Aceste tôte, dacă au intrat în urechile lui Petru Vodă, și mai vartos Hirea chelarul 'i-au spus, cum și țera ce vorovește ca să'lă părăsescă, multă scârbă au intrat în inima lui, că încotro vrea întorce ôstea mai ânteu, nu putea cunósce; că Leșii venise cu tãrie, puterea Turcului mare multime, și iuțimea Tãtarilor neoprită; cești den lontru slabi și plini de viclesug. Ce, den tôte 'și-au alesu cu ai sei de s'au sfătuit să a-giungă la Ianoșu, Craiul Unguresc, să'lă împace cu Leșii, și să întorcă ôstea asupra Tãtarilor; ca, de-î va putea birui, era pre Turcu prea lesne 'lă va împaca. Ce sfatul, măcar câtu' de bun, unu lucru ce'î den voia lui Dumne-deu nu se pôte schimba; măcar că pre Avgust, Craiul Leșesc, 'l-au împacat Ianoșu, Craiul Unguresc, și remăsese fõrã grijã dentr'acolo. Era ôstea Tãtã-rescă și puterea Impãrãției Turcesci, ca unu pohoiu degrabă ce vine, 'l-au acoperit, de 'i-au cãutat a lãsare totu, și s'au dat spre munte, pãrãsit de tõtã slujba ce avea¹⁾.

Vedându Petru Vodă că 'l-au impresurat vrãjmașii de tôte pãrțile, și ai sei 'l-au pãrãsit toți, lãsat'au scaunul, și s'au dat spre munți; unde, cunoscându că nice acolo nu se va putea mistui, au socotit să trecã la țera Ungurescã. Și așa, aflându-și cale deschisã pren tãrgu pren Pãtrã, au trecut pre lângã monastirea Bistriței; și, lãsându-se ca să pôta cevași odihni în munte, deasupra monastirei, vedut'au, unde ca unu roi den tôte pãrțile, încungiurată monastirea, ca să'lă pôta prinde. Dece, cunoscându elu aceste, au încãlecatu pre calu, și singuru au fugitu să hălãduescã, în 18 zile Septemvrie, intrându în munte intr'adînc²⁾. Fõrã drumu, fõrã povață, au dat la strimturã ca acele, de nu era nice de calu nice de pedestru; ce 'i-au cãutat a lãsare calul. Și așa în șese zile învãluindu-se pren munte, flãmîndu și trudit, au nemerit la unu pãrțu în giosu³⁾, au dat peste nisce pescari, cari, dacă 'i-au luat sãma, cu dragoste 'l-au primit. Era Petru Vodă, înfricoșându-se de ei, s'au spãmãntat, era ei cu giurãmentu s'au giurat înainte-î cum îi voru hi cu dreptate, și nemicã să se tãmã. Era elu le-au dat lor 70 de galbeni, bani de aur; și vedându ei galbenii, cu bucurie 'i-au luat, și 'l-au dusu la otacul lor, de 'l-au ospetat cu pâne și cu pește friptu, ospețu pescãrescu, de ce mânca și ei. Și

Tãtari, cã avea și grijã Sultan Suleiman despre Leși, se nu aiba mai mare gãlcãvã pentru țera. Și așa, totu pe o vreme, când încă Tarnovski Hatmanul Leșesc era sub Hotin cu ôstea Leșescã, să dobîndescã cetatea Hotinul, învrãjbiți fiindu Leșii cu Petru Vodă, cum s'au scrisu mai sus, pornitu-au Sultan Suleiman cu ôste însuși cu sine, și Tãtarii pe de altã parte au intrat în țera, ardendu și robindu. Era bieții boierii, înțelegendu de prada Tãtarilor, și de Imrãrãcie cã au sosit la Dunãrea, se sfãtuiau, și unul cu altul cercau, etc. etc. — *N. C.*

¹⁾ Era mai tare se temea să nu 'lă priuđc boierii să 'lă dea pre mãna lui Sultan Suleiman pornitu-și-au Dõmna spre munți înainte, pãrãsit de toți. — *M. C.*

²⁾ Au nimerit la unu sihastru duhovnicu, unde este acmu monastirea Bisericanii, și 'i-au arãtat cale spre țera Ungurescã. — *Adaos de M. C.*

³⁾ Ce curã spre țera Ungurescã, spre Sãcui, și eșîndu pe pãrțu acela, au nimerit de niște pescari. idem.

dacă au inserat, l-au îmbrăcat cu haine proste de a lor, și i-au dat comănac în cap, și l-au scos la Ardél. Și fiindu ște Ungurésca de straja la margine, l-au întrebat pre dênșii ce ómeni sunt; el au ăisú: suntemú pescari. Și așa au trecutú pren straja Ungurésca, și nimené nu l-au cunoscutú. Dece, pescarii l-au dusú la casa unui boierinú Ungurescú, carele au fostú avéndú prietesugú mare cu Petru Vodá; ce pre Domnul nu l-au aflatú acasă, numai pre giúpánésa lui; și pre taină spuserá ei de Petru Vodá; carea, înțelegéndú de Petru Vodá, cu dragoste l-au primitú la casa ei, și l-au făcutú ospétú. Érá unú voinicú óre cine, ce fusése aprodú la Petru Vodá, prilejindu-se într'acelú satú, fiindú scăpatú și elú dintr'acele réutăți, fi spusera lui de pescarii acia ce venise den munte, și sciindú elú că Petru Vodá au intratú in munți, și nimică de dênșul nu se scie, și cugetándú intru inima sa, cum arú putea înțelegé ceva de Domnul seú, au mersú la pescarii sé l' întrebe; și dacă i-au vėđutú, îndată au cunoscutú pre Domnul seú, Petru Vodá; și au căđutú de i-au sėrutatú piciórele. Atunce vėđéndú Petru Vodá pre credinciósa sluga sa, multú s'au bucuratú și s'au mǎngăetú, și multe cuvinté de taină i-au vorovitú, și imblândindu-i-se inima, au adormitú puțintel. Nice zăbavá multá făcéndú, până a odihnire Petru Vodá, érá acea giúpánésá au gătítú légănú cu cai, și 12 voinicú într'armați; și dacă l-au deșteptatú, au șeđutú in légănú numai cu acelú aprodú, și au mersú pe locuri fórá de drumú, până au sositú la casa unui boiarin Ungurescú, care și acela era prietenú lui Petru Vodá; și acela, dacă l-au vėđutú, cu dragoste l-au primitú și l-au ospetatú, și îndată i-au gătítú légănú cu șese cai, că locú de zăbavá nu era, că den urmă prinsése de veste óstea ce era la straja Ungurésca, cum Petru Vodá au trecutú pentre dênșii, și nu l-au cunoscutú, și s'au pornitú dupé dênșul a'lú cerca, ca sé lú póta agiunge. Ce, Dumneđeú, cela ce l'ocármuitorú tuturorú celorú ce i se rógá cu credință, au acoperitú pe Petru Vodá, și i-au datú cale deschisá; și mergéndú cu nevointă au sositú la Ciceú; și Sămbătá, in rėsărița sórelui, Septemvrie 28, au intratú Petru Vodá in cetatea Ciceului, și au inchisú porțile. Érá cei ce lú gonțau den urmă, vėđéndú că au hălăduitú Petru Vodá dinaintea lorú, s'au intorsú inapoi. Acolo plângere și tǎnguire era de Dómna sa, Elena, și de fiil seí, de Iliášú și Stefăniță, și de fiică-sa Rucsanda, și de alți căsași, pentru multá scárbă ce le venise asupra-le, sciindu-se den câtá mǎrire au căđutú la atáta pedépsá. Decii Petru Vodá au intratú in bisericá de s'au inchinatú, mulțámindú lui Dumneđeú că l-au isbăvitú de mǎnele vrájmașilorú seí).

Érá Sultan Suleiman, Impératul turcescú, cu óstea sa, in urma lui Petru Vodá, la Moldova, multá pradá și scádere făcéndú țerei, și calcánd-o, au aglunsú până la Sucévá, cu mare urgie și pedépsá tuturorú locuitorilorú.

...). Cetatea Ciceul, in țera Ungurésca, era datá de Mătiașú, Craiul Ungurescú, lui Ștefai Vodá bėtránul, dupé ce se împăcase amėndoi, cum s'au scrisú mai susú la røndul seú; și era slobodá acea cetate de Craii Unguresci, Domnilorú de Moldova, sé și fie acolo averea cu ómenii lorú. — N. C.

CAP. XVI.

Domnia lui Ștefan Vodă, poreclit Țucustă.

Prădându și stropșind Țera Sultan Șuleiman, Impăratul Turcesc, și fiind Țera bejenită spre munți, s'au strins Țlădicii și boierii Țerei, la satul la Badeuți, den sus de Șucévă, de s'au sfătuit cu toții, ce vor face de acea nevoie ce le venise asupra. Mai apoi de tôte 'și-au ales sfatul ca să trimită solul la Impăratul, cu mare rugămintă și plângere, să-î erte; și așa au ales dintre dênșii pre Trifan Ciolpan, de 'l-au trimis solul la Șucévă la Impăratul, de s'au rugat de pace, și 'și-au cerșut Domn. De care lucru, vėdend Impăratul rugămintea lor, s'au milostivit, și i-au iertat; și au trimis la dênșii cu Ciolpan pre un Țeuș mare cu credință, de i-au chiebat pre toți la Impăratul, în Șucévă, cari cu mare frică au mers și au cădut la piclărele Impăratului; pre cari i-au iertat Impăratul, și cu dragoste i-au primit, ca pre nice robii ai sei. Și le-au pus Domn pre Ștefan Vodă, feciorul lui Alecsandru Vodă¹⁾, și el s'au învărtejit înapoi cu multă dobândă, d'impreună cu tôte Țstea lui. Și decii Ștefan Vodă, cu Țlădicii, și cu boierii, au petrecut pre Impăratul până la Dunăre; și acolo au întors Impăratul pre toți robii și pleanul cât s'au aflat de față; și birul încă 'l-au iertat; și decii au trecut Dunărea; Țra Ștefan Vodă s'au întors la scaunul în Șucévă²⁾.

Pentru multe nevoi ce au petrecut Petru Vodă de Unguri, în cetatea Ciceul, și purcederea sa la Țarigrad, în anul 7041, Genarie.

Fiind Petru Vodă în cetatea Ciceului, multe pedepși și nevoi îi veniau asupra de la neprietenii sei, că nu numai de la cei străini, ce și de la ai sei avea

Țra Ion Zapolii, Craiul Unguresc, înțelegend de clătirea lui Sultan Șuleiman spre Moldova, asupra lui Petru Vodă, avend grijă de vicleșugurile păgănesci, că dacă va supune de tot Țera Moldovei, să nu între păgănul și la Ardél să supune Țera Unguresc, fiind megieșe, măcar că erau legați cu mare prieteșug Ion Zapolii cu Sultan Șuleiman; ce nice odată creștinilor drag n'au fost păgănul. Cerșut au agiutorii Craiul Unguresc de la Ferdinand, Impăratul Nemțesc, după aședată pacea ce era între dênșii, să se agiutorască unul pre altul la vreme de trebă, să trimită oști mai de grabă. Țra și el, stringendul oștile Unguresci, va privighia ca la locul bun să 'și ispitescă norocul cu oștile, și cu singurul Sultan Șuleiman. Și trimițend Impăratul Nemțesc Țstea sa, ca la opt mii, pre la Varadin, la începutul sėcerișului, și de acolo au mers la Ardél. Țra cum putea Ion Zapolii, silia să fie pre taină acea pornire de Țste, să nu oblicescă Sultanul, avend mare prieteșug cu densus. - *N.C.*

¹⁾ Ce era mainainte isgonit de Petru Vodă, și acolo la Șucévă Impăratul au legat birul pre anul să 'l dea Țera câte «*șee mii galbeni de aură;*» Țra alte vistere ce n'au fost apucați să le rădice Petru Vodă cu sine, tôte le-au luat atunci Impărația. — *M.C.*

²⁾ Înțelegend Sultan Șuleiman, după ce au trecut Dunărea, că Ian Zapolii, Craiul Ar-

pedépsă, de la cei ce 'i miluise și 'i boierise in domnia lui, de la cei ce au nădăjduită sê 'i fie cu bine și cu priință la vreme ca aceea. Că 'ântéiu Simeon Pârcălabul, carele era pus de Petru Vodă socotitoră și tocmitoră, de mai-nainte vreme, cetății' aceia, împreună cu Vlădica Anastasie, gândindă rēu la inima loră asupra Domnului seă, Petru Vodă, s'au sfătuită ca sê prinđe pre Petru Vodă și sê 'lă omóre, și sê 'i ia capul sê 'lă trimiță la Stefan Vodă, ce era Domnă in Moldova. Socotiaă că voră dobândi cinste de la Stefan Vodă; ce, Dumneđeă celă dreptă, celă ce scie inimile și gândurile tuturoră, sciut'au și sfatul acestora, și fōră voia sântiei sele nice ună lucru nu se isprăvesce. De care lucru prinđendă de veste Petru Vodă, și sciindă că voră sê 'lă omóre, silit'au cu meșterșugă de i-au scosă den cetate, și i-au gonită Petru Vodă pentru acéstă faptă.

De norocă era Petru Vodă a tragere nevoi de neprietenii seă, că bine de una nu se mintuia, alta i se gătia; că, scăpândă de la vrăjmașii seă de la Moldova, pre straja Ungurésă dede, și de acolo strecurându-se pre taină, și intrândă in cetatea Ciceului, spre vrăjmașii seă nemeri; și bine de acestii nu s'au mântuită, iată sosi de la Ianoș Craiă oște Ungurésă, cariă au incungăurată cetatea de tôte părțile. Vēđendă Petru Vodă viclesugul lor, și nevoia ce 'i venise asupra-i, s'au inchinată loră, și au dată cetatea Unguriloră; cariă, dacă au dobândit-o pre sēma loră, multă pacoste si pedépsă făceaă lui Petru Vodă; că a lui Petru Vodă ce au fostă, au luată totă Unguriă, și cu nemică volnică nu era; alesă de Mailat, Domnul Ardélului, multă nevoie au avută de dēnsul.

Petrecēndă Petru Vodă in cetatea Ciceului, cu multă scărbă și nevoie, intr'ună ană și șese luni, nu mai putu suferi rēutățile și pedépsa ce 'i făceaă Unguriă; s'au socotită ca sê se desbată de subt stēpănirea loră; și s'au sfătuită cu Dōmnă-sa Elena sê trimițe carte cu mare jalobă și plângere la Sultan Suleiman, Impēratul Turcescū, ca sê i se facă milă sē-lă erte, plecându-și capul subt sabia Impēratului, și că sê trimiță cărți la Ianoș, Craiul Ungurescū, ca sê 'lă slobodă den țeră sê mērgă la Impērație, și sê slujescă Porții Impēratului. Și sciindă scrisōre sērbescă Dōmna Elena, au scrisă la Impēratul cu mare jalobă și plângere, și o au pecetluită, și o au dată la Petru Vodă. Éră Petru Vodă o au slobodită den cetate pre o ferēstră afară, lângă zidul cetăței, și au chemată pre o slugă a sa credinciosă ce era sērbū, și i-au ară-

---

délului, cu oștile sale și cu oștile lui Ferdinand, Impēratului Nemțescū, au apucată poticile munților, ca, de ară vrea elū cu Turcii sē între in Ardél, sē nu-lă lase, și cum că este gata a se se bată cu dēnsul, de acea veste păgănul gemēndă, și scărșindă in dinți, aprinsă de mânie, au trimisă Céușă la Ian Craiul, đicēndū-i că au uitatū de bine facerea lui, și făcēndū-l nemulțămitoră, sē 'i spuie că curând va face de 'și va perde Crăia, și se va căi. Rēspuns'au Ian Craiul Turcului, cu multă plecare, cum elū acea gătire de oști, nu improtiva Impērației au făcutū, pre carele 'l-au cuoscută apērătorū vieței sele și cinstei sele, ce improtiva vrăjmașului seă, lui Petru Vodă, carele fiindă subt poronca Crailoră Unguresci, au făcutū de multē ori prăđi in Ardél, pe carele acum ilū are inchisă in cetatea Ciceul, și in scurtă vreme 'lă va avea in mânăle sele. Éră Impēratul nice ună bănată sē nu aibă și nice o indoire de prietușugul ce 'l-au legatū cu dēnsul. — *N. C.*

tată cartea, și 'l-au învățat, în taină, să ia cartea și să o ducă la mâna Impăratului Turcesc. Carele, învățătura luându, au mers și au luat cartea, și s'au dus la Țarigrad, și au tins cartea la mâna Impăratului. Era Impăratul, cetind cartea, și vedându atâta jalobă și plângere a lui Petru Vodă, său, cum dăcu unii, pentru lăcomia Turcescă (că Turcul bucurosu'i fie cui să-lu primescă, numai să i se plece, și să-i dea bani), s'au milostivitu Impăratul și 'l-au ertat cu bucurie, și 'l-au primit, vedându că i se plăcă. Și îndată au poruncitu de au scrisu carte la Ianoș, Craiul Unguresc, să slobodă pre Petru Vodă să mērgă la Impărăție, și au trimis solū de olacū la Craiū. Era Craiul n'au băgatū in sēmă cuvēntul Impăratului, nice au sloboditū pre Petru Vodă. Intorcēndu-se solul cu acea solie de la Craiū la Impăratul, au și mai trimisū până de șese ori Impăratul la Craiū, pohtindū să lase pre Petru Vodă, să mērgă la Impărăție. Era Unguriī nice intr'unū chipū nu vreaū să 'lū lase, dāndu'ī vină, că, fiindū Domnū in Moldova, Petru Vodă, multă asuprēlă au avutū Unguriī despre dēnsul, și încă adăogeaū de 'lū făceaū *notclagoș*, dīcēndū că are moșii și ocine impreună cu dēnsiī. Era mai pre urmă, a șapte oră, au trimisū Impăratul solī la Craiū, cu hochimuri, aducēndu-ī aminte și de une și de alte; și abia 'l-au sloboditū pre dīsa Impăratului, ca să fie deplinū. Decia au trimisū Impăratul hochim la Petru Vodă, ca să mērgē cu credință și să nu se témă. Vedēndū Petru Vodă atâta adevēriță de la Impăratul, s'au bucuratū fōrte, și inima i s'au veselitū; cunoscēndū că cum se rēdică și se risipesce o negură intunecată, așa și elū se curățesce de scārba ce-ī zăcea la inimă. Și gātindū-se de cale, au eșitū de n cetatea Ciceului, in luna lui Genarie, intr'o Duminică, lāsāndu-și Dōmna și coconii, și au purcesū la Țarigrad. Atunce, multă jale și plngere la impārțitul lorū. Era Petru Vodă, dacă au trecutū Dunărea, atunce au mulțāmītū lui Dumneđeu, că 'l-au izbāvitū de n mână Ungurilorū; și mērgēndū la Țarigradū 'și-au plecatū capul la picīorele Impăratului, pre carele cu mare bucurie 'l-au primitū Impăratul ¹⁾).

1). Totū acestū paragrafū «despre nevoile lui Petru Vodă in Cetatea Ciceului, și purcederea lui la Țarigrad» nu se afla nicī la Miron, nicī la Neculaī Costin; amēndoi suntū multū mai scurți despre nenorocirile lui Petru Rareș; mārginindu-se Neculaī Costin a dīce: «Era Petru Vodă fiindū silitū in cetate in Ciceū in mare inchișore, se temea și de omenii sei ce'ī avea de apēratū cetate, ca să nu-lū dea in mānele Ungurilorū. Era nice se indoia de totū cu mila lui Iōn Zapolie, Craiul Unguresc; ce de bunā voie eșindū din cetate, au căđutū cu rugāminte la Craiul să-ī lasē cetatea Ciceul pentru traiul seu cu casa sa, rugāndu-se să-ī erte greșelele cele de mai naiute greșite de dēnsul, arētāndū Craiului cum și elū, măcarū că este Craiū, erā fiindū omū, este supusū primejdiilorū și vremilorū inprotivnice acestei luni. Făcutū-și-au pace Petru Vodă de la Craiulū Ungurescū, și 'l-au rugatū de i-au datū voie să se cercē la Pōrtă să-ī pōtē tocni lucrurile despre Impărăție. Și dāndu'ī voie și slobodēnie, agīuns-au Petru Vodă pre la prietenii sei la Pōrtă, trimițēndū Petru Vodă daruri Vezirului și altorū Agī impērātescī».

«Era Stefan Vodă, aice in țēră, ințēlegēndū că au căđutū Petru Vodă pe mānele Craiului Ungurescū, nezābāvindū vreme, au rēpețitū la Pōrtă făcēndū scire, și rugāndu-se pen prietenii Vezirului, să poroncēscă Impărăția la Craiul Ungurescū, să-ī trimiță legatū pre Petru Vodă. Ce Petru Vodă își așēdase lucrul de către Impărăție, de-lū chiema să mērgă la Pōrtă.»

Pentru mórtea lui Stefan Vodă Löcustă.

Stefan Vodă, domnindü la Moldova, nu puşină grijă avea, şciindü pre vrăjmaşul său, Petru Vodă, viu, carele mai de demultü avea scöasă averea sa şi Dómna cu copiü la Ciceü, in ţera Unguréscă, cum s'aü pomenitü mai susü. Mai apoi oblicindü, că şi dacă aü mersü la Impărăţie, este la cinste mare; aceste tóte erau ca o ghiaţă la inima lui Stefan Vodă.

In dílele acestui Domnü, Stefan Vodă, aü fostü fómete mare, şi in ţera Moldovei şi la ţera Unguréscă, că aü venitü löcuste multe de aü mâncatü tótă róda; şi pentru aceea 'l-aü poreclitü şi i-aü şisü *Löcustă Vodă*. Érá mai apoi, urându-l tótă curtea şi boierü, s'aü vorovitü o sémă de boierü den curtea lui, anume Gănescüi şi Arburescüi, şi la aşternutul lui, unde odhnia, 'l-aü omoritü in cetatea Sucevei.

Érá începétura acestui lucru urätü şi necuviosü s'aü făcutü de la Mihul Hatmanul, şi de la Trotuşan Logofétul, cari s'aü vorovitü într'o séră, ca nisce tiranü şi lupü turbaşi, se véneze óta cea neslobivă, adecă pre Stefan Vodă; şi dándü invěţatură slugilorü séle, ca toşi se se într'armeze, şi puindu-le şi gü-rământü se le fie cu dreptate, s'aü pornitü cu toşü, şi într'unü foişorü susü in cetate, unde odihnă, aü rěsipitü uşa, şi nesciindü Stefan Vodă nemică de acésta, s'aü sculatü fiindü numai cu căméşa; érá ei cu toşü, ca nisce lei sělbaticü, aü năvălitü asupra-i, şi multe rane făcěndü-i, 'l-aü omoritü¹⁾, şi 'l-aü scosü afară. Acéstă plată aü luatü Stefan Vodă de la cei ce-i miluise, căroro mai apoi de la Dumneşeu, curindă vreme, le-aü venitü osândă, şi aü luatü plată şi ei pentru mórtea lui Stefan Vodă Löcustă.

Acestü Stefan Vodă aü domnitü doi anü şi trei lunü.

¹⁾ Mergěndü Petru Vodă la Ţarigrad, s'aü aşęatü la Galata, care cetate este făcută de Italü, şi de unü némü ce se şicü Ligurü, şi se numesce la istorü Pera; acolo cură Boazul intre Pera, adecă Galaşa, şi intre Ţarigrad».

«Stefan Vodă, aice intru nenorocita ţeră, multe şi grele dabile strńgea de la bieşü löcutorü; şi de la o vreme s'aü arätatü mare vėrsătorü de sânge; că fie pentru ce mică greşělă poroncía de omoria, şi încă de multe ori la masă chiamăndü pre mulşü cu mâna sa în omoria.»

«Ian Zapolie, când aü trimisü jalobă la Impěratul Turcescü pentru Petru Vodă Rareş, cum s'aü pomenitü mai susü, jelnutis-aü şi pentru mórtea lui Grit, de carele ne trage rńndul sě pomenimü aice». Dupě acésta, Neculaü Costin dá o largă relaşie despre mórtea lui Grit şi despre luarea Ungariei de către Suleşman celü mare. Veşü acéstă bucată la Apendics VIII.

²⁾ Cătü şi astăşü se cunoşce sângele pe zidul päreşilorü casei aceea, in cetatea Sucevei, pistrelatü din Stefan Vodă, şi taindü-i capul 'l-aü scosü afară. — M. C.

CAP. XVII.

Domnia lui Alecsandru Vodă Cornea.

Acel leî sëlbaticeî și lupî încruntați, Mihul Hatman și Trotușan, d'impreună cu alții cariî erau protivnicii lorü, dacă omorîră pre Stefan Vodă, cu toții aü rëdicatü Domnü pe unü Alecsandru Vodă, ce-î ñiceaü Cornea, carele fusëse atuncea portarü la cetatea Sucevei, iar mai nainte aü fostü slugă la Mihul Hatmanul; și dacă 'l-aü rëdicatü Domnü, i-aü pusü nume Alecsandru Vodă¹⁾.

Intr'acea vreme, Sultan Suleïman, Impëratul Turcecsü, gätindu-se së mërgă la Odriü, aü purcesü cu tötă puterea sa; și dacă aü agünsü la Odriü, înțelegëndü de atâte amestecături ce se facü in țëra Moldovei, și nuse pöte așëda țëra, aü socotitü ce va face së pötă tocmi acëstä țëră. Atuncea avu vreme și Petru Vodă de cerșu Domnia la moșia sa, in Moldova, care i-o giuruisë Impëratul de mainainte vreme, încä când venise den țëra Ungurëscă la Țari-grad. Și de acësta pre voie i-aü fostü; și îndatä i-aü datü stëgü de Domnie la Moldova; și aü trimisü pre credinciosul sëü, Imbrea Aga, cu Iniceri și cu multă öste Turcecsă, ca së ducă pre Petru Vodă la scaunul țërei Moldovei. Și luändü agütorü de la Dumnedeü, Petru Vodă, aü purcesü spre Dristovü, in 7 ñile a lui Genarie; și dacă aü trecutü Dunărea, aü sositü la Brăila. Și acolo tocmindu-și östea ca së mërgă asupra lui Alecsandru Vodă, iatä și boierii țërei Moldovei prinseră de veste, că domnia este datä lui Petru Vodă, și aü sositü in Brăila. Înțelegëndü de acësta, cu toții aü părăsitü pre Alecsandru Vodă, și 'l-aü lăsatü in Cetateä nöă²⁾, împreună cu Mihul Hatmanul, și cu Trotușan Logofëtul, și cu Petrașco, și Crasneș, și Cosma. Èrä alții toți s'aü dusü de s'aü închinatü la Domnul sëü Petru Vodă, și s'aü rugatü së-ï ierte de greșëla lorü. Vëdëndü Petru Vodă atäta rugăminte de la țëră, i-aü iertatü pre toți și cu dragoste i-aü primitü, și le-aü ñisü së fie in pace și iertatü de töte greșëlele lorü, câte i-aü făcutü öre-cändü. Èrä ei cu toții strigară ñicëndü: *«In mulți anü së domnesci cu pace!»* și ërä ñiseră: *«Bine aü venitü la scaunul tëü, Domnul nostru celü d'ântëiü!»* Și multă bucurie și veselie era tuturorü;

---

¹⁾ In anii de la Hristosü 1598, Alecsandru Vodă Cornea și cu Mihul Hatmanul, iprociü, luändü veste de Petru Vodă Rareș că este in cinste la Impëräție, aü rëpeditü de strgü la Ferdinand, Craiul Ungurescü, pe unul ce-ï ñiceaü Petru Robeiü, Ispravnicul Sibiului, cu rngă-minte de agütorü, së-ï trimiță improtiva lui Petru Vodă, giuruindu-se cu tötă țëra că se va închina subt ascultarea Craiei Unguresci. Acëstä poftă de agütorü intärđiindu-se despre Ferdinand, mai multü agütorü aü făcutü lui Petru Vodă la Pörtă, că aü luatü prea leane Domnia, și cu mai puřină cheltuëlä, oblicindu-se la Pörtă ämbletele lui Alecsandru Vodă cu a sfetnicilorü sëi. — N. C.

²⁾ La Roman. — *Simion Dascaul.*

că toți îl iubiău ca pre unu părinte a lorū, și toți erau bucuroși de venirea lui, căce li se supărase den mestecăturile ce se ațițase in țeră, și de răutatea acelorū lei cumpliți și fōră de suflete.

Petru Vodă, dacă și-au tocmitū ōstea bine la Brăila, au purcesū împreună cu toți boierii sei; și dacă au șositū la Galați, s'au tăberitū pe țermurile apei. Țră Alecsandru Vodă, prinđendū de veste, s'au gătitū de grabă cu ōste de câtă avea, și au eșitū inaintea lui Petru Vodă la Galați; ce nemică n'au folositū, că părăsindu-lū ai sei, au cađutū in mânele vrăjmașului seū, lui Petru Vodă, și indata au poroncitū Petru Vodă de i-au tăiatū capul, de'mpreună cu Petrașco ce se ținea de dēnsul, într'o Mercuri, in luna lui Fevruarie, 7049¹⁾.

Acestū Alecsandru Vodă Cornea au domnitū douē luni și trei sēptēmāni.

CAP XVIII.

Domnia a doua a lui Petru Vodă Rareșū, in anul 7049, Fevr. 19.

Petru Vodă, dacă au tăiatū capul lui Alecsandru Vodă, au purcesū cu tōtă puterea sa spre scaunulū seū, spre Sucévă; și sosindū la Bērladū, i-au făcutū mare ospēțū și cinste credinciosū și cinstitū boierinulū seū, Hura Vorniculū. Și de acolo au venitū pren țergulū Romanului, și cu multă bucurie au năzuitū de au mersū la Sucévă, Fevruarie in 19, Lunī dupē sfântul Teodor, in a doua sēptēmānă de postul celū mare, împreună cu Imbre Aga, și au șeđutū in scaunū.

Dacă s'au așeđatu Petru Vodă la scaunū la Sucévă, aflat'au in viclesugū pre Mihul Hatmanul, și pre Trotușan Logofētul, și pre Krasneșū, și pre Kosma, cărora, dacă i-au aflatū vicleni, le-au tăiatū capetele. De carii multă nevoie și pedēpsă au fostū avutū Petru Vodă in domnia d'ântēiū; pre carii, când au pribegitū Petru Vodă den țeră, i-au fostū inchisū in cetatea Romanului, avēndū prepusū de viclenie, cum s'au și arătatū mai apoi, că adevēratū au fostū vicleni; și indata prinđendu'i, cu grele munci i-au muncitū, și le-au tăiatū capetele.

¹⁾ 7048, dice Neculai Costin, carele arată intr'altū chipū mōrtea lui Alecsandru Vodă Cornea. Dupē ce povestese intocma ca Urechi împăcarea boierilorū cu vechiul lorū Domnū Petru Vodă, elū urmēzā așa: „Țră pre Alecsandru Vodă, precum scrie Istvanfie istoricul Ungurū, l-au omoritū boierii ce erau cu dēnsul, nădējduindū că dintru acca faptă vorū avea cinste la Petru Vodă. Și eșindū și acei boieri in tēmpinarea lui Petru Vodă, cu multă glōtă de țeră, au ințelesū Petru Vodă fapta lorū, și Dumneđeū nu i-au lāsātū fōră osāndă pentru mōrtea ce făcuse ei, antēiū lui Stefan Vodă Lōcustă, apoi lui Alecsandru Vodă Corni. Au poroncitū Petru Vodă de le-au tăiatū capetele, și antēiū i-au muncitū cu munci grele și grōsnice. Așa este sfărșitul rēilorū și cumplișilorū vērșătorilorū de sānge nevinovatū. Țră viiudū Petru Vodă in Galați, au pnsū Hatman pre Petrea, feciorul lui Vartic». — *N. C.*

Eanî socotiți Dumniavóstră, cum plătesce Dumneđeú celora ce facú rău. Acestii fiindú lei sélbatici și lupi încruntați, multă pedépsă aú făcutú lui Petru Vodă în domnia d'ántéiú. Mai apoi, stámpărându-și inimile asupra lui Stefan Vodă, neavéndú nice o vină, cu rea mórte 'l-aú omorítú, cum s'aú pomenítú mai susú, la Domnia lui Stefan Vodă. Iată dér, după fapta lorú cea rea, cu-rândă vreme le trimise Dumneđeú osândă asuprá, de luare și ei plată cu sabie, ca și Stefan Vodă. Intr'acéstași đi, Petru Vodă aú pusú pre Petrea, feciorul lui Varticú, Hatman și Párcălabú de Sucévă. Intr'acestașú anú, dacă s'aú așe-đatú Petru Vodă la domnie, aú trimisú de 'și-aú adusú pre Dómna sa Elena și pre fiú seí, pre Iliășú și pre Stefan, și pre fiică-sa Rucsanda, de la cetatea Ciceului, din țera Unguréscă; și sosindú la Sucévă, Maiú 25, eșitu-le-aú Pe-tru Vodă înainte trei mile de locú. Acolo multă bucurie era la adunarea lorú; că pre câtă jale era când se despărțise de la Ciceú de se dusése la Țarigrad, mai multă bucurie și veselie era acum la împreunarea lorú. Deací, dacă se așeđară cu toți la scaunú, nu uită Petru Vodă datoria sa, cu care maínainte pre toți îngrăđia; ce, ca unú păstorú bunú, grijia de oile sele cele perite, ca se le afle. Trimis'aú soli la Craiul Leșescú de 'și cerea robii seí, ce'i luase Tarnovski Hatmanul, când venise cu óstea la Hotin; ce, nemică n'aú isprá-vitú, că s'aú întorsú solii fórá de nice o ispravă.

Petru Vodă, dacă s'aú așeđatú in domnie, de nemică altă nu grijia, ce nu-mai cu tótă casa sa petrecea in ocpețe și in desmerdáciune.

Aceste povestí ce scriú de Petru Vodă Rareșú, că aú lăsatú scaunul și aú pribegítú în țera Unguréscă, și de multe nevoi ce aú petrecútú acolo, și cum aú mersú la Țarigradú, și cum aú eșitú cu a doua domnie in Moldova, cro-nicarulú Leșescú de aceste fóрте pre scurtú scrie; póte fi că n'aú sciutú de tóte. Érá Letopisețul celú Moldovenescú deagiúnsú și deschisú tóte pre-rônd insemnéđă; pre carele tóte dacă le-amú luatú séma, le-amú socotítú a fi ade-vere, și pe care le-amú tocmitú careși la locurile sele ¹⁾.

Când s'aú bătutú Petru Vodă cu Maílat, Voevodul Ardélului, in anulú 7049.

Cálcândú Ungurii prieteșugul ce'lú avea cu Petru Vodă, după ce s'aú așe-đatú la domnie al doile, venit'aú hokim Impărătescú de la Sultan Suleiman la Petru Vodă, ca să mérgă asupra Ungurilorú, și se prinzá pre Maílat, Voe-vodul Ardélului. Și i-aú trimisú intr'agiutorú pre Ciuhali Beíú, cu óstre Turcésca, și

¹⁾ Negreșitú că acesti Letopiseșú Moldovenescú de care vorbesce Vornicul Urechi, și care tratéză atátú de largú despre întâmplările lui Petru Vodă Rareș, este acelașú Letopiseșú vechiú de care Urechi ne pomenesce in predoslovia sa, și care ne asiguréză că se sfársia cu Domnia lui Petru Vodă Rareșú. — Veđi tomul I a Letopiseșelorú, pagina 95. — Simion Das-cálul și cu cei-alți doi compilatori aú urmatú itocmai teostului lui Urechi in totú ce se at-tinge de Petru Vodă Rareșú; érá Miron și cu Neculaí Costin, asemine și Ión Neculce, suntú multú mai scurți. Deosebirele ce suntú între cei d'ántéiú Cronicari, și între acesti trei de pe urmă, s'aú insemnatú priu note iu tótă Domnia lui Rareșú. — Red.

pre Radul Vodă cu Muntenii. Și vrându Petru Vodă să plinască poronca împărăției, aș purcesu cu totă óstea sa, împreună cu Radul Vodă cu Muntenii, și cu Ciubali Beiu cu Turcii, și au trecutú pre Oituz la Ardél. Și mergendu cu toții asupra lui Mailat, Voevodul Ardélului, și încă n'au ajunsú la Făgăraș, acolo i-au tēmpinatú Mailat Voevodul cu óste Ungurésca; și dându rēșboiú vitezesce de ámbe părțile, Iunie 20, perdut'au rēșbotul Ungurii, și pre Mailat 'l-au prinsú viú Petru Vodă, și 'l-au băgatú in obeđe, și 'l-au trimisú la Impărăție; și așa Petru Vodă, prädându și ardendu in țera Ungurésca, s'au intorsú inapoi fórá de nice o smintelá¹⁾. Dupē ce au prinsú Petru Vodă pre Mailat, Voevodul de Ardél, și 'l-au trimisú in obeđe la Sultan Suleiman, la alú doile anú, in 7050, Septemvrie 12, iar au venitú hokim de la Impēratul Turcescú la Petru Vodă; sē mērgá sē prade in țera Ungurésca, pentru multe neingáduințe și amestecáturí ce se așítau²⁾; și plinindú poronca Impărăției, avea și Petru Vodă mare scárbá pre Ungurí, pentru mulfe nevoi ce 'i făcuse, încă de când era inchisú in cetatea Ciceului, de nu 'și era volnicú cu nemicá; mai apoi și prietesugul ce 'lú aveaú împreună ilú cálcasce. Rēdicatu-s'au cu totá puterea sa, și au intratú in țera Ungurésca de au prädátú și au arsú pēn la cetatea de Baltá. Acolo au ședutú șese zile; și multá pagubá făcēndú țerei Unguresci, s'au intorsú pō la Bistrița fórá de nice o smintelá, și trecēndú mantele au eșítú pren Cămpul-lungú, și s'au dusú la scaunul seú, la Sucévá.

Cronicarul Leșescú, de acéstá pradá ce au făcutú Petru Vodă mai pre urmá, nemicá nu scrie; cá pōte sē hie, cum, dacá au mersú Petru Vodă in țera Ungurésca, și nice unú rēșboiú neavēndú cu nime, pentru cá n'au fostú cu cine 'i sta improtivá, ce au prädátú și s'au intorsú inapoi cu pace, pentru aceea n'au

¹⁾ Sultan Suleiman înțelegēndú pentru Mailat, Domnul de Ardélú, cá ámblá cu viclēșugú asupra Cráiei Isabellii și a feciorului ei, ajungēndu-se cu Ferdinand, trimis-au poroncá la Ahmet Pașa de la Nicopol, și la Petru Vodă, și la Radul Vodă, Domnul țerei Muntenesci, de au mersú cu oști in Ardélú. Intrat-au Petru Vodă pre Oituz, și s'au adunatú cu Pașa și cu Radul Vodă la Dunáre. Nice o scádere țerei Unguresci, pre unde au mersú cu oștile, n'au făcutú, pentru sē nu aibá grijē și prepusú Mailat. Érá fiindú fórá grijē Mailat la casele sele, făcurá sfatú Domniú acestia cu Pașa, neputēndú sē 'lú prinđá, fășișú, cu viclēșugú; și trimiserá de chiemará pre Mailatú sē vie la Pașa, pentru intemeerea legáturilor de pace intre dēnsul și între Impărăție, făcēndu-i scire cá și Sultan Suleiman au purcesú de vine sē mántuésca Buda de incongiurarea Nemților, șocotindú cá mai bine cu pace sē se așede de cáttú cu vēr-sare de sánge. Rēspuns-au Mailat cá nu are cum merge la Pașa; ce, de 'i va trimite Pașa zálogú pre unú feciorú alú seú, elú va veni la Pașa. Rēspuns-au Pașa cá pre fiul seú nu 'lú pōte trimite la dēnsulú, cáci este in slujbá Impērátésca, și este cu primejdie de viață la dēn-șii a trimite zálogú fórá scirea Impărăției; ce 'i va trimite doi Agi mari, de Vidin și de Silistra, cárorá le-au datú Impēratul stégurí de Isprávuicie. Și imbrácāndú Pașa pedoi Comi-șei de a grajdíului lui in háine scumpe, și cu arme ferecate, și pre cai împodobíți, i-au trimisú. Și incredințēndu-se Mailat, 'i-au primitú cu cinste, nesocotindú a hi viclēșugú. Vēđēndú záloge acei Trnci de cinste, au venitú Mailat in tabēra lui Pașa, și deodatá au mersú la corturile lui Petru Vodă; și primindu-lú Petru Vodă cu cinste, 'l-au ținutú cu voróvá, páná au venitú mulțime de Turci, amestecați cu Munteui, de 'l-au lnatú și 'l-au băgatú 'u obeđe; și ducēndu-lú la Pașa, 'l-au trimisú indatá la Impărăție, la Tarigrad, și acolo puin-du-lú la inchisóre, 'l-au ținutú páná i s'au sēvērșítú viața. Érá Petru Vodă s'au intorsú inapoi; și era atunce anii 7049. — *N. C.*

²⁾ Ce se așítau pentru Cráia Ungurésca, dupē mórtea lui Ian Zapolie. — *N. C.*

insemnată cronicarul Leșescu. Țăra Letopiseșul Moldovenesc arată adevărat că au mers Petru Vodă la Unguri, cum scrie mai sus, de au prădat și au ars, și cu nimene un război n'au avut. Dece, și noi n'am trecut nice această fără pomenire¹⁾.

Dacă s'au întors Petru Vodă din țara Ungurească, întru acea laudă au săvârșit monastirea Pobrata, care era zidită de dânsul, și o au sfințit. Așijderea și monastirea de Râșca s'au apucat a o zidire; și Dobrovățul au istovit; și la monastirea Chipriana au lucrat. Încă și alte multe lucruri bune se află făcute de dânsul, cum și la Mitropolia de Roman, și la Mitropolia de Sucéva²⁾, și la monastirea Bistriței, și biserici de piatră în Hârlaț, și în Baie; și altele multe au făcut.

Și cu adevărat era feciorul lui Ștefan Vodă cel bun³⁾, că întru totu semăna tatăne-seu; că la războie îi mergea cu noroc, că totu au izbândit; și multe lucruri bune și Dumnezeuști apucase de făcea. Țăra și moșia ca un părinte o socotea. Judecata cu dreptate o făcea. Țăra la sfat era om cuvioș, și la toate lucrurile îndrăzneț, și la cuvântu gata a dare răspuns, de 'lă cunoșcea toți că 'i harnic să domnescă țăra.

În anul 7052, în 15 Mai, purces'au Iliășu Vodă, feciorul lui Petru Vodă, la Țarigrad

De mórtea lui Petru Vodă Rareșu.

Petru Vodă, fiind bătrân de zile, și cădând în boală grea, au plătit datoria sa ce au fost datoru lumii, și s'au săvârșit la anul 7055, Septembrie în 4, Vineri la miez-noapte; și cu cinste 'l-au îngropat în monastirea Pobrata, ce este zidită de dânsul, cu multă jale și plângere despre toți, ca după un părinte a lor, carele n'au fost mai jos de câtu alții, ce au lăsat hotarul țării; că pre Șteful de multe ori i-au ars și i-au prădat, și luându-le cetățile și orașele, sub puterea sa i-au supus. Și atâta grăză le-au dat, câtu la vreme de primejdie ce era și pribag la dânsu, și 'și perduse Domnia, și după ce s'au dus la Turci, lăsându-și Domnia și cuconii în Ciceu, cu totă averea, atunci Ungurii, necum se se bage să 'i jecuiască, ce încă i-au păzit, și i-au socotit până la venirea lui, alu doile rându, la Domnia țării Moldovei. Așijderea și cu Leșii de multe ori s'au bătut, și Pocuția le-au fost luat suptu ținerea lui. Țăra mai

¹⁾ Însă, Letopiseșele străine, Leșești și Ungurești, de această oștire a lui Petru Vodă nu pomenesc; ce, de Iliășu Vodă, feciorul lui Petru Vodă, scriu că au făcut acele prăzi la Ardeal, precum vom arăta la rândul său -- *N. C.*

²⁾ Săvârșit-au și Episcopia din Roman, și Mitropolia din Sucéva au înnoit și au împodobit. -- *M. C.*

³⁾ Semăna bine a fire fecioru lui Ștefan cel bun: așa istețu la fire spre războie, cum și a zidire biserici și alte lucruri bune. idem.

apoi, după multă trudă a sa, creștinesce, în cinste, și în țera sa s'au săvârșit, după ce a plinit Domniei sale cei d'ânteiți și cei de a doua, 38 de ani¹⁾.

CAP. XIX.

Domnia lui Iliășu Vodă, feciorul lui Petru Vodă, carele mai apoi s'au turcit. 7055, Septemvrie 5.

Intr'această an, după mórtea lui Petru Vodă Rareșu, tótă țera a rădicatú Domnă pre Iliășu Vodă, feciorul celú mai mare a lui Petru Vodă, într'o Sămbătă, Septemvrie 5; că și firea și fața îl lăuda a fire blândú, milostivú și aședătorú, nădăjduind ú boierii și țera că va urma tătâne-seú, care nădejde pre toți aú amăgitú. Că Iliășu Vodă, denafară se vedea pomú înfloritú, érá denlăuntru, lacú impuțitú; că avëndú lângă sine sfetnicú tinerú, Turcú, cu carú ziua petrecea și se desmerda, érá nóptea cu turcote curvindú, den obicéiele creștinesci s'au depártatú. În vedere se aráta creștinú, érá nóptea în slobođie mahmetescă se dedese; și atáta se călcase legea creștinescá, câtú de 'lú vrea cruța Dumneđeú multú într'acea desfránare, pre toți fi vrea aduce den luminá la întunecú. Ce Dumneđeú n'au lăsatú norodul seú întrú peirea nesciinței și necunoscinței Dumneđeesci²⁾. Și într'acelú an a domniei lui, făcutu-s'au ierne grele și gerurú mari, câtú și viile și pomii aú secatú de gerurú. Érá la alú doile an a domniei sale, April 7, în anul 7056, Sămbătă după Pascú, Iliășu Vodă aú tălatú capul lui Vartic Hatmanul, în tégú în Huși, și 'l-aú dusú de 'l-aú îngropatú în monastirea Pobrata.

Și între multe fórá de legi ce făcea Iliășu Vodă, ámpléndu'lú Satana de invătătura sa, lăsat'au domnia și țera pe séma frăține-seú, lui Stefan Vodă, și a máne-sa, în anii 7059, Maiú 1; érá elú s'au dusú la Sultan Suleiman de aú primitú legea lui Mehmet, lepádându-se de Hristos, socotindú că va dobândi cinste mare de la Turcú³⁾. Érá mai apoi, réu s'au înșelatú; că dacá s'au Turcitú, a-

¹⁾ Acestú portretú atátú de caracteristicú, a lui Petru Vodă Rareș, nu se aflá nici la Miron nicú la Neculaú Costin, carú se márginescú a đice că: «Imbătránitú, și cu bóla grea adaosú către bătránețele sale, și-aú datú datoria cea de obște, cu mare jele tuturorú, și 'l-aú astrucatú în monastirea Pobrota, în anii 7054.»

²⁾ De acestú Iliășu Vodă, scrie Istvanú istoricul, că pe vremea ce eráu multe amestecáturú în Ardél, 'l-aú venitú și lui poroncá Impărátescá de la Sultan Suleiman, de aú intratú în Ardél, avëndú și ósté turcescá cu sine; și trecéndú peste mușú s'au tábăritú la Torian, și de acolo aú slobođitú călărimea ciamburú, și aú prádatú orașele Sécuilorú, și aú arsú orașele Sasilorú, anume Herman și Prejmerul, până în pământú, și mulți ómenú aú robitú. Și prinđéndú veste Ugurii, aú sáritú și aú scosú totú duiumul ce luase Moldovenii și Turcii; și pre mulți oștenú de a lui Iliășu Vodă aú luatú Ungurii și Nemții. Érá de arú fi sositú pedestrirea Nemțescá s'e le fie apucatú. poticile, nice singurú Iliășu Vodă u'are fi scápatú; și așa, cu deșertú s'au întorsú inapoi, Iliășu Vodă, la scaunul seú, la Sucévá.—N. C.

³⁾ Scrie Gvagnin și Cromer, că după ce s'au turcitú, 'l-aú pusú la Isprávnicie Sultan Suleiman; decú, vėđéndu-se în cinste Iliășu Vodă, pentru s'eși arate credința și slujba la Im-

pucându-lă și îndulcindu-lă cu bine, 'l-aă pusă Pașe la Dristoră; și numele 'l-aă pusă Mehmet. Dece, nice întru acea cinste ce'i dedese Impăratul n'aă trăitū multă vreme; ce după doi ani, clevetindu-lă mulți neprieteni a lui, cu multe cuvinte rele, către Impăratul, aă căduțū la închisore; că aă trimisū Impăratul de 'l-aă legatū și i-aă luatū tōtă averea; și decia 'l-aă trimisū peste mare, la Brusa, de 'l-aă închisū; unde, de inimă rea, curēndă vreme aă muritū, și 'și-aă datū sufletul in mâna diavolului, in legea Turcēscă. Acestū Iliășū Vodă aă domnitū in Moldova 4 ani și 8 luni; și deaciș'aă turcitū, cum s'aă pomenitū mai susū.

CAP. XX.

Domnia lui Ștefan Vodă, feciorū lui Petru Vodă Rareșū, In anul 7059, Iunie.15.

Dacă aă părăsitū Iliășū Vodă țera și domnia, împreună și legea cea părințescă, atunce într'același anū, 7059, Iunie in 15; boierii și locuitorii țerei se sfătuiseră, și 'și-aă rēdicatū domnū pre Ștefan Vodă, feciorul lui Petru Vodă; nădējduindu-se că de n'aă semănatū lui Petru Vodă feciorul celū mai mare, dōră va face datorie și obiceiul părințescū feciorul celū mai micū. Unde și elū cu osērdie s'aă apucatū, către toți plecatū, milostivū, blāndū și nevoitorū spre lucruri bune. Bisevicilorū s'aă arētatū cu dumneđeire mare; ca sē pōtă stinge numele celū rēū a frăține-seū, și ca sē nu se arāte ceva abātuțū de la pravoslavie, pre toți ereticii den țera sa vrea sē'i întōrcă ori sē hie la legea pravoslavnică, sēū den țeră sē ēsă. Pre Armeni, pre unii de bună voie, cu giuruințe și daruri āmplēndu'i, pre alții cu sila i-aă botezatū și i-aă întorsū la pravoslavie; mulți den țeră aă eșitū la Turci, și la Leși, și pentr'alte țeri, vrēndū sē'și ție legea lorū¹⁾. Cu aceste vrea Ștefan Vodă sē acopere faptele frăține-seū, lui Iliășū Vodă, de lucrurile spurcate ce făcuse; la aceste cu nevointă se sila. Ēră de cele ce se cade pravoslaviei, adecă Legei Creștinesci, depārtatū era, că s'aă arātatū mai apoi cu lācomie și asuprele, și curvie nēstēmpārată era intru elū. Nu se rābda de femeii cu bărbați, nu rēmānea fete feciōre nerușinate, nice giugānesele boierilorū nebatgiocorițe; și-

pērăție, vorbindu-se cu o sēmă de oșteni turcești, cu scirea Porții, avēndū povață pre unū Turcū (de nu va fi fostū Grecū) anume Marmara, aă mersū la Brașlav, și aă incongiuratū cetatea, și aă aprinsū tērgul de aă ārsū până in pāmēntū, și aă luatū pe toți omenii in robie. Ēră pre urmă, și pentru acēstă faptă asupra nevinovaților creștini ce aă peritū și 'i-aă robitū la Brașlav, intorcēndu-se cu isbāndă, repus'aă și pre dēnsul Sultan Sulēiman pentru legea lorū că nu o ținuse deplinū, și aă poroncitū de 'l-aă omoritū; și nu se șcie cu ce mōrte 'l-aă omoritū, nice s'aă mai sciutū ce s'aă făcutū. Așa 'i-aă plātītū Dumneđeū.—N. C.

¹⁾ Pe prōstă cale purcesēse Ștefan Vodă cu aceste (isgonirea și silirea Armenilorū), socotindū că va stinge ocārita viață a frăține-seū, și va inuoi bunul nume a tātāne-seū; adevratū, feciorii buui adaogū și crescū numele părinților sei, și'li făcūfōră de mōrte; ērū cei rēi feciōri ocārescū și stingū numele părinților buui.—N. C.

mai apoi, de vrea domni multă, nu vrea hi ca să nu fie urma frăţine-seu, lui Iliaşu Vodă ¹⁾.

Pretrecându aceste nevoi multe boierii şi locuitorii ţerei, despre Domnul loră, n'au mai putut suferi fără-omenirea şi răutăţile lui; ce întâiu s'au sfătuită cu taia, ce voră face ca să se potă curăţi de dănsul; şi, sfătuindu-se, au alesă ca săagăungă de strgă la boierii cei pribagi, cari erau in ţera Leşescă, eşii de multe nevoi. Deacii, dacă au avută scire şi răspunsă de la dănsii, cum ei voră veni fără zăbavă (cu cine ară alege sălehie Domnu de'ntre dănsii), îndată acestii, năptea, cu totii s'au rădicată la podă la Ţuţora, şi au tăiată aţele cortului asupra lui Stefan Vodă, şi acolo cu multe rane pătrundându'lu 'l-au omorită, in anulă 7060, Septemvrie, după ce au domnită doi ani şi patru luni.

Mulţi voră să dăcă, cum la această faptă ce însemnă să fie fostă boierii vicleni, de au omorită pre celă mai mare 'l-au lăsată, şi giudeţulă celă cerescă ală seu pre pământă i 'l-au dată; şi precum iubescă elă să vadă pre Dumneţeu in ceră giudecătore blândă fapteloră lui, aşă să se arăte şi elă celoră ce suntă subţ stăpăniea sa; şi cum nu suferă Dumnezeu strimbătate, aşă şi elă să nu facă altăia. Dece, care potă fi omă ca acela, să'si vadă muieră silită şi batjocurită, şi să suferă? Carele nu va suspina, vedându fică-sa, fecioră den senu seu, ce o au cruţată, să o ia ore cine şi să 'şi ridă de dănsă? Şi care slujitoră, s'au boiarin, va primi să'ia muieră spre pohta sa cea neastămpărată, şi nu'ia va gândiră? Ce vină, dără, vomă putea da celă ce nu potă suferi amarulă inimii sele? Că nu elă, ce Dumneţeu simăţescă pre unulă ca acela, să fie plinitoră şi certătoră de păcate ca acele; şi pentru această le trimite sfărşită ca să nu mai adaoge păcatulă ²⁾. Precum pre cei bunii vedemă că au sfărşită bună şi lădată; érá cei răi, rău s'au sfărşită după cuvântulă Prorocului, in psalm XXXIII: «mórtea păcătoşiloră cumplită este» ³⁾.

¹⁾. Dăce sfântă scriptură, Levit XX: «cela ce va păcurvi cu muieră altăia, şi va face curvie cu muieră vecinului seu, cu mórte să móră curvarul şi precurvarul.» Şi la adoua lege dăce sfântă Scriptură: «blăstemată, carele dórme cu muieră vecinului seu, şi să dăcă norodă amină! aşă să fie!» La Esdra, Cap III dăce: «Depărtaţi-vă demuierile pământului şi de muierile străine.» Pavel Apostol, la Copint. I. dăce: «Feriţi-vă de curvie, că pe curvari şi precurvari giudeca'i-va Dumneţeu.» — Pentru aceea cu cale s'au sfătuită boierii şi cu dreptate asupra lui Stefan Vodă, etc. — *N. C.*

²⁾. Şi aceste încă să se scie, că prin slobođirea lui Dumneţeu, nerăbdându spurcata faptă, se pedepsescă de ómeni Domnii răi şi turbaţi, precum şi de acestă Stefan Vodă s'au arătată, că 'l-au omorită boierii. — Adaosă de *N. C.*

³⁾. In anul 7065, érá de la Hristosă 1557, Sultan Suleiman au trimisă óste Turcescă in ţera Ungurăscă, să bată Segedinul. Érá Toma Nadajdie, Ispravnicul ţerei Unguresci, înţelegându că au venită Turcii la Segedină, s'au pornită şi elă cu oştă Unguresci de au începută

CAP XXI.

Domnia Joldii Vodă, carele au domnită trei țile.

Indată ce a'i omorîtă boierii acei pre Stefăniță Vodă, la Țuțora, cu toții s'au sfătuită și au rădicatū Domnū pre Ioldea, și i-au datū s'î fie Dómnă pre Rucsanda, fata lui Petru Vodă, sora lui Stefăniță Vodă. Și au purcesū pre Iijia in susū sē mērgă la Sucévă sē facă nuntă; și au mersū până la Șipote, nesciindū nimene de venirea acestui Domnū. Primindū de veste pribegii boierii, den țera Leșescă, de mórtea lui Stefan Vodă, au rădicatū Domnū pre Petrea Stolniculū, și'î schimbară numele de'î điceau Alecsandru Vodă, pre carele 'l-au poreclitū Lăpușneanul. Intr'acesta chipū, aflândū vreme îndemână pribegii sē vie la moșie in țēră, indată s'au sfătuită și au căđutū dupē Siniavski, Voevodul Rusiei, și Hatmanul Koroni, sē le dea agiutorū, sē vie in țēră. Dece, Voevodul, înțelegēndu-se cu Kraiul, nemică n'au zăbovitū, ce au strinsū óste degrabă, și au purcesū spre țēră; unde, au socotitū ca sē nu vie fōră capū, și au rădicatū Domnū, cum s'au pomenitū mai susū, pre Petru Stolnicul, in tērgū in Trebulea. Și au intratū in țēră cu óste Leșescă, pre cuvēntul boierilorū celorū den țēră, ce trimisēse mai denainte vreme la pribegi, ca sē vie fōră zăbavă cu capū, că ei vorū sili sē se curățescă de Stefan Vodă, cum s'au și tēmplatū, că gătindu-se pribegii cu óstea Leșescă sē între in țēră, boierii cei de țēră și aflară vreme sē se curățescă de Stefan Vodă. Deacia n'au așteptatū pre cuvēntul ce trimisēse la pribegi, ca sē vie cu capū; ce, indată au rădicatū la Domnie pre Ioldea, și au venitū până la Șipote, pe Miletin.

Intru acea vreme, întrândū și pribegii cu Alecsandru Vodă in țēră, și de sirgū oblicindū că țera au rădicatū capū pre Ioldea, la domnie, carele mergea spre Sucévă sē facă nuntă cu Rucsanda, de sirgū au trimisū Alecsandru Vodă pre Moțoc Vornicul cu o sēmă de óste înainte, ca sē prinđē pre Ioldeă Vodă; și prinđēndū'î calea la Șipote, neavēndū elū nice o scire de nicăire, 'l-au impresuratū óstea Leșescă și 'l-au prinsū viū; pre carele mai apoi, dacă au sositū Alecsandru Vodă, 'l-au semnatū la nasū și 'l-au datū la călugărie, in anul acestașū, 706¹⁾ Septemvrie.

---

a bate cetatea Baboție, ce era luată de mai nainte de Turci. Érá înțelegēndū Turcii de una ca acēsta, au lăsatū Șegedinul și au mersū sē dea agiutorū cetății Baboții; și dândū rēșboiū, au înfrintū Ugurii pre Turci și i-au birnițū. Atunce s'au întorsū Crăiasa Isabella cu fiulū ei, Ian Jigmond, la cnezia Ardélului, den poronca lui Sultan Șuleiman, găsind'o pe insa solul Turcescū la Petricovū in țera Leșescă; și de acolo, împreună cu solul Turcescū, au venitū in Ardél, cum amū pomenitū unde amū scrisū de Crăia Ungurēscă. Érá in anulū de la Hristos 1554, Ivan Vasilievici, marele Cnez a Moscului, au dobânditū subt ascultarea sa orașul Astrahanul, și órdele ce suntū la marea Caspia, cărei mări îi đicū *Hvalensca more*. De atunce se scriū Impărății Moscului, *stēpânii Astrahanului*. — N. C.

1) 7065 Zice Neculai Costin.

CAP. XXII.

Domnia lui Alecsandru Vodă Lăpuşnénu.

Alecsandru Vodă Lăpuşnénu, dacă a venit în țară, a luat, să-i fie Dómnă. pre Rucsanda, fiica lui Petru Vodă, care era s-o ia Joldea; și cu dragoste îl primire boierii; și mergându pre la Hărlău, a trasu la Sucéva, și a ședut în scaun. Decil, s'a cununat cu Dómnă Rucsanda, și a făcut nuntă.

Intr'acestașu an a fost omor mare și iernă grea. Dece, dacă s'a aședat Alecsandru Vodă la domnie, nu grijă de alta, ce numai de pace, în tóte părțile, și de aședarea țerei. Era cu Dómnă-sa Rucsanda a avut doi feciori, pre Bogdan și pre Petru.

Domnindu Alecsandru Vodă țera, intru lauda lui Dumneđeú a zidit monăstirea Slatina, cu multă cheltuélă și osêrdie, și o a sfințit Grigorie Mitropolitul. Era la sfințenie, dicu sê hi fost preot cu diacon 117, în anul 7066, Octomvrie în 14. Dupê acesta și Pângărașii a zidit, mai mult de frică de câtă de bună voie, că de multe ori i s'a arêtat în vis sfântul mucenicú Dimitrie, îngrozindu-lu ca sê i facă beserică pre acelú loc; dece, cu osêrdie și cu nevoință s'a apucat de o a zidit.

În alú patrule an a domniei lui Alecsandru Vodă, trimis'a Sultan Suleiman hochimú la Alecsandru Vodă și la Petru Vodă, Domnul Muntenescú, sê mergă cu ôste la țera Ungurésca, pre pohta Ungurilor sê le puie Craiú pre Stefan, feciorul lui Ianoș Craiú, la scaunul celú de moșie a tătâne-seú. Și indată, dupê poronca Impêrașiei, a mersu și l-a dusu de l-a aședat la Craie; și de atunce s'a plecat Ungurii a dare biru Turcului. Era Domni se întorseră cu tótă ôstea lorú, cineși la țera lorú, aducându multú jacú și dobândă de la Ungurii.

Pre acea vreme fost'a iernă mare și gerósă, de a îngiețatú dobitóce și here pen pădurii.

Era intr'acestașu an, 7066, Septemvrie ¹⁾, prestevitu-s'a Macarie, Episcopul de Roman, ziditorul și începătorul monastirei Rișcăi, carele a fost la scaunul Romanului 27 de ani, și cu cinste l-a îngropatú în monastirea sa, în Rișca; și în locul lui s'a sfințit pre Auastasie, omú destoinicú a primire slujba păstoriei sale, carele, 14 ani mai apoi, a fost și Mitropolit ²⁾.

---

¹⁾. Genarie 1, — *Simeon Dascalul*.

²⁾. Pre acéstă vreme, în anii de la Hristos 1562, era de la zidirea lumii 7071, Ivan Vasilievici, marele Cnez a Moscului, avându cu sine 300,000 de ôste, s'a pornit asupra cetății Poloțul, ce este pe apa Zvina; și cu multă vèrsare de sânge o a dobânditú. Aflat'a mari visterii intr'acéstă cetate; dece mi de ômeni a robitú, scriu cronicaril Lêșesci; era pe jidovii, caril n'a vrutú sê se boteđe, a poroncitu de i-a inecatú în apa Zvina. — C. N.

De ivirea lui Despot Ereticul ¹⁾ 7069.

După alu noële anū a domniei lui Alecsandru Vodă, s'aū ivitū Despot, pre poreclă, érá numele i-aū fostū Heraclu Vasilic, ce aū fostū de nascerea sa den ostrovul Samos, carele aū fostū sciindū multe limbī: Frăncesce, Nemțesce, Grecesce și Lătinesce. Acesta fiindū nemeritū la țera Leșescă, și între slujitorī la rēsbóie ámblandū, avēndū și viață între Soșini, s'aū incleștatū între nisce E-vangelistī (că și elū nu era pravoslavnicū), și s'aū făcutū că este feciorū de Domn; și nu putea a eve sē vie spre țeră, că Alecsandru Vodă avea prietenie bună cu Leșii, cum și Leșii aveaū legătură tare cu Turcii, pentru amestecăturī ca aceste. Érá Despot, pre ascuns, cu protivnicīi sei se gătiaū, și'nre Căzaci și-aū făcutū prietenie. Aceste înțelegēndū Starostiī de la marginea țerei Leșescī, aū datū scire la Craiū. Érá Craiul indatā aū trimisū cărțile 'sele pretutinderea, de capū ingrozindū, carele se va băga sē trecā peste invēțeturā, și pre Despot sē 'lū oprēscā la Pomoran. Unde, macar că deodatā s'aū aliniatū lucrul, érá mai apoī Despot mai bine s'aū gătītū, luāndū intr'agiutorū pre Albrecht Laski, și aū intratū in țeră cu Nemți, cu Șveđi, cu Spanioli și cu Căzaci.

Rēsboiul lui Alecsandru Vodă, cu Despot, la Verbia, 7069, Noemvrie in 18.

Alecsandru Vodă, dacā aū înțelesū că Despotū fōrā de veste de unde aū intratū in țeră cu óste strēinā de 'lū impresōrā, neavēndū la ce se apuca la unū lucru așa degrabā, ca den somnū desteptatū, de sīrgū și cu puținī, negata, i-aū eșitū inainte la Jijia, la locul ce se chiamā Verbia; că țera, pismuindū lui Alecsandru Vodă, n'aū vrutū sē incalece in óste; și cu cine aū pututū, aū eșitū; și tēmpināndu-se 'și-aū datū rēsboiū, unde cei puținī de cei mulți, și cei negata de cei gătīți, n'aū pututū suferi, ce aū datū dosū; și aū fugitū Alecsandru Vodă in josū.

Đicū unii, că și acolo sē hie fostū rēsboiul cu viclesugū; insē, cela ce perde, fie când nu va sē afe vina ca, ce o mutā la altul. Érá aceste de la Dumne-deū suntū tóte tocmite, ca nemicā sē nu hie stătătorū in lume, ce tóte de risipā și trecētoře. Pre cei de gīos suie, pre cei suiți pogōrā, ca sē hie de pildā și de invēțaturā nōā, sē cunóscemū că nemicā in lume nu avemū, fōrā numai fapte lune.

¹⁾ Despre originā, întēplările și intrarea in Moldóva a lui Despot Heraclidul, Semion Dascalul cuprinde o narație fōrte interesantā, care din pricina lungimei s'aū pusū la sfīrșitul tomului, Apendics IX. Asemine și cu Domnia lui Despot Eraclidul, Neculai Costin părăsesce cu totul Letopisețul lui Urechi; și până la mōrtea lui Ierimia Movilā Vodă, ne dā o hronicā deosēbitā, cea mai importantā pentru noi, pentru sfērșitul vécului al XVI și inceputul vécului XVII. Veđi acēsta la Apendics X. — Red.

Alecsandru Vodă fugе la Țarigrad.

Alecsandru Vodă, după ce perdu războiul, fugi spre Iași, și de acolo își luă Dămnă și fugi la Huși. Acolo se grijă ca să stringă țera, și să ia ajutoru de la Turci, să se întorcă asupra lui Despot; ce nemică n'au folosit. Că Despot, dacă aș bătut pre Alecsandru Vodă la Verbia, nu s'au pornit după el, ce s'au întorsu spre Sucévă, și aș apucat șcaunul și cetatea Sucevei cu totă averea lui Alecsandru Vodă; de unde pre slujitorii i-aș umplut cu bani, și pre boierii cu cuvinte bune și dulci i-aș imblânzit, și le jură să le facă bine mai mult de cât arăpohti ei. Așa âmplendă pe toți de nădejde, i s'au închinat țera de sus totă, și s'au gătit de isnovă asupra lui Alecsandru Vodă; și aș pogorit la Iași, apoi la Huși, să potă apuca pre Alecsandru Vodă acolea. Ce Alecsandru Vodă, vedendă și așdindă că este golit de totă agiutorul, s'au pogorit la Chilia, și de acolo s'au dus la Împărăție, ca să se agiutorească de acolo.

KAP. XXIII.

Domnia lui Despot Vodă.

Despot, după ce aș gonit pre Alecsandru Vodă până la Huși, s'au întorsu înapoi, și aș venit la Iași, unde aș poftit Vlădicii, pre Grigorie Mitropolitul, și pre Anastasie Episcopul de Roman, și pre Eftimie Episcopul de Rădăuți, și toți boierii țerei, de i-aș cetit molița de Domnie, și i puseră numele de *Ion Vodă Despot*. După aceea, aș trimis boierii de țera la Împărăție pentru stégă; și cu bani âmplendă gurile vrăjmașilor sei, și i-aș aședat domnia, și i-aș dat stégă; și dacă i-aș sosit stégul la Iași, decii s'au dus la Sucévă cu mare bucurie.

Éră Alecsandru Vodă, dacă aș mersu la Împărăție, fu trimis la Iconia

Despot Vodă, dacă s'au aședat la domnie, se arăta blând și tuturoră cuvi-osu, și aș creștină dreptă, éră la taină eretică; și aș avea sfetnici de al sei, de o lege cu dănsul; mai apoi și i-aș ivit și necredința sa.

Trimis'au după aceea solii la Craiul Leșecă și la Împăratul Nemțescă, dându-le scire că s'au aședat la domnie; unde pre solii bine i-aș primită, și aș fostă bucuroș unuia ca acestuia ce slujise și la curtea Împăratului, și la Corónă Leșescă.

Mai apoi, pus'au pre țera nevoi și greutăți mari. Bisericiile desbrăca, argintăriile lua și făcea bani, și alte multe lucruri fără de cale făcea, care nice așdise că le va vedea. Făcendă aceste Despot Vodă, éră Laski, carele venise cu dănsul, cunoscendă că va veni asupra loră rău, s'au dus înapoi.

Pentru isvodul amândororū Cronicarilorū Leșesci, și de toomala lorū despre Despot Vodă.

Pentru acestū Despot Vodă Letopisețul Moldovinescū fórte prea scurtū scrie. Érá cronicaril ceī Leșesci spunū mai deschisū și mai de agiunsū; ce mácar cá d'inceputul lui Dēspot nu spunū amēdoi într'unū chipū, érá mai apoi totū se tocmescū, cá cu acéstă dată a'ī fostū isbinda totū la despotū Vodă, cá au bātutū pre Alecsantru Vodă, și au apucatū scaunul; unde, dacă s'au așeđatū la domnie, multe rēutāfi făcea, peste voia țerei. Pre carele pēnă mai pre urmă nu 'l-au pututū suferi boieril și țera, vēđlēnd'i de la dēnsul atāta pedēpsă și strimbātate asupra lorū. Și de'lū vra cruța Dunneđeū indelung'i la domnie, nu vrea putea fi într'altū chipū, sē nu primenescă și legea, și sē nu rēsipescă și țera.

Când s'au sfātuitū Laski sē scōtā pre Despot Vodă den Domnie.

De acéstă poveste scrie cronicarulū Marțin Pașcovski, cum cá Albreht Laski, Voevoda Siraski, dacă au așeđatū pre Despot la Domnie, cu multă cheltu-élă a sa, s'au întorsū la țera Leșescă, dāndū cuvēntū lui Despotū Vodă, cá sē'ī trimițē totū ce au cheltuitū pentru dēnsul, sē 'șirēscumpere moșiile care le-au zālogitū pentru Despot. Ce Despot dacă s'a'ī vēđutū așeđatū la domnie, nemică de aceea nu grija, ce numai ce prāda și făcea rēutāfi in țēră. Așa, intrānd'i scārbă între dēnsil, ințelegēndū Laski de atāte asuprele și rēutāfi ce făcea țerei, și luī nu'ī plătesce cheltuiala, gāndi cá sē'lū scōtā den Domnie. De care lucru, dacă s'au adunatū la Seim la Petricov, cu Dumitrașco Vișnovetki, și acela era omū cu putere mare, și sfātuindu-se amēdoi, au tocmitū Laski cá sē'lū ducā la domnie, și sē scōtā pre Despot. De care lucru incredințāndu-se amēdoi, nu dupē multă vreme s'au rēdicatū Vișnovetki cu óste Cāzácescă, și au venitū la Nistru, așteptānd'i acolo pre Laski sē mērgā asupra lui Dospotū Vodă.

Când s'au sfātuitū și Boieril țerei Moldovei sē scōtā pre Despot Vodă den Domnie, Augustū, 7071.

La aceea dată sfātuindu-se și boieril țerei, d'impreună cu Episcopil, ce vorū face cu aceli rēsipitorū de lege, cá nu numai călca obiceiēle țerei, și jecurī făcea, ce și legea cu totulū rēmēsēse de batjocurā; decī, cu toții sfātuindu-se, mai cu deadinsul Tomșa Hatmanul, cá sē scōtē pre Dospot Vodă den domnie; și așa jurarā pre Tomșa, cá era omū cu inimă mare, cá sē hie elū incepātorū la acestū lucru. Inșē, atunceși ințelegēndū boieril cá Dumitrașco Vișnovetki au venitū la Nistru cu óste Cāzácescă, și așteptā pre Laski, caril s'au gātītū sē vie cu óste asupra lui Despotū Vodă; și a'ī socotitū cu toții, și au aflatū cá sē trimițā la Dumitrașco Vișnovetki sē vie la domnie, și sē nu zābovescă, nice sē

vie cu óste multă, că potú ei cu țera, fõră óste, s'îl dea domnia; nice s'ei mai aștepte pre Laski, ȓic'endú: că dacã va veni Laski, va fi slava lui, érá nu a lui Vișno-vețki. Érá Vișnovețki, v'ed'endú aceste cuvinte și adev'erința de la boierii de ț'érã, aú înt'ebatú sfatú de Pisacenski Porușnicul seú, cum va face, aștepta-va pre Laski, aú ba; că boierii ț'erefilú poftescú. Ce Pisacenski, nesocotindú de vicleșugú, v'ed'endú atãta adev'erința de la boierii de ț'érã, i-aú ȓisú s'ei nu aștepte pre Laski, ce s'ei mérgã la domnie, dacã'lú poftescú, s'ei nu hie lauda a lui Laski, ce a lorú. Ascultãndú acestú sfatú Vișnovețki, s'aú gãtitú cu vr'o 500 de ómení s'ei vie spre ț'érã.

Cãnd aú prinsú de veste Despot Vodã cã vine Vișnovețki asupra lui.

Scrie Belskie, cronicarul Leșescú, cã Tomșã Hatmanul, vr'endú s'ei înșele pre Despot Vodã, s'ei r'eschire óstea, ca s'ei n'aibã cu ce se sprijini despre vrãjmașii seí, ar'etãndu-se prietenú lui Despot, 'i-aú spusú cã Vișnovețki se gãt'ez'ei și vine asupra lui, și aú sositú la Nistru, si aú ch'ematú într'agiutorú și pre Tãtari; și încă adãoega de ȓicea cã Tãtarií staú gata la margine, și vorú s'ei între in ț'érã.

Scrie Marținú Pașcovski, cã dacã aú înț'elesú Despot Vodã de venirea lui Vișnovețki, sciindú cã despre Laski, de unde'l era tótã nãdejdea, are scãrbã mare, pentru ce nu'l întors'ese cheltuialã, aú socotitú cã de acolo nu se va putea agiutori; înț'eleg'endú cã și Laski va s'ei vie cu Vișnovețki asupra lui, s'aú sfãtuitú s'ei facã pace cu Vișnovețki. Nesciindú nemicã de vicleșugul boierilorú seí, aú trimisú solí la Dumitrașco Vișnovețki pentru pace, g'íuruindu'l o mie de cal și cãte-va mií de boi, numai s'ei facã pace, și s'ei se înt'orcã înapoi. De care lucru aú înt'ebatú sfatú de Pisacenski Porușnicul seú, de a cãruia sfatú 'i-aú venitú mai apoi tótã r'eútatea asupra capului seú; cã vr'endú Vișnovețki s'ei facã pace pre cuv'entul lui Despot Vodã, și s'ei se înt'orne înapoi, érá Pisacenski totú 'l-aú indemnatú s'ei mérgã, v'ed'endú cã dacã'lú poftescú boierii și ț'era, mai bine s'ei fie elú stãp'ênú de cãtú altul. Și așa Vișnovețki aú ascultatú sfatul lui Pisacenschi, n'aú primitú s'ei facã pace cu Despot Vodã, ce s'aú pornitú spre ț'érã, unde mai apoi 'și-aú pusú capul.

V'ed'endú Despot Vodã cã despre Vișnovețki nemicú n'aú folositú, aú trimisú iar la prietinel seú, la Laski, cu multã rugãminte, s'ei și înt'orcã scãrba despre d'ensul, și s'ei nu'lú lase la nevoia lui, ce s'ei vie într'agiutorú, s'ei lú sprijin'escã de vrãjmașii seí, și ce'l va hi pofta, și cheltuialã lui și de'ant'eiú și de-apoi s'ei-o înt'orcã pãpã la unú banú; încă și alte daruri multe 'i-aú adev'eritú. Dece, aú ȓindú Laski rugãmintea lui Despot, fiindú atunce și elú sositú la Nistru la marginea ț'erei, aú ch'ematú pre toȓi Porușnicii seí, și aú cetitú cartea lui Despot înaintea tuturorú, și aú înt'ebatú sfatú de d'ensii, scóte-va pre Despot den Domnie, aú sprijini'l-va despre vrãșmașii lui? Înț'eleg'endú Porușnicii aceste cuvinte, și v'ed'endú cã Vișnovețki nu 'i-aú așteptatú, precum le era tocmeía, ce aú intratú in ț'érã, ei aú sfãtuitú pre Laski s'ei nu lase pre Des-

potă la nevole, de vreme ce mai 'nainte cu agiutorul lui 'l-aă pusă la domnie; đicendă, că de va lipsi Despot den domnie, și cheltuiala lui Laski va hi perită; érá de va hi Despot la domnie, totă este cu nădejde că se va întorce cheltuiala lui Laski. De care lucru luândă Laski acestă sfată, aă purcesă ca să apere pre Despotă Vodă, și aă venită pên la țermurile Siretului cu 14,000 de ostași.

Când aă viclenită Tomșa Hatmanul pre 'Domnul seă Despot Vodă.

Scrie Belskie cronicarul, că, dacă aă înțelesă Tomșa Hatmanul că Vișnoveski aă intratū in țéră, aflatăă vreme ca să viclenescă pre Domnul seă, Despotă Vodă; și aă mersū de 'i-aă spusū de venirea lui Vișnovețki, đicendă că aă chăemată și pre Tătarī într'agiutoră, și aă intratū in țéră. Așa, spălmântându'lū cu aceste cuvinte, aă pofititū Tomșa Hatmanul se'i dea leficii lui ce avea, ómenī străini: Nemți, Ungurī, Leși, și alți, ca să ese cu aceia împotriva Tătarilor; đicendă că, de va putea opri pre Tătarī, se va întorce de sîrgū inapoī, și pre Vișnovețki prea lesne ilū va sprijini; că până la acea vreme se va stringe și țera, și prea lesne se voră mântui de vrăjmași seī. Credendă Despot Vodă aceste cuvinte să hie de la inimă, 'i-aă dată slujitorii seī, leficii Nemți (fără pedestrime, ce o aă oprită lângă sine), pre cari avea nădejde.

De aice nu se tocmesă la poveste Cronicariī Leșești.

Că Marțin Pașcovski scrie, că atunce s'aă fostă rēdicatū Ianoș Craiul Ungurescū, cu multă óste, și s'aă apropiatū la margine, subt munți. Érá înțelegendū de acésta boierī lui Despot Vodă, fiindū viclenī Domnu-seă, avură prilejū ca să impuțineze óstea lui Despot Vodă. Aă sfătuită pre Despot Vodă ca să trimită óste despre granița Ungurésă, să fie de strajē; și atunce să fie trimisū Despot Vodă Nemți seī, cari erau slujitori la dēnsul, și cu o șemă de Moldovenī, și cu dēnsi pre Tomșa Hatmanul și pre Moțocū Vornicul, și alți cu dēnsi, cari aveaū viclesugū ascunsū la inima lorū asupra Domnului lorū, lui Despot Vodă. Aceia aă învățatū in taină pre Moldovenī să ucidē pre Nemți. Dece, nóptea, dacă aă adormitū Nemți, 'i-aă impresuratū Moldoveni, și pre toți 'i-aă tălatū, fiindū Nemți fōră de grijē despre soțiile seīe. Atuncea Despot Vodă, fiindū închisū in cetatea Sucevei, de frica lui Vișnovețki, că nice acela nu era departe, îndată s'aă virtigitū Tomșa Hatmanul, și cu Moțocū Vornicul, și cu Moldoveni, și aă incungiuratū cetatea. Că Ungurii lui Despot Vodă încă îi plecaser Tomșa spre sine; érá Despot Vodă numai ce rămăsese cu pedestrași; și puindū Tomșa strajē pegrīurū cetatea, aă eșitū inaintea lui Vișnovețki, la Siretū, cum se va pomeni mai giosū.

Érá Belskie, acéstă poveste ce scrie mai susū, pentru perirea acestorū Nemți, nu scrie așa precum scrie Marțin Pașcovski; ce scrie într'altă chipū de se tocmesce cu Letopisețul celū Moldovinescū, precum vei vedea inainte. Tomșa Hatmanul, dice Belski, dacă 'și-aă comitū lucrucile cele de viclesugū despre

Domnu-seu Despot Vodă, înțelegându de venirea lui Vișnovețki, că va să între în țeră, dat'au scire de venirea lu Vișnovețkilui Despot Vodă, ȱicându că au chie-matū și pre Tătarī într'agluțorū; cariū au intratū in țeră, și au poftitū s'ī dea lefecii sei nemțī, sē esă improtiva Tătarilorū, și apoi se va întorče improtiva lui Vișnovețki. De care sfatū ascultându Despot Vodă, dat-au leficii sei nemțī; pre cariī, dacā i-au apucatū Tomșa la mânele sēle, au purcesū cu ôstea in giosū, și au trecutū Prutul pre la Frățilenī, și au tăbēritū lasatū la Săpotenī. Și dacā s'au aședatū acolo de masū, Tomșa, cu alți protivnici ai sei, au sfătuitū in ce chipū vorū putea pleca pre Nemțī sē hie una cu dēnșii asupra lui Despot Vodă. Ce sciindū că Nemțī pre unde slujescū suntū cu direptate Domnilorū sei, și nu'ī vorū putea pleca așa pre lesne, ce socotirē ca sē trimiță iscodā pre ascunsū, sē nu scie Nemțī, sē se facā a se ducere inaintea Tătarilorū, și mai apoi, intorcēndu-se, sē aducā veste bunā, cum Tătarī s'au intorsū inapoi. Și așa făcēndū, pre urmă ȱiserā boierī sē se veselēscā toți, că s'au intorsū Tătarī; și cinstirā pe Nemțī până îi imbătarā, și peste nôpte îi uciserā pre toți. Boierī Moldovinescī, a doua ȱi, dupē ce au ucisū pre Nemțī lui Despot Vodă, cu toți rēdicarā Domnpre Tomșa Hatmanul, și îi puserā nume de Stefan Vodă, și indatā purcēsērā spre Sucēvā sē înconglure cetatea, până a nu prindere de veste Despot Vodă. Și dacā sosirē la cetate, avēndū scire cum sosescē și Vișnovețki, au pusū strajē pregiur cetate, și āncā de aceste Despot Vodă nemicā nu scia. Tomșa au eșitū inaintea lui Vișnovețki la podū la Vercicanī, pre Siretū.

Martīn Pașkovski scire, că acolo Tomșa, tocmindu-și ôstea sa in douē pōlcuri, ca sē înșele pre Căzacī, au pusū unū pōlcū de o parte de podū, altū pōlcū de altā parte de podū, dāndu-le învēțaturā într'acesta chipū: dacāse vorū înșira Căzacī la podū, atunce sē-i lovēscā fōrā veste de doē părți, cum s'au și tēmplatū. Inșē cu o ȱi mai inainte, au trimisū Tomșa olăcarī inaintea lui Vișnovețki, dāndu'ī veste cu înșelāciune, cum mâne diminēțā vorū eși boierī toți inainte'ī, de i se vorū închina, și vorū merge cu toți asupra lui Despot. De care lucru înțelegēndū Vișnovețki acēstā veste, cu mare bucurie au purcesū a doua ȱi, așteptāndū sē'ī esē boierī inainte sē i se închine, unde mai apoi cu mare înșelāciune s'au înșelatū.

Belskie și Pașcovski, amēndoī scriū, că așteptāndū Tomșa pre Vișnovețki, cu ôste tocmitā, la podū la Vercicanī, venit'au și Vișnovețki cu Căzacī sei. Inșē nu venīa ca la unū rēsboiū, ce ca la o domnie deșertā de stēpēnū, cu puțini; și āncā elū fiindū bolnavū. Și acoperindu'ī negura, atunce deodatā Tomșa cu ôstea sa cea tocmitā, fōrā-veste i-au lovitū de i-au spartū, și i-au rēsipitī, și pre mulți au prinsū vii. Unora le-au tălatū urechile și i-au sloboȱitū; pre alți, împreună cu Vișnovețki, stēpēnul lorū, i-au trinisū la Impērāȱie. Cā Vișnovețki, neavēndū grijē de poticalā ca aceea, și nēfiindū gata, lovindu'lū Tomșa fōrā-veste, de nemicā nu s'au pututū apuca, ce numai de fugā; și vēȱēndū că nu va putea scāpa, că era și slabū de hōlā, s'au viritū într'o copițā de finū, la unū satū lângā Botoșenī; și viindū unū popā la finū sē încarce, 'ī-au aflatū in copițā ascunsū, și luāndu'lū de grumazi 'ī-au dusū la Tomșa de 'ī-au închinatū. Apoi Tomșa 'ī-au trimisū la Impērāȱie, de'mpreună cu cumnatu-seu Pisacinski, de 'ī-au închinatū

Pentru mórtea lui Vişnoveţki şi a lui Pisacencki.

Ducëndü ómenii Tomşii pre Dumitraşco Vişnoveţki şi pre cumnatu-seü Pisa-
censki la Impărăţie, i-au tēmpinatü ómenii lui Alecsandru Lăpuşnénu, carii ve-
niáu cu fermanü Impărătescü la scaunul ţerei; că dedese domniea iar lui Ale-
csandru Vodă, pentru multe neaşedări şi amestecături ce se făceaü aice in ţeră.
Aşa, dacă s'au tēmpinatü, au luatü pre Dumitraşco Vişnoveţki şi pre cumnatu-
seü Pisacenski de la mânule ómenilorü Tomşii, şi 'i trimiseră de 'i închinare
ei la Impărăţie, de la Alecsandru Vodă, dicēndü că pre acesta ilü poftesce ţera,
şi in nădejdea lui au făcutü slujbă Impărăţiei. Dece Impēratul au poroncitü de
au pusü in cârlige, despre Galata, pre Vişnoveţki şi pre Pisacenski; şi acolo
au trăitü până a treia şi cu multe sudălmî şi ocări spre Mehmetü. Mai apoi,
Turcii, ca'ntr'o próscă săgetau întrēnsii, de'i implură de săgeţi. Şi aşa 'şi-au
sēvērşitü viaţa.

Tomşa au mersü asupra Domnului seü, Despot Vodă.

Tomşa, după isbānda cu norocü ce au înşelatü pre Vişnoveţski, s'au întorsü
spre Sucévă, şi stringēndü ţera, au încungluratü cetatea unde era închisü Des-
pot Vodă, şi au abătutü puscele de o băteaü. Intr'aceea, multă gālcévă şi hrē-
mētü se auđia den lontru; că Despot, prepuindü de viclenie pre Căpitanul
pedestremei, Dervici Petru¹⁾, că s'au agiunsü cu Tomşa, şi ca sē'i dea cetatea,
au scosü sabia şi 'l-au omoritü. Atunce slujitorii, vedēndü năpatea Căpitanului
lorü şi mórtea, mare zarvă feceră; şi antēiü se ispitise sē omóre pre Despot
Vodă; apoi socotiră că vorü dice că nu pentru Căpitanul lorü 'l-au omoritü,
ce au viclenitü pre Domnu-seü, şi s'au läcomitü de au luatü bani dela Tomşa.
Şi aşa rupseră sfatü ca sē trimitē sē le giure Tomşa sē hie ei slobođi, şi ei
sē'i deşchiđă cetatea, şi de nume de viclenie sē se curăţescă. Şi aşa, luāndü
adeverinţă de la Tomşa, au deschisü cetatea.

De mórtea lui Despot Vodă Ereticul.

Atunce Despot Vodă, dacă au vedütü că 'l-au viclenitü tođi boşerii, şi 'l-au
pārēsitü tođi slujitorii, şi ţera s'au rēdicatü asupra lui, şi nădejdea de agü-
torü de undeva, de la prietenul seü Laski, nu'i vine; aşa vedēndü perirea so-
sită asupra capului seü, îmbracatü Domnesce au eşitü afară den cetate, mai
sus de Sucévă, la Areni, unde era ţera adunată, sē se închine Tomşii. Atunce
Tomşa cu multe cuvinte 'l-au muştratü, aducēndu'i aminte de multe lucruri
föra de lege ce făcea, că nu numai ţera pustiesce, ce şi bisericile desbracă
şi de lege işi ride. Cu aceste cuvinte muştrāndu-lü Tomşa, 'l-au lovitü cu

1) Petru de Veverici. — N. C.

buzduganul, și îndată ôstea tótă s'aũ lăsatũ asupra lui, unde, acoperindu'lu mulțimea, cu multe rane i-aũ pëtrunsũ trupul; deacii inpedestrime s'aũ lăsatũ de i-aũ tălatũ, și i-aũ snopitũ; unora le-aũ tălatũ nasurile și urekile. Și așa au fostũ sfërșitul lui Despotũ Vodă. Și aũ domnitũ 3 ani și jumëtare.¹⁾

CAP XXIV.

Domnia lui Ștefan Vodă Tomșa, in anul 7072.

Scrie Marțin Pașcovski, că, dacã aũ peritũ Despotũ Vodã la Sucëvã, étã sosi Albrecht Laski, Voevoda Siraski, la țermurile Siretului, carele venia intr'agitorũ lui Despot Vodã cu 14,000 de ômeni, ce nice de unũ folosũ nu i-aũ fostũ. Cã, cumu 'și suntũ Leșii de ce gătëzë prea încetũ, pãnã a venire Laski sã apere pre Despot, érá Tomșa 'l-aũ fostũ înșelatũ pre Despot de i-aũ împãrțitũ ôstea și i-aũ ucisũ Nemții, și aũ bătutũ și pre Vișnovetki. Mai apoi aũ omoritũ și pre Despot Vodã; și deacii înțlegëndũ de venirea lui Laski, aũ prinsũ pre Cãpitanul Nemțilorũ celorũ pedestri de i-aũ tălatũ nasul și urekile, și 'l-aũ desbrăcatũ de haïne, și 'l-aũ trimisũ la Laski sã'ı spuie că aũ peritũ Despot Vodã; érá elũ de va veni, cum aũ pãțitũ Vișnovetki, așa va pãți și elũ, și cum aũ peritũ ômenii lui Despotũ Vodã, așa vorũ peri și ômenii lui; că țera nu este fôrã de capũ, cum îi pare lui; érá de'ı voia sã'ı fie ômenii fôrã uasũ și fôrã urechi, cumu'ı acelũ Nëmțũ, elũ sã vie. Aceste tôte, dacã aũ spusũ Nëmțul lui Laski, aũ întreatũ de Porușnicii sei cum va face. Ce Porușnicii i-aũ țisũ: «Dacã aũ peritũ Despot, pentru carele mergea sã'ı aperi, și cheltuéla ta aũ peritũ. Nice avemũ ce âmbla aũ ce căuta la Sucëvã; ce sã ne întorcemũ inapoi.» Inșë, neputëndu'și afla cale deschisã ca sã se întorcã pre urmã pre unde venise, se temea de viclesugũ sã nu le ése înainte ômenii Tomșii, și sã pațë mai rëũ de câtũ Vișnovetki. Pre la codrul Coșminului sã trecã, se temeaũ de țerani, înțlegëndũ de dënșii sã nu sãciuéscã pãdurea asupra lorũ, și sã pațë mai rëũ de câtũ Albert Craiũ. Mai apoi, 'și-aũ aflatũ cale sã se întorcã pre unde aũ venitũ; socotindũ oã, de vorũ și eși vrãjmașii lorũ înainte, se vorũ apëra de sënëțe, și se vorũ sprijini den arme, și vorũ hãlãdui. Cari, dacã s'aũ întorsũ inapoi, pre multe locuri le făceaũ nãvalã țerani cu imblãcie și cu cóse; ce nemicã nu le-aũ stricatũ, ce întregi aũ hãlãduitũ in țera sa; numaĩ unulũ de'ntre dënșii aũ peritũ. Acéstã dobândã aũ fãcutũ Laski de la Despot, pentru multũ bine ce'ı fãcuse și'lũ aședase la Domnie.

1) Ca la trei ani, Noembrie, 7072. — *Simeon Dascaľu*

Când s'au bătut Stefan Vodă Tomşa cu Mircea Vodă, Domnul Muntenesou.

Mircea Vodă, Domnul Muntenesc, înţelegându de atâte amestecături ce se făceau între Domnia Moldovei, au socotit să se ispitescă să apuce ţera să fie sub ascultarea lui; gândindu că prea lesne o va dobândi, pentru împerecherea ce era între călăraşi şi între pedestraşi, şi pentru supărarea ţerei ce se făcuse cu Despot Vodă; gândi că, fiindu slăbiţi de răutăţi, nu va avea cine să'i stea împotriva; alta, că şi domnia Tomşii era neaşedată; că de la Impărătie nu'i venise stégă de Domnie. Aşa, Mircea Vodă, cu totă óstea sa, s'au pornit asupra Tomşii; ce Tomşa, prinđându de veste, de sirgă s'au gătată, şi i-au eşit înaintea la Milcov; şi dându răsboiu, au bătut pre Mircea Vodă, şi decii s'au întorsă la Iaşi¹⁾.

De acéstă poveste, ce au bătut Tomşa pre Mircea Vodă, cronicarii Leşesci nemică nu scriu; ce numai la Letopiseţul Moldovinesc se află acéstă poveste, precum s'au scrisă mai sus.

Stefan Vodă Tomşa fuge în ţera Leşescă, de frica lui Alecsandru Vodă Lăpuşenul.

Intr'acea vreme, înţelegându Impăratul Turcesc, de atâte amestecături ce se facă în ţeră, şi se scólă unii pre alţii, nu suferi; ce au dată Domnia iarăşi lui Alecsandru Lăpuşenul.

Érá Stefan Vodă Tomşa, dacă au omorită pre Despot Vodă în Sucévă, şi bātu pre Mircea Vodă la Milcov, întorcându-se la Iaşi, s'au gătită să trimiţă boierii şi ómenii de ţeră la Impărătie, să ceie stégă. Vener'ii olăcarii de'i dederă de veste că domnia este dată lui Alecsandru Vodă, şi au sosită la Brăila, şi se gătéză să între în ţeră. Înţelegându Tomşa de acésta, s'au sfătuită cu boierii sei, ce voră face; şi aflară, ca să trimiţă la Alecsandru Vodă ómenii giuraţi de la ţeră, şi să'i spuie că ţera nu'lă va, nice ilă iubescă, şi de acolo să trecă la Impărătie; şi până nu le va veni răspunsă, să nu lasă pre Alecsandru Vodă să între în ţeră. Dacă au mersă soli aci de la Tomşa, şi au spusă lui Alecsandru Vodă, atunce să fie dissă Alecsandru Vodă: «De nu mă iubescă ei, eu îi iubescă pre înşii; şi de nu mă va ţera, eu voiă pre dânsa; şi voiă totă merge, oră cu voie, oră fără voie!» Şi au oprită pre soli, şi au trimisă hokimurile Impăratului la Tătari, cari îndată s'au pornit, de au acoperită ţera ca ună roii pên în Prută, prădându şi ardându. De altă parte, elă au intrată cu Turcii şi cu óstea ce au avută lângă sine. Deci, Tomşa Vodă, vedându că împotriva acei puteri nu va putea sta, au trecută la ţera Leşescă cu sfetnicii sei, cu Moţocă Vornicul, şi cu Spanciocă Spëtar, şi cu Veveriţă Postelnicul, şi s'au aşedată în Liov, după ce au domnită 5 săptămâni²⁾.

¹⁾ Pre acéstă vreme au fostă Domn în ţera Muntenescă Petru Vodă, fecioru lui Mircea Vodă. — *Simeon Dascalul*

²⁾ Érá la ună Letopiseţă Sërbescă scrie că au fostă domnia lui până la 4 luni. — *Simeon Dascalul*.

CAP. XXV.

A doua Domnie a lui Alecsandru Vodă Lăpuşneanul.

Alecsandru Vodă Lăpuşneanul, dacă s'aŭ aşezatŭ alŭ doile rŭndŭ la domnie, scos'aŭ céuşŭ Impărătescŭ pre un Turcŭ mare, de 'l-aŭ trimisŭ cu pŭră la Craiul Leşescŭ, poftindŭ pre vicleniŭ sei, pre Tomşa şi pre soŭiile sale. Éră Craiul, pentru pacea ce avea cu Turcul, şi pentru pŭra ce'lŭ pŭriaŭ Leşii pentru mŭrtea lui Vişnoveţki, şi pentru sluŭia a mulŭi ce făcuse Tomşa Vodă, aŭ trimisŭ Craiul pre sluga sa, pre Crasinski, la Liov, de i-aŭ tăiatŭ capul Tomşii, a lui Moţocŭ Vornicul, şi a lui Veveriŭă Postelnicul, şi a lui Spanciocŭ Spătarul, şi i-aŭ ingropatŭ afară den tĕrgŭ, la monastirea sfetei Onofrie. Aşa aŭ fostŭ sfĕrşitul lui Tomşa Vodă, cum scrie in sfânta Evanghelie: «Cu ce măsură veŭi măsură, se va măsură voă».

Alecsandru Vodă aŭ omoritŭ 47 de boierŭ.

Alecsandru Vodă, dacă s'aŭ curăŭtitŭ de tŭtă grija denafară, şi 'şi-aŭ adusŭ pre Dŭmnă-sa Rucsanda şi coconiŭ den ŭera Muntenescă, aŭ vrutŭ sĕ se curĕşescă şi de vrăşmaşii cei den casă, pre cariŭ işi prepusese elŭ că pentru vicleşugurile lorŭ fu scosŭ den domnia de'ntĕiŭ. Şi aŭ invĕŭtatŭ in taină pre lefecii ce aŭ avutŭ strĕiniŭ, de s'aŭ supusŭ in curtea Domnescă, la Iaşi, intr'o ŭi, şi aŭ chĕmatŭ pre obiceiŭ boierii la curte. Cariŭ fŭră nice o grijĕ de primejdie ca aceea eraŭ. Şi dacă aŭ intratŭ in curte slujitorii, dupĕ invĕŭtatură ce aŭ avutŭ, aŭ inchisŭ porŭile, şi, ca nisce lupŭ intr'o turmă fŭră de nice unŭ apĕrĕtorŭ, aŭ intratŭ intr'ĕnşii de 'i snoplaŭ, şi 'i junghiaŭ, nu numai boierŭ, ce şi slujitorŭ; nice ŭi alegea pre cei vinovaŭi, ce unul ca altul ŭi punea subt sabia. Mulŭi se viriaŭ pre ferestri de cădeaŭ afară de'şi fringeaŭ piclŭrele. Şi aŭ peritŭ atunce 47 de boierŭ, fŭră altă curte ce nu s'aŭ băgatŭ in sĕmă. Şi aşa, dupĕ atăta nedumneŭeire, ŭi părea că 'şi-aŭ isbănditŭ de la inimă.

Invĕŭtatură şi mustrare celorŭ mai mari.

In Moldova, aŭ cei mai mici despre cei mai mari acestŭ obiceiŭ, de pierŭ fŭră gŭdeŭŭ, fŭră vină şi fŭră samă. Singuri, cei mai mari, gŭdecători; singuri pŭrŭşi; şi singuri plinitŭri legii! Şi de acestŭ obiceiŭ Moldova nu scapă, că mai mulŭi dentre capete suntŭ iubitorŭ a vĕrsare sânge nevinovatŭ. Apŭi daŭ vina

lăcuiitoriloră că suntă vicleni. Dără, cine ară iubi să mără? cine nu doresce să viețuiască? Cu dragă este celoră mai m să albă viață; ceț mai mică încă nu o ară lepăda. Cređă, mai bine ară hi den dragoste, de cătă den frică să'ı slujescă. Și de s'ară invęța ceț mai mari de pre nisce musce fără mințe, cum se ține domnia! că tótă albina își apără căsciora și hrana loră cu acele și cu veninul seă; ără Domnul, adecă Matca, pre nime nu vatemă; ce tóte de invęțătura ei ascultă. Cum, dără, ar. fi mai bine pentru blăndețe să asculte pre celă mai mare, și să'lă iubescă, și cu dragoste să'ı slujescă, de cătă de gróză și de frică să i se plece. Pentru că cela ce poftesce să se témă de elă atăta norodă de omă, trebuiesce și acela să se témă de toți. Că totă vęrsătorul de sânge, de frică face, ca să'ı ia spațma și să se témă toți de elă, ce ară putea face cu blăndețe.

Pentru risipirea cetățiloră Moldovei.

Alecsandru Vodă, vrëndă să intre in voia Turciloră, precum se făgăduise inaintea Impăratului, că va răsipi cetățile den țera Moldovei, numă să'ı dea domnia; pentru că, ințelegëndă Impărăția atăte amestecături ce se făceau in țeră, aș socotită ca să slăbescă țera den temelie, să nu se afle apărături; și aș poroncită, cine va risipi cetățile den Moldova, acelu va da domnia. — Dece, Alecsandru Vodă, făcëndă pre cuvântul împăratului, aș amplețită cetățile de lemne, și le-aș aprinsă de aș arsă, și s'aș risipită. Numă Hotinul aș lăsată, să hie de apărare despre țera Leșescă.

Pentru acesta lucră cunoscemă că nice ună bine țerei n'aș făcută; că vasul celă fără de fundă, măcar cătă apă aș turna intrănsul, nu'lă mai poți amplea. Așa și Turcul, de ce'ı dai mai multă, de aceea își cere, și'ți face mai multă nevoie, că elă darul scrie obiceiă; mai apoi, de n'aș vrea să'ı dai, încă 'ți caută numă să'ı dai.

In anul 7073, Septemvrie 22, pre Teofan, ucenicul lui Macarie, ce era den tinerețe Episcopă, 'l-aș pusă Alecsandru Voda Mitropolită Sucevei.

Pentru venirea unui Domnișoră den țera Ungurăscă.

In anul 7074, Iunie, rēdicatu-s'aș de la țera Ungurăscă ună Stefan, óre cine, carele se făcea osă de Domnă; și era pe poreclă Mizgă; și cu mulți hațducă, stringëndă păstoră și altă adunătură de ómeni, aș intrată in țeră, smomindă ómeni ca să i se inchine, și să 'lă ducă la Domnie. Ce Alecsandru Vodă, dacă aș ințelesă, aș trimisă improtiva lui slujitoră seă, cară 'l-aș tēmpinată mai susă de cetatea Nēmțului; și dăndă rēsboiă, 'l-aș bătută, și ómeni i-aș risipită. ără elă aș scăpată inapoi pren munte, pedestru; pre ună i-aș prinsă vi și i-aș dusă la Alecsandru Vodă.

În anul 7075, Septembrie 26, Sultan Suleiman s'a rădicat cu oșt și a mers asupra Nemților, unde multă pradă și răsipă a făcut. Mai apoi, fiind cuprins de boală acolo, a murit, după ce a împărățit 44 de ani; și a lăsat Impărăția fiu-seu, lui Sultan Selim.

De mărtea lui Alecsandru Vodă Lăpușnénu.

În anul 7076, Alecsandru Vodă a căzut în boală grea, și s'a priceput că va muri. Dece, înainte morții se, chemă Episcopii, boierii și totă curtea, de i-a învătă și le-a arătat moștenitorii pre fiu-seu Bogdan Vodă s'lu puie la domnie pre urma lui. Era el, dacă a plinit 13 ani și jumătate a domniei se, și cei d'ântei și a doua, primind antei călugeria, a răposat, și cu cinste l-a îngropat în mănăstirea Slatina, care este de densul zidită.

Țicu unii, că și mărtea lui Alecsandru Vodă a fost cu înșelăciune; că el mai înainte de mărte, vedându-se în boală grea, și neavându nădejde de viață, a porocit Episcopilor, de l' vor vedea căi despre mărte, s'lu călugărescă: Dece, vedându-l ei că a leșinat, și mai mult mort de cât viu, după cuvântul lui l-a călugărit, și i-a pus nume de călugărie Pahomie. Mai apoi, țicu că, dacă s'a trezit și s'a vedut călugăr, se hie țisu că, de se va scula, va popi și el pre unii. Care cuvânt înțelegându Episcopii și boierii, și mai cu deadinsul Dómna Rucsanda, temându-se de acela cuvânt, ce era de a se temere, sciind câtă gróză și mărte făcuse mai înainte în boierii se, temându-se și Dómna se nu petrecă mai reu de cât alții, l-a otrăvit și a murit.

Acest Alecsandru Vodă, țicu că a fost scoțind ochii ómenilor, și pre mulți a slujit în domnia lui.

CAP XXVI.

De Domnia lui Bogdan, feciorul lui Lăpușnénu, la anul 7076, Martie.

După mărtea lui Alecsandru Vodă, fiind coconul Bogdan Vodă de 15 ani, cu toții l-a rădicat la Domnie; însă, fiind brudii, purta muma-sa, Dómna Rucsanda, trebile țerei, că era o femeie creștină, înțeleptă, destoinică și Dumnezeuască, și la tóte bunătățile plecată și milostivă. Și a domnit împreună cu fiu-seu doi ani și nouă luni; și bolnăvindu-se, a eșit și ea den lume, pre urma părinților se, în anul 7078 Noembrie în 12¹⁾, și a astrucat-o în mănăstirea Slatina, lângă Domnu-seu Alecsandru Vodă.

Eră după mărtea Dómnei Rucsandei, rămas a domnia în grija lui Bogdan

¹⁾ Octombrie 11.—*Simeon Dascalul.*

Vodă; și cumu 'și era blândă și cucernică, așa tuturoră arăta dreptate, câtă se cunoscea că nemică nu s'aun arătată în elă den obiceiul tătăne-seu. Nice de carte era prostă, la călărie sprintenă, cu sulița la halca uu prea lesne avea potrivnică, a săgetare den arcă tare nu putea fi mai bine. Numai ce era mai de trebă domniei îi lipsia: că nu cerca bătrâni la sfat, ce de la cei tineri den casă lua sfat și învățatură. Iubia să audă glume și măscări, și jocuri copilăresci. Mai apoi, lipi de sine Leși, de'i erau și de sfat și de a batere halca cu sulița, risipindă averea cea Domnescă. Deprindându-se așa, den și în și, a lăsată în năpustă trebile țerei; că pre câtă îl iubiau întâi, pre atăta îl urise apoi. Aceste lucruri de hulă trăgându-se până la urechile vrăjmașilor la Impărăție, nu cum erau, ce mai pre susu le adăogea; intrândă aceste în urechile sfetnicilor Impărăției, a aflată și ei vreme săși ample pungile. și datău scire Impăratului. Dece, înțelegândă Impăratul, a socotită să scotă pre Bogdan Vodă; și a trimisă la Rodos de a adusă pre Ion Vodă, care era la minte ascuțit, și la cuvântă gata, și se vedea a hire harnică nu numai de domnia acestei țeri, ce și altoră țeri să hie capă și mai mare.

CAP XXVII.

De domnia lui Ion Vodă, ce'i dăcu Armanul, carele 'l-a ruptă Turcii de cōdele a două cămile, anul 7078.

Acestă Ion Vodă, unii dăcu că a fostă fecioră de Arman, alții dăcu că a fostă fecioră unui Stefan Vodă ¹⁾. Era Marțin Pașcovski, cronicarul Leșescă, scrie că a fostă Ion Vodă de la Mazovia, den țera Leșescă; era cu adevărată nu se scie, nice îl arată a cui fecioră este.

Sultan Selim, Impăratul Turcescă, înțelegândă de Bogdan Vodă că s'aun prietenită cu Leșii, și 'și-aun măritată surorile după Leși, și elă încă va să ia fată de Leavă, a socotită să nu se cumva lepede despre dēnsul, și să se lipescă la Leși, și să inchine țera mai apoi; să nu aibă mai multă gâlcă cu Leșii de câtă cu dēnsul, a socotită să'lă mazilăscă, și a trimisă de a adusă pre Ion Vodă de la Rodos, și i-aun dată domnia la Moldova. Și dacă acesta aun luată stēgă de la Impărăție, a purcesă spre țeră cu oște Turcescă.

Era Bogdan Vodă, dacă aun înțelesă de venirea lui Ion Vodă, îndată aun trimisă, la boierii Leșesci, în țera Leșescă, la cari și-i făcuse prieteni, să'i trimiță oște, să nu lase pre Ion Vodă să între în țeră. Și de nu vrea fi pripită Ion Vodă cu oște Turcescă și Tătărăscă, nu prea lesne se vrea hi aședată la Domnie; că până a venire ajutorulă Leșescă, Ion Vodă aun fostă intrată cu oște în țeră. Dece, Bogdan Vodă vedendă că'lă impresoră vrăjmașul seă, 'i-aun dată cale, și s'aun dusă la Hotin. Era Ion Vodă, pre postul mare, aun venită în Iași, și aun ședută în scaun; și arătându-se groznică să'i ia spaîma toți, nu

¹⁾ Așa se află elă scrisă la uricile lui.—Simeon Dascalul.

de alta se apuca, ce de casne groznice și de vërsare de sânge; și atunceași, în ziua de Paști, au tăiată pre Ionașco Sbierea, și multe cazne făcea.

Răsboiul lui Ion Vodă cu Bogdan Vodă.

Ion Vodă, sciindă pre Bogdan Vodă la Hotin, că nu dörme, ce stringe öste împotriva lui, strins'au și elă țera, și öste Turcescă äncă avea. Ärä Bogdan Vodă au trasă agütorü din țera Leșescă: că mulți prietenü avea, că și cumnați își făcuse, că o soră o dedese după Pcniatovski, alta o logodise după Sborovski, și elü äncă tocmise së ia fata lui Tarlo. Și dacă au trimisü vr'o 2000 de Leși, și Milenski Hatmanul venise de era östea pre mäna lui, și Siniavski, Voevodul Rusescü, și alții, au intratü în țerä, și s'au läsatü pe Prutü în gïosü, și au trimisü de au adusü pusicile de la Hotin, și s'au pogoritü la Stefanesci. Acolo au prinsü de veste că și straja lui Ion Vodă nu'i departe, și au trimisü o semă de ei înainte së vađă, cariü au datü la Prutü de Moldoveni. Ei, după invëtä-tura ce au avutü, n'au datü räsboiü, ce au trecutü Prutul pe de ceea parte, și s'au läsatü în gïosü, de mergeau Moldoveni pe de cöstä parte, Leși pe de ceea parte de Prutü. A doua äi, s'au ispititü se dea harțü; ce Moldoveni totü s'au datü inapoi, spre temeiu unde era țera cu Turciü, la unü locü strinși. Și apropiändu-se spre Iași, s'au arätatü östea totä a lui Ion Vodă; și era Gïoi după Rusaliü. Vëđendü Milenski Hatmanul atäta mulțime de öste, căreia socoti că nu'i va putea sta înainte, se fece într'o äi a cercare vadul la Prutü së trecä spre östea lui Ion Vodă; și dacă au inseratü, s'au pornitü inapoi, și totä nöptea s'au dusü. A doua äi, dacă a'i vëđutü Moldoveni că Leși s'au dusü inapoi, s'au slobođitü după dënșii in gönä, și dacă 'i-au agünsü, in multe locuri s'au bätutü, și mulți de ämbe părțile au peritü; ärä a'i risipire n'au pututü. Mai apoi, au silitü së'i spargä la trecëtöre, la Nistru, subt cetatea Hotinului; ce nice acolo n'au pututü, că cetatea era pre mäna lorü, ce'i apëra pre dënșii, ärä pre Moldoveni reschira. Acolo mai venise Leșilorü într'agütorü Iazlovetki Hatmanul, cu 800 de Leși, și s'au tëmpinatü la trecëtöre; ce, vëđendü că nu le-au slujitü norocul, s'au dusü inapoi, ca së se gäteze mai bine pre altä-datä.

Ce Bogdan Vodă, bolnävindu-se de ochi, de nu gändia de domnie, ce de nevoia sa, s'au läsatü, și s'au dusü la Moscü, unde și mörtea i s'au tëmplatü acolo. Și au domnitü Bogdan Vodă unü anü și trei luni, förä câtü au mai domnitü și cu mumä-sa Döмна Rucsanda. Acöstä poveste ce scrie mai sus, că au venitü Leși cu öste asupra lui Ion Vodă, scrie mai deschisü Marțin Paskovski, cronicarul Leșecü; änsë, noi n'amü vrutü së insëmnamü aice; ärä cui va trebui së scie mai cu adevëratü acela së caute acolo, și va afla.

Ion Vodă, după isbändä cu norocü ce au gonitü pre vräjmașii sei den țerä, se aședä la domnie. Și de'ntëiu la töte era pre voia țerei; ärä mai apoi, pre toți i-au covärșitü cu vräjmașia lui, și cu morți groznice ce făcea; că vra së ia agonisita tuturorü, nu cu altü meștersugü, ce cu vërsare de sânge. Și den äi in äi isvodia feluri de nunciü noue; bägat'au în focü, de viit, pre Vlädica

Georgie, de aŭ arsŭ, dându'î vină de sodomie, auđindŭ că are avuție. Așijde-rea și Mitropolitul Teofan, n'aŭ vrutŭ hi eșitŭ întregŭ, de n'arŭ fi fugitŭ prin munți, de grôda lui. Temnițele pline de călugeri; și in grôpă, de vii, aŭ băgatŭ pre Veverița și pre popa Cosma, și pre Molodeț călugerul. Éra de pre boierii cei de cinste și cei mai de gîos, sabia lui nu lipsia, și cu multe feluri de morți îi omoria, socotindŭ că mai vrednicŭ și mai destoinicŭ de câtŭ densusul, nime n'aŭ mai fostŭ. De lege își ridea, că in postul celŭ mare s'aŭ insuratŭ, și alte călcături de lege multe ca aceste făcea.

Pentru mașilia lui Ion Vodă, și când s'aŭ sfătuitŭ Ion Vodă cu țera să se rēdice asupra Turcilor, in anul 7081.

Intre acele belituri și morți groznice, fōră dumneđeire, ce făcea Ion Vodă in domnia sa, și nice de cum ru 'și aducea aminte cum va veni la celŭ de apoi, iată i-aŭ venitŭ veste că 'l-aŭ mazilitŭ Impēratul, și este dată domnia lui Petru Vodă, ce 'l-aŭ poreclitŭ mai apoi Schiopol. Acestŭ Petru Vodă era den țera Muntenescă, feciorŭ Mircii Vodă.

Ion Vodă, dacă se vēđu străinatŭ de mila Impēratului Turcescŭ, socoti ca să ție țera cu sabia; și indată trimisē la Căđaci de i-aŭ poftitŭ cu lēfă, să'î vie intr'agiutorŭ. Și aŭ strinsŭ țera; cătrē care, cu multe cuvinte blānde se ruga ca să le pōtē întōrce inimile spre densusul, și arēta nesașiul Turcilor și lācomia lorŭ (éră nesașiul și lācomia lui nu vedea), đicēndŭ că Turcii tōte schimbările facŭ pentru mēsda (mita), de'î ingreuéză ca să 'î sērăcéccă, și să'î slăbescă; și le arēta cum pōte de lesne să depărteđe māna Turcului de dēnsiil, de vorŭ vrea și ei. Că pre Leși îi are spre sine plēcași; Căzaci s'aŭ adeveritŭ, câtŭ le va da scire, câtŭ vorŭ veni, la cari aŭ și trimisŭ, și căroră nu le potŭ sta inainte nice odată Turcii. Numai țera ce 'î lipsesce; că de se vorŭ pleca și ei să fie intr'una, nice óste nu vorŭ trimite Turcii, ce vorŭ face țerei pre voie. Érá despre sine să nu 'lŭ ție ca pre unŭ vrājmașŭ, ci ca pre unŭ prietenŭ și părinte; érá de aŭ făcutŭ cuivași inalgiosul, totŭ pentru Turci aŭ făcutŭ să le intre in voie, și să 'î āmple, și nu i-aŭ pututŭ sătura; decī, pre câtŭ 'l-aŭ cunoscutŭ cu rēu, să'lŭ cunōscă mai multŭ spre folosul lorŭ. Așa Ion Vodă āmplēndŭ pre toși cu nādejde, cu glasuri mari strigară, că lângă densusul vorŭ peri toși, cum s'aŭ și tēmplatŭ.

Resboiul d'āntēiŭ a lui Ion Vodă cu Petru Vodă Schiopol

Ion Vodă, dacă aŭ luatŭ credința țerei, se găti de resboiŭ, și in tōtă țera trimis'aŭ de sîrgŭ să éasă la óste. Trimis'aŭ și la Hendric, Craiul Leșescŭ, pof-tindŭ ajutorŭ de óste să'î dea; ce, de acolo nu s'aŭ folositŭ; că Craiul s'aŭ mântuitŭ, că are legătură cu Turcul, țera lorŭ, mai multŭ de o sută de ani,

neclintită. Era Căzaci, cumuș sunt gata de a se amestecare la tóte, neintré-bându de nime, s'au adunatu 1200 de ómeni, și au venitú la Ion Vodă; pre carii vedéndu' Ion Vodă, nu într'altú chipú, ce cum ar hi vedútu ingeri din cerú, cu veste de isbânda pogoriți, și cu multe daruri capetele ce erau le-au dăruitú. Ion Vodă, dacă au strinsú óstea tótá, și s'au buluccitú la unú locú toți, 'i-au venitú veste că Petru Vodă și cu Alecsandru Vodă au intratú în țerá, cu mulți ómeni, și Munteni, și Unguri, și Turci. Au alesú Ion Vodă capú dintre Căzaci pre Sfirski, cu o samá de Căzaci și cu óste de țerá, și 'i-au trimisú înainte de straje, se vadé cu ochii; érá elú cu altá óste au purcesú dupe dênșii. Era Sfirski cu Căzaci, și cu cine mai erau cu dênșul, au nemeritú asupra 400 de ómeni ce erau straja lui Petru Vodă, și fórá-veste încungiurându'i, pre toți 'i-au prinsú.

Sfirski, dacă au biruitú pre acea strajá, și au prinsú veste că Petru Vodă nu scie nemicá de óstea lui Ion Vodă, indatá au rápeđitú ómeni de țerá de a'i datú scire lui Ion Vodă se sírguiascá se vie s'í lovescá fórá-veste, cá are vreme acum, de'í voiea s'í baté; și 'i-au spusú că este óste multá fórté. În-țelegéndú aceste Ion Vodă, cum au pututú mai tare au sírguitú; și dacă s'au împreunatú toți, împărțindu-se în trei pólcuri, 'i-au lovitú când ei dormiaú fórá grijé, desbrácați, câtú nime de nemicá nu s'au apucatú. Caii lorú erau slobođi la páșune, în nádejdea stréjii. Așa, impresurându'i fórá-veste, și multá mórté făcéndú într'ênșii, 'i-au biruitú Ion Vodă. Era Domni, Petru Vodă și Alecsandru Vodă, améndoí au scápatú, lásându totú în taberá, și au názeitú améndoí la Bráila, numai cu trupurile.

Ion Vodă au prádatú țera Muntenescá, și au pusú acolo Domnú pre Vintilá Vodá.

Dacă au bătutú Ion Vodă pre Petru Vodă, și pre Alecsandru Vodă, s'au lásatú în góná dupé dênșii, și au slobođitú óstea în pradá, de au jecuitú țera Muntenescá mai multú de jumátate, și au pusú Domnú în țera Muntenescá pre Vintilá Vodá.

Dacă s'au întorsú den pradá óstea lui Ion Vodă, den țera Muntenescá, apucatu-s'au de Bráila, de au arșú tégul cu totul; numai cetatea ce au rémasú. Și gátindu-se se batá și ceta ea se o dobándescá, cá nu era multú a o luare, 'i-au venitú veste den urmă, cá Tátarii au intratú în țerá. Lásat'au, dará, cele stré-ine, și s'au întorsú la ale sale se le apere.

Al doile rêsboiú ce au bătutú Ion Vodă pre Turci și pre Tátarí, și au arșú Tighinea și Cetatea Albá.

Înțelegéndú Ion Vodă cá Turci de prin cetáți și Tátarii den Bugégú s'au rédicatú asupra lui, indatá au trimisú cum mai de sírgú se se buluccescá óstea de pre unde au fostú rêschiratá, dându-le scire pentru Turci și Tátarí, ce

aă încălecată asupra lui. Pre cariî dacă i-aă lovită Ion Vodă cu ôstea sa, pré lesne i-aă bătută și pre acia. Inse, vëdëndă atăta supërare ce avea de Turci, împlëndu-se de mânie, cu focă aă arsă Tighinea și cetatea Albă, și multă pradă aă făcută, și multă pleană și robi aă scosă. Decî, Ion Vodă, curățîndu-se de vrăjmașîi lui, aă dată pușinel țerei odihnă, se se rësufle; érá Căzaciî nu se lenfaă, ce câmpîi Bugégului pururea cercaă și multă pradă făceaă.

Al treile rësboiă ce aă bătută Ion Vodă pre o sémă de ôste Turcéscă.

Călcândă Căzaciî câmpîi Bugégului, aă dată pre o sémă de ôste Turcéscă, ce se strinsése și mergea se lovéscă pre Ion Vodă fôră veste; și de sîrgă aă trimisă Căzaciî la Ion Vodă de aă cerșută se le trimiță agîtoră ca se dea rësboiă aceloră Turci. Și dacă le-aă trimisă, prea lesne i-aă biruită, și i-aă risipită, cu agîtoră prospëtă; că până a venire agîtorul de la Ion Vodă, era se pérđe Căzaciî rësboiul, de mulțimea Turciloră; unde, mai apoi, Moldovenîi odihniți, dândă rësboiă vitezese, prea lesne i-aă spartă.

Al patrul rësboiă, când s'aă bătută Ion Vodă cu Turciî la Cahul.

Impératul Turcescă, auđîndă de simeția lui Ion Vodă, și câtă pagubă i-aă făcută, aă socotită ca se stropșescă țera Moldovei cu totul, și pre hainul seă, pre Ion Vodă, se'lă prinđe. Și îndată trimise in tôte părțile, la toți Săngécîi se se găteze de ôste, și se trecă Dunărea asupra lui Ion Vodă. Érá Ion Vodă, dacă aă înțelesă, cu tótă ôstea sa s'aă pornită, și aă supusă ôstea subt Tighinea, și aă trimisă o sémă de ôste a sa cu Ieremia Părcălabul de Hotină, ca se apere trecătórea Turciloră se nu trecă Dunărea. Ce cu greă este celoră pușină a oprire pre cei mulți, și celoră slabî pre cei tari; că, trecëndă ântëiă puscele cu Ianicerîi și cu pedestriema se apere vasele, aceiași tótă a-l-altă ôste Turcéscă aă sosită. Unde, vëdëndă Ieremia Părcălabul că nu'î póte opri, s'aă întorsă, și aă dată scire lui Ion Vodă; și nice Ion Vodă altă zăbavă n'aă făcută, ce îndată aă purcesă spre ôstea Turcéscă, inse, ântëiă aă trimisă pre Sfirski cu o sémă de Căzaci și cu 6000 oșteni de țeră, se prinđe limbă; și fôră zăbavă aă dată pre ôstea Turcéscă, unde, nu erau mai pușină de ôstea Moldovenéscă. Și dândă rësboiă, aă fugită Turciî, și nice altă limbă aă putută lua, fôră de ună Turcă rănită rëă, câtă n'aă putută de la dënsul nemică înțelege.

Apoi, singură Ion Vodă cu vr'o 600 de ómeni, s'aă lipită la baltă la Cahul, unde era ôstea Turcéscă; și s'aă suită într'ună piscă de dél se póta cunosce câtă samă de ôste va hi la Turci. Ce, nemică n'aă putută cunosce: că ôstea era pre văl, de nu se vedea; numai strëjile s'aă vëđută in patru locuri. Și s'aă întorsă Ion Vodă inapoî la taberă; și atunce o sémă den boierîi cei mari, Muraul vel Vornică, Bilăl vel Vornică, și Slăvilă Hatmanul, vëdëndă atăte puteri

de óste Turcésca ce venise cu Petru Vodă, temându-se ca să nu cadă în primejdie, au părăsítu pre Ion Vodă, și au fugítu la Turci, de s'au închinatú la Petru Vodă.

Ion Vodă 'și-au împărțítú óstea în 30 de pólcuri, și la totú pólcul au pusú câte o pușcă; și avea și 80 de pușce hușnițe (haubițe). Érá tótá óstea lui Ion Vodă era 30,000, fórá proștí și adunătură ce erau pre lângă Ion Vodă. Decí, la începutul răsboiului, đicú că o sémă de Moldoveni se se fie închinatú la Turci, și Turcií s'ei fie pusú în fruntea răsboiului, de s'au oprítú focul într'ênșil, și au perítú cu totul. Decí, Cázacií cu focul, Moldovenií cu fușturile, aruncaú cátú nu se scia Turcií ce vorú face. Și vedéndú Turcií pre Molovenií că vorú se mórá, de cátú se nu biruésca, cu multe meștersugurí au nevoítú se amágésca pre Moldovenií s'ei ducă asupra pușcilorú. Ce vedéndú Moldovenií meștersugurile lorú, nu'í goníau multú, ce numai până dau dosú; că vedeau că fuga lorú era cu înșeláciune; că de mulțimea lorú era totú locul acoperítú. Deacií, lásándú Turcií partea despre Cázacií, cu tótá puterea s'au întorsú spre Moldovenií, și tóte pușcele slobođíau asupra lorú. Érá Moldovenií staú așa cum ar hi gátiși de móрте, érá nu se isbándésca; și multă móрте s'au făcutú de ámbe părțile, că nu era o călcare pe páméntú, ce totú pre trupurí de omú; și mai apoi, așa aprópe se báteau, că și mánule le obosise, și armele își scăpau. Ca acela prah se făcuse, cátú nu se cunosceaú cine de a cui este; nice de sinețe se auđia, de trásnetul pușcelorú, de ámbe părțile; cátú nice pușcaríi nu mai sciaú unde mai da. Decí, Ion Vodă au îndireptatú pre ai sei de'napoia pușcelor, se se mai odihnésca puținel; și Turcií, așíjderea. Și așa stándú și privindú uníi la alțií, au datú o plóte mare, de au muíatú pravul celú de pușce. Deacií, n'au fostú Moldovenilorú nice de unú folosú, că li s'au muíatú pușcele; de unde aveaú nádejde de agítutorú s'au scăpatú; ce numai de a mána au căutatú a se batere, și nu se puteau sprijini de mulțimea Turcilorú. Mai apoi óste Tătărăsca próspétá, i-au lovitú, de le-au căutatú a dare dosú ca se scape, și Tătarií a'í gonire și a'í aruncare jos. Numai pedestrima și óstea cea de strinsurá au rémasú, și 300 de Cázaci. Ce, fiind'í și Turcií obosiți, nu návíliaú așa. Ion Vodă scăpándu-se de óstea cea cälárețá, 'și-au datú glasú cu Cázacií se se pedestrésca toți. Că pedestrima Moldovenésca, ce erau adunați mai mulți în dobândá de cátú în léfá, era aprópe de 20,000. Și návíindú cu dênșíi singurú Ion Vodă, au luatú pușce, cu iurés, de la Turci; și legándú tabera s'au datú ínapoi, și s'au trasú lângă satú lângă Roșcani, de s'au íngropatú, unde mare nevoie avéú de apă. Érá Turcií, dacá s'au strinsú toți cu cei de la góná, i-au íncongiuratú mai 'nainte de apusul sórelui, și tótá nóptea i-au stréjuitú, se nu ésa de'ntr'acela locú. Érá dacá s'au făcutú đíuá, cu tóte pușcele au începutú a batere într'ênșil; ce nemicá nu le stricaú, că se șențuisse bine; unde, trei đile s'au apératú. Dece, vedéndú Ion Vodă că fláménzescú și morú de sete, și pravul celú de pușce se ímpuținézá, se fugá se scape, locú nu era; numai cu aripi se shóre, iar într'altú chipú nu se putea, că totú locul era ocolítú de Turci. Ce au socotítú dórá cu blándețe și cu juráménturí se facá cu Turcií, ca se scape de móрте; și au începutú a trimíttere la dênșíi că se va ínchina; de vorú trimíte unú omú ca acela s'ei jure lui, că, de ce va pofți, s'ei facá pe

voie. Turcii bucuroși se primiră la una ca acesta: de câtă cu arme și cu văr-sare de sânge, mai bine cu înșelăciune se'lă dobândescă. Așa, trimiseră Turcii la Ion Vodă de'ı jurară, pre pofta lui, ca se'lă ducă viă la împăratul; pre Căzaci se'ı lase neatinși, se mērgă de unde a'ı venitū, ără altă adunătură se'ı slobodă se se ducă volnici pe la casele lor, că nu va hi paguba lui, ce a Impăratului, că robii Impărației sunt.

De mórtea lui Ion Vodă 7082, Iunie.

Avēndū Ion Vodă tocmelă și făgăduință mare și jurământū de la Turci, că'ı vorū face pre voie de tóte de ce scriū mai sus că aū pohtitū elū, s'aū gătitū se mērgă la Pașa, in tabēra Turcescă, și aū împărțitū alū seū mai bunū, totū ce aū avutū, între Căzaci, și de către toți 'și-aū luatū ertăciune; și însuși, alū triile aū mersū la tabēra Turcescă. Acolo, dacă 'l-aū dobânditū, cu multă mânia de cătră Pașa, 'l-aū datū de viū de 'l-aū legatū de códele a douē cămile, și le-aū sloboditū pren tabēră de 'l-a'ı sfărmatū. Atunce, dicū unii, cum se hie đisū Ion Vodă: «Ah! Caută că eū multe feluri de morți groznice amū făcutū, ără casnă ca acesta n'amū sciutū se facū!»

Maı apoi Turcii s'aū lăsatū la ceea-altă spuză de 'i-aū snopitū, și 'i-aū sdrobotitū. Ără Căzaci, vedēndū la ce le stă lucrul și viața lorū cea sfârșită, aū silitū ca se între iar in șanțū; ce n'aū pututū, că șanțul ilū cuprinsese Turcii; și vedēndū așa, numai ce aū intratū in grămada Turcescă, se pēră până la unulū. Și acolo, tăindū și oborindū, aū peritū toți până la unul. Așa, aū nemeritū țenchiul seū Ion Vodă, după ce aū domnitī trei ani.

Dacă aū peritū Ion Vodă, s'aū pornitū Tătarii in pradă, peste tótă țera, câtū n'aū fostū nice odată mai mare pusteitate in țēră de câtū atunce; că pre toți i-aū cuprinsū pre la casele lorū fōră grijă; unde, până astăzi, între Prutū și in Nistru, de atunce aū rēmasū pustietate, de nu s'a'ı mai umplutū de ómeni.

CAP. XXVIII.

Domnia lui Petru Vodă Skiopol, in anii 7082, Iunie 25.

Turcii, dacă a'ı omoritū pre Ion Vodă, pus'aū Domnū pre Petru Vodă; ără ei s'a'ı întorsū inapoi. Decī, Petru Vodă indată aū trimisū pre Bilēi Vornicūl de aū prinsū scaunul domniei den Sucēva; și dede scire de pace și de Domnū nou, și scóse bejenii pre acasă. Ără Petru Vodă, in luna lui Iunie 25, aū șeđutū in scaunū, și pre toți i-aū trasū către sine.

In anul 7083, Decemvrie, aū muritū Sultan Selim, Impăratul Turcescū, și aū rēmasū fiul seū, Sultan Murat.

In anul 7085, April 15, rēposat'aū Alexandru Vodă, Domnul Muntenescū, carele aū domnitū 9 ani și o lună, și aū rēmasū fiul seū, Mihnea Vodă.

Într'acesta anù s'aù arëtatù pre cerù stea cu còdă, comitù,

Pentru Ivan Potcòvă, ce 'l-aù poreclitù Crețul, ce 'și-aù pusù nume de domnie, Ión Vodă.

În alù patrulë anù alù domniei lui Petru Vodă, în anul 7085, unù Ivan, ce'l ñiceaù și Potcòvă, pentru că aù fostù rumpëndù potcòvele, érá unii i-aù ñisù Crețul, ce s'aù fostù făcëndù frate lui Ión Vodă, răspundëndu-se de moșie și de nascere de la Mazovia, de unde și Ión Vodă era; acesta Potcòvă, 'și-aù școsù nume de domnie; și între Kăzaci avëndù cunoscințe, pre mulți aù amëgitù lângă sine; și vrëndù sê vie spre țerà, aù vrutù cu meștersugù sê aibă slobođenie și de la cei mai mari; și făcëndù scrisori cu multe peceři de la boieri și curteni de țera Moldovei, aù pòte sê fie fostù și cu voia unora de țerà, cum ñicù unii, și s'aù dusù Krețul cu cărțile la Voevoda Kievski, ce era pre atunce Knézul Constantin, și la Starostele de Bar, de le-aù arătatù că'lù poftescù boierii și țera, sêși mërgă la moșia sa, la Moldova; și făgăduindu-le multù sê le dea, numai sê'i fie într'agiutorù. Ce starostea de Bar aù ñisù că nu i se cade sê'i dea óste fòră scirea lui Craiù, și mai cu deadinsul pentru așeđarea păcilorù; érá lui Craiù aù ñisù că'i va da scire, ca sê ia învëțătură.

Atunce, sfātuindu-se Potcòvă Crețul cu Starostea de Bar, étă și unù Kopinski óre carele fiindù atuncì nemeritù la Bar, carele de curënd venise de la câmpù, înțelegëndù de Potcòvă, s'aù adunatù, și vorovindù cu dënsul, cu multă giuruință 'l-aù âmplutù Crețul, de'lù va duce la domnie, la scaunul Moldovei. Decii, Kopinski, avëndù mare cunoscințe între Căzaci, aù mersù la dënșii, pre unii cu giuruință âmplëndu'i, pre alții cu bani ungëndu-le ochii, de ce aù avutù și elù den agonisita sa, i-aù plecatù; și aù mai lipitù către sine pre unù Moldovanù, anume Cepla, ce se însurase între Căzaci; și aù pnsù Hatman pre Șah, pe 330 de Căzaci, cari s'aù strinsù cu nevoința lorù. Aù intratù în țerà. Érá Petru Vodă aù strinsù țera și s'aù gătitud de dënșii; și luândù pus-cile, aù eșitud sê mërgă înainte lorù. Auđindù Căzaci de ácësta, aù apucatù ce aù pututù de la margine, și s'aù întorsù înapoi, cruțându-se pe altă dată, sê se gătédë mai bine.

Avëndù Petru Vodă grije de Crețul și de acei Căzaci ce eraù cu dënsulù, ca sê nu între iarăși de isnóvă în țerà sê prade, trimis'aù cărți la Castelanul de Haliçi, carele era sê mërgă solù la Impërăție, sê lege păcile, de i-aù datù scire cum s'aù rëdicatù Căzaci, și vorù sê aducă pre Crețul la scaunul țerei Moldovei; de care lucru, de nu'lù vorù prinde, și de nu vorù face pace cu dënsul, și de nu se vorù certa cei ce suntù cu dënsul, pacea cu Impëratul nu va putea sta. Aceste tóte aù scrisù Castelanul la Craiù.

Înțelegëndù Craiul Leșescù de Potcòvă Crețul, că s'aù ridicatù cu Căzaci și face zarvă, și va sê scóțë pre Petru Vodă din domnie, îndată aù scrisù la Hatmanul și la o sémă de boieri de la margine, sê puie nevoință, ca sê'lù dobëndescă, și pe dânsul și pe Căzaci. Érá Hatmanul, dacă i-aù venitù cărțile

Crăesci, au trimis trei rôte cu Boboleŭki, sã merg sã prindã pe Creŭul, ŝi au mersã la Nemirov sã'lã aŭle, sciindã cã acolo se ținea mai întãiu. Ŝi aflãndu'lã acolo, ẽrã Creŭul au prinsã de veste, ŝi au ẽșitã din tãrgã cu 50 de Cãzaci pedestri cu senețe ; ŝi au mersã la unã vadã în tãmpinarea lui Boboleŭki, unde au intratã pãnã în pãntecele cailorã, ŝi au pusã Cãzaciã inainte. Țrã Boboleŭki, dacã au sositã la vadã, ŝi vãdãndu'lã cã este gata de a se batre, ŝi la locã strimțã, nu s'au apucatã de rãșboiã, ce s'au întorsã ŝi au mersã in tãrgã, ŝi acieașã, ŝi Creŭul in tãrgã dupã dẽnsulã: Boboleŭki la curte. Țrã Creŭul in tãrgã la gazdã. Decã, au chãematã Boboleŭki pre mai mariã tãrguluã, ŝi le-a'ã ȑisã sã prindã pe Creŭul, ŝi sã'lã dea; Țrã mai mariã tãrguluã: s'au lepãdatã de dẽnsul, ŝi i-a'ã ȑisã cã ei nu'lã vorã prindã, nice ilã apãrã: ce, de'ã trebuie, elã sã ŝi'lã prindã. Vãdãndã omul Hatmanuluã cã nu pãte face nimicã, s'a'ã dusã ŝi au spusã Hatmanuluã; ŝi ințãlegẽndã aceste tãte Hatmanul, le-a'ã trimisã la urechile lui Craiã, cum n'au vrutã sã i'lã dea ómenã Voevoduluã de Brașlav. Țrã Craiul a'ã trimisã cu ponoslu la Voevodulã ca sã'lã prindã, ŝi sã i'lã trimițã. Ce, pãnã a mergere komornicul crãescã cu cãrțile. Țrã Creŭul cu mai mulțã ómenã mai bine s'au gãtitã, ŝi au intratã in țãrã pe la Soroka. Decã, cum ŝi'ã rãndul ómenilorã, acolo mulțã i s'au inchinatã, dacã au auȑitã veste de *Domnã tãnerã*.

Rãșboiul lui Petru Vodã cu Potcãvã.

Auȑindã Petru Vodã Schãopol cã Ivan Potcãvã au intratã in țãrã pre la Soroca, cu óste Cãzãcãscã, de sirgã s'a'ã gãtitã, ŝi i-a'ã ẽșitã cu óste improtiva lui; luat'a'ã ŝi puscile cu sine, ŝi s'au gãtitã de rãșboiã, ŝi au pusã beșliã dupã pușci, invãțãndu'ã dacã vorã sloboȑi focul sã se repãdã in cãzãcime. Ce, Cãzaciã, cum ŝi-sã invãțãțã la rãșboiã, cãnd au sloboȑitã beșliã puscile, ei toțã s'a tinsã pre pãmẽntã, de i-a'ã covãșitã focul; Țrã beșliã, gãndindu-se cã suntã ucișã, s'au lãsatã la dẽnșã. Atunce Cãzaciã au sloboȑitã ințãnșã focul, ŝi multã pagubã au fãcutã in óstea lui Petru Vodã; ŝi acieșã óstea lui Petru Vodã au datã dosul, ŝi isbãnda au rãmasã la Cãzaci. Decã, au mersã Cãzaciã la Iașã, de au apucatã scaunul Potcãvã, Noemvrie 23; Țrã Petru Vodã s'au dusã in țãra Muntenãscã.

Alã doile rãșboiã ce s'au lovitã Petru Vodã cu Potcãvã Creŭul, la Docolina.

Petru Vodã, dacã l-a'ã bãtutã Creŭul cu Cãzaciã, s'au dusã in țãra Muntenãscã; ŝi au datã scire la Impãrãție, cum s'au rãdicatã Cãzaciã asuprã-ã, ŝi l-a'ã scosã din domnie. Atunce Impãratul de sirgã a'ã trimisã hochimurã la Dobrogenã, la Bugegenã, ŝi la Muntenã, sã mergã cu Petru Vodã asupra Creŭuluã. Decã, Petru Vodã, indataã grijindu-se de óste, venitu-i-a'ã ințãrãgãtorã ŝi Moldovenã gãosenã, ŝi

i-añ pornitù Petru Vodă spre Iași asupra Crețului, cu agiutorù de la Impărăție și cu óstea sa.

Auñindù Crețul Potcívă de venirea lui Petru Vodă, s'aù gătítù și elù cu óste Căzăcescă, și aù eșítù înaintea lui Petru Vodă, la Docolina; ęra și óste de țeră cu Căzacił, că multł i s'aù fostù inchinatù. Și tocmindu-se de rėsboiù aù pusù Căzacił pre Moldoveni in frunte; mai apoi, Șah, Hatmanul Căzăcescù, nu i-aù lăsátù; temėndu-se sė nu-l viclenescă Moldovenił, aù pusù pre Căzacił sėi in frunte, și n'aù lăsátù pre nime sė esă la harță. Și apropiindu-se óstea lui Petru Vodă, vėđură Căzacił pre Turci aducėndù înainte ceređi de vaci, ca sė stėmpere armele in dobitoęce; n'aù vrutù Căzacił sė seęete de departe, ce odată aù slobođitù focul, și in ómeni, și in dobitoęce, unde mai multă zăhăială era Turcilorù de dobitoęce de cătù Căzaciilorù, că de trăsnete fugiaù inapoiù. Și dăndù rėsboiù vitezesc, dupė multă nevoință a Căzaciilorù, iată și alù doile rėndñ perdu Petru Vodă rėsboiul, și iar rėmase isbānda la Căzaci.

Cum s'aù întorsù Crețul in țera Leșescă, și aù părăsitù scaunul, și pentru mórtea lui.

Potcívă Crețul, ce-șł pusese nume de domnie Ion Vodă, dupė rėrboiul cu norocł și cu isbāndă ce aù făcutù la Docolina, s'aù întorsù la Iași. Și vėđėndù că nu se va putea așeđa la domnie, că și den țera Ungurėscă se pogorise lui Petru Vodă óstea intr'agiutorù, aù părăsitù scaunul și țera, și cu toți cu ał sėi s'aù întorsù inapoi, pre la Soroca, spre țera Leșescă. De acolo nu-șł putea afla cale pre voia sa, că pre cāmpł erau ómeni mari; pre la Nemirov se temea de Hatmanul și de Voevoda Brețlavski, că-lù cercaș sė-lù prinđă. Mai apoi, dacă aù intratù in țera Leșescă, aù chiebatù Voevoda pre Șah, și i-aù đisù: «Voi așł făcutù unù lucru mare improtiva lui Craiù și a țerei, sė rėsipițł pacea cu Turcul; decł, numai sė aducețł pre Crețul, și sė mergețł cu dėnsul la Hatmanul. Elù vė va trimite la Craiù. Decł, și voi vețł hălădui de acea vină, și Crețul încă va hălădui, vėđėndu-lù Craiù unù omț așa de folosù».

Aceste cuvinte dacă aù spusù Căzacił Crețului, elù fu bucurosù, socotindù că dacă va merge la Craiù ilù va agiutori spre domnie. Decł, s'aù dusù cu dėnsił la Hatmanul, őră Hatmanul 'l-aù trimisș la Craiù; și Craiul 'l-aù datù la in-chisóre, și peste puțină vreme i-añ tăiatù capul.

Cānd s'aù așeđatù. Iarășł in scaunù Petru Vodă Schiopul, anul 7086, Genarie I.

Ințelegėndù Petru Vodă că Crețul aù părăsitù domnia și țera, și aù trecutù in țera Leșescă, aù venitù la Iași și s'aù așeđatù la scaunù, alù doile rėndù.

Atunce Petru Vodă aù datù Mitropolia lui Teofan, carele o lāsase la đilele lui Ion Vodă și de faica lui pen munți aù fugitù.

Pentru unŭ Alecsandru Vodă ce se făcea frate Crețului.

Intr'acestașu anŭ, 7086, Fevruarie 9, iarăși au venitŭ unŭ Alecsandru Vodă, fratele Crețului, cu ôste Căzăcescă, asupra lui Petru Vodă. Éra Petru Vodă, sciindŭ poticala de mainainte ce au avutŭ cu Căzaciŭ, nu s'au apucatŭ de răsboiŭ, ce i-au datŭ calea de'ânteiŭ. Éra Alecsandru Vodă au intratŭ in Iași și au ședutŭ in scaunŭ. Petru Vodă, îndată după aceea, au strinsŭ ôste Turcescă, și Muntenescă, și Ungurêscă, și au încungŭratŭ pre Alecsandru Vodă in curte in Iași, și au bătutŭ pregiurŭ curtea, din câșlegŭ pên la mędă păsime. Éra când au fostŭ nôptea spre mędă păsii, Mart. 12, Alecsandru Vodă și cu Căzaciŭ au eșitŭ din curte, că n'au mai pututŭ suferi; că și érba, și bucatele li se împușinasê; și vrêndŭ sê scape, au fugitŭ spre codru. Éra prinđendŭ de veste ôstea lui Petru Vodă, s'au pornitŭ după dênșii, și la ézerul Ciorbescilorŭ i-au agŭnsŭ, și pre toți acolo i-au topitŭ; și pre Alecsandru încă 'l-au prinsŭ viu, de'mpreună cu boierii lui. — Acestŭ Alecsandru au șiuutŭ scaunul o lună.

Éra Petru Vodă s'au aședatŭ la scaunul seŭ al triele rôndŭ, și s'au apucatŭ de au făcutŭ monastirea Galata, den vale, și nu după multă vreme s'au risipitŭ.

Pentru nisce Domnișorŭ ce veniaŭ in țéră cu ôste Căzăcescă.

De norocŭ era Petru Vodă cu Căzaciŭ, că bine de unŭ nu se mântuia, alții veniaŭ asupra-l. Că intr'acelașu anŭ după ce s'au aședatŭ la domnie și alŭ triile rôndŭ la scaunŭ, in anul 7086, Iulie 26, nisce Căzaci cu unŭ Domnișorŭ au venitŭ la Nistru, și aciŭa toți și-au pusŭ capetele. Așjiderea, după acestŭ Căzaci, curêndŭ, in anul 7087, Octomvrie 12, unŭ Domnișorŭ Constantin iar cu Căzaci au intratŭ in țéră, și s'au topitŭ toți in Nistru și aciŭa.

Intr'acestașu anŭ și intr'acestași lună, când Constantin cu Căzaciŭ treceaŭ Nistrul, éra Sborovski cu ôste Căzăcescă au lovitŭ Dașovul de 'l-au arsŭ și 'l-au prădatŭ, și multe Turcôie au robitŭ, și multŭ pleanŭ au luatŭ, și s'au întorsŭ cu prădi.

De mazilia lui Petru Vodă Schîopolŭ, in anulŭ 7088, Decemvrie 2.

Acestŭ Petru Vodă, ce i-au đisŭ Schîopol, după ce au domnitŭ cincŭ anŭ, i-au venitŭ mazilie; și au venitŭ unŭ Turcŭ mare de 'l-au luatŭ den scaunŭ; și 'l-au trimisŭ Impêratul la Halepŭ, la pază; și domnia au datŭ o Iancului Vodă, ce i-au đisŭ Sasul.

CAP. XXIX.

Domnia Iancului Vodă, ce'i diceaŭ Sasulŭ, în anul 7088, Fevr. 17.

Dacă aŭ mazilitŭ Impăratul pre Petru Vodă Schiopul, dat-aŭ domnia Iancului Vodă, carele de nascere era Sasŭ, de lege Luteranŭ; creștinătatea cea dréptă nu iubia. Și dacă aŭ venitŭ în țera și s'aŭ aședatŭ în scaunŭ, tótă nedumneșeirea și ereticia 'și-aŭ arătatŭ; că lăcomie la avere nespusă avea, pentru care pre mulți aŭ omoritŭ. Éra mai apoi, de lăcomie ce avea, trimis'aŭ să ia a țere din boi în tótă țera.

Pentru unŭ Domnișorŭ, ce'i diceaŭ Ion Vodă Lungul, în anul 7089.

Iancul Vodă, fiindŭ plin de lăcomie, aŭ isvoditŭ obiceiă care n'aŭ mai fostŭ nice odiniară în țera, să ia boi de a țere; care obiceiŭ nu 'l-aŭ pututŭ suferi țera. Ce s'aŭ rēdicatŭ Lăpușneniŭ de s'aŭ sfătuitŭ să se desbată de subt mâna lui; și bulucindu-se, aŭ rēdicatŭ dintre ei pre Lungul, Domnŭ, și i-aŭ pusŭ nume Ion Vodă, și aŭ purcesŭ pe Prutŭ în susŭ.

Iancul Vodă, prindēndŭ de veste că Lăpușneniŭ s'aŭ rēdicatŭ asupra lui, indata aŭ trimisŭ pre Bucium, Vornicul celŭ mare, și pre Brut Postelnicul, cu óste improtiva acelora; și tēmpināndu-se oștile la Balota, s'aŭ lovitŭ de față; și dāndŭ rēsboiŭ vitezese de āmbe părțile, aŭ perdutŭ Lăpușneniŭ rēsboiul, și Domnișorul acela āncă s'aŭ innecatŭ în Prutŭ.

Pentru boierii Moldovei cum aŭ pribigitŭ prin țeri străine, pentru multe nevoi ce le făcea Iancu Vodă.

Multe lucruri spurcate făcea Iancu Vodă în domnia sa; câtŭ, de rēul lui tótă țera și boierii lui se oțeriaŭ; că legea creștinéscă nu o iubia; la avere lăcom și prādătorŭ; țera cu dările oingreuă, și alte lucruri spurcate și nesufērite făcea; că era curvarŭ peste sēmă, că nu numai afară ce nice den curtea sa nu se feria, că pre giupānesele boierilorŭ sei, de la masa Dómnei sele, le scoțea și le rușina. Aceste tóte neputēndŭ suferi boierii, mai vartosŭ Movilescii, Vlādica Georgie, Ieremia Vornicul, carele mai tārșii aŭ fostŭ și Domnŭ, și frate-seŭ Simeon Paharnicul, și Balica Hatmanul, s'aŭ sfătuitŭ în taĭnă ca să pribegiască; cariŭ, āntēiŭ 'și-aŭ făcutŭ prilejŭ cu voia lui ca să mērgă să sfințescă monastirea Sucevița, de unde, mai apoi, cu toții aŭ trecutŭ în țera Leșescă.

alții la Turci, alții la Munteni, alții pîntr'alte țeri. Pentru aceea, mergîndî jabolbă la Impărăție de risipa țerei, 'l-aū mazilitū, și aū datū domnia iar lui Petru Vodă Schiopul.

Pentru Iancu Vodă, cum aū pribegitū și cum i s'aū întemplatū mórtea, in anul 7092.

Înțelegîndū Iancu Vodă că 'l-aū mazilitū Impăratul, și aū datū domnia lui Petru Vodă Schiopul, cunoscîndū la ce va veni lucrul mai apoi, s'aū temutū că, de va merge la Turci, va avea piră multă, și pôte să și peŃe; ce, aū socotitū să trecă in țera Unguréscă, pren țera Leșéscă, că pren țeră peste munți nu era puțină, că se temea de țerani. Și așa, aū eșitū din țeră pre la Pocuția, unde i-aū ținutū calea Iazlovečki și 'l-aū dusū la Liov cu tótă averea lui, și indatā aū trimisū la Craiū de i-aū datū scire. Craiulū aū scrisū la Siniavski Hatmanul, și la Herbort, staroste de Liov; sē 'i ia totū Crăiescū ce ar avea, și lui sē'ī taie capul. Și aū trimisū Craiū pre Podscarbul seū sē'ī ia averea Iancului Vodă; numai feciorilorū și dómnei sē lase o parte sē le fie de hrană; și dupē poronca lui Craiū așa aū făcutū, și aū tăiatū capul Iancului Vodă.

Se dice, că mórtea lui Iancu Vodă sē fie fostū cu invēțetura Impăratului Turcescū de i-aū tăiatū capul. — Aū domnitā Iancu Vodă 3 ani și 7 luni. De acestū Domnū dīcū că āmbra vara cu sanie de osū.

CAP. XXX.

Domnia a doua a lui Petru Vodă Schiopul, in anul 7092, Oct. 17.

Dupē ce aū mazilitū Impăratul pre Iancul Vodă, dat'aū domnia iarāși lui Petru Vodă Schiopul, pre carele cu dragoste asteptāndu'ū toți, aū venitū in țeră și aū ședutū in scaunū, Octomvrie 17 ¹⁾). Auđindū pribegī, cariī eraū fugiți pîntr'alte țeri, de nevoia Iancului Vodă, cu dragoste s'aū intorsū la Domnul seū Petru Vodă, pre cariī iar cu boșeriile lorū i-aū miluitū.

Pentru nisce Căzaci ce veniaū sē apuce scaunul Moldovei.

De norocū era Petru Vodă cu Căzaciī, că in domnia d'ântēiū nu mai avea odihnă de dēnșī; acum, la a doua domnie, bine nu s'aū aședatū la scaunū,

¹⁾ Eră Leatopiseșul Sērbescū scire că la veletū 7090, tocma, aū fostū cānd aū venitū Petru Vodă in scaunū cu a doua domnie. — *Simeon Dascalul.*

Iată Căzaci veniaŭ să apuce scaunulŭ într'această lună, Octomvrie 27. Ce, Petru Vodă, prinđendŭ de veste, le-aŭ eșitŭ înainte la Prutŭ, la satŭ la Bogdănesci, cu căpi omeni aŭ pututŭ într'acea dată, și acolo i-aŭ încunguratu. Fiindŭ Căzaci la strimțore mare, căutatu-le-aŭ a se închinare; dintre cari aŭ alesŭ Petru Vodă o sémă de omeni cari i-aŭ părutŭ mai de trebă, de i-aŭ opritŭ s'ei slujescă, pre alții cu gŭrământŭ i-aŭ slobođitŭ.

Pentru nisce Căzaci ce aŭ prădatŭ nisce sate, din susŭ de Tighinea.

Nu multă vreme după aceea, aŭ mai lovitŭ Căzaci nisce sate din susŭ de Tighinea, pe decindea (de cea parte) de Nistru, care sate erau descălecate pe hotarul Leșescŭ, Turci ciutaci, și Moldoveni forțe mulți, cari eșise din țeră, de nevoile ce erau în ȕilele Iancului Vodă; și multă mórte aŭ făcutŭ într'ênșii, și pradă, și robie, și cu dobândă s'aŭ întorsŭ pre la casele lorŭ.

Când aŭ ziditŭ Petru Vodă Galata din dél.

Intr'acelașŭ anŭ, dacă s'aŭ așeđatŭ Petru Vodă la Domnie, n'aŭ lăsatŭ în deșertŭ pomana sa, Monăstirea Galata, care o zidisē ântéiŭ în vale și se risipișe; ce cu tótă nevoiea aŭ silitŭ de aŭ ziditŭ Galata den délŭ, care trăesce și până astăđi.

Pentru nisce Căzaci ce aŭ prădatŭ Tighinea.

Intr'acestașŭ anŭ, 7092, Avgust 7, s'aŭ strinsŭ Căzaci, și fôră-veste aŭ lovitŭ la Tighinea de o-aŭ arsŭ, și o aŭ prădatŭ; și aŭ robitŭ pre cei tineri, fete, copii. Êră pre alții până la unul i-aŭ tăiatŭ; și multă dobândă aŭ luatŭ cu sine, neavêndŭ cine s'ei opréscă, saŭ s'ei gonéscă; ce cu pace s'aŭ întorsŭ înapoi.

Pentru o sêcetă.

Iar în anul 7093, în ȕilele lui Petru Vodă, mare sêcetă s'aŭ făcutŭ în țeră, câtŭ aŭ sêcatŭ tôte isvórele, văile, bălțile; și unde prindea mai nainte pesce, acolo ara cu plugul; și pre multe locuri aŭ căđutŭ smidă (pétră). Copaci aŭ sêcatŭ de sêcăciune; dobitócele nu aveaŭ ce pasce vara, ce le-aŭ fostŭ dêrimândŭ frunză; și atâta pravŭ aŭ fostŭ, câtŭ se stringea troiene la garduri, când bătea vântu: ca de ométŭ erau troiene de pulbere. Êră despre tómnă, s'aŭ pornitŭ.

ploi, și au crescutu mohorū, și dintr'acelașu au fostu prinđendū fōmea sēră-cimea, că era pretutinderea fōmete mare.

Petru Vodă cu Mihnea Vodă s'au adunatū.

In anul 7094, Avgust 15, impreunatu-s'au Petru Vodă cu nepotul seū Mihnea Vodă, domnul Muntenescū, la satū la Munteni, pe Prutū, amēndoi cu curte multă și glōte mari, de s'au ospētātū impreună.

Rēsboiul Părvului Părcălabului, ce s'au bātutū cu Căzaciī la Periaslav.

In anulū 7095, Genarie 8, rēdicatu-s'au o samă de Căzaci ca nisce lupi învēțați de pururea la pradă, și au intratū în țēră, și multe bucate din țenutul Sorocii au luatū. Ēră Părvul, Părcălabul de Soroca, s'au îndemnatū cu Hănsariī, și cu alțiī câți au vrutū de bună voie, de au mersū după Căzaci, și i-au agiunsi la Periaslav. Acolo, Căzaciī, vrēndū sē nu dea dobānda, ēră Moldoveniī sē scōțā alū seū, tare rēsboiū s'au făcutū; și in doē țile bātēndu-se, abia aī spartū pre Căzaci. Și dacā i-au biruitū, pre toți i-au tăiatū, numai unul țicū sē fie scāpatū; ēră pre câți au luatū vii, i-au trimisi la Petru Vodă, pre cariī Petru Vodă i-au trimisi la împērăție.

Nunta ce au făcutū Petru Vodă, nepotu-seū Vlad Vodă.

Intr'acestașu anū, 7095, Iunie 20, Petru Vodă au făcutū nuntă nepotului seū, lui Vlad Vodă, feciorul lui Miloș Vodă, de au luatū pe fata Mircii Vodă; și aī chieimatū la nuntă pre Mihnea Vodă, Domnul Muntenescū. Nuntă domnēscă au făcutū, cu multă cheltuiālă și jocuri; și mulți megieși de prin pregiurū au venitū de i-au înfrumusețātū masa, cu multe veselii și giocuri, in țērgi in Tecuciū.

Ēră intr'acesta anū, Căzaciī fōră-veste au lovitū Dașovul de 'l-au arsu, și 'l-au prădatū; tăiat-au ómeni; multă avere și dobitóce au luatū, și robi câtū au vrutū; și s'au întorsū inapoī fōră nice o smintělă

Rēsboiul lui Petru Vodă, la Țuțora, cu nisce Căzaci, ce venise cu unū Domnișorū, cei țiceau Ivan Vodă, in anul 7096, Noemvrie 23.

Pre acea vreme venit'au nisce Căzaci cu unū Ivan ce se rēdicase sē ia Domnia; căroro le-au eșitū Petru Vodă înainte cu óste, den susū de Țuțora, Noembrie 23; și dāndū rēsboiū vitezeșce, de āmbe părțile, mulți au picatū;

și'n 26 de zile au biruită Petru Vodă pre Căzaci, și i-au silită de i-a' dată pre celă mai mare ală loră, carele 'și-au luată plată după vina lui. Era cei-alți se ascundeau prin păduri, și cine unde putea. Era Moldovenii îi gonțau; mai apoi Căzaci, fugindă prin păduri și apărându-se până la apa Cerimușului, s'au trasă in țera loră, puțină întregi, mai toți răniți și săgetați, și pedestri, și lăra. nici o dobândă.

Petru Vodă au părăsită țera și domnia de bună voie, și s'au dusă in țera Nemțescă.

Domnindă Petru Vodă in țera Moldovei, ca ună domnă cum se cade, cu de tôte podôbele câte trebuie ună omă de cinste; că boțeriloră le era ca ună părinte, și la mare cinste îi ținea, și din sfatul loră nu eșia; țerei era apărare; pre sêraci milostivă; Monastirile miluța și întăria; cu vecinii de pin pregură bine viețuia, câtă avea la toți nume bună și dragoste, de nu era a țicere că nu' i harnică de domnie; giudecata cu blăndețe și fôr fățarie o făcea. Mai apoi, vedendă nevoia țerei, că Turcii, pre obicei loră celă neastempărată de lăcomie, trimiseră de cereă bană să le dele mai multă decâtă era adetiul țerei; deci, s'au sfătuită cu boțerii țerei, ce voră face, cum voră putea rădica și alte dări carele n'au mai fostă. Că nu le era pentru că n'ară putea birui să dea acestă dare țera; ce pentru că se făcea obiceiă, carele nu' lă voră părăsi Turcii, că și acela voră lua, și altele voră isvodi, cum s'au și tēplată. Și 'și-au alesă sfată acestei nevoi, ca să se isvodescă de la altul, era nu de la dēnsul; ci s'au gătītă să se ducă den țera. Era boțerii ilă apăraș și' lă sfătuiaș să nu' si lase scaunul și țera, ce se dea acea dare, că alții voră da, și țera totă nu va hălădui. Ce Petru Vodă nice intr'ună chipă n'au vrută să se apuce să dea acea dare, și să ia blăstemul țerei asupra sa. Ce 'și-au tocmită lucrurile inainte, și lășă boțerii să păzescă scaunul țerei. Era elă s'au rădicată cu fruntea boțeriloră, că boțerii se temură a rămânere să nu pață ca mai 'nainte de Iancul Vodă; intre cari eraș: Stroiciă Logofetă celă mare, cu frate-seu Simion Stroiciă, Ieremia Movilă Vornicul, cu frate-seu Simion Paharnicul, ce au eșită la domnie amēdoi, mai târdiă, și Andrei Hatmanulă, și alții mulți cari nu se induraș de dēnsul. Și au trecută pren țera Leșescă in țera Nemțescă, după ce au domnită 7 ani și giumătate; și acolo s'au aședată. Și spună de acestă Petru Vodă cum că, dândă bană de cheltuială la cuhne, au fostă lăcrēmândă, și au fostă țicendă «Acele suntă lacrimile sêraciloră!» De acolo boțerii s'au intorsă in țera Leșescă toți, și s'au aședată la tērgă la Podhaeș și aiurea.

Deci, lui Petru Vodă putemă să- i țicemă *celă Milostivă*, că binele au lepădată pentru țera, și altă nime ca dēnsulă așa nu s'a' mai aflată. Era domnă blândă, ca o matcă fôră acă; la giudeță dreptă; nice bețivă, nice curvară, nice lacomă; și putemă să țicemă, că tôte pre isvodă le-au ținută ca să nu se smintescă. Acestă Petru Vodă au Domnită 12 ani și giumătate, intră amēndouă domniile.

CAP. XXXI.

Domnia lui Aron Vodă cel rău și cumplit, care multă greutate a adus țerei, în anul 7099.

Petru Vodă, dacă a părăsit țera și domnia, și a înțeles Turcii că țera a rămasă fără Domn, căutara pre cine voru trimite Domn țerei în locul lui Petru Vodă. Ce norocul țerei cel bun s'a schimbat, că după norocul bun i-a venit și rău; cum ar fi însemnat de Dumnezeu, după vreme bună și senină, se vie vreme rea și tulburată; după domnie lină și blândă, se vie cumplită și amară. Aflată Turcii pre Aron Vodă, mânia lui Dumnezeu, pentru păcatele noastre, căruia i-a dat domnia cu multă datorie; că, fiind om fără suflet, căci ambla și alții pentru domnia țerei, el pre toți i-a amplut cu bani, luându bani cu camătă de la Turci. Și așa făcându-l domn, a venit în Moldova, și așezut în scaun, în anul 7099.

Éra dacă s'a așezat Aron Vodă la domnie, nu se apuca de alte, ce numai pe afară se prade; éra în lăunt nu se sătura de curvărit, de giucat, de cimpoiași, pre cari îi țenea de măscări. Așijdere și dabilele cu cari îngreua țera, nu ambla numai dăbilarii singuri, ce și Turci trimitea de amblau cu dăbilarii împreună, de nuși erau țeranii volnici cu nemică. Muierile nu erau a lor, fetele le rușina, și ce vrea se face, făcea. Pre dăbilar, de vrea pira pentru un potronic de lă pira la densul, trimitea de lă perdea negiudecat; pre boieri pentru avere îi omora; giupănesele lor le silea. Ciude și posne făcea în domnia lui. Deci, ca aceste făcându el, a cunoscut că tuturor este urit și nevedut. Și socoti se nu se încredă țerei și lefecilor de țera; ce a chemat în lă Unguri călari și pedestri; și celor pedestri a făcut odă în curte, se fie purure lângă el. Mai apoi, vedându că de datornici nu se va putea plăti, a isvodit se ia de tot omul, căți și sunt în totă țera, câte un boi; și a trimis în totă țera Turci de strîngea și lua acul afla în sat; de la altul îi lua tot, pentru alții, pentru acei ce nu aveau boi. Și a rămas mulți, pentru reuță și dabile ce erau, de nu aveau cu ce se hrăni.

Răsboiul lui Aron Vodă, când s'a bătut la Răutu cu un Domnișor ce i dicea Bogdan Vodă, și pentru perirea lui Bucium Vornicul, și Troțuan Logofătul, și Paos Vornicul.

În anul 7100, Aron Vodă domnind, și atâte reuță și belitură făcându, n'a mai putut suferi țera, ce s'a rădicat Orheieni și Soroceni cu un Domni-

șioru ce'l diceau Ionașco, pre carele 'l-au fostu alesu dintre ei capu, și'l puseră nume Bogdan Vodă. Érá Aron Vodă, dacă au înțelesu acésta, au datu scire țerei să se strîngă, și elu fôră zăbavă au eșitu cu curtea și cu lefecii săi; și mai 'naite de ce au eșitu din curte, au tăiatu pe Buciumu, Vornicul celu mare, și pre Trotușanu Logofétul, și pre Paos Vornicul, dîcëndu că'l cu scirea loru; apoi, au purcesu improtiva vrăjmașiloru sei; și mergëndu au pusu pre Urechi Logofétu mare. Deacii s'au tîmpinatü oștile la Rêut; și dândü rêsboiü vitezese de âmbe părțile, au isbänditü Aron Vodă, și pre Domnișorü încă 'l-au prinsu viu, ce nu 'l-au omoritü; numai i-au tăiatü nasul, și 'l-au călugëritü. Deacii, dacă au spartü Aron Vodă pre viclenii sei, nici unü locü n'au lăsatü să nu'lü âmple de vrăjmășia lui; că nu numai pre cei ce au fostü in rêsboiü perdea, ce și semințiele lorü, și vînovași și nevinovași.

Pentru Mazilia lui Aron Vodă.

Gătindu-se Aron Vodă să facă mai mari vrăjmășii după aceste, 'l-au sositü unü călărașu de la Țarigrad cu cărți, de 'i-au datü scire că 'l-au mazilitü; că înțelegëndü Impërăția de atâtea morți, și rëutăți, și jacuri ce făcea Aron Vodă, 'l-au mazilitü. Deci, se mira Aron Vodă cum va face să nu prîndă de veste óstea și țera de mazilie, că se temea să nu'lü omóre. Că mulți era'i acolo cari'i vreaü hi bucuroși să audă veste ca aceea de mazilie, că le perise părinții, altora ficiorii, altora frații, alții rêmăsese sêraci de nevoi și dări multe ce erau. Ce pre taină au învățatü pre călărași să nu scótă cuvëntü afară; și îndată au trimisü la Iași, la dómna-sa, că se încarce, și să purcédă in giosu. Érá pre boierü 'l-au învățatü de au chîematü glótele și le-au mulțămitü de slujbă ce i-au făcutü, și le-au dîsü să margă cineși pe acasă, gâdîndü că dór se vorü duce, și elü să îee drumul spre Țarigrad. Adoa-đi, părăndu-i că se vrea fi dusü curtenii și altă glótă, elü au încălecatü și au purcesü spre Iași; și ce'l pâruse că se vorü fi dusü, ca să siléscă și elü mai tare, să nu oblicéscă cineva. Érá glóte, mulți pe de tóte părțile mergeau. Atuncea au chîematü pre boierü și le-au dîsü; «Crezú, eü amü slobođitü óstea să se ducă cineși pre acasă; déră cine'i opresce?» Datu-i-au a înțelegere că o sémă s'au dusü, érá cărora suntü casele spre Iași și spre munte, acéstă cale au. Și așa împreună au mersü până au însëratü; apoi tótă nóptea au silitü pên la Iași, unde nimică zăbavă n'au făcutü, ce au silitü in cale spre Țarigrad; și mergëndü, 'l-au și tîmpinatü Capigiü Impërătesci, cari'i veniau s'elü ia den scaunü s'elü ducă la Impërăție.

Dacă înțelesërá toți de mazilia lui Aron Vodă, așa le părea, cum după multă furtună și viforü, dacă vëdú ómenii vreme bună și lină, ei să bucură. Așa tótă țera s'au bucuratü.

CAP XXXII.

Domnia a doua a lui Aron Vodă celū cumplitū.

Dupē ce aū mazilitū Impēratul pre Aron Vodă, Dumneḃeū nu'și plinisē certarea Moldovei deplinū; cā Aron Vodă āncā in Țarigrad n'aū fostū agtunsū, iar i-aū datū domnia Moldovei. Pentru cā datornicii Turci, cu toții aū mersū la Vizirul de aū strigatū pentru Aron Vodă, și de nevoia datornicilorū i-aū datū iar domnia.

Atunci Aron Vodă aū trimisū înainte pre Oprea Armașul sē prindē pre o sēmā de boieri, și sē apuce scaunul țerei. Cā, dupē obiceiul lui celū cumplitū, cumu'și era învățatū, nu se apucā de altā, ce socoti cāte rēutāți n'aū plinitū in domnia d'ântēiū, sē le plinēscā la adoa domnie. Iudatā aū rēpeḃitū pre credinciosulū seū Oprea, vel Armașū, cu cārți și cu izvodī, anume, de boierii cāți vrea sē'ī omóre, sē'ī prindē, sē'ī ție la închisóre până va veni și elū la scaunū. Dacă aū venitū de olacī Oprea, vel Armașū, dupē învățatura domnu-seū, aū intratū sara in Iași, și nice la gazdā nu marsē, ce la odāile dārābanilorū celorū Ungurescī in curte aū mersū, și nōptea aū venitū la gazda lui Urechīā Logofētul, carele ilū lāsase Aron Vodă sē păḃēscā Scaunul, și i-aū arētātū poronca domnu-seū. Ērā Urechīā Logofētul, unde auḃi de numele lui Aron, cum aū dobānditū așa degrabā domnia, s'aū spālmāntatū, și se mira cum a face sē hālāduiascā, sē nu'ī mai fie a se vedere cu Aron Vodă. Aū datū rēspunsū Oprei Armașului, ḃicēndū: «Acestū lucru cu bucurie priimescū, și suntū gata sē slujescū Domnului nostru; numai sē fie cu taīnā, sē nu ecie nime cā ai venitū, până vomū oblici pre toți, pre cāți suntū scriși in isvodū, și'ī vomū prinde, cari de pre unde vorū fi. Sē nu cumva smintimū sē oblicēscā sē fugā.» Și cu aceste cuvinte s'aū înșelatū Oprea, și s'aū așēdatū iar la odāile dārābanilorū Ungurescī, intr'acea nōpte și adoa ḃi până in sarā.

Cānd aū pribegitū Urechīā Logofētul.

Ințelegēndū Urechīā Logofētul de venirea lui Aron Vodă, și de poronca ce trimisēse pren Oprea Armașul, nu cutedā sē'lū astepte in țērā, sciindū cātā grōzā și rēutāți făcuse mai naintē in domnia d'ântēiū, și acum a doa-ōrā mai de marī casne ce va apuca. Ce, dacă s'aū așēdatū Oprea la odāile dārābanilorū, aflāndū Urechīā vreme și cale deschisā de a se depārtare și de a eșire din țērā, aū învățatū pre gazda sa, cine va întreba adoa-ḃi de dānsulū, sē spue cā s'aū ḃusū acasā la Cārligăturā. Atunce, și nōptea tōtā nōptea, și ḃioa adoa ḃi tōtā ḃioa, fugindū, aū trecutū pre la Soroca in țēra Leșēscā. Ērā a-

doa-și sara, Oprea Armașul aș mersu iar la gazda lui Urechia Logofetul se se sfatuiasca, și nu 'l-aș aflatu; deci, aș vedutu că 'l-aș înșelatù. Indatã aș chle-matù pre alții cari s'aș tẽplatù acole, și aș rãpeditù cu cãrți in tôte pãrțile, se prindẽ marginile. Erã dacã aș înșelesù cã Urechia aș trecutù Nistrul și s'aș depãrtatù, n'aș mai avutù ce'i face, ce s'aș aședatù de aș ținutù scaunul pẽn la venirea lui Aron Vodã.

Erã Urechia, dacã aș trecutù Nistrul, indatã aș mersu unde erau alți holeri pribegì, de aș așteptatù sfẽrșitul lucrului.

Pentru venirea lui Petru Cãzacul, in anul 7101.

Pãnã a venire Aron Vodã la scaunù, erã Petru Cãzacul s'aș rãdicatù din țera Cãzãcescã cu puținei Cãzaci, și cu o samã de pribegì, înșlegendù cã scaunul este deșertù; și, sirguindù se apuce scaunulù, aș intratù in țera, și aș apucatù scaunul la Iași, și aș domnitù doẽ lunì. Deaci aș sositù și Aron Vodã, și aș prinsù pre Petru Cãzacul, și 'l-aș trimisù la împãrãție.

Erã Cronicarul celù Leșescù, de acestù Petru Cãzacul, cã aș venitù de aș apucatù scaunul, nimicù nu scrie.

Aședarea lui Aron Vodã la scaunù, in a doua domnie.

Aron Vodã, dacã s'aș aședatù alù doile røndù la scaunù, aș pusù pe Oprea Armașul Logofetù mare, și pre Vartic Vornicù mare de țera de giosù, și pre Georgie Vornicù mare de țera de susù, pre Zota Postelnicù mare, și pre Alecsi Stolnicù mare, și pre Iani Clucerul Visternicù mare, și pre Coci Comisù mare. Și, cumùși era nemilostivù, nu de altã s'aș apucatù, ce iar de asuprele a face țereì, cu dabile mari; și àntẽiù cu voia lui àmblaù Turciì pin țera, cu dabilariì, de strãngeaù dabile, erã mai apoi nu'i putea opri, și silã mare in tótã țera făceaù; luaù slujitori de țera cu sila de'i rãnlaù subt cai; bucatele fõrã prețù și fõrã bani le lua.

Deaci, cunoscendù Aron Vodã cã nu va fi bine pãnã in sfẽrșitù, și țera scãrșca, pribegì staù inșinași, aș socotitù, dupẽ atãta rẽutate ce făcuse, se se curãțescã, și se arãte țereì cã nu'i din voia lui ce s'aș lucratù in țera, ce de sila Turcilorù; și aș socotitù se se aglungã cu Mihaì Vodã, Domnul țereì Romãnesci, ca se se desbatã de subt mãna Turcului. Inșẽ, àntẽiù aș socotitù, dupẽ atãte rẽutãți ce făcuse, se se apuce se facã vre unù lucru bunù, se nu'i fie cu o-sãndã detot; și s'aș apucatù, in aniì 7102, de aș ziditù monãstirea in țerina Iașilorù, carea se chiamã Aron Vodã, pre numele Domnului ce aș zidit'õ, unde este hramulù sfete Neculai¹⁾.

Sfẽrșitul Letopiseșului lui Grigorie Urechi Vornicul.

¹⁾ In aniì 7103 aș venitù Lobodã cu õste Cãzãcescã, și aș gonitù pre Aron Vodã den scaunù, și aș arsù tãrgul Iași. — *Simeon Dascalul.*

LETOPISEȚUL ȚEREI MOLDOVEI

De la Aaron Vodă, de unde este părăsită de Ureki, Vornicul
de țera de gîosî.

ISVODITŪ DE

MIRON COSTIN

BIV VEL VORNIC ȚĂREI DE GIOSŪ,

In anîi de la zidirea lumii 7185, in orașu in Iași.

(1594—1662).

I. ISTORICII.

Adecă scriitorii de cursul anilorū acestorū cărți, cari pomenescū de descălecatul celū d'ânteiū a țerilorū nōstre.

BONFIN, marele Istoriciū de Dachia saū Dația.

DION, la viața lui Trajanū Impēratul.

TOPELTIN, Ungurū, iarășī pre aceștī doi aū urmatū.

Aceștī aū scrisū de Dachia, cum o aū descălecatū cu Rōmleni, Traian, Impēratulū Rōmului, in anii de la Hristosū 120, pre socotēla vremilorū.

II. ISTORICII LEȘESCI.

Cari aū scrisū lucrurile Domnilorū Moldovei.

CROMFR, aū scrisū Lătinesce.

STRICOVSKI LITVAN aū scrisū Leșesce.

PIASINSKI, Vlădicul de Premisla, Lătinesce.

III. ISTORICII LEȘESCI.

Pre cari i'aū urmatū rēposatul Ureki Vornicul.

BILSKIE.

MARȚIN PAȘCOVSKI.

Și aceștīi încă ȃicū cā Moldovenii suntū toți din Rōmleni. Ėrā de descălecatul celū d'ânteiū n'aū sciutū; cā Leșii mai apoi de Impērația lui Trajan suntū veniți in tr'aceste părți. Aceștī doi Istorici aū scrisū Leșesce.

V O R O A V A

Către Cetitorii.

Fost'aũ in gândul meũ, iubite cetitoriule, sã facũ Leatopiseþul þerei nãstre Moldovei den descãlecatul ei celũ d'ânteiũ, carele aũ fostũ de Trajan Impãratul, ŝi urzisemũ ŝi începãtura Leatopiseþului. Ce, sosirã asupra nãstra cumplite aceste vremi de acmu, de nu stãmũ de scri-sori, ce de grije ŝi suspinuri. Ŝi la acestũ felũ de scrisore, gãndũ slo-bodũ ŝi fãrã valuri trebuieste; era noi prãvimũ cumplite vremi, ŝi cum-penã mare pãmãntului nostru ŝi noã. Deci, priimesce acãstã datã atãta den truda nãstrã, ca sã se nu se uite lucrurile ŝi cursul þerei, de unde aũ pãrãsitũ a scriere rãpãsatul Urechi Vornicul. Afla-vei de la Dra-goŝu Vodã den descãlecatul þerei celũ alũ doile, la Leatopiseþul lui, pre rãndul seũ scrise Domniile þerei, pãnã la Aron Vodã a doa Domnie. Era de la Aron Vodã incãce, incepe acestũ Leatopiseþũ, care ŝi-l'amũ scrisũ noi, nu cum s'are cãdea de amãruntul tãte, cã Leatopiseþele cele streini, lucrurile numai cele mai insemnate, cum suntũ rãsbãtele ŝi schimbãrile, scriũ, a þerilorũ megiaŝi; era cele ce se lucrãzã in casa altuia, deãmãruntul lucruri de casã n'aũ scrisũ, ŝi de a lui Leatopiseþũ, de Moldovanũ scrisã nu se aflã. Era totũ vei afla pre rãndũ scrisã tã-te. Ŝi priimesce acãstã datã acãstã puþinã trudã a nãstrã, care amũ fãcutũ, sã se nu se trecã cumva cu uĩtarea, de unde este pãrãsitũ; cu acãstã fãgãduinã, cã ŝi Leatopiseþul intregũ sã aŝteþi de la noi, de vomũ avea ðile, ŝi nu va hi pusũ pre vecinicul sfatũ a puternicului Dumneþeũ þerei aceŝtia þeanchiu ŝi sorocũ de sevãrsire.

MIRON COSTIN.

Biv-vel Vornicũ Þerei de josũ.

S T I H U R I

De descãlecatul þerei Moldovei.

Nemul þerei Moldovei de unde sã trãgãnezã,
Den þerele Rãmului totũ omul sã credã.
Trajan, anteiũ, Impãratul, supuindũ pre Dahj,
Dragoŝ, apoi, in Moldoveni primindũ pre Vlahi,
Marturũ este Troianul ŝanþũ in þera nãstrã,
Ŝi Turnul Severinul, Muntãni, in þera vãstrã.

uniil de răutățile lui Aron Vodă (era Movilescii, precum scrie Urechi Vornicul, încă cu Petru Vodă Șchiopul eșisă în țera Leșescă), asupra lui Ștefan Vodă Radul, și 'l-a' scosă din țără, și a' pusă Domnă din partea sa pre Ieremia Movilă Vodă, cu alesul boieriloră de țără; puindă de odată și prin toate cetățile țerei slujitoră de a' seă, Leși. Fost'a' aceste în anul 7103.

CAP. II.

Domnia lui Ieremia Movilă Vodă.

Impărăția Turcului lupta pre acele vremi pentru Crăia Ungurască, cu Nemții, pentru Buda, pentru Ostrogonul și Enicul. Era vedându că cuprindă Leșii țera Moldovei, a' orânduită pre Cazigerei Sultan, Hanul Tătăresc, și trimițendu' și 2000 de Eniceră către 60,000 de ôste ce avea Tătărescă (vestită era acestă Han de răsbăie, care a' avută răboiă și cu Persii, cu isbândă, în câteva rînduri), îi trimisă Impărăția și stéguri, cu tuiuri de Moldova, să așede pre cine va socoti elă la Domnie, să fie din partea Impărăției.

Prindendă veste Leșii de clătirea lui Cazigerei Sultan spre Moldova, cu rușine socotindă a fire să lase pre Domnă la smintelă, pusă de dênșii, și era pre atunci și Crăia Leșescă în vârtute, a' orânduită și ei pre Zamoiskiil Hatmanul. Cum spune Cronica Leșescă, mai multă de 7000 de călări și 3000 de pedestri n'a' avută (de nu se laudă), fără slugile loră ce a' ei pururea, peste cei ce suntă slujitoră în catastiji. Octomvrie în 9 zile, în anul 7104, a' sosită Zamoiskiil la Țuțora, cu oștile lui, și a doua zi Octomvrie 10, după sositul lui Zamoiskiil, s'a' vedută și străjile Tătăresci. Era Octomvrie 11 a' sosită și singură Hanul cu totă ôstea.

N'a' putută răbda Leșii fără șanțuri, câtă a' vedută atăta putere; ce 'și-a' întărită tabăra cu șanțuri pin pregăur, și a' făcută, cu socotela lui Zamoiskiil Hatmanul, și dinafară de șanțuri, băsci de pământă, de la șanțul taberei așa de departe, câtă ajungea glonțul puscel, și între acele băsci a' scosă Zamoiskiil ôste Leșescă împotriva grosimei Tătăresci. Năvăliau Tătarii cu totă ôstea asupra Leșilor; ce Leșii staă neclătiți, și din băsci daă din tunuri. Dosul iar să le ia, nu puteau Tătarii, de tabără; și așa a' stătată răboiul într'acea zi totă ziua.

Adoua zi, socotindă Hanul cu meștersugă să depărteze pre Leși de la șanțuri, a' orânduită o sémă de oști să dea năvală la Leși, și să se facă a fugire; ce Leșii cunoscendă meștersugulă, staă între băsci neclătiți, și așa a' stătată până la vreme de chindie. Atunci, și deprindendă pre Tătarii, și vedendă că se temă și de focă Tătarii, i-a' luată Leșii în gônă până la ôstea cea supusă, și cu aceea dacă s'a' tēpinată, în locă a' stătată, și a' ținută răboiul, câtă s'a' mirată și Hanul, mai puțină ôste fiindă Leșii; și de acolo, iar incetă spriginindu-se de năvala Tătariloră, a' venită iar la locă între băsci, că trimisese Zamoiskiil totdeauna trâmăbe să dăcă de întorsă.

Nu dormia Ieremia Vodă; ce, de și avea nădejde în Leși, era îndată să ajungă la Hanul, și de atunci cele șapte sate de țară, ce se zic *Hănesci*, le-a dat Ieremia Vodă Hanului, și a legat și mîere să dea Hanilor în toți anii, și alte daruri. Și așa, cu nevoia lui Ieremia Vodă, a stătut între Hanul și între Zamoiski tractate, adică legătură de pace; dîndu și Hanul zalogu la Leși, și Leșii la Hanul, pînă se va închide tocmela.

Capetele de pace au fost aceste: Ieremia Vodă se hie Domn în țară, birnicu Impărăției din an în an, după obicei; era Hanului să i dea din an în an daruri și mîere, și șapte sate să hie de căștele Hanului, în Bugégü. Oștii Leșesci în țera Moldovei să nu mai între; solii de la Leși să mîergă la Impărăția Turcului pentru întărirea păcii. Era despre partea Hanului erau aceste ponturi: stégul și tuiurile să le dea pre mîna Ieremie Vodă, și de la Impărăția Turcului să i scotă uric de Domnie neschimbată în zilele lui, care uric în limba lor se chiamă *beratü*; și să iasă Hanul din pămîntul Moldovei pînă la patra zi, cu toate oștile lui. Și așa obîrșindu-se pacea, Hanul, întîiu, a purcesu către Crimă, și Zamoiski spre țera sa, lăsîndu lângă Ieremia Vodă pre Albert Tanski și pre Ión Potočki cu 3000 de Leși oșteni, că se temea Ieremia Vodă de Unguri. Și așa au purcesu Ieremia Vodă și s'au aședat la Sucévă.

Răsboiul acesta, la Țușora, este mai înainte de acela când a perit Iolkovski, Hatmanul Leșescu, precum veți afla și acela la rîndul său.

Bine n'au eșit Zamoiski din Moldova, era Bator Jigmond alege pre Răsvan Domn în Moldova, și i orînduesce 12,000 de oște Ungurască, să mîergă asupra Ieremie Vodă, dîndu vină lui Stefan Radul Vodă că de blăstemăția sa a lăsat scaunul să lă cuprindă Leșii.

Luîndu veste Ieremia Vodă de pogorirea Ungurilor, precum a putut a strînsu oștea țerei, și s'au gătit a stare cu răsboi împotriva lui Răsvan. Era într'o Duminecă, când s'au apropiat oștile Unguresci de Sucévă; și a tocmit oștile Ieremia Vodă, asupra tîrgului, la satul la Areni. Era oștea Leșescă ce avea lângă sine o a tocmit mai la cîmp, despre Scheea, pe sub un mal ce este alături cu drumul Băii. Singuru, Ieremia Vodă, fiindu în biserică la sfînta Liturgie, i-a dat scire, cum oștile lui Răsvan se vedu, și se apropie de oștile țerei. Ce n'au vrut să eșă din biserică pînă nu s'au sîvrșit sfînta Liturgie; și se agîngău hăriții lui Răsvan cu oștile țerei. Când Ieremia Vodă din biserică a eșit la oști, tîmpinatu-sau oștile de ambe părțile, și, după cîta-va luptă între oști, a lovit Leșii pre oștea Ungurască din aripa despre Scheea. Îndată îmbarbătîndu-se și fruntea oștilor unde era Ieremia Vodă, a frîntu pe Unguri. Subt Răsvan Vodă a cădutu calul atunce în răsboi; ce, încălecîndu pe altu cal, îndată a silitu să oprască oștea Ungurască, și a oprit-o; și pusese răsboiul iar la loc. Ce, îmbarbătîndu-se iar oștea lui Ieremia Vodă, unde și Leșii în frunte, a datu dosu oștea lui Răsvan Vodă; la care fugă, oștenii lui Ieremia Vodă au prinsu și pre Răsvan Vodă, și l-au dusu la Ieremia Vodă. Stă movila și acmu pe drumul Băii de la Sucévă, care se pomenesce *Movila lui Răsvan* pînă astăzi.

Cînd a dusu pre Răsvan la Ieremia Vodă, după cîta-va muștrare. îndată,

i-au tăiatu capulū, și 'l-au pusū într'unū parū împotriva cetății; érá pre Ungurī i-au gonitū oștile până la munți, cu mare vėrsare de sänge.

Fost'au aceste rėsbóte in anul 7104, Decembrie 5. Așa s'au plătitū și lui Răsvan rėul ce făcuse și și elū lui Aron Vodă.

Dupé acestū rėsbóiū și perire a lui Răsvan Vodă, s'au aședatū Domnia lui Ieremia Vodă fórá grije; nice Bator Jigmond na s'au mă ispititū sė mai trimiță oști in Moldova; ce, avėndū bñnatū pre Leși, de paguba ómenilorū seī cu Răsvan, au trimisū solī cu jalobă la Ródolf, Impėratul Nemțescū, cumnataul seū, și la Papa de Róm, jaluindū mare pagabă ce i-au făcutū Leși in óstea lui, luptändū elū sė desbată țera Moldovei de subt mñna Turcului, sė cuprinďă și pre Moldoveni cu sine împotriva Turcilorū; érá Leși au împiedecatū acestū lucru, spre scāderea creștinătăței, ce au aședatū Moldova subt birul Turcilorū, de subt care birū acmu era eșită țera Moldovei cu nevoința lui.

Aceste înțelegėndū Papa și Impėratul Nemțescū, mare ponoslu au trimisū Leșitorū, și osebire de biserica lorū Craiului Leșescū, ca unū împedecătorū de bine creștinescū.

Trimis'au și Craiul Leșescū solū la Papa, făcėndu'i scire cum că are elū de grija Moldovei sė nu fie cu Turci, și mai dinainte vreme, fiindū subt grija sa, cum și decuränd pre Cazigerei Sultan 'l-au scosū cu puterea sa din țera Moldovei. Érá Domnul Ardėlului, neavėndū putere sė se apere pre sine, nu póte sė apere pre Moldova de Turci și de Tătari, mai avėndū privilegiū de oști fiesce când Craia Leșescă.

Aceste pricinī aveau ei între sine pentru Moldova. Érá Ieremia Vodă domnia cu pace, și cu lucruri aședate pre acele vremi a țerei, că ținea și oști strėine și pădia și datoria sa ce avea spre Impėrăție.

Pentru Mihaiū Vodă, Domnul țerei Muntenesci, cum s'au rėdicatū de au făcutū multe rėsbóte asupra Turcilorū.

Țera Muntenescă, într'acestașū anū, vara, la mari rėutăți era de Turci; că, din doue părți avėndū oști Impėrăția Turcului asupra Craiei Unguresci, o sémă de oști spre Buda, érá altă sémă de óste asupra Ardėlului avea; că și Impėratul Nemțescū împotriva Turcilorū oștile lui într'acolea erau orėnduite; érá aie despre Ardėl, Bator Jigmond, fiindū cumnatū Impėratului Nemțescū, alte oști avea împotriva Turcilorū, și luase de la Turci câteva orașe de Craia Ungurescă, iar către Ardėlū.

Era despre acéstă aripă Sinan Pașa, Vizirul de Silistra; și pentru sė'i fie mai lesne a supunere Ardėlul, luase tótă țera Muntenescă; și tóte orașele, Bucuresci, Tėgovistea și alte orașe, aședase cu Turci. Domnū era la Munteni atunci decuränd Mihai Vodă, acelu vestitū între Domni, încă bine neaședatū dupé mórtea Mihnei Vodă. Vėqlėndi țera cuprinsă de Turci, singurū au năzuitū la Bator Jigmond, Domnul Ardėlului, și au trimisū solī și la Impėratulū Nemțescū, dāndu'i scire, că, cuprinďėndū Sinan Pașa țera Muntenescă, prea lesne

va putea supune și Ardélul. Dat'aui Bator îndată oști într'a giutoru lui Miha Vodă. Vêdëndü cã se apropie de elü focul, și durëndu'i inima și pre Munteni pentru moșiile sële, in puținã vreme s'aü strinsü ; și äntëiu äü împinsü pre oștile lui Sinan Pașa de prin orașe ; apoi și pe la Giurgiu äü stätutü și la rësboiü de față, cu Sinan Pașa, Mihaiü Vodă. Și äü fostü rësboiulü cu mare vërsare de sânge ; și dupë câtãva luptã, äü infrintü Mihaü Vodã pre óstea lui Sinan Pașa, câtü și singurü Pașa, së nu fie aflatü îndemãnã o luntre micã, cu care äü scãpatü peste Dunãre, ar fi cãdütü la prinsóre. Și așa s'aü curãtitü țera de Turci intru acea datã, cu osërdia lui Mihaiü Vodã ; insë, avea și óste Nemțescã de la Bator Jigmond.

Dupë acestü rësboiü, multe pagube äü fãcutü Mihaiü Vodã Turcilorü peste Dunãre, arđëndü și prãdãndü satele pãnã aprópe pe Pravadia. Fost'aü aceste tóte intr'acestașü anü, 7104, și apoi și la anul, 7105.

Ërã precum isbãndele d'äntëiu a multü äü fostü pre urmã spre scãdere, așa și acestui Domnü, lui Mihaiü Vodã ; veï vedea povestea mai apoi, la rëndul seü.

Nesciutóre firea omenescã de lucruri ce vorü së fie pre urmã, cã pentru unü lucru seü doë ce i se prilejescü pre voie, bietul omü purcede desfrinatü, și începe lucruri peste puterea sa, și apoi acolo gãsesce perire.

Alü treile anü dupë aceste, vëdëndu-se Bator Jigmond, Domnul de Ardél, sositü la bêtrãnețe și fõrã coconi, și vëdëndü cã Turciü din anü in anü se intãrescü, și cascã asupra Ardélului s'ëlü cuprinđã, și elü bêtrãnitü și obositü de vãrtute, alegëndu'si viață bêtrãnețelorü cu odihnã, äü socotitü cã și din frații lui nu vorü putea nici unul së ție Ardélul, de rëul Turcilorü, äü fãcutü tocmalã cu cumnatul seü, Impëratul Nemțescü, së fie Ardélul in séma impërației Nemțesci. Ërã lui i-äü datü cumnatul seü, Impëratul Nemțescü, doë olate, Ratisbor și Opelia, la țera Sileziei, cãrei țeri îi dicü Leșii Slonsca ; se hotãresce cu dënșii acea țerã.

Peste voia Ardelenilorü era acestã tocmalã, temëndu-se mai apoi de supunerea Némțului ; ce, îndată dupë purcesul lui Bator Jigmond, s'aü strinsü toți boierii Ardélului și äü alesü së le fie Cnezü, adecã Domnü, pre Andrieș Bator, carele pre acele vremi era in țera Belgiei, cu acesta gândü së se cãlugãrescã. Ce, chiamatü de boierii și de cãpiteniile Ardélului, cu glasurile tuturorü, äü lãsatü cãlugãria, și äü venitü la Domnã Ardélului de moșie.

Improtivã era acestü lucru tocmelei ce fãcuse Impëratul Nemțescü cu Jigmond pentru Ardél, precum s'aü pomenitü mai susü. Ce, nelãsãndü in voia cãpitãniilorü de Ardeal, Impëratul Nemțescü äü socotitü și cu sabia s'ëlü supravëndü tocmalã cu Bator Jigmond ; și äü orõnduitü cu oștile pre unü Generalü alü seü, anume Baștea Giorgi, și äü trimisü și la Mihaü Vodã unü Vlãdicã alü seü, îndemnãndu'lü asupra lui Bator Andrieș, pentru supunerea mai lesne Ardélului din doë părți, cã avea și mai'nainte Mihaü Vodã pururea cu Impëratul Nemțescü rëspunsuri.

Prea lesne äü primitü Mihaiü Vodã acestü lucru, ca unü omü de oști purure poftitorü ; și fõrã zãbavã äü strinsü óstea țerei Muntenesci, ca 30,000 de oșteni, și äü intratü la Ardél pãnã la Sãbiü, și acolo 'și-äü pusü tabëra, așteptãndu pe Baștea Giorgi cu oștile Nemțesci.

Trimisese Bator Andrieș la Impăratul Nemțescă solă, cu rugămintă să nu'ă facă acestă asuprelă, s'ă'lă scotă din domnia ce'ă era de moșie de atâte vécure, a Batoresciloră. Și acele oști gătite asupra lui, mai bine, d'impreună cu dănsulă, s'ă se orânduiască împotriva Turciloră. Ce, vedëndă că nimică nu pôte face cu rugămintea, aș socotită s'ă lovescă pre Mihaă Vodă mai'nainte de ce se va împreuna cu Baștea Giorgă.

Avea Mihaă Vodă oști deprinse la isbîndă, alesă o sémă de slujitoră; ce se cheamaă pre numele Căpitaniloră sei, anume Buzescă, alți Rățescă, tórtă stătétóre óste. Érá Ardelenă, și indoiti ună, și încă bine nestrînși la Bator Andrieș cu toți; ce cu câtă óste aș putută stringe, aș dată răsboiă lui Mihaă Vodă la Săbiă. Érá fórtă puțină vreme aș ținută răsboiă; că îndată óstea lui Mihaă Vodă aș frântă pre Ungură. Singură Bator Andrieșă la fugă, părăsită de toți Ardelenă, numai cu puține Leși, nesciutoră rîndul locuriloră, și rătăcită într'ó pădure, aș cădută pre mánule oșteniloră lui Mihaă Vodă, și dacă 'l-aș dusă la Mihaă Vodă aș pusă de-ă tăie capul. (?)

Nesciutóre firea omenescă și de primejdiile se, că apoi, nu peste îndelungă vreme, așa aș pățită și Mihaă Vodă de Baștea Giorgă, cum aș făcută și elă lui Bator Andrieș. Bine dice sfânta Evangeliă : «*Cu ce măsura măsură, măsura-și-se-va.*»

Veseli și tare Mihaă Vodă, după isbîndă, prea lesne cuprinsă orașele pre sémă sa, și i se închină orașele și cetățile, dându-ă nume de Domnul loră, priimindă prin cetăți și oșteni de ală lui. De pe acele vremi, are nume de-ă dăcă *Mihaă Craiă*; și aș făcută și Episcopia la scaunul Domniloră de Ardél, in Belgrad. Érá capul lui Bator Andrieșă 'l-aș trimisă pre solă s'ă la Impăratul Nemțescă, pentru care slujbă aș trimisă Impăratul Nemțescă daruri lui Mihaă Vodă, și 'l-aș făcută *Prințipă*, adică din Domniă Impărăției unulă. Érá nu îndelungă aș ținută Mihaă Vodă domnia țerei aceea, că nici Impăratul Nemțescă aș putută aședă Ardélul in partea sa nici într'ună chipă; numai ce aș fostă pricină a multă v'ersare de sânge între creștini, și aș făcută îndemănă Turciloră s'ă pótă cuprinde locurile cele mai bune din Ardél. Fost-aș aceste in anul 7107.

Stăndă Mihaă Vodă după aședarea Ardélului, érá de aice din țéră Ieremia Vodă, îndemnată fiindă de Turci, aș strinsă óste; și câtă óste avea și strinsă aș purcesă asupra țerei Muntenescă; și, neavëndă cu nime nici ună răsboiă nicăură, in țera Muntenescă, aș mersă la Bucuresci și aș aședată Domnă pre frate-s'eu Simeon Vodă, lăsândă óste de a sa lângă d'ensul; érá Ieremia Vodă s'aș întorsă la Sucévă.

N'aș fostă îndelungată domnia aceea a lui Simeon Vodă; că, înțelegëndă Mihaă Vodă de cuprinsul țerei Muntenescă de Ieremia Vodă, îndată aș purcesă împotriva lui Simeon Vodă, lăsândă prin cetățile Ardélului slujitoră din oștile sale.

N'aș stătută Simeon Vodă împotriva lui Mihaă Vodă dindată, ce s'aș dată spre marginea țerei, spre Focșeni, pentru agiutorul de la frate-s'eu Ieremia Vodă, de la care-ă venise slujitoră din țera de g'osă la Simeon Vodă. Și dacă s'aș strinsă câtă-va somă de oști și la Simeon Vodă, aș stătută și aș astepatată pre Mihaă Vodă cu răsboiă la o vale ce se chiamă Milcovul celă Mare,

în țera Muntenescă (Are și altu nume grozavū acelū pirăū, și spunū, de atunce). Și aū stătutū rēsboiul căte-va cēsuri; apoi aū perdutū Simeon Vodă rēsboiul.

Dupē rēsboiū, óstea, care încotro i-aū fostū calea s'aū risipitū; érá Simeon Vodă aū năzuitū la Sucévă la frate-sēū Ieremia Vodă. Ce nu s'aū destulitū Mihaī Vodă cu atăta; ce îndată, fōră nimicū zăbavă, aū trasū oștile sale asupra Ieremieī Vodă, spre Sucévă, cu mare sîrguială.

La o grabă ca aceea, neavēndū nimică pasū nici vreme de gătire Ieremia Vodă, numai ce i-aū căutatū a lāsare Sucéva, și a năzuire spre Hotin. Așa îl'ī pripise Mihaī Vodă de aprópe pre Ieremia Vodă, câtū nise haīducī pedestri, cu căte-va carē pre urma Ieremieī Vodă, i-aū agiunsū fruntea oștil' lui Mihaī Vodă; și aū stătutū haīducīi la rēsboiū, apērāndu-se căte-va cēsuri. Ce, dacă s'aū înglotitū óstea lui Mihaī Vodă, i-aū spartū pre haīducī, pre Jijia, la unū satū anume Verbia; unde stă o movilă mare preste trupurī, de Ieremia Vodă apoi făcută. Și era așa de groznicū Mihaī Vodă și vestitū de rēsboite in tóte aceste părți, câtū îndată ce aū sositū la Sucévă, i s'aū închinatū cetatea Sucevei și a Némțului. La cetăți puindū oștenī de ai sēi pedestrași, singurū nice cu atăta n'aū vrutū sē fie; ce de la Sucévă aū purcesū gonindū pre Ieremia Vodă și pre Simeon Vodă, până la Hotin.

Cetatea Hotinului o grijise bine Ieremia Vodă cu slujitorī de ai sēi Nemți, ce avea; érá elū aū trecutū la Leși pentru agiutorū. Pus-aū Mihaī Vodă și unū Domnișorū, anume Marcul Vodă, căruia numele nici sē povestese, pentru scurtă vreme ce aū avutū acelū Domnișorū; și nu se află numele acei Domniī nice la Letopisișele străine.

Eraū Leșiī pre acele vremī strinși la Sēimū la Varșav, sfātuindū óstea împrotiva Șvedului. Că Craiul Leșescū, Jigmond, fiindū dreptū moșan' acei Craiī ce încă viū fiindū tata-sēū Ión Craiu, 'l-aū alesū Leșiī pre Jigmond la Craia lorū; și dupē mórtea tătāne-sēū, neavēndū altū feciorū fōră Jigmond, cuprinsēse Craia Șvedescă unū frate a Craiului Șvedescū, unchiul lui Jigmond, anume Gustav. Deci, fiindū mai aprópe Jigmond feciorū Craiului Șvedescū de acea Craie, de câtū Gustav fratele tătāne-sēū, silia pre Leși numai sē pozvolēscă la acela Sēimū, sē se facă oști împrotiva lui Gustav.

Érá socotindū Leșiī că nice într'unū chipū acele doē Craiī sē se facă una, nu vorū putea, fiindū una dincóce, alta dincolo de mare, care mare se chiamă Balticum, o códă din ochēnū, și nice din lege suntū una; și tēmplāndu-se așa cu Mihaī Vodă, Ieremia Vodă aū datū Craiului nădejde de oști asupra Șvedilorū pre altă dată, arētāndu-ī mare trébă acēsta și cu grije Craiei Leșescī, sē lase cuprinse țerile acestea de Mihaī Vodă, Ardélul, Moldova și țera Muntenescă. Ce aū stătutū Sēimul dupē acēstă trébă, sē se facă oști împrotiva lui Mihaī Vodă, avēndū Ieremia Vodă căți-va Domni la Leși gineri, totū ómenī mari.

Mihaī Vodă cu tótă osērdia bătea cetatea Hotinului. Glonțurile lui se cunosceaū in zidurile cetăței până la surparea cetăței, avēndū nădejde că dacă va lua și acea cetate, va putea stăpīni prea lesne țera Moldovei.

Scrie Hronograful Leșescū, că așa era de vestitū Mihaī Vodă și la Leși, câtū țera Podoliei, fiindū de lege de subt ascultarea Patriarhului de Țarigrad, ca și

noi, pre acele vremi avëndü mare zérvă și price cu Papistașii pentru legé, așteptaü cu bucurie pe Mihaï Vodă sê vie, sciindu-se de o lege cu dënsul, sê i se inchine toșî Podolenii.

Dupê ruptul Sëimului Leșilorü îndată aü purcesü Hatmanul și canțelierul Zamoiskiï la tabëră, și apoi föră zăbavă s'aü pornitü cu oștile împotriva lui Mihaï Vodă. Vestitü era aceli Hatman la Leși, a căruï fapte nici Cöneț-polskiï Hatmanul acmu din vécul nostru n'aü aglunsü.

Prindëndü veste Mihaï Vodă că aü purcesü oștile Leșesci asupra lui, aü lăsatü Hotinul și aü purcesü spre Sucévă. Ieremia Vodă cu Zamoiskiï încă dacä aü oblicitü de purcesul lui Mihaï Vodă, aü lăsatü drumul Hotinului și aü trecutü Nistrul, la unü satü anume Colodrubca, la ținutul Cernăuțilorü, și apoi Prutul, la têrgul Cernăuțilorü, și aü mersü pre la codrii Cosminului la Sucévă, unde Mihaï Vodă întärise cetatea cu ómenii sëi; érá singurü aü trasü spre țera sa, pentru se'si mai înglotéscä óstea și se mai oboséscä pre Leși. Afländü Zamoiskiï cu Ieremia Vodă cetatea Sucevei grijitä bine de ómenii lui Mihaï Vodă, aü alesü cu sfatul se nu facä zăbavă cu cetatea, ce se mérgä intinsü dupê Mihaï Vodă; și așa aü făcutü, că fără zăbavă aü purcesü spre țera Muntenéscä.

Impërăția Turcului avëndü trebă totü cu Nemții pentru Crăia Unguréscä, bucurósä era că se sfădesce Ieremia Vodă cu Mihaï Vodă. Așa s'aü trasü cuvëntul până astăzi, cum se hie trimisü cu taïnă 40,000 de galbeni de aurü la Ieremia Vodă, se facä oști asupra lui Mihaï Vodă, și diredü, ce'ï dicitü ei Atișerifü, de Domnje neschinbată, lui și seminției lui.

Simțindü Mihaï Vodă că'ï totü vinü asupra'ï Leșii cu Ieremia Vodă, 'și-aü mai înglotitü óstea, și 'și-aü alesü locü de a dare rësboii Leșilorü pre apa Telejinului. Avea la aceli rësboii Mihaï Vodă 60,000 de óste Unguréscä, Muntenéscä, Sërbii, și Nemți încă avea puțini; și aü tocmitü óstea pe malul celü de dincolo. Călăreții aü pusü de ämbe părțile la aripi, érá pedestrimea o aü tocmitü cu puscile tocmai asupra Vadului, unde era vadul de trecutü, și așa aü așteptatü pre Leși, puindü apa ca o pedecä între oști, până vorü deprinde oștenii lui aceli felü de óste, ca se vađă până încätü suntü Leșii de simeți la rësboii

Óstea lui Zamoiskiï era la numëru, aleși, 30,000 de Leși, și 10,000 la Ieremia Vodă, óste de țerä. Inse, óstea Leșéscä era alésä totü in léfä, că și lefecii vechi, ce le dicitü ei Cvarțana, erau toși cu Zamoiskiï, și lefecii noi, cari'ï făcuse Craiul së hie împotriva Șvedului, toși erau cu Zamoiskiï, fără altä glótä, ómeni de pre la Domniï ginerii lui Ieremia Vodă. De tótä óstea erau cu Zamoiskiï și cu Ieremia Vodă 40,000, între cariï erau 4000 de Husari. Acelü felü de óste este totü in herü, temeinicä óste fórte, și nefrintä, alesü de oștile cum suntü a le nóstre și Muntenesci.

Dacä aü sositü la Telejinü și Leși, precum era oștile lui Mihaï Vodă tocmité, așa aü tocmitü și Zamoiskiï. Aripile țineaü deadrépta Petru Laski cu óstea călare; dintr'acole erau și Husarii. Dinastinga, Ieremia Vodă cu óstea sa și cu o sémä de Leși. Érá Zamoiskiï singurü cu pedestrimea și cu armata,

adecă cu puscele, aū ținutū miđilocol, și dreptū împotriva pedestrimēi lui Mihai Vodă aū stătutū cu óstea.

Cu atăta era mai meșterū Zamoiskiil de câtū Mihaiū Vodă, căci câtū aū sositū, îndată aū făcutū cu pedestrimēa sa băști de pământū înalte, și acolo aū suitū puscele. Tótă đioa aceea aū stătutū rēsboiul; numai den tunuri și den senețe unii la alții dau peste apă.

A doua đi, mai sumeșū Zamoiskiil de câtū Mihai Vodă, aū trimisū de aū ceratū mai sus pre apă, despre munte, și aū aflatū vadū; și îndată tótă aripa ceea ce sta din dirēpta, stolurī dupē stolurī, aū pornitū la vadū; stătut'aū singurū cu focul asupra vadului mai tare de câtū in đioa d'ântēiū.

Mihai Vodă, vėđėndū cā trece óstea cālărēțā a Leșilorū prin altū vadū, aū întăritū pedestrimēa și elū cu șanțurī; őrā elū cu tótā óstea cālărime aū mersū împotriva oștii ceii Leșesci. Vėđėndū Zamoiskiil cā lipsesce tótā óstea cea cālăre a lui Mihai Vodă, aū pornitū și elū tótā óstea sa și cu Husariil într'acolo cu Petru Lasci.

Miratus'aū Mihai Vodă de sumeșia Leșilorū, cu ce sirguelā aū apucatū vadul; și aū stătutū acolo unū rēsboiū mare atunci, pentru vadū. Singurū Mihai Vodă, ca unū leū, in fruntea rēsboiului; și aū ținutū rēsboiul cāteva cėsuri până aū sositū și Husariil. Nedeprinsā óstea lui Mihai Vodă cu acelūf elū de óste ce s'aū pomenitū, Husariil. Acelū felū de óste este totū in herū, numai ochiil și buzele se vėdū; mulți punū și aripi, tocmite de pene de vulturū, sau de alte paseri mari; și cei mai de fire, cu pardoși peste platoșe; őrā slugile carii n'aū pardoși punū scórțe de ceste Turcesci; őrā in fruntea cailorū punū o tablă de herū, și mulți și pe la peptul cailorū, pentru ferelā de glonțurī. Nice fie ce calū încalecā Husariil, ci totū cāi mari, groși, sē pótā birui a purtare tarul, și totū frijil de cei Nemțesci, sau cāi Turcesci, la cei mai de fire. La rēsboie nici-odată nu alėrgā mai multū din trėpădul calului, sėu numai cānd sarū asupra pedestrimēi, ori taberei; cā asupra oștii sprintene, cum este Tătarul, nici-odată nu slobode, cā se rēschirā Tătaril, și nu face cu sulitā nici o trėbā. Sulitēle lorū suntū cāte de optū coți de lungi; cu prapure până in pământū. Ca unū zidū staū la rēsboiū

Dacă aū sositū tótā óstea Leșilorū peste vadū, și Husariil s'aū stolitū și aū purcesū asupra oștii lui Mihai Vodă, și de la cel-altū vadū aū biruitū focul lui Zamoiskiil pre pedestrimēa lui Mihai Vodă. Și cum aū împins'o de la malū, din șanțurile lui Mihai Vodă, aū și cuprins'o cālărime ce mai era lūngā Zamoiskiil; și aū căđutū tótā pedestrimēa lui Mihai Vodă, cu tótā armata, pre māna lui Zamoiskiil.

Aū datū scire lui Mihai Vodă de pedestrimēa lui cā s'aū spartū de la vadū; și acolo iarāși nu era putință sē se infringā óstea Leșescā. Numai ce aū căutatū a dare dosū oștile lui Mihai Vodă, însă, nu de totū in rēsipā, ce cu tocmelā, întorcėndu-se singurū Mihai Vodă unde era greul; și totū așa aū mersū apărāndu-se până la unū orașū, anume Tėrgușorul.

Sciindū Zamoiskiil de Mihaiū Vodă cine este la rēsboie, sē nu se mai depărteze óstea lui cea cālărēțā, temėndu-se cumva in gōnā de smintelā, aū trimisū trimbițele de aū đisū sē se întorcā óstea, și cu poroncā la capete nu-

maî, de întorsu; și s'au întorsu ôstea Leșescă. Cădu'tău la acela răsboiî 1000 de trupuri, de âmbe părțile; éra vii mulți prinși din ôstea lui Mihaî Vodă. Fost'ău acestu răsboiî in anul 7108.

Se urise Munteniloru cu domnia lui Mihaî Vodă, totu cu oști și cu răsboie. Ce, după fuga lui Mihaiu Vodă, trei zile au ședutu Domniî, Ieremia Vodă, și Simeon Vodă, și Zamoiskiî, pre locu; până au începutu a venire toți boierii țerei Muntenesci și slujitorii, priimindu pre Simeon Vodă Domnu, cu giurământu; și au mersu și Ieremia Vodă până in Bucuresci, și au aședatu la scaunû pre frate-seu Simeon Vodă, lăsându și Zamoiskiî trei miî de ôste Leșescă cu Iani Potočki, Starostele de Caminiță. Ieremia Vodă și cu Zamoiskiî s'au întorsu la Sucévă.

Éra Mihaî Vodă, după răsboiul ce au perduto la Telejin, strinse iar ôste, prin munți, de ai sei și din țera Unguréscă, cunoscuți, și făcuse aprôpe de șapte miî de ômeni, cum scrie Hronograful, și pornise pre Udrea cu 4000 de ôste se hie de strajă. Éra singuru totu se gătia in munți se iasă odată cu pușci, și gătitu mai bine. Ce, 'l-au pripitu Simeon Vodă, de n'au mai avutu vreme se se mai întărăscă; că, de sîrgu stringendû ôste de locu, și cu Leșii ce avea, pre sfatul boieriloru iar celoru de locu, au purcesu din Bucuresci, și au mersu ziua și noptea prin locuri ascunse, până la tîrgul Argeșului. Acolo era Udrea cu ôstea lui Mihaî Vodă, acea de strajă. Desdiminéta, într'o zi, au ajunsu ôstea lui Simeon Vodă subt acelu tîrgușoru; și prinsese și Udrea de veste, și i-au căutatû și lui a scôtere ôstea sa la câmpu, că locu de fugă nu era, că se apropiase oștile lui Simeon Vodă. Deci, până in de trei ori au datu răsboiî Leșiloru, éra a patra ôra au purcesu in rêsipă ôstea Udrii.

Mihaî Vodă de aceea nu era departe in munți, viindû se se împreune cu ceea ôste. Ci, dacă i-au datu scire Udrea de rêsipa sa, au începutu și cei-alți a'lu părăsire cu toții, și numai ce i-au căutatû a părăsire țera Muntenescă, și a trecere munții la Ardél.

Udrea, după aceea, curîndu au venitû și elî, și s'au închinatu la Simeon Vodă. Și așa, Mihaî Vodă, vrîndu se dobândescă Ardélul, au perduto și țera Muntenescă.

Sosit'ău in Ardél Mihaî Vodă, și au aflatu ômenii sei, cariî pusese prin cetăți, scoși de Bașta Giorgi, și puși oșteni de Impêratul Nemțescû. Și vedîndu că nu are locu nice in Ardél, s'au rëdicatu cu totă casa lui, și o samă de căpitanii, alesu Căpitanii lui coî creduți, Mârza, Geșta și Race, și au mersu in Beciû la Impêratul Nemțescû, in nădejdea slujbei ce făcuse împotriva Batorresciloru; și 'l-au priimitu Impêratul cu bine. Éra Ardélul că n'au fostu pentru dînsul, ce pentru sine aședatu, atunci s'au arătatû.

Nu peste multă vreme, vedîndu Bator Jigmond perirea frăține-seu, lui Bator Andrieș, pogorită de cumnatu-seu, Impêratul Nemțescû, și Ardélul nici într'unu chipu nu vrea se se supue subt Nemți, s'au căitu de tocma ce făcuse cu cumnatu-seu Rodolf, Impêratul Nemțescû, cum s'au pomenitu mai susu; și lăsându olatele, carile erau lui date de cumnatu-seu, au trecutû in țera Leșescă, că'i era Zamoiskiî ginere, fiindu dômnă lui Zamoiskiî fată lui Bator Andrieș; și apoi, din țera Leșescă au venitû in Ardél; și îndată cuprîndendû țe-

ra Ardélului iar către sine, au început a strângere oști împotriva lui Bașta Giurgi, Generalului Impératului Nemțesc.

Vedându Impératul Nemțesc sculat Ardélul și rocoșit împotriva sa, de ală doile rîndu au gătitu pre Mihaï Vodă, și 'l-au pornit să mérgă iar să stringă oști, împreună cu Bașta Giurgi, să steie împotriva Batorescilor, lui Jigmond cumnatu-seu, și lui Bator Iștfan, fratele lui Jigmond; că acești doi mai rămăsese din Batoresci.

Purces-au Mihaï Vodă din Beciu asupra Ardélului, dăruitu bine de Impératul, stringându iar oști și de ai sei Munteni, cari se aședase în Ardél, și Sêrbi, și Unguri, și s'au împreunatu cu Bașta Giurgi, la Clujvaru.

Batorescii încă au strinsu ôste, și mai sumești fiindu pre locurile sele, au datu rêsboiul lui Bașta Giurgi și lui Mihaï Vodă, aprôpe de Clujvaru, la unu satu anume Mojina, și au fostu rêsboiul câte-va cêsuri. Ce, stându Nemții în frunte cu focul, și Mihaï Vodă lovindu din dosu pre ôstea Batorescilor, au frintu pre Batoresci, câtu abia au scăpatu ei cu capetele. Êră din oștile lor, partea mai mare ce au fostu pedestrime cu armata, cu tabera, au cădutu tótă pre mâna lui Bașta Giurgi.

Făcutus-au veste de biruință la acela rêsboiul mai mare a lui Mihaï Vodă, de câtu a lui Bașta Giurgi; care zavistie au și făcutu perire lui Mihaï Vodă.

Spunû ômeni bêtrâni de pre acele vremi, cum se hie agiunsu cu daruri Ieremia Vodă la Bașta Giurgi, pentru să omóre pre Mihaï Vodă; care lucru pôte să hie: că, ce nu lucrêdă în lume avuția! Bani rêscolesc în lume împêrățiile, și mari cetățî surpă, cum țice unu cuvêntu Leșescu: *sula de aurû, zidul pêtrunde*.

În anul 7109, Avgust 8, dinsădenôpte, intr'asternutu încă fiindu Mihaï Vodă, au venitû doi Căpitani Nemțesci, cu ômenii lor, trimiși de Bașta Giurgi să omóre pre Mihaï Vodă; și cum au sositu la tabera lui, că era de o parte, au lovitû la cortul unde odihnîa; și acolo pre locu i-au tăiatu capul și 'l-au dusu la Bașta Giurgi, êră trupul până atreia țî au stătitu la vederea tuturor neîngropatû. Oștile lui ce avea nu eraû cu dînsul în taberă: pre toți îi sloboșise în pradă, până copiii lui încă au fostu mersu în pradă. Și așa s'au plătitu lui Mihaï Vodă, pentru slujbele ce au făcutu Nemților!

Dupê mórtea lui Mihaï Vodă n'au mai avutu Ieremia Vodă nice o dodăelă de nime. Ce, plinindû domniile sele cu pace, 12 ani, cu țeră aședată, în totu bișugul, au plătitu și elû datorîa omenescă. Au rêsosatû Ieremia Vodă în anul 7116. Rêmasu'i-au pomană în țeră, monastirea Sucevița, zidită de dînsul.

CAP. III.

Domnia lui Simeon Movila Vodă.

Éră la domnia țerei, după mórtea lui, aú stătutú frate-séú Simeon Vodă, nefindú feciorii Ieremieí Vodă încă la vêrstă deplină. Era Simeon Vodă omú mare de ȓile, sositú la bêtrănețe. Éră mórtea lui Simeon Vodă, precum aú rămasú din omú in omú in țéră poveste, aú muritú otrăvitú de cumnată-sa, dómna lui Ieremia Vodă, trăgêndú domnia mai curind la feciorii sei, temêndu-se că se vorú intemela feciorii lui Simeon Vodă la domnia țerei; care faptă acei dómne, apoi, aú arătátú Dumneđeú cu patimile ei.

CAP. IV.

Pentru rêsboiul ce s'aú făcutú între verii, feciorii lui Simeon Vodă, cu feciorii Ieremieí Vodă, pentru Domnia țerei.

Stătut'aú la mare amestecătură și zarvă scaunul țerei, după mórtea lui Simeon Vodă; că erau feciorii Ieremieí Vodă trei: Constantin, Alecsandru și Bogdan; érá a lui Simeon Vodă erau feciori cinci: Mihăilaș; Cavriil, Moisei, Ión și Pêtrașcu. Decí, se împerechiară boierii, și cu dânșii și țera, in doé părți: o parte ținea cu casa Ieremieí Vodă; érá altă parte, cu cusa lui Simeon Vodă. Și d'ântéiú era mai tare partea lui Mihăilaș Vodă, feciorului celui mai mare a lui Simeon Vodă, câtú aú căutatú lui Constantin Vodă, feciorului celui mai mare a lui Ieremia Vodă, și cu boierii din partea lui, a eșire cu fuga din Iași; după cariú aú trimisú Mihăilaș Vodă in gónă, și aú ajunsú carele boierilorú de le-aú jăcuitú la Mălăesci.

Marginile țerei Leșesci mai tóte erau totú de ómenii lui Constantin Vodă, avêndú cumnați Domni Leșesci, cum erau Potoțescii, Visnovicescii, Corețenii, toți cu cuscrie legați; că aú avutú Ieremia Vodă trei fete măritate in țera Leșescă, totú după ómenii mari. Ce, indată ce aú auđitú că aú scosú feciorii lui Simeon Vodă pre feciorii lui Ieremia Vodă din scaunul țerei, aú purcesú singurú Vișnovetki, și cu câți-va de Potoțesci, cu oști asupra lui Mihăilaș Vodă. Avea și Mihăilaș Vodă óste de țéră lúngă sine, și puținei Turci și Tătari. Ce Turcii la rêsboiú n'aú vrutú sê mérgă, ce aú privitú de departe. Fost'aú acestú rêsboiú între verii la Ștefănesci, și aú infrintú partea lui Constantin Vodă pre partea lui Mihăilaș Vodă; și numai ce le-aú căutatú a părăsire țera feciorilorú lui Simeon Vodă, și unii in țera Ungurêscă alții la Turci aú mersú. Unul dintre dânșii, Pêtrașcu Vodă, aú ajunsú de aú fostú Mitropolitú la Kievú, cu

vestită Mitropolie, și Arhimandrită de Monastirea mare, ce este pre limba Rusescă Pecersca, unde stați trupuri a mulți sfinți, întregi, în peștere, și până astăzi, cu multe minuni.

Și așa s'au așezat Constantin Vodă, feciorul lui Ieremia Vodă cel mai mare, la domnie, cu bucuria țerei, avându țera nădejde că va urma tătâne-seu. Ce departe au fost Constantin Vodă de acea fericie; și precum dice Isus Sirah: «*Vai de acea cetate unde este Domnul ténérü!*» că luându-se și Constantin Vodă după socotela tinereților, n'au păzit datoria sa deplin spre Impărăție. Ce, precum scrie Leatopisețul cel Leșesc, d'ântelasi dată birul anului d'ântei nu l-au plinit; și așa, scârbindu-se Impărăția, au mazilit pre Constantin Vodă, și au dat Domnia lui Ștefan Vodă Tomșa. N'au folosit lui Constantin Vodă uricile ce avea de la Impărăție, date tată-său Ieremia Vodă, de domnie vecnică lui, și feciorilor lui; că Turcul cu vreme dă, cu vreme ia; precum este vremea, așa lasă: blându, când este vreme de blândetă, sumeți și ageră, cându' vreme de sumeție. Creștinului nici odată cuvântul nu ține, nice a'lă amăgire îl este rușine; toate, precum este vreme face.

CAP V.

Domnia lui Ștefan Vodă Tomșa.

Pre Ștefan Vodă Tomșa nu l-au știut Leatopisețul cel Leșesc de ce nămă au fost. Era drept, Moldovan au fost, din sat din Otesci, de pre valea Récătăului, din ținutul Putnei. Era pre acele vremi Tomșa la Pórta Impărăției, pentru trebuința țerei, pe lângă Capikihăi; și vedându-l om de țera, cunoscut la căpiteniile Porții, i-au scos domnia, și i-au dat Impărăția și pre Cantemir Beî cu órdele lui, carele pre acele vremi locuia în Bugégü, să ducă pre Ștefan Vodă la scaun.

Apropiindu-se Ștefan Vodă Tomșa de țera, Constantin Vodă cu mamă-sa și cu frații sei au purcesu la Leși, și cu câțiva din boieri, între cari erau și Nistoru Urechă, tatăl lui Grigorie Urechă, care s'au pomenit că au scrisu Leatopisețul țerei până la Aron Vodă.

Leșii avea atunci mari amestecături cu Moscul, și nu era vreme să facă oști și în Moldova. Ce Ștefan Potșkii, cumnatul lui Constantin Vodă, carele ținea pre dómna Maria, fata Ieremieî Vodă, cu puterea sa și peste voia și poronka lui Craiü (căci trimisese singur Craiul un copil den casă să nu cumva să se ispitescă să între în Moldova, să întărite Turcii), au strinsu oște de pren cetăți și de pre la rudeniile sale, ca la șese mii de ómeni strinsură lăsându pre sócră-sa, pre dómna Ieremieî Vodă, în țera Leșescă. Era însuși Constantin Vodă și Ștefan Vodă, frate-seu, au purcesu asupra lui Ștefan Vodă Tomșei.

Răsboiul lui Ștefan Vodă Tomșea cu Constantin Vodă, feciorul Ieremieii Vodă, și pentru pierirea lui Constantin Vodă.

Ștefan Vodă a primit de veste îndată de venirea Leșilor, și a strins și elu oștea țerei totă; și se prilejisă atunci și nisce slujitorii de a lui Mihaș Vodă, căpitanii lui cei vestiți, neputându trăi, după-morțea lui Mihaș Vodă, în țera Ungurască, chemați prin cărți de Ștefan Vodă, anume Mârzea, și Geția, și Racla, cu câțiva omeni; și a pus Ștefan Vodă tabăra deasupra Popricanilor, dându scire și la Cantemir, la carele pre acea vreme erau mulțime de Nohaș; și a venit și Cantemir cu oști într'agiutorii lui Ștefan Vodă.

Venita Potočki simețu, cu isbânde ce făcuseră frașii lui într'aceste țeri, împotriva lui Răsvan Vodă, și apoi împotriva lui Mihăilaș Vodă. Ce, cum țice Moldovanul: *«Nu sunt în toate zilele Pașcile»*: mergeau fără de nice o tocmală, fără strajă de a putere hi, fără limbă să scie ce felu său ce samă de neprietenă, ori unde merge; și avându și oște strinsură, nu 'i-au dodăit nimică Cantemir, nice Moldovenii, până a sosit Leșii cu tabăra loră la un loc pe Prutu, unde se chiamă Cornul lui Sas; atunci a văduțu Potočki unde a venit.

La acelu locu, Cornul lui Sas, este cotit Prutul; însă, cotul se prinde în partea despre răsăritu; era de acestă parte, unde era tabăra Leșescă, este eșită apa Prutului peptu, la câmpu. Într'acela locu a făcut oștile lui Ștefan Vodă, și Tătarii, navală asupra Leșilor; și n'au ținutu răsboiulu nimică Leșii, câtu într'acela răsboiu așa desirgu s'au spăimăntat, și s'au amestecat Leșii, de nice tunurile n'au apucat odată să slobodă. Singuru Potočki, pentru să i se tănuiască numele, a dat între carele Hașducilor; ce, apoi, 'l-a vădit Hașducii. Pre Alecsandru Vodă încă 'l-a primit Moldovenii. Era Constantin Vodă a căduțu pre mânil unui Tătaru, carele, înțelegându cine este, vrându să și facă cinste la Hanul, ferindu-se de Cantemir, d'impună cu nisce cetași ce avea Tătarul, a fugit cu Constantin Vodă, și cu un Comis anume Mihăilescul; și dacă a sosit la Dașeu, ferindu-se Tătarii și acolo de Turci să nu iae pre Constantin Vodă de la mâna loră, a găsit o luntre mică și s'au băgat să trecă singuri Tătarii preste apa Niprului; s'au scornit vântulu, și s'au umplut luntrea de apă, și acolo s'au înecat Constantin Vodă, în Nipru. Era pre Potočki și pre Alecsandru Vodă i-au dus oștenii de țera la Ștefan Vodă, și pre amendoi i-au trimis Ștefan Vodă la Impărăție. Potočki, apoi, a eșit cu răscumpărare prin sol, era Alecsandru Vodă a căduțu la legea Turcască, în care a și murit. Spun să hie agiunsu la Turci și la boierie la Impărăție.

Cea-altă oște Leșescă, totă a căduțu în robie la Tătari, și mai mulți s'au înecat în Prutu, câtu abia de a scăpatu cineva de poveste; că cine a și înnotat Prutul, pline erau luncile de țeranii, și coșurile Tătarilor erau peste Prutu, totu i-au primit și i-au dus la Ștefan Vodă Tomșea; pre mulți i-au și ucis țeranii. Perit a și boierii toți căți s'au prilejit de venisă cu oștea totu omeni de casa Ieremieii Vodă, anume: Vasilie Stroiț Logofetul, Balica Hatmanul, Kiriță Postelnicul, Miron Stolnicul. Numai Nistor Urechă n'au vrutu

să vie den Kaminiță, și așa'î sfătuia și pre dênșii să nu mERGă in Moldova, dîcendũ se lese sã se mai vechiascã domnia lui Stefan Vodă, cã acmu, fiindũ domnie noã, Moldovenii suntũ din hire pururea la domnie lacomi; ce nu s'aũ ascultatũ sfatul lui Urechia Vornicul, cum mai multe in lume sfaturi bune la domni nu se ascultã, ce apoi vinũ la primejdie și ei și casele lorũ.

Èrã pre Vasilie Stroici ilũ ertase Stefan Vodã; numai, invêtasã pre Nicoriță Armașul sã'lũ ducã sã vadã perirea celor-alți, ca sã'î hie grijã mai pre urmã de mörte. Cã era omũ tènëru Stroici, și din casã mai vechiũ, și cinstețũ de cãtũ tôte casele in țerã. Ce, dïlele lui cele sfërșite, cum dïce cuvêntulũ, vëdëndũ cã merge la perire, și nu'î spusese Armașul povestea, s'aũ apucatũ de sabia unui dãrãban'î sã mörã cu rescumpãprare, cã era omũ de firea lui inimosũ. Ce îndatã 'l-aũ impresuratũ dãrãbanii, și n'aũ apucatũ sã scõtã sabia care lucru dacã aũ spusũ Armașul lui Stefan Vodã, îndatã aũ pusũ de 'l-aũ omoritũ și pre dênșul, rëchnindũ Stefan Vodã: «*Aĩ, cãinele!* aũ vrutũ sã mörã cu soții;» Și pre cãtũ îi aducea, pre toțĩ îi omoria, pãhã și slugĩ, și prostime. Acela vërsãtorũ de sânge era d'ântêiaș-datã, Tomșea Vodã. Pentru unũ Diécũ, ce era fôrte de trëbã de scrisore, s'aũ rugatũ boierii sã'lũ erte, cã este cãrturarũ bunũ. Aũ rëspunsũ Stefan Vodã: «Ha, ha, hã! mai cãrturarũ de cãtũ dracul nu este altul!» Și totũ 'l-aũ omoritũ și pre acela.

Așa aũ fostũ stingerea casei lui Ieremia Vodã. Fost'aũ acestũ rësboiũ, la Cornul lui Sas, in anul 7120. Tãtarii, dupã aceea, îndatã aũ mersũ in pradã la țera Leșescã; și, lovindũ fôrã-veste, și desigrũ, multũ plean aũ luatũ, și mare robie in ómenĩ aũ fãcutũ.

Rëdicatu-saũ boierii țerei asupra Tomșei Vodã.

Domnia lui Stefan Vodã Tomșea precum s'aũ începutũ, in vërsãri de sânge, totũ așa aũ ținutũ. Avea unũ țiganũ calãu, adecã perđetorũ de ómenĩ, grosũ și mare de trupũ; acela striga de multe ori inaintea lui, arãtãndũ la boierĩ «*Dómne! s'aũ ingrãșetũ berbeciĩ, bunĩ suntũ de junghiat?*» Stefan Vodã la aceste cuvinte ridea și dãruia banĩ țiganului.

Ce cum a tuturorũ tiranilorũ, la tôte țerile in lume, uritã este stëpãnia, așa și a Tomșei Vodã. Ilũ urise și boierii, mãcarũ cã erau de casa lui mai toțĩ, anume: Beldiman Logofëtul, Bãrboiũ Vornicul, Sturza Hatmanul și Boul Visternicul; cã nice ei fôrã gróza morții nu erau, ce âmblaũ in totũ césul, cum se dïce, cu dïlele amãnã; și hie când, unde este fricã nu incape dragoste. Pentru ce, întrebãndũ unũ Impëratũ pre unũ dascalũ, cum arũ hi Impëratũ sã hie dreptũ tuturorũ, aũ rëspuns'ĩ: «*de nu vë fi Impëratũ groznicũ nimëruũ.*» Fericii acei Domni cãrora țerile lorũ le slujescũ din dragoste, nu de fricã! cã frica face urciune; și urciunea, cãtũ de tãrđiũ, totũ isbucnesce.

Așa s'aũ prilejitũ și la Tomșea Vodã, in tôte dïlele petrecëndũ boierii totũ cu prepusuri, totũ subt grije, s'aũ vorovitũ cu toții, și aũ trasã slujitorii toțĩ in partea sa, și pre Mãrzescii cei de la Mihaĩ Vodã; și intr'o nópte aũ eșitũ

cu toți la sat la Cucuteni, și de acolo au poroncită lui Ștefan Vodă cu bine să iese din scaun, că nu poate nimeni suferi domnia lui cu atâtea vătărări de sânge.

Se spăriește Ștefan Vodă de o tulburare ca aceea; ce, îmbărbătându-lă cine erau pre lângă dânsul, au strinsă dărbăni, cari totu pre unu cuvântu erau cu cei-alți slujitori. Ce, dacă au vădită bani vătându-le Ștefan Vodă, au stătitu ei cu domnia, și au strigat și țergul în lăfă; și s'au strinsă din țergovet și den slugile negușitorilor, și ómeni nemernici, câtăva glótă și la Ștefan Vodă; și s'au prilejită atunci de venise și den ținuturile den josu nisce stéguri de călărași la căutare, și erau descălecați la Tomesci. Au răpedit Ștefan Vodă și la acei, cu lăfă, și i-au trasă în partea sa.

Slujitorii ce erau cu boierii, auzindă că strigă Ștefan Vodă în lăfă, măcar că giurase boierilor, ce, pre obiceiul nămului nostru, a începutu mulți a se smulgere din glótă boierilor, și a venire la Ștefan Vodă, și în locu au începută a slăbire partea boierilor.

Dacă au auzită boierii că nu va să iese Ștefan Vodă de bună voie din scaun, au venită cu răsbolă; căroră au ășită Ștefan Vodă înainte cu glótele sale, de laturea țergului, deasupra fântenei lui Păcuraru, și scóse și țergul totu Ștefan Vodă, cu arme, cine cu ce avea; și, despre vii, au lovită călărimea ce avea pe glótă boierilor, den dosu.

Fără zăbavă au începută a se răsipire glótă boierilor; deci, și boierii cari în cotro au putută au plecată fuga, din cari îndată au prinsă pre Bărboiu Vornicul, apoi și pre fecorul lui. Dece, pre Bărboiu cel bătrân în locu l-au înțepată, delaturea țergului; ărá pre fecorul lui Bărboiu l-au trimisă de l-au spânzurată în pórta casei tătene-seu. ărá Beldiman, și Sturza, și Boul, năzură în țera Muntenescă, unde și aceia totu n'au hălăduită, precum vei vedea povestea loră mai josu.

Pre câți și aducea prinși, pre toți îi omoră cu muștrarea ce avea el în obicei: *«Să nu te erte Dumnezeu cu acelă capă mare ală tău!»* Tuturoră acéstă muștrare făcea.

Venit'au dómna Ieremie Ștefan Vodă cu óste Leșescă asupra lui Ștefan Vodă și l-au soosă den Domnie și den țeră.

Aceste neăședări a lui Ștefan Vodă auzindă dómna Ieremie Ștefan Vodă, avendă încă unu copilă micu, anume Bogdan Vodă, au îndemnată pre ginerii săi, pre Vișnovețki și pre Knézul Korețki, den țera Leșescă; și atunci era și cu sfatul lui Nistor Urechă. Venit'au singură Dómna cu ginerii săi cu óști asupra lui Ștefan Vodă; și au ășită și Ștefan Vodă cu óști înainte'i, la satu la Tătăreni. Ce au ținută fórtă puțină vreme răsbolul; îndată au plecată fuga călărimea, ărá bieții dărbăni, părăsiți de călăreți, s'au bulzită la o ripă deasupra Tăutescilor, și se apărau. Ce au venită Leșii de le-au făgăduită viață, numai să-și dea armele; și au cređută dărbăni, și și-au dată armele de la sine. Și dacă le-au luată Leșii armele, au intrată cu sabiile în ei, și au perită toți acolo, Le stău movilele și până astăzi deasupra satului Tăutescilor.

Erau la Stefan Vodă dărăbanii foarte îmbrăcați bine, după credința ce-î făcuse, de stătuse cu dânsul când se rădicase boierii asupra lui, cum n'au fostă nice la o domnie grijită bine pedestrimea: cu haîne totu de feleandrăș, cu nasturi și cu ceprage de argintu, in pilda Haiduciloru de țera Leșescă, cu pene de argintu la comănace, și cu table de argintu la șoldurii pre lăduncii.

Fost-au acestu răsboiu a lui Stefan Vodă cu Leșii la Tătărenii, in anul 7123.

Când au peritū Beldiman Logofetul, Sturza Hatmanul și Boul Visternicul.

Dupē rēsipa oștii lui Stefan Vodă, au fugitū Stefan Vodă in țera Muntenescă pre la Focșeni, și mergendū aprōpe de Focșeni 'l-au tēmpinatū cēușii Impērătescii, cu Beldimau Logofetul, și cu Sturza Hatmanul, și cu Boul Visternicul, in obezii, că-î pornisē Radul Vodă, Domnul Muntenescū pre atunci, de mersese cu pira la Pōrtă asupra Tomșii Vodă; că era Radul Vodă mare neprietenū lui Stefan Vodă. Eră cine era Vezir la Impērăție, era prietenū Tomșii Vodă; și au ȃisū Vezirul, pricependū lucrul: «Ce se acolisesce Radul Vodă de acelu sēracū?» Și îndată au trimisū cēușii de au tēmpinatū pre boierii carii mai susū suntū pomeniți, și i-au pusū in obezii, și i-au dusū la Stefan Vodă. Decii, câtū i-au dusū cēușii, îndată le-au tăiatū capetele, și le-au aruncatū trupurile in Siretū.

Pentru mazilia lui Stefan Vodă Tomșea.

Ședea Stefan Vodă in țera Muntenescă, in bejenii, la Radul Vodă, și loviau omenii lui până la Bărlad, și până la Vasluiū; ce totu-î impingeau Leșii. Eră Dōmnii lui Ieremia Vodă era in Iași cu fiul sēu Bogdan Vodă. In sē divanurile tōte erau prin Nistorū Urechiă Vornicul; și s'au trāgānatū acea Domnie mai până la unū anū.

Se urise Turcilorū de aceste dodeiale despre Leșii asupra țerei Moldovei. Și mai vārtosū că totū atunce luasē cāzaciū Trapezuntul, cetate Turcescă peste marea Nēgră, și multe corābii Turcescii cu negoțū, și pre unū Cēcaa Pașa cu câte-va corābii de oște 'l-au luntū viu, și ținea tōtā marea Nēgră inchisă. Decii, au orōnduitū pre Skindir, Pașa de Silistra, cu oștii asupra Leșilorū ce erau in Moldova cu Dōmnia Ieremieii Vodă. Și vēdendū și pre Stefan Vodă in tulburare totū-d'aurū, și despre al sēii și despre strēinii, 'l-au mazilitū, luāndu-lū in obezii din țera Muntenescă. Eră Dōmnia, in locul lui, o au dat-o lui Radul Vodă, carele are nume in țeră de-î ȃicū *Radul Vodă celii Mare*. Și cu ade vēratū, cāde-i-se acestū nume in veii sē-lū albă, precum veii afla hirea acestu Dōmnū scrisă la rōndul sēu. Fost-au acestū Radul Vodă feciorū lui Mihnea Vodă den țera Romānescă, carele au domnitū pe o vreme cu Petru Vodă Schiopul, ce au fostū aice in țeră.

CAP. VI.

Domnia Radului Vodă celū mare , și pentru Dómna lui Ieremia Vodă cum aū încăputū la mâna lui Skindir Pașa.

Aū purcesū Skindir Pașa și cu Radul Vodă asupra Leșilor ce erau in Iași cu dómna lui Ieremia Vodă Vișnovețki, unul den ginerii Ieremief Vodă, murisē in Iași. Deci, ómenii carii aū fostū a lui se dusēse in țera lorū, și den óstea lui Corețki. Scrisēse Jolcovskii Hatmanul cărți la slujitorii, care nu va eși din Moldova locū in óstea lorū sē nu albā; că intrase ei fōrā voia lui Craiū in Moldova. Deci, numai cu 600 de ómeni rămāsēse Corețki.

Luasē veste Dómna și boierii că le vine Skindir Pașa asupra, și le poronca Radul Vodă, ca unū creștinū, sē fugā den Iași mai de vreme. Ce Leavul, sumeții și fōrā crieri, n'aū vrutū sē purcēde mai de vreme, ce atunce dacā se apropiēsē oștile. Bine đicū Căzaciū Leșilorū: «Dupē pagubā, Leavul înțeleptū.» Indatā ce aū înțelesū Skindir Pașa de purcesul Leșilorū den Iași, aū rēpeđitū o sēmā de óste sprintenā și i-aū agiunsū la Drăcșani, in ținutul Hirliului. Apēratu-s'aū Leși óre-ce de'ntēiū; erā dacā s'aū mai inglotitū óstea, s'aū rēsipitū cine incotro aū pututū. Singurū Corețki aū căđutū pre mâna lui Skindir Pașa, și biata Dómna cu coconul, Bogdan Vodă, și o sēmā de boieri. Deci, pre boieri pre toți i-aū scosū Radu Vodă de la Skindir Pașa, căți erau prinși. Erā Dómna la mare ocurā aū sositū; de care singurā aū mărturisitū cătrē boieri: trecēndū cu carul aū vēđutū pre boieri, și lēcramāndū aū đisū: «Boieri, boieri! rușinatū-m'aū pāgānul!» La acēstā ocarā aū sositū casa lui Ieremia Vodă; și pōte hi pentru rēuțățile ei, că era o femee rēpitōre, precum spunū, și de vreme ce și pre cumnatu-sēū, pre Simeon Vodă, ea 'l-aū otrăvitū (de va fi așa), și de frica lui Dumneđeū depārtatā.

Nu era intrācea fire singurū Ieremia Vodă; ce era omū întregū la minte, nerāpitorū, nemāndru, nevērsātorū de sānge, blāndū, Dumneđeerescū, precum mărturisesce rēsboiul cu Rāsvan Vodă ce aū ayutū, cum n'aū vrutū sē esā den besericā pānā n'aū sfērșitū sfānta slujbā, măcar că-i spuneau că se agiungū oștile. In đilele domniei lui, mari bișuguri, și plinā țera de tōte. Ce de este de vr'o osāndā stingerea casei lui Ieremia Vodă, totū den faptele Dómnei sēle.

Pre Dómna și pre Corețki i-aū trimisū Skindir Pașa la Impērāție. Deci, Corețki Cnezul, apoi, aū eșitū den robie cu multā cheltuialā; erā Dómna aū căđutū dupē unū Agā Turcū pānā la mōrtea ei. Bogdan Vodă, coconul Ieremief Vodă, iar in legea Turcēsca s'aū sēvērșitū; agiunsēse la Impērāție de era Cāpigi-bāse. Fost-aū aceste in anul 7124.

Trimis'aū Skindir Pașa, dupē rēsipiū lui Corețki, den poronca Impērāției, unū cēuști la Craiul Leșescū, sē oprēsca Căzaciū de pre mare, carii atunce și nișce

cetăți ce făcuse Turcii pe Nipru, anume Aslan Gorod, și altă cetate luase, și omorise și pre oștenii Turci ce erau în cetățile acele (și aceste toate au făcutu apoi de au venitū Sultan Osman la Hotin), și se se părăsescă de a mai călcare Moldova cu oștile lorū.

Au trimisū și Craiul Leșescū la Impărăție solū, anume pre Cohanski, dândū pricina tótă pre Tătari, cari, dodeindū casele Căzacilorū, ei încă 'și întorcū den pagubile ce le facū Tătari. Este și acéstă laudă în Leatopiseful lorū, cum acela Cohanski, cu solia lui au făcutū de au mazilitū pre Stefan Vodă Tomșă; ce nu sciū cum s'are prinde acestū lucru. Că acmu stătuse Radul Vodă în locul Tomșii Vodă, când au trecutū Cohanski la Impărăție. Era pîră, adevărū că au avutū Stefan Vodă Tomșea totdeauna despre Leși la Impărăție.

La anul, Skindir Pașa, den poronca Impărăției, au strinsū câtă oște au avutū a lui, și cu Radul Vodă, Domnul Moldovinescū, și cu oștile Muntenesci, și cu oști Unguresci, de la Betlem Gabor Domnul Ardélului (că era Betlem Gabor mare neprietenū Leșilorū), și cu Tătari, au purcesū asupra țerei Căzacești se le strice pălăncile și s'ei prade.

Oblicise și Leșii gândul lui Skindir Pașa, și i-au eșitū Hatmanul Jolcovski înainte cu oști Leșesci, la margine, la unū locū anume Bușa, mai susū de Soroca, peste Nistru ceea parte.

Incepuse Skindir Pașa a batere Rașcovul; ce, dacă au înțelesū de oștile Leșesci că suntū aprópe, au lăsatū Rașcovul și au purcesū pe dincóce de Nistru, pen țeră, improtiva locului unde era Jolcovski, însăși despărția Nistrul. Mai puțină oște era la Jolcovski de câtū la Skindir Pașa, era mai alésă, totū lefecii, și se stringeau și Căzaci den tóte pălăncile la densusul. Numai, fiindū Craiul Leșescū la Mosk cu oștile, s'au feritū Jolcovski a înteritare puterea Turcésă, avēndū trebă într'altă parte Crăia Leșescă. Au stătutū cu Skindir Pașa la tocmală de pace, nădejduindū că vorū ține Turcii pacea.

Capetele de pace erau aceste: se opréscă pre Căzaci se nu amble pre mare, și în Moldova se nu mai între oști Leșesci. Era despre Skindir Pașa, erau: se opréscă pre Tătari se nu mai amble stricândū țera Leșescă; și în Moldova Domnū străinū se nu hie, fără numai cine va hi feciorū de Domnū. Ce tóte aceste în vēntū au fostū; că bine n'au așteptatū pacea, au și purcesū oștile, și aceste și acele, înapoi; era Tătari, pe de altă parte, au lovitū în Podolia, și au făcutū multă robie. Apoi, la anul, fōră-veste, mulțime de Tătari au lovitū Volinia, o țeră mai susū de Podolia; și până a stringere Jolcovski oștile, au eșitū Tătari cu mare pleanū den țera Leșescă, fōră de nice o smintélă.

Mare bēnatū pentru tóte aceste au avutū Jolcovski de la Craiul și de la tótă Crăia Leșescă, pentru slabe lucrările sele. Ce, la creștini nu suntū certări pentru unele ca aceste, ca la Turci.

Pentru mazilia Radului Vodă.

Radul Vodă spre acestă ală treile ană a domniei sele celei d'ântéiu s'au rësbolitü la ochi. Şi póte hi, vëđëndü că nu va pute trece, s'e nu se ingróşe între Turci şi între Leşi lucru de sfadă, singurü au pohtitü la Impërăție s'e'y vie mazilie, s'e póta merge la Ţarigrad pentru lécul ochilorü; decí, Impërăția i-au făcutü pre voe. Pre dënsul 'l-au chiămatü la Pórtă, érá domnia in locul lui, aice in țéră, o au datü lui Gaspar Vodă.

CAP. VII.

Domnia lui Gaspar Vodă.

Gaspar Vodă era Italian, adecă Frâncü, omü nesciutorü rëndului şi obiceielorü țerei, föră limbă de țéră, care lucru mai greü nu póte hi, când nu scie Domnul limba țerei unde domnesce.

O, Moldovă! de arü hi domniü t'ei cariü stëpënescü in tine, toți înțelepți, încă n'ai peri așa lesne. Ce, domniile nesciutore rëndul t'eu, si lacomi, suntü pricină peirei tale; că nu caută s'e agonisescă şie nume bunü la țéră, ce caută, desfrinați, numaí in avere s'e stringă; care apoi totuși s'e rësipesce, şi încă şi cu primejdia caselorü lorü; că blestemul s'eracilorü, cum se đice, nu cade pre copaci câtü de târđiü.

Era acestü Gaspar Vodă multă vreme Terziman la Impërăție, adecă talmaciü tuturorü solilorü creştinesci ce veniaü la Impërăție; şi fiindü şi la miđi-locul păcei ce se făcuce între Impërăția Némțului şi între Impërăția Turculü, pentru slujba aceea i-au datü aice in Moldova domnia, in locul Radului Vodă. Érá câtü s'au aședatü la Domnie, măcar că era la mare credință la Impërăție, îndată s'au aședatü cu gândul spre părțile creştinesci.

De lăudatü este fiecare Domnü, s'e hie spre partea creştinescă; că acéstă țéră, căci trăiesce in statul seü așa până acmu, pentru țeri creştinesci stă până astăđi in rëndurile sele; însă, cu înțelepciune, nu föră socotélă şi föră temeü, ca in locü de folosü țerei, s'e aducă peire, cum s'au prilejitü şi in vremile nóstre in câteva rënduri, de adusese a mulți nesocotéla şi nebuni mare cumpënë acestüi pământü. Dumneđeü mai bine scie, că de nu s'are hi privilegitü o sémă d'entre capete, s'e cerce mijlóce şi s'e nu alerge la Impërăție, are hi fostü la perire țera acésta in câte-va rënduri, de istovü. Așa adusese la mare primejdie țera şi domnia lui Gaspar Vodă.

Pentru unŭ Domnişorŭ de la Orheiŭ, ce se rădicase.

În zilele acestei domnii, se rădicasă şi unŭ Domnişorŭ de la Orheiŭ. Ce îndată Gaspar Vodă aŭ trimisŭ oşte, şi aŭ eşitŭ şi elŭ împotriva lui, şi singurŭ Gaspar Vodă ; şi 'l-aŭ prinsŭ viŭ pre acelŭ Domnişorŭ, şi pre căŭi-va din capete de la Orheiŭ, pre cariŭ i-aŭ şi omoritŭ îndată. Scia limbă Sărbescă Gaspar Vodă ; şi când i-aŭ prinsŭ, i-aŭ muştratŭ pre acei căpitanŭ de la Orheiŭ, şi le-aŭ űisŭ sėrbesce : «Da imaete serdŭte cisto că Gospodario.» Tălmăcea Bucloc Vornicul de űera de űosŭ aceste cuvinte, adecă : «Sė aveűi inimă curată spre Domnul !»

Aice scrie pentru Gaspar Vodă, cum s'aŭ agŭnsŭ cu Leşii sė se desbată de subt űinerea Turcului, unde i s'aŭ tēplatŭ şi műrtea.

Stėpănia atunce Ardėlul Betlem Gabor, dupė stingerea Batorescilor, şi avea marŭ rėsbűie împotriva Neműilorŭ pentru Crăia Ungurėscă, şi îndemna pre Turci asupra Leşilorŭ, că Leşii dedesė agŭtorŭ Impėratului Neműescŭ împotriva lui Gabor, şi atunci şi de curėndŭ űi bătusė oştea fűrte rėŭ la Caşa. Decŭ, într-acea pismă îndemna pre Turci asupra Leşilorŭ, făgăduindu-se, că, de vorŭ merge asupra Leşilorŭ, sė nu pűtă da Leavul ajutorŭ Neműilorŭ, vorŭ pute lua fűră zăbavă Beciul de la Neműi. Şi cu acele îndemnări şi giuruinűi de marŭ daruri scrisese şi la Hanul, la Crŭm, care cărűi aŭ cădŭtŭ la mănule lui Gaspar Vodă ; şi îndată le-aŭ trimisŭ Gaspar Vodă la Craiul Leşescŭ. Craiul, dacă aŭ vėdŭtŭ cărűile, singurŭ n'aŭ vrutŭ sė ponosluűescă lui Betlem Gabor ; ce, avėndŭ Betlem Gabor űomenŭ de ai sėű între sfetnicii Leşesci, cuscrie, aŭ invėtatŭ Craiul pre acia sėű poroncėscă, căci nu se părăsesce de aceste fapte cu vrăjmăşii împotriva creştinilorŭ ; şi i-aŭ trimisŭ şi isvűde scűse de pre cărűile lui. Şi aŭ mēűsŭ solul de la boűerii Leşesci cu multă muştrare şi bănatŭ, arătânduűi şi isvűdele cele scűse de pre scrisorile lui, ce scrisese la Hanul. Dacă 'şi-aŭ vėdŭtŭ Betlem Gabor cuvintele sele de faűă, aŭ űisŭ către solŭ : «Muriva Gaspar pentru acele cărűi !» Şi îndată, de tűte űmbletele lui Gaspar aŭ datŭ scire la Impėrăűie.

Curând aŭ siműitŭ Gaspar Vodă că 'şi-aŭ perdutŭ de la Turci credinűa. Decŭ, s'aŭ aşedatŭ cu gāndul şi mai tare spre Leşi, îndemnânduűi asupra Turcilorŭ ; şi in cetatea Hotinului îndată aŭ băgatŭ oşűi Leşesci, dāndu-se aeeva subt apėrarea lorŭ cu űera. Nu putea de totŭ slobodŭ sė hie in gāndul seű de boűeri, cariŭ, socotindŭ cea de apoi, sė nu vie vre o peire űereű, nuű pristānia boűerii, dintre cariŭ mai capűi erau űereű pre atunce Bucloc, Vornicul űereű de űosŭ ; Vasilie Vodă era Visternicŭ mare la acea domnie. Ce in multe felűuri se ispitea sė oműre o sėmă de boűeri, ca sė hie singurŭ slobodŭ in faptele sele. Ce aşa aeeva nu se cuteza sėű oműre, pentru űeră, că era Bucloc la űeră alesŭ din toűi ; eră lui Vasilie Vodă i-aŭ datŭ pricină că nu dă sėmă de o somă de banŭ a Visteriei, măcar că era hin de cunmie, 'l-aŭ băgatŭ in temniűă, şi 'l-aŭ pusŭ şi

la muncă; érá pre Bucloc aí socotitú s'élú otrăvéscă. Şi într'o đí oprindu'lú la masă, 'şí-añ scornitú voiă bună, închinându la Bucloc cu veselie, aí pusñ de i-añ datú otravă. In locú s'añ simţitú Bucloc otrăvitú, şí s'añ şí sculatú de la masă, şí s'añ dusú la gazdă, avëndú erbí împrotiva otrăveí, date de la unú doftorú prietenú, că astepta elú una ca aceea de la Gaspar Vodă. Indată câtú añ luatú erbí, aí şí începutú a vérsare otrava, cu mare cumpănă de viaţă. A doua đí s'añ făcutú rësbolitú şí Gaspar Vodă, dândú vina stolnicilorú, că añ făcutú bucatele cotlite.

Vêđëndú grijă de viaţă, Bucloc Vornicul, numai ce'í căută a pristănire către sfatul lui Gaspar Vodă ce avea aşeđatú cu Leşii; şí era aeeva şí la Impărăţie imbletele lui. Deci, trimisése Impărăţia la Skindir Paşa poroncă s'e nevolescă s'élú prindă; ce, oblicisă Gaspar Vodă, şí de tóte da sciri la Leşi. Deci, vêđëndú Impărăţia că nu'lú póte prinde cu meştersugú, añ trimisu unú Agă, pre obiceiú, Skimni Aga, s'e cuprindé scaunul şí s'e mazilésca pre Gaspar Vodă. Érá câtú añ prinsú de veste Gaspar Vodă că vine Skimni Aga, añ şí scornitú că'í vinú Leşii asupra, şí añ eşitú din Iasi, şí añ pusú tabăra la capulú Stăncei împrotiva Tuşorei.

Cum añ sositú Skimni Aga, după obiceiú, era gătitú lucrul; îndată añ pusñ de añ abătutú slujitorii, şí añ tăiatú pre Turci şí pre Aga, şí pre câpi añ fostú cu elú, şí îndată añ répeđitú în tégú în Iasi de añ turburatú tégulú, şí cu slujitorii amestecaţi, asupra Turcilorú; şí unde pre cari i-añ apucatú vremea, acolo i-añ omoritú. Mulţi din Turci cu arme se închideañ pren pivniţi de se apărañ. Gaspar Vodă, după acéstă faptă, îndată añ purcesú în tēmpinarea lui Jolcovski, Hatmanulú Leşescú, ce era aprópe la margine cu osti.

Era gata Skindir Paşa, şí de mai 'nainte de aceste fapte a lui Gaspar Vodă, s'e margă cu osti asupra Leşilorú, den poronca Impărăţiei; şí era orōnduitú şí Hanul, şí Cantemir Beiú, vestitú rësboinicú pre acele vremi, şí ostile Muntenesci, şí o sémă de Unguri, de la Betlemú, de tótă óstea aprópe de şesedece de mi, şí Eniceri o mie orōnduiţi din odăile Eniceresci; şí cu aceste osti añ intratú în ţeră Skindir Paşa.

Leşii încă s'e nu lesé înşelatú pre Garpar Vodă cu prieteşugulú lorú, şí s'e şí tocmésca Jolcovski smintelele cele d'ântéiú, añ purcesú şí elú cu óste, şí añ trecutú Nistrul la Hotin, Avgust 22. Óstea lui Jolcovski Hatmanul era 1600 de Husari, totú în her, 4000 de călăreţi, ce le đicú Panţiri înzăođi, 200 Răitari Nemţi călări, 400 Căzací Lisovţi, 2000 de Nemţi pedestri. Acéstă óste era lefici. Era şí a Domnilorú deosebi, vr'o 2000 de ómeni, şí câpiva de ceí ce mergú de bună voie in dobândă, carií apoi añ mâncatú capul lui Jolcovski. Venis'e şí unú copilú din casa lui Craiú, ce 'lú trimisése Craiul numai s'e între Jolcovski cu osti in Moldova, intru ajutorul lui Gaspar Vodă. Alú doile Hatman, cum đicú la dēnsii, de câmpú, era Koneţ-Polski.

Daci añ trecutú Jolcovski Hatmanul cu ostile Leşesci Nistrul, la Hotin, añ făcutú Leşii sfatú; şí sfātuia Koneţ-Polski s'e aştepte acolo la Hotin, pre Skindir Paşa cu ostile, s'e nu se depărteze așa in câmpie împrotiva mulţimeí de osti Tătăresci şí Turcesci, şí elú s'e mērgă pe Nistru, pe deacea parte, s'e stringă Căzací de prin pālănci, s'e lovésca in urma ostilorú pre la Tighinea. Ce, acesta sfatú n'añ

primită Jolcovski Hatmanul; ce se hie dîsă, mai bine se vađe vestile cum suntu, de cãtu se le auđe de la alții.

In 23 de ȃile a lui Avgustu, aũ sositũ și Gaspar Vodã in tabãra Leșescã, sprinten, numai cu șese sute de ómenĩ, la adunare cu Jolcovski; și dupã sfatũ ce aũ avutu cu capetele Leșescĩ, aũ purcesũ cu tótã óstea Leșescã pe Prutu in giosũ, la Țuțora, și acolo aũ pus Leșĩ tabãra. Scie Leatopiseșul Leșescũ, cã aũ avutu și Gaspar Vodã 12,000 óste de țerã. Aũ sositũ la Țuțora Jolcovski, Septemvrie 2. Nu scia Jolcovski de Skindir Pașa la ce locũ este și cu cãtã somã de óste, lãsãndu-se de tóte in nãdejdea lui Gaspar Vodã. Érã Gaspar Vodã, de și scia den iscódele sele de mulțimea oștilorũ Turcescĩ, nu spunea tóte Leșilorũ, se nu le strice inimile.

In 7 ȃile a lui Septemvrie, a cince ȃi dupã sosirea Leșilorũ la Țuțora, aũ sositũ strãjile Tãtãrescĩ de-odatã, ca 300 de ómenĩ; cu carĩ hãrãpindu-se Cãlacĩ, ce le ȃicãu Lisovțĩ, aũ infrãntũ Lisovțĩ pre Tãtãrĩ; érã viĩ n'aũ pututu prinde nici pre unulu; numai capete de Tãtãrĩ, cãteva, aũ adusũ la Jolcovski. Ce n'aũ pututu sci Leșĩ nice atuncĩ de puterea lui Skindir Pașa. Érã Tãtãrĩ in tóte ȃilele prindeã limbã din holota Leșilorũ, carĩ imblãu dreptũ hranã. Și scia Skindir Pașa de tóte de la Leșĩ, și cum este pușinã óste Leșescã.

In 8 ȃile a lui Septemvrie, ãntãiu Cantemir Beiu, apoi Skindir Pașa, aũ sositũ la Țuțora, și aũ intinsũ corturile Skindir Pașa deasupra taberei Leșescĩ, mai d'ingos; Leșĩ eraũ in șanșurile cele ce eraũ încã de Zamoiskĩ fãcute, cum s'aũ pomenitũ la domnia Ieremieĩ Vodã. N'aũ vrutu se scótã óstea Jolkovski, intr'acea ȃi, mai multũ de nisce stégurĩ sprintene, cu Lisovțĩ amestecate; mai multũ, dórã arũ putea prinde vr'o limbã, ca se scie pentru óste cãtã sosise, aũ mai este pe urmã. Ce tótã ȃioa hãrãpindu-se cu Turcĩ, și cu Tãtãrĩ, eșindũ și de al nostrĩ Moldovenĩ la harțũ; și nice atuncĩ n'aũ pututu se ia limbã, cã mai multũ de unũ stegarũ Turcũ n'aũ prinsũ, și pãn a'lũ ducere la Jolcovski aũ muritũ de ranã.

Atãta óste de tótã cãtã sosise de descãlecatũ socotia cã este, Jolkovski, neștiindũ cã intr'aceeași nópte aũ fostũ sositũ și órdele Hanului, cu Kalga Sultan, fratele Hanului; cã Hanul rãmãsese in Bugégũ, érã oștile le pornise cu Kalga Sultan. A doua ȃi diminãta, aũ scosũ Jolkovski tótã óstea Leșescã pe pilda lui Zamoiskĩ, când cu Kazi-Gereĩ Sultan; și aũ tocmitũ óstea cãtũ ajungea glonșul puscĩ, fãcãndũ și doã bãștĩ de pãmãntũ: una la unũ cornũ de óste, alta la altũ cornũ, cãte cu patru puscĩ, și cãte cu treĩ sute de pedestrașĩ cu focũ. Érã Skindir Pașa, óstea sa Turcescã, și pre Ungurĩ, și pre Muntenĩ, tocmise la aripa de gĩos; érã aripa de sus aũ dat'o lui Kantemir Beiu cu órdele lui; érã cele-alte órde ce eraũ cu Kalga Sultan nu s'aũ arãtatũ de dupã delũ pãnã s'aũ inceputũ rãșboiul.

Dacã s'aũ apropietu oștile, aũ datũ Leșĩ cu Moldovenĩ ãntãiu rãșboiũ, și in locũ impingãndũ pre órdele lui Kantemir Beiu, și Turcĩ incepuse a se dare inapoi. Eșĩ Leșĩ la cãmpũ mai multũ de cãtũ le era poronca cu șiragul celũ den frunte, aũ isbucnitũ și órdele lui Kalga Sultan, și aũ datũ cu tóte oștile nãvalã la șiragul celũ den frunte Leșescũ, și 'l-aũ infrãntũ. Érã Moldovenĩ nostrĩ indatã aũ plecatũ de fugã, și holota Leșilorũ ce era in gónã, a-

șijderea. Eră Tătarii, neîncăpându toți in frunte, aū lovitū și den dostū pre Leși; și așa cu mare vĕrsare de sânge aū infrintū rōndul celū d'ântĕiū, și pānā la al doile rōndū aū agiunsū, ce era tocmitū in frunte, unde eraū și Hatmaniū singuri; și eraū tōte acele rōnduri maī incungĭurate de Tătari, de cātrĕ tabĕra lorū. Ce aū mersū totū bulucū Leși, apĕrāndu-se de Tătari pānā subt șanțuri.

Skindir Pașa, totū cu acea nāvalā, aū lovitū la bașca cea den gĭosū, și in datā aū intratū Eniceriī in bașcă. Sārit'aū Leși de lūngā șanțuri, și aū apucatū de aū scosū o sĕmā de pedestrime ce era in bașcă, ĕrā maī mulți aū peritū, și puscele tuspātru aū luatū Turciī. Dupĕ aceea aū stātutū in tocmālā neclātītā ōstea, numaī cātū se apĕraū Leși de nāvala Tātarilor; și bașca cea den sus aū rĕmasū intrĕgā.

Aprōpe de apusul sōrelui, Skindir Pașa aū descālecatū ōstea sa tōtā la o dihnā; ĕrā Leși aū cādutū la mare spaīmā și turburare; și lāsāndū și ei strĕji, aū intratū in șanțuri pre la otace, și in datā aū mersū cu tōte capetele la cortul lui Jolkovski, la sfatū, mĭhniți toți, vĕdĕndu-se inchiși de atāta mulțime de oști, depārtați de țĕrā și de cetāțile sele, fōrā de nice unū ajutorū. Țineaū Hatmaniū amĕndoī inimī tari, rĕspundĕndū tuturorū cā a. doua đī vorū sĕ tocmeșcă cu rĕsboiul; și apoi, dacā nu vorū putea a infringere puterea neprietenului, sĕ lege tabĕrā și sĕ mĕrgā cu tabĕrā legatā spre țĕra lorū, cātrĕ Nistru. Aū pĕtrunsū tuturorū inimile acesta sfatū, dacā aū auđitū cu tabĕrā legatā mersul, fiindū den locū inchiși de hranā; de ōneni și de pāșunea de caī; și dupĕ aceea s'aū rĕșchiratū sfatul in datā.

Unū Domnū, anume Kalinovski, Staroste de Cameniță, și Samoil Korețki, s'aū gātītū de fugā cu ōneni seī, și aū purcesū nōptea, nāzuind i in datā sĕ trecā Prutulū; și acolo, la trecĕtōrea Prutului, dāndū in Prutū, ca oile in spāi mați, s'aū inecatū Kalinovski, Staroste de Cameniță; și mulți den Leși, unii rĕtācĭndū nōptea, aū cādutū a doua đī in mānule Tātarilorū; pre alții i-aū dusti rĕpejunea apeī și i-aū abātutū iar inapoi la malū, de le-aū cāutatū a intrare iar in tabĕrā. Erā Hmilniski și Cașanovski, capetele Cāzācesci, aū lovitū āntĕiū alātūrea cu Prutul, apoi aū luatū cāmpii, și aū mersū ĭntregi fōrā nice o do-deialā la Nistru; cea-altā ōste din leficiī se turburase toți și ei de fugā, scornindu-se cuvĕntū pin tabĕrā cā aū fugitū Hatmaniū, cātū și cei ce eraū la strajĕ, pārsise strājile. Ce, ĭntĕlegĕndū Jolcovski spaīma aceia in ōste, aū ĭmblatū pe la otace cu făcliī de vĕntū arĕtāndu-se oștenilorū cum ĕste de față, și are grijā de ōste, și aū maī ĭntāritū și strājile; și așa abie aū așĕdatū ōstea din spaīmā, și ĭntr'aceiași nōpte aū scrisū cārți la Craiul, cu pārā pre cei ce aū fugitū din tabĕrā.

Pentru mórtea lui Gaspar Vodă, și a lui Bucîok Vornicul.

Gaspar Vodă, vedându-se în mare turburare, și fugă în óstea Leșescă, părăsiti de oștenii sei și de boierii, au purcesu și elu nóptea, și au trecut Prutul bine; numai, în Braniște, fiindu cu pușini de ai sei, și din boierii Șeptelicii Hatmanul și Goia Postelnicul, pe lúngă densus, 'l-au omoritu acei ce erau cu densus.

Spurcată și gróznică faptă, și neauđită în tóte țerile chrestinesci! Domnul, ori bunu, ori réu, la tóte primejdiile lui feritu trebuiește; că ori cum este, de la Dumneđu este, precum đice sfânta Scriptură: «Nu este nici o putere, fórá numai de la Dumneđu.»

Plătit'au apoi cu capetele sele acéstă faptă, și Șeptelicii și Goia, de la Alecsandru Vodă, pre lege diréptă; că le-au tăiatu capetele, érá trupurile le-au aruncatu în eșitóre. Și cu cale au făcutu; că, după spurcată faptă, scárnávă mórte vine.

Érá bietul Bucîok Vornicul, în Braniste, au căđutu la unu hinu alú seú, anume Tóder Bránișteriu, unde locuía acelu Tóder, singuru nemeritu den răsipă, fórá slugi pre lúngă sine, precum vremea aceea în răsipa oștii așa aduce, și cu multă rugáminte și giuruítă către hinu-seú, s'au oploșitu în viclenă făgăduința lui. Érá a doua đi 'l-au legatu hinu-seú, și 'l-au dusu legatu la Skindir Pașa. — O! sélú bată Dumneđu hinu ca acela! — Și dacă 'l-au dusu la Skindir Pașa, îndată au apucatu de 'l-au ințepatú pre Bucîok, sэрacul, cela ce pururea sfátuía pre Gaspar Vodă spre bine; și de mare nevoie, 'i-au căutatú a'i pristánire la sfatul lui Gaspar Vodă. Acestú Gaspar Vodă nicí-odatá postú nu au avutú; ce, pre ascunsú, în tóte posturile mánca carne.

Érá Hatmanii Leșesci, vedându-se închiși și părăsiți de tovăróșia Moldovenilorú, în țérá stréină, încungiturați de atáte oști, au scosu a doua đi tótá óstea câtá le rămásese, stoluri, însă aprópe de șanțuri, câtú se se apere de návala Turcilorú și a Tatarilorú. Tótá đioa aceea au státutu cálári în tocmală; nice Skindir Pașa, și Tatarii, așa nu le-au státutu asuprá, alegéndu cu sfatul se'i ție așa închiși până 'i-arú stringe fómea și hrana de cai, se se închine de bună voie. Leșii áncă se facă rėsboiú nu era putere, că și óste li se imputinase, cu Domnii cei fugiți, și rániți multí din rėsboiul celú d'ántéiu, între carii erau rániți feciorul lui Jolcovski și unú nepotú de frate a lui. Ce și a treia đi după rėsboiul d'ántéiu, iar așa au scosu óstea, cu tocmală, aprópe de șanțuri. Și într'aceea đi s'au apropietu și Kalga Sultan cu pușinteii pre lúngă sine, și au pohtitu pre singuru Jolcovski la voróvă. Scosése și Skindir Pașa, a treia đi, tóte oștile sele, și le-au țocmitú róndu înaintea Leșilorú, se vadá mulțimea; și așa au făcutu în trei đile, pentru spaíma Leșilorú, se se închine, vedéndu óste mulțime. Érá la voróva cu Kalga Sultan, Jolcovski n'au vrutu se ésa, ce au trimisú pre Cnezul Corețki, fratele celuia Corețki ce fugisé. Decí, și Kalga Sultan au trimisú pre Veli-șah Mărza, și au cerșutu o sumă mare de bani se le dee Leșii și se mérgă cu pace. Érá Corețki, arátându alte legături de pace, Mărzacul s'au apucatu de sabie, și au đisú se áștepte Leșii toți sabia. Și vedéndu Leșii că cu altú miđilocú de acolo n'au cum se iesé, de unde erau cá-

duși, au alesu sfatū sē iēsē cu tabēră legatā pren miđlocul oștilorū; și așa au făcutū, in 19 ȃile a lui Septemvrie, in desēră, cā eră de trei ȃile tocmită tabēra la rōndū; și au făcutū porți in șanțuri, cineși la rōndū, și au purcesū den locū cū tabēra legatā de care, și orōnduite oști pe de tōte părțile, și pedestri și călări. Socotiaū Turcii și Tătarii d'ântēiū sē defe rēsboiū; apoi vēdēndū purcesul, și intr'aceea ȃi au mersū până in sēră și tōtă nōptea Leșii, cu puțină dodeială numai de Tătari.

A doua ȃi, Septemvrie 20, au sositū și Skindir Pașa cu tōte oștile āsupra taberei Leșesci. Ce Leșii cum s'au-făcutū ȃi au așteptatū unde i-au apucatū ȃioa, și intr'acea di au datū rēsboiū fōrte tare pēn la vreme de chīndie; și deschidēndū Turcii cu corturi de masă, Leșii, mai indesēră, iar au purcesū cu tabēra, și iarăși tōtă nōptea au mersū, numai cu dodeială de Tătari.

A treia ȃi, Septemvrie 21, au stātutū tabēra Leșescă la unū pârțū, carele nu-lū pomenesce Leatopisețul celū Leșescū la ce vale au fostū, eră dreptū pre la Scumpia au lovitū; ce orī la o vale ce se ȃice Rēchita, orī la vre-unū Ciulucū. Incă nu trecuse tōtă tabēra Leșescă valea, numai ce au sositū Skindir Pașa, și acolo au ruptū Turcii o bucată mare din tabēra Leșescă, și au luatū și cāte-va stēguri și puscī de la Leși; și iar s'au inchisū Leșii acolo la acea vale, de s'au apēratū tōtă ȃioa aceea.

A patra ȃi, Septemvrie 22, au socotitū Skindir Pașa sē le ție calea den frunte, și au purcesū înainte. Și aprōpe de Rēut, deasupra Rēutului, au tocmitū tōtă ōstea in frunte. Leșii ānă ce au avutū ōste mai alēsă o au trasū de prin aripi in frunte; și la o vreme cā aceea, la care și de nevoie de cāuta a hire toți vitezi, cā nu era altă nādejde de viață; și au mersū cu tōtă tabēra dreptū āsupra temelului oștii Turcesci; și stāndū tare, și cu focul, au cāutatū Turcilorū a le dare cale; și intr'acelū rēsboiū au luatū Leșii de la Turci doē stēguri, și Tătari prinși cāțiva. Și dtpē ce s'au așēdatū tabēra la Rēut, au mai eșitū stēgurile Leșesci și au mai lovitū pre o drāmbă (buluk) de Tătari ce trecuse Rēutul.

Dupē acea petrecanie, se îmbātase Leșii, și perduse tōtă grija; eră ce este sē nu se trecă, și orōnduēla de la Dumneȃeți nu se pōte a se mistuire. Acmu, fōră de nice o grijă, tari și sumeți Leșii, și āgiunsēse in valea Cobolta, unde era de o parte pârțul, de altă parte ōstea, locū deschisū, fōră trecētoare, unde și Skindir Pașa perduse nādejdea de āi dobāndire; și trimisēse Skindir Pașa la Jolkovski, pohtindū sēi trimițē unū omū sē scie Turcesce. Au trimisū Jolcovski; și apoi nu l-au mai sloboȃitū Skindir Pașa pre tālmaciul acela. Eră cānd era aprōpe de Nistru, ca o milă de locū de Movilău, in ținutul Sorocii, unde se ȃice *Sloboȃia Saucăi*, au descālecatū acolo ōstea Leșescă, conacul celū de apoi. Holota, ce eră strīnsură, temēndu-se de Hatman pentru sē nu le ia dobānda, cā jācuise multe case in țēră, au nāvālitū sē apuce ei sē trecă Nistrul. La trecētoare, au datū nōptea spaīmă, și tōtă ōstea așa greū s'au tulburatū cātū care cum au pututū, sluga a stēpānului calū au apucatū, și pedestri, și călări, toți amestecați, unii de alții fugindū, s'au spārcuitū tōtă tabēra; Hatmanii rēmași singuri, unul intr'oparte, altul intr'altă.

ȃicū unii sē se hie făcutū acea spaīmă din slugile oștenilorū, cari mersēse

la o arie de fină, departe de tabără, și s'î hie lovită Tătari; și ori cum au fostă spaîma, că aceea au fostă in carea nu s'au mai putut îndrepta ôstea sê se așede. Póte hi de grija trecétorei la Nistru, care de care sê apuce sê trecă mai curênd.

Pentru mórtea lui Jolcovski, Hatmanul Leșescü.

Tătari au pricepută încã de-cu-nópte rêsipa oștii Leșesci, și încãlecasse toți a doua și dimineță; au cădută mai tóte capetele Leșesci pre mâna Tătarilor, pãrasiți unii de slugile lorü, alții rêtăciți. Pre feciorul lui Jolkovski, și cu unü nepotü a lui, 'i-au gãsitu între care, rãniți încã de la Tuțora. Pre Coneț-Polski, cu pușintei ómeni bulucü, asteptându ñioa, dórá arü puté aduna ceva óste. Și se scie și de Jolcovski, ce s'au făcutü: 'l-au încungiuratu Tătari, și au cădută in-mãnile Tătarilor. Érá pre Jolkovski, rêtăcitü numai cu o slugă a lui, și pedestru, 'l-au gãsitu o drãmbã de Tătari; și până a înțelegere cine este, vêdendu'lü omü bêtrãnu, 'l-au tăiatü; și apoi, den sluga lui înțelegendu că este Jolcovski, 'i-au datü capul la Skindir Pașa; și au stãtutü tótã ñioa, într'o sulia, inaintea cortului lui Skindir Pașa, capul lui Jolcovski. Și într'acela locü este stîlpü de pétrã, făcutü apoi de ómenii lui Jolcovski, care este și până astãzi, in ținutul Sorocei, la Slobođia Saucãi, aprópe de Movilãu ca jumétate de milã.

Skindir Pașa, dupé acéstã isbãndã, capetele Leșesci ce au fostü, și pre Coneț-Polski, 'i-au trimisü la Impãrație. Érá elü s'au întorsü la Cetatea Albã, și acolo, peste pușine ñile, 'și-au sfêrșitu viața. Dicu unii sê fie muritü otrãvitü de unü Vizirü ce era atunci la Impãrație, temendu-'și viziria de elü. Érá Tătari au lovitü tótã Podolia, și Rusia, de au prãdatü; și, fórá de nici o smin-telã despre nime, s'au întorsü cu multü pleanü in părțile sele.

Fost'au acéstã rêsipã oștilorü Leșesci și perirea lui Gaspar Vodã, in anul 7129.

CAP VIII.

Domnia lui Alecsandru Vodã, feciorul lui Iliș Vodã.

Dupé domnia lui Gaspar Vodã, au venitü Domnü țerei Alecsandru Vodã, feciorul lui Iliș Vodã, care Iliș Vodã au fostü feciorü lui Petru Vodã Rareșü; dupé mórtea tãtine-seü, a lui Petru Vodã, căduse elü la domnie, precum scrie Urechia Vornicul; ce, de bunã voia sa au lãsatü domnia, și au mersü la Sultanul de s'au turcitü, la care întunecare a minței au venitü den desfrînata faptã a curviei.

Apoi Iliș Vodã au cădută la Rodos la oprélã, și acolo la Rodos au nãscutü acestü Alecsandru Vodã. Spunü de acelü Iliș Vodã că la mórtea sa au märturisitü legea Creștinescã.

La începutul domniei sale, oblicindă de mărtea lui Gaspar Vodă că au fosă pricina Şeptelică Hatmanul şi Goia Postelnicul, îndată 'i-au omorită, şi trupurile loră le-au aruncată într'ó eşitoare, precum şi mai sus s'au pomenită; şi cu lege diréptă le-au făcută acea pedépsă; numai, munca ce au făcută femeeloră loră şi mumei lui Şeptelică, pentru avuţie, aceea au fostă peste pravilă; că pre lege diréptă nice fecioră pentru fapta tătâne-seu, nice tatăl pentru fapta feciorului de vârsta, nu' platnică.

Domnia acésta au fostă forte slabă şi cu purtatul trebiloră peste obiceiurile ţerei. Şi în zilele lui au venită şi Impărăţia Turcului, singură Sultan Osman, la Hotin, asupra Leşiloră; că, înţelegendă Impărăţia de perirea oştii Leşescă de Skindir Paşa, avea nădejde că prea lesne va putea cuprinde din Crăia Leşescă o parte, socotindă că ce au fostă fruntea oştiloră Leşeşti şi slujitorii vechi, au perită în Moldova, şi nu voră ave Leşii nice o putere s'ă stele împrotivă. Şi măcar că' venisă vesti, cum se gătescă Persii asupra Vavilonului s'ă lă la de la Turci, totă au lăsată grija Vavilonului, şi au stătu după gătire asupra Leşiloră peste totă Iérna, trimiţendă céuşi la Craiul Leşescă dându' scire că vine asupra Crăiei lui cu totă puterea sa.

Mergerea Impărăţiei la Hotin şi mazilia lui Alecsandru Vodă.

Au obiceiă Impărăţii de'şi dau scire unul altuie când voră se facă răboiă unul împrotiva altuia; de care lucru s'au cutremurată Leşii, de vreme ce, vedendă-şi şi răsipa oştiloră cu amendoi Hatmanii, şi a vedere venirea puterei ca aceea asupra loră. Ce au trimisă şi Craiul ună solă de la sine la Turci, mai multă se vadă şi cu ochii, este adevărată gătirea Turciloră se vie, au numai ce se facă cuvinte? Ce pre solul loră nice cu Vizirul nu 'l-au adunată, ce numai i-au răspunsă cu scârbă, şi 'l-au pornită înapoi. Érá şi Craiul Leşescă încă n'au şedută fără gătire; ce îndată Iérna au strinsă Seimu; şi la începutul Seimului au trimisă soli pre la tóte ţerile creştinesci, dându-le scire de venirea Turcului asupra loră. Şi au stătu la sfatu se facă oşti, ca se póta sta împrotiva puterei Turcesci. Şi au alesă Seimul se facă 30,000 de leficii, între cari se hie husari 4,000, şi pedestrime 8,000 óste mai sprintenă deosebi; şi la Căzaci se trimită léfă pre 15,000; şi singură Craiul cu totă Popolita se încalece; şi au stătu şi ei totă Iérna de gătire. Érá de la Craii străini de la nime nice ună agitoră nu i-au venită; mai multă de la Holandezii, câteva corăbii cu platoşe, şi cu alte măestrii de óste. Érá de la celelalte Crăii creştinesci fără de nice o nădejde s'au agitorată, s'au întorsă solii loră; şi încă de la Némţi oprise şi marginea ţerei loră, ca nice pre banii loră Leşii se nu póta face leficii, avendă împărăţia Némţului pre acele vremi mari zarve şi amestecături cu Crăia Bohemului, care Crăie cu altă nume se dice Cehul. Aşa, lăsase toţi pre Leşi numai singură se răspundă Impărăţiei Turcesci. Husari încă atăţia n'au putută face Leşii; că acelu felă de óste se face cu greă şi cu multă cheltuială.

Câtă s'au desvêrată, aū și purcesă Sultan Osman cu mare gătire, cu oșți strînse din tôte unghiurile țêriloră Turcesci. Așa scrie Hronograful Leșescă, că și din limbă, apoi și din iscôde ce aveău Leșii la Turci, cum se hie avută Sultan Osman 300,000 de călări, și 12,000 de Eniceri, 80,000 de Tătari, cu Zaim Gerei Han, fôră ôstea Muntenescă ce era cu Radul Vodă.

Aprôpe de Dunăre fiindă Sultan Osman, i-aū venită veste, cum aū luată Persii Vavilonul; ce totă 'și-aū păzită calea asupra Leșiloră.

La Leși lipsiaă Hatmanii amêndoî; că Jolcovski, Hatmanul celă mare, perise, êră Conețpolski, ală doile Hatman, era robă la Țarigrad, și era zarvă între Leși pentru Hătmanie. Decă, Craiul Jigmond, ferindu-se pentru ca să nu cađă la mai mare întêmplare între capete, lucrul, aū rêsponsă Domniloră că aș-têptă pre Konețpolski să êsă din robie; și este pravila loră, alesă la capetele oștiloră, așa, să mêrgă pe rônđu, adecă din stepenă mai mică la mai mare. Decă, tôte oștile le-aū dată pre mână lui Hotkievică, Hatmanul de Litva, omă vestită den tinerețile sele la rêsboie, și atunci era bêtrănă, de 80 de ană.

Cu 14,000 de ôste de-odată aū purcesă Hotkievică Hatmanul; și înaintea sa aū trimisă pre Libomirski cu 4000 de ômeni să trecă Nistrul la Hotin, fiindă cetatea Hotinului, din țilele lui Gaspar Vodă, pre séma Leșiloră. Decă, intrândă Libomirovski in țêră, pên a se apropiere oștile Turcesci, aū prădată țera pên in Iași; lăsândă și Alecsandru Vodă scaunul, aū eșită cu fuga la Roman, și atunci aū arsă Leșii și têrgul Iașii; și din prada țerei 'și-aū strînsă Leșii hrană, care aū fostă Leșiloră tótă vremea câtă aū fostă la Hotin. Și apoi aū sosită și Hotkievică la Hotin, și după Hotkievică, și Vladislav, feciorul Craiului Leșescă, cu 16,000 de ôste. Nu sciă ce vină aū dată bșeșiloră têrgoveșii de Hotin, a o sémă ce aū fostă mai de frunte, de i-aū împînsă din cetatea Hotinului de pre zidă, Leșii, fôră de nice o milă.

Impêrăția era la Țuțora sosită, êră Căzaci totă nu sosise la Hotin, cu mare mâhnicieune Leșiloră, și incepuse a agiungere Tătarii in tabêra Leșescă, câtă perduse Leșii nădejde de Căzaci.

Avgustă in 20, aū lovită ună Sultan cu urdiile sele, și cu mulți și din ôstea Turcescă, sub Hotin, la tabêra Leșescă, câtă s'au spêriată Hotkievică Hatmanul, și alte capete Leșescă, cum că și singură Impêrăția aū sosită; și aū fostă scosă și Leșii tótă ôstea la câmpă. Ce Tătarii, după puțină năvală, aū dată înapoi. Și atunci, într'acea ții, aū sosită și o mie de Căzaci înaintea Hatmanului loră, anume Sahaïdațki, dându'i scire că sosese și ôstea Căzăcescă, viindă cu tabêră legată de trei țile, totă cu rêsboiă prin Tătari; că trecuse Căzaciă pre la Soroca, și zăbăvindă-se cu prada, după firea loră, îi apucase Tătarii pre cale.

A doua ții, in 21 de țile Avgust, aū sosită și Sahaïdațki cu 20,000 de Căzaci; și într'aceeași ții orônduindă Hotkievică șanțurile pre lîngă tabêră, și făcêndă căutare Căzaciloră, aū dată scire strejile, cum sosese și Impêrăția cu tôte oștile in tocmală, cum țică la Turci *alavii*. Și îndată aū părăsită Hotkievică căutarea Căzaciloră, și aū scosă și elă tótă ôstea la câmpă cu tocmală, puindă ôstea prin văi și prin ceretei supuse; êră elă singură aū stătută cu partea mai alésă a oștii, frunte, socotindă că voră da Turcii rêsboiă. Ce ôstea

Turcescă n'au stătut de răsboi; ce numai au sosit, au început a descălecare, întinzându corturile. Cantemir Paşa numai cu oştile sele au făcut năvală odată, la aripa Leşescă. Ce, vedându oştea Leşescă supusă prin toate văile, au purces şi ei spre descălecatul oştii sele. Era Turcii scosese o semă de puscă, şi dau în oştea Leşescă, şi s'au făcut harţuri între oşti până în seră.

În 22 a lui Avgust, de dimineaţă, au cuprins Turcii tot locul acela cu corturi, unde stătuse Leşii în ziua de'nteu. Leşii încă au scos oştea impregiurul taberei, aproape; şi intr'aceea şi, totă năvala Turcilor au fost asupra taberei Căzăcesci, vedându încă fără şanţuri, şi osebiţi de tabăra Leşescă.

În 23 a lui Avgust, de dimineaţă, gătiţi Turcii de răsboi, Căzacii erau descălecaţi cu tabăra lor mai jos, pe Nistru, osbi de tabăra Leşilor, încă fără şanţuri, numai încheietă cu căruţele. Acolo, la Căzacii, au făcut mare năvală Turcii cu Tătarii cu toate oştile, cât se vedea luată tabăra Căzăcescă. Ce au stătut Căzacii foarte tari, şi cu nevoiţa Hatmanului lor, care era oştenu drept; şi le-au dat şi Hotkievici Hatmanul ajutor cu trei rote de Nemţi, şi cu 1000 de Haiduci cu bardise (este un fel de arme, topore cu code lungi). Deci, cum au vedut Căzacii ajutor, au sărit drept asupra Enicerilor, că de la o vreme se bătău deschişi cu sineţele, de au căutat Enicerilor a se dare înapoi; şi așa, gonind Căzacii şi Haiducii pre Eniceri, s'au întăritat şi oştile călăreţe, şi s'au făcut o glogozală mare între oşti, adăogându-se şi din oştile Turcesci cu Tătarii, şi din bulucurile Leşilor, la acea aripă unde era sfada cu mare vearsare de sânge. Şi intr'aceeaşi dată, la acela răsboi, au perit câte-va capete din Eniceri, şi Paşa de Silistra, vestit vetez. Den partea Leşilor, den capete au perit Zavişa şi Andriovski, amendoi Rotmistrii; şi din capetele Tătarilor de Litva au perit Bogdan Mărza şi Tarovici Mărza. Lucru mare, cumu'i laudă cronică Leşescă, cum au stătut de bine atunci împotriva Turcilor; măcar că sunt şi ei Turci de lege.

Intr'aceea şi spun se hie chlamat Sultan Osman pre Eniceri, şi le-au disu că nu va mânca până nu voru lua tabăra Căzăcescă.

În 24 a lui Avgust, Leşii la câmp n'au eşit, ce au stătut totă oştea la întărirea şanţurilor, că până atunci pre mai multe locuri era tabăra Leşescă numai cu care îngrădită. Era Turcii, intr'aceea şi, vedându că Leşii nu stău de răsboi, ce de lucru şanţurilor, şi călării împreună cu Enicerii pedestri înteu au dat năvală unde era fruntea şanţurilor; şi acolo dându-le Nemţii tare răspuns, s'au mutat mai sus, cercându loc mai slab. Ce şi acolo la năvală au cădut mulţi den Turci; apoi şi la alu treile locu au mers, mai despre Zvancea, ce şi acolo s'au apărat Leşii tare, şi până amădăi au doedit pre Leşi. Apoi iar cu totă năvala au lovit la tabăra Căzăcescă, care era grijită peste nopte cu doă rënduri de şanţuri: un şanţ tocma pre lîngă care, era altu rëndu de şanţuri mai pe departe de tabără, şi lipi de şanţurile Leşilor. Multă oşte Turcescă au perit de Căzacii intr'aceea năvală; şi au gonit Leşii pre Turci, înfrinţi de focul Căzacilor, până în corturi.

În 25 Avgust, nemicu n'au gândit Turcii da paguba oştii sele ce au avut. Ce a doua şi au scos puşcele cele mari, şi s'au apropiat de şanţurile Căzacilor, şi au dat nepărăsit câte-va césuri în Căzacii. În loc de minuni,

scrie Hronograful Leșescă: că dândă așa desă, și mai multă de ună Căzacă, anume Vasile Sotnicul, n'au peritū, érá cai mulți aș ucisū în tabără.

După patru césuri ce începuse pușcile a batere în Căzaci, aș eșitū Căzaci și aș făcutū năvală la pușci, de unde băteaș, și den aripa despre Leși aș lovitū unū stolū de Leși iar într'acole; și aș împinsū pre tótă óstea aceea de pre lúngă pușci, și aș apucatū tóte pușcele acele apropiete; și aș mersū Căzaci într'acea și pên în corturile Turcesci, cu mare spaimă în tótă tabăra Turcescă. Ce cum și'i hirea Căzacilorū la dobândă lacomă, aș prinsū a jefuire, și cu acea zăbavă avéndū vreme Turci, aș împinsū iar pre Căzaci și den corturi, și de la pușci. La pușci aș apucatū Căzaci de aș stricatū rótele și straturile.

Dentr'acea și aș mai răsufatū Căzaci, și s'au ocolitū Turci despre partea Leșilorū cu năvală, că se deprinsese Leși de staū bulucuri călări și câtū împingeaș Căzaci din focū pre Turci, érá Leși îi loviaș din aripă. Decī, den 26 a lui Avgustū aș căđutū greul asupra Leșilorū, că atunce, în 27 a lui Avgustū, mare năvală aș făcutū Turci la óstea Leșescă, care era scósă denafără de șanțuri, și aș infrântū pe Leși, și doē bulucuri de Nemți cu doi Polcovnici aș peritū cu totulū. Mare bucurie și simetie în Turci, de atâtea capete de Nemți, de cari o grămadă mare de capete eraș înainte corturilor Impărătesci; și se nu hie întorsū pre Turci inapoi nisce stéguri de Husari, la grijă era tótă tabăra Leșescă: așa se amestecase de rău Leși. Aș luatū într'acea și Turci stégul lui Hotkievici Hatmanulū: rumpéndu-se zăbala calului de șubt stegarul carele purta stégul de Husari la Hotkievici, 'l-aș băgatū pre stegariū; fórá voia lui, în desimea Turcilorū. La acea grijē, scrie Hronograful, că singurū moșnégul Hotkievici aș eșitū den șanțuri afară, și prin tóte celealte porți eșia orónduită óste, și așa s'au debăratū într'acea și de órba năvală a Turcilorū; érá multă óste Leșescă aș peritū într'acea și, și stegarul acela cu stégul.

Augustū 29 și 30, Turci aș ședutū pre odihnă. Érá Hotkievici Hatmanul, mhnitū pentru stégulū seū, care lucru, la oștenii aceste șărți, și în locū de necinste și în locū de piezi rēi (semnū rēu) se socotesce.

În și antēiū a lui Septemvrie, aș socotitū Leși se lovescă nóptea pe Turci cu tótă óstea sa, numai pedestrirea se lasē în șanțuri. Și așa aș făcutū: tótă óstea scosēse dinafără; ce aș împedecatū lucrulū lorū plóea. A doua și aș oblicitū Turci gândul Leșilorū, din Haiduci Unguresci, cari totdeuna fugeaș de la Leși la Turci, și de la Turci Rusi totdeauna. Érá Căzaci nu s'au rēdatū nice pe plóe; la o aripă de corturi aș îndrăsnitū de aș lovitū totū într'aceea nópte.

A treia și a lui Septemvrie, aș venitū în tabăra Leșescă de la Radul Vodă, Domnul Muntenescū, Batiște Viteli, omū de némul șēu Critēnū; đicū se hie fostū cu scirea Vizirului, îndemnândū pre Leși se trimiță solū de pace la Turci. Și nu s'au apēratū Leși, și aș trimisū omū fórtē cu ispravă de la sine, anume Zeliski, se întrebe, putē-vorū se se priimescă soliile la Impărăție, aș ba? Și de atunce umblaș și soliile; érá și sängele biețilorū oșteni mai multū se vērșa de ámbe șărțile în tóte đilele și în totū césul.

A cincea zi a lui Septemvrie, au istovitu Turcii si podul peste Nistru, si au trecut si in ceea parte Nistrul, osten. Aveau hrană până atunci slobodă de cai, Leşii, peste Nistru; era dintr'aceia zi i-au inchis si de peste Nistru; si totu intr'aceia zi au venit si Caracaş, Paşa de Buda, carele, temându-se de Impărătie, scărbită pe densusul pentru zăbavă, trimisese răspunsu Vizirului că nu va merge la adunare până nu va hi înteu in tabăra Leşescă.

Totă osten Turcescă era se pornescă după Caracaş Paşa; si den tote părţile au făcutu Turcu năvală asupra Leşilor, era cu multu mai mare năvală unde era însuşi Caracaş Paşa. Era acelu locu de pre Zvancea, unde era mai slabă tabăra Leşescă. 'L-au dusu pre Caracaş, Paşa anume la acela locu nisce Unguri ce fugise de la Leşi la Turci, si aceea năvală au făcutu la şanţurile Leşesci, câtu se nu hie apucatu a esire unu bulucu de Nemţi cu căpitanul loru, anume Beer Némţu, si s'au prilejitu si vr'o 2,000 de Căzacii cari păsceau caii, fiindu-i deamână pin ceritei, mai luându Caracaş Paşa şanţul Leşilor; ce Nemţi se prilejise cam den dosul oştii Turcesci, si alţii de prin şanţuri au versatu focul in Turci, cum dau Nemţi odată toţi; si dintr'acelu focu au nimeritu glonţul din sineţă pre Caracaş Paşa dreptu prin capu. Deci, Turcii, cum au vedutu că au cădutu Paşa, s'au datu inapoi. Eşit'au si Leşii călari din şanţuri; era n'au gonitu pre Turci, stându după alte locuri de sprijinitu pe unde mai năvăleau Turcii.

Slăbise Leşii de hrană; si de desime mare de trupuri, se făcuse mare putore in tabăra loru, că nu mai biruia a cărare trupurile in Nistru. Deci, se scornise bôla in osteni, si mai vartos muriau caii de bôla ce era in cai. Vladislav, feciorul Craiului, zăcea bolnavu, si Hotkievicî Hatmanul iar aşa; de care bôla au si muritu Hotkievicî Hatmanul acolo la Hotin, Septemvrie 14, omu între Leşi vestitu de lucrările răsbôloru. Spunū de dânsul că penă au fostu viu, când au venit pomenire de pace de la Radul Vodă, se hie şisă: «Aştepte se vie Simedrul: se va căi Sultan Osman, căci au venit asupra Leşilor.»

Trei zile după perirea lui Caracaş Paşa, Turcii au stătu fără răsbôiu; era Tătarii ardă si prădau ţera Leşescă pe lângă Cameniţă si mai in susu, si fuma ţera Leşescă la vederea ochiloru Leşilor; si ei inchisi de totă hrana, mai multu ce răsbiau Căzacii pen păduri, pe la cetăţi aprôpe, si aduceau câte ore-ce hrană, ce iar nu de agiunsu. Si au alesu si Leşii intr'unu rându ca la o mie de Haiduci, cu nisce care de au adus puţină hrană den Cameniţă, si erbă de sineţe, că imputinase Leşii si erba si plumbul; si bôle se scornise multe in Leşi, si in Nemţi, mai multu bôla de vintre, învetaţi cu bere si cu horilcă, era acolo numai apa Nistrului era bêtura, care este forte grea la bêtut.

Sfătuiau unii dentre Leşi se lase pedestrima se apere şanţurile, era ei se easă călari; alţii sfătuiau se pornescă pre feciorul lui Craiu, se mergă elu singur se sirguiască pre tată-seu, pre Craiul, se vie mai curind cu agiutoru; si se răcoşise si osten Litvei, numai se o plece den tabăra. Ce apoi tote acele sfaturile au aşedatu Liubomirski, pre carele 'l-au si alesu osten in locul lui Hotkievicî, si 'l-au pusu feciorul Craiului Hatman.

In 15 a lui Septemvrie, se întorse si solul Zelinski, trimisū la Vizirul. Si totu intr'aceia zi Turcii iar au lovit tabăra Leşescă, la porţa Litvei; ce fă-

cuse Leșii în cele trei zile o tabie, adecă o bastă den afară de șanțuri, de care nu luase Turcii aminte. Ci și den șanțuri și den tabie dându tare Leșii focu, au căutat Turciloră a se dare îndereptu.

A doua zi, Septemvrie 16, au trecut Turcii puscele în ceea parte de Nistru, și au bătutu totă ziua în tabăra Leșescă; și numai unu Némțu au ucis în corturile feciorului lui Craiū; și totu într'aceea zi au trecut Nistrul și singur Sultan Osman, și au mersu de au vedutu Camenița. Pusese să bată o cetățue, anume Panovski, lângă Camenița. Ce, erau acolo nisce Haiduci, puși de pază, și au peritu câțiva Turci de Haiduci, și au lăsat cetățuea aceea nedobândită. Eră pre lângă Zvancea numai căci au trecut pre lângă cetato.

Scrie Leatopisețul Leșescu, se hie și su Sultan Osman pentru Camenița: «Dumnezeu au făcut cetatea aceasta, și Dumnezeu o va lua.» (Eră acmu, în zilele noastre, o au luat Sultan Mehmet, Impăratul Turcescu, numai în noie zile, în anul 7180 August 16, pentru păcatele Leșilor și netocmala între ei.)

Făgăduita era plata Tătarilor la Hotin de la Sultan Osman, care va aduce capu de Căzacu să ee câte 50 galbeni de auru bacșișu. Deci, alergau Tătarii lovindu pre țera Leșescă țărănimea, și le aduceau capetele și luau bani; deci, cărase nisce grămeli de capete de țărani înaintea corturilor Impărătesci, cu numele de Căzaci. Eră oștea Turcescă neputându strica Leșilor den frunte, au trecut peste Nistru puscele cele mari, și băteau forte tare de ceea parte pre Căzaci; și o parte de tabăra Leșescă, numai ce au căutat a se mutare și Căzaci și Leșii de la mal de pre unde ajungeau puscele. Și în 17 a lui Septemvrie, acela răboiu și năvală s'au făcutu, câtu dedese Tătarii înnotu să trecă să între în tabăra. Care grijă vedându Liubomirski Hatmanul, ce era în locul lui Hotkievici, au pogorit Nemții pedestri cu focu, și s'au îmbărbătat și Căzaci, și au început a dare focu forte desu, câtu au căutat Turciloră deodată a părăsire puscele și a se mai depărtare de la mal.

Aceste lucrându-se la Hotin, Jigmond Craiul Leșescu venia încetu, cum se dice Leșesce, într'agutoru feciorulu său. Și se imputinase de totu în tabăra Leșescă erba de pușcă; și de hrană erau forte strinși; care nevoie nice de la Turci nu lipsia, că flămânțise forte rău și Turcii, și în toate zilele veniau vești de mari prăzi ce făceau Căzaci pe Marea Neagră. Deci, iar au venit Bătiște Veveli dela Radul Vodă, Domnul Muntenescu, cu făgăduință tare că voru hi priimate soliile, numai zălôge pohtescu Leșii de la Turci. Au dusu răspunsu că este cu rușine Impărăției să dea zălôge. Deci, și Leșii au alesu pre Iacob Sobiețki, tatăl acestui Sobiețki ce au fostu acmu Craiū, și pre Joravețki, Castelanel de Bălza, și au mersu solii în tabăra Turcescă.

Schimbase Impăratul pre Vizirul, în scârbă că n'au fostu harnicu a luare tabăra Căzăcescă, și pusese altu Viziru; carele, vrându să-și arête lucrurile mai tari, au și su soliloru Leșesci să lege haraci să dea pre anu la Impărăție; care lucru nice într'unu chipu neprimindu solii Leșesci, pre dênșii i-au popritu. Eră oștea, cu totă marea gătire, și cu toate puscele, și măestriele, au pornitu asupra taberei Leșesci; și o sémă de oști au pusu dincóce de Nistru să bată; eră altă sémă de oște, cu sine, au trecut Nistrul, și au bătutu într'aceea zi totă ziua, Septemvrie 24 și 25. Eră Leșii făcuse șanțuri pre mal

dincóce. Ce totú îi stricaú den puscí Turcîi și mai rëu, de ceea parte de Nistru; și așa se luptaú in tóte ȃilele aceste, până in 27 a lui Septemvrie.

Aú acestú obiceiú Cázacîi, precum s'aú ȃisú mai sus, dacá-i dodáiesce rëul și perdú puscí, esú de facú návalá tocma acolo de unde batú puscile. Care hire a lorú fie cine o va hi înȃlesú de la Sucévá, când închisése Stefan Vodá Georgie pre feciorul lui Hmil; așa aú făcutú și la Hotin. Se párea Turcilorú că suntú pártășî de morȃi ce fáceú puscile intr'ânșîi, cá-i báteaú in cele 5, 6 ȃile, 60 de puscí, cum scrie Hronografu Leșescú, totú de cele mari, ce se ȃicu Baliemezuri, și-i socoteaú spáimántaȃi a hire. Atunce, in 27 Septemvrie, aú făcutú cu Hatmanul lorú sfatú, și s'aú orónduitú in doé bulucuri: unú, in ceea parte de Nistru; alȃi, de astá parte; și așa aú purcesú nóptea, și aú trecutú pre podú la Zvancea, cá aveaú și Leșîi podú peste Nistru, mai sus, ímprotiva Zvancîi; și aú lovitú tocma șanȃurile Vizirulu de ceea parte, câtú aú căutatú și Vizirulu in tr'acea nópte a nu mánere subt cortú. Érá dencóce, acea spaímá și glogozalá fácedú-se in óstea Turcésca, câtú jumétate de óste fugise de subt corturi la altá parte de tabérá de pársise și puscile, și se fácase o amestecáturá mare. Ímplutu-s'aú Cázacîi de borfe, de sabii, de rafturi și de corturi; érá mai multe le-aú táiatú și le-aú oboritú; și cu multá dobándá Cázacîi s'aú întorsú la tabéra lorú.

De miratú era și la Impéráȃie, și la tóte capetele Impéráȃiei, nefrántá și nespáimatá firea Cázacilorú, la ce strinsóre eraú.

Aduceaú Tátarîi limbí, carií spuneaú de singurú Craful Leșescú, cá aú sositú la Liouv. Ce a doua ȃi, dupé aceea petrecanie din tr'aceeași nópte, aú chiebatú Impératul de la sine pre Vizirul; érá puscele de ceea parte totú aú bătutú până in sérá. Érá singurú Vizirul aú státutú cu solú Leșescú la legáturí de pace, avéndú veste de sosirea Craíuluí la Liouv.

Multú aú státutú Turcîi se priimésca Leșîi cevași birú. Ce Leșîi nice se pomenésca acestú lucru n'aú priimitú. Decí, dupé multá frámántare, aú státutú și s'aú alesú pace, Septemvrie in 29, pe calendarul nostru, érá pe a Páistașilorú este Octombrie 9.

Legáturile despre Impéráȃie aú fostú aceste: «Pace vecinicá de la Turcî se aibá Cráia Leșescá; nici-odată asupra eí oșȃi se nu facá; pre Tátarî se-í oprésca se nu ámblesc stricéndú țera Leșescá; in Moldova Pașá se nu pule; și alte mênunȃșurí pentru sémnele hotarelorú la câmpii Oziei, despre Tighinea.»

Érá la Leșîi eraú aceste legáturí: «In Moldova cu oșȃi se nu intre; pre Cázacî de la mare se-í oprésca; cetatea Hotinuluí se o dee pre mána Domnuluí de Moldova; solú de la Leșî cu mari daruri și cu întáritura legáturilor se trimiȃ la Impéráȃie.» Și numai ce le-aú căutatú Leșilorú, mai apoi, mai in silá, a priimire și a legare și trei-deci de mií de cojóce den anú in anú se dele Tátarilorú. Și așa, aceste istovindu-se, índatá in tabéra Leșilorú și a Turcilorú aú strigatú strigátorii: *pace!* și in locú aú pársitú armele de ámbes pártile.

In trei-deci de ȃile a lui Septemvrie, fácutu-s'aú tégú între Leșîi și între Turcî; cumpárat-aú Leșîi multí cai Turcescí eftini, și corturi; și Turcîi de la

Leși, postavă, pistole. Și a doua-și și a treia-și totu s'au făcutu tîrgu între oști.

A treia-și după pacea legată, au purcesu Impărăția în gîos la Hotin. Eșise totă oșteă Leșescă în tocmală la câmpu, și trecîndu bulucurile Turcesci își luau ȕioa bună, cu clătirea capului de la Leși.

A patra-și și Leși, după purcesul Impărăției, Octomvrie 6, eșit-au și ei din șanșurile sele cu Căzaci, lăsîndu cetatea Hotinului pe sîma Radului Vodă, Domnul Muntenescă. Că Alecsandru Vodă, Domnul țerei nîstre, precum s'au pomenitu mai susu, viindu la Hotin, Impărăția n'au aflatu nimicū grijitu, nice poduri, nice conace, și țera aflîndu-o fugită și stricată de Leși, s'au scărbitu pre Alecsandru Vodă fîrte rîu, așa, cîtu era numaî sî-lu omîre. Ce 'l-au scosu Vizirul din mîrte;  ră de urgie mare n'au hălăduitu, c  p n la Hotin merg ndu Imp r ția, 'l-au dusu in obed  și legatu la pusc ; și in tot  vremea aceea c tu au z b vit  Imp r ția la Hotin, tot  la inchis re au fost , p n  s'au intors  Imp r ția spre Țarigrad.

Pre cale merg ndu atunce de la Hotin Imp r ția, mare sc dere au avut  in  neni, h misit  oște  și cai, c  lovise nisce r cele cu ploi și cu ninsori; și de atunce sunt  luași Reni, cu c teva sate, de Sultan Osman, sat  de ț r  pre Dun re, ascult tor  c tr  ocolul Galașilor; și de atunce sunt  date c tr  Smil; a cărui olat  venitul este inchinat  la morm ntul lui Mehmet, ce este in ț ra Ar pesc , apr pe de marea Roșie.

 r  Jigmond, Craiul Leșesc , inț leg ndu de pacea ce s'au f cut  inre Turci cu feciorul se , s'au f cut  m nios  de-odată. Ce era zugr vit  acea m nie (ved -d mne s'au m niat ), c  Pospolita veni  f rte incet . Vel-copoleni in atunc  treceau Visla.  r  Litva atunce ii veni  asupra'i Gustav, Craiul Șvedesc , la Riga, cetate vestit  f rte inre cetățile lumii, și atunce o au luat  Șvedul.

Și aș  au fost  lucrul Imp r ției c i d' nt i  c  venirea lui Sultan Osman la Hotin, in anul 7130.

CAP. IX.

Pentru a doua domnie a lui Ștefan Vodă Tomșea.

Dup  grea sc rb  Imp r tesc , mazilia lui Alexandru Vodă, feciorul lui Ilieș Vodă, încă de pre cale merg ndu Imp r ția la Hotin, au trimis  la Ștefan Vodă Tomș , și iar i-au dat  Domnia țerei.

Ma  bl ndu era Ștefan Vodă la a doua domnie a sa. Precum au pututu  nt i  imbl ndu pre la bejenii, string ndu conace Imp r ției, și afl ndu-se in slujb . Și c tu s'au m ntuit  de Imp r ție, s'au apucat  cu tot  os rdia de gătirea Mon stirei Solcăi, care o urzise in domnia d' nt i , și nu o s v rșise, și o au gătitu și o au sfințitu in anul 7138.

In loc , peste voia Leșilor,  ra domnia lui Ștefan Vodă Tomșea, că era in

mare vrajbă cu dânșii, și pre Radul Vodă încă îl avea Stefan Vodă mare neprieten. Inse, Stefan Vodă silia să nu deie ceva pricină Leșilor, hiindă atunci legați cu prieteșugă nouă Impărăției. Și după Impărăție, într'aceiași ană, unu solă care venia de la Leși la Impărăție, pentru întărirea păcei ce făcuse la Hotin, mare cinste și vălvă au silită să'î facă. Ce totă pre Leși prieteni să'î facă n'au putut.

Era solul acela de la Craiul Leșescă, omă mare, anume Cnezul Desbaraj, din Vișnovicesci, cu mulțime de omeni, cu podobe desfrinate de totă, câtă abia de se află în vre o istorie, pre aceste vacuri, solie ca aceea la vr'o Impărăție prilejită, cu 300 de omeni călări, fără pedestrași, pre lângă carăte și care ce avea; și până vezeteii îmbrăcați cu urșinice. Ciuberele cu care adăpaă caii, erau de argintă; și cofe, și barilce, și ținte la Hamuri, și la Haiduci ceprage, totă de argintă. Intrândă în Țarigrad, au pusă potcove de argintă la o sémă de cai, numai cu câte ună cuiă bătută, pentru să cadă pe uliță.

Eșindă Stefan Vodă o milă de locă înainte, cu câteva glote, in carătă cu sine solul nu 'l-au pohtită, nice au priimită să vie la ospetă la masa lui Stefan Vodă. Era Stefan Vodă și la purcesul lui din Iași spre Țarigrad 'l-au petrecută cu cinste până la locul unde, apoi, Barnovski Vodă au făcută ună heleșteu, ce se chiamă *Eazul lui Barnovski* (Barnovii) până astăzi.

Acolo 'l-au tēmpinată călărașii de Țarigrad, cu veste că s'au schimbată Vizirul, și au stătută Viziră unul ce era prietenă lui Stefan Vodă. Deci, cum au înțelesă veste de călărași de viziria acelu Viziră, îndată au disă gloteloră să se întorcă, și in locă s'au întorsă și singură pohtorindă cu glasă: «Lasă, lasă, căne Leșe, că te voiă purta eu.» Și neluându'si dioa bună de la solă, s'au întorsă la scaună, și au trimisă și înainte solulu pen țeră pre la tôte conacele de i-au tăiată obrócele.

Sosindă solul acela la Țarigrad, au aflată Impărăția lui Sultan Osman la mare turburare, și închisă Țarigradul de rēdicatul Eniceriloră asupra Impărăției; și au ținută aceea turburare 9 zile, închiși toți cineși la casele sele cu mare grije și spațmă. Deci, soliloră și omeniloră celoră străini, eşise poroncă de la Calmacumul ce era subț acea vreme, nime dinafară de casa lui să nu easă. Așa și solulu Leșescă i-au eșită răspunsă să ste dinafară de Țarigrad. Și au ședută solulă tôte zilele acele dinafară, la ună sată, ce se chiamă Halcali, până la aședarea lui Sultan Mustafa, ce au stătută Impērată in locul lui Sultan Osmană.

Era pricina rēdicărei Eniceriloră asupra Impărăției era acesta: întorcēndu-se Sultan Osman de la Hotin fără isbândă, da tótă vina Eniceriloră, cum că n'au vrută ca să stea la rēsboiă cum se cade slujitoriloră celoră bună, muștrāndu'î pururea că suntă bună numai de beție, să hie călcători legii lui Mehmet. Ce'si aședase gândul pre toți să'î stingă, și să facă slujitori Arapi, cari stătuse la Hotin mai tare la rēsboiă. Și așa in tôte nopțile îi zugruma pre Eniceri. Ce, neputēndă a'și plinire gândul așa pre voie in Țarigrad, 'și-au alesă cale spre Anadol, la mormēntul proroculu seă, la închinăciune, și au pusă de au strigată pre obiceiă strigătorii, dāndă scire de gătirea purcesulu Impărăției.

Veđēndă Enicerii gândul Imperatulu loră, aședată spre stingerea loră, antēiū

la Muftiul și la Vizirul, în glótă adunați, au mersu, și au strigatu să grăescă Impăratului, ca să se lese de acea cale, hiindü de curând descălecați din öste, lipsiți de tóte. Ce dacă n'au pututu face nimică cu graul Vizirului și a Muftiului să întorcă pre Impăratul din cale, a doua și s'au strinsu cu toții, plecându spre sine pre Spahi, și au mersu la curtea Impăratéscă, și au strigatu să se lase Impăratul de cale; însă, atunce venise föră arme. Ce răspundendu-le Sultan Osman că așa va să facă, și va face, a treia și au venitü cu arme iar la curțile Impăratesci, mulțime din tóte unghfurile Țarigradului, mulți cari nice Eniceri nu erau, și au lovitü casele Impăratesci. Și îndată hadimbil ce erau frunte în curtea Impăratéscă i-au făcutü färime. Singuru Sultan Osman deodată au scăpatü la grajduri; ce l-au găsitü Enicerii.

Era în casele cele de la grădină, Sultan Mustafa, unü unchü a lui Sultan Osman, ascuns, care fusese întélü Impăratü puțină vreme: hiindü la hire förte prostan, l-au fostü scosü din Impărăție, și lü ținea ascunsü între grădină. Acolo oblicindu lü Enicerii, au năvălitü și l-au apucatü de acole inspăimăntatü de mörte, și l-au pusü în scaunü, strigându cu toții: «Acesta ni l Impăratü!»

Dacă au stătitü Sultan Mustafa Impăratü, cu învățatura lui au luatü Enicerii pre Sultan Osman, și l-au pusü pre unü calü prostü, acoperitü pe capü, să nu lü cunóscă nime, și ilü duceaü îndată la Edecule. Apoi, temendu-se Sultan Mustafa să nu easă cumva iar la Impărăție, au trimisü poroncă s'elü omóre; și omorindu lü Enicerii pe cale la Edecula, l-au îngropatü la unü metü Impăratescü föră de nice o cinste.

Decii solul Leșescü și-au datü solia la Sultan Mustafa, intrându în Țarigrad cu acea podóbă și vâlhvă, câtü este în voróva Țarigrădenilor solia aceea până astăzi. Potcove de argintü la o sémă de cai bătute câte cu unü cui, anume să cađă pe ulițe, și alte sburdate cheltuele, carele tóte acele pre acelü solü l-au adusü la mare nevoie și cheltuială, și pre Leși la mare căință. Cätü, este legatü cu Seim, ómeni mari ca aceia de atunci să nu mai trimiță la Turci. Să nu hie fostü nevoința Radului Vodă, Domnului Muntenescü, că după ce slobođise Turcii pre solü, s'au tēplatü de lovise atunci nisce Căzaci pre marea Négră, și repeđise Impărăția de olacü céușü să întorcă pre solü; érá Radul Vodă, de mai nainte simțindü povestea, i-au datü de sirgü cale prin țera Unguréscă.

Spunü pentru solul acela, dacă l-au dusü la Impărăție, după adunare nimică n'au vrutü să dică, căutându pre dupe sine vre-unü scaunü să șadă, și ședendu s'elü dea solia. Și așteptându cätva, vedendu că nu l daü scaunü, cabanița ce era pe dēnsulü invēlindu-o o au pusü gios și au ședutü pre dēnsa în locü de scaunü; și după solie n'au vrutü să mai priimască haina aceea, răspundendu să hie prețul ei la visteria Impăratéscă de unü scaunü, ca să hie de solii Leșesci. Și acéstă poveste au rămasü de acea solie, și alte cheltueli desfrānate peste măsură.

Nimică așa de insemnatü ca în cel-alti ani domniei acestei a lui Stefan Vodă Tomșea nu s'au tēplatü. Ce era țera în pace și în totü bișugulü, câtü părea hie cui că nu este domnia celui d'ântălü, totü în zarve, și până la dom-

nia lui acésta. La tóte birurile din anú în anú se ținea la visteria Impără-téscă câte 5,000 de galbiní, lefile dărăbanilor.

Numai nice într'unú chipú nu'lú lása Radul Vodă, Domnul Muntenescú. Ce săpându'l totdeauna, și astăđi și măne, i-aú venitú mazilia lui Stefan Vodă, care i s'aú prilejitú și mórte în Țarigrad, unde tótá averea i-aú luatú Impărăția.

Domnul Stefan Vodă Tomșea, mare vërsătorú de sânge, grosú la hire, prosztatícú, câtú îi părea că așa este bine, încă în domnia d'ântéiú. Érá la a doua domnie cu multú schimbatú într'altú chipú, dupé patimí ce'i venise și lui la capú.

Acestú Domnú aú făcutú și Biserica Domnăscă de pe Pórtá. ¹⁾

CAP. XIX.

A doua Domnie a Radului Vodă celú Mare.

Domnia Radului Vodă celú Mare, Impărăție, nu domnie semănátóre, și pentru lucrurile și tocmelile casei lui, i-aú đisú Radu Vodă cel Mare.

Scrie Plutarch, vestitú Istorícú, la viața lui Alecsandru Macedon, carele aú scrisú Alecsándria cea adevăratá, nu basne cum scrie o Alecsándrie din Grecie, orí dintr'alte limbí scósă pe limba Romănescă, plină de basne și scorniturí. Elú đice că hărnicia Impărăților și a Domnilorú mai multú se înțelege din cuvintele lorú și din sfaturi grăite de dënșii, și care, cum și până încátú aú fostú, de câtú din rësbóite făcute de dënșii; că rësbóitele, averea și prilegíul vremii face mai de multe orí; érá cuvéntul și statul înțeleptú din singurá hirea isvoresce pën încátú este, precum đice și înțeleptul Solomon: «Din rostul dreptului isvoresce înțelepciune.»

Fost-aú acestú Domnú, Radul Vodă, deplinú la tóte, și întregú la hire; cuvéntul ce grăia, ca o privală era tuturorú, judecătíle cu mare dreptate, și socotélá főră fățarie, cu cinste, érá niméruí cu voie vegھیată. Avea acestú cuvéntú Domnul: «hie carele când judecă pre unú boierú cu unú curténú, ochii Domnului s'e hie spre boier, érá județul pre calea sa s'e mérgă. Și așa, când se piresce unú curténú cu unú țeranú, mai de cinste s'e hie curténul, și la cuvéntú și la căutătura Domnului; érá neabătându-se giudețul din calea sa cea diréptă.» Și la multe divanurí đicea către Vornicií de glótá (de Pórtá): «Vornice, đi celú omú, măne s'e mai easă la divanú;» ferindú s'e nu hie greșitú cumva giudecata. Și de se tēmpla greșitú giudețul la unú Divanú, s'e îndirepte la altul. Đicea de multe orí: «Nimicú așa nu ocăresce pre Domnú, ca cuvéntul nestătătorú». Pentru boierí đicea: «De mare folosú și cinste este Domniei și țerei boierinul înțeleptú și avutú, că dacá are Domnul cincí-șese boierí avuđi, nice de o nevoie a țerei nu se teme». Cu boierinul ca cu unú boierinú, cu slujitorul ca cu unú sluatorú, cu țeranul ca cu unú țeranú vorovia, și totú cu blāndețe, și cu mare înțelepciune; că de și era răpitú la vremea sa, érá nu îndelungú.

Pre boierí la mare cinste îi avea, și đicea: «Pre unú omú dacá'lú boieresce

¹⁾. Care Biserică o aú măritú și o aú infrumușatú, de unde este scaunul Domnescú spre ușe, Măria sa Mihaí Racoviță Voevod, la domnia sa cea d'ântéiú, în anul 7213.

Domnul, nu încape s'îl suduască. Ce, de nu se p'ortă cum se cade unui boieru, s'îl sc'otă, și se pue altul in locul lui; ăra a'lă suduire se'u se nu i se trecă cuvântul grăitū, cu cale nu i se cade».

Avea o slugă Radul Vodă, încă din copilăria sa, căruia, socotindū că nu' este de boierie, îl socotea deamănă, ăra boierie nu' da. Ce elū, v'ed'ndu-se afară din r'ondul altora, pe hirea omenască ce este pururea silitore in viață se hie între cei de cinste și de frunte, s'aū rugatū Mitropolitulū și boierilorū, se grăască Radulū Vodă pentru d'ensul, se nu hie uitatū, hiindu' slugă de atăta vreme, și așteptāndū in norocul stăpīnu-seū se hie și elū între omeni. Grăit'aū boierii cu toții pentru elū, se nu hie uitatū, ca o slugă vechiă ce era, că și slugile in nădejdea stăpīnilorū sei se agiungă și ei a hire între omeni, mai multū slujescū.

R'espuns'aū Radul Vodă boierilorū: «Mie se nu vi se trecă cuvântul vostru, nu mi se cade; ăra eū sciū hirea omulū că nu' de boierie; ăra, iacă'lū voiū boieri, pentru voia Domniilorū v'ostre». Și a doua și 'l-aū ch'ematū și i-aū datū Vătājia de Divanū, care era de cinste in zilele Radulū Vodă; și Aprozii de Divanū, câtū mai de cinste nice la o domnie n'aū fostū. Cu urșinice mulți, și cu cabaniță cu jderū, și cu hulpī îmbrăcați; și ori la cine, și la ce boierinū mergea cu carte Domnescă, in piciorē sta boierinul, până ce cetea cartea.

N'aū trecutū s'eptēmāna, aū și venitū jalobă din t'ergū la Divanū de la niscefemei, pre acelu Vătavū de Aprozī nou, pentru silă ce le făcuse și le bătuse in t'ergū. Aū căutatū Radul Vodă la boieri și le-aū d'isū: Aū nu v'amū spusū că acestū omū de boierie nu este? ăra cătră d'ensul aū d'isū: eū, mare, încă pe boierie n'amū apucatū a'ți d'ice. Și aū și d'isū Armașului: «iei gārbaciul!» și aū pusū de i-aū datū 300 de tolege.

Numai, cu nime in lume f'oră vină; așa și Radul Vodă, cu mare pustietate țerei, care nu se va uita din pomenirea omenilorū in veci. Și de miratū este cum aū încăputū in'r'o înțelepciune ca aceea, o vină ca acesta. Așa era de greu țerei, câtū se pustiise curtea și țera. Ce pricină are hi fostū, nu sciū, f'oră de totū sburdată podoba curții. Nime din boieri p'en in cei alū treia, cu haine cevași pr'oste se nu hie, că era de scārbă. Postelniceii, copiii din case cu mari podobe și cu fotaze la cal. Mare'i înțelepciuni acestui Domnū, mare întunecare, că Domnul este se se p'orte cum biruesce venitul țerei.

Birul țerei era legatū la Tighina și la cetatea Albă, pre acele vremi. Ce veniāū Enicerii la birū, și până cu hamgierile sārīaū la boieri. Acesta v'ed'ndū Radul Vodă, aū mutatū birul s'a se ducă in Ţarigrad la Imp'ărăție, că credință ca aceea avea Radul Vodă la Imp'ărăție, care n'aū mai avutū nice mai nainte de d'ensul, nice pre urmă altū Domnū, căți aū fostū in țeră. Și Crăiile creștinesci, ales Leși, Ungurii și alte țeri creștinesci, multū folosū aveau de elū; că de multe primejdii îi ferea, ca unū creștinu pădīndū slujba dir'eptă către Imp'ărăție, și datoria creștinască păzia, precum s'aū arătatū și la Hotin cu mișl'olcele lui la pacea ce s'aū făcutū între Turci și între Leși, și apoi cu solul Leșescū, Cnézul Dezbaraj, căruī i-aū datū cale prin țera Ungurască, gătītū acelu solū de oprélă la Imp'ărăție. Deci, și la Turci credință, și la Creștinī laudă avea, că t'ote erau cu înțelepciune legate.

Radul Vodă domnia aice în țară la noi. Era fiul său, Alecsandru Vodă, în țera Muntenescă; și la acastă domnie au făcutu și nunta, la Tecuci, feciorului său cu fata lui Scărlatu, omu vestitu între Țarigrădeni, la care veselie erau adunate doș țeri, țera noastră și țera Muntenescă. Scaunele hoșterilor de Moldova dinadrepă Domnului de Moldova; era dinastanga, boșerii Muntenesci ținea dvorba, și așa și căpiteniile de slujitori. Divanuri, case, cerdace, făcute anume de aceea trebă, cu lucrători de ambe părțile la sată la Movileni, în malul Siretului, dincóce, unde și solii străini cu daruri erau veniți de la Unguri, și de la câți-va Domni din țera Leșescă. Și au trăgănatu acea nuntă până a doua septemână, cu mare petrecăni și bișuguri.

Pacea era temeinică pre acea vreme din tóte părțile, fórá numai ce dodeiau Tătarii, Cantemirescii, cu trecătorile seale în țera Leșescă, că se desbătuse Cantemirescii de subt ascultarea Hanilor, și ședeau cu órdele seale dincóce de Nistru, în câmpii Cetății Albe, și a Chilieș, ce se ȳce Bugeagul, și'i dedese Impărăția Pășia lui Cantimir, de se scria Pașă, și în toți anii lovia în țera Leșescă, precum și atunce în ȳilele Radului Vodă. Nu așa cu zăbavă, după pacea legată între imperăția Turcului și între crăia Leșescă, au lovitú órdele lui pre la Sniatin tótă Pocuția fórá-veste, și au făcutú mare robie și plean; și după aceea pradă a Leșilor curind au lovitú și în țera Muntenescă până în Buzău, de au făcutú multă pradă la Munteni. Și au săritú Fălcienii, și Cuurluenii și Tecucenii cu porunca Radului Vodă, de au lovitú pre Tătari la întorsú, și le-au luatú tótă dobânda, și robii; și au făcutú Radul Vodă mare jalobă la Impărăție, din care se apropiase lui Cantemir Pașă scărbă mare de la Impărăție, și uu s'au scăpatú mai pre urmă de dēnsa pentru aceste fapte.

Curind după ce au arsú curțile Domnesci aicea în Iași, s'au mutatú Radul Vodă la Hirilău cu șederea; și așa îndrăgisē locul la Hirilău, câtú în tóte veri acolo ședea cu tótă casa lui; că tocmise și curțile cele Domnesci, și biserici au făcutú noue în Hirilău câte-va.

Omú bolécú fiindú Radul Vodă, și de mână și de picóre, care bólă podagra și heragra se ȳce, n'au trăgănatú viața îndelungatú, și acolo la Hirilău i s'au sfărșitú viața.

Den mare primejdie s'au prilejitú de au scutitú țera atunceá mórtea Radului Vodă, că se suise Tătarii cu singur Calga Sultan den Krim, și cu Cantemir Pașă den Bugécú, cu patruđeci miș de Tătari, cu pradă în țera Leșescă, pentru oprite cojócele lorú de Leși, ce le legase la Hotinú, cum s'au pomenitú mai sus; și le-au ținutú calea oștile Leșesci cu Conețpolski, Hatmanul Leșescú, de curindú eșitu den Edicula, de 'nchisóre de la Țarigrad, iarășii cu nevoința Radului Vodă; și așa au bătutú pre Tătari câtú și Sultanu și Cantemir au scăpatú cu fuga. Ce vrēndú sē-și acopere rușinea, veri ne veri sē prade țera, dāndú vină Radului Vodă cum elú sē hie datú scire Leșilor, de s'au gătítú asupra lorú. Ce, decă au scitú de mórtea Radului Vodă, n'au stricatú în țară nimică, fórá ce au fostú de hrana cailorú, că era Cantemir fērtatú lui Barnovski Hatmanul, și satele lui nice-odată den calea lorú nu se bejeneau, când treceau pre la Cernăuți órdele în țera Leșescă; ce petrecea Cantemir la Toporăuți cu ȳilele, în casele lui Barnovski Hatmanul.

Ósele Radului Vodă cu cinste le-au pornitú den Hárlău la țera Muntenescă, in Monastirea făcută de densus la Bucuresci, cu Hrizea Visternicul, și cu Trufanda Postelnicul, și cu Costin, Postelnicul alú doile pre atunci. Érá in scaunul țerei aú stătutú Domn Barnovski Hatmanul.

CAP XI.

Domnia lui Barnovski Vodă.

Dupé mórtea Radului Vodă celui Mare, boierii și țera vedéndú pre Barnovski, ce era Hatman pre aceea vreme, omú de țéră și fórá ficiorí, cunoscutú și la Pórta Impărăției pentru slujbele ce făcusé la Hotin in vremea lui Sultan Osman, și sciutú și căpiteniilorú Tătăresci, ales a lui Cantemir, cu carele legase prieteșugú încă den mărzácia lui la Toporéuți, la o trecétóre a lui spre țera Leșescă, aú alesú cu glasurile tuturorú pre Barnovski Hatmanul la Domnie.

Indată aú trimisú o sémă de boieri la Impărăție de i-aú adusú stégu de Domnie; érá Barnovski Vodă, dacă aú stătutú la Domnie, ántéiu aú stătutú dupé grija țerei, cei venise asupra de la Tătari, cum s'aú scrisú mai sus, și aú trimisú la Calga Sultan și la Cantemir Pașá daruri, și aú întorsú vrájmășia Tătarilorú ce gátise asupra țerei, carea era stricatá fórté réu de la Radul Vodă.

Érá răsboiul Tătarilorú atunci cu Leșii aú fostú așa: Neșindu-se Leșii de cuvéntul ce legasé la Hotin, sé deie Tătarilorú den anú in anú cojóce triideci de miú, s'aú sculatú Calga Sultanul, fratele Hanului, și Cantemir Pașá, cu 40,000 de Tătari, și aú lovitú țera Leșescă in trii părți: pe o parte Calga Sultan, pre altá parte Salnașá Mărza, pe a triea parte Cantemir Pașá, și aú prádatú până la Sokal și până mai sus de Liiov. Ce i-aú lovitú Leșii, și ántéiu pre Calga Sultan, Coneș-Polski Hatmanul și cu Hmieleckiú, și aú peritú acolo mulțime de Tătari, și unú feciorú a lui Cantemir aú căđutu la robie, și unú frate a Hanului mai micú de Calga, la Leși, care mai pre urmă aú eșitú și aú fostú Han la Crimú, de ámbra cu Hmil in țera Leșescă; érá partea lui Salmașá Mărza, și a lui Cantemir nu erau de totú răsipite, măcar că și pre Cantemir Pașá lovise iar Leșii cu Liubomirskiú. Ce de totú răsipé a facere acestorú órde n'aú pututú. Și, stringéndu-se órdele iar la Nistru, căți scăpaserá, și Calga Sultan, numái ce erau sé prade țera Moldovei, dándú viná Radului Vodă că aú datú scire Leșilorú pentru dênșii; și sé nu se hie prilejitú mórte Radului Vodă, și cu nevoința lui Barnovski Vodă, n'are hi hălăduitú țera atuncea de mare primiejdie.

Ce precum florile, și pomiú, și tótá verdéța páméntului stáu ovelite și impedeate de récéla brumei, căđutá fórá vreme, și apoi dupé liná căldură a sórelui vinú iar la hire și la frumusețile sele cele dántéiu, așa și țera, dupé greutățile ce erau la Radul Vodă (careá vécurilorú de miratú aú rémasú, cum aú pututú încăpea ințurú ințelepciunea aceluí Domnú, acea nemilá de țéră), aú venitú fórá zăbavá țera la hirea sa, și până la anul s'aú ámplutú de ómeni și de totú bișugul.

Milele Domnilorū potū așeđa țerele; nemila și lăcomia facū răsipă țerilorū. Făcusē Barnovski Vodă mare volnicie, ântēiū curții, sē deje la birū numaī odată. in anū; și ôre cine den curtenī, de nevoie, are hi răsēritū den ocinile seje la satū boierescū, la satū Domnescū pre toțī 'i-aū adusū la breslele seje, și la locurile seje; și sēliștilorū unde se pustiisē aū datū slobođenie, chemândū ômenī den țera Leșescă; și așa, in puțină vreme s'aū âmplatū țera de ômenī,

La alū doile anū alū Domniei seje 'i-aū venitū poruncă de la Impărăție sē margă cu oștile țerei la Dașov pentru întărirea Dașovului; că, măcar că legasē pacea acēsta la Hotin între Turci și între Leși, sē nu âmble Tătariī in țera Leșescă stricândū, nice căzacii pre mare la Turci; ăra nu puteaū opri âmbe părțile pre aceste nēmuri, nice pre Tătari Turci, nice pre Căzaci Leși; ce joviaū totū-dēuna și Căzaciī pre marea Négră locurile Turcesci, și maī multū Dașovul avea nevoie in tōtă vremea de dēnșii. Decī, aū mersū și Barnovski Vodă intr'acela anū de aū lucratū tōtă vara pen pregiurul cetăței, tocmindū zidurile și șanțurile, și cu Muntenii și cu nesce Pași orōnduiți de la Impărăție pre acea trēbă.

Dupē slujba ce aū făcutū Barnovski Vodă Impărăției la Dașov, domnea cu mare fericire țerei, stândū totū de a tocmire țera și de a facere lucruri Dumneșesci; și aū sēvērșitū monastirea Mare in dricul orașului Iașilorū, unde este hramul Sfânta Maria, apoi monastirea Hangul, la munte, den pajște o aū ziditū; monastirea Dragomirna o aū sēvērșitū, fiindū urzită de Crimca Mitropolitul, aprôpe de tērgul Sucevei, și monastirea Bărnova din codrul Iașilorū, carea apoi o aū sēvērșitū Dabija Vodă, fōră biserici in multe locuri, și biserica lui Sveti Ión, in orașū in Iași, de maică-sa zidită. Elū aū lăsatū moșia sa, satul Toporeuți, de la Cernăuți, și satul Șipotile de la Hârlău, a patru Patriarși cu blăstemū, ântēiū cu țera sē nu fie amestecați la alte dări, fōră numaī la birū. Ce binele pururea este gingașū, și pentru pēcatele ômenilorū nu in multă vreme stătătorū. Pentru 40 de pungi de bani ce 'i-aū cerșutū Vizirul lui Barnovski Vodă, ferindū țera de obiceiū, i-aū venitū mazilia, neplinindū âncă 4 ani la Domnie; și mulți cariī eraī priēteni ilū sfātuiaū sē nu se pue improtiva unū Vizirū, ce sē dea acei bani sē nu'ī vie vre o primejdie. N'aū vrutū nice intr'unū chipū sē primescă, sē nu se facă asupra țerei obiceiū; urmândū pre Petru Vodă care aū făcutū monastirea Galata, carele, avēndū dodeială tot-dēuna de la Turci cu dările, aū strînsū boierii și țera, și le-aū ăisū că nu maī pôte sătura pântecule Turcilorū celū fōră fundū, și luându'și đioa bună de la toți, aū lăsatū Domnia, și s'aū dusū pren țera Leșescă la Veneția, unde 'și-aū sfērșitū și viața, cu vecinică pomenire in țeră. Decī, se cunōsce că acești Domni aū fostū maice direpte țerei, ăra nu maștehe, când pentru obiceiū sē nu se facă in đilele lorū cu greulū țerei, Domniile 'și-aū lăsatū, și asuprelele țerei n'aū primitū sē fie de la dēnșii.

Așa aū făcutū și Barnovski Vodă, măcar că cu fōrte prostū sfatū. Decī, dupē mazilie n'aū mersū la pōrtă, ce'și cumpērase unū tērgū in țera Leșescă, a-nume Ustia, cu câte-va ocini, nu departe de Nistru; și dupē mazilia ce 'i-aū venitū, aū mersū cu casa lui in țera Leșescă, la Ustia; ăra Domn in locul lui aū venitū Alecșandru Vodă, feciorul Radului Vodă celū Mare.

CAP. XII.

Domnia lui Alecsandru Vodă, feciorul Radului Vodă, și a lui Moisei Vodă, și a lui Alecsandru Vodă Ilieș.

Aceste trei domnii, a lui Alecsandru Vodă, feciorul Radului Vodă, și a lui Moisei Vodă domnia de'ntăiu, și a lui Alecsandru Vodă Ilieș, subț unu capu închidemu, pentru că tôte aceste domnii, și scurte, câte giumătate de anu unele, altele peste anu ôre-ce cu puțin trăitôre au fostu, și nice lucruri așa însemnate nu s'au tēplatū.

Maī cu greū 'mi-au fostu a scriere, iubite cetitoriuale, de aceste domnii, de câtu de cele maī de-demultū trecute; că de aceste Domnii, ce maī sus scriemū, nicăiri nice într'unū Leatopiseșū strēinū nu se află pomenitū, orī căci au fostu scurte, orī că nimică așa alesū nu s'au prilejitū în țilele lorū. Ce câtu amū pututū înțēlege den boieri bētrāni den țilele lorū, pre rōndul seū mergēndū, cursulū anilor 'ți-amū însemnatū. Dupē eșitul lui Barnovschi Vodă în țera Leșescă, au venitū Domnū țerei Alecsandru Vodă, feciorul Radului Vodă celui Mare. In vestea tātāne-seū ce avea la Impărăție i se dedesē Domnia. Ce cu câtu cerul de pāmēntū, cu atāta de hirea tātāne-seū departe: omū și de trupū și de hire slabū, bolēcū, care lucru înțēlegēndū și Impărăția că nu este de domnia țerei de margine ca acēsta, neplinindū bine giumătate de anu i-au venitū mazilia.

Se ispitise Barnovski Vodă ôre ce la margine cu trimisul lui, Nicoriță Hatmanul, la Toporeuți, în țilele aceștii domnii a lui Alecsandru Vodă. Ce i-au eșitū oști împrotivă cu Lupul Vornicul și cu Grama Stolnicul, și au împinsū pre Nicoriță de la marginea țerei.

Dupē mazilia lui Alecsandru Vodă, feciorul Radului Vodă, au venitū Domn țerei Moisei Mogila Vodă, feciorul lui Simeon Vodă, omū blāndū la hire, ca unū mielū, nice lacomū, nice cu rēu nimēruī. Multe case de gîos lipsite a lōcutorilorū țerei au rēdicatū, ales pre Ciogolesci. Pace de tôte părțile; numai de datornicii Turci mare strinsôre și silă era; și de ômenī rēi așa se āmpluse țera, câtu aieve bulucuri āmblau de pradaū, și jācuiaū ômenii și pre lūngă orașe.

Ēră cum tôte domniile nu suntū fôră nepriēteni, și maī ales Domnii, maī multī nepriēteni ai. Precum copacii cei maī 'nalți, maī multe vifore, și maī mari vēnturī sprijinescū, așa și Moisei Vodă, avēndū nepriēteni la Impărăție, i-au scornitū că va sē fugă în țera Leșescă, pre urma lui Barnovski Vodă; care lucru înțēlegēndū împărăția, în taină au trimisū poruncă la Cantemir Pașa sē margă sē'lū pornescă den scaunū spre Impărăție, sē margă la pōrtă; ēră de ar vrea sē eie într'altă parte, sē'lū prință, și sē'lū trimiță la pōrta Impărăției.

Și așa, nesciindă nimică Moisei Vodă, stătu Cantemir Pașa la Țuțora, sprintenă cu o samă de oșteni ai seî, și au trimisă lui Moisei Vodă pren căușă cărți de mazilie. Decî, numai ce i-au căutată a purcedere spre Țarigrad, și în locul lui s'au dată domnia iar lui Ilieș Alecsandru Vodă, a doa domnie.

Cum au venită veste de domnia lui Alecsandru Vodă, la boierî, mare mahniciune în totă curtea, mai alesă la boierî, sciindu'î hirea cu toțiî aceluî Domnă. Ce au făcută sfatū cu toțiî, și îndată au purcesă fruntea totă den boierî la Țarigrad, cu jalbă la Impărăție, pentru greul ce petrecea țera de domniî nesciutorî rînduelei: Lupul Vasilie Vornicul, ce au fostă mai pre urmă și Domnă, Cehan Vornicul, Savin Hatmanul, Costin Postelnicul, Urechă Spătariul, Buhuș Visternicul, Furtuna Comisul, Bașotă Logofetul și alți boierî, cu numărul până la 80 de capete numai den boierî, fără alte căpiteniî de țera, și au purcesă cu toțiî la Țarigrad. Gengea Logofetul și Enachi Postelnicul au rămasă Caïmacamî la scaună.

Nepurcesă den Țarigrad au apucată boierî pre Alecsandru Vodă, cu Domnia, că oblicisă elū de boierî că vinū cu pără, cum nice într'unū chipū nu'lu primesce țera; și au trimisă înaintea boierilor Alecsandru Vodă pre Batiște Veveli și cu căuși; Batiște se le grăescă bine, érá căușîl se'î tragă pre boierî ca se se sparie, fôră scirea Viziruluî fiindū acésta. Și vedëndū căușîl atâtea capete, nu s'au cutezată a facere silă, și încă pre Batiște 'l-au suduită fôrte tare, ales Cehan Vornicul.

Érá la curțile Impărățilorū multe rēutăți potū se se facă peste scirea celorū mai mari. Așa s'au prilejită și boierilorū celorū ce mersese, tuturorū. Până a agîngere ei la Vizirul, au venită într'o nôpte, pôte hi cu scirea Kihael Viziruluî, cariî multă potū fôră scire, și au legatū pre cățiva den boierî, ce erau mai capite, și i-au ținutū pren eșitorî închiși, peste scirea Viziruluî, și numai ce au căutată boierilorū a facere tocmală cu Alecsandru Vodă și legaturî. Se mai ispitiseră boierî, după ce au eșitū den oprélă, se mērgă la Vizirul, și era gata lucrul acela; numai s'au tēplată perirea Viziruluî. Pre uliță mergēndū de la sēraturile Impărătescî la sēraturile sele, 'l-au ucisū Enicēriî cu petre. Ce numai au căutată boierî a primire pre Alecsandru Vodă; și au mersū la Patriarșie și au tăcută giurămēnturî Boierî, lui Alecsandru Vodă, și Alecsandru Vodă boierilorū, și așa au purcesū den Țarigrad spre țera.

Dacă s'au așețatū Alecsandru Vodă la scaunū (lupul pērul schimbă, nu hirea), totū pre acea cale, ca și la Domnia d'ântēlū, au purcesū lucrurile. Ce cărpiau boierî cum puteau trebile țerei; érá Domnia mai multă își petrecea cu Batiște Veveli.

În țera Muntenescă pre atuncî se rădicase Munteniî pre Domnul lorū, Leon Vodă, pentru mari desfătăciunî ce erau într'acela Domnă; și de'ntru tôte capelele țerei Muntenescî era Matei Vodă; și de atunceși au stătutū elū la Domnia țerei Muntenescî. Pre acele vremî, acelorū amestecături, scosese Alecsandru Vodă domnia fecioruluî seū Raduluî Vodă în țera Muntenescă, totū în anul d'ântēfū a Domniei sele. După ce au venită stēgul de la Impărăție a fecioruluî seū de Domnie, 'l-au pornitū se mērgă în țera Muntenescă, și cu câteva glôte den țera. Ce i-au eșitū Matei Vodă, Domnul Muntenescū, înainte,

și abie aș scăpată, și singur Radul Vodă, cu sprijinela unora den Moldoveni ce s'aș alesă pre lîngă dînsul.

Cum s'aș rădicatū boierii și țera pre Alecsăndru Vodă.

Nice într'unū chipū sē amistuēscă Alecsandru Vodă fapta boierilorū, n'aș pututū, ce făcuse cu venirea improtiva luī la Țarigrad; și nice boierilorū, nice într'unū chipū, lucrurile ce erau fôrte próste la tôte trebile nu le plăceaū. Și dentru acestea adăogāndu-se necredința și prepusul den Ți in Ți, aședase în gāndul seū, Alecsandru Vodă, numai sē omóre pre o sēmă de boieri, ales pre Vasilie Lupul Vornicul, și pre Cehan Vornicul, și pre Savin Hatmanul, și pre Buhuș Vistiernicul, și pre Urechă Spătarul. Costin era mazilū la țera; ce orī sē'lū tragă în partea sa, Alecsandru Vodă, orī altū gāndū avea, ilū chemaseră la curte și'ī dare Hătmănia. Ce vędēndū Costin lucrul îngroșetū între domnie și între sfatū, de gāndurī spurcate și fôrte rele, 'și-aș luatū Țioa bună pre câteva Țile și aș eșitū la țera. Érá celorū-altī boieri tôte gāndurile luī Alecsandru Vodă aș descoperitū Constantin Aseni, omū de casa luī Alecsandru Vodă, cum că în Țioa de Pasce era sē'ī omóre, cu sfatul luī Batiște. Decī, și boierii āmbლაუ toī cu paza vieței.

Vędēndū boierii cu adevēratū urzitā peirea lorū de Alecsandru Vodă, ca celū ce se innēcă se apucă de sabie cu māna gólă, s'aș vorovitū cu toīi, și aș datū scire țerei; care, herbēndū în greutāi și în netocmele, pre lesne s'aș pornitū, și nu numai curtea, ce și țērānimea; și atāta mulțime s'aș strinsū den tôte părțile, cātū nu încāpeaū în tērgū, ce āmpluse loculū pe subt Miroslava pretutinderea, strigāndū pre Greci de pren tôte ulițele.

Vasilie Lupul Vornicul era capū tuturorū lucrurilorū acestora. Dacă aș nābușitū țera, aș mersū de aș spusū Domniei aevē, cum s'aș rădicatū țera și strigă pre Greci; aș rēspunsū Alecsandru Vodă: «dacă se rădică pre Greci, pre mine se rădică;» și vędēndū atāta mulțime, nu s'aș apucatū de nimicā, numai de grijă sē hālāduēscă cu casa de glóte.

Aș mersū boierii cu toīi la curte; și la purcesulū Domniei, sē nu sē hie pusū cu toīi sē oprēcă desfrānata prostime, pozna mare, și abie in vr'o țera de s'arū hi intēmplatū. Ce totū pre lîngă Domnie aș mersū boierii, oprindū și domolindū țērānimea; érá mai nu era putere nice la boieri a oprire grosimea țērānimei pornitā. Ce și pre Vasilie Vornicul, anume că este și elū unul den Greci, aș svirlitū unul cu unū osū, și 'l-aș lovitū in capū, de care loviturā aș fostū rānitū multā vreme Vasilie Vornicul.

O, nestātātóre și nice-odatā incredințate lucrurile lumei! cum vrāstēzā tôte, și turburā, și face lucrurī improtivā! când cu cale este a hire frică celorū mai micī de cel mai mari; érá cursul lumii aduce de multe orī de este grijă celū mai mare de cel mai micī. Fericiī suntū Craii, Impērași și Domni, cari domnescū așa sē nu le hie de cel mai micī nice-odatā silā!

Unū Craiū de Englitēra de câte orī se imbrāca diminețele, de atātea orī își

dicea singurū ŝie: «Aduŝi aminte cǎ a multe glóte de ómenī esci Stǎpinū». Domnīl ceī bunī ŝi direpŝi fórá griǎǎ ŝi desfátatū domnescū; érá ceī réi, totū cu siealǎ.

Décǎ aū ajunsū Domnia in ŝesul Bahluiului, aprópe de monǎstirea Balicǎi, totū loculū era plinū de ómenī; nu se vedea nicǎiurea ŝesul, deŝertū. Strigaū: «*Dǎ-ne Dómne pre Grécǎ!* unīl hǎicǎiaū, alŝiī jǎcuiaū; ŝi acolo aū strigatū pre Batiŝte sē-lū dea, care era totū aprópe de Alecsandru Vodǎ, vėdėndū strigare pe sine. Ce nu starǎ Domnia de griǎa lui Batiŝte, ce starǎ de griǎa sea; ŝi numai ce 'i-aū ŝisū, sē se depǎrteze de lúngǎ dǎnsul, ŝi aŝa 'l-aū apucatū ŝi datū pre mǎna ŝėranilorū. Nespusa vrǎjmǎŝie a prostimeī! ŝi aŝa fórá de nice-o milǎ, de viū, cu topóre 'l-aū fǎcutū fǎrime; ŝi pǎnǎ inŝr'atǎta s'aū amestecatū unīl, anume Bosie Lǎpuŝnėnul, cǎtū nice mantaīa den spinarea lui Vodǎ n'aū hǎlǎduitū, cǎ era burǎ de plóie.

De griǎa ŝėranimeī, ce era peste totū locul, sē nu intre Alecsandru Vodǎ in datǎ in pǎdure, ŝi boierīī ǎncǎ aŝa socotise, sē se maī depǎrteze de glóte, la locū deŝchisū fórá pǎdure, 'l-aū pornitū pe drumul Branīŝteī in gīos, pre lúngǎ Bahluiū, puindū ŝi Siimenī cu sėneŝe gata pre lúngǎ dėnsul. Érá dacǎ s'aū in-torsū boierīī, aū in-tratū ingrijire ca sē nu se indirepteze Alecsandru Vodǎ den Branīŝte spre Bugėcū; ŝi in-datǎ aū alesū o sėmǎ de boierī, cu Buhuŝ Vistėrnicul, ŝi aū trimisū dupė Alecsandru Vodǎ sē 'i indirepteze calea de la Huŝi spre Bǎrladū,

Maī mare spaīmǎ de cǎtū ǎntėiū aū avutū Alecsandru Vodǎ, dacǎ aū vėdutū glótǎ iar viindū dupė sine, ŝi in branīŝte, ŝi 'lū lǎsase ŝi Siimenīī, ŝi Copiīī den casǎ toŝi; ŝi dacǎ s'aū apropietū boierīī, le-aū ŝisū Alecsandru Vodǎ: «mė rogū pentru fiul meū, Radul Vodǎ, sē 'lū lǎsaŝi viū». Aū ŝisū Buhuŝ Vistėrnicul, sē n'aībǎ nice-o griǎǎ; sē nu gǎndėscǎ Mǎria Sa cǎ aū venitū cu rėū; numai, ŝėra poftesce pre Mǎria Sa sē mėrgǎ pren Bǎrladū spre Galaŝi, sē nu aducǎ vr'unū rėū asupra ŝėrei cu Tǎtariī. ŝi 'i-aū gīuratū sē n'aībǎ nice-o griǎǎ. ŝi aŝa aū primitū Alecsandru Vodǎ, pre unde va li voīa ŝėrei, pre acolo va merge; ŝi aū purcesū spre calea Bǎrladului; ŝi aū aŝeŝatū Siimenīī ŝi pre Copiīī ceī den casǎ, cariī ilū pǎrǎsise, iar pre lúngǎ Alecsandru Vodǎ, dǎndū 'i ŝi de boierī petrecėtori pǎnǎ la margine, la Galaŝi.

La Tecuci, aū eŝitū Costin Postelnicul de la Putna inainte 'i ŝi 'l-aū petrecutū cu cinste ŝi cu conace pǎnǎ in Galaŝi, plecǎndu-se, ca sē vie la impǎcǎcune cu boierīī, ŝi iar sē ŝi hie Domn in scaunū, luǎndū Costin Postelnicul asupra sa acea griǎǎ. Ce n'aū vrutū sē primascǎ nice cum Alecsandru Vodǎ; deacīī aū trecutū Dunǎrea pre la Galaŝi, ŝi aū mersū cu pace spre Impėrǎŝie.

CAP. XIII.

Pentru Barnovski Vodă, când 'l-au poftitü boierii și țera să vie den țera Leșescă la Domnie, și cum au peritü in Țarigrad.

Mântuindu-se boierii și țera de Alecsandru Vodă, au stätutü cu toții după alesul Domnului nou. Strigaü cu toții să ne hie Domnü Lupul Vasilie Vornicul; iusë, îi dau și legäturii cu tocmală, ce va lua den țeră; ce s'are lega pentru dării atunci la acelu alesü, ără mai multü să nu ia den țeră. Ce acele legäturii vedëndü Lupul Vasilie Vornicul, ori că vedea pre öre câți den capete că tragü spre Barnovscki Vodă, n'au primitü Domnia intr'acea dată, și au stätutü și elü la sfatul acela, să se trimiță in țera Leșescă la Barnovski Vodă să vie iar la scaunul țerei.

Ce nu era să trecă pre Barnovski Vodă, și sfârșirea ðilelorü trage cu deasila pre omü. Cätü au sositü boierii la Ustia, in țera Leșescă, unde era Barnovski Vodă, cu veste că țera ilü poftesce iar la Domnie, cu mare bucurie au primitü vestea aceea.

Nesciutorü gândul omenescü singurü de sine la ce merge și la ce tēmplări apoi sosesse. Indată au datü scire și la Craiü și la Domni de țera Leșescă, poftindü voie să mērgă la scaunul țerei cei de moșie; și indată s'au gätitü den Ustia, și au purcesü spre țeră; și la margine ilü așteptaü boierii și slujitorii cu mare bucurie.

Mai 'nainte de purcesul lui Barnovski Vodă den Ustia, unü Leav, megieșü de ai lui, totü-deauna ilü sfätuia să nu mērgă, să nu 'și deie viață föră grijă pe viață cu grijă și cu cumpēnă, arätändu'ï lunecöse lucrurile Domniei den Moldova subt Impărăție păgână; și ce i-ar lipsi, fiindü ca și unü Domnü in țera lorü, föră grijä, cu tēgurii și cu sate. Țera Barnovski Vodă să hie ðisü Leavului: *«Dulce este Domnia den Moldova»*. Țera Leavul cätre dēnsul: *«Erä și obeðile Turcesci äncă suntü grele»*. Apoi așa au eșitü cuvintele Leavului, cum au ðisü.

Cum au sositü Barnovski Vodă den țera Leșescă in Iași, cu bucuria tuturorü, au stätutü după gätirea de calea Țarigradului; că nu era altü miðlocü, ce numai să mērgă la Impărăție, să ia de acolo Domnia după sērutatul pólei Impărătesci. Sfätuiaü mulți in multe chipuri; și s'au cercatü și la Abaza Pașa de Silistra, ce n'au aflatü altü miðlocü, numai de mersü in Țarigrad. Și atunceași s'au tēmplatü de au chiematü Impărăția și pre Matei Vodă den țera Muntenescă la sērutatul pólei Impărăției, și după câte-va fapte și a lui Matei Vodă improtiva Impărăției, cu scosul lui Leon Vodă, și apoi a Radului Vodă, feciorul lui Alecsandru Vodă. Țera totü mai ușöre lucrurile lui Matei Vodă, că nu eșise intr'altă țeră, cum au eșitü Barnovski Vodă subt ascultarea altui stăpänü, Craifulü Leșescü.

Deci, pentru să aducă Turcii mai lesne pre Barnovski Vodă la mâna lor, pre Matei Vodă 'l-au pornit fără zăbavă cu stégă de Domnie în țera Munte-
nescă; ăra Barnovski Vodă n'au hălăduită de peire, precum vei afla scrisă la
rôndul seü.

Purces-ău Barnovski Vodă cu mulțime de boieri și fruntea Curții, preuți,
și călugeri, cu ună gândă și cu ună glasă cu toții, să se roge Impărăției să
le deie Domnă pre Barnovski Vodă, între cari era și Lupul Vasile Vornicu.
Ce, vedëndă că mulți sfătuău pre Barnovski Vodă să omöre pre Lupul, sci-
indă amestecăturile lui, și mergëndă Barnovski Vodă pre la Matei Vodă
pren București, ău stătută Lupul Vasile Vornicul, vedëndă că' este a merge-
re pre la Matei Vodă, care sciindă den Țarigrad tôte ămbletele lui, ău nevo-
ită cu tote mișlôcele să se întorcă inapoî în țeră, șicendă către Barnovski
Vodă că'lă voră gălcevi Grecii pentru morți ce ău făcută Greciloră, la scosul
lui Alexandru Vodă den scaună. Deci, Barnovski Vodă, ca ună Creștin ce era
la hire, 'l-au sloboșită. Ăra dacă s'ău adunată cu Matei Vodă, și ău oblicită
Matei Vodă că s'ău întorsă Lupul, îndată ău rēpedită după dēnsul s'ău în-
tôrcă. Ce se păzise bine cu mersul, Lupul Vasile, și nu 'l-au agunsă în cale;
și nice Barnovski Vodă avea putere să trimiță s'ăi facă vr'ună rău Lupului
Vornicului, nefindă încă Domnia dată de la Impărăție, și stândă de grija lu-
crurilor se.

De la Matei Vodă ău mersă Barnovski Vodă pre la Abaza Pașa, pen Silis-
tra. Cătă ău putută Matei Vodă ău luptată pentru dēnsul și la Abaza Pașa,
și la Pôrtă; și se arăta Abaza Pașa fôrte blândă, și cu cuvinte mângâlose; în-
să, Turcii cu săgeți de bumbacă ucidă pre ômeni; și loră le potă sluji aceste
cuvinte den Sfânta scriptură: «Muetu-s'ău cuvintele loră mai multă de cătă
untulă de lemnă, și acele suntă săgeți.»

Dacă ău sosită în Țarigrad, vedëndă Vizirul atâte glôte de țeră cu Bar-
novski Vodă, 'l-au învęțată să nu strige pentru Barnovski Vodă, ce să tacă,
și să se lase pre mila Impărăției, că' voră face perire. Ce gândindă boierii
cum că este agunsă Vizirul de la cine-va cu daruri, totă-deauna strigău, și
daă rēvașe la Vizirul, cum nu primescă pre altă; și se puneău toți cu glôte-
le la locuri ca acele să se vadă și de singură Impăratul. Și aceea apoî ău
māncată capul lui Barnovski Vodă, că pira de la neprietenii nu lipsia, mai a-
lesă de la Lupul Vasile Vornicul, pre la prietenii lui cu cărți de aice den țe-
ră, cum de'lă voră sloboși viă pre Barnovski Vodă, țera Moldovei va hi cu
Leși! una, că elă este ca o iscodă a Leșiloră. O, îndrăcite a voitorului de rău
veninuri, ce nu scornesce limba amară a neprietenului!

Acele adăogându-se la Impărăție asupra lui Barnovski Vodă, după fapta ce
i se prilejisă de eșisă în țera Leșescă, și Abaza Pașa încă era pirășă, și mai
alesă dila le lui cele sfērșite; la acea vreme și Căzaciă lovisă pre marea Négră;
număi ce s'ău alesă cu Sfatulă Impărăției să pără Barnovski Vodă.

Stătuse voia împărăției, pre toți căți venisă cu Barnovski Vodă, oră s'ăi puie
subt sabie, oră s'ăi deie la catargă. Ăra cine era capă legăi Turcesci, Muftiul,
n'ău vrută, ce ău șisă: «Ce' vinovată glôta? Capul să se pērădă, se voră po-
toli glôtele.»

Au priceputu Barnovski Vodă peirea sa cu câte-va zile mai 'nainte a cădere în închisóre (că'l'u închisese Vizirul cu poronca Impărăției): scrisese o carte la maică-sa aice în țără, care carte pren cuvintele lui s'au cunoscutu că era asupra morții acea scrisóre. Și așa, într'o zi 'l-au luatü de la Impărăție, și la vederea Divanului, privindü și singurü Impëratulü peirea lui pren ferëstră, 'i-au tăiatü capulü. Érä boferi, o șemă erau închiși, și așteptau și ey perireăș den césü în césü; érä alți boferi mai de glos și glótele ce erau, toți spăimați de grija morții, pren tóte unghiurile ascunși, au petrecutü câte-va zile cu mare grijă.

Nu putemü trece cu pomenirea nesce tēmplări ce s'au prilejitü în Țarigrad, după peirea acestui Domnū, care nu numai în țără aice, ce plinü până astăzi este Țarigradul pentru unü cal a lui Barnovski Vodă: ducēndu'lü la grajdurile Impărătesci, după peirea lui, într'aceeași zi s'au trāntitü calul la pământü, și în locü au muritü. Și a doa zi au arsü și Țarigradul nóptea, câte-va mi de case. Aceste cum s'au tēplatü atunci, cum și altă-dată se pôte tēmpla, ori că s'au mai tēplatü, ori că au arātatü Dumneđeü sânge nevinovatü: că era Barnovschi Vodă omü cu frica lui Dumneđeü, de carele mărturisla Toma Vornicul, fiindü Postelnicü alü doile la dēnsul, că în multe nopti 'l-au zāritü pren mieđul noptei ingenunchiatü înaintea icónei la rugă cu mare oserdie.

Era la hirea sa Barnovski Vodă fórtē trufașü, și la portul hañnelorü mândru; érä la inimă, fórtē dreptü, blāndü și nelacomü. Monastiri și biserici câte au făcutü în așa scurtă vreme, nici-unü Domnū n'au făcutü. Făcut-au alți Domni și mai multe, érä cu mai delungate vremi, unii în 40 de ani, alții în 20 de ani, éru elü în trei ani. Monastirea în orașü în Iași, ce se șice Sfânta Maria, și Hangul la munte, și Dragomirna la Sucévă o au sevērșitü, și au urzitü și Bārnova, pre numele său, în codru lūngă Iași, și au istovitü și biserica cea mare, în Liiov, în tērgul unde și chipul lui este scrisü. Cu tóte bunătățile era spre țără; érä de sine cu purtatul trebilorü Impărăției, pre mărturia a mulți boferi bētrāni, fórtē slabü. Se pomenesce den zilele lui și o iernă ce căduse în luna lui Mart, cărei ierni îi dicü: *Ierna lui Barnovski Vodă*, până astă-zi. Fost-au peirea lui Barnovski Vodă în anul 7141, Iunie.

Trupul lui, după peire, au státutü înaintea curții Impărăției până in-deseră, apoi au poroncitü Vizirul se slobódă pe unü boferü ce are fi fostü Kihăua lui. Decü, au sloboditü pre Costin, Postelnicul celü mare ce era pre atunci la Barnovski Vodă; au mersü și au luatü trupul d'înaintea curții Impărătesci, și 'l-au dusü la Patriarșie, și acolo pre scurtü, precum au lāsātü vremea de atunci, 'l-au astrucatü în Patriarșie întru aceeași nópte; apoi de acolo spunü se-i fie adusü ósele în țără Vasilie Vodă.

La sloboditul lui Costin Postelnicul den închisóre, dicü se hie întreatü céușil: «cu pază au fórá pază 'l-orü slobodi». Au đisü Kihăia Vizirului: «unde se fugă sērăcul?» Ce de atunci cei-alți boferi ce erau închiși, și cei ascunși, mai au apucatü la suflete cu nădejde de viață, dacă au vēđutü pre Costin că 'l-au lāsātü fórá pază se astruce ósele. Apoi a doua zi, dacă au vēđutü Kihăia Vizirului pre Costin Postelnicul, au đisü: «elü, sērăcul, au venitü ca óea singurü

la închisóre ; pasă la- cei- alți ; ve! eși și tu și ei.» Inchiși din boierî erau : Genge Logofetul, Bașotă Hatmanul, Cehan Vornicul, Roșca Visternicul și Costin Postelnicul.

A treia-đi după astrucatul lui Barnovski Vodă, într'o seră, trecuse Impăratul, Sultan Murat pe acea vreme, peste Boaz în ceea parte la Scudar, la primblare, și au întrebătu pre Vizirul : «*Așeđat-au Domnū la Moldova în locul ghiaurului ce au peritū ?*» răspuns-au Vizirul că încă n'au pusū Domnū, ce pre cine va hi voea Impărăției tale se va pune. «*Sē nu steie acca țēră fōră Domnū,*» i-au răspunsū Impăratul : «*Chlamă pre ghiauri ce suntū boierî acei țērî, și pre cine arū vrea ei sē-și alēđ Domnū, sē le hie datū.*» Deci, îndată, totū într'aceeași nópte, au trimisū Vizirul cu caicul la boierî unde erau închiși, și au luatū pe Costin Postelnicul iar, înspăimatū că-lū ducū nóptea sē-lū innece, orî sē-lū muncescă pentru averea lui Barnovski Vodă. Dacă 'l-au dusū înaintea Vizirului, i-au đisū : «*Ētă că Impăratul vē iértă capetele, și sunteți de acum slobođi, și sē mergeți sē vē alegeți Domnū pre cine veți pohti.*»

Intorsu-s'au Costin Postelnicul den spaimă, cu bucurie, de la Vizirul, la cei-alți boierî ce erau închiși, și le-au spusū vestea, și au slobođitū și pre cei-alți boierî de au mersū cu toți la unū locū, și îndată au stătu la sfatū cu toți și au alesū pre Moisei Vodă în locul lui Barnovski Vodă, cu a doa Domnie.

CAP. XIV.

Domnia a doa a lui Moisei Movilă Vodă.

Au mersū a doa đi toți boierî și glótele la gazda lui Moisei Vodă, și de acolo la saraturile Vizirului de au luatū caftan de Domnie, și fōră zăbavă au purcesū spre țēră, éră cu multe datorî făcute pentru chieltuéla ce s'au făcutū de asuprelele Turcilorū.

Nu eșta despre toți suspinul pentru mórtea lui Barnovski Vodă ; ce toți bănuiau pre Lupul Vasilie Vornicul, a căruia tóte pîrele se oblicise. Deci, încă de pre cale au alesū Moisei Vodă pre Cehan Vornicul, și pre Roșca Visternicul, și pre Banul sē vie înainte sē prinđă pre Vasilie Lupul Vornicul. Ce, precum era paza acestora ce mergeau sē-lū prinđă, cu multū mai mare pază avea elū, și mai meșterū și mai cu pază, avēndū scire de tóte căte i se gătise. Au fugitū den Iași, și în câte-va đile au fostū tupilatū pen păduri, aice în țēră ; apoi, pren țera Muntenescă au trecutū la Țarigrad în chipū de neguțitorū. Éră casei lui, și mumei lui, și sororilorū lui ce au avutū, dacă au venitū Moisei Vodă în scaunū, nice o nevoie nu le-au făcutū ; ce încă socotința au avutū gupăneșă și Coconiū lui de Moisei Vodă ; de care lucru se cunoșce hirea creștinescă a lui Moisei Vodă, măcar că scia că îndată ce au mersū Lupul Vasilie Vornicul la Țarigrad, âmbă pentru Domnie.

În cale încă hiindū Moisei Vodă, éră lui Abaza Pașă venise poroncă ca sē se gătescă asupra Leșilorū, cariū așa supusese pre Muscali, câtū Craiul Le-

șescă, Vladislav, nu mai eșia den țerile Moscului cu oșți; și perduse tótă puterea Moscaliș, de a stare împotiva Leșilor cu oșți; și până in Stolița Moscului ținea cetățile Leșii, și mulți den capitele Moscalilor primise să hie Craiul Leșescă și la dênșii Impăratu.

Deci, trimisese Moscaliș solū la Turci, gîruindu-le Cazanul și Azderhanul, doē țeri Tătăresci, cari și acmu le ținū subt mâna lorū Moscaliș, numai să le dea agiutorū împotiva Leșilor; și le-au datū agiutorū atunceși, orînduindū pre Abaza Pașă cu tôte oștile Turcesci, câte suntū den Buda până in Nistru și țerile amêdoē, țera nōstră și țera Muntenescă, și pre Tătari. Și ântêiū ordele lui Cantemir au lovitū cu trecêtoera Nistrului la Hrințucū, mai giosū de Hotin, in țera Leșescă, și robisē Podolia; și cu multū plean întorcōndu-se, i-au gōnitū Conet-Polski Hatmanul, carele era lăsatū aice pre margine de Craiul pentru paza despre aceste părți; și au agiunsū pre Tătari aice in țera, pre lūngă Prutū, dreptū Cornul lui Sasū; și lovindu'ī, au scosū toți robii ce luase, și mulți Tătari au peritū.

In anul 7141, in luna lui August, au intratū Moisei Vodă in Iași, la scaunū; și bine încă neaședatū, la alū doile anū, 7142, au intratū Abaza Pașă cu oști in țera, cu care și Moisei Vodă d'împreună cu oștile țerei au purcesū spre țera Leșescă; și au pusū tabēra Abaza Pașă pre Nistru, unde cade apa Cameniței in Nistru.

Puterea Leșilor tótă era cu Craiul asupra Moscului; ce câtū au pututū strînge ôste, Conet-Polski Hatmanul, Leșescă și Căzăcescă, ca 11,000 de ômeni, au pusū și elū tabēra despre capiștea Armenescă. Eră Abaza Pașă, lăsândū tabēra pre Nistru dencōce, precum s'au pomenitū, singur cu tôte oștile gata de rēsboiū, au trecutū Nistrul, și au mersū dreptū asupra taberei Leșesci, avēndū cu sine de tôte oștile, cu Turci, cu Tătari, cu Moldoveni și cu Munteni, cu Matei Vodă, ca la 30,000 de ômeni de rēsboiū.

Leșii grijise șanșurile bine cu puscī și cu pedestrime, și au eșitū și ei cālărime den-afară de șanșuri. Au datū năvală Turci cu mișlocul oștili fôrte tare, și aripa den dirēpta a Tătărilor, până s'au amestecatū cu cālărimea Leșilor; eră aripa den a stînga a Domnilorū, orī nedepriusē hirea țerilorū acestora la focū, orī nu'ī trăgea inima pre Munteni și pre al nostri să mērgă creștinū asupra de creștinū, au stătutū mai slabū. Eră și Turci cu Tătari n'au zăbăvitū multū apropiēși de șanșurile Leșilor, pentru focul care da fôrte desū cu môrte in Turci și Tătari; ce s'au datū și ei înapoi; și s'au mutatū Abaza Pașă cu tótă ôstea despre o vale, ce este aprōpe de Cameniță, anume Mucșă; și iar au tocmitū ôstea. Și îndată Turci cu sabiile smulte asupra Moldovenilor și a Muntenilor să mērgă de frica lorū la năvală; și așa au datū Abaza Pașă alū doile rōndū cu tôte oștile năvală asupra Leșilor, și înfrînsese o rōtă de Leși. Ce, le-au eșitū alte rōte in sprijinēlă, și nimicū n'au isprăvitū nice cu a doa năvală, ca să pōtă sparge tabēra Leșescă.

Stătut-au rēsboiul peste vreme de chindie; și se miraū Domniū cu ce mișlocū arū face spaimă de la Cameniță lui Abaza Pașă, care vrea elū să ia tabēra Leșescă, pusă la unū locū ca acela și subt o cetate ca aceea, ce nice nu era putință. Ce au făcutū veste pen nesce cālărași cum că au datū cālărași

de nesce oști Căzăcesci, viindü cu tabëra legată despre Nădoborü, viitóre in-tr'agiutoru Leșilorü; și den cuvëntü in cuvëntü aü înțelesü Abaza Pașa veste a ceea; și vrëndü sê scie cu adevëratü, și întrebändü pre Moisei Vodă, aü adusü pre călărași inaintea lui Abaza Pașa, însê invëțași sê adevërescă lucrul cum este așa, și cum aü vëdütü cu ochii lorü, peste pădurea Nădoborului, öste. Aü stätütü in gânduri îndată Abaza Pașa, de purcesü spre tabëra sa, spre Nistru, vëdëndü că nu are ce face și oștii Leșesci, și socotindü și rëcéla acestorü doê țeri la bătae, și aü purcesü intr'aceeași ți cu nôptea înapoi.

Leși cu bucurie că s'aü mântulü de neprietenü, n'aü gonitü, ce aü stätütü pre locü, pădindu'si tabëra lorü. Èrä Abaza Pașa, sê nu se întörcă de totü förä veste, înțelegëndü de unü tërgușorü Leșescü lüngä Nistru, de giosü de Cameniță, anume Studenița, aü purcesü asupra aceluï tërgușorü, la care pușini haïducü eraü de paza cetăței; cea-altă glötă, totü țëränime, bejenitü de pen pre-giurü. Apäratu-s'aü in doê țile tërgul, èrä spre a triea ți haïducii aü fugitü cu nôpțe spre Cameniță; apoi tötă țëränimea câtă era strinsă acolea aü cădütü in robie la Turci și la Tătari. Acolo, la năvală, aü căutatü și a lorü nostri a mergere; èrä totuși aü datü scire haïducilorü sê fugă sê nu perä.

Mare veste silia Abaza Pașa sê facä Studeniței: și ce aü fostü ömenii mai frunte, i-aü alesü și i-aü trimisü la Impërăție, scornindu-le nume de ömeni mari den țera Leșescă; și o fată ce se prilejisë între röbe, förte iscusită de trupü, aü trimis-o la Impërăție, făcëndü veste că este fața Hatmanului Leșescü.

S'aü întorsü dupë acea isbändä Abaza Pașa spre Dunäre, cu gândü förte rëü și pre Domni și pre boieri, pentru înșelăciunea ce s'aü aflatü mai apoi; că ce aü scornitü pentru Căzacü la Nădobor n'aü fostü nimicä. Și dacä aü sositü aice in Iași, aü descălecatü cu corturile in șesü, despre monastirea Balicäi, și a doa ți era aședatä cu gândul lui sê prindä pre toți boierii, s'ëi puie in obedü, s'ëi ia cu sine, sê se plätëscä la Impërăție de ponoslu, că i-aü fostü țerile aceste de smintelä. Ce unü turcü orbü de unü ochiü, prietenul lui Costin Hatmanul, aü descoperitü gândul lui Abaza Pașa, și aü fugitü in nôptea aceea boierii, câtü până in çiuä aü agfunsü la monastirea Pobrota.

A doa ți Abaza Pașa aü strinsü pre Moisei Vodă pentru boieri; èrä Matei Vodă hiindu'i cirëcü, prea lesne 'și-aü tocmitü lucrurile la dënsul. Dat-aü sëmă Moisei Vodă pentru boieri că s'aü dusü pentru graba birului, întârșietü hiindü birul. Èrä alții șoptläu lui Abaza Pașa că s'aü dusü boierii la Leși, s'ëi pornëscä sê vie in urma lui. Și așa s'aü sfërșitü venirea lui Abaza Pașa asupra Leșilorü; in anul ce scrie mai sus, 7142, tómna, la Noemvrie, aü trecutü Dunärea înapoi la scaunul sëu.

Și câtü s'aü aședatü, nu pärășia a pîrire pre Domni, ales pre Moisei Vodă, pentru boieri. Și pentru pîra lui n'aü putütü in-delungü domni Moisei Vodă, ales fiindü acolo și Lupul Vasile Vornicul, cunoscutü de mai nainte lui Abaza Pașa. Domnit-aü Moisei Vodă, dupë Abaza Pașa, numai peste Iernä, èrä primăvara i-aü venitü mazilia, și s'aü datü Domnia Lupului Vasile Vornicul, de Sultan Murat. Èrä Moisei Vodă, dupë mazilia sa, sätul de binele Turcilorü, aü trecutü in țera Leșescă, petrecütü de câți-va boieri până la margine; unde'si

apoi, după câți-va ani petrecându în odihnă cu ocini în țera Leșescă, și cinste de la Leși, 'și-a' s'evârșit' viața pe vreme Domniei Dabijăi Vodă.

CAP. XV.

Domnia lui Vasilie Vodă.

Fericită Domnia lui Vasilie Vodă, in care, de au fostu cândva această țără in totu binele, cu bișugă, și plină de totă averea, cu mare fericie, și trăgănată până la 19 ani, în zilele acestei Domnii. Au fostu in anii de'nteiu cu prepusurî pentru nepace, iar între Leși și între Turci; érá apoi, după trei ani, deșchiđendu 'și calea Impărăția Turcului, cu Sultan Murat, asupra Persului, pentru Vavilon (Bagdad), aice aceste părți la mare pace și liniște erau.

Domnia cum s'au prilejitu de au luat'o Vasilie Vodă, s'au pomenitu la Domnia lui Moisei Vodă, in Capul XIV, cum au fugitu Vasilie Vodă de frica lui Moisei Vodă, de aicea din țără la Țarigrad; și acolo, cunoscutu hiindü la câțiva den Capete, și mai vartosu la Abaza Pașa, care era părășu lui Moisei Vodă, și mai multu cu nevoința aceluia i-au datu Sultan Murat Domnia

Dacă au luatü Domnia, n'au vrutu să hie nemulțamitorü lui Moisei Vodă, pentru binele că făcuse casei lui; au scrisü carte la Moisei Vodă cu mare mulțamită pentru ómenii sei, că ei n'au avutu nice o nevoie; și lăsându'lü in vole, unde are vrea să mérgă, ori spre ce parte, volnicü fórá de nice o grijă să hie; și sfătuindu'lü să nu vie la Țarigrad, pentru multe datorii ce avea Moisei Vodă in Țarigrad; și să nu bănuéscă căci s'au prilegitu, așa hiindü aceste lucruri, ales a Domnilorü, subt orónduiala lui Dumneđeu, fórá care nu este Domnie.

Dupé această țeremonie, au purcesü Vasilie Vodă den Țarigrad cu Domnie in țără, in anul 7142; érá Moisei Vodă strénsü cu casa lui și cu Costin Hatmanul din boierü, au trecutü in țera Leșescă.

Abaza Pașa iar se gătia cu mare putere asupra Leșilorü, s'și tocméscă lucrurile a răsboiului celui de'nteiü care făcuse asupra lui Coneț-Polski, la Camenița, până n'are oblici Impărăția că in róndul d'ánteiü n'au lucratü atăta câtü da sémă la Impărăție; și îndemna pe Impărăție iar asupra Leșilorü; și staré de față și Solii Moskicesci la Țarigrad, nevoindü cu mare fágăduință Impărăției, de Cazan și de Azderhan, să hie a Turcilorü; și numai ce aștepta și Vasilie Vodă, neaședatü bine la Domnie s'și vie poroncă de gătire de óste, iar ca și lui Moisei Vodă.

Érá și solü Leșescü den țera Moskicescă, pornitu de Craiul Leșescü la Impărăție, anume Trăbinski, pre carele (dándü veste Craiului Coneț-Polski Hatmanul că vine Abaza Pașa asupra lui cu oști Turcesci) 'l-au trimisü Craiul la Impărăție întrebándü ce pricină are hi stricăciunei de pace ce era legată cu Sultan Osman la Hotin; și au trecutü solul acela pren țără, curând in urma lui Abaza Pașa, in zilele lui Moisei Vodă. Ce oblicindü Abaza Pașa, au tri-

visu de l-au opritu la Pravadia, silindu-lu s'și dea solia la densus, temându-se să nu se oblicescă de'ntru elu acea cale a lui cum au fostu. Ce, nevrându solul s'și dea solia, și răspundendu'i cum că este trimisū la singurā Impărăția, nu la unul den Pași, l-au opritu câtăva vreme. Ce solul au silitu de sine de au datu scire la Pörtă că este opritu; și au venitū poroncă la Abaza Pașa s'lu slobodē; și numai ce i-au căutatū a'lu slobodire. Eră așa'i stricasē lucrurile solului la Impărăție, câtū nice o cinste n'au avutū care se cade solilorū; și l-au pornitū cu răspunsū de scārbă inapoī fōră zābavă, și anume sē hie gata Crăia Leșescă iar de sfadă.

Acelū răspunsū alū Turcilorū dacā au agiunsū la Craiul, in țera Moskicescă, că totū in țera Moscului era cu oști, și dāndu'i scire de la margine iar de gătirea Turcilorū, deci, numai ce au căutatū lui Craiul a stare la tocmală cu Moscul, și îndată lāsāndū tōte într'o parte, au legatū cu Moscalii pace, cu câte-va orașe luate de la Moscali in partea Leșilorū; s'au întorsū Craiul la Varșav, și îndată au stātutū la Seim de gătire asupra Turcilorū.

Ințelegēndū Turcii că au făcutū pace Leșii cu Moscul, și mai adevēratū den Solii Moskicesci, și era și de la Turci solū la Mosk, întārindu'i improtiva Leșilorū, și de aice den țerā de la Vasilie Vodă, avēndū scire, au pornitū pre solii Moskicesci cu scārbă, pentru ne starea lorū la cuvēntū; și au trimisū solū și la Craiul Leșescū pentru inoirea păcei, anume pre-Șahān Aga, unulū den Agii Divanului, avēndū și cu Cazālbașii amestecare începutā pentru Bagdad, s'au Vavilonul, Impărăția Turcului.

Pornite oștile Leșesci au aflatū Șahān Aga spre Cameniță, și pre singurū Craiul, aprōpe de Varșav, in tabēră; răspundēndū lui Șahān Aga solului Turcescū, Craiul, cu scārbă, pentru stricarea și călcarea păcei, carea cu atāte giurāmēnturi s'au făcutū la Hotin, cu Sultan Osman; și între ațelū solū câteva conace au mersū spre Cameniță cu oștile; și cu acestū răspunsū au pornitū pre solul Turcescū, carele da tōtā vina pre Abaza Pașa, și cum că este gata de perire pentru acele fapte.

Fost'au acēstā clătire a Leșilorū in anul 7143, care oști mai mari și mai bine grijite nu se pomenescū in tōtā cronica Leșescă. Ținū minte omeni bētrāni, cari spunū că agiungea tabēra de subț tērgul Cameniței până la unū copaciū la cāmpū, mai multū de o milă mare de locū; că oștile eraū gata cele ce au fostū asupra Moscului, și plină țera Leșescă pre acele vremi de mulțime de omeni. Eră până a sosire Craiul Leșescū la Cameniță, Coneț-Polski Hatmanul sosisē cu o sēmă de oști subț Cameniță; și veniau cārți pren Vasilie Vodă de la Vizirul Murtaza Pașa pentru pace, adevērindū lui Koneț-Polski că acea călcare de pace ce au făcutū Abaza Pașa va plăti-o cu capul, ca unū călcătorū de pace, câte fōră scirea Impărăției au făcutū așa. Și așa omorindū Impărăția pre Abaza Pașa, zugrumatū, s'au rēschiratū și gătirea Leșilorū in vēntū, hiindū supērați și slujitorii lorū de atāta vreme cu oștile la Moscul; și au stātutū pace iar între Leși și între Turci, cu inoirea legăturilor de la Sultan Osman, adāogāndū și acēstā legătură între sine, pentru Tātari, sē nu locuiescā in Bugēgū. Omū, Abaza Pașa, vestitū cu rēsbōite asupra Persului, și oștēnū dreptū.

La anul după acesta, au purcesu Sultan Murat cu mare gătire asupra Persului, și într'acelu anu au luatü de la Perși cetatea anume Răvanul; care apoi, când s'au întorsu înapoi Sultan Murat la Țarigrad, iar o au luatü Căzälbașii înapoi.

Érä Vasilie Vodă domnia cu mare liniște și cu pace, fără grijă țera de tóte părțile; staü toți de negușitorii și de agonisite; însă, lăcomia nice atuncea nu lipsia cu dări grele; ce avëndü locuitorii țerei vreme de agonisită, biruiaü tóte acele greutăți despre Domnie.

În țera Unguréscă erau mari amestecături între Racoți și între Betlem Istfan, feciorul lui Betlem Gabăr, pentru Domnia Ardélului. Ce au căutatü a dare locü Domniei aceea Betlem Istfan, lui Racoți, neputëndü a luare agiutorü de la Impărăția Turcului, pentru gătirea lui Sultan Murat iar asupra Persului.

În anul 7145, se rădicase Căzaciü cu Pavilük, Hatmanul lorü, asupra Leșilor, pentru oprire de pre marea Négră; pre cariü Potočki, Hatmanul Leșescü celü de câmpü, i-au lovitü; și închidëndu-le tabëra, au datü Kăzaciü viu pre Pavilük, Hatmanul lorü; și în anul acesta au făcutü Leșii o cetate, anume Kodacul, pre Nipru, la pragul celü d'ântëü a Nipurului, oprindü pre Căzaciü să nu âmble pre marea Négră, stricândü pacea cu Turciü, care oprélă a lorü au rësufatü spre marea püstietate Crăiei Leșesci, cu Hmil, Hatmanul Căzăcescü.

Totü în acelașü anü Cantemir Pașa cu ordele sele, peste voia Hatmanului, au eșitü den Crimü, și s'au așezatü iar în Bugégü; care lucru nesuferindü Hanul, și mergëndü dodeială și de la Leși, cariü legase a- doa legătură, pre Coneț-Polski cu Mustafa Pașa Vizirul, să nu hie slobođi Tătarii a locuire în Bugégü, făcëndü dodeială Crăiei lorü. Au eșitü poroncă la Hanul și la Vasilie Vodă, Domnul țerei nóstre, și la Matei Vodă, Domnul Muntenescü, să mERGă cu Hanul asupra lui Cantemir. Decü, au venitü Hanul cu oști, și au purcesü și Domniü cu âmbe țerile asupra lui Cantemir; care, temëndu-se de Hanul, au fugitü în Țarigrad; érä ordele lui le-au luatü Hanul cu sine la Crimü; și de pira Hanului au peritü și Cantemir, zugrumatü, în Țarigrad.

Dupë ce au pornitü den Bugégü, Hanul, pre Tătarii au lăsatü pre doi Sultanü, frați ai sei, să vie cu dênșii; érä elü au purcesü spre Crimü înainte. Érä când au fostü la trecëtorea Nipurului, s'au răcicatu Nohaiü, și au lovitü föră-veste pre Sultanü, și i-au omoritü pre amëndoi; și după acéstă faptă, au purcesü cu coșurile sele spre țera Leșescă, pohtindü de la Leși locü să se așede subt ascultarea lor. Âmblau pre la tERGuri și pre sate, toți câte cu o cruce de lemnü la peptü, semnü de închinăciune. Ce Leși așa locü deșertü föră ómeni, mai în lăuntruul țerei sele, neavëndü, le-au datü câmpii pre Nipru, între Crilav și între Codin; și erau aprópe de 20,000 de Nohai, órda aceea.

Care lucru înțelegëndü Impărăția Turcului, iar, cu a doa órá, au pornitü cățiva Pași în prejma lorü, la anul după scosul lui Cantemir Pașa den Bugégü; și i-au venitü poroncă și lui Vasilie Vodă și lui Matei Vodă să margă să se împreune cu Pașii asupra Nohailorü. Decü, de isnóvă au purcesü Vasilie Vodă cu oști, alü doile róndü, la cetatea Albă, la adunarea Pașilorü; érä Matei Vodă au venitü până la marginea țerei sele; și de acolo au pornitü unü Sardarü alü seü cu oști, érä elü s'a făcutü bolnavü și s'au întorsü ina-

poi. Era și Vasilie Vodă și Pașii föră zăbavă s'au întorsu de la cetatea Albă inapoî; că pre Tătari îi trăsese Hanul cu blândețe și cu făgăduință de ertare pentru mórtea Sultanilor; și'î trecuse Niprul, pre unî in Crimü, era pre alții i-au aședatü in câmpii Donului. Era mórtea Sultanilor, mai pre urmă, totü n'au lăsatü Hanul nerëscumpërată. Ce câți erau den sângele lui Cantemir, mai capete, intru una de ðile, cu meștersugü i-au împărțitü: pre unî, la o sémă den Agiü curții sele, la ospëțü; pre alții, la masa sa oprindu'î; și la acela ospëțü pre toți i-au omoritü câți erau Cantemiresci mai de frunte; și de atunci s'au stinsü acelu némü la dënșii, carii erau mai de frunte de cât tóte órdele, precum pre aceste vremi suntü Șirenescii. Unul den Cantemiresci, a-nume Azamet Mărzea, pre care și eu 'l-am apucatü Dvorén la Craiul Leșescü. Vladislav, neprilejindu-se la acelu ospëțü ce făcuse Hanul, aü scăpatü den Crimü in țera Leșescă, și slujia la Craiul Leșescü între Dvorenî, și avea la Craiü léfă.

Intr'acestü anü, aü luatü Căzaciü Donului Azacul, cetate Tătărăscă, pre apa Donului, care apoi o aü dat-o de bună voie Moscul Turcilorü inapoî. I-sariü aü âmblatü la acestü mișlocü pentru acea cetate la Mosk; omü, pre acele vremi aicea in țeră vestitü cu neguțatorie in țeră Moskicescă.

Era întorsul lui Matei Vodă de la margine, mergëndü alü doile rëndü la Cetatea Albă, n'au fostü föră pricină. Ce avëndü mare neprietenie Matei Vodă cu Vasilie Vodă, de'ndată ce aü stätutü Vasilie Vodă la Domnie, făcuse multe amestecături pre acele vremi la Pașa de Silistra. Decî, s'au temutü Matei Vodă a mergere, pentru acele amestecături, ce'lü amestecase Vasilie Vodă la Pașa; ce, precum s'au pomenitü mai sus, aü trimisü óste, și s'au întorsü la scaunulü seü.

Era la Impërăția lui Șultan Murat, pre acele vremi, tóte trebile și lucrurile Impërăției pre doi ómenî, carii erau Musaipi lui Șultan Murat: unul, Silihtar, ce era in lăuntru, care slujbă este de Impërăție fórte aprópe, adecă Spatar, ce pórtă spata saü buzduganul dupë Impëratul; alü doile, Căzlar Aga, care este peste tótă casa Impëratescă, și pre fete mai mare. Acesti doi purtau tóte trebile Impërăției. Viziria inaintea lorü era fórte slabă; când se aduna Vizirul cu unul de aceia, spunü că le sëruta póla hainelorü.

Decî, pre unul den acele capete la Impërăție, pre Silihtar Pașa, îlü cuprlnsese Matei Vodă cu dările, era pre Căzlar Aga, Vasilie Vodă; și eșiau isprăvi de la Impërăție și lui Matei Vodă și lui Vasilie Vodă, pren chipurile mai sus pomenite. Covërșla cu atăta Matei Vodă pre Vasilie Vodă, că Matei Vodă avea și cu megieșii mari prietenie, ales cu Ungurii; era Vasilie Vodă nice cu unü megieșü, precum amü apucatü și noi acea Domnie, viață bună n'au avutü, den nebăgare de sémă cu nime den megieși.

O, nesătiósă hirea Domnilor spre lățire și avuție órbă! pre câtü se mai adaoage, pre atăta rävnesce! Pohtele Domnilorü și Impërațilorü n'au hotarü; avëndü multü, cum n'are avea nimică le pare; pre câtü le dá Dumneđeü nu se satură; avëndü Domnie, cinste și mai mare și mai late țeri pohtescü. *Deh Derviş, derchilimi auhuzbecdä, vedu patişah derichilimi, nechin uccecdä*: adecă, dece Derviși pe unü covorü potü încäpe, era doi Impërați intr'o țeră nu încapü.

Avându țeră, și țera altuia a o cuprinde, cască; și așa, lăcomindū la a altuia, sosescū de perdū și alū seū. Multe Impărății in lume, vrëndū se efe alte țeri, s'aū stînsū pre sine. Așa s'aū stînsū Impărăția lui Darie Impăratū de Alecsandru Macedon: vrëndū se supue țerile Grecesci și tótă Macedonia, Darie aū stînsū Impărăția sa, de aū cădută pre mânele lui Alexandru Macedon-Așe și Impărăția Cartagenii, vrëndū se supue Rômul, aū cădută in robia Rôm-lenilorū. Așa Fir Impăratū, vrëndū se ia Italia, aū perdutū țerile sele. Așa și Mihai Vodă, vrëndū se hie Craiū la Unguri, aū perdutū și Domnia țerei Muntenesci.

Așa și Vasilie Vodă, avëndū fericită vreme, in pace de tóte părțile, că și țera nu era nice cu o datorie îngreuetă, fōră nice o dodeală despre Turci, cari aveau începută sfadă cu Persii și într'acele părți staū cu valuri, aū începutū sfadă cu Matei Vodă, Domnul Muntenescū, pentru Domnia acei țeri: orī că nu'lū încăpea Moldova, ca pre unū omū cu hirea înaltă, și Impărătescă mai multū, de câtū Domnescă; orī că silia se vedă pre fiul seū, Ión Vodă, eșitū la Domnie. care hire aū părinții spre feciorii lorū, se'l vedă in viața lorū eșii la cinste: Domni, la Domnie pre feciorii lorū se'l vedă pohtescū; boțerii, la hoțerii; slujitorul se bucură se'si vedă de slujitorie pre feciorul seū harnicū; pământénul, de hrana pământului pre feciorul seū destoinicū pohtesc se'lū vedă; orī că 'l-aū indemnatū pre Vasilie Vodă marea netocmală și neprietenie ce avea mai de-demultū, încă den boțeria sa: scosese Domnia de la Impărăție prin mișlocul lui Căzlar Aga și a Pașii de Silistra, fițului seū, lui Ión Vodă, in țera Muntenescă.

Prostatecū ținea Vasilie Vodă pre Matei Vodă. Decī, avëndū și pre Vizirul in partea sa, aū făcutū oști de țeră, și aū purcesū in țera Muntenescă asupra lui Matei Vodă, lăsândū aicea in scaunū pre fiul seū Ión Vodă; éra singurū Vasilie Vodă aū intratū cu oști in țera Muntenescă, cu scirea Vizirului și a Pașei de Silistra; oști avea câte-va, éra totū de țeră, și lefecii, și acea-altă óste, fōră puținii sêrbī ce avea in léfă cālări.

Éra și Matei Vodă, Domnul țerei Muntenesci, nu dormia; ce, apêrândū alū seū, avea oști și streine și de țera sa, alesū pedestrime; fie când avea câte 1000 in léfă, fōră dărăbani de țeră, și cālări de ai noștri Moldoveni, acolo merși in léfă, cărora era numele Levinii; și Leși cālări ținea pururea câte 200; și deosêbi, Unguri cālări; și dedesē scire și la arcalele sele, ce avea la Impărăție, de sila ce'l făcea Vasilie Vodă. Decī, cu mișlόμεle lui Silihtar Pașa bine n'aū intratū Vasilie Vodă in țera Muntenescă, la o apă ce se chiamă Rômna, 'l-aū întimpinatū unū céușū de la Impărăție, cu poroncă numai se se întórcă Vasilie Vodă inapoī; și in urma céușului aū sositū și o sémă de oști de a lui Matei Vodă.

Numai ce aū căutatū lui Vasilie Vodă a se întórcere inapoī, vedëndū cartea Impărătescă; și cine era Sultan Murat, nu era de a șuguire cu elū. Decī, purceđendū inapoī Vasilie Vodă, se simetisē Muntenii, și in chipul gónei se goniască pre oștile lui Vasilie Vodă, lovise in códa oștil; ce apoī s'aū întorsū inapoī oștile de țeră, și singurū Vasilie Vodă, și aū infrintū pre Muntenii, și aū prinsū câțiva vii, și aū și peritū câțiva den Muntenii.

Vasilie Vodă, după aceea, îndată aș eșitū din țera Muntenescă, plinindū poronca Impērătescă; și ședēndū câteva zile la Ploscuțeni, de acolo aș pornitū pre cēușul celū Impērătescū, ără elū aș venitū în scaunū.

Era pre acele vremi Vizir anume Tabani Buŭuk, carele ținea cu Vasilie Vodă, și Pașa de Silistra iar așa; și numai sē scōță pre Matei Vodă, se pusese cu tōtă voia; și fōră scirea Impērătescă eșiau isprăvi de la Vizirul de domnia țerei Muntenesci lui Ión Vodă, feciorul lui Vasilie Vodă; cum și atunci, dacā aș veđutū Vizirul împiedecate isprăvile d'ântēiū de Silihtarul, aș făcutū altele la singurū Pașa de Silistra, sē ducā elū singurū pre feciorul lui Vasilie Vodă în scaunul țerei Muntenesci; care lucru, apoi, aș mīncatū capulū Vizirului, oblicindū Impērēția, pre Silihtarul, rēsbōiele și vērșările de sānge între Domni, de unde se pogōrā. Nice te mira cum de aș pututū Domniū āmbra în zarve fōră scirea Impērăției, și ales la unū Impērātū leū ca acela; decī, sē scīi cā țerile aceste pre atunci nu erau așa supuse, ce într'altā voie veghetā; și se temeau Turciū sē nu se deie țera Moldovei în partea Leșilorū, cariū erau pre acele vremi fōrte tari, cātū se siea Impērăția de sfada Leșilorū; și ales atunce, avēndū începutū și rēșboiul cu Perșii, precum ți s'au pomenitū. Ce erau bucuroși cā se sfādiaū aceste țeri între sine, și poți pricepe și pre Domniile aceste așa de îndelungate: 19 ani Vasilie Vodă Domnū, ără Matei Vodă până la mōrte, aproape de 30 de ani, la Domnie. Alte vacuri socotesce țerilorū acestora pre atunci.

Când aș trimisū Vasile Vodă pre fiulū seū, Ión Vodă, la Pașa de Silistra, sē'lū ducā la Domnia țerei Muntenesci.

Cu a doa ispravā de Domnia țerei Muntenesci, aș socotitū Vasilie Vodă cu altā cale; avēndū aice și de la Vizirul scire, aș pornitū pre Ión Vodă la Pașa de Silistra, cu câți-va boierī, sē'lū ducā Pașa la scaunul țerei Muntenesci; și trimisese înainte la Pașa pre Enachi Catargiul, Vel Postelnicū. sē mai întărăscā lucrurile până va veni Ión Vodă. Ședēndū acolo Pașa, Catargiul așteptāndū pre Ión Vodă, aș simțitū lucrurile într'altū chipū, cālū agtunsese pre Pașa alte poronci Impērătesci, prin Silihtarul, și unsese osia la Pașa și Matei Vodă. Decī, vēđēndū Catargiul lucrurile într'altū chipū, și aș mirositū cum cātū are sosi Ión Vodă la Pașa va sē'lū oprēscā și sē'lū trimiță la Impērăție, dat-aș Catargiul scire la boierii ce erau pre lūngā Ión Vodă, aproape de Dristor, la unū satū; și îndată s'au întorsū Ión Vodă, cam cu fuga, de grija Pașei; și așa aș eșitū și a doua ispitā pentru Domnia țerei Muntenesci.

Alu doile rîndu aŭ mersu Vasilie Vodă cu oști asupra luŭ Matei Vodă in țera Muntenescă până la Praova.

Ēră nice cu atăta nu s'aŭ lăsatu Vasilie Vodă; ce, îndemnatu și de Vizirul, și ca o nimică socotindū a călcare pre Matei Vodă, iar aŭ strânsu oști, cu mai bună gătire, pedestrime și cu puscă, și iar aŭ purcesu in țera Muntenescă asupra luŭ Matei Vodă; și cu aceea nebăgare de sémă de Matei Vodă, câtu aice in locul seŭ pusesē Domnū pre fitul seŭ, Ión Vodă, in scaunul țerei, cu boierī, cu Ispravnicī, cu Domnie deplină, țindu ca in palmă domnia țerei Muntenescī. Ēră lunecose lucrările rēsbóielorū, și in puterea luŭ Dumneđeu mai multu staū. Nicī-unū neprietenū, câtu de slabū fie, cum se nu'lū ție nime, nice'lū ținū oștenī ceŭ drepti; și bine aŭ ăisū unul: rēsbóiele in clipala ochiului staū; că atăta era numai, seŭ eŭ acela rēsbóiu Vasilie Vodă, și se se așede in Domnia țerei Romănescī. Ēră róta lumei nu'ī așa cum gândesce omul; ce, in cursul seŭ se întorce.

De care silă n'aŭ mai pututu Silihtarul a trimitere alte isprăvi luŭ Matei Vodă, se nu se descopere de totū cu âmbletele împrotiva Vizirului, se se rē-sae ceva Impărăției cu scărba in partea sa; că alesu la Turci, fórte cu sieală suntū tóte; și cu mare meștersugū, și taină, strică unul altuia, când va unul pre altul se'lū surpe; că se pírescă la vederea, sie'și strică, cine începe pira. De multe ori cu lauda pre neprietenul seŭ mai curēnd pogóră; și ales subt Impărăția luŭ Sultan Murat, cu mare sieală erau toți. Ēră tot-deauna trimitea Silihtarul pren taină la Matei Vodă, îmbărbătându'lū se stea împrotiva luŭ Vasilie Vodă se'lū bată; éră pentru scărba Impărătescă se nu pórtē grijē, că este grija luŭ. Decī, și Matei Vodă 'și-aŭ strânsu óstea tótă; și vedēndū pre Vasilie Vodă că trage oști spre Bucurescī, nu spre Tērgoviște, aŭ pogoritū și elū cu oști spre Bucurescī.

Vasilie Vodă, dacă aŭ sositū la Praova, la satū la Ojogenī, sciindū den limbī de gătirea luŭ Matei Vodă împrotiva sa, și cu oști câteva, și strēine și de țéră, aŭ făcutū sfatū acolo la Ojogenī, socotindū și trecētorile apelorū, și locuri închise cu păduri den tóte părțile, și băhnișuri; înțelegēndū pre Matei Vodă că anume la locurile acele pohtesce se'ī dea rēsbóiu, fiecând oștile mai tari hi-indū la locul seŭ și la strimtorī împrotiva oștilorū celorū strēine, aŭ alesū cu sfatul seŭ nu trecă Praova, ce se stea acolo la câmpū, se tragă pre Matei Vodă cu oștile seŭ la câmpū; și așa alegēndu-se sfatul, aŭ purcesū tóte oștile luŭ Vasilie Vodă in jacurī la Podgorie, pre subt munți, încătro era bejenită tótă țera Muntenescă, de pren tóte acele olate, până in Praova. Și așa, cu acelu sfatū (ce sfetnicī ar hi fostū așa bunī de rēsbóie pre atuncī), rēșchirată óstea pre la jacurī, in locū aŭ priceputū Matei Vodă lucrul, și îndată aŭ purcesū spre Praova, direptū in prejma Ojogenilorū, unde era Vasilie Vodă cu corturile; aŭ stătutū la trecătore, dāndū scire den câteva puscă ce avea cu sine. Și îndată aŭ începutū a trecere óstea in vadū; și totū călărețul aŭ trecutū câte unū pedestrașū dupē sine; și aŭ stătutū in tocmală cu oștile dencóce de Praova, tocmindū óstea pedestră, cu focul și cu puscile, între óstea călărēță; și aŭ purcesū cu tótă óstea stolită asupra taberei luŭ Vasilie Vodă.

Nu avea de ce se apuca Vasilie Vodă, cu óstea rēşchirată in tóte părţile; şi așa de grabă venirē'Y asupră'Y a lui Matei Vodă, şi temeinică, că oştenii lui Vasilie Vodă unii veniaū cu plean îngreuiăţi, nesciindū lucrul ce este, alţii spăimaţi de sosirea oştilorū așa degrabă, mai multū de gătirea la fugă îndată au stătutū, de câtū la rēşboiū; şi așa spārcuită óstea, câtă nu ăra dusă in pradă, fōră de nice o tocmală au plecatū şi Vasilie Vodă fuga, şi tótă óstea, lāsāndū şi corturile şi puscile cu tótă pedestrima pe māna lui Matei Vodă; şi, de grija gonaşilorū, Vasilie Vodă au lāsātū calea pre care venisē, şi dreptū la Brăila au nāzuitū.

La Brăila zăbāvindū-se Vasilie Vodă câte-va zile, ăra Matei Vodă dedese scire de olacū la Paşa, îndată, de isbāndă asupra lui Vasilie Vodă, așa de sīrg lucrul. Orī cu scirea Paşii, orī dintre sine, Agii den Brăila şi den Mecin sfātuiaū sē'lū prinďă pre Vasile Vodă, sē'lū trimită la Paşa; şi sē nu'Y hie datū scire Stamatie, carele mai apoi au fostū Stolnicū la Vasile Vodă, iar mai pe urmă şi Postelnicū mare, are hi încāputū Vasile Vodă la prinsōre. Ce, ūeđēndū sēra la masă, 'i-au datū scire, şi de la masă s'au sculatū şi in tr'ō grādină peste gardū au sārītū, apucāndū-se de pre spatele a unuia din slujitorī; şi acolo 'i-au scosū calul şi au eşitū cu fuga den Brăila la Galaţi, lāsāndū tóte in Brăila, câte nu rēmāsēse in Ojogeni.

Inţelegēndū Ión Vodă, ficiorulū lui Vasile Vodă, de poticala tātāne-seū in țēra Muntenescă, strins'au boferii ce erau puşi la boferie pre lūngă elū, şi le-au đisū că elū de domnie nu este, pentru slabă sēnătatea sa ce avea (că era Ión Vodă slabū, şi desnodatū şi de mână şi de picīōre, cum nu arū hi fostū feciorulū lui Vasile Vodă care era ca unū leū şi la hire şi la trupū), iar tātāne-seū, au lāsātū scaunul domniei; şi au venitū Vasile Vodă iar in scaunū.

Ēra Matei Vodă, jeluindū-se şi la Impērăție de prada ce'Y făcuse oştile lui Vasilie Vodă, şi la megieşi, sē'şi întōrcă strimbătatea ce'Y făcuse Vasilie Vodă țērei Muntenesci, legasē cu Racoți, Cnezul Ardélului, tatăl lui Georgie Racoți, lucrul; hiindū şi Racoți rānitū cu nebāgare de sēmă megieşiei lui de Vasilie Vodă, au pornitū nesce oşti asupra lui Vasilie Vodă, cu Ión Movilă, feciorulū lui Simeon Vodă, carele era in Ardél așēdatū de dupē rēşboiul de la Stefanesci, cum s'a pomenitū dupē mōrtea lui Simeon Vodă, că au făcutū rēşboiū feciorii lui Simeon Vodă, şi cu feciorii lui Irimia Vodă, pentru domnia țērei. Şi s'au pogoritū pānă in Trotuşi Ungurii, şi oştile Muntenesci pānă la Milcovū sosiți; au schibatū sfatul Racoți cu Matei Vodă: orī temēndū-se de Impērăție, inţelegēndū de patima Vizirului, orī altă socotēlă le-au venitū: au întorsū pre Ión Movilă cu oştile inapoi, şi s'au întorsū şi Muntenii. Eşisē casa lui Vasilie Vodă spre Huşi, de spaīma aceea; şi pre vremea pogorirei acestorū oşti au peritū Gorgan şi Sāmăchişe, capitani, şi Cārstea Visternicul, pentru prepusū de viclēşugū Domniei.

Dupē aceste zarve, numai ce 'i-au căutatū lui Vasilie Vodă a stare la pace, veđēndū şi patima Vizirului curēndū dupē aceea, sē nu se mai aține lucrurile asupra sa; cum n'are hi fostū fōră primejdie Vasilie Vodă atunceşi, de n'are hi stătutū Impērăția dupē lucrări ce avea cu Perşii, unde, dupē aceea, curēnd au purcesū cu tótă puterea asupra Bagdatului; Orī de la cei-alți doi

megieși n'are hi fostü fõrã rëscolã, de nu s'ar hi spãimatü Racoși și Matei Vodã cu mórtea Vizirului. Și sta in cumpãnã Sultan Murat, asupra Azacului va merge, cã încã nu'lü dedesë Muscalii; aũ purcesü asupra Bagdatului. Êrã pãnã a se înțeleghe purcesulü, aceste țeri eraũ, subt grijë cã va veni Imperãția spre aceste părți cu oști. Fost-aũ aceste zarve între Matei Vodã și între Vasilie Vodã in anul 7144, și 7145.

Êrã patima Vizirului Tabani Buuk, cum aũ fostü de aũ peritü de Sultan Murat, este așa: dupë rësipa de la Ojogeni a lui Vasilie Vodã, aũ făcutü Matei Vodã arzahal, saũ rëvașü de jalbã, la singurü Impëratul; și aflãndü omü de acea trebã sã dea acea jalbã la singurü Impëratul, aũ purcesü omul acela cu cãrțile; și sciindü rãndul, aũ pãditü când aũ eșitü Impëratul la primblare cu vënãtõrea la câmpü; atunce s'aũ făcutü omulü acela a mergere de-olacü pe dinaintea Impëratului, anume s'elü vedã. Și așa vedëndü'lü Impëratul mergëndü tare, aũ trimisü de 'l-aũ opritü, și 'l-aũ întreatü de unde vine. Elü aũ rësponsü cã vine den țera Muntenescã cu cãrți la Impërãție de mare pradã și vërsãri de sânge ce aũ făcutü Vasilie Vodã in țera Muntenescã, care aũ venitü cu oști asupra lui Matei Vodã. In locü aũ trimisü Impëratul de 'i-aũ luatü cãrțile, și aũ cetitü arzul celü de jalbã asupra lui Vasilie Vodã, pomebindü cã se laudã Vasilie Vodã cã are isprãvi de la Vizirul sã hie Domnũ și in țera Muntenescã și in țera Moldovei. Atunce aũ avutü vreme Silihtarul asupra Vizirului, cãindü țerile cum se stricã ele între sine și se pradã. De care jalbã focü s'aũ făcutü Sultan Murat pre Vizirul, înțelegëndü cã de la Vizirul se pörtã acele amestecãturi. Ce, ântëiü aũ trimisü pre omul acela cu tôte scri-sorile acele sã le vadã Vizirul; êrã Silihtarul aũ ñisü cãtrë Impëratul cã omul acela îndatã va peri de Vizirul. Ce 'i-aũ datü Hasikiü, și le-aũ ñisü singurü Impëratul: «pre acestü omü iar s'elü aduce'ï la mine.» Și așa aũ fostü; cã dacã 'l-aũ dusü la Vizirul, și aũ înțelesü, aũ vedütü cã este rëu de dënsul, aũ vrutü sã oprëscã pre omü; ce Hasikiü 'i-aũ spusü poronca Impëratului, cã este sã ducã pre omü iar la Impëratul. Scosese Vizirul daruri Hasikilorü sã lașe pre omü la dënsul; ce nu s'aũ cutezatü Hasikiü, pentru Silihtarul, a face-re preste poroncã. Êrã sã nu hie fostü omul de fațã, putea ñice Viðirul, s'elü tocmascã lucrurile sele cum cã aũ fostü omul acela unü marghïolü den Țarigrad, și 'i-aũ spusü mençionü; cã de aceste multe se facü la Turci; saũ s'are hie uñtatü la Impërãție, care de lucrurile a tõtã lumea gãndesce, cele mai menunte le trece cu gãndul. Ce pãzia acestü lucru Silihtarul, sã nu scape vreme ca aceea asupra Vizirului; și inoindü scãrbã Impërãției, Silihtarulü, aũ chematü Impëratul pre Vizirul; și dupë mustrarea ce 'i-aũ datü, cãci stricã țerile fõrã scirea lui, 'l-aũ omoritü. Decã, așa s'aũ scosü Vizirului aceluia cu zarvele acele între Domni. Aceste amü înțelesü dentr'unü Boierü bêtrãnu de sfatü ce era pre acele vremi.

Curënd dupë aceste zarve cu Matei Vodã, pentru sã potolëscã Vasilie Vodã vrajbele suuate, pre fiul seü Ión Vodã 'l-aũ trimisü in Țarigrad, unde 'și-aũ svërșitü și viața. Nu apoi peste alți anï, ce într'acestașü anü, 'și-aũ sfërșitü viața și Dómna lui Vasilie Vodã cea de'ntëiü, fãta lui Bucioc. Dupë mórtea Dómneș aũ trimisü Vasilie Vodã pre Catargiul in țera Cerchezescã, și de acolo

i-ău adusă Dómnă, pre fata unui Mărzacú de ai lorú, cu care aú tráitú până la sfêrșitul seú.

In anul 7146, aú luatú Sultan Murat Bagdatul, cu mare vêrsare de sânge de la Perși, dupé patru luni den ce și începușe a hatere orașul. Spune istoria se hie fostú acolo in Vavilon saú in Bagdad oșteni 30,000. Ce acea gătire făcuse și Sultan Murat improtiva Persilorú, câtú sângurú Bagdatul. Érá totú Misirul, și Pașii câți suntú peste Arapi, i-aú pornitú despre marea roșie de aú lovitú și dentr'acole țera Persului; și le-aú luatú Turcii și dentr'altă parte o scală fórte mare; și așa îndoitú Persul n'aú pututú se deie nice unú agiutorú Vavilonului.

Sultan Murat într'acolo zăbovindu-se cu oștile, érá in părțile aceste staú fericite vécuri, liniște și pace întemeiată din tóte părțile, fiindú in pace Vasilie Vodă cu megieșii. Intr'acești ani aú ziditú Vasilie Vodă și láudată monastirea in orașul Iașilorú, ántéiu subt nume a trei invêțători bisericei, ce se dice: *Trei Sveatitelii*; mai pre urmă, a doa monastire, ce se chiamă *Golia*, cu făptură cum se védú peste tóte monastirile aice in țera mai iscusite. Golia se dice pre numele unui boierin anume Golăea, carele pre acelu locú zidise o bisericuță mică de pétră. Și intru acesti ani aú adusú Vasilie Vodă și móștele Sfintei Preacuvioșei Paraschivei, in anul 7148, a cărei Sfinte viața și den ce locuri aú fostú, și cum aú petrecutú cu mare Dumneđeire, veí ceti la Octomvrie in 14 zile.

Acestú Domnú aú făcutú ca de isnóvă curțile cele Domnesci in Iași, casele cele Cucinii, grădini, grajdiiurí de pétră, tóte de dênsul făcute, și multe locuri aú aședatú care multă vreme aú stătatú aședate; că de aú fostú când-va vremi fericite acestorú părți de lume, atunce aú fostú. Plină țera Leșescă, voiú dice, de aurú, la care pre acele vremi isvoría din Moldova, cu boi de negoțú, cu cai, cu miere, și aducea den acea țera totú aurú și argintú. Putea-voii dice că sêracú nu se afla pre acele vremi, dór care nu-și vra se aibă. Țera Leșescă la acea scară de fericire se înălțasé, precum și Leșii dicú, și scrisorile lorú, care nice o Crăie de pre acele vremi nu-í era de'mprotivă, așa in bine și in desmerdăciune cu țera Leșescă și țera nóstră.

Érá de pre acele vremi se cunoșce pâharul mâniei lui Dumneđeú aprópe de schimbare, și curénd spre alte mai cumplite vremi; că la mare sburdăciune erau țerile aceste. Și care țeri se sufe pre la mari bișuguri, sburdéză hirea omenescă, și sburdăciunea nasce păcatul, și pre păcatú flú urméză mânia lui Dumneđeú. Așa țera Leșescă era la mare sburdăciune, așa și țera Moldovei. Și însuși Domnul Vasilie Voevodú, cu silă a câte-va case de boieri luându-le fetele, peste voia părinților, la țiiitorie; érá ómenii de casa lui, nepoții lui Vasilie Vodă, mai mare silă făceau, luândú băeții ómenilorú in silă la curvie; care tóte faptele mai pre urmă s'aú arăratú cu mare osândă asupra casei lui Vasilie Vodă.

Intr'acești ani, dupé ce aú aședatú Sultan Murat Vavilonul spre Impêrăția Turcescă, s'aú întorsú in Țarigrad, și se gătia tare asupra Leșilorú, se-și rêscompere rușinea lui Sultan Osman, deschidéndu-și calea prin Ardél sé lovésca dreptú peste munți spre Lióv. Ce atunci curínd puternica mână a lui Dumneđeú i-aú tăiatú zilele; și in locul lui Sultan Murat aú stătatú Sultan Ibrahim,

fratele său, omu plecatu cu tota firea spre sburdăciune; și cu Impărăția lui iar au hălăduitu țerile aceste de rescôle.

Incepuse in cesti ani Racoți celu bătrănu sfadă cu Nemții, căruia era orânduită ôste și de aicea den țera și den țera Muntenescă. Ce n'au ținutu multu aicea sfadă; curënd au venitü la tocmală cu Impăratul Nemțescü; érá prădasé câtva locü cu ai nostri in Ungurimea de sus. Apostol de Orhetü au fostü Sërdariü cu Racoți într'acea ôste.

In anul 7153, au făcutü nunta Vasilie Vodă fiicei sele ceii măi marı, Dómnei Mariei, după Cnézul Ragivil, omü de casă mare din Cnezia Litvei. Numai cu ce inimă și sfatü au făcutü aicea casă după omü de lege Calvinescă, care lege este scornită de unü Popă de Flandria, de subt ascultarea Papei Rómului, peste legătura söbörelorü cu multe minuni Dumneșesci legate. Érá Calvinul numai prin singure poftete sele trupesci, osëbite de sfânta söbornicescă biserică, au scornitu aicea lege, la care, ca la o lege slobodă, in puțină vreme au cursü totă Flandra și Englitera. De miratü au rămasü vacurilorü acéstă casă, cum au pututu suferi inima lui Vasilie Vodă se se facă; și multă vreme s'au frământatü acestü lucru in sfatü, și căți-va pre atunce apëraü acestü lucru se nu fie, ales Toma Vornicul și Iorgaki Visternicul care capite ca a-cele abia de au avutu țera când-va, seü de va măi avea. Ei diceau lui Vasilie Vodă și pentru legea rëtăcită, și unü lucru nu förä de grijă, despre Impărăția Turcului. Érá Todirașco Logofëtul și Urechia Vornicul staü asupra a-cestei nunte se se facă.

Avea Vasilie Vodă pozvolenie de la Turci; însă era aicea pozvolenie din bani, nu din inima Turcilorü. Și așa s'au făcutü nunta aice in Iași, la care căți-va Domni din țera Leșescă singuri cu chipurile sele, cu curțile lorü au fostü, și Petrașco Moghila Mitropolitul Kievului, feciorul lui Simeon Vodă. Érá solii trimiși erau: de la Racoți, Cnézul Ardélului, Kemeni Elnăș, cu daruri; și de la Matei Vodă, Domnul Muntenescü, singurü Stefan Mitropolitul țerei Muntenesci, și Radul Logofëtul, și Dinul Spatariul, că se împăcase Domniü între sine.

N'au lipsitu nimicä den töte podöbele câte trebuau la o veselie ca aceea, cu atăția Domni și ömeni mari, din țeri streine: meșteri de bucate aduși din alte țeri, dicături, jocuri și de țera și streine, curtea împodobită totă, și strănși boierii și căpiteniile țerei, feciori de boieri, ömeni tineri, la alături pre cai Turcesci, cu podöbe, și cu pețiene la șlice. Și așa cu petrecăni trăgänändü s'au veselitü câteva septëmăni; și au purcesü Cnéz Ragivil cu Dómna sa in țera Leșescă cu zestre förte bogată.

La anul, simțindu-se Crăia Leșescă in värtute, îndemnată de Papa de Rôm și de Venețianı, cariü aveau dodefală de Turci la Ostrovul Critului, au făcutü sfatü senatorii, Craiul Vladislav numai se încépă sfada cu Impărăția Turcului; de care gătire a lui, și la ce au eșitu măi apoi acela sfatü, vei ceti povestea măi gios la rëndul seü. Érá solii trimițändü la toți Craii creștinesci, Craiul Leșescü, aice la Vasilie Vodă pre Cnézul Ragivil au lăsatü solia cu acéstă trebă, fiindü viitorü Ragivil, la anul după nuntă, la socrul seü aicea in țera; care Cnezie au cređutü Vasilie Vodă îndată, și au primitü se fie una cu Leșii; câtü și birul oprisë a anului aceluia, și pornisë pre Aga birului förä birü, răspun-

gându'î că nu s'au putut strînge birul, pentru sîrăcia ómenilor. Ce, dacá au stătut la voróvă cu boierii pentru opritul birului, și într'unu rîndu și într'altul, spunu sê fie dișu Petriceico, Vornicul de țera de sus, pre care'lú ținea ei mai prostăticu dintre alții de sfatú: «Eú așu dice sê nu oprimú noi birul, pîna nu vomú vedea că trecú Leșii Dunărea.» Și acela cuvîntu au intratú îndatá in gîndul lui Vasilie Vodă, și au rîpeditú dupé Aga birului și 'l-au opritú in Galați pîna au gătítu birul, și 'l-au încărcatú, și 'l-au pornitú. Așa ferescú pre Domni și țerile voróva cu sfatul de primejdii; că pentru aceea au datú Dumneđu Impérații, Craii și Domni, cîrmuitorii țerilor, sê aibă sfetnici pre lîngă sine, cu cari vorovindú o trebă, sê frămante cu voróva lucrul; și unul una, altul alta rîspundendú, se lámuresce lucrul cari'i mai spre îndemănă. Érá ce facú Domni singuri din gîndurile sele saú din șopte, rarú lucru este de folosú; că încă in lume n'au născutú omú pîna astăđi ca acela, sê nu'î trebuésca voróva cu sfatú. Că de și gîcesce cîrmuitoriul câte o trebă, încă totú sê nu se încrêde că au gicitú, pîna nu se întăresce părerea lui cu voróva și altorú păreri. Decí, ce ai socotítu că este bine, dacá se mai tocmescú cu gîndul têu ce ai gîndítu că este cu cale, încă cu a doi séu a trei socotéla, fórá greșu pre acela lucru sê stai, că nu te va înșela. Érá ce'ți pare numai a singurú că este bine, și alții toți dicú că este într'altú chipú, sê nu cređi acea socotéla, că te amăgesce. Multe lucruri ne parú că suntú gicite; iar apoi, dacá mai lași vremea socotelei, ași departe mai pre urmá într'altú chipú. La mulți Domni mari smintelele au căđutú din șopte, séu ne sfătuitú acum din vacul nostru; fórá sfatú au făcutú Vasilie Vodă de au lovitú pre Tătari la Brătulení; apoi prada de Tătari a tótá țera ne spuse cu câtá robie și plean dintr'acea faptá au venitú asupra țerei. Așa și Duca Vodă, sfătuintú numai cu unul pentru carte la Hanul, și-au stricatú Domnia, din care maziilie mare risipă și greutăți asupra țerei au venitú, carea era in statú bunú pre atunci, și gata lucrurie sê rēdice numai cu orînduială datoriile țerei tóte. Érá dintru acea maziilie de'ntéiu a Ducăi Vodă, s'au tēplatú trei inoiturí de Domni: una, la Beligrad, a Dabijií Vodă, dupé care neplinindú anul au murítu Dabija Vodă; altá Domnie, totú într'acelu anú, Domnia d'ântéiu a Ducăi Vodă; atreia Domnie, a lui Ilieș Vodă, cu mare rēsipă. Decí, trei Domni câte 500 saú 600 de pungi la inoiturí, totú într'unu anú, cum au pututú fi bine? Așa, cu șoptele cu unii, nu cu sfatú, au făcutú Petreceico Vodă de au lepădatú fórá de nici o nevoie Domnia țerei, și s'au dusú in țera Leșescă; din care faptá se stinge țera Moldovei astăđi.

Cnézul Ragivil, dupé zăbava sa peste câteva sēptemăni in Sucéva, la socrul séu Vasilie Vodă, pre Dómna-sa o au pornitú pre la Sniatin spre țera sa, érá elú au lovitú prin Ardél pre la Racoți, Cnézul de Ardél, totú cu acele trebí pentru rēdicarea asupra Impérației Turcesci.

Ințelesémú din boieri bētráni, cum sê fie vrēndú Vasilie Vodă in Sucéva, atunciși, sēși despartă fata de Domnu-seú Ragivil; érá ea n'au priimitú, đicēndú tătēne-seú: «sê fi socotítu ántéiu lucrul, nu mai pre urmá.»

Și cu vremile pîna aice amú istovítu o parte de Domnie a lui Vasilie Vo-

dă ; că până aicea, pre câtü aü fostü fericită Domuia acésta, cu atâta mai cumplite vremi s'aü începutü de atunci ; din care aü purcesü din scădere in scădere acéstă țără, până astăđi.

Pentru Căzaci, ce némü suntü, și pentru Hmil Hatmanul lorü câte prăđi aü făcutü.

De vreme ce scriitorü ceü strëinü, pre lüngă poveștile sele n'aü trecutü cu pomenirea și de lucrurile țerei nóstre, Moldova, și câtü scimü de lucruri trecute a țerei nóstre, mai multü dintru dënșü scimü, cu cale este și noă de vremile lorü a povestire, ales pentru Hmil, Hatmanul Căzăcescü ; de care vremi, ah ! s'aü începutü și rëul nostru, in care până astăđi ne aflămü cu acestü pământü la cumplite vremi, și Dumneđeü scie de nu'sü și peste vacul nostru trecătóre !..... Isvorul tuturorü rëutățilorü și pustiirei acestorü părți, începutul căderei și impuținărei Crăiei Leșesci, rësipa și pustiirea și Căzaci-lorü, stingere și țerei nóstre.

Ërä mai 'nainte de vomü începe de rëdicarea Căzaciilorü cu Hmil Hatmanul lorü asupra Leșilorü, stăpânilorü sei, a pomenire de Căzaci ce némü suntü, și de când subt acestü nume *Cozacü*, cu cale că va fi amü socotitü, auđindü pre mulți întrebändü acestü nume a lorü, de unde și de când arü fi ? Decü, mulți aü đisü că numele lorü arü fi de la unü némü ce este prelüngă apa Volgăi, anume *Casak*; ce acele deșerte povesti suntü.

Suntü Căzaciü de némul lorü *Rusü* rëmășiță din oștenü a Cnezilorü Rusesci, pre cariü cu îndelungate vremi supuinđu Craiü Lesesci, și căđëndü și Chiovul, scaunul Rusiei, pre mâna Leșilorü, ei pre Nipru in gïosü și pre de ceea parte și de césta parte trăiaü subt ascultarea Craiilor Leșesci, slobodü de vecinătate, in chipul oștenilorü, cu hrană slobodă pre Nipru, ori cu vënătoaria, ori cu pescăria, până la Pragurile Niprului, unde are Niprul in trei locuri Praguri, așa din firea locului făcute, și cade apa de pre stânci, ce suntü in fundul apei, la locü mai gïos ; care locuri nice unü feliü de vase a trecere nu potü, föră vasele lorü ; și acele, încă, cu mare grijă trecü ; și de multe ori pre uscatü tragü vasele pën trecü acele Praguri ; și așa trăiaü până in đilele lui Avgust Craiü.

Acelü Craiü Leșescü, vedëndu'ï ómeni cu viață diréptă de oșteni, 'i-aü trasü și la lege, și le-aü făcutü și căpitenü cu țocmală, și in rëndul sëü së fie volnici a se bulucire și a se oștire improtiva Tatarilorü, ca o pază së fie Crăiei Leșesci ; că dodeiaü Tatarü la marginea țerilorü și pre atunci. Și pentru că eraü sprinteni și sëlbateci, le-aü đis *Cozacü*, adecă *căprași* (care nume și la Leși), adecă *capră sëlbatică* ; sëü că âmbländü ei la câmpü pentru capre sëlbatece și'n luncele Niprului, le-aü venitü acestü nume de atunci, de le-aü đisü *Cozacü*, adecă *căprași* ; care nume, și la Leși la o samă de óste, ales stëgurilorü ce suntü mai sprintene, le đicü stëguri Căzăcesci și până astăđi.

Apoi, Stefan Bator, Craiul Leșescü, și mai mari așeđări aü făcutü Căzaciilorü,

dându-le și Hatman să albă, cu stégă, cu dobe, cu trâmbiță, și după voia loră să 'și alégă Hatman; și 'i-au pozvolitú și 'i-au întăritú să facă și vase de marea Négră, și să facă Căzaci rēgistrovi, adecă de Catastije, până la 40,000 de ómeni; și locú să albă scaunul lorú într'unú ostrovú la Nipru, in care este o monastire mare cu câte-va alte biserici mai mici, anume Tráhtmirov. Și acésta este incepétura oștilorú lorú, după cāderea Cnejilorú Rusesci, de 150 aní.

De pre acele vremi multă nevoie făceau Căzaci Crímului și țerilorú Turcesci; până și Anadolul nu hălăduia: Sēnopol și Trapezundul, cetăți mari, le-au luatú in câte-va pōnduri, și alte orașe mai mici, dincolo de mare Négră; și dincóce, Varna, Misivria, Ahilo, până la Aitos și la Pravadia, pururea prădaú; și ai lovitú și pēn aprópe de Țarigrad, la Enikúi, pe Boaz, unde cură marea Négră in marea Albă, subt cetatea Țarigradului. Și așa dodeindú Impērației Turcesci, venia de la Turci ponoslu, pentru prăđi ce făceau Căzaci in țerile lorú. Acele socotindú de la o vreme Leși, pentru sē nu strice pacea cu Impērația Turcului, făceau Căzacilorú mare strānsóre, oprindu'i de pre mare; care hrană o deprinsese ei cu mare đobāndă; și averea ce scoteau de acolo, și cu acele avuți, zidiau biserici, monastiri de pētră; câtú, o monastire in Kiev, căreia îi đicú Arhangel, stă și până astăđi cu o boltă in miđlocú fórte mare, și tótă bolta acoperită cu table galbine de aramă și poleite cu aurú. Și pentru sē 'i opréscă de totú sē nu āmblē pre mare, au făcutú Leși o cetate, anume Kodacul, la Pragul celú d'āntēi a Niprului, și țineaú acolo câte 2000 de Nemți pedestrime, cu pusce, pentru opréla lorú, care era fórte cu mare silă Căzacilorú, ca unorú ómeni carií altă hrană nu sciaú, fōră oștenia; și d'intr'aceea opréla s'au rēdicatú in câteva rōnduri improtiva Leșilorú, cu Palevalco Hatmanul, apoi cu Sulima, mai apoi cu Cuzima, Hatmanii lorú. Ce totú îi rēsipiaú Hatmanii Leșesci; până, vėđēndú neticnéla cu dēnșii, le rēdicasē Hātmānia, sē nu fie, și le trimiteau câte doi Domni Comisari sē le fie mai mari; și acei Comisari le făceau giudețe, și 'i cārmuiaú; și cu vreme și alte volnicii le-au stricatú tóte, câtú nu. era Căzacul cu nimic volnicú.

Așa s'au trasú asuprelele lorú până la Craiú Vladislav. In anulú acela, Vladislav, vėđēndu-se Crăia in vārtute, după atātea isbānde asupra Moskului, cumuși era așa, că mai fericită Crăia Leșescă, și in tărie, și in totú binele și bișugurí, nice la unú Craiú n'au fostú cum au fostú atunci. Pentru aceea, bine đicea uní dascal: «Ceí ce suntú in scara virtuții cea mai de sus, ne putēndú sta totú intru acea stepenă, cadú fórte la mare slābăciune». Așa și tóte Impērațiile, când prea ce sule la mare tărie, ne avēndú locú sē se mai sule sus, cadú și purcedú indērēptú, cum vedemú și Crăia Leșescă.

Avēndú acela Craiu, Vladislav, și pracsimú, adicā sciință, ce suntú Turci cu rēsboiul de la Hotin, cu Sultan Osman, la care rēsboiú era singurú elí trimisú de tată-sēú Jigmond, Craiul Leșescú, indemnátú de Papa de Róm și de Venețianí, cu mare fāgăduință și cu bani gata de Papa, din anú in anú, pe 12,000 de óste lēfă de la sine, și Venețianii avēndú cu Turcií inceptute rēsboite la Crit, au pusú gāndú Craiul Leșescú numai sē incēpă sfadă cu Turcií. Pentru care trebă și singurú Impēratul Nemțescú au mersú de s'au adunátú la Vratislav, in țera Sileziei, care țéră a Impēratului Nemțescú se hotăresce cu

Leși. Și acolo, după aședată vorovă cu Impăratul, 'i-au orînduită Némțul óste Nemțescă 12,000, făcîndu scire și Papa și Impăratul pre la toți Craii creștinesci, cum este alesă Craiul Leșescă să fie General peste totă creștinătatea, adecă purtătoru de oști improtiva Turcului.

Deci, întêiu Hișpanul o samă de bani 'i-au orînduită la Craia sa de la Neapol, că se rudia Vladislav cu Impăratul Nemțescă, și cu Craiul Hișpaniei, fiindu feciori dintr'o nepótă a Impăratului Nemțescă.

Șvedul Iarăși, făgăduise 6000 de óste, și Impăratul Moskicescă 20,000. Acele tóte vedîndu gata Vladislav, au trimisú și la Căzaci și au chematú la sine pre unú căzacú bêtránú, anume Barabaș, și pre Hmil, care era atunci pisarú oștilorú. Dacă au venitú Barabaș și cu Hmil la Craiul, cu dênșii au tălnuitú multe voróve Craiul pentru gătirea lorú de marea Négră, pentru locuri pre-lungă mare, și aședatú cu acela amêndoi și dintr'acolo tótă gătirea; dândú cu Uricú, lui Barabaș, hătmania cu stégú, pre obiceiul vechiú, și lui Hmil pisăria de óste; dându-le și câtêva somă de bani gata să facă vase și ce arú trebui de aceea cale. Și așa, gătindú tóte Craiul, inselatú de Domniú cariú toți îi făgăduiau că vorú priimi acela sfatú; și óstea Nemțescă era sosită până spre Liov; érá ascunsú giudețulú lui Dumneđeú tóte gîndurile omenesci le strêmută. Lipsia numai Sêimul, pre obiceiul Krăiei, să fie cu sfatul tuturorú, și pentru cheltueale, și pentru încălecatul Leșilorú. Deci, la Sêim au stătutú Leși improtiva lui Craiú, întrebândú pre Craiú: ce pricină are avea începătorei de sfadă cu Turciú, aducêndu'i aminte de primejdia strêmoșu-seú la Varna; și bănuindú pre Craiú că au băgatú oști strêine in țeră fórá scirea lorú, și cum că acele țeri strêine numai de-odată îi vorú da agiutorú, apoi va cădea sfada numai pre dênșii. Și se prilejise de murise și Hatmanul lorú celú vestitú Coneț-Polski. Și așa, împiedecatú Craiul, cu lucrurile gata, s'au poftitú la Leși să 'i posvoléscă cu cheltueala lui cu óste strêină să mérgă asupra Turcului. Au strigatú cu toții in gura mare: că, câtú va trece hotarul, orú rădica altú Craiú. Deci, numai ce au căutatú a se surpare tóte nevoințele lui Craiú și a mergere in vîntú.

S'au trasú cuvêntul in țera Leșescă până astăđi, cum Craiul, dacă au vedutú că 'i stău Leși improtivă la acela gîndú a lui, in pisma lorú să fie îndemnatú pre Căzaci să se rădice asupra Leșilorú, cum 'și-arú pute ași cercare lucrul. De față amú fostú la Bar, âmblamú la scólă, când au trecutú pre la Bar Canțeliarul celú mare, anume Osolinski, omú fórté de la inima lui Craiú, și mare capú, intorcêndu-se de la Kiev, unde s'au făcutú a mergere la móștele sfințilorú ce suntú la Kiev, pentru bóla lui de piclóre; și de la Kiev au âmblatú la câte-va orașe Căzăcesci; și la întorsú au venitú pre la Bar, unde era scaunul hătmaniei. Era Hatman mare, pe urma lui Coneț-Polski, Nicolaí Potočki. Au ședutú vr'o trei đile acolo la ospêțú la Hatmanul; și se miraú ómenii ce erau mai căpeteniú, cum nu pinú minte să vie unú Canțeliarú să âmble prin Ocraínă. De este așa, că au âmblatú cu acea trêbă nu sciú, érá de acele ce am fostú de față scriú.

Căzaciú, măcar că alte oști strêine, după ce s'au rêsipitú lucrul, s'au întorsú cineși in țera sa, totú păziaú trêba lui Craiú să facéú vase bărbătesce cu baniú

crăiescî, și se gătiau de marea Négră; până oblicindü Hatmanul Potoțki că totü se gătescü Căzaciî, și subț mäna Hatmanilorü suntü tôte părțile acele, aü scrisü la Barabaș sê pärăsescă acestü lucru, și sêși aducă aminte de patima lui Pavliuc și a lui Sulima. Decî, Barabaș, ca unü omü bêtănü, vëndendü cartea Hatmanului, aü lăsatü lucrul mai în slabü, sqcotindü cea de apoi; érá Hmil îndemna bărbătesce și pre Barabaș și pre alți Polcovnici, până aü trimisü Hatmanii Leșesci, Potoțki și Calinovski, de le-aü arsü tôte vasele; multe erau gata de apă. Ș'aü începutü a venire de la starostiî Leșesci, de la margine, pîră la Hatmanî pre Hmil pisariulü.

Avea Hmil pisariul danie de la Craiul, lüngă Cehrin, unü locü de odae; acolo făcendüși și beserică lüngă odae, și adăogându-se ómeni den ți in ți, s'aü făcutü slobođie, anume Sobotoü, locü de o milă de la Cehrin, în câmpü, pre apa Tismănuului, și Stărostia fiindü a Cehrinului pre sama lui Coneț-Polski Horunjii, feciorului lui Coneț-Polski Hatmanul. Ispravnicul lui, anume Ceplinski, totdeauna pîria pre Hmil pisariul la stêpănu seü pentru slobođia aceea Sobotoü, dicendü pentru ce sê ție unü mujicü têrguri? Și așa prilejindu-se lui Horunjii, stêpănuului lui Ceplinski, a trecere cu oști asupra Orului, unde multü pleanü aü luatü de la Tătari; și aü prădatü atunci pre Hohai, ce eraü lüngă Orü, și la întorsul lui aü venitü pre la stărostia sa în Cehrin. Și acolo ședendü, peste câteva ȓile, pre gura Ispravnicului, lui Ceplinski, aü închisü pre Hmil și i-aü luatü și Slobođia lui, care mai sus s'aü pomenitü și Sobotoü, și c aü datü in sama lui Ceplinski. Și de nu 'l-are hi scosü unü Leav den slugile lui Coneț-Polski, slugă bêtănă, anume Zah-Fișilovski, ilü pusese în pi óșcă s'el omóre. Ce hălăduindü Hmil, prin rugămintea lui Zah-Fișilovski, de mórte, dacă aü purcesü Horunjii, feciorul lui Coneț-Polski, din Cehrin în sus, n'aü răbdatü Hmil, ce aü ȓisü: Luatu-mi-aü Ceplinski Sobotovul și totü ce amü avutü; érá sabia de a mäna nu 'mî-aü luatü. — Și peste puține ȓile aü lăsatü Cehrinul și s'aü dusü peste Nipru, în olatul Perieaslavului. Acolo oblicindu'lü Hatmanii Leșesci, aü scrisü la Polcovnicul de Perieaslav s'elü prindă. Ce Polcovnicul, fiindüï prietenü, i-aü datü cale. Și așa, neavendü locü nice peste Nipru, aü scăpatü la Căzaciî de la Praguri, și deacolo fôră nice o zăbavă s'aü dusü în Crîm la Hanul; și la adunarea sa aü ȓisü Hanului aceste cuvinte:

«Crăia Leșescă, câte și ce slujbe are de la noi, nime ca Crîmul nu este marturü. Cu noi, Leșii 'și-aü lăȓitü Crăia; cu noi, nu bagă în samă nici o Impêrăție; în nădejdea nóstră mai multü se rëdică asupra Impêrăției Turcesci; și Crîmul s'elü ia de la Turci către crăia lorü, acum suntü gata. Érá ce bine aü Căzaciî și volnicie de la dênșii? Robii în Crîm aü mai bună viață. Ce'ți adă aminte, luminate Hane, de slujba nóstră, care amü făcutü moșu-tëü, lui Șaaranghirci Sultan. Nu lepăda de la tine mari isbânde și în tótă lumea vestite. Nu te lipsi de multe averi și dobândi, carele în puțină vreme, prin noi, veniți-voři la mână. Nu lăsa sê se mai întărescă neprietenul têu și călcătoriul de volniciele nóstre, Leavul. Aü nu vedeți că aü începutü a vê călcare și pre voi Leavul? Câmpii între Nipru și între Nistru, ei cu cetele lorü stêpănescü. Bugeagul, oameniî lorü în tôte ȓilele pradă. Coneț-Polski Horunjii v'aü

prădată până în Or în ceste zile. Aceste toate începături sunt. Êtă cărțile Craiului, cetițile, ce scriu se lovim Crîmul, se cuprindem marea. Êră de te vei îndoi, Hane, și nu voiă ave la tine credință, feciorul meu la curtea ta zălogă voiă pune.»

Multă au stătut Hanul îndoită după aceste cuvinte a lui Hmil, și'i căuta la ce are eși solia aceea. La Hmil erau cărțile Crăiesci cele ce le dedese Căzacilor prin Barabaș și printr'ensul, la Varșav, sub vremea gătirei Leșiloră asupra Turciloră, precum s'au pomenit mai sus, și le furase Hmil de la Barabaș. Êră totu nu'lă priimă Hanul. Ce Tobaî Bei, carele era pre atunce Beiă la Or, au luată asupra sa lucrulă, dicendă Hanului: și că fôră scirea ta au fugit nisce Nohaî. Și așa aședendă Hanul cu Hmil toate legăturile, au purcesă împreună cu Tobaî Bei de-odată cu 7000 de Tătari, totu într'alesă oștenî.

Potoțki, Hatmanul Leșescă, înțelegendă de sculara lui Hmil la Pragură, și de turburări cari au început a facere între Căzaci, până nu s'are îngloti Căzaci, se se lăfescă în amestecături, au purcesă den Bar și cu ală doile Hatman, Colinovski, dicendă acestă cuvântă: «Pre șarpe, până nu rēdică capul den earbă, se'lă lovesci,» spre Cercheji, pre Nipru. Ce acea Iernă 'i-au apucată acolo, câtă n'au putut a tragere oștile nice într'o parte. Ce au căutată a Iernare pre Nipru, prin olatele Cerchejului și Canovului, până în primăveră; și câtă s'au desvērātă, îndată den 8000 de omeni ce aveă Hatmani Leșescă într'alesă, au orōnduită 3000 cu feciorul seă, cu Stefan Potoțki, pe uscată, și cu 1000 de Nemți, și 3000 de Căzaci de prin orașele Niprului, cu Barabaș, pre apa Niprului în vase, asupra Praguriloră, se strângă pre Căzaci de la Pragură se dea pre Hmil. Care atunce Hmil era bulucită cu 8000 de Căzaci de prin ostrōve și cu 7000 de Tătari cu Togaî Bei.

Vēdendă Hmil cu Togaî Bei că vine Stefan Potoțki în puțină ôste asupra loră, au sfătuită întēi pre cei de pre uscată se'i lovescă. Și așa au făcută: la ună locă, ce se chiamă Jolta Voda, au dată rēsboiă Leșiloră; cari, fiindă în numără cu multă mai puțină și în locuri depărtate în câmp de la temelul seă, și Tătari cu călărimea, era Căzaci cu pedestrirea den sinețe impresurându'i, au slăbită în locă Leșii; și se se apere de năvala loră, s'au pedestrită totă ôstea. Êră puțină locă au ținută de mulțimea ce era, cu cincă părți mai multă de câtă densă.

Totă acea ôste Leșescă, și singură Stefan Potoțki, Sapiha și Bălăban, cari erau capete, toți acolo în câmp s'au topită. Stefan Potoțki rānită au murită în rēsboiă, Sapiha și Balaban au căpută robă la Tătari.

Hatmani Leșescă, auindă de nevoia celoră 3000 de ôste a loră, ales Potoțki avendă de fecioră grijă, au purcesă într'agiutoră cu cele 5000 de ôste ce mai rēmăsese. Ce, a doua și după ce au eșită la câmpă, 'i-au tēmpinată veste de omenă den rēsboiă scăpați, de risipa oștii sele și de perirea în rēsboiă a lui Stefan Potoțki. Și înțelegendă și de puterea lui Hmil, la carele cureă de prin toate ostrōvele Căzaci, ca la Mesia Jidoviă, și se adăogea și Tătari, au sfătuită se se întorcă înapoi. Ce sciindă Hmil de putera Hatmaniloră slabă, și îndrāsneți după isbānda d'ântēiă, în locă au purcesă în urma oștii Leșescă; și la ună orașă, anume Corsun, agiungendă pre Hatmani, au

săritu tôte satele Căzăcesci, unii adăogându-se la Hmil, alții fiindu trecătorile și săpându drumurile pre la strămtori, au venitū și ceea óste a Hatmanilorū in primejdie, de care puțini Leși au scăpatū. Hatmaniū amēdoī a i căduțū la robie, Siniavski, și alte capete tôte. Glóta, câtă n'au căduțū pre mâna Tătari-lorū, au peritū de țērănime.

Éră óstea ce era trimisă pre apa Niprului, dacă au înțelesū de perirea oștii cei de pre uscatū, cu Stefan Potočki, s'au burzuluițū pre bietul Barabaș, capul lorū, vrēndū sē ție credința sa că era Căzacū bētrānū și vestitū Barabaș; și de miratū, și Nemții cu Căzaciū au viclenitū, că erau Nemții acela numai cu numele de Nemți, éră toți den Căzaci erau făcuți. Au legatū o pētră de grumaziū luī Barabaș, și 'l-au aruncatū in Nipru, și pre câteva capite Nemțesci ce mai erau cu dēnsul; și dupē acea faptă, s'au dusū toți și s'au închinatū la Hmil.

Sē scriū de acum: Leși ce pojarū au purcesū d'entr'acēstă scāntee? in multe părți de lume ce vărsare de sânge, ce pustietate țērilor? ce surprare și slăbiciune puterei Crăiei Leșesci? ce risipă amară și nedobēndite cetăți? ce robie și plean de creștini in mânele păgānesci?

Noi sē ne întorcemū la a le nōstre: și de așū avea la cineva pentru acestū lucru vre o hulă, că acestū Leatopisețū mai multū de lucruri strēine pomenesce de câtū de locū și de țēră, rēspunđu că amū făcutū acestū cursū pentru sē se deslege mai bine lucrurile țērei nōstre, care la acea vreme s'au prilejitū. Și aceea sē se scie, că țēra acēsta, fiindū mai mică, nice unū lucru singură de sine fōră adunare și amestecare cu alte țēri n'au făcutū.

S'au cutremuratū tôte țērile pen pēgiurū de năprasnică tulburare Crăiei Leșesci. Ce țēra nōstră, cu norocul, cu cārma și vālhma vestitei Domniū a luī Vasilie Vodă, câțiva ani, și dupē ce se rădicasē Hmil, au stātutū neclătită de niine, până la anul 7157. Intr'acēstū anū începătorū spre marea scādere țērei, întorcēndu-se Tătariū den țēra Leșescă cu robi și cu plean, Bugegeniū și o sēnă de Crimeniū au lovitū la întorsul prin țēră, și ca o óste ce trece nu pōte fi sē nu'și strice ceva. Au venitū Pruteniū, și de pre alte văi de pre lūngă Prutū, cu jalobă la Vasilie Vodă, dicēndū că'i pradă Tătariū și le strică pānile. Și intru una de zile, prelejindu-se Vasilie Vodă la masă veselū, și viindū iar jalobă pentru Tătariū că strică țēra, cum era la masă veselū, îndată au chie-matū Căpitanii, dāndu-le poroncă sē purcēdă, intr'aceea dată, cu slujitorii, și den slugi boieresci, și den tērgū, cine va vrea sē mērgă in dobāndă sē lovēscă pre Tătariū. Au făcutū îndată poronca Căpitanii; și némulū moldovenilorū den firea lorū la dobāndă lacomi, care cum au pututū și den orașū a dobāndire cai, fiindū orașulū plinū de tōtă sama de ómeni pre atunci, și den slugi boieresci mulțime, și au mersū împreună cu slujitorii de au lovitū pre Tătariū fōră-veste, nice'n gândū avēndū Tătariū de una ca aceea.

Era descălecată orda cu temeul la unū satū anume Brătuleniū, la Răzina, încărcați Tătariū de robi și de plean den țēra Leșescă. Nefiindū gata Tătariū, au intratū ai nostri îndată cu sabiile intr'ēnșii. Perit-au mulți Tătariū, și le-au luatū ai nostri și robii și pleanul, cariū numai cu fuga au scăpatū dintr'acelū

feredeu, spre Bugécú. Ce și pre cale in multe locuri, pe la Lăpușna, le-au ținutú calea ai nostri.

Multú au stătuțú boierii cari se prilejisé la acea masă, mai multú Catargiul, sé nu se facă cu grabă acelu lucru, și den nesocotéla de la masă; érá ce este sé nu trecă, cu anevoie se mută cu sfatul. Tătarii, dacă au scăpatú la Bugécú, indata pren câteva capete au făcutú scire la Hanul cu mare jalobă, cum 'i-au lovitú Moldovenii fórá-veste, trecéndú ei pre locurile lorú, fórá de nice o stricăcúne țerei, și le-au luatú atáta plean și atáția robí. S'au âmplutú indata și Hanul și tóte capetele Crimului de mare vrăjmășie, fiindú și simeți pre acele vremi de isbândeale asupra Leșilorú. Indata au datú scire la Impărăție, pre Vasile Vodă și pre tótá țera, cu pîră că este haină; și Turcilor la mare socotéla erau Domniile acestorú țeri așa de tari și de temeínice. Ce indata ai pozvolitú Hanului sé fie volnicú a prădare țera Moldovei pentru acea faptă.

Vasile Vodă, după acea faptă, ce pădía fórté cu grije și la Impărăție și la curtea Hanului. Ce de ámbé părți i-au venitú cu inșelăciune, ales de la Sefir Gazi Aga, Vizirulu Hanului. Așa 'lú aședase pre Vasilie Vodă prin cărți cu cuvinte blânde, câtú s'are păre că nice in gândú nu are Hanul, nice alte capete a lorú pentru acea patimă a Tătarilorú ce petrecuse in țera. Érá vrėj-mășia acoperită mai multú rău aduce.

In anul 7158, sfātuindú Crimul sé răscumpere paguba făcută de Vasilie Vodă ordelorú lorú la Brătulení, și sé curmezé și simeția până in câtá era in Vasilie Vodă, au pornitú pre Calga Sultan cu oști, cu acela glasú că merge sé lovescă țera Moskiécscă; și Hanul dedese scire și la Hmil, singur sé fie gata sé purcédă asupra lui Vasilie Vodă. Și câtú au sositú Sultanul, érá Hmil mai nainte cu oștile gata era, anume spre părțile Moskului. Au purcesú ámbé oștile cu mare taină spre Nistru; sosindú, indata au împărțitú óstea: o parte de la Soroca direptú spre Sucévá; érá altá parte spre Orheiú și Lăpușna, pâna in Prut, óste Tătărăscă cu Căzácscă amestecată. Nespusa pradă ca acésta este țerei, și de prada de la Ion Vodă nu puținú mai mică, alegéndú de aceste cumplite vremi de acmu cu care tóte primejdiile acestui pământú cöverșite suntú.

Nu scia nimicú Vasilie Vodă, seđéndú la Divan. Una după altá veste viindú cum pradă Tătarii țera, au vėdutú atuncea la ce au eșitú sfatul de la masă; și indeșertú procitindú cărțile lui Sefer Gazi Aga, in nădejdea cărorá cărți se lăsasé Vasilie Vodă.

Drámba cea de oști care era orônduită spre Sucévá au cuprinsú câtú ține Soroca și ținutul Iașilorú până in tégú in Iași, Hotinul, Dorohoiul, Hărlăul și Cernăuții până in cetatea Sucevei, temeiu; érá aripile până in munté agiungeaú. In cetatea Sucevei apucase Gavrilaš Logofétul și căți-va boieri de la țera de se inchisese acolo; au datú Căzacilorú și Tătarilorú o somă de bani. Érá din afară la țera, au aflatú tótá țera pre acasă, cu dobitóce, cu hergelii, de care era pre atuncea plină țera. Robí, plean, au luatú fórá samă mulți, și case de boieri au robitú; atunci au luatú pre gupánésa lui Miron Clogole Stolnicul cu o cucónă a lui, care n'au mai eșitú den robie in vecl. Și au peritú și Stefan

Murgulețu, la Cernăuți, pământén vestitú între curte. Satele, orașele, tóte arđéndú și prădándú; cu acea vrăjmășie erau Tătarií țerei. Érá cea-altă drămbă de óste aú lovitú Orheiul, și Lăpușna, și Fălciul până in Prutú; atunci aú robitú casa Sturzií Jitniceriuí, carele apoi aú fostú și Visternicú mare; și multe case intemeiete le-aú dusú in robie. Érá codruluí Chigeculuí, la Fălciú, fórté puřină pagubă i-aú făcutú Tătarií atunci, că indata aú năzuitú la codrișorul lorú, anume Chigeciul, pădure nu așa inaltă in copaci, că puřini copaci suntú, cum este désă și răpósă, și spini mai mulți de câtú altú lemnú in pădurea aceea; și de acolo Chigecenii s'aú apėratú de nu le-aú pututú strica nimică.

Calga Sultanul singurú cu coșurile, și Hmil Hatmanul cu tabėra de la Soroca, dreptú aú trasú la Țuțora, unde Sultanul cu coșurile Tătărăscí aú descălicatú; érá Hmil cu tabėra Căzácéscă aú stătutú pre Vlamnic.

Vasilie Vodă vėđėndu-se la grijă și spalmă ca aceia, că luasé Tătarií până subt tėrgú hergheliile, și a slujitorilorú cai aú apucatú, aú pornitú pre Dómna-și împreună cu casele boțerilorú prin frinturile codrilorú, pre la Căpotesci spre cetatea Némțuluí; apoi și singurú Vasilie Vodă n'aú ținutú multe ȓile scaunul, ce s'aú mutatú den Iași in nesce poeni, in codrul Căpotescilorú; și s'aú așėdatú acolo in codru cu curtea, lăsándú in Iași puřintei dărăbaní de apărarea curții; carií, dacă aú vėđutú mulțimea de Tătari den césú in césú adăugándu-se, și cu Oăzacií amestecați, aú lăsatú cu nópte curtea pustie, și aú eșitú și acela. Și aú arsú atunci totú orasul; unde și unde aú rėmasú câte o dugheniță; curtea domnescă, casele boțeresci, totú orașul, într'o mică de césú cenușé s'aú făcutú; érá monastirile aú hălăduitú, că n'aú vrutú căzacií se dedească den peronca luí Hmil Hatmanul, și Tătarií n'aú pututú, că erau și ómeni cu sinețe inchiși pren mōnăstiri. Număi la mōnăstirea Treisfetitelei, ómenii ce aú fostú acolo inchiși, acolo le-aú venitú primejdie; că arđėndú tėrgul, den para foculuí s'aú aprinsú și mōnăstirea. Dece, aú căutatú o samă de ómeni, de arșiță și de gróza foculuí, a eșire pe o portiță ce este pen zidú pe despre Bahluiú, și acolo aú luatú pre mulți ómeni in robie, Tătarií, și mulți și in heleșteul Bahluiuluí s'aú inecatú de gróza robiei.

Aú oblicitú Sultanul și Hmil Hatmanul de fuga luí Vasilie Vodă, și aú trimisú unú Mărzagú la Vasilie Vodă întrebándu'lu, că ce aú fugitú den scaunú? De șagă este întrebare ca acėta la vreme ca aceea. Decí, și Vasilie Vodă, dărúndú bine pre Mărzacul acela, aú trimisú de la sine boțeri la Sultanul, pe Ghica, Vornicul de țera de giosú, érá la Hmil pre Ciogolea Vel Spătarú; și aú tocnitú lucrul cu Sultanul cu daruri, și nu cu puřină cheltaiială. Și de atunci aú legatú Vasilie Vodă banii ce se dai Sultanilorú den anú in anú, și cabaniță. Érá luí Hmil Hatmanul, de mai nainte de aceste vremi intrasă in gândú cuscria cu Vasilie Vodă, pomenindú și mai nainte, pren Ciogoleni, cu solie, pentru fata luí Vasilie Vodă, dómna Ruesanda. Număi ce i-aú căutatú luí Vasilie Vodă a așėdare atunci și logodna fetei sele Ruesanda după Timăș, feciorul luí Hmil Hatmanuluí, cu câte-va daruri și luí.

Atunce aú purcesú și Sultanul și Hmil de la Țuțora, spre locurile sele; érá țera aú rėmasú prădată și pre multe locuri pustie, schimbată den fericirea ei cea

de'nteiū. Aū eșitū și Vasilie Vodă den codru in scaunū. S'aū prilejitu atunce in bejenile acele și mórtea lui Toderăș Logofetul. Făcut-aū Vasilie Vodă multă jalobă la Impărăție, ce nice unū folosū n'aū pututu face pentru stricăciunea țerei.

Dărăbaniū, la acea fugă a lui Vasilie Vodă de scaunū, erau gata să jecuiască carele cele Domnesci; érá după ce s'aū aședatū Vasilie Vodă, s'aū făcutū a le facere căutare, incinsū cu sabie, și Nemții ce aveau gata cu sinețele pline. Ânteiū aū luatū Dărăbanilorū armele, apoi pe toți 'i-aū închisū in temniță; pre unii 'i-aū trimisū in ocnă, și pre unii cu alte pedepse 'i-aū pedepsitū. Și de atunci aū purcesū țera totū spre rēu, den anū in anū, până astăzi.

Nu numai cu o certare cértă dirépta mánie a lui Dumneđeū, dacá se pornesce spre vre o țérá; cá după eșitul Tătarilorū aū lovitū mare omorū in ómenii, și acia in Iași și in tótă țera.

La anul, Hmil Hatmanul cu mare mulțime de oști căzăcesci, și singurū Hanul cu 70,000 de Tătari, strinse óste și de pre la Cerchezii și den tótă Dobrogea, aū purcesū asupra Craiului Leșescū, cărorū oști Craiul Leșescū, Cazimir, le-aū eșitū înainte la unū tērgușorū, anume Beresticico, cale de trei di-le den-sus de Cameniță, cu 40,000 de óste Leșescă, in care óste m'amū tēmplatū și eū.

Nu erau tóte Voevođiile sosite, nice Litfa, pentru cá Litfa avea de Căzaci de peste Nistru mare dodéială; și aū eșitū Craiul, cu acela rēsboiū, biruitoriū și asupra Tătarilorū și asupra Căzacilorū, câtū aū căutatū Căzacilorū, cu Hmil Hatmanul, și Hanului, a luare fuga și a'și lāsare tótă tabéra cu totulū. De care isbândă a Leșilorū dacá aū înțelesū Vasilie Vodă de la Ionășcuță, Părcalabul de Hotin, 'l-aū îmbrăcatū cu haînă cu sobolii, avēndū nădejde cá cu acea isbândă a Leșilorū va hălădui de cuscria lui Hmil. Érá nu s'aū curmatū cu atáta rēutățile țerei Leșesci, cá iar, la anul după isbânda de la Beresticico, așa rēu aū peritū óstea Leșescă de Căzaci și de Tătari, lāsăți Leșii in nēdejdea păcii ce se făcuse la Beserica albă (Bela-Țercov), câtū nice Hatmanul, nice unū capū, nice unū sufletū voiū dice, den 8000 de óste ce pedestră ce era, n'aū hălăduitū; și den óste călărățá, ce erau pēn la 12,000 de ómeni, fórte puțini. Âncă, de cei de giosū de vorū fi scăpatū cineva, încungiurați de Tătari de tóte părțile; érá ce era frunte, totū subt sabie aū mersū. Cá așa aū đisū Hmil cu Sultaniū, și aședasē, cá la acela rēsboiū unū robū sē nu ia Tătariū, ce totū subt sabie sē puie, sē se impuțineze ómenii de óste den țera Leșescă. Și acolo aū peritū și singurū Hatmanul Calinovski, și cu unū feciorū a lui ce numai pre acela avea. — Și într'acesta anū aū căutatū a facere Vasilie Vodă și veselia filcei sele Rucsandei după Timuș, feciorul lui Hmil Hatmanul Căzăcescū. Mare netocmélă in de potriua caselorū și firilorū. Acéstă parte era o domnie de 18 ani, și Impărăției cu bișlugū și cu cinste sēmănátóre; érá cea-altă parte de doi ani eșitá den țeránie. Rușcile cu Lado, Lado pren tóte unghiurile. Ginerele numai singurū chipū de omū, érá tótă firea de héra.

Inse, câte trebuiaū la o nuntă domnescă, nimică u'aū lipsitū; și după câteva sēptēmâni ce-aū ședutū Timuș aicea in Iași cu asaulii, polcovnicii și atamanii sei, și uupoții lui Vasilie Vodă, feciorii lui Gavril Hatmanul, și a lui Georgi

Hat. și den feciorii de boferi de țără, Neculai Buhuș și Ion Prêjescul, toți acolo în Cehrin pentru Timuș erau zălogü; purces'au cu Dómna'si la Cehrin; érá Vasilie Vodă aü rëmasü îndată la prepusuri la Turci pentru uritü numele Căzacilorü la dënsii; și la megieși îndată la zarve, ales la Matei Vodă neprietenul vechiü, care siindu-se de unirea lui Vasilie Vodă cu Căzaciü, și la Turci amesteca Domnia lui Vasilie Vodă; și cu Racoți aü stätütü îndată în sfaturü, că amëndororü era învrăjbitü Vasilie Vodă, și amëndoi se siia'i de acea unire, ales când auștia solii ca acele, Racoți, de la Vasilie Vodă; că 'i-aü trimisü pre Georgie Stefan Logofëtul, într'unü rëndü, poroncindu'i së șëdă molcomü Racoți, că'lü va face de va vërsa nesce galbinü Tătarilorü, și la ce va veni lucrul elü va vedë. Și prilejise și solulü unul ca acela, care, neavëndü coconü, de atunci luase gândü spre Domnie; și mai multe adăogea spre vrajbă; și în locul trebilorü stëpănu-seü, în solie, aü așëdatü trebile sele spre Domnie și la Racoți și la Matei Vodă.

Precum munții cei înalți și malurile cele înalte, când se năruesc de vr'o parte, pre câtü suntü mai nalți, pre atâta și durätü facü mai mare când se pornescü, și copaciü cei mai nalți mai mare sunetü facü când se obörä, așa și casele cele nalte și întemeiete cu îndelungate vremi, cu mare risipă purcedü la cădere; când cadü. Intr'acela chipü și casa lui Vasilie Vodă, de atâta anü întemeietă, cu mare cădere și risipă, și apoi la deplină stîngere aü purcesü de atunci.

Stefan Georgie Logofëtul, ce era la Vasilie Vodă Logofëtü mare, dupë mörtea lui Toderășco Logofëtul, sciindü pre tatu-seü, Dumitrașco Logofëtul, la atâte Domniü boferü vestitü, cu ocine întemeiate, care nice o casă în țără moșii ca acele, ocini, sate, curți, n'aü avutü, dupë ce 'și-aü gätitü lucrul spre Domnie, precum s'aü pomenitü mai sus la Racoți și la Matei Vodă, aü legatü voröve și cu o sëmă de boferi de țără, anume cu Ciogolescii și cu Stefan Sërdariul, cuprinðendu'i cu jurämënturi së șie taïna. Aü alesü cu sfatul lorü numai së aducă oști Unguresci și Muntenesci asupra lui Vasilie Vodă. Sunasë câțiva la urechile lui Vasilie Vodă aceste, și äntëiu de la unü Turcü den Focșeni; și de la Munteni äncă 'i-aü scrisü; ce n'aü creðütü Vasilie Vodă.

Spunü istoriile de Pir, Impëratul Epiroțilorü, că fiindü într'unü rësboiü la țëra Italiei înprotiva Römlënilorü, ämbländü Pir Impëratul în fruntea oștilorü sele, tocmindü östea, și mutändu-se și într'o parte și într'alta, unü copilü de cei ce păđia pre Impëratul s'aü apropiëtü și 'i-aü đisü: «Së ieï aninte, Impërate, pre celü Römlënü pre unü calü negru, den toți oștenii; altă nimică nu pădesce, numai 'și-aü pusü ochii pre Impërätia ta: ori încätro te întorci, elü totü aceea pădesce, și cërcă, când-de-când së vie asuprä'ti cu sulita gata.» Aü rësponsü Pir copilului: «Cu anevoie este fie-cui a se ferire de ce este së fie!» Așa se pöte đice și lui Vasilie Vodă: fiindü Domnü cu pază pre la töte porțile și în töte părțile, nu s'aü pututü feri de ce era së'i vie asuprä; și mai alesü de primejdia den casă, förte cu anevoie a se ferire fie-cui. Măcar că intrasë la unü sfatü ca acela și Ciogolescii, și Stefan Sërdarul, érá șagă le părea a sfätuire nesce lucruri ca acelea; ce șëdeau uitați, gândindü că nu va nasce nimică dentr'acele sfaturi. Érá Stefan Georgie Logofëtul, vedëndü ce soți'i aü dobänditü la acelü sfatü, aștepta den đi in đi së se vädëscă sfatul lorü despre Ciogolea

Spătariul, la beție; că la câteva mese bată mai vedea lucrul; ce nime nu lua aminte unū lucru ce nice in gândū nu încăpea. Deci, aū păditū singur Stefan Georgie Logofētul tréba care o luase, și însémnase đioa oștilorū Ungurescī și Muntenescī, sē esă in țéră tocma in sərbătorile Pascilorū.

**Când 'și-aū luatū đioa bună Stefan Georgie Logofētul de la Vasilie Vodă,
și apoi aū venitū cu oști asupră'ī.**

Iși trimisese Stefan Logofētul ȝupănésa la țéră, in pildă că o trimite pentru trebile casei; érá elū, tocma in đioa când se cântă in beserică canonul Sfântului Andreiū de la Critū, la 8 césuri de nópte, gătindu-se Vasilie Vodă de beserică, încă nime den boierī nu venise la curte, aū mânecatū sē'sī la đioa bună, dându'ī scire de acasă că'ī este ȝupănésa despre mórte, cu hârtie scornită. Și întrebându Vasilie Vodă de Postelniceī cine den boierī este afară, i-aū spusū Postelniceī că este Logofētul celū mare, dvoresce sē ia đioa bună, că 'i-aū venitū veste de bółă fórte grea a ȝupănesei. Sē fie đisū Vasilie Vodă: «ce omū fōră cale Logofētul: sciindu'sī ȝupănésa bolécă și a nu o ținere aice cu sine.» Și aū đisū sē între sē 'și la đioa bună. Intrat'aū Stefan Georgie Logofētul cu fața scornită de mare mähnicune, și 'și-aū luatū voă sē méréǵă spre casă'sī. Spunū, sē fie đisū Vasilie Vodă, sē afe lucrul pre voia sa. Nesciutoriū gândul omului spre ce minesce. Indată, fōră nimică zăbavă, eșiau cele cu grijē, și nu cu fie-ce grijē aū purcesū indată de olacū; și intr'aceeași đī aū sositū la Bogdana, la satul sēu, subt munte; și atunci era și óste Ungurésca, tótă cu Kemini Ianōși, pren potice, și óste Muntenésca la Rómna, cu Diicul Spătariul.

Spunū de Vasile Vodă că den Beserică 'l-aū lovitū gânduri de purcesul Logofētului așa fōră nădejde. Și așa'sī, a doua đī dupē purcesul lui, aū începūtū a sunare aeve de Unguri și de Munteni; la care sunetū, vedēndu-se Clogolescī cupřinși și lăsați de Logofētul cu care'sī sciau voróva, aū stătutū la grijă ca aceea câtū pre pășitul lorū și pre căutătură, cine le-arū fi luatū sama, le-arū fi cunoscutū indată vina. Ce, mirāndu-se cum vorū face sē fugă sē'sī lasē casele carī eraū cu totul aice in Iași, cu greū, și adoua mórte este, și đilele lorū sfērșite póte hi, cum đice: s'aū apucatū de altă îndreptătură, scriindū unū răvașū Clogolea Spătariul, la Vasilie Vodă, intr'acesta chipū:

Milostive Dómne!

«Eū, unul den slujitorī Măriei tale cei străini, mähcāndū pânea și sarea Măriei tale de atăția ani, ferindu-mē de osāndă sē nu'mī vie asupră pentru pânea și sarea Măriei tale care o mähāncū dentr'atăția ani, îți facū scire Măriei tale pentru Stefan Georgie, Logofētul celū mare, că'ți este adevératū veclénū, și s'aū aȝiunsū cu Racoți și cu Domnul Muntenescū, și suntū gata oștile și a lui Racoți și a lui Matei Vodă sē vie asupră Măriei tale; de care lucru adevératū, adevératū sē cređī Măria ta că nu este intr'altū chipū.»

Și dacă aū scrisū răvașul Clogolea Spătariul, aū chematū la sine pre Iosaf,

Egumenul de la Aron Vodă, care era pre acele vremi dohovnică tuturoră boieriloră, și cu ispovedanie giurându pre Egumenul se nu'lu vèdescă cine este, și ântèiù se arate răvașul la Iordaki vel Visternicù, apoi la Domnie, l'aù legatù cu mare giurămèntù așa se facă. Mirându-se călugèrul de unù lucru ca acela, aù mersù cu răvașul acela la Iordaki Visternicù; care, dacă aù înțelesù, și sciindù cum s'aù sunatù aceste și den alte părți, îndată aù stătutù la mare vole rea, ca unù omù întregù la tótă firea. S'aù lepădatù îndată de răvașù, și aù ñisù Egumenulù numai se mèrgă se dea răvașul la Domnie; și aù mersù și l'aù datù la Vasilie Vodă. Și îndată ce l'aù înțelesù, s'aù simțitù cuprinsù de primejdie, și aù stătutù cu mare strînsóre asupra Egumenulù sè-i spuie de la cine aù eșitù acelu răvașù. Aù stătutù d'ântèiù călugèrul fórte tare, primindù și mórte, érá a vèdire nu póte, că era datù cu taîná de ispovedanie răvașul. Érá dacă s'aù strînsù boieril la sfatù, și arètândù călugèrului și munca, Vasilie Vodă, ca pentru unù lucru ca acela ce se atinge de domnie și de atâte case, decí, luându-și Egumenul și de la Vlădica Varlaam, ce era pre atunci Mitropolitù, deslegare, aù spusù călugèrul anume cine aù datù răvașul. Și îndată chiamându Vasilie Vodă pre Ciogolea Spătariul, i-aù spusù tóte deamè-nuntul, și cum este și Stefan Sèrdariul totù într'acela gândù și la acela sfatù.

Cu puține cuvinte i-aù mustratù Vasilie Vodă pre amèndoi Ciogolescî. Ce amèndoi se apăraù că n'aù primitù aceste, ce i-aù fostù totù cu credința, și de arù trimite măcar pre unul dintre dènșîi se aducă de grumazi pre Stefan Georgie Logofètul; cè fie ñisù Vasilie Vodă: în zădar acéstă slujbă acum; sè-mi fiți spusù aceste până era în Iași Logofètul. Decí, pre Ciogolescî i-aù pusù la închisóre; érá în urma Logofètului aù rèpeđitù pre Sculi, apoi pre Iacomi ce era vátav de Aprođi, și pre Alecsandrù Costin, cu carte la Stefan Georgie Logofètul, numai se vie cum mai curèndù la Curte, pentru mari trebî ce aù nemeritù de la Impèrație. Incă la mai mari griji era Vasilie Vodă pentru Stefan Sèrdariul, fiindù atâte oști pre acele vremi, și marginea tótă pre sama lui. Și îndată aù scrisù cărți și la Stefan Sèrdariul cè vie câtù mai de sîrgù la curte. Se prilejise mai nainte de aceste începuturi o trebă de care învètasè Vasilie Vodă pre Stefan Sèrdariul se gáteze nesce stéguri de slujitori, și când i-ar da scire se purcèdă cu o samă de ómeni la câmpù peste Nistru, că-și deschisese calea negușitoril Greci cariî âmblaù la Mosk pentru soboli, pre la Tighinea, pentru greul vamei, și se făcea scădere vamei aici în țerà. Și socotise Vasilie Vodă sè-i sparie de pre acele drumuri de peste câmpî; cu privilegiul acèi trebî, scriindù Valilie Vodă la Sèrdariul se vie cum mai de sîrgù la curte. Și pornindù cărțile, dederă scire că iată și Sèrdariul la curte sosese. Spunù, că decă s'aù apropietù de orașù Stefan Sèrdariul, sè-lù fi tèmpinatù o slugă a lui de i-aù spusù de tóte ce se sunase în tèrgù și la curte, și cum aù purcesù Logofètul celù mare den Iași, și multe amestecăturî și cuvinte suntù de Unguri. Sè fie stătutù multù în gânduri Sèrdariul, intra-va în tèrgù aù întorce-se-va înapoi; și-i ñicea o slugă a lui: întorce-te giupâne, că nice la unù bine nu mergi. Érá osânda trage la plată; aù biruitù gândul, se între în tèrgù; și îndată cum aù sositù la gazdă, nimică zăbăvindù, aù mersù la curte.

Vasilie Vodă, cum aù înțelesù de venirea Sèrdariului, nu s'aù iucruđitù

de-odată, ce în două trei rânduri îi trimisă să vedă sosit-aă adevărat. Ce dacă îi sciată că este în divan, îndată îi eşită Vasile Vodă în Spătărie şi 'l-ă chemată la adunare, unde i-ă spusă Vasile Vodă că şi cărţi i-ă scrisă să vie pentru tréba aceea care s'ă pomeniă mai sus. Ce bine este că ai venită singur. 'L-ă întreată după aceste de lucrurile ce se vedescă despre Unguri, cu amestecăturile lui Stefan Logofétul, scie ceva îi ba? Tare s'ă apucată Sărdariul că nu scie nimică, cu mare giurământuri; şi cum să fie elă amestecată la unele ca acele spre réul stăpănului seă, dicéndă cu glasă: «Dómne, cine îi fostă mai cređută la Măria ta şi cinstită ca mine, şi m'ai scosă den obiale, şi den séracă m'ai îmbogăţit?» Şi i-ă đisă Vasile Vodă: «Aşa scii şi eă.» După aceea i-ă đisă să mérgă să grăescă cu Ciogolea, să audă ce spune Ciogolea Spătariul.

Cum îi intrată Sărdariul în Visterie, şi îi vedută pază de Silmen, s'ă spăimată sciatórea de vină a sa fire, şi îndată îi începută a'í spunere de tóte de faţă Ciogolea Spătariul. Se apăra Sărdariul de tóte acele. Ce, ca ună vinovată într'acele sfaturi, se apăra slabă. Decă, îi cunoscută Vasile Vodă totă lucrul; érá n'ă vrută se-í omóre îndată, aşteptându ce s'ar mai ínoi despre Trotuş, unde îi mersă Logofétul. Ce, neapestită vreme, sosi den fugă şi Alecsandru Costin, dându scire de perirea lui Iacom, vătavul de Aprođi, de străjile Unguresci eşite în ţeră; atunce îi vedută Vasile Vodă tótă cumpăna ce 'í venia asuprá, nefiindă gata de o primejdie ca aceea aşa degrabă.

Iacom vătavul de Aprođi, dacă îi sosită la Roman n'ă mersă pre caiă lui, cariă avea şi bună şi de agiunsă; ce-şí-ă lăsată caiă lui în Roman la hrană, şi îi luată cai de olacă, ca ună omă deşteptată totă în bine, şi de tótă primejdia nesciutoră. Şi i-ă đisă Alecsandru Costin să nu-şí lase caiă de lúngă sine. Ce n'ă vrută să asculte prietenescă sfată, şi îi purcesă pre caiă proşti; şi la Bacău îndată s'ă tēpinată cu străjile Unguresci, care străji câtă 'l-ă zărită 'l-ă luată în gónă, şi îndată 'l-ă agiunsă; şi aşeşi gonindu-lă 'l-ă omorită den pistóle. Érá Alecsandru Costin, şi cine îi fostă pre caiă bună, îi scăpată de perire.

Agiungea fruntea oştiloră Unguresci la Roman; şi de la Focşeni îi dată scire pentru oştile Muntenescă că îi trecută Focşeni cu Diicul Spătariul. Atunci îi dată pre amēdoí Ciogolesci şi pre Stefan Sărdariul pre mână Silmenilor, de i-ă omorită nóptea denaintea jitniţei ce era în Iontru în curte. Adusesă şi pre Mogalde, fiindă unchiă lui Stefan Georgie Logofétul; ce nu 'l-ă omorită, numai 'l-ă legată la puscă până la Hotin, cu sine.

Multă îi stătată boieră, mai vartos Iorgaki Visternicul celă mare, să nu pleie Ciogolesci şi Stefan Sărdariul. Ce, temēdu-se Vasile Vodă că după a-proprietul oştiloră Unguresci să nu facă şi ei vre-o zarvă în curte, i-ă omorită. Éram eă purure în casă la Iorgaki Visternicul, şi adormise fórté tare de mare scărbă ce avea; când îi fostă pre la méđă-nópte s'ă deşteptată, dându'í scire de la curte de perirea Ciogolesciloră şi a Sărdariului. Şi dacă i-ă spusă, îi suspinată de greă, dicéndă: «Ai perită boieră?» Şi dacă îi sciată de perirea boieriloră, îi đisă: «oh, ce s'ă făcută!»

Se mira Vasile Vodă unde va năzui: la Turci, se temea de pira ţerei şi

de lunicósa fire a Turcilorú, și cu grijé; la Cázaci, se feria sê nu'și mai strice numele de la Turci; érá a stare împotiva oștilorú c'ei veniaú asupra, nu era cum, neavëndú nice óste gata, și țera tótá cu urá, și gata la lucru noú; cá Orheful, ce erau capete erau toți de a lui Ștefan Vodá. Ce aú alesú cu sfatul sê názuíascá la cetatea Hotinului, rápedëndú îndatá la cúscru seú, la Hmil Hatmanul Cázácescú, dându'í scire de tóte aceste începuturi pre Stamatie Hadámul, vel Postelnicú.

La cetatea Némțului era tótá inima avuției lui Vasilie Vodá; deci, acolo aú rápedítú Vasilie Vodá pre Ștefániță Páharnicul, nepotu-seú, sê apuce averea; și, ori cá n'aú sciutú Ștefan Georgie Logofétul de averea aceea in cetatea Némțului, ori aú státutú după lucrurile ce începuse, și n'aú socotitú acea avere; érá era mai aprópe de elú acea avere decâtú de Vasilie Vodá.

Eraú oștile Unguresci cu Kemini Ianóș, Hatmanul lui Racoți, și cu Ștefan Georgie Logofétul, la Roman, când și Vasilie Vodá s'aú sculatú cu tótá casa lui, și curtea, și cu boierii de curte, și aú purcesú den Iași spre Hotin. Atunci ce slujbá amú făcutú lui Iorgachi Visternicul, prin multe cuvinte nu lungescú; érá inima agonisitei lui amú trecut'o la Cameniță și o amú datú la unú prietenú a tátâne-meú, anume Mihaí Stegarul. Și deplin acea avere, mai apoi, la mâna lui Iordachi aú venitú.

Solul carele trimisese Vasilie Vodá la Hmil Hatmanul, precum s'aú pomenitú, Hadámul Postelnicul, ori cá 'l-aú împedecatú Ștefan, Párcálabul de Soroca pre acele vremi, ori de blástematá și lipsitá hire de hadámú, s'aú întorsú înapoi; și aflándú pre Vasilie Vodá in calea Hotinului, aú páritú la Vasilie Vodá pre Ștefan Párcálabul de Soroca, de viclénú. Deci, aú căutatú a trimitere pre alții de la Hotin iar la Hmil Hatmanul, pre Grigorie Comisul, și pre Ștefániță Páharnicul, nepotu-seú, și pre Neculaí Buhuș Jitnicerul, și lorú le aú datú poroncă pentru Ștefan, Párcálabul de Soroca, s'élú prinđe și s'élú trimițe legatú de la Soroca la Hotinú; și așa aú făcutú. Ei singuri aú trecutú la Hmil Hatmanul; érá pre Ștefan, Párcálabul de Soroca, 'l-aú datú in séma unora de Hâncesci, cari se țineaú pre-lungá Ștefániță Paharnicul s'élú ducá la Vasilie Vodá. Ce, pentru lácomia sa, aducătorii sê fie a lorú ce luase și ce mai era pre-lungá dénsul, 'l-aú omoritú pe cale.

Omú de miratú la întregimea lui de sfaturi și de înțelepciune, câtú pre acele vremi able de era pámenténú de potriua lui, cu carele și Vasilie Vodá singurú, osébi de boieri, făceaú sfaturi și multe césuri voróvá; așa era de întregú lú fire. Érá la státul trupuluí seú era gárbovú, ghebosú, și la capú cuculatú, câtú puteai sê dici cá este adevératú Isop, la capú.

Dacă aú sositú Vasilie Vodá la Hotinú, s'aú aședatú cu tabéra aprópe de cetate, deasupra.

Érá Ștefan Georgie Logofétul, cu Kemini Ianóș și cu Diicul, Spátariul lui Matei Vodá, cuprindéndú scaunul țerei la Iași, îndatá aú alergatú mulți de tóte părțile de la țérá la Iași, și glotindu-se aú mersú la Kemini Ianóș strigándú: «Sê ne fie Domnú Ștefan Georgie Logofétul!» Le-aú răspunsú Kemini Ianóș: «Pre voiá sê vé fie, precum poftiți!» Spunú pentru Diicul, Spátariul Muntenescú, cá se ispitia, și cu acea nádejde era, sê fie elú Domnú.

Deci, după obicei, au mersu Stefan Georgie Logofătul in beserica Sfete Nicolae cu câtăva glotă, și i-au cetitū molitva de Domnie Gedeon, Vlădica de Huși, fiindū Varlaam Mitropolitul eșitū la munte. Și așa, stătut'au Domnū Georgie Stefan Vodă.

CAP. XVI.

Domnia lui Georgii Stefan Vodă.

Den cincī simțiri ce are omul, anume: vederea, auzirea, mirosirea, gustul și pipăitul, mai adevăratū de tôte simțirile este vederea: că prin auzū, câte aude omul nu se pôte aședa deplin cu gândul, este așa ce se aude, au nu este; căci, nu tôte suntū adevărate câte vinū pren auzul nostru. Așa și mirosul, de multe ori înșală, fiindū multe mirosenii de'ntēiū grele, ără apoi mare și iscusitū mirosū facū. Gustul încă este așa, că multe ne parū că suntū dulci, apoi simțimū amarū, și împotivă multe amare că suntū ne parū, și suntū dulci. Pipăitul, iarăși, multe pipăimū in chipū de unele, și suntū altele, și nu le putemū cunôsce pre singurū pipăitul, fōră vedere. ără vederea însăși dă tôte aședate in adevēru gândului nostru, și ce se vede cu ochii nu încape sē fie îndoiială in cunoscință. Așa și noă, iubite cetitorile, cu multū mai lesne a scriere de aceste vremi, in cari mai la tôte ne-amū prilejitū singuri. Și pentru lungimea capitelorū ce s'a'i scrisū pentru îndelungată domnia lui Vasilie Vodă mai sus, den eșitul celū de'ntēiū den scaunul țerei a lui Vasilie Vodă. Incepemū a scriere de domnia lui Stefan Vodă Georgie, care ori cu dirēptă cale, ori cu nedirepte mișlōce, rădicându-se asupra domnu-seū, i-au luatū domnia, tôte unele ca aceste den orânduirea lui Dumneșeu a fire se credū.

Indată ce s'au aședatū Stefan Vodă Georgie in scaunul domniei, cu sfatul lui Kemini Ianōș, Hatmanul lui Racoți, și a Diicului, Spătarul Muntenescū, au alosū și den ôste Ungurēscă și den Munteni, și au alesū și o samă de ômenī de țeră, cu Pētrașco Morēnul Hatmanul, și au trimisū spre Hotin in urma lui Vasilie Vodă.

Scia și Vasilie Vodă de tôte ce se lucrēză in Iași in urma lui; și au trimisū și alū-doile rōndū de la Hotin solī la cuscru-seū, la Hmil Hatmanul Căzăcescū, și la ginere-seū Timuș, cerșindū agūtōrū cum mai de sîrgū. La Leși încă pre mine m'au trimisū la Starostele de Cameniță, la Petru Potoțki, la a căruia eșire den robia Crimului mare agūtōrū îi dedese Vasilie Vodă cu banii sēi. Aceste aducēndu'i aminte, ilū poftia sē se afle de agūtōrū la primejdia lui. Și cu acea solie aflândū pre Starostele, cale de trei țile mai sus de Cameniță, la nesce ocine a lui, indată au lăsatū tôte trebile sele, și au purcesū de sîrgū spre Cameniță. ără până a sosire Starostele la Cameniță, dau scire la Hotin lui Vasilie Vodă, că ătă sosescū oștile lui Stefan Vodă asupra'i; au stătutū in gânduri de'ntēiū, sē stea sē dea rēsboiū cu căți ômenī avea pre lūngă sine, că încă erau toți boierii cei de scaunū cu glōtele sele cu Vasilie

Vodă și cu Boj, Căpitanul de Lefeci, și Cara, Căpitanul de Dărăban, și avea și Siimeni vr'o 60, și Nemți vr'o 100 foarte buni. Era dacă au vedutu răceda tuturor, și a căpitanilor și a slujitorilor, pre cari avea mare nădejde pentru mila ce le făcuse cu multe vremi mai nainte, s'au apucatu de trecătorea Nistrului, suspinându pre Boj Căpitanul, și pre Cara Căpitanul.

Aice s'au cădutu a pomenire pentru averea lui Vasilie Vodă ce era în cetatea Némțului, la care trimisese pre nepotu-seu, Ștefăniță Păharnicul, Vasilie Vodă. Acolo la Hotin, până a se clătire Vasilie Vodă, au sositu și Ștefăniță Păharnicul cu tôte deplinu la Vasilie Vodă; de care, dacă au datu scire că sosese și Ștefăniță Păharnicul cu tôte deplinu, s'au bucuratu Vasilie Vodă, dicându: «*De acum înainte până la cămeșă 'mă voru da, și nu voru ride neprietenii.*» Și așa Vasilie Vodă, trecându Nistrul cu o samă de boieri, anume Toma Cantacuzino Vornicul, Georgie Hatmanul, Iorgachi Visternicul, și cu câți boieri ce mai erau strănși, de casa lui, boierii cei-alți toți, și cu slujitorii cu puscile, s'au intorsu spre Iași la Domn ténérú. Și tēpinându-se cu oștile lui Ștefan Vodă în Dumbravă, aprópe de Hotin, până a se incredere unii cu alții, au trecutú câteva césuri, în care zăbavă au trecutú Vasilie Vodă Nistrul cu tôte casele boieresci; însă, nu fórá mare pagubă în carele boierilorú, la trecătore, și mai multú de tērgoveții de Hotin, cari, vedēndú spaíma și graba la trecătore, precum face vreme că aceea, au datú jacú în rămășița carelorú, și multe haíne scumpe și arginturi au apucatu, câtú de atunci sciam îmbogătiți câțiva Hotineni.

Apucase oștile lui Ștefan Vodă pre o samă de Nemți netrecuți; și dāndú și den cetatea Mogâlde, Păharnicul de care s'au pomenitu mai sus că 'l-au legatu la puscă, den sacalușe, și nāvālindú și slujitorii lui Ștefan Vodă, au peritu puținței Nemți la trecătore cu podul. Era daú și Siimenii lui Vasilie Vodă de peste Nistru, câtú nu se apropia nime la vadú.

Nu amú fostú într'acea datá la trecătore, că trecusem Nistru mai nainte, precum amú pomenitu. Era amú înțelesú den cei ce au fostú acolo de față, cum singurú Vasilie Vodă au fostú ședēndú în acea parte de Nistru pre unú scāueș. Au slobođitu tērgoveții, și spunú cu invēțatura Mogâldei Păharnicul, unú sacaluș, den care sacaluș glonțul fórtē pe apópe de Vasilie Vodă au lovitú. Spurcatá și nebunescá faptá, și nu fórá osāndá câtú de tārđiú.

Nu pociú táce aice pentru cetatea Hotinului, ce nesocotēlá a o lásare îndatá pre māna altuia: de nu de altá nādejde, pentru trecătore, sé hie fórá de grije, s'au cădutu sé puie ómenii sinețași; și ce ómenii? trei-deci de Nemți sé fie pusú sé o ție despre óstea Moldovei, și despre Ungurii cu anii. Au n'au fostú hraná? Pānea unui satú de la Hotin o ar fi pututu ține unú anú, sau câtá era numai în tērgú; și acea cetate ori cine va vre sé socotēscá, va afla că au fostú a risipei casei lui Vasilie Vodă priciná; și de mé vei întreba cum, îți rēspundú: că de ar hi fostú dómna lui Vasilie Vodă în cetatea Hotinului, nu la Sucévá, n'au fostú în puterea lui Ștefan Vodă, a batere cetatea Hotinului, cum au bātutu fórá grijē cetatea Sucevei. Că așa venisē Vasilie Vodă cu Sultanii până în Prutu cu oști Tătăresci; ce 'i-au intorsú Hanul, că sosia Craful Leșescú. Sau cum are hi bātutu Ștefan Vodă cetatea Hotinului, și Hmil era la Husetin,

cale de o ȕi de la Hotin. Ce, multe ar hi pututŭ luare Vasilie Vodă, ŝi domnia totŭ neclătită'ŭ sta la Pórtă, până târđiŭ dupę luatŭ cetăŭei Sucevei de Stefan Vodă.

Nime, déră, sę nu vinuęcă sfaturile de acum. Veđi greşelă ce's'aŭ făcutŭ. la acestŭ vestiđi sfetnici, ŝi acela lucru era in putere a facere; érá vremile de acum nu suntŭ in putere, ŝi nice unŭ sfatŭ nu incape la greu ca acesta; fórá de mărturie đicŭ că este sosită perirea. Đicemŭ, că de ar hi cutare, ŝi cutare ar hi intr'altŭ chipŭ; érá nu suntŭ vremile subt cărma omulŭ, ce bŭtel omŭ suht vremi. Multe ŝi mari smintele amŭ apucatŭ den đilele celorŭ mai bătrâni. Érá ŭŭ aglunğă ŝi acéstă una cu lăsare fórá oştenŭ a cetăŭii Hotinului, den care lăsare este răsipa a tótă averea luŭ Vasilie Vodă cu casa.

Pentru cetatea Hotinul tępinându-mę in cale cu Cotnarski, credinciosŭ pi-sarŭ a luŭ Vasilie Vodă, m'aŭ intrebatus, că elŭ venia de la Craful trimisŭ până la ręcóle de Vasilie Vodă, ŝi eŭ mergemŭ in susŭ la Staroste de Kamenitŭ ca unŭ omŭ deplinŭ ce era: grijit'aŭ bine cetatea Hotinului Vasilie Vodă? Pus'aŭ ómenŭ ŝi puscŭ, aŭ ba? Am ręcunsŭ: că nice unŭ semnŭ la purcesulŭ meŭ sę se grijęcă cetatea n'amŭ vęđutŭ. Aŭ suspinatŭ Cotnarski cum are hi sciutŭ, că se va lăsa ne cotitŭ cetatea aceea. Érá póte hi, cu gŭdeđul luŭ Dumneđeŭ spre ce trage, cu anevoie se mută cu sfatul omenescŭ.

Intra Vasilie Vodă in Cameniŭă, când amŭ sositŭ ŝi eŭ cu vestea că iatŭ sosescŭ ŝi Staroste de Cameniŭă, cu mare făgăduinŭă ŝi cu căldură sę se afe la acea vreme, cum ŝ'aŭ fostŭ.

Pentru venirea Căzacilorŭ cu Timuş asupra luŭ Stefan Vodă Georgie, ŝi l-aŭ scosŭ den țeră

N'aŭ plinitŭ Vasilie Vodă o lună de đile cu pribegia sa in Cameniŭă, aŭ ŝi venitŭ scire cum Timuş, feciorul luŭ Hmil Hatmanul, cu 8000 de Căzaci intr'a-lesŭ, trece pe la Soroca Nistrul. Acum sę cauŭi, déră, firea de prietenŭ Lévu; măcar că Căzaciŭ până la inima Leşilorŭ intrase cu sabia, ŝi Vasilie Vodă fi-indŭ o casă cu capul lorŭ, ŝi in nădejde lorŭ de a'şŭ ręcumpărare Domnia, nice o oprélă saŭ vr'unŭ bănatŭ despre cineva n'aŭ avufŭ; ce cum aŭ venitŭ fórá grije, aşa când i-aŭ fostŭ voia aŭ eşitŭ, fórá numai de unŭ Polcovnicŭ, anume Condrađki, ce era cu o mie de Leşi de paza marginei, avea sieală Vasilie Vodă. Ce prepunea ca nisce ómenŭ străini, de se siea aŭ noştri; érá nice acela nice unŭ gândŭ ręcŭ, nice acea putere sę strice luŭ Vasilie Vodă ce va n'aŭ avutŭ. Timuş cu óstea, cum aŭ trecutŭ Nistrul, n'aŭ mai aşteptatŭ sę se adune cu socru-seŭ, Vasilie Vodă; ce de la Soroca întins la Calcenŭ aŭ trasŭ cu óstea, ŝi acolo aŭ trecutŭ Prutul.

Luându veste Stefan Vodă de Timuş că vine întins asupra Leşilorŭ, Dŭcul, Spatarul Muntenescŭ, pre poronca Domnu-seŭ sę nu se sune de totŭ lucrul că aŭ intratŭ cu oştile sele in raeaŭa Impęratulŭ, se întorsese cu câteva đile mai nainte. Aşŭjdere ŝi Kemini Ianóş, orŭ temędu-se de vr'o smintélă saŭ de

vr'unu viclesugü de țără, ori sciindü soliile stăpănu-seü, lui Rakoți, la Hmil, pentru crăia Leșescă, că se agiungea Rakoți cu Hmil pentru crăia la Leși de atunci; și au pornitü și elü totă pedestrima de Nemți ce avea, și cu pușcile, pre la codrul Căpotescilorü pren Cobăle, dreptü la potica Oituzului. Numai elü singurü cu călărimea rămăsese, pre rugămintea lui Stefan Vodă, in Iași; și au strinsü și Stefan Vodă öste de țără câteva, ca la 12000 de ómenü, și au eșitü deasupra Popricanilorü.

Timuș, dacä au trecutü Prutul, au purcesü la Jijie spre Popricani, cu tabăra legată. Eșise o sémă de oșteni de a lui Stefan Vodă peste Jijia, in chipü de harță, și aș pogoritü Stefan Vodă cu Dărăbanii la Jijia la vadü; érá puținü lucru au ținutü harțul oștii lui Stefan Vodă: i-au împinsü îndată călăreții lui Timuș; și erau și de ai noștri cariü țineaü cu Vasilie Vodă; pre lüngă Stefăniță Păharnicul den Hăncesci, și den Hăncesci o sémă, și căți-vă Cerkezii erau de a lui Vasilie Vodă; cariü toți mersese cu boierii cei trimiși de Vasilie Vodă la Hmil Hatmanul

Căzaciü, cum au împinsü pre călăreții ce le eșise înainte den östea lui Stefan Vodă, au purcesü orbü la vadü cu totă tabăra; și unii pre podü, mai mulți pre lüngă podü, că era Jijia mică, au datü cu tabăra; care năvală vedëndü Dărăbanii, au plecatü fuga de la vadü la delü, spre Redü; și östea cea-altă ce sta pe culmea delului deasupra, nedându-le nice-unü agiutorü, i-au agiunsü pre cósta Popricanilorü călăreții lui Timuș, și elü singurü; și acolo au căđutü multe trupuri den bieții Dărăbanii; alții, cariü au hălăduitü până in Redü, și-au scutitü viața cu pădurea.

Vedëndü acea primejdie a Dărăbanilorü, Stefan Vodă și Kemini Ianöși, au trasü östea mai spre Iași, și au tocmitü de ämbe părțile de drumü călărimea; și era acea öste și de țără și de la Kemini Ianöși, câtü se putea ca la 24000 föră greș se se socotescă. De are hi fostü la unü gândü, ce era? Nedändü răsboiü Căzaciilorü, numai se le inchiđe calea și hrana den tóte părțile, ce are hi făcutü cu tabăra Timuș?

La suitul taberei Căzăceșci pe cóstă la delü, sărisé o sémă de oșteni de țără și infrănsese pre călăreții lui Timuș de i-au băgatü până in tabără. Și acolo in delü, dacä au sositü totă tabăra, s'au aședatü pre mas, că era in deséră, și acolo au mas peste nópte. Érá den östea lui Stefan Vodă, într'acea nópte mulți lăsändü oștenia au mersü pre la casele lorü.

A doua di Timuș, cu tabăra legată, au purcesü dreptü asupra oștilorü lui Stefan Vodă spre orașü, föră de nice o sieală, dodeindu'i Moldovenii câte órece pre-de-laturü. Ce, vedëndü Stefan Vodă și Kemini Ianöși că se imputinėzä östea, și într'acea nópte s'au scursü gümătate östea, penă între vii au ținutü drumul orașului; érá de'ntre vii au luatü Bahluiul in sus, și cățiva boierü de casa lui Stefan Vodă, cu totul.

Timuș într'acea di, dupé ce au împinsü pre oștile lui Stefan Vodă, au intratü in tégü, și au descălecatü in curțile Domnesci, și tabăra ezită totă inaintea curții și pren pregürü; și au stätutü așa cu tabăra ezită până la venirea socrului seü, lui Vasilie Vodă, in Iași, de la Cameniță. Și până a sosire Vasilie Vodă, au prădatü Căzaciü pren Codrii Iașilorü, de la drumul Căpotes-

celorū până aprópe de Huși; și scosese fõră numărū vite; carī apoī, dacā aū sositū Vasilie Vodă, pre câte aū aflatū nemāncate totū câte unū zlotū de vită aū datū Căzacilorū; și aū datū scire ómenilorū de aū venitū de 'și-aū luatū vita cine o aū cunoscutū.

Mulți aū peritū aice de Căzaci, ómenii nesciutorī cine suntū Căzaciī, oploșiți in tērgū; alții mergeaū sē se inchine la Stefāniță Păharnicul, carele era cu Timuș. Ce nu agiungeaū pēn la Stefāniță, căci tēmpinaū Căzaciī, și'i omoriaū; între carī și Tăutul Arnașul, și alții mulți aū Peritū de Căzaci.

Pre Vasilie Vodă, vestea de isbānda lui Timuș 'l-aū tēmpinatū la Zvancea; cu care veste, Grigorie Comisul însuși mersese, și 'l-aū îmbrăcatū cu haină cu soboli; și îndată aū trecutū Nistrul la Zvancea, că cetatea Hotinului nice într'unū chipū n'aū vrutū sē o dea tērgoveții, cu Hăjdeū Părcălabul lorū; orī că aū vrutū așa de credincioși sē bie lui Stefan Vodă; care lucru n'așū da sē hie între ai nostri până într'atāta nevoie pentru singura credință; orī că s'aū siitū pentru jacurī ce făcuse tērgoveții la carele boiarilorū, precum s'aū pomenitū, și slobođisē câte-va sacaluse in singurū Vasilie Vodă. Și acēsta este pricina, nu alta; și in câte-va rândurī aū trimisū Vasilie Vodă la Hăjdeū, carele era pusū de Stefan Vodă, și la tērgoveți, cu mari gjurāmēnturī. Ce nice într'unū chipū n'aū vrutū sē dea cetatea; și aū ținutū câte-va luni, până la adoua venire a lui Stefan Vodă den țera Muntenescă. I-aū fostū incungluratū Vasilie Vodă și cu nesce Nemți. Ce totū aū ținutū cetatea tótă vara închisă. Așa cu anevoale se agonisesce, ce se perde odată.

Vasilie Vodă, dacā aū sositū la Iași, după sfatū ce aū făcutū cu ginere-sēū Timuș, s'aū mutatū Timuș cu tabēra sa la Galata; érá Vasilie Vodă aū rēmasū in curte, gātindu-se asupra lui Matei Vodă cu mare gătire, dāndū scire țerei sē incalece totū omul, ertāndū pre toți de tóte greșelele, măcar și improtiva Domniei de are hi greșitū cine-va.

Aice caută cum nu se póte trece ceea ce este sē hie; că după isbānda aceea a lui Vasilie Vodă, sē hie intorsū pre ginere-sēū inapoī, și sē se fi așeđatū cu paza trehilorū la Impērație, întārindu-se cu slujitorī strēini, cum avea avuție, nime nu are hi mai venitū asuprā-i. Și așa sfātuiaū pre Vasilie Vodă și o sēmă de boierī. Ce, in nādejde neindoitā ce avea Vasilie Vodă pre oști căzăcesci, sē-și rēscumpere strimbātatea despre Matei Vodă ántēiū, și despre Racoți mai pre urmă, cumuși dicea Timuș: că den țera Muntenescă pren Ardél se va întórce. Aū hiruitū sfatul, numai sē mērgă asupra lui Matei Vodă in țera Muntenescă. Érá nu omul, ce Dumneđeū sfārmă rēsbótele, precum dice scriptura: Господь съкрушилъ бр нѣ.

Nu se cade sē trecemū poticala Nemților de Șaügăii țerei nóstre la munți pre Oltuz, de care Nemți s'aū pomenitū că-i pornisē Kemini Ianóși den Iași inainte pren strimtorī deadireptul, și apoī in munți la Nemți; s'aū îndemnatū Șaügăii dela Ocnă, și aū ținutū calea pedestrimei aceea a lui Racoți; și, cu sfatul unuia den Șaügăi, dacā se vorū apropie de Nemți, sē cađă toți la pāmēntū până va trece focul sinețelorū, cum daū Nemți toți odată. Așa aū făcutū; cađēndū toți la pēmēntū, după ce s'aū stēmpēratū sinețele; până a se gătire alū-doile rândū Nemțiī, aū intratū Șaügăii într'ēnșii cu cóse și cu topóre

lungi in coddă ce au ei, și au peritū câți-va Nemți acolo de acei Șaügăi, câtū au căutatū acea pedestrime a lăsare și puscile in munți; și abie s'au desbăratū de Șaügăi cele-alte bulucuri de Nemți. Pentru care faptă a Șaügăilor, apoi, Alecsandru Costin, fiindū povățā datā den Iași acelorū Nemți, au șeđutū unū anū inchiețetū in obeđi, și in temniță, in Fögărași.

Stefan Vodă până in Trotuși au mersū cu Kemini Ianōși; ără de acolo, avēndū nădejde pre Matei Vodă de agiutorū mai de sirgū, și trăgeau și boierii in țera Muntenescă, și pôte hi că și perirea Morenului, Hatmanului lui Stefan Vodă, ce 'l-au ucisū țeraniū ce se strinsese la Ștefăniță Păharnicul, nepotul lui Vasilie Vodă, și patimā Nemților de Șaügăi, făcea ore-ce siealā lui Stefan Vodă. S'au despărțitū de Kemini Ianōși, și au luatū in gios pre Trotușū, de au trecutū prin Focșeni in țera Muntenescă.

CAP. XVII.

Pentru a doa venire a lui Vasilie Vodă in Moldova.

Aice in Iași, până la purcesul lui Vasilie Vodă in țera Muntenescă, au peritū Cotnarovski, Pisarul Leșescū, de credință a lui Vasilie Vodă, omū deplinū la tôte trebile, de Timuș, ginerile lui Vasilie Vodă, den firea lui acea de tiranū ce era, și de omū sēlbaticū, și fōrā nice o frică de Dumnezeū, scornindū pricinā că este Leav, și cum că elū opria pre Vasilie Vodă sē nu-și dea fata dupē elū. Decī, intr'o ți au trimisū la Vasilie Vodă, poftindū sē-lū trimiță că-ī este de trebă. Negândindū Vasilie Vodă de una ca aceea, 'l-au trimisū la dēnsul in Mōnăstire la Galata, și acolo, dacā au mersū Cotnarovski Pisarul, Timuș au invēțatū pre Căzaci de ai sēi cu sabiile gata sē stea; și dupē vorōva ce au avutū scornitā cu dēnsul, la eșitul lui de la vorōvā, au datū Căzaciū, ce erau gata de acea faptā, cu sabiile intr'ēnsul și 'l-au omoritū cu mare tirānie, fōrā de nice o vinā; de care faptā a lui Timuș, dacā au auđitū Vasilie Vodă, numai nu se otrāvla de voie rea; și āmbra Timuș cu acela gāndū și asupra Tomei Vornicul, și a lui Iorgaki Visternicul, totū dintru acea pricinā, đicēndū că acesti doi cu Cotnarovski opriāu pre Vasilie Vodă sē nu dea pre dōmna Ruc-sanda dupē dēnsul. Ce āmbrau și ei cu đilele amānā, și s'au cerșutū la Vasilie Vodă sē-ī lasē sē mērgā la țērā. Ce Vasilie Vodă nu-ī lāsa; și au poroncitū la ginere-sēū, că mai bine mortū sē hie, de câtū sē hie boierii cari'ī are elū la inima sa cu tōtā credință, la atāta grije; sau cu ce inimā vorū veni cei alți boierii de la țērā la dēnsul. Decī, 'l-au mai mutatū de la gāndul lui; insē, acesti doi boierii totū cu ferelā āmbrau, și totū pre-ascunsū, nōptea. Pre pōrta despre casele Dōmnei veniāu la curte la Vasilie Vodă, de care Vasilie Vodă cu greū suspina, și'și frīngea mānele de ginere ca acesta.

Au purcesū Vasile Vodă den Iași spre țera Muntenescă cu alū-treile rōndū asupra lui Matei Vodă; și āntēiū Timuș cu tabēra Căzācēscā, cu alū-doile conacū, au stātutū la podul inaltū, pre Bārladū, și acolo au făcutū Timuș oștilorū

sele căutare; și le-au împărțit de la Vasile Vodă lefe, și căpeteniilor și oștilor tuturor. Erau den capetele Căzăcesci cu acea ôste Bohul, și altul Nosaci, anume Polcovnici vestiți, și vechi căzac; și totu acolo, fôră de nice o vină, Timuș, pentru unu cuvântu ce au ăisî in sfatû Bohul, au scosû sabia și au lovitû pre Bohul intr'unu umeru, den care rană in tótă calea aceea au âmblatû Bohul cu mâna legată. Acela omû cu firea de héră sêlbatecă era Timuș; nime dintre Polcovnici nu cutezaû unu cuvântu sê ăică sê indirepteze lucrurile oștilorû. Ce de'ndată pre purtatul trebilorû ce era Timuș, omû tênêrû și fôră de nice o socotêlă, se cunoscea că nice la unu folosû nu'î vorû eși lucrurile. De acole au purcesû oștile in ăiosû; și Vasile Vodă era in frunte cu ôste de țêră; și i se adăogea den ăi in ăi ôstea de țêră de pretutindere, și până la marginea țêrei s'au strinsû in 8000 ôste de țêră.

Matei Vodă, domnul Muntenescû, luândû veste de scosul lui Stefan Vodă den Moldova de oști căzăcesci, trimisese pre Diicul, Spătarul sêu, sê stringă tótă ôstea de pre marginea țêrei sele, sê stea la hotarû intre țeri; și cu Diicul Spătarul de strajê, și Stefan Vodă cirêcul lui. Avea și Stefan Vodă 300 de ômeni aleși călăreți, și câți-va feciori de boieri tineri cu sine. Și ântêiû straja lorû pentru limba ce trimisese s'au ivitû in gura Berhecului, mai sus de Tecuciû, pre cari' i-au gonitû ômenii lui Vasilie Vodă câtva locû. Ce sârindû târădiu le-au pierdutû urma. Venise mari apele Siretului, pentru care au căutatû oștilorû câteva ăile a facere zăbavă, până au făcutû podû peste vase. Și așa, trecêndû ôstea a doua-ăi de la Siretû, au intratû pre la Focșeni in țera Muntenescă. Și indata, fôră de nice o milă, au datû focû și orașului; și orî pre unde'și aăiungeaû Căzacii fumaû a bieșilorû locuitori nevinovați locașurile, odăile și hrana.

Sta in tocmală cu oștile și Diicul, Spătarul lui Matei Vodă, nu departe de orașul Focșenilorû, la Milcovul celû mare. Ripile aceluî pârău pusese despre oștile lui Vasilie Vodă, și ôstea sa tocmise de ceea parte stolû, tótă ôstea intr'unu șiragû tocmită, ca 9000 de ômeni; că și den lefecii lui Matei Vodă erau osêmă cu dênsul, și ôstea de țêră, câtă era in țera Muntenescă den Bucuresci in cóce până la margine, tótă era acolo adunată; și acole era și Stefan Vodă cu vr'o 300 de Moldoveni. Și așa in rônđu tocmită ôstea Muntenescă, aștepta pre Vasilie Vodă și pre Timuș. Ântêiû li s'au arătatû Vasilie Vodă cu oștile sele, și au stătutû frunte și Moldovenii; érá Căzacii își tocmiaû tabêra mai pre urmă; și atâta au stătutû Munteni la rêsboiû, câtû au făcutû ôre ce harțuri cu Moldovenii peste pârău, trecêndû Moldovenii, apoi trecêndû'î Munteni iar inapo; așa, in doê trei rônđuri, până au trimisû Vasile Vodă Nemții ce avea, și s'au supusû pre subt maluri. Decî, au luatû călărimea Moldovenilorû și malul dincolo. Érá câtû au vêđutû Munteni tabêra căzăcescă apropiată de pârău, au purcesû in risipă cine incotro i-au pârutû. Gonit-au Moldovenii și o sémă de Căzaci călări până la Rômnicû; érá mulți n'au peritû Munteni, că au luatû de vreme la fugă, după ceea risipă a oștilorû Muntenesci, care s'au făcutû mai multû den prostia Diicului Spătariului, că nice trebuia sê aștepte elû până intr'atâta pe ôste ce era cu focû, și elû numai cu călărimea.

Au purcesû Vasile Vodă cu Timuș spre Têrgoviște, stricândû și arđêndû ce

și le sta înainte. Érá Matei Vodă, Domnul Muntenescă, luândă veste și de rispa oștilorū lui la margine, și cum că vine asupra lui intinsă Vasilie Vodă cu Timuș, nimică cu acea smintelă a oștilorū de la margine nu s'au spăimat. Ce, stringându-și óstea de țeră și lefecii ce avea, au purcesu și elu den Tergoviște, și 'și-au alesu locu fórté bunu de elu, la o poená între Ialomița, apă curgătoare, și 'ntre unu pârâu fórté tinosu, și de trecétóre rēu, la unu satu anume Hinta; și acolo au stătutu cu mare inimă, nu așa oștile sele cum elu singurū, așteptându pre Vasilie Vodă. Trimise Matei Vodă și altă sémă de óste, Siimeni, și Lefeci o sémă, intr'agiutorū Diicului Spătarului la margine. Ce, dacă s'au tēmpinatutu cu veste că s'au risipitu óstea aceea cu Diicul Spătarul, s'au intorsu óstea aceea inapoī, și 'i-au aglunsu la Telejina fruntea oștii lui Vasilie Vodă. Au stătutu Munteni cālări la vadu, pentru sē se mai depărteze pedestrimea.

Părutu-s'au și lui Vasilie Vodă și lui Timuș că va fi acolo Matei Vodă singur, cu tótă óstea, la Telejina; apoī, dacă s'au vedutu că este óste puțină, au datu oștenii lui Vasilie Vodă pe trei locuri peste apă, și n'au stătutu Munteni, ce s'au datu inapoī; érá gonășii indată au aglunsu și pre Siimeni, și aciea, dându-se inapoī, s'au apēratu pen nesce dumbrăvi ce suntu acolo. Decī dāndu scire lui Vasilie Vodă de Siimenii aceia, au purcesu și singurū Timuș cu o sémă de óste căzăcescă cālări, lāsāndu tabēra pre urmă cu Vasilie Vodă. Și dacă au aglunsu Timuș, au pedestritu pe Căzaci giosu la năvălă asupra Siimenilorū. Ce totu au mersu apērāndu-se fórté tare den focu Siimenii, până au intratū intr'altă pădure, ce era lunca Praovei, și nu le-au stricatū nimică Căzaciū, până in nópte bātāndu-se den focu, fórá ce ai picatū den Siimeni și den Căzaci. Den Căzaci au peritū doi sotnicii atunci. Vesel Matei Vodă că i-au hălăduitu Siimenii, și că au pututu da răspunsu focului căzăcescū, luāndu mare inimă și nădejde dentru acea intimpinare a Siimenilorū cu Căzaciū. Érá Timuș, dupē acea gónă, n'au vrutū sē se întórcă la tabēră, pre care o au apucatū nóptea câtū au trecutū apa Telejinei, ce au rēmasu cu masul la unu satu, anume Cucorescii, la nesce case boferesci, aflāndu casele pline de tóte bucatele. Singurū au pusū de au datū focu caselorū, dacă s'au sculatū de la masă amēțitū de vinu.

A doua-ți, óstea trudită de cale și obosită tabēra, necercāndu ce locu este înainte, unde și in ce locu este neprietenul, și cum de-departe, abia de au îngāduitu doē trei cēsuri, au și đisū trîmbițile de purcesul oștii. Multu au stătutu Vasilie Vodă sfātuindu'lū sē rēmēie acea đi ca sē se rēsufle óstea, sē se stringă bine tótă, și sē se cerce locurile, și pre altū locu nu pre acolo, pre unde alese Matei Vodă, s'ē hie îndāmānă a stare improtivă. Ce cui sē đici aceste? sau cu cine sē sfătuesci? Cu unu omū in hirea hīarelorū sēlbatice? Polcovnicii ce erau, unul unu cuvētū nu cuteđa sē đicā; că numai pentru unu cuvētū, cu sabia smultă da ca intr'unu căne intr'ensul. Și Bohul Polcovnicul cu mâna legatā de rană de sabie, făcută de Timuș, āmbra ca fórá sine.

Aice caută acestă isbāndă, den ce, și cum s'au prilejitū lui Matei Vodă, și ca acea isbāndă, care nu se va fi prilejitū alta ca aceea in tótă viața lui, câte rēsbóle va fi avutū in đilele sele; că cine arū putea sē cređă in socotelă, sē se infrāngă óste căđăcescă cu tabēră, de óste cum este óstea Muntenescă

Nu se defaimă; ce orî pedestraşul, orî călăreţul veî socoti, şi nu veî afla se hie de potriua sineţaşului căzăcescū. Ce, veî dice: fost'aū acolo Sêrbî, Ungurî şi Leşî, nu numai Muntenî. Aşa este: Leşî aū fostū puţinî, ce are hi făcutū ei numai, de are hi fostî tocmală in ôstea căzăcescă pre obiceiul lorū? Siîmenî Sêrbî, saū Ungurî, nu'î alegū den Muntenî, nici suntū Siîmenî Sêrbî saū Ungurî atocma cu focul Căzacilorū, cum nice dărobanţul Muntenescū. Eū, ce este partea me, tótă isbânda acêsta a lui Mateî Vodă de la Hintă, alegêndū deosêbî voîa şi orônduêla lui Dumneđeū, numai pre socotêla omenescă grăescū, este den nebunia lui Timuş, ântêiū, şi den bărbăţia lui Mateî Vodă, a două. Insê, den nebunia lui Timuş ântêiū, cu câţva mai multū; că socotindū vitezia lui Mateî Vodă de atunce, cum âmbra pre denaintea oştîi sele îmbărbătândū in frunte, se se hie apropiatū ôstea căzăcescă cu tabêra legată, nu ruptă cum o aū rupt'o Timuş in trei părţi, se se hie lipitū a dare la ţintă, nice are hi scăpatū Mateî Vodă fôră primejdie, saū morţiî, saū raniî, mai grea de cum i s'aū prilejitū totū atunci, nice Siîmenî are hi ţinutū multū împotriva focului lorū. Ce tótă pricina isbândeî aceîa, nebunia lui Timuş, care nice vorovia cu nime, nice întreba de Polcovnicîi sei saū de cinevaşi. Ôstea obosită de atâta cale, totū într'acea qi, cu tabêra ruptă in trei părţi, precum este mersul şi tocmala in rêsboiū socotesce. Ce dacă aū vêdutū Vasilie Vodă că cu sfatul nu face nimică, aū suspinatū, şi lăsândū tôte in voea lui Timuş aū purcesū cu ôstea sa iar in frunte; şi pre urmă Timuş cu tabêra, scârşnindū in dinţi, cum că se laudă Moldovenî că ei aū făcutū isbânda de la Focşenî şi de la Telejina. Merga tabêra, ales Căzăcescă, cu greu pren locurî strimte şi tinose, şi pre pârâul Hintei numai unū podeţū. Şi ântêiū, dacă aū trecutū ôstea lui Vasilie Vodă podeţul in poenă, aū luatū aripa in a stînga, şi s'aū pusū şiragū in rîndū împotriva aripei oştîi lui Mateî Vodă cei drepte; êră dreapta, şi singurū miđillocul, aū lăsatū Vasilie Vodă taberei căzăcesci împotriva miđillocului şi aripei cei den a stînga a lui Mateî Vodă. Ce tabêra căzăcescă, dacă aū venitū până la unū locū, aū stătutū, şi n'aū vrutū Timuş se o aducă aprôpe in rîndū, alătufe cu ôstea Moldovenescă, dicêndū: lasă, viteziî Moldovenî vorū bate ei pre Muntenî şi singurî fôră de noi. Aice caută, că aglungea acêstă singură nebunie la întrêga smintêlă. Êră Mateî Vodă in tocmală sta într'acesta chipū: aruncase şanţul pren pregîturul taberei sele, den apa Ialomiţei den sus de o parte până den gîos, şi aū scosū ôstea den afară de acelu şanţū. Den dirêpta aū pusū curtea, ce se dice la dênşii *Roşîi*, şi altă ôste de ţeră; şi aū pusū o sémă de pedestrime Siîmenî, şi acea aripă era împotriva Moldovenilorū. Êră elū singurū aū stătutū in miđillocū cu Levenţiî, şi cu Dărăbaniî, şi cu o sémă de Siîmenî cu puşce tocmite pentru pedestrime. Êră den astînga, ce se prindea in protiva Căzacilorū, aū pusū Leşî, Lefeciî, şi Ungurî; şi aşa, cu ôste scôsă den şanţurî, nu departe aū stătutū şi aū aşteptatū pre Căzacî şi pre ôstea Moldovenilorū.

Câteva cêsuri aū stătutū oştile Moldovinesci, aşteptândū se se apropie Căzacîi cu tabêra; şi trimiţêndū rîndū dupê rîndū Vasilie Vodă la Timuş se apropie tabêra, n'aū vrutū se vie, ce aū rêsponsū: *Incêpă Dumniilorū rêsboiul, şi voiū veni şi ei*. N'aū avutū ce face Vasilie Vodă, aū mai clătitū cu tótă

óstea, și au începutu Moldovenii harțul cu Muntenii; dau Siimenii lui Matei Vodă in Moldoveni cu focu. Ce și Vasilie Vodă, o sută de Nemți ce avea tóрте buní i-au trimisú se sprijinescă cǎlărima Moldovei; au stătutu Nemții impro-tiva focului Siimenilorú și, pre obiceiul lorú, cum slobodú odată focul, s'au îndem-natú mai multú de giumătate óstea Moldovei, și au făcutú acea návală cu stéguri asupra Muntenilorú, câtú tótă curtea ce se chiamă Roșii au datú dosú, și unii și peste Ialomiță dedese, nesocotindú vadul; până in corturile Muntenilorú au mersú Moldovenii cu acea návală; și nime nu putea dice că nu era acea návală a marii vi-tezi. Și se he fostú și tabăra Căzacilorú odată alături cu focul asupra miđlocului și aripei cei deastंगा lui Matei Vodă, s'are hi alesú lucrul. Ce, neavendú Matei Vodă nice o trebă la miđlocul unde era elú și aripa lui cea-altă, s'au mutatú sin-gurú cu capul lui in aripa den dirépta, unde era înfrântă de Moldoveni óstea lui, și au datú înděrapt pre cǎlărima Moldovei, întorcendú tóte pușcile in Moldo-veni, și tótă pedestrima. Și viindú mai desú focul, s'au datú Moldovenii pre încetú iar inapoí; și într'acea desime a focului picándú căți-va Moldoveni, au peritú și Căpitanul celu de Nemți a lui Vasilie Vodă, omú oșténú direptú, de né-mul seú Léví. Pușcile nepărăsitú dau in Moldoveni. Și așa, puindú Matei Vodă rěșhotul la locú, la aripa sa din dirépta, Timuș, cu nebunia sa, au ruptú numai o sémă de pedestrima Căzăcescă cu o sémă de pușci, fórá tabără, fórá altă tǎrie, și i-au apropietú de miđlocul oștii Muntenesci, unde venisě iar la locú Matei Vo-dă și sta îndemnándú óstea sa asupra Căzacilorú. Inse, era atáta locú, câtú abia se aglungeaú cu glonțurile unii pre alții; și lucraú pușcile de ámbé păr-țile. Căzacií prencetú totú se apropiaú de óstea Muntenescă pre furisí, cá este locul acela fóрте spinosú, și când dau pușcile lui Matei Vodă întrėnșii, toți cădeaú la páměntú. Érá aripa deastंगा, unde erau Leșii lui Matei Vodă, staú plecați Leșii pre cai neclătiți, deprinși și sciutori firei Căzăcesci, vedėndu'i fó-ră tabără pedestrima gólă singuri in cǎmpú, áșteptaú cu inima se se mai a-propie Căzacií. Timuș sta inapoí cu tabăra, despărțind'o in dóé părți, fórá de nice o socotélă, până s'au scornitú chiotul între Căzacií cei den frunte, și au sloboditú focul; den care focú au nemeritú unú glonțú den sineță pre Matei Vodă, aprópe de incheetura genunchiului; și 'l-au priceputú indată unú Peicú, și au návălitú la scara lui Matei Vodă se nu cumva cađa. 'L-au gonitú pre Peicul acela de lúngă sine cu sudalmă Matei Vodă, și nearátăndu-se nimică de rană, au îndemnatú óstea sa ca unú deplinú oșténú. Și atuncí au sáritú Leșii direptú asupra pedestrimei Căzăcesci, și indată au intratú într'ėnșii cu sábiile, și au cădutu câte-va trupuri de Căzaci, și rǎniți fóрте mulți, cá i-au cǎlcatú cǎlăreții până aprópe de tabără. Și dupě acéstă a doua îndreptătură a oștilorú lui Vasilie Vodă, ales a Căzacilorú, in carií erau ochii tuturorú, că-dut'au inimile tuturorú gios, câtú nime nu avea nádejde de isbándă; ce toți máhniți și spáimați.

Nebunul Timuș, ce se facă nu scia; fórá de nici-o tocmală și orónduelă, strigaú Căzacií: *«Diceți-ne in vr'o parte ori se mergemú, ori se ne aruncămú șan-țuri, dupre obiceiul nostru.»* Nu era nice sfatú nice orónduelă; și tot-odată cu aceste, se scornisě den sus unú viforú cu plóie direptú in fața oștii lui Va-silie Vodă; și cu acea furtună, cu sunetul copacilorú și cu plóie répede, câtú

se părea că este anume urgia lui Dumnezeu sosită asupra acei oști câtă era despre Vasilie Vodă; și Matei Vodă cu tunuri adăogea gróza oștii, și simetii oștenii lui. Deci, ântéiu aripa oștii nóstre, a Moldovei, au purcesu în risipă. Vasilie Vodă, vëdëndu aieve risipa oștii sele, s'au mutatú de câtré óstea lui Timuș lúngă tabëra Cázácëscă, unde muncea Timuș cu tabëra ce o rupsëse ântéiu sê o împreune la locú, pe o plóte și furtună ca aceea ce nici de unú sporú nu era; ce câții au pututu a se încălărare dintre Cázaci s'au încălăratú, și au plecatú și Timuș cu Vasilie Vodă fuga, lăsândú tótă tabëra și bieții pedestrași în perire.

Perit'au în acestú rësboiú ómenii însemnați den boierii Moldovei, Bucium Stolnicul, lovitú den tunú, și Hristodul Căminarul, și den slujitorii puțin, den pedestreimea Cázácëscă câțiva den cei ce au fostú în frunte, precum s'au scrisú, den Nemții lui Vasilie Vodă pre gúmetate vii mulți, și din oștenii de țërá și den Cázaci au cădutu pre mâna lui Matei Vodă. Érá și den Munteni, nu fôrá scădere în ómenii au fostú, și mai vërtosú primejdia lui Matei Vodă cu rana ce i s'au prilejitú, den care cu adevëratú și brântú au fostú; érá câtú are hi mai pututu trăi, rana aceea 'i-au scurtatú rëmășița dílelorú; că până la anul, netămăduitú de acea rană, au muritú; că, sê nu se hie rănitú, abia cineva de are hi pututu hălădui den Moldovenii, și Cázaci, unde intrasê și cu ce tocmală.

Așa sfërșindú și acestú rësboiú Vasilie Vodă cu Matei Vodă, pe urma și norocul celor-alte rësboie ce-au avutu mai nainte, au luatú cu Timuș câmpii pre la Grădiște, trecëndú Siretul la Vădeni, au venitú în Iași la scaunul sêu cu mare mähnicúne tuturorú lucrurilorú sele.

Nime n'au gânditú pentru pedestreimea Cázacilorú sê ésa vii cineva, den câții rëmăsese, dupë fuga oștii cei cälări: De miratú firea Cázacilorú la nevoie. dupë ce le-au fugitú tóte capitele, și Hatmanul lorú, ei dentre sine au rëdicatú capú, și au tocmitú tabëra legatá, și s'au apëratú până în nópte; și apoi nóptea au făcutú focuri den carele lorú și den spinii. Érá singurii a purcesú cu tocmală, fôrá tabërá, numai pedestri, și au eșitú toți până la unul forá de nice o dodeială, până aice în țërá.

~~~~~

Pentru Stefan Vodă cum au venitú alú-doile rëndú cu oști Muntenesci și Unguresci asupra lui Vasilie Vodă, și s'au lovitú cu oștile la Sirca, și au perdutú Vasilie Vodă rësboiul.

Aice în Iași, Timuș odihnindú, dupë ospëțul de la Matei Vodă, dece díle, au purcesú spre țëra sa; érá Vasilie Vodă s'au așëdatú în scaunú, că la Pórtă îi sta domnia nesticatá, însê nu îndelungú cu pace. Că cerșindú Stefan Vodă de la Matei Vodă agítutorú sê mérgă în Moldova, 'i-au datú 400 de Siiimenii, și den Dărăbanii seii cine au vrutú den bună voie, în léfa lui Stefan Vodă, și den Livenții o sémă. Și au ântratú Stefan Vodă iar în țërá cu acelú agítutorú de la Matei Vodă pren Focșeni, și s'au așëdatú în Răcáciuni, la satul lui, de-odatá așteptândú și altú agítutorú de la Racoți, Knézul den Ardélú.

Cu anevoie se tocmesău doi Domni într'o țără; așa și Vasilie Vodă, până a nu se mai îngotire și a se întărire partea lui Ștefan Vodă, au alesău 800 de oșteni, într'alesău, Orhieni și Lăpușneni, și 'i-au trimisău asupra lui Ștefan Vodă cu nepotu-seu Ștefăniță Păharnicul, și de prin sate boierești câtă-va samă de ômeni, cari ținuse calea lui Ștefan Vodă la fuga de la Popricani, cari au fostău omorită și pre Morénul, Hatmanul lui Ștefan Vodă.

Strajea lui Ștefan Vodă era la Bacău, 400 de ômeni Călărași și Siimeni câțiva; era și o samă de feciori de boieri adunați la Ștefan Vodă: Andronic Sărdarul, Darie Spătarul, Antiohie Aga, și alți boieri de mai 'nainte cu dănsul, și cu -strajea lui Ștefan Vodă. Den boieri au fostău Mogâlde Păharnicul și Sturza Visternicul. Dacă au înțelesău pentru venirea lui Ștefăniță Păharnicul asupra lorău cu oștile lui Vasilie Vodă, s'au datău la o rîpă, ce este aprôpe de sată de Faraóni, anume Valea-Sacă, și s'au tocmită acolo stolău pre ună piscă, alăturândău lîngă sine și Dărăbanii cei de la Munteni. Și cum veniaău întins Orheeni la dănsii, împedecați cu trecătorea rîpei, ce s'au pomenită, nu trecuți toți, au sărită Călăreții lui Ștefan Vodă, și in locău au înfrintău pre Orheeni; au plecatău fuga și Sărdarul lorău, Ștefăniță Păharnicul, și Hăncescii, și i-au gonită strajea aceea a lui Ștefan Vodă până i-au trecutău fôră vadău apa Bistriței; pre alții, cari au luatău spre Roman, 'i-au gonită până in Roman, și au cuprinsău și pre țerănimea aceea, pre cari Ștefan Vodă apoi 'i-au omoritău pre unii, eră altora le-au tăiatău urechile.

După acea isbândă, strajea lui Ștefan Vodă s'au mutatău la Săboani, mai sus de Roman; eră Ștefan vodă den Răcăclunii s'au mutatău la Bacău, adăogându-i-se den ăi in ăi ômeni de țera de sus tótă, și den gioseni mulți; acolo și i-au venitău agiutorău și de la Racoți, Cnezul de Ardélău, de ômeni, cu Boroș Ianôși.

Vasilie Vodă, vedăndu-se iar la cumpănă grea, și țera îndoită cu urăciune spre dănsul, și Dómna'i in Sucévă cu tótă averea, cetatea Hotinului eșită de subt ascultarea lui, că era închisă, și tôte se țineaău pre numele lui Ștefan Vodă, unde era să mai năzuescă, nu avea: Căzaci in frunțați și rușinați cu Timuș in țera Muntenescă, și doi neprieteni mari și tari pre acele vremi, și Racoți și Matei Vodă, se mira ce va face. Eră totă nelăsându-se, scria slujitorăi; și au trasău și pre Orheeni și pre Lăpușneni la sine, și au răpeditău și la Căzaci, și'i lăsase și Timuș vr'o 200 de Căzaci, cu Hluh Polcovnicul. S'au făcutău de tótă ôstea vr'o 4000 de ômeni; și au eșită d'ântéiău la Movable, pre Bahlufă; apoi, dacă au lovitău și alău-doile rând strajea lui, ce era cu Grigori Păharnicul, eră strajea lui Ștefan Vodă au purcesău spre Têrgul-Frumosău la Sirca, s'au tēmpinatău cu Ștefan Vodă.

Acestău rēsoiău, cum au fostău și cum s'au tēmplatău, nice unii părți nefățărindău; că nimică nu strică credința așa celorău ce scriău Leatopisețele, ca fățăria, când veghe voea unuia, și pogoră lucrul cu hulă altuia. Noi, măcar că amău fi datorăi cu pomenire lăudată mai multă lui Ștefan Vodă, de la carele multă milă amău avutău, decâtău lui Vasilie Vodă, de la carele multă urgie părinții nostri au petrecutău; eră dreptatea socotindău, nu pociău scrie într'altă chipău. Decă, den hărnicia Domnilorău, de parte, mai in frunte Vasilie Vodă; că s'au aflatău pururea in fruntea oștii sele, invēțândău singurău, mutăndău stégurile și indem-

nându; érá Stefan Vodă în óstea sa n'au fostú, ce au státutú de-parte de óste inapoí. Érá numărul oșii și firea, și cu acele totú era Vasilie Vodă mai tare: că și mai buní oșteni, și mai mulți călăreți la Vasilie Vodă, însă toți îndoiți, și firea némului lacomă la înnoiturí. La Stefan Vodă éraú 1000 de Unguri călări, pre atăția éraú și Moldoveni, și éraú 500 de Pedectrași Munteni, și alte strânsuri. Érá la Vasilie Vodă éraú 3000 de Călári, 400 de Cázáci, 200 Siimeni cu Dărăbaní. Ce acestea au fostú voia lui Dumnezeu spre stingerea casei lui.

Tocmise óstea sa Vasilie Vodă, cuprinđéndú drumul care vine de la Têrgul-Frumos peste Sărca; însă, Boroș Ianóși, oblicindú că pre la podú este locú ráposú, au lăsatú drumul, și au luatú în sus pre costișe, în prejma lorú, alăturate cu părâul. Vasilie Vodă încă au purcesú în sus pre costișe, și au státutú așteptândú rêsboíul. Den óstea lui Vasilie Vodă au eșitú harțul; érá Boroș Ianóși den óstea sa n'au lăsatú, ce s'au arêtatú mai îndrăsnețú cu óstea lui Stefan Vodă, de câtú Vasilie Vodă, că au trecutú părâul; și lui Vasilie Vodă s'au căđutú, nu harțul, ce cu tótá óstea se mérgă împrotiva lorú, încetú, cu tocmală, alăturate cu pedestrimea. Ce, așteptândú Vasilie Vodă den locú neclătitú, cei-alți încă státuse; și deprinși cu isbărde în câteva rînduri, ei au săritú ántetú, Moldovenii în frunte și Ungurii după dênșii. De acea săritură a oștenilor lui Stefan Vodă, cum s'au și datú harțul lui Vasilie Vodă inapoí, cum este dedina harțului, cum au și plecatú stégurile lui Vasilie Vodă inapoí fuga, fórá de nice o nevoie, carií încotro au pututú: oilorú nu oștenilor semănátore óste. Bieții pedestrași n'au apucatú nice focul se slobódă deplin, ce îndată într'o clipală, cum s'ar dice ochíului, s'au înșiratú stégurile lui Vasilie Vodă pre Bahluiú în gîos cu fuga; érá pedestrimea au luatú peste Bahluețú la Cărligătură; și Cázacii, cu puțină scăderea sa, iar au hălăduitú pre la Braníște, și au năzuitú la Nistru. Érá Vasilie Vodă, vêđéndú risipa oștii se, au purcesú și elú deodată fórté cu puținí pre-lungă sine den capitele slujitorilorú, și den Hâncesci unii, și 'l-au luatú între sine, apărându'lu cu mare lauda sa și veste și pomenire cinstei. La vreme ca aceea se stee la nevoia Domnului, cu cinste vecinică hie căruia este.

Gonit-au gonașii pre Vasilie Vodă până aprópe de Prutú, și 'l-au totú apêratú carií éraú pre-lungă dênșul, precum s'au pomenitú, și trupurí așa multe n'au căđutú; den ómení mai însemnați, Nichita Vameșul și Isar Clucerul, și viu au prinsú pre George Hatmanul, fratele lui Vasilie Vodă, căđutú cu calul la pogorișú.

Vasilie Vodă, după acestú rêsboiú, au trecutú Nistrul la Rașcovú, și acolo pretrecéndú câteva zile, s'au mutatú la Volodijin, unú orașú Cázăcescú, și de acolo au trimisú pre Iorgachi Visternicul solú la Hmil Hatmanul, cuscrú-sêú. Érá Stefan Vodă, lăsândú Iașií, au venitú numai până la podú; și de acolo, orânduindú la scaunul Iașilorú Caímacamí, au purcesú cu oștile se la Sucéva, unde era casa lui Vasilie Vodă, cu tótá averea lui, închisă în cetatea Șucevei, cu Toma Vornicul den boierí, avêndú 80 de Siimeni, și cu pușcași de locú, și Nemți 60 lefecii în cetate.

Stefan Vodă, dacă au sositú la Sucéva, au descălecatú la unú satú aprópe de

Sucévă, anume Șcheia, în casele lui Toderașco Logofătul; érá împregiurul cetății s'au îngropatú Siimenii sei și o sémă de Ungurii, și au adusú și pușcile, și de la Hotin și den Iași, și au începutú a batere cetatea; ce nimică nu'í strica. Se adăogea țera de-pretutinderea la Domnă nouă; érá și Vasilie Vodă, unde era nu dormia; ce măcar câtă nevoință pune omul, sorocul lui Dumneșeu cum este orânduitú, a'lú clătire nime nu'lú póte.

Peste scurte țile sosit-au veste că Timuș cu 9000 de Căzaci întră pre la Soroca în țără; și lovise ómenii lui Vasilie Vodă și pre Gruméza Căpitanul, carele era în câmpii Sorocei cu strajea, și scia Stefan Vodă că nu se va lăsa cu atăta Vasilie Vodă asupra lui. Ce agiunsesse și elú la Racoți, Cnézul Ardelului, și la Cazimir, Craiul Leșescú, că améndororú era urítú Vasilie Vodă, pentru legătura cu Căzaci. Deci, de la Racoți îndatú 'i-au orânduitú pre Petki Istfan cu toți Sécuii, ca 4000 de ómenii; érá Craiul Leșescú, unú Polcovnicú ce avea la Cameniță, anume Codrațki, cu 1000 de Leși călări. 'I-au trimisú poronca acésta: de are veni vr'o óste Căzácescă asupra Moldovei, se nevoéscă cu tótă osérdia, adunându-se cu Moldovenii s'í smintéscă, care lucru așa au și fostú.

Dacă au simțitú Stefan Vodă de óstea Căzácescă apropiétă către Prutú, și au oblicítú că Tătarii nu suntú, nu spre Poman, ce spre Cotnari au purcesú, sciindú că sosesse Petki Istfan cu óste Ungurésă; vrea să ție calea Căzacilorú la locú largú undeva pre Jijia; și la Cotnari s'au împreunatú cu Ungurii, și au purcesú spre Ștefănesci, așeptândú și pre Leși. Érá mai zăbăvindú Leșii, n'au îndrăsnitú Ungurii a se tēmpina cu Căzaci; și așa Ungurii au trecutú codrul pre la Cucoreni, spre Sucévă; érá Stefan Vodă au rēmasú pre șleavul lorú despre Prut, și a treia-ți au sositú Condrațki cu 1000 de Leși.

Timuș, cum au sositú la cetate, de a doua-ți s'au desfrēnatú la jacurile Mōnăstirilorú; și ántēiú asupra Dragumirnei cu pușci au mersú și au bătut'o; și dacă i s'au închinatú, tóte odórele și veșmintele în jécú au datú; și câți neguțitorii erau închiși acolo, și mulți den boieri, rușinândú Căzácii femeii și fete; și nu ca Creștinii, ce mai rēu ca păgānii s'au purtatú la acea Mōnăstire; și se fie mai avutú cevași vreme Timuș, nice o Mōnăstire n'are fi rēmasú neprădată.

Oștile ce venise într'agiutorú lui Stefan Vodă, și Leșesci și Unguresci, după ce s'au adunatú la unú locú, au mersú îndatú Leșii în frunte; și dacă au trecutú tóte oștile codrul, au stătutú pre Siret, la satú la Grigoresci, și au făcutú sfatú împreună Stefan Vodă cu Petki Istfan, Sērdarul lui Racoți, și cu Condrațki, Polcovnicul Craiului Leșescú. Sfatul alegea câtă osebire este între omú și omú; Stefan Vodă au poftitú pre Condrațki sé priméscă acésta cinste de către dēșii, cum i-arú părē, cu ce tocmelă, și cu ce socotelă, și cu ce rōndú s'ar cadē, sé mérgă cu toții asupra aceluí neprietenú, sé hie tóte pre sfatul lui, ca unuí vestitú slujitorú, și sciutorú obiceiului și hirei Căzácesci. Au mulțāmitú Condrațki de acea cinste ce'lú întēmpina de la Stefan Vodă; și ántēiú aceste cuvinte au ăisú către Stefan Vodă și către Petki Istfan. — Eú, carele scriú aceste, m'amú prilejitú la acestú tálmacitú și la altele mai pre urmă.

«Împērații între împērați, Craii între Crai, Domnii între Domni, boierii între

boyeri, slugile între slugi, au osëbire unii de către alții, cu scaunele mai sus; și slugile între sine unii decât alții cu cinste se osëbesc. Craiul, stăpănu-meu, cu scaunul se măcar că este mai sus de cât luminatul Cnezul de Ardél, érá Dumniului Petki Istfan este mai mare de cinste la stăpănu seú; eú la stăpănu meu suntú mai de giosú. Dumisale se va cădè se ía cărma asupra nóstă, și noi după poronca Dumisale vomú face.»

Aceste dacă au spusú către Stefan Vodă și către Petki Istfan, au răspunsú Petki Istfan: măcar că este la stăpănu-seú Sërdarú, va, și pohtesce se hie tóte pre sfatul lui Condrački, ca unuia carele până acum atâte rësbóie au avutú cu Cázacii, și scie rëndul și hirea lorú. Dacă au înțelesú răspunsul (cum are hi sciutú că nu vorú face așa amëndoi cum va sfătui elú) au đisú: «de vreme ce më alegú Măriele sele, se se facă pre sfatul și socotéla mea. Pohtescú, déră, pre Măriele sele se înțelégă hirea aceluí felíu de óste, cum este? și ce suntú Cázacii? în ce locú suntú? unde suntú acmu?»

«Óstea Cázăcescă, dacă apucă a se îngropa se arunce șanțurí pregíurú sine, nu la locú subt cetate, ca acesta, ce hie la ce părău, nedóbândítă este. Acmu, vedemú că încă șanțurí n'au, nice bine credú de numele nostru că suntú și Leși aice; până mâine de vorú și oblici, totú nu vorú crede. Capú cine le este? este ténëru și nebonú; trebuesce, de vomú se ne mântuimú într'unú césú de acestú neprietenú, pre lúngă voia lui Dumneđu, însé se făcemú așa.»

«Óstea den locú de aice, câtú va trece părăul, îndată se se tocméscă stó-lurí, se'si scie cine'si rëndul care după care va merge, și'si va ține locul. Noi, Leși, vomú ține fruntea; după noi, oștile Măriei sele Cnezului de Ardél; după oștile Unguresci, Măria sa Stefan Vodă cu óstea sa; că hie când, capetele și mai pre urmă a hire se cade. Este, cum înțelégú, de aice o dumbravă de ține catú-va locú. Decí, până vomú trece dumbrava, va merge încetú óstea; érá cum vomú trece și vomú eși la vedere cu oștile, nimică neoprindu-ne, se purcedemú, rëndú după rëndú, in trépădul cailorú celú mare; că se ne hie grije de vre o óste în câmpú se ne stè înainte, acea grije nu este; ce cum ne vorú vedè, de altă nu se vorú apuca, ce îndată de șanțurí se facă. Se facemú, déră, cu toții năvală până n'au șanțurí; și la grabă așa de sírgú nice sinețele nu se slobodú tóte; érá cetatea, căci va da den pușci și den sacalușe, acele puțină pagubă facú în óste, ales care mișcă și la unú locú nu stă. Nu tóte câte se slobodú glonțurile nemerescú: mai largú este pre delaturí decâtú omul. La noi este o poveste, că cine este de glonțú de tunú se piară, totú era de tunú de fulgerú se móră. Mică țintă este omul cu sabia smultă; și mai lesne'i sinețașului a nemerire o vrabie, decâtú pre unú omú călare cu arme. Graba perde, adevëratú, de-multe-orí; érá de-multe-orí și isbândesce. Aice anume graba trebuesce; cu dënse se ne mântuimú de acestú felú de neprietenú; că într'altú chipú, de nu vomú nevoi se'i spargemú până nu se întărescú cu șanțurile, nice noi căfi suntemú, nice de arú veni singurú Craiul, stăpănu meu, și Măria sa Cnezul de Ardél, nimică nu le vomú face. La ce zăbavă va veni apoi lucrul, se se socotéscă; și noi aice fôră brană, fôră care țereí aceste va aduce zăbava nóstă cu acestú neprietenú pagubă și mare scădere.»

Aceste sfātuia Condrațki, carele tôte priimindü și Stefan Vodă și Petki Istfan, s'au slobođitü sfatul; și a doua-đi denópte, cum au trecutü Siretul în vadü, așa au purcesü óstea de-odată, precum se alesese la sfatü de-cu-sérä. Érá numai de-odată s'au ținutü Unguriü de acea socotélä, până au trecutü dumbrava. Érá câtü au trecutü dumbrava, Leșiü îndată au purcesü în bicü spre cetate, pre la Ioșcani; érá Unguriü, câtü au eșitü den dumbravä la vedere, și au zăritü harțul Căzacilorü tēmpinatü cu fruntea Leșilorü, că avea Timuș cu sine și 200 de Tătari, în locü au stätutü Petki Istfan și Stefan Vodă. Leșiü, cum s'au tēmpinatü cu Tătariü și cu Căzaciü, căläri, îndată 'i-au împinsü, și au stätutü în tocmälä pre delü, asupra taberei Căzăcesci, așteptändü pre óstea Unguréscă și pre Stefan Vodă cu óste de țerä, tot-deana trimițändü, rōnduri după rōnduri, së vie mai curänd; ce nu avea cui ăice. Au așteptatü Condrațki doē cēsuri aprōpe, së vie Unguriü. Ce, dacä au vėđutü că nu folosesce, au suduitü în gura mare pre Petki Istfan, pre Sėrdarul lui Racoți, și pre Stefan Vodă, și au poroncitü së ăică trāmbița de rėsboiü. Se rupsesse den óstea lui Petki Istfan vr'o 200 de capite fórte ómeni deurbä, și den Moldoveni pre atăția, și au purcesü asupra Căzacilorü direptü la cetate.

Căzaciü, cum au simțitü de Leși că suntü, cum au începutü a săpare șanțuri împreglurur taberei sele; unii se apėraü de Leși, alții săpaü bărbătesce de aruncaü pământü pre căruțe; și într'o mică de cėsü au rădicatü șanțü, de-odată micü, câtü era plică cailorü.

Leșiü cu năvala de'ntėiü au mersü în taberä. Ce, dacä au vėđutü că nu vinü cele-alte oști, s'au datü inapoi cu stėgurile pre după casele Tătarașilorü, și pre după beserica ce era acolo, și pen nesce pomeți ce erau, și au stätutü pēn în-deserä; și deacolo apoi s'au mutatü în prejma cetății, despre Ipotesci, peste unü dămbü, aprōpe de cetate câtü covărșeau glonțurile den cetate. Au venitü în-de-serä și Petki Istfan cu óstea sa, și au descălecatü pre dămbü, despre Ioșcani; érá Stefan Vodă au venitü de au descălecatü aprōpe de Leși. Și aceste tôte nu'ți scriü laudändü vre o parte, ce tocma cum au fostü, nu së facü laudă oștii Leșesci, amü pre mulți marturi de țerä.

Peste nópte au făcutü Căzaciü șanțuri, și'și-au întăritü tabera, câtü nu era a gândire së'i mai dobăndescă; și așa, s'au plinitü tôte cuvintele lui Condrațki, grăite de-măinainte; nice mai năvăllaü nime la tabera lorü, ce âmbiaü numai cu harțuri, și den Tătari și den slugile lui Timuș eșiaü denafarä. Însė, Tătariü au stätutü până a treia-đi; și fiindü peste hirea lorü a fire închiși, s'au cerșutü Mărzacul ce era cu dēnsii la Timuș së'i hie cu voie, së'i slobođä până nu'și perđü cai. Ce, trăgându-se Mărzacul së mērgä, érá Timuș de manie dobitocescă au tăiatü capul Mărzacului; érá Tătariü totü într'aceia nópte au plecatü den taberä, și au luatü d'ântėiü în sus pre la Cernăuți, apoi pre la Hotin spre Movilău; acolo la ținutul Hotinului le-au eșitü Părcălabul Jora, de Hotin, së le ție calea cu o sēmă de ómeni. Ci s'au supusü Tătariü într'o vale, și s'au întorsü cu toțiü asupra Părcălabului; și 'ndată au plecatü fuga Părcălabul cu ómeniü sëi și la gónă, că 'au gonitü câtva locü Tătariü; au peritü mulți de ai nostri la aceli rėsboiü, fōră ispravă.

S'au pomenitü de sosirea lui Timuș la Sucévă; cum au sositü, elü singurü

aŭ și mersŭ la mōnăstirea Dragomirna;  ră alte cete pre la alte mōnăstiri aŭ purcesŭ  u jacŭ. Ce Timuș aŭ apucatŭ cu o  i mai 'nainte de aŭ intratŭ în tab ră;  ră celor -alte cete de Căzaci de sirgŭ le-aŭ plăt tŭ Dumne eŭ plata pentru jacurile caselorŭ sele: că aŭ mersŭ  stea lu  Stefan Vodă de le-aŭ  inutŭ calea, și s'aŭ topitŭ multe cete cu to ul.

Stefan Vodă, după ce s'aŭ aședatŭ cu oștile pregiurŭ cetate, și Taberei Căzăcesci aŭ pusŭ pusce c te avea; și bătea în tab ra C zăcesc , cu pu in  stric c tune C zacilorŭ, că'și făcuse ei  ndat  găuri în p m ntŭ; apoi și pentru spa ma cet  i  aŭ mutatŭ puscele în t rgŭ, și den t rgŭ b teaŭ alăture cu cetatea și în tab r . Eșiau  nt iŭ C zaci  C l ri cu har uri,  ns  pu ine  ile; și, pre obice ul seŭ, într'o  i aŭ datŭ n val  în t rgŭ la pușci, și venis  apr pe de pușci, c tŭ una ce era mai apr pe o apucase. Ce și atunci  nd r pt ndu'  Leșii, s'aŭ întorsŭ C zaci  în tab ra lorŭ, și de atunci numai ce  ineaŭ șanșurile sele, și furaŭ hran  de căi și apă despre apa Sucevei, den vale, p n  ce-aŭ mutatŭ Condrașki și dentr'acole 4 st guri de Leși, și i-aŭ  nchisŭ și dentr'acolo cu acea straje; apoi aŭ mutatŭ și Ungurii o s m , și așa aŭ r m s  C zaci   nchișii și str nșii den t te p rșile.

C nd se lucrau aceste la Suc v , Cazimir, Craiul Leșescŭ, cu 40,000 de  meni, pogor a asupra C zacilorŭ; de care pogorire a Craiului sciindŭ Stefan Vodă, aŭ trimisŭ la craiul cer ndŭ agiutorŭ den  stea sa, să p t  sparge pre C zaci de subt cetate; și totŭ într'acea dată aŭ trimisŭ și la Racoșii, Cnézul Ardélului; de la am ndoi, f r -z bav  i-aŭ venitŭ agiutorŭ; c  pre Craiul t mpin ndu'  solia la Halici, pe Nistru,  ndat  aŭ pornitŭ pre Dinof Polcovnicul cu 600 de Nemșii, cu 4 pușci, și o piv ;  r  de la Racoșii singurŭ Hatmanul lu  Kemini Ian șii aŭ pogoritŭ cu vr'o 6000 de Unguri.  nt iŭ de la Craiul Leșescŭ sosindŭ Nemșii, s'aŭ pusŭ în delŭ d supra cet ței, preste drumul ce vine den t rgŭ pe subt cetate, și aŭ tocmitŭ puscele și pioa dreptŭ deasupra taberei; și'  b teaŭ f rte tare, c tŭ și pren găuri  i nemer a den pușcile și piv ; și acele pușci cur nd aŭ scurtatŭ și  ilele lu  Timuș, cu dreptŭ judeșul lu  Dumne eŭ, pentru prada ce aŭ f cutŭ besericilorŭ. După aceea, dacă aŭ sositŭ Kemini Ian șii cu  stea Ungur sc , aŭ trecutŭ spre locul unde st tuse și Petki Istfan, așed ndŭ t t  tab ra Ungur sc  încă mai apr pe de șanșurile Căzăcesci.

C zaci , fiindŭ în mare str nsore de hrană,  nchișii den t te p rșile, peile de pre c i morșii frigeau și m nc u, și opincile și rădăcinele m nc u, obosișii de straje totd'auna și str b tușii den pușci. Timuș peritŭ de glonșul de tunŭ, cum dormia subt cortul seŭ: măcar că era în p m ntŭ  ntinsŭ, 'l-aŭ nimeritŭ într'unŭ piciorŭ glonșul, după care lovitur  p n  a treia- i aŭ st tutŭ mortŭ. R dicase Hatman pre unul anume Fedorovi i, dup  m rtea lu  Timuș, ce nu aveaŭ nice o putere C zaci , numai ce erau de perire sp iმა ii; și într'o n pte f c ndu-se spa m  în tab ra lorŭ, aŭ datŭ toșii ca oile la podul cet șii, și acolo  mbulzindŭ cei de-pre-urmă pre cei denainte, aŭ căduțu de pre podŭ în șanșuri; și aŭ peritŭ mulșii den C zaci, într'acea n pte, de spa m  aceea; și se se fie sciutŭ la cei denafar  spa ma ce se făcuse la C zaci, luat  era tab ra atunci.

Făcuse o n val , Nemșii, Craiului Leșescŭ, asupra șanșului C z cescŭ, cu

trei zile mai înainte de ce se rănisă Timuș. Pre amedă-ți era, când Dinof, Polcovnicul de Nemți, socotindă fără grije pre Căzaci, aū datū scire și la Leși și la Unguri, la vremea ce vorū aūdi doba lui sē dea den tōte părțile năvală, făcendū elū cu omenī seī la șanțurī năvală. Și așa aū fostū : că aū mersū Nemți, și cu năvala d'ântēiū luase de la Căzaci o bucată bună de șanțū; erā nesārindū Ungurii și ai nostri de pe alte locuri sē facā Cazacilorū spaīmă, s'aū pornitū tōtă Căzăcimea, cu singurū Timuș, la locul unde cuprinsese Nemți, și nu den sinețe, ce cu drugī, cu hlube, și cu sinețe de țiiși aū împinsū pre Nemți de la șanțurī; și sārindū dupē Nemți asupra unei rāpī, unde se suie drumul de la tērgū pre subt cetate, aū peritū Nemți la acea rāpă câți-va, câtū zăceaū ticsite trupurile Nemților dentr'acea năvală la rāpă.

Craful Leșescū sosise la Cameniță, împrotiva căruia și Hmil Hatmanul, adunatū cu Hanul, purcesese; însă, nesciindū încā de venirea saū de sosirea Craiului la Cameniță, aū pohtitū Hmil pre Hanul sē alēgā o sēmă de oște Tătărăscă, sē rāpēdā cu Vasilie Vodă sē'i scōtā pre Dōmna lui, și averea, și pre feciorul lui de'nchisōre. Aū datū Hanul in sēma lui Șerim-Beī pre Vasilie Vodă, și 'l-aū pornitū pre la Soroca. Ce într'acele zile neputendū a mai trăire Căzaci de subt cetate, flāmēdiți și strēbātuți, aū legatū tocmalā cu Stefan Vodă și Kemini Ianōși, că Condrațki purcesese bolnavū la Cameniță, den care bōlă aū și muritū; și aū datū Căzaci cetatea Sucevei pre sēma lui Stefan Vodă cu Dōmna și cu tōtă averea lui Vasilie Vodă, și pre fiū-seū Stefāniță; și ei, câți rămāsese, aū purcesū cu tabēră puțină, cine'și cumpērase caī de la Unguri, de la ai nostri, și de la Leși; de subt cetate dendatā s'aū trasū pren tērgū, apoī pre apa Sucevei in gīos spre Siretū, cu omenī de zalogū de la Stefan Vodă sē mērgā cu pace. Și așa s'aū sfērșitū rēbolul Căzacilorū de subt cetatea Sucevei.

CAP XVIII.

Domia lui Ștefan Vodă Georgie, când s'aū așeșatū alū-doile rōndū la domnie.

In mică clipalā staū lucrurile omenescī și risipele a marī case și domniī; și bine aū țisū unū dascal, că lucrurile rēsbōtelorū in clipala ochiului staū. Vasilie Vodă era sositū cu órdele Tătărăscī la Prut, la Stefānescī, când 'l-aū tēmpinatū vestea că cetatea Sucevei aū căđutū pre sēma lui Stefan Vodă; și cum aū peritū și Timuș, și Căzaci, și câți aū rēmasū puținī, in gīumătate morți, și hāmnișiți; și oblicise și Șerim Beīū, ce era cu Vasilie Vodă; aū stātutū o țī pre sfatū ce arū face cu unū lucru ca acesta, sciindū că acolo subt cetate eraū oști câteva, și Leșescī și Ungurescī. Aū alesū, cu sfatul Mărzacilorū, o sēmă de Tătari sē lovēscā dreptū la Roman; erā altā drāmbă sē lovēscā dreptū subt cetate; că āmbra Vasilie Vodă cu lacrimi, căđendū la picīorele lui Șerim Beīū, și cu multe daruri. Ce câtū sta lucrul gata, și sfatul, numai sē purcēdā in cēmbulurī Tătariī, sosescū de la Hanul olăcarī la Șerim Beīū, ori unde 'l-arū agiunge intr'acelū locū sē lase tōte, măcar de ar hi și asupra

vre unei trebi, și îndată se purcedă înapoi, dându'i scire că étă Hanul are răsboiū cu Craiul Leșescū.

Dacă aū înțelesū Șerim Beiū poronca Hanului de întorsū, și cum era de aproape Hanul de Craiul Leșescū, aū lăsatū tréba lui Vasilie Vodă, și s'aū întorsū într'aceeași ȓi cu oștile spre Hanul. Érá Ștefan Vodă luându pre dómna lui Vasilie Vodă cu tótă averea, cu Stefăniță Vodă, fecorul lui Vasilie Vodă, aū purcesū de la Sucévă spre Roman, și cu alū-doile conacū aū stătutū in Roman, in mare grije de Tătari, de cari șcia den străjile sele că aū agfunsū Șerim-Beiū cu Vasilie Vodă la Prut. Érá luându veste de întorsul órdelorū Tătăreci, s'aū aședatū la Roman in Episcopie; érá pre dómna lui Vasilie Vodă cu Stefăniță Vodă o aū trimisū la unū satū alū seū cu pază, anume la Buculesci, pe Bistriță. Kemini Ianōș, den conacul de'ântéiū de la Sucévă, pe Moldova, de la Răciulen', aū alesū 800 de catane, și Ștefan Vodă 300 de Moldoveni, și aū trimisū într'agitorū Craiului, in locū de mulțamită pentru agiutotorul lui carele trimisése și elū asupra Căzacilorū. Érá cu cele-alte oști, Kemini Ianōș aū mersū la Ardél cu isbândă la stăpănu-seū Racoți; érá Ștefan Vodă s'aū aședatū la Roman, precum s'aū pomenitū.

Aice pre scurtū ni se cade a pomenire de Condrațki Lévil, Polcovnicul Craiului Leșescū, carele s'aū pomenitū că aū fostū venitū într'agitorū lui Ștefan Vodă asupra lui Timuș; că măcar că aū fostū omū străinū, cade-se se nu tăcemū hărnicia lui și hirea cea deplin ce avea, omū alesū la lucrurile răsboielorū; că cine se va îndemna la bunătăți de nu se vorū lăuda ómenii harnici in lume, den cari era ales acestū omū. Tăcutū, își părea că nu șcie nimică. Érá unde trebuia se sfătuéscă, isvorū, și tóte cu mare inimă; și pre cale trézū, neînspăimatū la răsboiū; capū oștenilorū deplinū, singurū unde trebuia in frunte, cu plină tocmală învătătorū; de-multe-orī cu o mie de ómeni ce avea subt mâna sa, pre trei mil de Tătari aū bătutū, și pre Căzaci cu miile, orī unde'i și tēmpina îi înfrāngea.

Nu s'aū pomenitū pentru semnele ceriului carele s'aū tēplatū mai nainte de aceste tóte réutăți și crăiei Leșesci și țerei nóstre, și stingerea casei și domniei lui Vasilje Vodă la rōndul seū, că era se se pomenéscă la domnia lui Vasilie Vodă pentru cometa, adecă stea cu kódă, care s'aū prilejitū cu câțiva ani mai nainte de acésta. Așa de grea priminélă a acestei domnii, și intunecarea sórelui in anul acela in care s'aū rădicatū Hmil Hatmanul cu Căzaci asupra Leșilorū, fórte groznică intunecare, in postul celū mare, într'o Vineri; și totū într'același anū lōcustele, neauđite vécurilorū; care tóte semnele, bētrāni și astronomii in țera Leșescă, a mari réutăți că suntū acestorū țeri, meniaū.

Mē vei erta, iubite cetitorule, căci nu'ți-am scrisū aceste semne la locul lorū; crede neputinței omenesci, crede valurilor și cumplitelorū vremi; întrébă pre ce vreme am scrisū și câtū amū scrisū? Așū fi lipitū aceste semne la rōndul seū; ce, era trecutū rōndul la isvodul celū curatū; și scriitorii cari isvodescū, puțin se ađă, *érá tipariū nu este*. Decī, aice de aceste semne își dau scire, și alesū povestea lōcustelorū, cari cu ochii cum veniaū am privitū.

Cu unū anū mai 'nainte de'ce s'aū rădicatū Hmil, Hatmanul Căzăcescū, asupra Leșilorū, aproape de vremea sēcerei, eram pre atunci la scólă in Bar, in Po-

dozia; pre cale fiindă, de la sată spre oraşu numai ce vèdăi despre amèdădi unū norū unde se rēdică ca o negură; ne-aū părutū că vine o furtună cu plōte de-odată, pēnă ne-amū tēmpinatū cu norū de lōcuste, cum vine o ōste stolū. In locū ni s'aū luatū sōrele de desimea lōcustelorū cele ce sburaū mai sus: ca de trei s'aū patru sulīŷi nu eraū mai sus; érá care eraū mai gīos de unū statū de omū, ŷi mai gīosū sburaū de la pāmēntū. Urletū, întunecare, asupra omulū sosindū se rēdicăū ōre-ce mai sus, érá multe treceaū alătore cu omul, fōrá sieală de sunetū, de ceva; se rēdicăū in sus de la omū o bucată mare, acea poeadă, ŷi așa mergeaū pre deasupra pāmēntulū ca de doī coŷi pānă in trei sulīŷe in sus, totū intr'o desime, ŷi intr'unū chipū. Unū stolū ŷinea unū cēsū bunū, ŷi dacă trecea acestū stolū, la alū-doile cēsū sosia altul; ŷi așa, stolū dupē stolū ŷineaū, câtū ŷineaū din prāndū pānă indeséră. Unde cădeaū la masū, ca albinele zăceaū; nice cădeaū stolū peste stolū, ce treceaū stolū de stolū, ŷi nu se pornăū pānă nu se încūlđia sōrele bine spre prāndū; ŷi călătoriaū pānă in deséră, ŷi pānă la cădere de masū cădeaū ŷi la popasuri. Inse, unde mănēaū rēmana numai pāmēntul negru, împuŷitū; nice frunze, nice pae, orī earbă, orī semănătură, nu rēmāneaū; ŷi se cunoscea ŷi unde poposiaū, că era locul nu așa negru la poposū, cum era unde mănēa acea mānie a lui Dumneđeū. Câte-va đile aū fostū acea urgie; den părŷile den gīos mergeaū in sus. ŷi totū atunci aū fostū lōcuste ŷi aice in țéră; ŷi apoi dupē aceea ŷi alū-doile anū aū fostū lōcuste, inse mai puŷine. Mai apoi, ŷi in đilele lui Stefan Vodă aū fostū lōcuste, inse pre une-loluri, ŷi nu ca acea desime ca in acela anū, de care s'aū scrisū; ŷi iérna se gāsiaū in pāmēntū îngropate pe multe locuri.

Ne întōrcemū acmu iar la povestea de unde amū părăsitū; ŷi fiindū aceste tōte totū pre acea vreme cu lucruri strēine, ales cu lucrurile crăiei Leșesci, ŷi impreunate, cum aū inŷelesū la rēsbōiele de la Sucévă, nu ni se cade sē trecemū ce s'aū lucratū intre Craiul Leșescū, Cazimir, ŷi intre Hanul Crimului, ŷi Hatmanul Căzăcescū, Hmil, atingēndu-se tōte aceste ŷi de țéră. Sta Craiul Leșescū cu oștile sele subt Cameniță; ŷi dacă i-aū venitū acelū agīutorū de la Unguri ŷi de la Stefan, precum s'aū pomenitū, luase sfatū sē purcēdă de la Cameniță improtiva Hanului ŷi lui Hmil, unde se va tēmpina sē le dea rēsboiū. Ce luāndū veste den limbī că aū trasū Hanul tōte ordele la sine, ŷi pre Șerim-Bēiū, carele ilū trimisese in Moldova, precum s'aū pomenitū, sē nu flāmāndēscă undeva in gīos ōstea, aū socotitū sē se lipēscă de Moldova, pentru hrana oștii, la Nistru, ŷi acolo sē aștepte pre Tătari ŷi pre Căzaci. ŷi așa aū făcutū; s'aū mutatū de subt Cameniță, ŷi ŷi-aū pusū tabēra la Zvanca; ŷi îndată aū făcutū podū mereū pre coșuri peste Nistru, peste carele trecea ōstea Leșescă pēnă peste Prutū la pāne ŷi la fānaŷe; stricaū ŷi prisēcile ōmenilorū. ŷi era la Hotin pāne in stoguri cu mare bișugū intr'acela anū; érá mulŷi den Leși aū plătītū ŷi cu capetele hrana aceea, de ōmenii de țéră, durēndu'ī inima pentru munca sa.

Hanul cu Hmil, dacă aū vēdūtū că'ī tragū Leși la locū tare sē le hiē a dare rēsboiū numai den frunte, s'aū siitū a mergere asupra Leșilorū, aducēndu'ī amiate de rēsbotul de la Beresticia. Ce Hmil s'aū suitū in sus, ŷi aū stātūtū cu tabēra la Husetin, érá Hanul aū cuprinsū câmpul Cameniŷei in sus cu ordele sele; inse, nu avea cum sē'ī flāmāndēscă pre Leși, că'ī hrānea Moldova. A mergere

ȳarăşĳi asupra lorų la strimţore, nu vrea; nice Leşĳi la largų de totų nu vreaų sų  să. Ce, ȳar Hanul aų trimisų pre Sefer Gazi, Vizirul seų, ųi Craful pre Canţelerul seų, subt cetatea Cameniţei, ųi acolo s'aų legatų pace, ųi s'aų ĩntorsų oştile careşĳi la locul seų. ųi de atunce Hmil aų ĩnceputų a stricare legătura ce avea cu Tătarii, ųi se cerca la Mosk.

Vasilie Vodă, ĩn ţera Căzăc scă, v d ndu-se c d tų de domnie, desp rtitų de D mna sa ųi de coconĳi, ųi de avere (caută la ce aduce róta lunei mari case; c  ce p te hi mai greu de c tų aceste?  icų, c  nice m rtea), ųi nice o n dejde nu i-aų mai r masų ĩn prieteşugul C zacilorų, singurų s'aų trasų cu Hanul s  m rgă la Crim, ųi acolo şe d ndų pre m rticų de la Hanul ĩn cetatea Gĳozl ul c teva lunĳ, apoi de acolo, cu poronca ĩmp r ţiei, 'l-aų trimisų Hamul ĩn Tarigrad.

 ră Stefan Vodă, cu aşedat  domnie ĩn Roman, totų acolo aų şe tų, p n  i-aų venitų ųi st gul de domnie de la Impărăţie, cu care treb  trimis se boierĳ ĩnc  den Suc v , pre Stamatie Postelnicul; ųi aų venitų ųi unų Ag  mare cu caftanų de domnie ųi cu st gul de la Impărăţie, ĩn Roman. Caută aice la ce voie aų fostų domniile ţerei p n  nu demultų, ųi la ce suntų acmu.

La Roman petrec ndų Stefan Vodă, cerca ĩn t te părţile avere de a lui Vasilie Vodă; ųi acmu unele, apoi altele tupilate, orĳ od re, orĳ banĳ, den  i ĩn  i se v diaų, unele la unų locų, altele la altų locų. S'aų oblicitų ųi la o slugă a sa, cre t t  den boieria lui, anume G toe, unų surgucų de a lui Vasilie Vodă la d nsul ĩnchisų, de c t-va pre ų, trimiţ ndu-lų pre d nsul la t te c te se luaų den casa lui Vasilie Vodă, pentru credin t , ųi pre sama lui eraų odórele c te se luaų. Multų aų st tutų ĩn g ndų Stefan Vodă, cu ce g ndų aų f cutų acelų furtuşagų acea slug  a lui. Nu scių ce i-aų p rutų pre d nsul, ųi dentr'alte semne de mai nainte, ųi den fapta ac sta cu surgucul, i-aų t latų capul ĩn Roman,  ic ndų că: «de arų hi opritų unų lucru ce i s'arų hi cuvenitų lui. 'l-aşų fi ertatų eų; elų aų furatų unų lucru ce se cuvine unui Domnų».

A privire era aeve pedépsa ųi stingerea casei lui Vasilie Vodă, ųi p te os ndta os ndta pre  menĳi de casa lui, ales pre nepoţĳi lui Vasilie Vodă, pentru multe, d r , c te aų f cutų ųi ei ĩn vremile sele, sile ųi sc rn viĳ. ųi  nt ių pre Stef ni t  P barnicul, feciorul lui Georgie Hatmanul, ĩnc  la Suc v , i-aų t latų capul; apoi pre Alecsandru P harnicul, ųi pre Ianachi Comisul, feciorĳi lui Gavril Hatmanul, nepoţĳi lui Vasilie Vodă, cu mari muncĳ i-aų omor tų ĩn Buc ulescĳ.

După ce aų luatų st gų ųi caftanų de domnie Stefan Vodă ĩn Roman, ųi cu acelaşų Ag  carele i-aų adusų st gų aų pornitų birul ųi pocl nele Imp r tescĳ. Aų venitų ĩn Iaşĳi la scaunų, ųi s'aų aşedatų de atunci cu ĩntemelet  domnie, fără de grije; c  Impărăţia era t n r , copil ĩnc , Vizirĳi eraų bucuroşĳ s  hie lucrurile cu pace de t te părţile. Ce domnia Stefan Vodă fără de grije; numai o s m  de L puşnenĳ, ales H ncescĳi, nu eraų de-odată aşedatĳi, ųi fugis  Mihalcea H ncul la Turcĳ. Ce ag tung ndų Stefan Vodă cu banĳ la Paşa de Silistra, 'l-aų prinsų Paşa ųi 'l-aų trimisų ĩn obe ĳi la Stefan Vodă; ųi 'l-aų ertatų, ųi 'l-aų pusų Armaşų alų-doile.

ĩn scurt  vreme după aşedarea domniei lui Stefan Vodă, 'şĳi-aų sf rşitų  i-

lele vieței sele și Matei Vodă, Domnul Muntenescă, omă fericitū peste tôte domniile acei țeri, nemândru, blândū, dreptū omū de țera, harnicū la răs-bóle, așa neînfrântū și nespăimatū câtū poți s'elū asemeni cu mari și vestiți oșteni a lumel.

Dupē mórtea lui aū alesū țera Muntenescă la domnie pre Constantin Vodă, feciorul lui Șerban Vodă; și măcar că era feciorū de Domnū, sciutū și lui Mateiū Vodă și altorū Domni de-mai-nainte, totū aū fostū, feritū, numai la nasū puținel lucru era însemnatū.

Incă nu eșise deplin sufletul lui Matei Vodă, când Șimeni și Dărăbani, cari la acea simetie se suise den isbānde cu Matei Vodă, câtū nice pre domnie, nice pre bolei întru nimică nu' băga in sémă, precum s'aū arătatū mai-pre-urmă fapta lorū, aū rēdicatū pre Constantin Vodă Domnū, și aū datū cu pușcile și cu sinețele de veselie; și acea domnie a lui Constantin Vodă aū datū dila Tomi Vornicului și lui Iorgachi Visternicul. Toma Vornicul căduse pre mâna lui Stefan Vodă la cetatea Sucevei, ăra Iorgachi Visternicul venise den țera Căzăcescă, singurū de bună voie, ca unū mēl spre giunghiere, că fusese cu Vasilie Vodă scăpatū acolo. Eraū numai de perire amēdoi frați in Buculesci, la închisore amēdoi, și poronci mergeaū una după alta sēi omore. ăra cum aū auđitū Stefan Vodă că aū stătutū Constantin Vodă la domnia țerei Muntenesci, îndată aū trimisū sē nu' omore: că fratele lorū, Constantin Postelnicul, era in țera Muntenescă cumnatū lui Constantin Vodă; și așa aū hălăduitū Toma Vornicul și cu frate-seū Iorgachi Visternicul atanci de primejdia morții. Singurū Dumneđeū peste nēdejdea omenescă feresce pre cei direpți de primejdie; că ce ómeni eraū acei doi frați aice in țera acēsta, ales Iorgachi Visternicul, fōră scrisórea mea cređū că va trăi numele lorū in vecl in țera acēsta de pomenirea ómenilorū den omū in omū.

Constantin Vodă, Domnul Muntenescă, cu Stefan Vodă nu era in viața aceea cum era Matei Vodă; insē, eraū amēdoi bucuroși de aședarea sa, ca nisce domni noue. Aice in țera la noi s'aū aședatū pace; numai pre margine āmbლაუ oști Căzăcesci și Tătăresci, dodein. . . . se cu Leși; insē, mai slabe rēs-bóle de câtū cele de'ntēiū; și curānd după aceea s'aū lāsātū Căzaci de Tătari, și s'aū legatū cu Impărăția Moskului. Și era aice in țera mai greū de dări, pentru mulțimea lefecilorū ce ținea Stefan Vodă, pre pilda lui Matei Vodă, den cari nu fu multū până făcură o zervă mare aice in Iași între sine slujitorii.

Eraū Șimeni, de toți, cu cei den țera Muntenescă și cu cei de locū, cari aū fostū in slujbă și la Vasilie Vodă, 1000; și Nemți, cu Loncenski Polcovnicul, 400; și Leși călări 200, cu Voicekovski Căpitanul de Lefeci; și Moldovenii cu Leși amestecați 300, cu Rușici Căpitanul; și Lefeci de țera, cu Grumeđa Căpitanul, 400. Atāta sémă de óste slujitori țindū Stefan Vodă, nice de la unii zarva n'aū începutū, numai de la Munteni Șimeni și capetele lorū; și luaseră in voróvă cu sine și pre Șimeni cesti de locū asupra Nemților; că Nemții eraū pe giumētate in Iași, ăra 200 de Nemți, cu Polcovnicul lorū, și ținea Stefan Vodă la Sucévă. In postulū celū mare era, când Șimeni, de nebunia căpitanilorū sei, și den simetia ce se āmpluse incă den țera Mnntenescă, 'și-aū datū cuvēntū, in de sine, și aū purcesū bulucuri pre tērgū; și

pre câți Nemți au aflat la uliță 'i-au omorît. Făcutu-s'au îndată spaîmă și zarvă în tîrgü; și Nemții, unii răniți, scăpați la curte, Căpitanul lorü abie hălăduitu de la gazdă, câți au pututu stränge den ómenii sei, și cu cei ce erau de pađa curții într'acea ți, au apucatu în curte cerdacul celü de pétră și s'au orînduitu de apărare acolo. Au stätutu în mare zarvă și spaîmă tótă curtea; și singurü Stefan Vodă la mare spaîmă; altorü slujitorü caii mai mulți pre la odăi. Unü norocü au fostü, că bulucbașii și Căpitanul Siimenilorü celorü Muntenesci s'au înșelatü și au venitü la Stefan Vodă, chiemându'i cu bländețe. Ce cum au venitü înaintea lui Stefan Vodă, și Siimenii se buluciaü atunci toți la unü locü în prejma curții, îndată au învêțatü de le-au tăiatü capetele și Căpitanului și a trei bulucbași; și acésta au fostü potolitul zarvei Siimenilorü acellora, că îndată ce au înțelesü că le-au peritü capetele, au și purcesü la fugă. Acoperisê eazul de Siimeni; apoi au luatü spre Socola, în șesü la ceirü, la pârăul ce vine pre acole. Stătuse, și eșise și óstea asupra lorü, tótă curtea, și slujitorii, și Nemții, peste poronca lui Stefan Vodă, cu stéguri, cu dobe, câtü ce puteau mergeau s'ei agiungă, s'ei rëscumpere sângele lorü, ce le făcuse lorü Siimenii. Ce au trimisü poroncă tare Stefan Vodă pre la Căpitanü, cine arü cuteza a facere vre-unü rësboiü, cu capul va plati; numai sê se rëspunđa Siimenilorü celorü Muntenesci s'ei mîrgă la țera lorü, érá cei de locü sê rămăie ertăți de acea faptă. Deci, au purcesü Muntenii spre codru, cam cu fuga, și de cestü de locü o sémă; érá câți au rëmasü, 'i-au ertatü Stefan Vodă.

Nimică era zarva acésta de aice împrotiva faptei care s'au făcutü curând, apoi, după acésta de ice, în țera Muntenescă, de Siimeni și de Dărăbanii; faptă ca aceea, care abie de se va afla în vr'o țéră.

S'au rădicatü Siimenii cu Dărăbanii, și toți peste tótă țera lorü, și au abătutü la casele boieresci, cu arme, fêrämându'i înaintea ochilorü giupăneselorü lorü și a coconilorü lorü, făcëndü risü pre multe locuri de giupănesele lorü, jăcuindü casele și averea; și nu numai în Bucuresci, ci și la țéră la multe locuri și case. Perit'au mulți boieri și neguțitorü de dênșii jăcuiți. Ce Dumneđu n'au răbdatü acea faptă îndelung; și la ce certare au sositü și ei, vei ceti la rîndul seü.

De simetia aceea a acelorü slujitorü, și faptă așa spurcată, abia auđită într'alte țeri, sub mare grijă, și ca într'o robie fiindü Constantin Vodă la slujitorii sei, nu cele ce poroncia elü, ce cum vreaü ei a facere făceaü. Au agiunsü pre taină la Racoți, Cnézulü de Ardél, și aice la Stefan Vodă, pohtindü agutorü la mare nevoie a sa de slujitorü. Racoți, omü ténérü, în bine și în multă avere, sbura cu gândul în tóte părțile a'și facere ceva veste. Bucurosü acestui prilejü, îndată s'au gătitü cu oști a venire în țera Muntenescă, dändü scire și la Stefan Vodă aice numai sê purcédă sê se adune cu elü la apa Telejinului. Dece, numai ce i-au căutatü și lui Stefan Vodă de ice a purcedere cu oștile sele, și au intratü Stefan Vodă în țera Muntenescă pe den-sus de Focșeni, și Racoți s'au pogoritü den țera sa pre apa Telejinului.

Dacă s'au oblicitü aeva la curtea lui Constantin Vodă că se pogóră și Racoți și Stefan Vodă cu oști, au strinsü căpeteniile slujitorilorü și le-au datü scire de neprieteșugul lui Racoți, cum vine asupra scaunului. «Ce, sê fiți gata

și ne înspăimați, precum ați fostu la atâte răsbóte totú cu isbânde, ales acel slujitorí fiindú, carií vestite oști Cázăcescí ați înfrântú.» Acele auđindú, strigaú toți până'ntru unul: «*la ii! la ii! numai se ni'i arăfi.*» Și așa gătindu-se Constantin Vodă, au purcesú den Bucurescí; și den alú-doile conacú au fugitú de la dênșii spre Dristov, cătră Pașa de Silistra, că se agiunsese și cu Pașa, dându'i scire de tóte de aceste.

Vedându-se Siimenii și Dărăbanii înșelați de Constantin Vodă, nimică den nebunia lorú nu s'au scăđutú, ce îndată au rădicatú Domn pre unul anume Hrizica, și 'i-au pusú surguciú in capú. Indată Hrizica Vodă au răpeđitú cărți in tótă țera Muntenescă, dândú scire, că den mila lui Dumneđu au stătu Domn țerei Romănescí, de sírgú se se stringă țera la dênșul la Telejin. Unú aprodú de aceluí domnișorú cu cărți au căđutú pre mâna lui Stefan Vodă, că nesciindú nimică de oști, mergea la slujitorii de giudețul Buzéu, se încalece cu toții, au datú in strėjile nóstre; și dentr'acele cărți, și den gura Aprodului au înțelesú Stefan Vodă tótă povestea, și de fuga lui Costantin Vodă și de rădicarea Hrizicái la domnie.

Stefan Vodă cu oștile sele era la Sărata; érá Racoți încă den munți nu se pogorise. Ce nu era fôră grije și la noi, se nu vie ántéiu la noi se-ne lovescă aceluí domnișorú până va pogori Racoți cu oștile sele. Decii, nesciindú nimică de Racoți la ce locú este, nu s'au suitú mai sus Stefan Vodă, ce au stătu pre câmpii Buzeului trei țile, și într'aceleși țile s'au pogoritú și Racoți cu oștile sele in șesú la Telejinú; și nedescălecatú bine áncă cu tótă tabéra, 'i-au și datú scire strėjile lui cum sosescú Siimenii la vadú, pedestrime și puscile. La mare tulburare și spaímă căđuse Racoți, așa de grabă óstea séméță apropiată, și cu Stefan Vodă áncă neimpreunatú; cá acolo erau se se impreune oștile. Se nu hie fostú unú căpitanú de Nemți a lui Racoți, anume Gaudi, la cumpená era se hie făcutú Siimenii o pozná oștilorú Ungurescí. Cá, cum au auđitú de la Gherghiță unde rădicase pre aceluí domnișorú capetele Siimenilorú și a Dărăbanilorú, de Racoți, cum este mai aprópe cu oștile lui, și áncă cu Moldovenii nu s'au impreunatú, au sfătuitú se mérgă se lovescă ántéiu pre Racoți. Cum le-au spusú capetile sfatul, au și inceputú a strigare toți in tóte părțile: «*haida, haida! la ei, la ei!*» neașteptándú nice poruncă, nice vreme, nice tocmală, și nice pre lúngă sine vre-o tabéră, cum se cade unei pedestrimii se mérgă; ce care cum putea mai nainte, cum ar hi la lucru gata; mânaú bivolií carií trágeaú puscile totú in biciú; nice la unú locú áncă stránsă óstea; ce carií cum puteaú, bulucú după bulucú mai tare. Decii, cum au sositú la vadul Telejinului, cum au inceputú a dare den sinețe, și de-o-datá se stoliaú, până arú agiunge și cele-álte bulucuri. Érá ce tocmală se hie la o óste ce era ca unú roiú fôră matcă; puscile cum au sositú la apă, bivolií, pre hirea sa, náđușiți și de căldură, cá era vară, și de ostenéla căii pripiți, cum au vedútu apa cum au návălitú in apă preste ómenii, și au băgatú cu sine și puscile in apă.

Tóte aceste socotindú Nemțul Gaudi, Capitanul lui Racoți, au îmbărbătatú pe Racoți seși tocmescă óstea; érá elú singurú cu pedestrimea tótă Nemțescă și cu puscile au purcesú și au stătu împotriva lorú la vadú, și au tocmítú puscile spre Siimenii, și au inceputú a dare den puscii in Siimenii. Daú și Siimenii

den puscî, câte mai rămăsese neintrate în apă, și den sinețe. Eră nu fu zăbavă, ce câtă s'au apropietă șteea lui Racoți, și Gaudi căpitanul le-au dată foc, cum dau Nemți odată, au și început Siimenii a se amestecare, și Dărăbanii cu domnișorul lor. Deci, vedendă Racoți tulburarea lor și lucruri fără temei, au și început și pe den sus și den gîos a trecere șteea pen vaduri, și îndată au purcesă totă pedestrirea Muntenescă și domnișorul lor, cu călărimea de câtă avea cu sine, în risipă. La fugă ce sporă să hie pedestrașului înainte călărețului; îndată au agiunsă Ungurii, călărimea. Nu era altă, fără diréptă osăudă pentru faptele lor, și nu răsboiul său vr'o apărare, ce diréptă meserniță. Trupurile pe șleav zăceau polog, și spinii pre de latură plini de trupurile lor, și multe bulucuri încă nesosite, pre cari cum îi agiungeau, și 'i tîmpinau; așa zăceau până în Ploiesci. Avut'au în acéstă zarvă Racoți ște cu sine ca 12,000.

Lui Stefan Vodă, Racoți, îndată cum au sosită la Telejin, dedese scire să vie cum mai curând; și au mersă într'acea nópte cu șteea câteva césuri; eră totă n'au apucată răsboiul; ce desdîminéță ne-au timpinată veste de risipa Siimenilor. Ce totă au mai mersă în urma lui Racoți, carele cu totă tabăra sa purcesese îndată după Munteni; aprópe de Ploiesci au stătut Racoți cu ște tocmită în doă părți, și Stefan Vodă cu șteea sa pren mișlocă trecendă, au mersă de s'au adunată cu Racoți. La adunarea loră au sloboțită totă pedestrirea focul și tunurile, și apoi au purcesă oștile spre otace. Ștefan Vodă au avută cu sine până la 5,000 de ómeni, și fórté într'alesă ște.

Totă într'aceeași ți, după descălecatul lui Racoți, au pohtit Racoți pre Stefan Vodă la masă, veselă și volosă de isbânda ce au făcută. Cimpoșul, cu cimpoile îmbrăcate de urșinică, la dvorbă cu ăicături; și apoi, dacă s'au mai veselită, au pohtit pre Stefan Vodă pentru șurlari să ăică, și au ăisă și șurlarii.

Era lîngă Stefan Vodă ună Mărđacă, anume Rusten Mărza, pre acela au pohtit Racoți să 'lă vadă; și dacă 'l-au vedută omă sprintenă, cu zea îmbrăcată, și cu cococă de sobolă preste zea, că 'lă purta Stefan Vodă bine, cum și pre alți slujitori, abte de au avută la vre-o domnie în țeră milă, cum au avută la acela Domn. Pus'au pre Mărđacă la masă Racoți, și au petrecută în ăioa aceea cu masă până aprópe de séră. A doua-ăi au purcesă oștile pre Praova în gîos până aprópe de Gergiță. A treia-ăi, luândă veste Constantin Vodă de risipa Siimenilor, au eșită înainte lui Racoți cu 300 de ómeni; și după adunare și cu Constantin Vodă, Racoți au trecută Praova pe podă, și s'au aședată cu tabăra, și a sa, și cu améndoi domni, la Gergiță.

A doua-ăi după descălecatul oștiloră, au făcută Racoți masă mare, și au cinstită pre améndoi Domni, elă singură în capul mesei, den diréptă Stefan Vodă, iar dea-stinga Constantin Vodă; boierii lui cu boierii améndororă țeriloră, vărstați; în fruntea tuturoră, Kemini Ianăși, Hatmanul lui. Veș vedea cum inghite Racoți mari și inalte gînduri, cum s'ar vedea Craiă preste Crai, și Domnă preste Domni. Orbă noroculă la suișă, și lunecosă de a stare pe locă, grabnică și de sirgă pornitoră la pogorișă. Tóte aceste priviaă Turcii cu còda ochiului aceste tovăróșii a țeriloră acestora.

După această petrecanie, Racoți orânduindu pre Boroș Ianôș cu 2000 de Unguri, și Stefan Vodă lefecii sei, Leși și Moldoveni, se mERGă in urmă unde aru înțelege vre-o strinsóre de Siimeni, ori de Dărăbanii, se 'i cerce. S'au întorsu Racoți la Ardél, și Stefan Vodă in țERă, ERă Constantin Vodă la Bucuresci; și atunce se veđi și plata Siimeniloru și a Dărăbaniloru in tótă țERA Muntenescă de Constantin Vodă.

Câți Siimeni au rămasu de la resboiul lui Racoți, de la Telejinu, și capetele loru, n'au răbdatu multu in țERA Muntenescă se rămăie; ce, unii au trecutú Dunărea, iar alții câți au rămasu n'au hălăduitu de mórte nice unul; și nu până la o vreme i-au certatu Constantin Vodă, ce până la doi ani, unde și se oblicea Siiman, sau Dărăban, îndată 'lu înțEpa. Plinu era câmpul, și pre lúngă Bucuresci și pre lúngă alte orașe, de trupurile lorú înțEplate; și cum aducea pre cineva la divanú, sau fôra divanú, și striga: «*Dómne! ăa, și acesta au fostú Siimanú,*» in locú ilú înțEpa; și cine-lú aducea lua *plască*, cum đicu Munteni. Până într'atâta se suisé certarea lorú, câtú de pizmă unul pre altul gțura că au fostú dărăbanțú, și in locú peria; se făceaú unora și nápești, de pizmă, care den ómení nu lipsesce nice-o-dată; ce gțuraú pentru dēnsul alți ómení, de hălăduia; sau de striga: «*n'amú fostú, n'amú fostú dărăban,*» gțuraú cei ce-lú prindeaú, și in locú ilú înțEpa.

Făcut-au bogată dobândă țEREI Muntenesci Boroș Ianôș, și ai nostri; până și la olatele cele Turcesci n'au hălăduitu. Fost-au in ceamburii și Resten Mărza, de carele s'au pomenitu. Ce acolo au rămasu, aprópe de Dunăre, tēmpinându-se cu nesce slujitorii Muntenesci; lovise și pre Unguri Munteni, la satú la Călugăreni, pre singuru Boroș Ianôși; ce apoi s'au purtatú rēu slujitorii cu Stefan Vodă.

După aceste tóte ce s'au lucratú in țERA Muntenescă, aice domnia lui Stefan Vodă au fostú in pace, de se póte đice că are casa aceea pace lúngă care alta lipitá de perete arde; așa și țERA nóstră, nu se póte đice că au fostú cu pace temeinică, când rēutáțile den țERA Leșescă și den țERA Căzácescă nu lipsiaú.

Se rădicase pre acele vremi unú tâlhariú, anume Detinca; carele aeve ámbia fôra siealá in ținutul Hotinului și a Cernăuțilorú, și poroncea satelorú. Decí, au trimisú Stefan Vodă pre Buclocú Stolnicul cu o sémă de slujitorii, și 'l-au spartú, și toți ómenii i-au risipitu.

Și totú într'acela anú au purcesú Hatmanii Leșesci asupra Căzacilorú iERna, și au pohtitu și de la Stefan Vodă 700 de slujitorii, într'alesú, cu Voicheovski Căpitanul; și n'au mersú Leșii asupra lui Hmil Hatmanul; carele, perđendú nēdejdea in Tătarii se-și scóță lucrurile la capú asupra Leșilorú, se lepádate de Tătarii și se legase cu Moskul. Și au făcutú Leșii într'acea iERnă mari rēutáți, impreunați cu Tătarii și cu ai noștrii, in țERA Căzácescă; și închisese pre Hmil cu Moscalii la unú locú, fôrte fôra-veste, și puțin lucru de n'au luatú tabERA Moscalilorú și a Căzacilorú. ERă o sémă de caré cu 24 de tunuri au ruptú; și acela gerú și vicol au lovitú, câtú multá óste de ámbe părțile au peritu de frigú; și se pomenesce acelu rēsboiú de-í đicu *Drijipolia* până astáđi.

La anul după aceste, ámplutú Georgie Racoți, Cnézul de Ardél, de duhurii spre mari lucruri, îndemnatú și de Șveđii, cari se rēdicase și ei cu Carol Gús-

tav, Craiul lorü, asupra Leşilorü cu öste, au începutü a se agiungere cu Hmil, Hatmanul Căzăcescü, së hie in țera Leşescă Craiü Racoți ; și de atunci ämblaü solii, și a lui Racoți la Hmil, și a lui Hmil la Racoți.

S'au întunecatü sörele într'acelu anü, in luna lui Iunie, cu mare gröză, câtü perisë sörele nu puținü, cu totă lumina, tocma amiafăđi ; și mulți ömenü, neștiindü a se ferire de întunecare ca aceea, și privindü la söre multü, au perdutü vederea in totă viața lorü.

La anul dupë acësta, împreunatü Craiul Şvedescü cu Cnezul de Prusi, domnul de Brandenburg, cuprinsëse totă crăiea Leşescă, scaunele amëndoë, și Varşavul și Cracăul, infrängendü cu rësboiful de față pre Craiul Leşescü cu totă östea lui ; dupë care isbändä Şvedul, cum s'au öfşü, cuprinsëse mai totă țera Leşescă ; și i se închinăsë și Hatmaniü Leşescü, neavëndü încotro mai lua ; că dentr'acolea Şvedul, dencöce Hmil Hatmanul cu oștile Căzăcescü, și cu căți-va Voevođi Moskicescü. Craiul Leşescü, Cazimir, eșisë den țera sa in țera Nemțescă ; n'ar hi gânditü nime së esä crăia Leşescă de subt cumpënë ca aceea. Erä aceste lucruri, cine va vrea së scie mai deamăruntul, së le cerce la Hronograful lorü. Noi ne întörcemü la ale nöstre.

Dacă au vëđutü Craiul Şvedescü că elü së stăpănescă o crăie preste mare, cum este Şvedescă, și alta dencöce de mare, cum este crăiea Leşescă, nu este in puțință, și nëmurile osebite și den lege, și den obiceiuri, și Hatmaniü Leşescü äncă îndată 'l-au părăsitü și s'au datü spre Nemți, au îndemnatü pre Racoți, Cnezul Ardélului, numai së vie asupra Crăiei Leşescü ; și cü acea solie au trimisü Şvedul și la Hmil Hatmanul. Decü, Racoți au stätutü spre gătire cu oști, trimițendü și la Domni in țera Muntenescă și aice la Moldova. Decü, Hmil Hatmanul au pornitü 20,000 de Căzaci cu Anton Polcovnicul într'agiutorü, și Costantin Vodă, Domnul Muntenescü, pre Odivoeanul, Căpitanul seü, cu 2000 de ömenü ; erä Stefan Vodă, Domnul Moldovei, pre Grigorie Häbășescul, Sardariul seü, și cu Frățița, Căpitanul de Fălciü. Iar cu 2000 de ömenü ; și s'au adunatü aceste oști, și a nöstre, și Munteni cu Căzaci, la Cernăuți, și au intratü in țera Leşescă pre la Sniatin.

Racoți, trăgëndü östea preste munți, au pogoritü in țera Leşescă pre la Strëi unde și aceste oști, Căzăcescü, Moldovenescü și Muntenescü, i-au eșitü înainte ; și de la Strëi au luatü pre subt munți cu töte aceste oști, mergëndü îndată la Cracău, la scaunul crăiei Leşescü, care orașü era cuprinsü de Şvedü ; și luändü Cracăul orașul, Racoți, pre séma sa, au purcesü spre Varşav ; și acolo s'au împreunatü cu Craiul Şvedescü. Spunü de Craiul Şvedescü së hie öfşü, dupë ce au vëđutü östea Ungurëscă : «Nu vei stăpăni pre Leși cu acëstä öste.»

Impëratul Nemțescü, vëđëndü nevoia Leşilorü de Şvedü, și Craiul de Danie așijderea temëndu-se de puterea Şvedilorü së nu crească până într'atäta, au stätutü la unü sfatü amëndoi së nu lesä crăiea Leşescă së o cuprinđä Şvedul ; și îndată Craiul de Dania au intratü cu oștile sele in țera Şvedului ; și Impëratul Nemțescü au datü Craiului Leşescü agiutorü. Decü, numai ce i-au căutatü Craiului Şvedescü a lăsare pe Racoți in țera Leşescă, și elü a mergere ași a-përare țera sa ; apoi și Racoți ce au păpitü in țera Leşescă, nu vomü lungi mai multü, numai, scrie unü historicü a lorü, anume Topeltin, de öice pre

scurtă așa: «Ce aș petrecută Leșii de Racoți, să scrie Leșii; ăra la ce aș sosită Ardélul den ceste ămblete a lui, noi o mie de ani să plângem cu lacrimi.»

Leșii, cum aș lipsitū Craiul Șvedescū de lūngă Racoți, îndată s'aș îmbărbătatū și Hatmaniil lorū, și Cernevski Voevodul, și încă puțină ôste avēndū la unū locū o aș lăsatū cu carele; și numai cu călărimea, sprintenū, s'aș făcutū a fugire de Racoți, până 'l-aș trasū cu oștile lui aprôpe de Litfa. Decī, aș săritū, și 'i-aș luatū dosulū; și așa Racoți, vēdēndu-se înșelatū, aș lăsatū pre Gaudi, Căpitanul seū cu o sēmă de pedestrime, și la unū orașū anume Briscea-Litovsca, ăra elū s'aș întorsū înapoi, cu Leșii în spinare la tôte conacele; dedese Leșii scire și la Hanul, și purcesese și Hanul cu tōtă ôstea lui asupra lui Racoți. Aș perdutū Racoți sărita curēnd; însă, nădējduia Căzacilorū, cariil, dacă 'l-aș adusū până la Meji-Boj în Podolia, la unū Tērgușorū, aș stricatū tôte podurile pre urma sa; și de acolo aș plecatū și ai nostri, și Munteniil, fuga la Nistru; și așa aș cădūtū Racoți pre mânele Leșilorū, cerșindu'și de la dēnșii viață cu rēscumpărare, de douē miliōne să dea Leșilorū bani; pentru care bani lăsandū Leșilorū zălogū pre Apafi, fratele Cnēzului, ce aș fostū acmu Cnēz în Ardélū, acmu apropiindu-se Hanul cu oștile aș făcutū creștinesce lui Racoți Leșii: 'l-aș luatū și 'l-aș sloboditū în țera lui; ăra ôstea lui, rēmasē cu Kemini Ianōș, tōtă aș mersū în robia Crimului. Spunū de nesce stēguri de cătane, că cu năvală prin Tătari 'și-aș făcutū cale și aș hălăduitū. ăra mai 'nainte de aceste tēmplări, Nemișii de Ardélū se rupsesē de la Racoți, fōră voia lui, năzuindū la țera lorū pre aice pren țera, pre la Cămpul-Lungū, de cariil dāndū scire Racoți la Stefan Vodă, aș trimisū Stefan Vodă în Cămpul-Lungū de le-aș ținutū calea. Mare osāndă pre ômeni! căți s'aș topitū atunci Unguri în țera la noi în munți! Zălogul care s'aș pomenitū mai sus, datū Leșilorū de la Racoți, aș ședutū până aș muritū în Liov, și baniil n'aș mai luatū Leșii.

Nu s'aș pomenitū de prada Leșilorū în țera Ungurēscă. Când Racoți ămbla pren țera Leșescă, spre Litfa, ăra Liubomirski, cu 4000 de Leși, aș intratū în țera lui Racoți, și multe tērguri și sate aș arsū.

Intr'acestū anū 'și-aș sfērșitū și Hmil, Hatmanul Căzăcescū, țilele sēle; incepētura și isvorul a tôte rēutățilorū acestorū părți de lume, a multe țeri, cetăți, stingere și risipă. Purcesese cu ôstea sa în întimpinarea lui Racoți, înțelegēndū la ce slăbiciune aș sositū, biruitū fiindū de Leși, și de Hanul cum aș mersū asupra lui. Ce nu se scie cu ce gândū mergea și elū, că spunū că scārșca în dinți bolnavū Hmil, în tabēră, și dicea: «Oh! de mi-ar da Dumnezeu pre mâna me pre acelu căne scurtū!» Așa suntū Căzaciil la tovărōșie de nădejde; ce curēnd intr'acele țile aș muritū Hmil Hatmanul, în tabēră, precum s'aș pomenitū.

Peste voie era Turcilorū acēsta înălțare a lui Racoți, cătū acmu poftia să ăsă la Crăia Leșescă, și împreunarea lui cu aceste douē domniil, de Moldova și de țera Muntenēscă; și era la Turci lucruri slabe; Impēratul încă tēnērū; 'l-aș sfātuitū capetele, o sēmă, și aș alesū pre Kluprilăul, omū cu fire tare și vrājmașū, și aș grăitū mumei Impēratului, de nu se va pune unū omū ca acela

Ispravnicu Impărătiei, Ard lul, Moldova  i  era Muntenesc  sunt  e ite de subt m na Impărătiei. Deci, cum au st tutu K upril ul Vizir , cum au luat  pre sine t te,  i  nt iu au st tutu dup  lucruri den casă a aședare,  i a lămurire lefele cine c tu ia f r  isprav  de la Impărătie, pre mul i din capete omorind ;  i apoi a ed ndu aceste t te, au pus  g ndu r u pre Racoți  i pre aceste două Domni.

Stefan Vodă, ved ndu patima  i risipa lui Racoți,  i tem ndu-se de Hanul că era in sus, au purcesu den Ia i la Suc v ;  i-de atunci, den c su in c su astepta  i asupra sa primejdie.  i Hanul, după ce au luat  t t   stea lui Racoți in robie,  i t te capetele Ardélului,  i pre Kemeni Ian s, Hatmanul lui Racoți, inre cari den boierii Ardélului au fostu  i Apafi Miha , carele acmu pre urmă au fostu Cnez Ardélului; trimisese Hanul doi Agi mari ai sei, unul la Impărătie, ca să scie Imp r tia de isb nda lui,  i altul la Stefan Vodă, cu poronc  s  es  inaintea Hanului la Tu ora;  i au luat , cu acea spaim , de la Stefan Vodă c te-va pung  de bani Hanul,  i au trecut  spre Kr m pre la Orhei   i pre la Lăpușna. Stefan Vodă, după ce au trecut  Hanul, au venit  in Ia i.

T t  povestea de Stefan Vodă  i de Constantin Vodă se scia la Impărătie, cum sunt  la sfat  cu Racoți una,  i cum i-au dat  asupra Leșiloru  ste;  r  Le ii cu laud  mare asupra  erei,  i C zaci  așiderea pentru m rtea lui Timu . Vizirul singur se gătia asupra lui Racoți,  i la Domni i dentr'aceste do   eri trimisese poronc  pre un  Ag  mare de la Impărătie, anume Uzun Ali Bei  (dic  de acest  Turc  că era cap  mare la Turci,  i cu sfatul lui s'au alesu la Vizirie K upri ul,  i apoi de K upril ul au perit ), inreb ndu pre Domni, apucase-voru ei să m rg  am ndoi asupra lui Racoți cu o ti, s  facă slujba ac sta Impărătiei, să se cur tesc  de faptele se e  i de amestecăturile ce avuse cu Racoți?  i atunci spun  c  socotise K upril ul s  sc t  pre Vasilie Vodă den Edicula, s 'lu puie Crai  in Ardél, in locul lui Racoți; care lucru nu scim  cum ar hi fostu pentru lege;  r  puterea ce nu lucr z ? Care poronc , dacă au venit  la Stefan Vodă aice,  i pre atunci purcesese Stefan Vodă la munte, s  al g  loc  de m n stire, care se ch am  Cașinul; den R c ciun i m'au trimis  pre mine in  era Muntenesc , sf tuindu-se cu Constantin Vodă ce r spuns  voru da, viindu-le am nduroru o poronc ,  i la un  prepus  fiindu am ndoi la Impărătie,  i am ndoi Domni i tocma intr'unu chipu de primejdie apr pe.  r  nest t tore  i lunec se firile ominesci, la greu  i la nevoie cineși de sine să stea,  i apoi  i unul  i altul mai lesne peru,  i nice  i era altă putere; silia s  es  care de care mai bună, cu primejdia altuia, la Impărătie.

Nu s'au apucat  de acela sfat  Constantin Vodă cu Stefan Vodă; ce încă se teame să nu es  ceva de la d nsul, s  ved sc  la Impărătie Stefan Vodă. Ce au r spuns : «cum ar  socoti Dumn lui, fratele nostru, mai bine, a a s  r spund  lui Uzun Ali Bei ,  i să ne facă scire pre acea cale să r spundem   i noi. «Au priceput  Stefan Vodă indata inoita inimă a lui Constantin Vodă  i meșterșugul,  i au scris  la Uzun Ali Bei  cum el  este gata pe t t  po-

ronca Impăratăscă; unde va hi voia Vizirului, acolo va merge cu totă oștea sa. Inse, nu era acestu respunsu den totă inima.

Constantin Vodă s'au apucatu îndată de pungi, se'si tocmescă domnia cu bani, că era averea lui Matei Vodă neclătită încă cu multe pricini la Impărăție, dicëndu: că elu n'au sciutu viclenie, nici n'au luatü Domnia cu sabia sau cu oști străine, ce 'l-au alesü țera după mörtea lui Matei Vodă, și elu de mare silă a lui Racoți și a lui Stefan Vodă, temëndu-se de densii, au datü puțină oște, cari nice'si erau Munteni, ce mărgineni de Moldova; șuvăia se hălăduescă de scărba lorü; și cu de aceste silia se'si tocmescă domnia.

Vizirul, dacă au vedutu că nu se apucă ei se se sfădescă cu Racoți, și nu va face nimică cu acesta, au stătuțu asupra Domnilorü, numai se vie se sêrute pöla Impărăției, de Domnie, și se'si mērgă iar la Domnie. Atunce s'au apucatu Stefan Vodă la Uzum Ali Beiü că va merge de-odată, pe de altă parte giuruia totă averea sa, numai se'lü erte Vizirul de venitü la Țarigrad; și aceea apoi au măncatu capul lui Uzum Ali Beiü. Că Domnilorü așa au respunsü Vizirul: că de arü ample unul câte o casă plină de galbini de aurü, nu se pöte acestu lucru ca se nu vie aice; și de vorü veni, iar Domni vorü hi. Êrä de nu va veni, Stefan Vodă, într'unü cēsü voiü pune în locul lui pre acesta, arătändu pre Ghica Vornicul, care era Kapikihae lui Stefan Vodă la Pörtă. Spunü de Ghica Vornicul cum ar hi ăisü Vizirul acestü cuvëntü, elü au și alergatü de au sêrutatü pöla Vizirului.

Êrä câtü putemü înțelege den mulți și den multe lucruri pre urmă adevërite, de ar hi mersü Stefan Vodă la Pörtă, Domn ar hi eșitü iar, că era Kïuprilăului cu mai mare veste se aducă pre Domni la pöla Impărăției, pre care'i ținea Impărăția la prepusü de hainie. Spunü de Vasilie Vodă că avea mare grije că va veni Stefan Vodă la Pörtă; și în taină: «*Sê nu'li mai aducă dracul aice.*» Inse, cu anevoie este a mergere de bunë voie la grije, și cum-păna vieței, sciindu-se la atâte amestecături, și avëndü acolo la Pörtă atăția păriși Greci, căroră se luasë totü ce au avutu la începutul domniei lui, și mulți au și peritü; că s'au făcutü la începutul domniei acesteia mari jacuri la ömeni străini de ömenii lui, ales la Greci.

Incepuse Stefan Vodă, și se lucra tare mönăstirea Cașinul; iar la anul după urđitul ei, 'i-au venitü mazilie, viindü Ghica Vodă Domnü în scaunul țerei, și lui Stefan Vodă mazilia; inse, mai nainte cu câte-va luni lui Constantin Vodă 'i-au venitü mazilia, cu Mihnea Vodă în țera Muntenescă.

Domnia lui Stefan Vodă fost-au cu mare bișugü țerei; în toți anii domniei sele, care au trăgănatü tocma șapte ani, în pâne, în vinü, în stupi și în tôte mare ródă. Omü deplinü, capü întregü, fire adăncă, câtü poți dice că nascü și în Moldova ömeni. La învățaturile soliilorü, a cărților la respunsuri, am auditü pre mulți mărturisindü se hie covêrșindü pre Vasilie Vodă. Mesele și petrecăniile acesteï Domni able la vre o domnie se se hie prilejitü, nu föră mari desfrănciuni la lucruri preste mēsură a curviei. Slujitorii mila și cinstea care au avutu la acestă domnie n'au avutu nice la o domnie; êrä cum 'i-au mulțamitü lui slujitorii la mazilie, ceti-vei mai gïos la intratul Ghicai Vodă în țera, și la eșitul lui Stefan Vodă den țera, spre țera Ungurăscă.

Eșirea lui Ștefan Vodă den țără aș fostă în anul 7165; tocmăi pre vremea aceea 'i-aș venită mazilia, pre ce vreme aș scosș și elă pre Vasilie Vodă den scaună.

CAP. XIX.

Domnia Ghicăi Vodă.

Domnia Ghicăi Vodă cum s'aș prilejită, s'aș pomenită la domnia trecută: că fiindă Kapikihae la Pórtă, aș eșită la domnie; érá aice în țără, den țilele altoră Domni, neguțitoria țindă până la Vasilie Vodă, și fiindă de ună némă cu dânsul, Arbanăș, 'l-aș trasă Vasilie Vodă la curte, și de-odată la boierăi măi de gîos, apoi la Vornicia cea mare de țera de gîos aș aglunsă; și țindă'lă Vasilie Vodă de credință, 'l-aș trimisă la Pórtă Kapikihae, vędëndă'lă omă contentită la tóte, și scumpă, cum se cade fie când Kapikihaei sě hie. Și așa aș stătută de tare cu Vasilie Vodă, cum până la vremea ce s'aș luată cetatea Sucevei cu dómna lui Vasilie Vodă, la tóte rescólele acele, la pribegăi câte se prilejise lui Vasilie Vodă, de aș eșită în două rënduri den scaună, și după smintéla și în țera Muntenescă cu Căzaciă, totă aș ținută domnia lui Vasilie Vodă nestricată la împărăție, până ce aș sosită Ștefan Vodă la Roman, după isbânda de la cetatea Sucevei.

Atunce, trimițendă Ștefan Vodă pre Ștamati Postelnicul cu câțiva boierăi de țără sě'i isprăvescă stégă de domnie; și de aice pre Grigorașco, feciorul Ghicăi Vodă, ilă trimisese la inchisóre în țera Ungurescă. Decă, elă n'aș măi avută ce face împrotiva unei țeri; și așdindă de fecioru'si că'i la inchisóre, aș stătută și elă cu boierăi lui Ștefan Vodă, și aș venită și elă cu alți boierăi în țără, și cu Aga celă ce aș adusă stégă de Domnie lui Ștefan Vodă.

Ștefan Vodă, socotindă iar acea socotélă ce socotise și Vasilie Vodă, în Ghica Vornicul, cum este omă de Kapikihae, neavendă gândă sě pótă eși ună ca dânsul la Domnie, 'l-aș făcută de casa sa, cu o nepótă a sa, fata Șturziă Vornicului. după feciorul lui, Grigorașcu Postelnicul; și după ce s'aș încuscrită cu Ghica Vornicul, pre feciorul lui 'l-aș boierită cu Agia, érá pre Ghica bėtrânul 'l-aș trimisă la Pórtă iar Kapikihae. Și aș fostă pre trebile lui Ștefan Vodă până ce i-aș venită mazilia, chemândă'lă Vizirul Kipurilăul la sėrutarea pólei Impărătesci, cum s'aș pomenită măi sus; și necutezândă Ștefan Vodă a mergere la Pórtă, aș dată Ghicăi Vornicului Domnia.

Purces'aș Ghica Vodă spre țără cu doi Agă mari, den cariă era ună Muscipă la împărăție; și ântěiă pre Ismail Aga 'l-aș trimisă, carele apoi au cădută Agă Spahiiloră Skimnicéușă. Ștefan Vodă âmbra legânându-se încotro va lua, că erau ună de ilă sfătuiă sě mērgă la Căzaci. Ce acela sfată era fōră temeiu, că nu socotă că de acolo Vasilie Vodă, cuscu fiindă lui Hmil, nu s'aș putută pune în picioră cu agiutoră de la Hmil, până aș stătută cu gândul număi sě purcédă spre Racoți, de la care avea cărți cu giurământă sě nu lase ună pre altul până voră ave o pâne sě o împartă.

Aice caută ce mulțămită au avută Stefan Vodă de la slujitorii sei cei mi-luiți. La Podul-Ilóei când era Stefan Vodă, toți s'au rădicatú sê jăcuéscă carele domnesci; și sê nu se hie prilejitú Grigorașko Aga, feciorul Ghicái Vodă, arătându-le mari certări, n'arú hi hălăduitú de aicea, că strigaú: «*lefe, lefe sê ne dea!*» Acea mulțămită au făcutú atunci lui Stefan Vodă slujitorii, pentru mila, care nice la o domnie așa n'au avutú, cum au avutú de la Stefan Vodă.

De la Têrgul-Frumosú Stefan Vodă dăruindú cu unú surguciú domnescú pre Grigorașco Aga, 'l-au întorsú cu slujitorii la Iași; érá elú, mergêndú pre la Buculesci, la Comănesci au intratú prin munți in țera Ungurésca. Érá Ghica Vodă, peste puține zile, au intratú in Iași, totú într'acel anú 7165, mai 'nainte de Pasce cu o septemână.

Intr'același anú, Kipurilăul Vizirul, purcedêndú asupra Ardélului, au trimisú poroncă și la Hanul sê încalece. Era in Bugégú Hanul; și încă bine neaședatú Ghica Vodă, stândú îndată după gătire de óste, cá'í venise și lui poroncă sê încalece cu tótá țera, venit'au veste cum Stefan Vodă trece munții cu óste in țera. Și viindú întinsú, au stătutú cu tabera den-sus de Roman, la Săboani; érá pre Tălmaciú Păharnicul ilú trimisése cu stréji spre Têrgul-Frumosú. Cu puține zile mai-nainte de acéstá veste cu Stefan Vodă, au peritú Grumeza Căpitanul, de Ghica Vodă.

Precum era Ghica Vodă plecatú spre sânge cu mare contenire, 'l-amú cunoscutú aici; că era câteva cărți a o sémă de boieri prinse la mâna lui, cu care cărți chemaú pre Stefan Vodă sê vie; că avêndú Stefan Vodă mare prietenie cu Sefer-Gazi, Vizirul Hanului, carele de multe ori îi scria, dicêndú: «Ce porți grije de mazilie, au așa de neputernici ții tu pre Hanii Crimului, că de arú vrea sê ție pre vre-unú Domnú subt aripa sa, au nu 'l-arú pute ține și peste voia altora?» Și așa, atunce pre Stamati Postelnicul au poroncitú la Stefan Vodă, îndată cum va trece Hanul pren țera Muntenésca, elú sê vie in scaunú. Érá ce le este lorú a batere jocurii pre creștinii! Și așa viindú Stefan Vodă, in nădejdea lui Sefer-Gazi Aga, și Racoți vêdêndú asupra sa greul ce'í venia, era bucurosú sê se turbure țerile aceste in vr'unú chipú.

Ghica Vodă îndată au rápeditú pre Stamati Postelnicul la Hanul, măcar că era o carte a lui la Stefan Vodă scrisá, prinsá de Ghica Vodă, că venise Stamati de-curênd de la Crim, i-au giuratú că nu are nice unú bănatú; ce iar pre dênsul nădejdea lasá sê tocméscă aceste lucruri. Au mersú Stamati Postelnicul, și au stătutú la Sefer-Gazi Aga, Vizirul Hanului, și au scosú pre singurú Șerim-Beii cu óste aice improtiva lui Stefan Vodă. Nu vrea Sefer-Gazi Aga; ce i-au rêsponsú Stamati Postelnicul, și i-au arátatú mare stricăciune țerei de se va face într'altú chipú. Ce și agiutorul era ciudatú, că venise Șerim-Beii cu vr'o 300 de Tătarii, și nice la puțin rêsboiú ce au fostú la Strungă, n'au fostú, nice s'au apropiatú.

Ghica Vodă, după ce au rápeditú pre Stamati Postelnicul la Hanul in Bugégú, și vêdêndú apropierea lui Stefan Vodă, au purcesú spre Țuțora; și peste puține zile s'au împreunatú cu Șerim-Beii la Țuțora, fágăduindú și Hanului și lui, pentru osteneála lui, darurii. Au purcesú Șerim-Beii in frunte, și Grigorașco Vodă, feciorul Ghicái Vodă, și mergêndú tótá nóptea aceea au sositú pre a-

médădi, a doua zi, spre Têrgul-Frumos. De la Podul-Ilóei străjile ce trimisese înainte Grigorașko Vodă au dată de straja lui Stefan Vodă in Crivesci, cu care era Tâlmaciú Pâharnicul.

Aú simțitú Tâlmaciú că vine óstea, și au silitú sê nu se arâte elú cu óstea sa, ce de după nesce piscurí au purcesú spre Strungă; érá ce au fostú ómení mai sprintení au venitú la podețú, pre drumul carele vine de la Têrgul-Frumosú la Roman; și acolo, până a sosire și ai noștri cu óstea, de'ântéiú voróva, apoi au începutú ai noștri sfada. Érá dentr'acea voróvá d'ântéiú, venise la urechile lui Șerim-Beú, că este viclesugú; pentru aceea nece'si s'au apropietú de óste. Se îngroșase lucrul și șéga când au stătutú a sosire stégurile oștii nóstre, și pe vr'o 100 de Tătari, că pre mai mulți nu'i lása Șerim-Beú; și la harțul acela, de ai noștri au cădútú cu calul Gavriliță, Agă pre atunci de Dărăbaní, și-lú apucasé harțul lui Stefan Vodă. Ce au săritú nesce Tătari, și de ai noștri o sémă, și 'l-au scosú, érá cu grea rană in capú, și la o mână cu scădere la degite. De ai lorú încă s'au rănitú câți-va, den cari rane au și muritú unii. Érá dacă s'au apropiatú stégurile Ghicái Vodă și Tătarií, n'au mai stătutú nice harțul lorú, nice Tâlmaciú Pâharnicul cu stégurile, ce au plecatú fuga spre Șkele; și acolo, aprópe de Șkele, s'au întorsú o sémă de oșteni de a lui Stefan Vodă, și nesce Ungurí ce fusese cu Tâlmaciú Pâharnicul; și la acelu întorsú a lorú au peritú vr'o 30 de ómení de ai noștri, gonași, ce erau mai in frunte, și au apucatú și vii, și i-au dusú la Stefan Vodă unde era cu tabăra, la Săbăóni.

Cum au oblicitú Stefan Vodă den limbí că este adevératú Șerim-Beú singurú cu capul sêu, n'au stătutú; ce nesce Nemți ce avea, vr'o 80 pedestrime, i-au trimisú la vadú la Siretú sê apere vadul; érá elú singurú cu óstea călare au plecatú fuga; și de atunci n'au mai vêdutú Stefan Vodă, in tótá viața sa, Moldova.

Aú sositú la Siretú și Grigorașco Vodă cu tótá óstea. Ce nu avea cum trece îndată Siretul, că era mare; și se vedea in ceea parte și pedestrimea; cari, dacă au auđitú că au fugitú Stefan Vodă, ei s'au apropietú de Siretú și s'au închinatú la Grigorașco Vodă; pre carií apoi Ghica Vodă bătrânul pre toți i-au datú in robia Tătarilorú, lui Șerim-Beú; care faptă necreștinéscă nime nu o laudă; și multú au stătutú fiul sêu, Grigorașco Vodă, s'ó nu se facă unú lucru ca acela, cu nesce ómení închinați fórá rêsboiú, și creștiní; ci n'au avutú ce face; și dacă au venitú in Iași, Ghica Vodă, au, mai omoritú pre nesce Vorniceí a lui Stefan Vodă, fórá de nice o vină, numai căci i-au fostú slugí.

Și cu aceste fapte au eșitú Ghica Vodă vêrsătorú de sânge, la vêrsta bătrânețelorú ce era; și așa, mântuitú de Stefan Vodă, au stătutú după gătire de óste, și împreună cu Hanul au purcesú cu óstea, ca 7000 de ómení, pen țera Muntenéscă; și de acolo, împreună cu Hanul, avea și Hanul 2000 de Căzaci, cu Hanenco Polcovnicul, au intratú in țera Brașeului. Acole au eșitú și straja den Brașeú, și i-au lovitú Tătarií fórá-veste, câtú până in Brașeú abia de ai scăpatú cine-va dentr'acea strajă.

Pre unde amú intratú in țera Ardélului, prin miđilocol munțilorú, era o palancă de zidú, și trasú zidul den ripa unui munté până in ripa altui munte;

acolo să hie pusă niscaj pedestrima Ungurii, fără vërsare de sânge n'artă hi fostu intratul nostru. Ce, când amü sositü noi, amü aflatü pälanca și locul acela pustiiü de ömeni. Aü ñisü Hanenco Polcovnicul: «O, Dömne, cum n'ai datü töte unorü némuri! la noi, la Căzaci, de ne-ai fi datü aceste locuri, cine are putea së intre in țera nöstră!»

Dencolo, pre la Timișvar, intrase Vizirul Ktuprilăul, și pre dencöce Hanul cu Moldovenii, și cu Mihnea-Vodă cu Muntenii. Cine pöte së scrie deplin prada, stricăciunea și robia Ardélului depre acele vremi, și părților apropiete de Ardél? Östea Ghicai Vodă aü luatü atunci in țera Brașeului, ce se chiamă Bârsia, trii pälanci, den care pälanci bieții ömeni, inchiși toți, in robia tarilorü aü mersü.

Întru una den acele pälanci, socotindü Ghica Vodă că va hi multă avere in cetățue, când era ticsită östea in pälancă, plină de Tătari și de ai nostri, aü intratü și Ghica Vodă cu mare nevoință in Iontru, unde nu era locul unui Domnü së intre. Puținü aü lipsitü de nu s'aü nădușitü acolo de desimea aceea; și cu puținü sufletü abia aü eșitü, și s'aü lovitü de unü tatarü in capü. Nime së nu bănuéscă căci se pomenescü aceste; că Letopisețele nu șuntü sële cetéscă omul së scie numaï ce-aü foctü in vremile trecute, ce mai multü së hie de învțătură, ce este bine și ce este rău, și de ce së se feréscă și ce va urma fie-cine. Domnul, den faptele Domnilorü care cum aü fostü, și cu ce veste, și pomană, së ele urmă de viață; boierii, urmândü pre boierii cei cinsteshi și înțelepți; slujitoriul, a slujitorului; că cineși dupë brésla sa: de urméză pre celü cinsteshi, cinsteshi este; și cine urméză pre celü rău, rău este, și rău se va sfërși.

Dën țera Bârsei aü purcesü oștile pren midlocul Ardélului spre scaunul a-cei țeri, unde erau de paza curții Crăesci, cum ñicu ei, nesce haïduci. Deci, și curtea și orașul Belgradul într'o mică de césü aü stätütü cenușe. De acolo s'aü despărțitü Șerim-Beïü de Hanul, cu carele s'aü poftitü și Grigorașco Vodă, și aü agiunsü cu prada până in olatele Ungurimei de sus. Și la Sibiiü iar adunându-se oștile, aü lovitü pre la Oradia și aü trecutü la Inăü, care orașü Vizirul ilü dobândise; și vedëndü că nice o öste nicăiure nu este, aü lăsatü pre Sinam Pașa de Buda së tocméscă cetatea și së o așede cu öste, și i-aü orânduitü și pre Domnul nostru Ghica Vodă cu Moldovenii, și pre Mihnea Vodă cu Muntenii. Érá Vizirul Ktuprilăul, înțelegëndü de nesce amestecăturü ce se făceaü la Impărăție, pre cum eratênérä Impărăția, s'aü întorsü cu mare sirguală la Țarigrad; érá noi, cu acelü Pașă, amü șeputü până la Simedru de amü tocmitü cetatea Inăul; și aü mai luatü Pașa de Buda nesce pälanci mai pre apröpe. Și cu Șerim-Beïü despărțitü, Grigorasco Vodă aü luatü o cetățue, anume Almașul; și de la acelü Pașă aü luatü Borcea Ianuș domnia de Ardélü.

Den luna lui Iulie purcesese Ghica Vodă, și aü venitü la Decemvrie, pre la Sfeti Nicolae, in Sucévă; și pentru mare omörü ce era in Iași, aü iernatü in Sucévă.

Hanul, dentr'acea cale dacä s'aü întorsü la Crim, pe poronca Ktuprilăului Vizirului aü omoritü pre Vizirul seü, pre Sefir-Gazi Aga, că oblicise Vizirul de ämbletele lui într'aceste părți, și ñicea elü tot-déuna Hanului: «nu te lăsa

de tóte sê âmbli pre voia Turcilorü, nu de tóte sê'ı ascultı: cá ei, precátü l'ı âmbli pre voie, pre atâta se suie in capü.»

Borcea Ianuş, unul den slugile lui Rakoți, aü luatü domnia de la Paşa, cum s'aü pomenitü mai sus; câtü sê se potóle Turcii cá este adevêratü improtiva lui Rakoți, cátu aü purcesü oştile s'aü făcutü a cere de la Turci agıutorü; și îndată aü venitü poroncä și la Mihnea Vodă in țera Muntenescă, și la Ghica Vodă aice, sê dee lui Borcea Ianuş agıutorü. Decı, îndată aü trimisü și Ghica Vodă agıutorü 1000 de ómenı cu Neculaı Cărnul; ce, n'aü făcutü zăbavă multă acolo.

La anul, Rakoți, ca celü ce se' inecă, și de sabie gólă se prinde, Fögáraşul Oradia și Sibiiul, âncă fiindü cu ómenii lui, iar aü pogoritü cu oştı in Ardélü. Êrá Borcea Ianuş cu Turcii s'aü închisü in Clujvar, spre partea Turcescă; și avêndü și Constantin Vodă prilejü bunü, ca 4000 de ómenı lefecii, și Stefan Vodă mai slabü, ca 500 de ómenı, aü pusü gândü iar sê facă amestecături in âmbê țerile aceste. Si așa, aü orânduitü pre Constantin Vodă iar in țera Muntenescă, și pre Stefan Vodă aice in țeră; și stândü așa sfatul, trimisese Stefan Vodă cu bani pre Tălmacıü Păharnicul in părțile Căzăcesci, sê facă oştı, poftindü pre Hatmaniı Leşescı sê nu apere acestü lucru; și începuse Tălmacıü a sringere ómenı in Movilău; êrá acolo, la Racoți, s'aü schimbatü sfatul intr'altü chipü.

Mihnea Vodă, Domnul Muntenescü, omü fôrá de nice o frică de Dumneđeü, fôrá de nice unü temeiu, tiranü, dreptü fantasticü, adecă bulgitorü in gânduri, aü pusü gândü sê se hăinésă pre Turci; și mirându-se cum va face, sê n'aibă sieală de boierı ce erau capete țerei Muntenescı, cu mare și nespusă tiranie aü omoritü 30 de boierı, totü de frunte aceei țeri, și aü pusü boierı pre voia sa; și dupê acéstă faptă, aü și răpeditü la Racoți, dându'ı scire cá ori la ce'lü va scóte norocul și vremea, este tovaróşü cu dênşul improtiva Turcilorü; care lucru înțelegêndü Racoți, de'nteiü n'aü cređutü pre Mihnea Vodă; êrá mai apoi, dacä aü trimisü gıurământuri, aü vedütü adevêratü voia lui cá este improtiva Turcilorü. Aü schimbatü sfatul, și aü lăsatü țera Muntenescă sê o cărmuescă Mihnea Vodă despre acea arıpă, fiindü pre locü domnia și cu prilejü de óste; êrá pre Constantin Vodă 'l-aü orânduitü asupra Moldovei, avêndü iarăși și Constantin Vodă óste mai glótă, și prilejü a ține óste. Pre Stefan Vodă 'l-aü ópritü, făgăduindu'ı cá de va da Dumneđeü lucrurile spre folosul lui, iar elü va hi la domnie; și așa aü rēmasü Stefan Vodă inapoi. Neculaı Cărnul încă vedêndü pogorirea lui Racoți, și amestecate lucruri, aü venitü cu óstea ce se trimisese.

Aceste amestecături auđindü Ghica Vodă cá se lucröză la Ardélü, cum iarăși se gătöză amestecate lucruri asupra țerei, aü trimisü la Hatmaniı Leşescı pre Grigorie Păharnicul sê nu priimescă lucruri ca acele carele suntü improtiva Impêrăției, de face Stefan Vodă lefecii in țera lorü asupra țerei. Ce Hatmaniı Leşescı prea lesne s'aü apêratü, đicêndü cá in partea Căzacilorü se facü acele, nu la dênşii; și era Ghica Vodă cu tabêra intr'acea vară la Cărnici. Ce, dacä aü vedütü de sfatul lui Racoți cá'ı intr'altü chipü schimbatü, și aü oblicitü cá și Mihnea Vodă este adevêratü improtiva Impêrăției hainü, și Cons-

tantin Vodă gata să vie asupra țerei, dreptu peste munți se pogóre, s'aú mutatú cu tabăra la capul Stâncei, despre Țuțora, in prejma Bugégului.

Impărăția, înțelegându de aceste tulburări la Ardélú, stându Vizirul după paza mării despre oștile Veneției, cu galióne, frimițendu la Hanul numai să încalece, orí elú singurú, orí pre unú Sultan cu oștile Crîmulú să trimiță in aceste țeri împrotiva Ardélului. Ce încă nu sosise in Bugégú Sultanul, când dencóce Constantin Vodă aú intratú in țera cu oști pre Oituz. Și in țera Muntenescă Mihnea Vodă aú intratú in Turci; pre unii i-aú omoritú, pre alții mulți aú și botezatú, câțiși s'aú aflatú Turci in țera lui, orí slujitorí de al lui, orí Agi, orí neguțitorí; și așa s'aú începutú ca de isnóvă amestecăturile in aceste țeri. Mihnea Vodă, după acéstá faptă, singurú sprintenú aú mersú de s'aú adunatú cu Racoți de față in munți, la straja uuguréscă, unde venise și Racoți; și'și-aú datú credința unul spre altul; și s'aú întorsú Mihnea Vodă in Têrgoviște, unde erau tóte oștile strinse; și Racoți i-aú datú o sémă de Nemți ai sei, și Catane; și aú purcesú Mihnea Vodă in olatele Turcesci* asupra Giurgiovului singurú, érá o sémă de óste asupra Brăilei. Érá Racoți, despre Mehedinți și peste Dunăre ardéndú și prádándú, elú singurú aú luatú Giurgiovul și 'l-aú arsu; și oștenii lui iar aú arsu Brăila, și aú arsu și Galații atuncí totú acele Catane a lui; și in Dobrogea asupra Hirsovei aú trecutú óstea; ce, aceea den locú n'aú âmblatú bine, ce abie aú scăpatú de Turci.

Aceste s'aú începutú den țera Muntenescă; iar aice, Constantin Vodă cu 5000 de ómení aú venítú asupra Ghicái Vodă; avea limbí Ghica Vodă și de la Roman, apucate de ai nostri, și de la Podul-Ilóei mai pre urmă. Și vedéndú apropiată óstea, aú scosu Ghica Vodă tótá călărimea împrotiva lui, cu Hábășescu Hatmanul și cu Grigorie Páharnicul; érá singur Ghica Vodă cu tótá pedestriema și cu pușcile aú trecutú la Țuțora, in cea parte de Prutú. Grigorașco Vodă, feciorul Ghicái Vodă, era purcesú la Țarigrad la dvorbă.

Óstea călărăța a Ghicái Vodă, de care s'aú spusú, dacă aú trecutú in sus de la Iași, nóptea, aú masú in valea Tăutescilorú; și acolo aú făcutú sfatú capetele, cum se deie răsboiú cu singurí călărății fórá focú, fórá pedestriema; și cu Constantin Vodă se scia den limbí că erau și Nemți călári cu focú, și Siimení pedestri, și óstea Ungurésca, nu este cu cale și fórá smintelă. Ce aú alesú cu sfatul se se întórcá tótá óstea la cea-altá óste, și numai 200 de ómení, ca in chipú de strajă, se se arâte oștii lui Constantin Vodă. Și așa, s'aú întorsú tótá óstea inapói; érá Voiccovski Căpitanul cu 200 de ómení aú purcesú in sus pre Bahluiú; și mai sus de Movile indată s'aú tēmpinatú cu óstea lui Constantin Vodă in tocmală.

Óstea nóstrá, care se întorsese cu Hábășescu Hatmanul, n'aú păditú calea spre Țuțora; ce Hatmanul singurú aú descălecatú la mōnăstirea lui Aron Vodă, și cu alți boieri; érá óstea de pre subt stégurí aú âmplatú tērgul prin pivnițe slobode cu vinurí, pren case, pren podurí, morți boi pre ulițe; pren tóte pivnițele îi băteau Căpitanii sē'sí mérgá subt stégurí (ce care bétú ascultá la trébă ca aceea?). Voiccovski Căpitanul, dacă aú vedutú in tērgú mai tótá óstea bétá, s'aú opritú de laturea tērgului, cu ómenii ce erau cu elú. Érá Constantin Vodă, dacă aú sositú la valea Copoului, aú stătutú in gândurí, că este

óstea supusă in tîrgü; érá dacá aú vîdütü cá nu'í óste, ce este o glogoţală deşertă, a'í luatü cu óstea pre deasupra Copoului şi pentre vii; şi acolo, la capul viilorü, 'şi-a'ú tocmitü in tocmală óstea şi aú stätütü.

Érá Leşii lui Stefan Vodă, carií fusese lefecii la dînsul, in frunte cu Constantin Vodă; şi o sémă de catane cu a'í nostrii beţi, fórá poronca niméruí, fórá de nice o tocmală, aú începutü harţul, intrándü beţi cu sabiile smulte, până in şiragurile Unguresci. Aú căutatü şi nóă a stare cu Voicceovski Capitanul, sê nu piele atâţia ómení; şi aú stätütü harţul acela mai bine de unü cêsü, neputëndü a'í desbăra nice intr'unü chipü pre ómenii beţi dentr'acela locü; şi perise vr'o 3, 4 ómení de aceia, şi se apropia incetü tótă óstea. Amü purcesü dreptü in tîrgü; gonaşii aú datü dupé noi, insê, numai până la marginea tîrgului; şi aú stätütü Constantin Vodă pre locü, până aú cercatü bine tîrgul şi curtea; şi oblicîndü pre Ghica Vodă la Tuţora, n'aú mai băgatü óstea pen tîrgü, cum aú făcutü a'í nostri; ce, alătore cu tîrgul, peste valea Căcăinií, trecëndü cu óstea, aú purcesü intins in urma nóstră cu óste tocmită, apucándü pre mulţi de a'í nostri in tîrgü, carií aú plătítü scumpü acela vinü ce béuse eftinü indatá cu capetele sale.

Óstea nóstră, cum era risipită den purtatul prostü, aşa şi cu mai próstă poroncă aú venitü, numai sê li sê dee rêsboiü acmu aprópe de capul Stâncei; direptü pre delü aú stätütü tóte stégurile nóstre in tocmală şi aú aşteptatü pre óstea lui Constantin Vodă.

Acolo nu Leşii, ce drăgănimia Nemţescă era in frunte, tocmită, la Constantin Vodă, cu focü; şi unü stolü tótă cea-altă óste, cărela nu era a nóstră de potrivă, cá şi mai puţină cu multü, şi fórá focü, numai óste călărétă. Érá peste poroncă, neavëndü cum hire intr'altü chipü, aú săritü stégurile nóstre ántéiü la dînsii, şi mai alesü Căpitanul Voicceovski, ca unü mare vítézü şi aice şi la tóte trebile câte aú fostü, fie când slujitorü deplin, in locü aú luatü in sabii pre catanele ce erau in frunte la harţü, şi până la Nemţi aú cădütü acela mai toţi, fiindü la aceştii a'í nostri şi caii mai próspeţi. Şi aú datü stégurile lui Voicceovski direptü in focul Nemţilor, den care focü in locü aú picatü câţiva den slujitorii nostri, şi unü stegarü de a lui Voicceovski. Érá neinspăimântându-se nimic a'í nostri de acea cădere acelorü slujitorü, intrase cu sabiile in Nemţi, câtü n'arü hi pututü dare focü alü-doile rîndü, aşa se amestecase. Insê, indatá aú năvălitü tótă óstea, şi aripile oştii lui Constantin Vodă. Deci, numai ce aú căutatü a se dare inapoí stégurile nóste. S'aú prilejitü la întorsul oştii nóstre peste trupurile de Ungurü, carií căduse la tîmpinarea den-téiü, unü Ungurü cădütü de rană, lăsatü in locü de mortü, aú apucatü o suliţa ce căduse lîngă dînsul, şi vîdëndü cá fugü a'í nostri, aú săritü cu suliţa şi aú tîmpinatü pre unü slujitorü de a'í nostri direptü pen vin-tre, şi in locü bîetul slujitorü aú cădütü de pre calü gîosü.

Incotro era a năzuire oştii nóstre, era locü fórté rêu, şi indatá pogorişi la Jijia; şi de trecutü rea Jijia şi tinósă, nice de vadü, nice de innotatü; pe podü nu încăpeaü, şi imbuldindu-se cădeaü de ámbe părţile de pre podü; cuprinsă era Jijia de cai şi de ómení; şi acolo multă óste de a nóstră aú peritü, şi mai mulţi de apă; aú cădütü şi vii câţiva, pre mâna lui Constantin Vodă, şi mai ales

den boierii, Bucloc, Buhuș Slugerul celū mare, și Gavriliță Costachi, vel Jigniceriū pre atunci, pre cariī dacă 'i-au dusū la Constantin Vodă, indată 'i-au boieritū și 'i-au slobođitū foră de nice o pađă iar la boierile lorū. Peste podul Jijiei n'au mai gonitū óstea luī Constantin Vodă, ce au stătitū pre delū tótă óstea, la masū. Érá Ghica Vodă, cu óstea spăimată, s'au sfătuitū, și cu nópte au purcesū spre Lăpușna, cu pedestrime și cu pușce, răpeđindū indată de olacū la El Agasi, den Bugécū, dāndu'ī scire de aceste de tóte. Mers'au Dărăbaniī bine până in Lăpușna, acolo pre locū o đī rēsufāndū óstea. A doa-đi, agiunșī Dărăbaniī de Constantin Vodă cu giuruită de milă și de lefe, diminéță s'au sculatū și au apucatū pușcile câte erau, de'mpreună și cu Siimeniī au purcesū inapoī, făcēndū mare gālcévā căpeteniilorū, și nice ar rămānea, cu mórte lāudāndu-se; care gālcévā a lorū vėđēndū boieriī de căți erau, se nu'ī apuce cu sila, s'au datū in laturi; érá singurū Ghica Vodă au eșitū la dēnșii cu șlicul a mână, rugāndu-se sē hie ingāduitorī nu mai multū de cincī șese đile, spuindu-le adevēratū de venirea Sultanului; cē, n'au avutū cui đice. Nebunite și turbate gāndurile prostimei aceia; și s'au aflatū ca cei ce nu s'au rușinatū de chipū de Domnū. Ce au împinsū de la puscī pre Ghica Vodă, și au purcesū cu pușcile spre Iași; érá curēnd au luatū plată deplin pentru faptele sele, precum veī ceti mai gios.

Rēmāindū Ghica Vodă numaī cu boieriī, n'au cutezatū sē mai zābāvēcā la Lăpușna, ce au purcesū pre Bicū spre Tighinea până la Luțeni, și acolo au așteptatū pre El Agasi. Érá Dărăbaniī și Siimeniī au venitū in Iași și s'au inchinatū la Constantin Vodă cu toți; și de la Movilău intr'acesteși đile 'i-au venitū și Tālmaciū Pāharnicul cu căți-va de al luī Stefan Vodă. S'au miratū Constantin Vodă de Siimeni și de Dărăbani, cariī de toți erau pēn la 700 de ómeni, cu focū și cu tunurī.

Și așa, Constantin Vodă, așēđēndu-se in scaunul țerei, au trimisū și la Țarigrad, cercāndū cu fāgāduință sē'și tocmēcā domnia. Ce n'au apucatū sē'ī vie rēsponsul, nice era cum, ce omū era Kluprilăul Vizirul pre atunci; că intr'acelēși đile au sositū pre Botna și El Agasi cu o somă de oști, și s'au mutatū și Ghica Vodă de pre Bicū spre Botna, și s'au împreunatū cu El Agasi, și au stătitū la Cășuteni până au sositū și Sultanul.

Turburarea luī Racoți acum era la scirea Impērației și hatnia luī Mihnea Vodă. Deci, asupra luī Racoți era prōnduitū Ali Pașa, Vizirul de Buda, érá asupra Mihniī Vodă, Calga Sultan de Crimū. Și atunceși au venitū veste și de schimbarea luī Ghica Vodă den domnia Moldovei in țera Muntenescă, Domnū, in locul Mihnei Vodă; érá aice in țera au datū domnia luī Stefāniță Vodă, feciorul luī Vasilie Vodă. Deci, pentru sē nu se rēschire boieriī de pre lūngă Ghica Vodă asupra vremiī aceea, s'au tāinuitū multe đile acestū lucru. Apucāndu-se Ghica Vodă că va primeni aceste intr'altū chipū, și totū cum ar hi pentru trebile sele, au stătitū improtiva luī Constantin Vodă cu Sultanul.

Calga Sultan, măcar că avea poroncă de la Impērație sē rădice pre Ghica Vodă den Moldova și sē'lū puē Domnū in țera Muntenescă, aflāndū lucrurile in Moldova iar așa amestecate, sē nu lasē pre Constantin Vodă hainul Impērației in scaunul țerei, au purcesū in sus pe Prutū, și au stătitū cu coșurile

la Bolota, mai gîosû de Țuțora; și acolo făcîndu sfatû, sîngurû aû rîmasû cu coșurile, și aû opritû pre Ghica Vodă lîngă sine; érá óstea tótă, sprintină de rîsboiû, Tătărăscă, și pre toți boierii cu câtă glótă aveau, o aû datû sub mîna lui Ahmet El Agasi de Bugécû; și aû purcesû El Sêrdariû asupra lui Constantin Vodă la Iași.

Luândû veste Constantin Vodă de Sultanul că este aprópe, 'și-aû rădicatû óstea den tîrgû și s'aû mutatû la Galata de sus; și acole aû pusû Dărăbaniî nostri și Siîmenî, și câți pedestrași aû venitû cu dînsul, de aû săpatû unû șanțû pe deasupra părăului, ce se desparte den părăul Bărnovei și vine pre sub Galata; și acolo dupê șanțû aû tábêritû tótă pedestrima, érá cîlărimea în delû, și aû stătutû acolo cu tótă tabêra.

Óstea Tătărăscă, cum aû purcesû stolurî dupê stolurî, și dacă s'aû strânsû tótă la Cîricû, aû începutû a dodei ântêiû harțurî, mergîndû Tătariî pîna la părău; vîrsaû focul Dărăbaniî fôră de ispravă în harțû, cum arû vedea mare năvală; așa stricaû érba fôră nici o trébă, și pre nime nu rîniaû, care lucru era îndată sîmnu de mare frică a lorû; tóte aceste le socotia El Agasi, omû abie în tóte ordele Crîmului, altul alû doile la sprintenie și la lucrurile rîsbóelorû; érá în-de-séră, o sémă de Siîmenî de aceia ai nostri ce se închinase la Constantin Vodă, s'aû îndemnatû de aû eșitû den sînturî; viîndû pre eazû pre lîngă părău, aû venitû pîna la podul Bahluiului, și trecîndû preste podul Bahluiului, ce era pre atunci mai gîosû de eazû. Și așa se simeșise câtă pedestrima era, și în șesû dencóce de podû eșise câte cincî-șese la unû locû, și apucasê și case câte-va în Broșteni, și daû den sinețe în Tătari. Érá și atunce era de miratû, că pre nime nu rîniaû, fôră doi cai ce aû rînitû subt Tătari la acelû eșitû a lorû.

Acea simeșie a lorû vîdîndû El Agasi, aû încălecatû singurû, și aû pogoritû în șesû la Bahluiû, și fiîndû și doê stégurî de Ungurî. Érá elû singurû aû îndemnatû pre nesce Tătari sprinteni asupra Siîmenilorû, ce erau în șesû; și aû săritû Tătariî dreptû asupra Siîmenilorû, cu sinețile la obrazû Siîmenî fiîndû; și cum n'arû crede nime sê mérgă Tătarul la focû, așa îndrîsnețû aû mersû, ales cum amû vîdîtû pre unû Tătariû Bugégenu dreptû asupra a doi Siîmenî cu senețele în pravilă, și de aprópe aû slobođitû amêndoî sinețile în Tătari, și nici unul nu 'l-aû nemeritû; cu sabia smultă Tătarul, pre unul 'l-aû rînitû, érá pre alû-doile mai 'l-aû adusû viû la El Agasi. Așa, se cunoscea de pre atunce pedépsa oștîi lui Constantin Vodă. Érá în ceea parte de Bahluiû, pren ceirû, fugiaû cele doê stégurî de cîtane, de la o vreme, numai de unû Tătari, cu mare ocară și rîsû între toți, că fugeau atâția ómeni de unul; și fugîndû daû înapoi den pistóle în sus, nevîdîndû unde daû.

În-de-séră era acestû harțû; peste nópte aû eșitû den tîrgû Tătariî la masû, peste ceirû, érá Dărăbaniî și Siîmenî unû césû n'aû stătutû: tótă nóptea aû datû den sinețe, și nu câte unul ce toți odată, ca în chipû nemșesce; stricaû érba fôră trébă, în vîntû; amû socotitû ântêiû căi vorû hi dodeîndû Tătariî; ce nu avea nice o dodeială de nime, numai se cunosceaû hîne lucrurile blăstîmate și spăimate.

A doua-đi, Vinerî se prilejisê; deci, Tătariî rîsboiû sê facă n'aû vrutû, fe-

rindu Vinerea, care și la densii se ține cum ținemă noi Duminica den zilele sêp-têmânei. Ce aș stătutū gata cu caii a mâna pên spre amêdădi (nici slobode legea lorū sê mêrgă asupra nimêru). Aș chiamat El Agasi pre boieri la sine și le-aș spusū cum într'acea și nu'i slobode legea lorū sê mêrgă asupra nimêru; êră de arū veni alții asupra lorū, atunce ei vorū face rêsboiū; și aș întrebătū de boieri ce le-arū päre și lorū, in ce chipū adoua-și arū merge asupra lorū, și den ce parte i-arū lovi, și ce locū este unde stă ôstea lui Constantin Vodă? Aceste vorovindū cu boieri, că era omū in faptele sele den-afară de hirea Tătărăscă, așa de blândū, linū, și la trêba oștii deplinū. Și vorovindū, numai ce se au-diră dobele și trêmbișile in ôstea lui Constantin Vodă; și s'aș vêdutū fôră zê-bavă și clătirea oștilorū la vale, spre Bahluū. Și așa, aș eșitū tótă ôstea cu pedestrime la șesū, cu puscile, cuprinđea-lū ôstea lorū de la pârăul ce vine alătore cu eazul până la Galata de gîos; și așa, cu acea tocmală aș purcesū spre podū Constantin Vodă cu ôstea.

Aș încălecatū și Tătarii; și eraū de toți ca 3000 de ômeni, și de ai nostri Moldoveni vr'o 300 de ômeni; și aș tocmitū El Agasi pre Tătari și pre ai nostri dencôce, de Ciričū, pre podișū, asupra Tătărășilorū, așteptândū pre Constantin Vodă in tocmală.

La Constantin Vodă de tótă ôstea arū hi fostū la 8000 de ômeni; in șesū la eșitul Harțului Tătărăscū înainte, peste Bahluū, n'aș eșitū de la densii nime la harțū; slobodăū puscile câte-odată; și eraū puscile bune și mari, de cele pusc ce făcuse Stefan Vodă Georgie in Liov; dêră așa daū de bine dentr'ensele, câtū nu sê lovêscă pre cine-va, ce sunetul glonțului nu se auđia pre nicăiurī. Acea tocmală era, și se gândiaū că vorū inspăima pe Tătari numai cu sunetū; ce nu se sparie neprietenul numai cu sunetul, in darū, fôră môrte.

Dacă aș sositū ôstea lui Constantin Vodă la Bahluū in șesū, s'aș apucatū de trecătorea Bahluului; și dacă aș vêdutū El Agasi că are gândū ôstea sê trecă Bahluulū, aș pusū unū Tătarū bêtrănū la o movilă, care este mai dencolo de unde sta ôstea Tătărăscă, despre Aron Vodă, asupra Ciriului, învêțindu-lū câtū va vede de acolo că va începe a se sui ôstea lui Constantin Vodă la delū, pre lîngă Tătărăși, elū sê se învêrtêscă pre movilă de trei orī; și așa aș făcutū Tătarul. Deci, cum aș vêdutū semnul la movilă unde era Tătarul, atunci El Agasi ântêiū, ca unū leū, singurū, și dupê densul tótă ôstea cu glasū: Hala! Hala! Hala! aș purcesū. Aș sloboditū Dărăbanii și Siimenii toți focul și puscile, de care durătū a sinețelorū se oprisê Tătarii cātva. Êră dacă vê-đură că nu cade nime den Tătari de sinețele lorū, aș răbdatū până aș începutū a se mai rări focul. O samă de Dărăbani, cum aș vêdutū că se stêm-pără focul, și Tătarii totū staū, unii den códă aș plecatū fuga innapoi; pre cari, cum i-aș zăritū Tătarii că fugū, cum orbu aș năvalitū și aș intratū in pedestrime cu sabiile smulte. Sê privesci môrte, sê veđi osândă! Și așa, de sirgū sê veđi vêrsare de sânge de ômeni! Eraū trei eazuri de trupuri, cum aș stătutū trei rânduri de pedestrime, unul peste altul, de subt mal până in Bahluū.

Constantin Vodă aș luatū drumul celū mare spre Scântee; călărimea care incotro aș pututū, unii pre Bahluū, alții pre Cărligătură; și s'aș topitū mulți Unguri, și den călărime, și mulți aș datū și de pre eazū in heleșteū, mulți

'și-a pus capetele și pren codri; érá carele lui Constantin Vodă tóte aú rēmasú la mōnăstirea Galata den dél. Și așa multú Tătarií n'aú gonitú, ferindu-se de păduri. Atunci aú căđutú la robie Banul de Craiova, Bălénul.

Aice in orașú erau pline mōnăstirile de bieții ómeni tērgoveți și sērăcime; aú datú toți baní de s'aú rēscumpēratú ca den robie.

Sultanul, după acéstă isbândă, luândú pre Ghica Vodă cu sine, după poronca Impērației, aú purcesú pre la Huși in țera Muntenescă, și acolo, fōră de nice unú rēșboiú cu Mihnea Vodă 'l-aú așēlatú in scaunú, fugindú den Tērgoviște Mihnea Vodă, și simțindu-se in faptele sele cele mai multú decát pāgānesci, pre furiș, la Racoți in Ardél, unde'și-aú boritú și sufletul curēnd in prāpāștile Iadului; și cum đice sfānta Scripturā: «Aú peritú pomenirea lui cu sunetú.» Așa spunú că 'l-aú otrăvitú Racoți. Făcusé elú o zarvā pre la Dristov și la Giurgioú cu Turcií, până a venire veste de risipa lui Constantin Vodă de aice, care de aú făcutú vr'o vitejie acolo, sē scrie Munteni; érá aice aú venitú Domnú Stefāniță Vodă, feciorul lu Vasilie Vodă.

CAP XX.

Domnia lui Stefāniță Vodă, feciorul lui Vasilie Vodă.

Stefāniță Vodă, feciorul lui Vasilie Vodă, in tótă domnia lui Stefan Vodă Georgie fiindú aice cu maică-sa la oprélă, de care lucru siindu-se boferi ce erau de casa lui Stefan Vodă, sē nu ésă la domnie in viața lorú, îndemnaú pre Stefan Vodă sē-lú insemneze la nasú. Ce n'aú primitú Stefan Vodă, đicēndú: «Omú muri noi până atunci, până va eși unul ca acesta la domnie;» că era copilaș micú încă pre atunci Stefāniță Vodă. Érá dacā s'aú mazilitú Stefan Georgie și aú venitú in scaunú Ghica Vodă, aducēndu-și aminte binele, mila, și cinstea care aú avutú de la Vasilie Vodă, pre Dómna-sa și pre cuconul Stefāniță Vodă i-aú trimisú in Tarigrad cu cinste. Era încă Vasilie Vodă viú, inchisú la Edicula. Și dacā aú mersú in Tarigrad dómna lui Vasilie Vodă, era slobodă a mergere la Domnu-sēú; érá pre Stefāniță Vodă 'l-aú datú tată-sēú Vasilie Vodă la carte la prietení; și făcēndu-se voinicelú mergea câte cu unú răvașú la Vizirul Kluprilăul celú bētrēnú de la tată-sēú Vasilie Vodă, pentru nevoile sele. Spunú, că dacā 'l-aú vēđutú Vizirul sē hie đisú: «*feciorú voinicú are Vasilie Beii*». Și așa fōră zābavā aú eșitú la domnie Stefāniță Vodă, mutāndú Vizirul pre Ghica Vodă in țera Muntenescă, ca pre unú omú bētrānú, pentru așēdarea aceei țeri, după mari rēscóle ce făcuse Mihnea Vodă acolo in țera Muntenescă.

Bine nu se așēdase in scaunú Stefāniță Vodă, aice in țeră, și Ghica Vodă acolo in țera Muntenescă, in anul d'ântēiú a domniei lorú, Constantin Vodă iarú aú lovitú fōră-veste pre Ghica Vodă; și așa de-degrabă, câtú de cu nópte aú plecatú fuga Ghica Vodă den Bucuresci, și iar aú apucatú Constantin Vodă scaunul țerei Muntenesci.

Sultanul era in Bugégü; îndată aü mersü poroncä de la Impëräție se mérgä asupra lui Constantin Vodä, și aü purcesü Sultanul. Érä Constantin Vodä aü strinsü öste förte bună, cä și țera tötä venise la dënsul, și s'aü täbëritü in munți, așa la locü tare, câtü Sultanul, dacä aü înțelesü ce öste are, și in ce locü este, nice se gândia cä așa lesne va dobândi; cä avea și Leși, și Nemți, și Unguri, și Sërbi lefecii, cä äncä nu sfërșise baniü lui Matei Vodä. Ce într'o ði aü alesü Sultanul 300 de Tătari, și i-aü trimisü, dändu-le poroncä orü cum numai se strëbatä la locul acela unde era tabëra lui Constantin Vodä. Aü purcesü Tătarii, și s'aü tëmpinatü cu o strajä a lui Constantin Vodä; care strajä, dacä aü vëdütü cä vinü Tătarii, s'aü datü înapoi, și luändu'i Tătarii in gónä, tabëra cea-altä nu se se apuce de rësboiü, in ce locü era, ce aceea spaimä le-aü cädütü asupra, cum, care încotro aü putütü aü plecatü fuga, și aü lăsatü tötä tabëra pustie. Numai Constantin Vodä, vëdëndü spaimä ca aceea, 'și-aü stränsü lefecii ce avea și aü trasü preste munți la Ardélü. Viclesugü aü făcutü Muntenii, aü cä n'aü vrütü se se pule împotriva Impëräției, aü ce urgie a lui Dumneđeü aü fostü la aceea spaimä, cä spunü, cä numai șapte Tătari se hie fostü cei ce i-aü gonitü, și aü rësbitü până la tabërä, câtü s'aü miratü și singurü Sultanul. Decü, dupë acëstä isbändä, aü așëdatü Sultanul iarü pre Ghica Vodä, care fugise la Pașa de Dristov.

Constantin Vodä, dupë fuga sa den țera Muntenescä, n'aü mersü la Racoți; ce, cu 800 de ömeni într'alesü, lefecii, s'aü suitü in sus alätüre cu muștii, apröpe de Maramorëșü, pe la Bistrița, aü luatü potica pre la Dorna, și aü eșitü pren Câmpul-Lungü a țerei nöstre; și trecëndü mai pre den-sus de Sucévä, aü lovitü pre la Hotin, și aü trecutü Nistrul pre la Moviläü, ispitindu-se și despre aceea parte.

Stefäniță Vodä aice, ca unü omü tënëru, nevrëndü sorä-sa Rucsanda se vie pre scrisorile tătäne-sëü și alui in țerä den Rașcov, care tërgü i-aü fostü datü Hmil dupë mörtea lui Timuș feciorului sëü, trimis'aü öste asupra Rașcovului se 'lü batë, și se iee pre sorä-șä, pre dómna Rucsanda, cu de-asila. Ce nimicä ai nostri n'aü putütü face Rașcovului, numai ce aü făcutü zarvä cu Cäzaciü. Când-de-când așteptaü prilejü ca acela Cäzaciü se lovëscä in țerä aice; și tëmpländu-se a nemerire lui Constantin Vodä la dënșii atuncü, in locü 'i-aü giuruitü öste.

In țera Muntenescä, dupë fuga ce făcuse Ghica Vodä de Constantin Vodä, Viðirul era scärbütü pre dënsul; nu peste multä vreme aü trimisü Pașa de Dristov de 'l-aü luatü den șcaunü, și aü datü domnia, in locul lui, feciorului sëü, lui Grigorașco Vodä.

Și așa, totü într'acelașü anü, in anul d'ântëiü a domniei lui Stefäniță Vodä, tómna, aü venitü Constantin Vodä cu öste Cäzäcëscä asupra lui Stefäniță Vodä, ispitindü cum arü pute se încapä la domnie; nu förä agütörü și indemnarea lui Racoți; cä și Racoți așëdatü äncä nu era; și in Ardélü o cetate, anume Oradia, cu ömeniü lui Racoți așëdatä pre atuncü, o bătea Ali-Pașa, care o aü și luatü: eșindü o femee din cetate, și arätändü Turcilorü apa de unde venia de încungtura cetatea, acëstä abätänd'o Turcii de la cetate in laturü, aü luatü cetatea, vestitä între cetäțile Ardélului.

Înțelegându Stefăniță Vodă că trece Constantin Vodă Nistrul la Soroca, aș eșitū cu 6stea sa la Coiceni peste Prut, și aș pusū tabēra acolo. Inș, 6stea era prea puținā, cā țēra, într'acea f6mete era într'acelū anū, cātū māncāū 6menii papurā care o uscaū și o mēcinaū de făceaū pāne; și pre acea f6mete, poreclia țēra pre Stefăniță Vodă de 'i 6icea *Papurā-Vodă*; inș, vremile și voiea lui Dumneșeu nu suntū in voiea domnilorū.

Erā și cātā 6ste era, o trimisēse Stefăniță Vodă t6tā in frunte inainte, pre Răutū, cu Catargiul, și cu Grigori Paharnicul și cu Mihalce Hāncul Sērdariul; și cālārașii de țēra, și toți mazilii cei mai sprinteni, ca 200 de 6menii; și așā, 6stea aceea, f6rte cu pr6stā tocmālā, cu orānduēla acelorū Sērdari ce erau f6rā crieri, 'i-aū lovitū Kelșca Cāzacul numai cu 300 de Cāzacii, și aū risipitū t6tā 6stea aceea, cu mare ocarā; 6ste numai den sunetū risipitā, nice gonitā de cineva. Erā totū adunāndu-se la locū, pre gūmātate den cātā era d'antēiū, aū stātutū de strajā pānā aū venitū și Constantin Vodă cu tabēra la dēnșii; carele, dacā aū luatū veste den limbii cā este la Coiceni Stefăniță Vodă, aū luatū in gios, trāgēndū 6stea pe Prutū la Zagarancea; și sē nu hie datū acēstā veste unū Cāpitanū, anume Voicakovski, cum cā Constantin Vodă este mai gios de noi cu 6stea, iar de strājerii nostri amū hi sciutū atuncii cānd ar hi trecutū Prutul. Decii, și Stefăniță Vodă aū purcesū in giosū pre la Pasadnicii; și trecēndū de Iași, pre deasupra m6nāstirei lui Aron Vodă, aū trecutū la Tomescii pre Bahluiū, și acolo aū stātutū cu 6stea; erā Constantin Vodă într'acea n6pte aū masū peste Prutū.

A doūa-đi Constantin Vodă s'aū apucatū cu Cāzacii de trecētore la Prutū; erā Stefăniță Vodă aū luatū in gios in prejma Bugēcului; cā indatā aū rāpeđitū la El Agasi in Bugēcū; și era cu Stefăniță Vodă și Balgi Bașa de la Hanul, cu vre o sutā de Tātari; dentre cari Tātari și de ai nostri aū alesū Stefăniță Vodă și i-aū trimisū subt tabēra Cāzēcēcā, cānd erau trecuți Prutul 6stea lui Constantin Vodă, de aū luatū limbā.

Aū spusū limba cā suntū cu Constantin Vodă 5000 de Cāzacii, den t6te poi-curile aleși, și 1000 de lefecii de a lui Constantin Vodă; și mergea Constantin Vodă intinsū la Iași. Aceste ințelegēndū Stefăniță Vodă, cu sfatul Balgi Bașii, aū luatū pe Prutū in gios in intimpinarea lui El Agasi; și la codrul Chigheciului s'aū timpinatū cu El Agasi.

Trimisese Constantin Vodă in urma lui Stefăniță Vodă 500 de 6meni, cu Durac, inaintea cārora și Stefăniță Vodă trimițēndū pre Hābāșescu și pre Voicakovski Cāpitanul sē cerce, numai cu o sutā de 6meni de la Obileni, s'aū supusū 6menii lui Constantin Vodă; și unii s'aū arātātū și s'aū făcutū a fugire, și a nostri a'i gonire; aū eșitū t6tā straja lorū. Decii, numai ce aū cāutatū cestora ai nostri a plecarea fuga. Eraū cu ai nostri și puținei Tātari, intre cari era și unū C6misū a Sultanului, ce venisē pentru poclonul Sultanului la Stefăniță Vodă. Acolo aū peritū acelū comisū a Sultanului, și alți doi Tātari cu dēnșul: nāvā-lindū peste Jijia inapoī, li s'aū inglodatū caii. 'L-aū fostū apucatū unū Tātari pre acelū Comisū a Sultanului pe calū, dupē sine; ce apoī amēndoi 'și-aū pusū capetele.

Dupē ce s'aū timpinatū Stefăniță Vodă cu Șah Bolat Aga, El Agasi den

Bugécü, cu 2000 de Tătari cu densus, și cu Ștefăniță Vodă cu 1000 de ómeni, au purcesü dreptü asupra lui Constantin Vodă la Iași. Adunase Constantin Vodă pre Vlădicî la sine, și câțiva boieri Suseni. El Agasi indată au alesü o sémă de Tătari sprinteni, și i-au trimisü se lovescă Iașiî főră-veste; și așa degrabă au lovitü, câtü au luatü těrghul in lungü de au apucatü mulți ómeni den těrghü in robie. Constantin Vodă, vedëndü cã 'i vinü Tătariî asupră'î, au eșitü cu tabăra, și au stătütü de lătura těrghului, pre părăul Căcainî, mai giosü de podul lui Ștefan Vodă; cu El Agasi au cuprinsü Tătarașiî.

Mergeau o sémă de ai nostri mai bine de câtü Tătariî la rėsboiü asupra taberei Căzăcescî, și Siimeniî îi băteau den senețe de dupě case. Intr'acea ȓi au venitü o sémă de capete Căzăcescî la El Agasi, și cereau de la densus El Agasi, se'î dea pre Constantin Vodă, și ei se se întorcă slobodî. Pre unü capü de pěrü au stătütü atunci viața lui Constantin Vodă; cã solii pozvoliaü, alesü Stamatenco, carele era mai mare pre Căzaci. Numai Căzaciî, singuri de sine, den făgăduința lui Constantin Vodă, cã de totü omul va da câte 20 de lei la Movilăü, și dändü o sémă de bani sotnicilorü, și mai multü la Kiașca sotnicul, au strigatü Căzaciî toți până intr'unul chiuind: «Hexaü слава наша неэ хинет», adecă: se nu pěră cinstea nóstră; vom sta cu toțiî, și acestü lucru nu'lü vom face.—Spun, se hie luatü și El Agasi bani de la Constantin Vodă atunci.

Adoia-ȓi, pre la amedă-ȓi, au purcesü Căzaciî cu tabăra legată den locü inapoî; și la suitul delului, pre lüngă Tătarași, se hie fostü o tocmelă, și nevoința lui El Agasi, era de a se rumpere tabăra la acelu locü de ai nostri. A doia năvală au făcutü ai nostri pre delü spre mönăstirea lui Aron Vodă; și infransese pre pedestrima căzăcescă până in care; și au picatü acolo Căzaciî Iarăși sub ai nostri. Era sub ai nostri s'au aflatü mulți cai răniti.

Și așa, au hălăduitü Constantin Vodă și intr'acea-dată, de sub cumpănă mare a vieței; n'au mai cercatü zarve dentr'aceeași-dată, ce s'au aședatü sub Crăia Leșescă. Mers'au Ștefăniță Vodă in urma Căzacilorü cu El Agasi pên preste Prut; era petrecătorilor, nu oștenilorü și gonașilorü sémăntorü; și s'au intorsü Ștefăniță Vodă in Iași, era El Agasi la Bugécü. Căzaciî cu Constantin Vodă au trecutü Nistrul pre la Movilăü, și acolo mari nevoi au avutü de Căzaci pentru lefe.

Bine nu s'au mântuitü Ștefăniță Vodă de El Agasi den Bugécü, au sositü și Mustafa Pașa de Silistra; și cum au sositü au descălecatü dreptü la curtea cea domnescă in Iași, și au strinsü pre toți boieriî la sine; și întrebându'î de acestě oști, cum de au venitü asupra țerei Impératului, făcëndü pre boieri haini; și pre toți câți boieri au fostü i-au luatü de i-au inchisü, țiuind de rėü și pre Ștefăniță Vodă, făcëndu'lü omü de nimică. Au ședutü in Iași trei țile, cu mare cheltuélă și sile in orașü de oșteniî lui; și la purcesü au alesü dentre toți boieriî pre Toma Vornicul, și pre Șeptilicî Hatmanul, și pre Prăjescul Vornicul, și i-au luatü in paȓă; și până n'au datü câteva pungî de bani nu i-au sloboditü pre acești boieri, ce se pomenescü mai sus, insě de la marginea țerei.

Ștefăniță Vodă, de tóte faptele acelu Pașa au făcutü jalobă la Vizirul Klu-

prilăul, și la Vasilie Vodă, că eșise și Vasilie Vodă den Edicula slobodă; îndată au răpedițu la Pașa de 'l-au dusu la Țarigrad, și puțin de n'au peritū singur Pașa; iar Kihaea lui au plătitū acea faptă cu capul.

Intr'acestū anū 'și-au sfērșitū ȃilele vieței sele și Vasilie Vodă, Domnū vestitū intre domniī țerei, cu fericitā domnie. Ērā lui Stefānițā Vodă, cātū s'au desvāratū 'i-au venitū poroncā sē trimitā ōste in țera Ungurēscā, și de la Muntenī iar așa, asupra lui Racoți; și au trimisū Stefānițā Vodă pre Mihalce Hāncul Sērdarul, și pre Voīcecovki Capitanul de lefecii, cu o mie de ōmenī.

De la Impērāție era orōnduitū Seidi Pașa cu ōste asupra lui Racoți. Nu'lū potū uita Turcii pānā astāđi pre acelū Pașā; și acela omū așa era de rēsboinicū și tare, cum spuneaū și ai nostri de dēnsul, cātū cu Hatmaniī cei vestiți in lume pōte sē se asemine firea lui. Cu acela impreunāndu-se ōstea nōstrā și cea Muntenēscā, au purcesū asupra lui Racoți; și la orașū la Clujvar le-au eșitū Racoți inainte cu oștile sele.

Pașa nu avea mai multū de 6000 de ōmenī, fōrā ōstea acestorū douē țeri; in-sē, cum spunū, neīnfrāntū omū la rēsboiū; ērā Racoți avea 8000 de ōmenī, pentru mare scumpete ce avea acela omū; cā de ar hi avutū ōste mai multā, cum era ōstea Turcēscā puținā asupra lui, la dēnsulū era acea-datā rēsboiul cu isbāndā; și cum au fostū acelū rēsboiū n'am vrutū sē trecemū cu pomenirea.

Tocmise Racoți tōtā pedestrima și pușcile den-a-dirēpta in protiva Moldovenilorū și a Muntenilorū, sciindū cā aceste nēmuri improtiva foculū nu staū. Ērā elū cu capul seū, cu tōtā cālārima au stātutū improtiva oștii Turceșci, cā avea cālārima alēsā.

Ērā Seidi Pașa tocmisē 2000 de Muntenī și 1000 de Moldovenī den stānga; ērā cālārima Turcēscā, o sēmā in frunte inainte sa, și o sēmā o au tocmitū odatā cu pedestrima ce avea, și cu pușcile, de au stātutū dupē cālārima cea de'ntēiū. Și dacā au tocmitū ōstea, au chīamatū capetele, și ale nōstre și Muntenesci, și le-au datū poronca așa: «*Cāimilorū!* iacā, eū voiū merge direptū asupra ghīaurulū, și nu cu altā armā, ce numai cu sābia; de'ntre voi care se va apuca, ori de arcū, ori de altā armā, aceluia capul fi voiū tăia, și āntēiū voiū cāpeteniilorū. Decī, eū cum voiū purcede și voiū începe rēsboiul, voi sē treceți peste pedestrima, și sē loviți ōstea neprietenulū den dos; dacā voiū īnfringe, cā sciū eū cā'i voiū īnfringe, unul den voi sē nu cumva sē se apuce de jacū, descālecāndū la borfe, saū sē alerge sē prinđē cai slobodī; ce sē gonīți strinși pe neprietenul; cā de gōnā mai bunī sunteți voi decātū ōstea mea cēstā-altā; și acēstā īnvēțeturā sē țineți, precum vē daū poroncā; ērā cā nu'lū voiū bate pe neprietenul meū, nime den voi sē nu gāndēscā, cā sciū eū cā'lū voiū bate.»

Și dupē acēstā pōroncā, cum au sositū capetele oștii nōstre la bulucurile lorū, au și purcesū Pașa āntēiū cu ōstea tocmitā, așa cum s'au ȃisū, și ai noștri alātorea. Dacā s'au apropiatū Turcii de ōstea lui Racoți, au sārītū Racoți cu tōtā ōstea odatā, singurū in frunte, cu alese catane ce avea, și îndată au īnfrintū pre tōtā cālārima Turcēscā cātā era in frunte; și așa au īmbulzit'o, cātū īncepuse a dare peste Pașa, care venia cu temeful pre urmā. Ce au stātutū singurū Pașa cu sābia smultā, oprindū ōstea care o īnfrinse den

frunte Ungurii; și pășindu singur Pașa cu bulucul seü înainte, s'au amestecatü oștile Turcesci in sabii cu Ungurii. Ce, Turcii carii îi îmbulziau, singurü Pașa cu capul seü au lovitü, și aripa cea de Munteni și de Moldoveni, asupra pedestrimei lui Racoți den dos; că trecuse Racoți înainte și remăsese și Muntenii și Moldovenii cam napoia lui. Au slobođitü Nemții focul și pușcile lui Racoți într'al nöstri, care focü nesuferindü ai nöstri, in locü s'au datü inapoí ca in chipü de fugă. Acolo mare greșelă au făcutü Racoți, de n'au pusü lângă pedestrime și ceva călărimе. Sе hie încălecatü pre Munteni și pre Moldoveni atunci când i-au înfrintü focul, nu s'arü hi îndreptatü ai nöstri in veci. Eră dacă au vedütü ai nöstri că altă grijă nu au, föră numai focul, cum s'au deșertatü sinețele, s'au și întorsü o sémă de căpeteniü, ales Voicecovskii Căpitanul și Cantemir, ce era la Munteni céușü Spătărescü pre atunci, și carele apoí aice in Moldova au fostü Sërdar, și alții, și îndată dupë dënșii tótă óstea. Și pën a ample Nemții sinețele de alü-doile rëndü, au intratü cești-alți cu sabiile smulte in pedestrime; și au pornit'o într'o risipă, rămândü și pușcile și armele pedestrimei in deșestü. Și așa, Ungurii, vedëndü perirea pedestrimei sele, și încă den-dosul seü, au începutü a slăbire, și mai vartosü lup-tândü Racoți singur in rësboiü 'l-au ränitü unü Turcü dreptü in capü, förte cu grea rană, den care rană i s'au prilejitü și mörte.

Vedëndü Ungurii pre Racoți ränitü, 'l-au și apucatü cătanele între dënșii și s'au abätütü in laturi; îndată au purcesü tótă óstea in risipă. Gónă așa grea Turcii n'au făcutü, că Turcii pre obiceiul lorü n'au gonitü, și ai nöstri încă fiindü apröpe de pădure nu s'au lăžitü cu góna. Și așa au fostü sfërșital lui Racoți, Domnü in mare fericire; născütü între cei fericiți Cnejü, mare fericitü. Dëră la ce nu aduce nesățiösa hirea omenescă la mărire! Dupë acéstü isbändä asupra lui Racoți, Seidi Pașa au aședatü totü Ardélul in partea Impërăției, și oștile nöstre le-au lăsatü pre acasă.

Aice in féră, într'acéstü anü, domnia cu pace Stefăniță Vodă peste tótă vara; éră încă bine nu sosise óstea ce era la Ardél trimisă, i-au și venitü altă poroncă de la Impërăție së purcedă Stefăniță Vodă la Nipru, së hie de agiutorü acolo Pașii de Silistra, și Hanului, la lucru unorü cetăți, care au făcutü Impërăția de pađăște pe Nipru, pentru apërarea despre Căzaci, së nu pótă ämba pe mare. Numai ce au căutatü lui Stefăniță Vodă a purcedere, și in cale mergëndü, apröpe de Tighinea, pre Băcü, la unü satü anume Luțeniü, au căđütü in bôlá förte grea, lungóre, care bôlá îndată au priceputü doftorul că trehue së'i ia sânge. Ce, n'au ascultatü, și adăögându-se bôla, și ales tómna fiindü, așa de greü 'l-au cuprinsü herbintéla, câtü până la Tighinea au stätütü frăniticü, adecă huğuitü de hire. Cu chipul cümei era bôla, că i-au eșitü bolfa la o mână. Ce nu era cümä, ce diréptă lungóre, cărei bóle îi đicu doftorii Maligna; și câtü au trecutü Nistrul la Tighinea, atreia-đi au stätütü mortü. De acea bôlá, totü acolo, au muritü și Dumitrașco Drăguțescul, de la Sucévă, omü cunoscutü și alesü la tótă curtea.

Firea acestei domnii a giudecare nu putemü, că încă nu era coptü in vârsta; multü se cunoscea într'ensul den firea tătâne-seü; iar la mânie răpitü.

Turcii agalarii de Tighinea cum au auđitü de mörtea lui Stefăniță Vodă,

încă bine nu' era eşitū sufletul, s'au înglotitū şi au venitū sē ia ce vorū afa domnescū, in sēma Impēraţiei. Puţin lucru aū lipsitū de nu s'au făcutū mare zarvă între noi şi între dēnşii; că intrase ca in chipū de jacū in tabēra nōstră unii de dēnşii; ce, dacā aū stātutū la vorová cu boierii, nu le-aū opritū boierii, ce le-aū răspuns: «*luaşi, numai sē nu vē fie a dare sēma de mai multū câtū veşi lua.*» Deci, luāndu 'şi sēma Agii, sē nu cumva dea mai multe de câtū vorū lua, s'au lāsātū. Boierii, dupē mōrtea lui Stefāniţa Vodă, îndatū aū alesū pre Chiriţa Dracon Ruset carele aū căđutū şi Domnū aice in ţeră, şi cu dēnsul şi pre Alecsandru Costin Postelnicul, şi i-aū răpeđitū îndatā la Impēraţie, dāndū scire de mōrtea lui Stefāniţa Vodă, şi sē arāte mare rugāmin-te ţereii, pentru Domnū de ţeră, şi sē pomenescā îndatā de Dabija Vornicul. Însē, nu era cu scirea tuturorū pentru Dabija Vornicul; alţii trăgeaū cu alte chipuri, pre carii sē'i trecā condeii nostru, pentru uritā pomenire.

Ērā ósele lui Stefāniţa Vodă le-aū luatū boierii cu sine, aū purcesū deo-datā pre Nistru in sus, pe de ceea parte, şi aū trecutū Nistrul pre la Bilacău, şi 'l-aū adusū in Iaşi, şi 'l-aū îngropatū in mōnăştirea care se pomenesce Trii-Sfetitele.

Sfērşitul Letopiseşului lui Miron Costin.

•

A P E N D I C S E

Domnii zimbrul, sau bourul ce au fost, cum scrie Letopiseşul celui Moldovenesc, şi înturnându-se înapoi, au nemerit la locul unde este acum Târgul Sucevei; acolo mirosindu-le fumul de foc, şi fiindu-le locul despre apă, cu pădure mărunta, s-au pogorit pre merodenia fumului, unde este acum Mănăstirea Eţcanii. Acolo, pre acelaşi loc, au găsit o prisacă cu stupi, şi un moşnegu bătrân prisacariu; de siminţie au fost Rusii¹⁾ şi l-au chemat *Eaţco*. Şi întrebându-l acei feciori de Domnii, ce fel de omu' şi den ce ţeră'i, elu' au spus că este den ţera Leşescă, Rusu'. Aşijderea şi pentru locu' l-au întreatu', ce locu' este acesta; şi de ce stăpănu' ascultă. Eaţco au şisă că este unu' locu' pustiu şi fără de stăpănu', de lău domnescu' fterele şi paserile; şi se tinde locul in gios până in Dunăre, iar in sus până in Nistru, de se hotăresce cu ţera Leşescă; şi este locul foarte bun de hrană. Înţelegându' acei feciori de Domnii aceste cuvinte, au sirguitu' la Maramoruş de şi-au trasă omeni' se'i, şi pre alţii au îndemnatu'; şi au descălecatu' ântăiu' subt munte, şi s-au lătitu' pre Moldova in jos. Era' Eaţco prisacariu', dacă au înţelesu' de descălecarea Maramorişeniloru', indată s-au dus in ţera Leşescă şi au adusă Leşi, şi au descălecatu' pre apa Sucevei in sus, şi pre Siretu', despre Botoşeni. Şi așa de sirgu' s-au lătitu' Români' in jos, şi Leşi' in sus, şi s-au plinitu' toate locurile cu omeni' într'acastă ţeră den munte până in Nistru, şi in jos până unde dă Dunărea in Vidov, şi până in Cetatea Albă, şi la Chilia, şi la Reni, şi pe Nistru in sus până unde se împreună cu hotarul ţerei Leşesci, şi pe Prut până mai sus de Cernăuţi şi pre Cerimuş.

Aşijderea şi Târgul Bala, scrie că l-au descălecatu' nesce olari'. Era' Sucéva o au descălecatu' nesce cojocarii Unguresci, ce se chiamă pre limba loră *Soci*; era' *Socéva* pre limba loră se chiamă *Cojocărie*. Într'acesta chipu' s-au făcutu' aceste. Aflatu-s-au într'acastă ţeră şi cetăţi făcute mai de-de-multu' de Ianovezi (Genovezi): Cetatea la Târgul Sucevei, şi Cetatea la Hotin, şi Cetatea Albă, şi Cetatea Chilieii, şi Cetatea Némţul, şi Cetatea noastră Romanul, ce i s-au surpatu' pământul şi au cădu'tu'.

Evstratie Logofetul, şi după dănsul Simion Dascalul şi Misail Călugărul.

¹⁾ Cronicarii Moldovei sub nume de *Ruşi* înţelegu' pre *Ruteni* sau *Rusneci*, cum le dicem in limba populară; fiindu' că Rosieniloru' le dicu' pururea *Moskali*, de pe numele vechii Capitale *Moska*. *Ed.*

APENDICS II.

A. Despre Ludovik, Craiul Ungurescū și Leșescū.

În anii de la Hristos 1360 murit-aū Craiul Leșescū Cazimir : eșindū la vĕnatū aū alergatū dupĕ unū cerbū, aū cādutū cu calul, și și-aū frĭntū unū piciorū, și i s'aū tĕmplatū mórtea ! Érá în urma lui aū stătutū Craiū Ludovĭk, Craiul Ungurescū, nepotū lui Cazimir mórțului, îndemnatū fiindū de o sĕmă de Boieri Leșesci, neavĕndū feciorī Craiul Cazimir parte bĕrbătĕscă, fĕră numai douĕ fete. Aū pĕrăsitū vița Crăescă. Mare mĕhnicĭune aū rĕmasū Leșilorū dupĕ mórtea Craiului Cazimir : că Ludovicū Craiul, fiindū strĕinū la Crăia Leșescă, pe nime nu suferĭa la sine ; ce tĕte lucrurile pen tĕlmaci se isprăviaū, și multe locuri ce erau-sĕ le împreune cĕtrĕ Crăia Leșescă, le da unū Domnū Ungurescū, anume lui Cnezū Vladislav a Opoliei, și altora. Nezăbovindū Ludovĭk Craiū în țĕra Leșescă, s'aū întorsū în țĕra Ungurescă, lăsĕndū cĕrma Crăiei Leșesci mumei sĕle Elisavetei, surorei lui Cazimir Craiū, ce aū muritū. Ce, ea, fiindū femeia bĕtrĕnă, depĕrta ómenī vrednici cu sfatul, și aduna ómenī de nimică și îmbunătōri. Douĕ fete a lui Craiū Cazimir, cu totū ce le-aū rĕmasū de la tatăl lorū, le-aū trimisū acĕstă bĕtrĕnă Crăesă, Elisaveta, în țĕra Ungurescă, la nepotul sĕu Ludovic, Craiul Ungurescū ; și acolo aū pusū de s'aū sunatū cum fetele lui Cazimir Craiului nu'ī suntū adevĕrate fete lui Cazimir. Și pentru ca sĕ nu agĭungă fetele lui Cazimir dupĕ ómenī mĕri, le-aū mĕritatū : pre cea mai mare, Ana, dupĕ Dvĭhelm, Cnezul Știliei ; pe Iodvĭga, cea mai mică, dupĕ Romer, Cnezul Stiriei ; amĕndoī acestia erau legați sub Crăia Leșescă pre acele vremi. Iar în anul 1367, Sultan Murat, Impĕratul Turcescū, fĭciorū lui Orhan, nepotul lui Otoman, tare aū inspĕimĕntatū țĕra Veneției și a Genuei dintru îndemnarea lui Ión Cantacuzino, Impĕratul Grecescū, scriū cronicariī Leșesci. Érá Hronograful Grecescū scrie că acĕstū Sultan Murat, în di-lele lui Ión Paleologu, Impĕratul Grecescū, aū mersū de aū luatū Solonul de la Frĕnci, în anul de la zidirea Lumei 6810 ; că Solonul 'l-aū cumpĕratū Venețianī de la Manoil, fĭciorul lui Mihail Paleologu, Impĕratul Grecescū ; iar mai înainte aū fostū a Genovezilorū, și apoi 'l-aū luatū Greciī de la Genovezi ; ce atuncea aū inspĕimĕntatū Sultan Murat pre Venețianī. Și pre urmă aū luatū Sultan Murat de subt ascultarea Impĕraților Grecesci, Bulgariī, Sĕr-

bi, Bosna ș. a. t. Țăra în anii de la Hristos 1369 a murit Ludovik, Craiul Unguresc și Leșesc, fără de siminție bărbătească, rămânându-i două fete, anume Maria și Edviga; ce, precum în viața lui, așa și după moarte, multă amestecare era în țera Leșescă.

B. Pentru Cnezia Litvei cum s'a unită către Craia Leșescă.

După moartea lui Ludovik, Craiul Unguresc și Leșesc, mare amestecătură era în țera Leșescă pentru alesul Craiului nou; că nici acestui Craiu semenție parte bărbătească nu i-a rămas, ce numai două fete. Maria a fost măritată după Jigmont, Markgraful Brandeburgului; iar Edviga era fată acolo. Unii trăgeau pe Jigmont la Craia Leșescă; iar alții, pe Edviga, după cine ar socoti Sfatul Craiei Leșesci să o mărite, acela să fie Craiu; și a rămas toți pe această socotă. Țăra Jigmont venise acum în Cracău; ce, ne lăsându-l Leșii ce s'a întâmplat la Cracău, i-a căutat a se întorcere înapoi, în țera Ungurescă, petrecută de Leși. Și așteptându Leșii căva vreme venirea Edvigei, fetei lui Ludovic, la Cracău, și fiind Seim în Seragi, alesese pe Samovit, Cnezul Mazoviei, să fie Craiu Leșesc. Ce, înțelegându de acesta Craiesă cea bătrână a țerei Unguresc, îndată a trimis 12,000 de Unguri, cu ginere-său Jigmont, pe la Sandez, de a prădat țera Mazoviei. Trimisă Leșii sol la Craiesă Elisaveta să nu i mai fie cu cuvinte, ce să le trimită pe Edviga, dicându că apoi își vor alege alt stăpân. N'a putut face într'alt chip Craiesă; ce a trimis pe Edviga, împreună cu ginere-său Jigmont, ca să pădască el și să cărmuiască până va veni mai la vârstă fata Craiesei. Vădându Leșii că are în nebagare de sămă Craiesă cea bătrână, și le trimite ocărmuitorii cu fata, s'a strâns mulți și a trimis înainte lui Jigmont să nu vie în țera Leșescă, că nu-l vor primi nice Craii nice ocărmuitorii; că apoi se vor lupta cu dânsul ca cu un vrăjmaș. A căutat lui Jigmont a se întorcere înapoi de la Lubov. Țăra Craiesă a trimis pe fata și, Edviga, cu alți boieri la țera Leșescă, cu multă avere. Eșitu-i-a înainte mulți boieri și ostași, cu bucurie; și viind Craiesă în Cracău, îndată a pomăzuit o Craiesă țerei Leșesci, Bodgent Archiepiscopul Gnezului. Țăra în anul de la Hristos 1375, înțelegându Iagelo, Marele Cnez a Litvei, de venirea și corunația Edvigei, trimisă la dânsa pe frații săi, pe Schirgel și pe Boris și pe Hovnul starostele Vilnei, cu daruri mari și prea frumoase, întrebându-o de va vre să-lă bărbat și să-lă primască la scaunul Craiei, cu aceste tocmele: înteu, că se va boteza cu totă țera Litvei, și va împreuna toate ținuturile cari le-a luat Litva din țera Leșescă iar către țera Leșescă, așa cetăți cum și orașe, ales părțile rusești și totă țera Podoliei, și toți oamenii din robie îi va slobođi, cari erau robiți încă de alți Cnezi de mai înainte. Către acesta, și Cnezia Litvei cea mare se o împreune către țera Leșescă în veci; și că va dobândi Cneziile și țerile a Slonscăi, a Prusilor, a Pomeranilor, și le va împreuna către Craia Leșescă, cu avuția câtă are și câtă va avea, totă o va da recipospolitii la țera Leșescă. Era acestu lucru tuturor Leșilor plăcut, nădejduind că așa vor avea pace

despre dênşii.  ră Crăesei nu'ı plăcea, căci tată-seu o logodise după Gvihelm, Cnézul Racuzilor , și la logodnă-au fost  pusă la mișloc  galbin  12000, cine ar  strica logodna acela s  p rdă acea somă de bani; ce socotia Crăiasa că și acea somă de bani o va perde din partea ei. Ce și pentru acesta încă se apucase solii Litvei că'ı va plăti Cnézul Iagelo. Socotit-au Leșii să dea scire Crăesei cei bătrâne din mișlocul sfetnicilor , și au mers  soli Leșesci la țera Ungur scă, împreună cu solii Litvei, și'ı primi bătrâna Crăeșă cu dragoste; și le-au r spuns  cum pre socotela Domnilor  Leșesci lasă să fie t te ce or  socoti ei, spre folosul recipospolitii să facă.  ră întorc ndu-se solii din țera Ungur scă, au mers  soli și la Litva, la Iagelo Cnézul, s 'l  aducă la crăie, după tocmelele făgăduite.  ră dacă au înțeles  logodnicul ce s'au pomenit  Gvihelm Cnézul Racuzei, sciind  și voia Crăesei spre dênșul, or  cu îndemănarea ei, precum socotesc  unii, or  din sfatul lui Gnevoș  Daleveci, Podcomori a Cracăului, căci acestuia mai multă cr dea Crăesa, au venit  la Cracău cu frumósă curte asa nemțescă, cu multă avere, și acolo in Cracău au ședut  c tăva vreme.  ră in cetate nu 'l-au l sat  să intre, din sfatul lui Domislav, Castelanului de Cracău, și a altor  sfetnici. Iar  Crăesa Edviga adese se vedea cu dênșul la M năstirea lui Francișc . Venia cu șaraguri de dvor nici, și acolo in osp t  și in glocuri petrecea cu dênșul; și spun  că așa rivnia Crăesa să se cunune mai înainte cu Gvihelm p nă a nu veni Iagelo; c  nelăs nd  sfetnicii pe Gvihelm in cetate, singur  cu m nile ei vrea să deschidă cetatea, și să'l  lase inl untru, de nu ar  fi abătut'o de la acelu g nd  Dumitru Garonski, Visternicul Crăiei. Și așa, Gvihelm pricep nd  voia Leșilor , și aușind  c  se apropie Iagelo Cnézul, au eșit  pre taină din oraș  și s'au dus  la Racuzi. Iar odorele, și multe lucruri scumpe, le-au l sat  Gnevoș  Daleveci, Podcomori a Cracăului, perdute in veci de Gvihelm, Cnézul Racuzei. După ce au venit  Iagelo la Cracău, in anul de la Hristos  1376, in luna lui Fevruari 12, după calendarul R mului, s'au hotezat  el , puindu'ı nume Vladislav; și acolo cu dênșul s'au botezat  și frații lui, și le-au dat  nume de boteș : lui Vigul, Cnézul Kervonului, i-au pus  nume Alecsandru; lui Schirgailo și lui Caricel le-au șis  Cazimir; și lui Sfidrigailo, Boleslav. Acesta Iagelo, cum s'au șis  mai sus, lu nd  pe Crăesa Edviga, fata lui Ludovik, au împreunat  Cnezia Litvei c tr  Crăia Leșescă de s'au f cut  un  trup . Și de la Iagelo, c ruia s'au șis  Vladislav, s'au scris  *Crăii* și se scri  Crăii Leșesci și *mar  Cnezii* a Litvei, c tr  Crăia Leșescă. Și pre ace vreme și p nă aice ne agiunge s  scim  de Cnezia Litvei cum s'au împreunat  cu Crăia Leșescă; altele, l s m  la Leșii să le scrie lucrurile lor  și a Litvei.

C. Despre Vasilie, Cnézul Moscului, și de alte lucruri de pe'mpregiur .

In anii de la Hristos 1387, Vasile, Cnézul și Imp ratul Moscului, mers'au singur  la Vitold, marele Cnez a Litvei, la Smolensc; leg nd  prieteșug  am ndoi, s'au vorbit  s  r dica oști am ndoi asupra lui Tamerlan, marele Han T t resc . Pre acea vreme era Smolenscul subt st p nia Cneziei Litvei.  ră

în anul 1414 l'aă luată Vasilie Impăratul Moskului de la Cnezia Litvei, și'lă stăpănescă Moskalii până în ăioa de astăđi. Intr'aceastășă ană, Jigmont, Craiul Ungurescă, vrëndă să scăță pe Turci din Dobrogă, sau din Bulgaria, strins'aă multă ăste de Creștini, și s'aă lovită cu Sultan Baiazit; ce rēmăsesă biruită Jigmont de Turci, cătă abie aă scăpată peste Dunărea. Fost'aă cu Jigmont Craiă multă șlăhtă Leșescă. După ce aă perdută Jigmont răsboiul cu Turci, fiindă urită Ungurilor, aă trecută în țera Leșescă la Craiul Vladislav Iagelo, în Cracă, și acolo aă făcută legătură cu Vladislav, în anul 1417. ăra Witold, Cnezul Litvei, s'aă pornită cu ăste singură asupra Tatarilor; trecëndă apa Donului, aflat-aă multă tătarime strănși, cu muieră, cu copii, în câmpă; și lovindu'i, 'i-aă biruită, și mulți robă aă adusă în Litva. O sēmă de Tătari 'i-aă trimisă frățene-seu, lui Vladislav Iagelo, Craiului Leșescă, și 'i-aă botezată; ăra o sēmă 'i-aă aședată în Litva pre lūngă apa ce se chiamă Voca, și în alte locuri. Și până astăđi trăescă în legea lui Mehmetă Lipcanii ce suntă în Litva. Scrie și Mihovie, la decada Cap XLI lista 261, că pe urmă Tamerlan aă prădată țera Rusescă, și Litva. Chievl s'aă răscompărată de la Tamerlan cu 10,000 de ruble. Acestă Tamerlan mai înainte vreme avëndă răsboiă cu Sultan Baiazit, Impăratul Turcescă, și prinđendă viă pre Sultan Baiazit 'l-aă băgată în cușcă de feră de 'lă purta cu sine; și când era să incalece Tamerlan pe cală, încăleca despre cușca aceea. Și 'l-aă ținută închisă în cușcă până aă murită de scărbă, privindă cumu'i prădaă și 'l ardeaă țerile lui ăstea lui Tamerlan.

Neculai Costin.

APENDICS III.

Pentru Crijaci (Crucieri), ce nemü aü fostü, și de unde s'aü isvoditü in țera Leșescă.

In anii de la nascerea lui Hristos 1188, stëpânindü Baldovin, Craiü creștinescü, in Ierusalimü, când acea strinsöre aveaü Creștinii despre păgânii Sarachinenii câtü nu se pöte a spunere, nici cu condeii a se scriere; ce după aceea aü luatü păgânii de la Creștinii Cetatea Ptolomiada, Latinescë Acona, iar Nemțesce Acris, mari prădii și scădere făceaü păgânii creștinilorü. Care luându-le aminte Baldovin Craiü, scris-aü la alții Creștinii cu rugăminte pentru agiutorü; care rugăminte aü pornitü oști din țerile Rômului asupra Sarachinenilorü, adecă de la Italia, din Longobardia, de la Venetianii, șese-đeci de galiöne, in cari eraü cinc-đeci de miü de oșteni, ómeni aleși de rësboiü.

Așijderea de la Franțuji, de la Nemții, de la Sasi, de la Renü, și de la Lubec, den Colna și den alte orașe, mulțime de ómeni aprinși cu dragoste către Dumneđeü, așa pentru së vedă acele locuri, cum pentru agiutorü së dea alorü sëi creștini. Dintr'acestü orașü, Lubec, Nemții, ómenii cari eraü oșteni, grijindu'si o corabie căreia i-aü pusü nume Crache, in care eraü ómeni ca la 700, cari dreptü subt cetatea și orașul Acona aü mersü. Incungiurat-aü pre urmă Creștinii Acona cu mare putere, unü anü intregü ständü subt cetate, o băteaü cu multe feluri de meșterșuguri, érá cu mare scădere in Creștinii: că mulți de săgețele neprietenilorü răniiși și bolnavi zăceaü, și de necăiuri ne-avëndü nici o căutare. Unii de fόμε și de rane grele, și de bólă, zăceaü și muriaü. Aflatu-s'aü intr'acei ostași đece bărbați, cari, avëndü frica lui Dumneđeü, dintre acei nimeriți acolo din țerile Nemțesce, s'aü aprinsü de mila creștinescă și s'aü apucatü a păđire și a grijire pe acei bolnavi; dintre cari unü orașanü din Lubecü, iuändü pândile Corăbiei aceeai cei điceaü Crache, aü dat'o de aü făcut'o cortü, precum aü pututü la aceea vreme; subt acelu cortü aü strinsü pre cei răniiși și bolnavi, și'i grijiaü; și cu agiutorul lui Dumneđeü, și cu nevoința acelorü păđitori, cu hrană, și cu unsori la rane, mulți s'aü insănătoșitü. Érá după ce dobândiră Creștinii Acona, in anii 1190, dat-aü Creștinii Biserica Sfântului Ión acelorü bolnavi, care Biserică aü făcut'o oșteni creștinii de la Rodosü de mai 'nainte vreme. Deci, aü pusü ispravnicii pe acea Biserică pre

acei deci bărbați, se alba grijă de acei bolnavi. Erau pregături acea biserică pomelii frumoși, și i-au cumpăratu acei bărbați temători de Dumneșeu să fie pentru bolnavi; că dintr'acelu pometu aveau cei bolnavi multe feluri de roduri, și multe feluri de buruene de lécuri pentru spălatul ranelor. Și întâi acolo in Acona: s'au făcutu bolniță, întru pomenirea Precuratei Fecioarei Maria, și întâi întru lauda lui Dumneșeu celu slăvitu in Troiță. Cu acéstă pildă, acea din Acona, Baldovin Craiu fiindu povățuitu, făcut'au și elu bolniță in Ierusalimū, și au numit'o bolnița prea Sv. stêpânei Mariei, precum și in Acona, puindū păditori să grijescă pre acei bolnavi și raniți. Ispravnicu pre acele bolnițe era Henrik din Vopoltă, carele cu frații sei fu însenătoșatū, și cu alți ostași a mormântulu lui Dumneșeu; că cu norocū era, și tare sta împotriva păgânilor. La acestū zaconū pre-urmă fórte mulți den Cnezī, den Domnī, și Némiși nemșesci se adăogtaū. Eraū la numărū întâiū, in anul d'ânteiū, numai 35, cari petreceau viață cu frică Dumneșescă, și mari neprieteni erau tuturor neprietenilor sfinței cruci; și așa, cu pilda a prea buneii vieții selee, mulți de'ntré cei necredincioși veniaū, petrecerea vieții lorū vedēndū, cum acei bărbați sênătoși stau intru tôte faptele selee, petrecu mai multe de câtū alții, cum dintru alorū pildă s'au făcutu creștini mulți și s'au botezatū.

Daū multă avere la acele bolnițe; și de ce mergea, de ceea se înmulțiau bolnițele și acestū zaconū saū lege a Crijécilorū; și când muria vre-unū Domnū in țera aceea sfântă, lăsa lucruri scumpe la bolniță; de nimeria acolo vre-unū óspe cu nume sciutū, lăsa daruri la bolniță, pofindū să alba grijă de sêraci; precum și Ragivel, Preușilorū Ierusalimulu ce pădiaū Mormântul Domnulu de facū laudă lui Dumneșeu, le-au împărțitū milostenie, precum scrie elū intru ămbletele selee prin țeri străine. Și așa, acelu Mistru saū Ispravnicu bolniței agonisit'au multe cărți pricinătore de la creștini Domnī la Celestin, alū-treile Papă de Rômū, și la Henrik Chesarul, alū-șesele cu acestū nume; cu care cărți au trimisū pe Patriarhul Ierusalimulu la Rômū de au aședatū și au scosū zaconulu, saū legei nemșesci, întărire de Crijacū, adecă Cruciașarū, in anulū 1191, adăogându titulușu ca să scrie: *«Frățimea a casei nemșesci a bolniței stêpânei Mariei in Ierusalim.»* Aședirea le-au datū pecete crucea Négră, sub legea praveii Sv. Avgustin, poroncindu-le să se porțe cu tôte aședământurile, cu faptele, cu bolnițele, iproci. — Acéstă întărire și pecete aduseră Mistru lu, saū Ocărmuitorulu Crijécilorū (saū să dicemū românesce, Cruciașarū) in Ierusalimū; și acelu uricu cu mare cinste și țerimonie fu cetitū. Acolo Patriarhul Ierusalimulu au îmbrăcatū pre frații acei lege saū pravilă in haïne albe scumpe, pe care era din-față și dendorū crucea Négră. Intr'acesta chipū, pe-urmă, de acestū felū de haïne și alții purtaū; și den acei frați erau pe acea vreme șapte preuși, cari acestū felū de haïne purtaū, preușescă; și erau némiși lumesci; a-cestora era slobodū încinși cu sabie să facă Liturgia; nime nu'și rădea barba; și pe sacū umplutū cu pale, după zaconul lorū, dormiaū. Ce acésta curēnd o au schimbatū (precum este in poveste): bișugul aduce desfrânare. Fost'au aședatū și altă orōnduelă zaconulu, acestū Mistru a bolniței prea curatei stêpânei Mariei, Henrik de Vapoltă; adecă întâiū greșindū vre-unū frate dintre acei împotriva Legei saū zaconulu seū, să nu fie de nime certatū, fōră

numai de singurü Mistrul zaconului, saü de cela ce'lü va orându elü spre aceea, și certare nime de străini se nu scie. — Adoa, pe frații ostași pe-lungă densusul aü pusü giudecători, și 'i-aü datü lui putere între densusi, pre cel in-protivnici se'i tocmescă, și pe acei neascultători celi certe. — Atriia, aü aședatü numere sciute de rugăciune (ocenaș) peste totă dioa mirenilorü se cetescă. Intr'acéstă dregătorie aü viețuitü ani dieci, și aü muritü in Acona, și acolo l'aü îngropatü. Alü-doile Mistru a Crijacilorü aü stätutü Oto Cargen, némișü nemțescü, la acéstă dregătorie, in dïlele lui Filip Chesarul alü-doile și a lui Inocentie Papa Rômului; și in țera Leșescă era Craiü Mecislav celü bêtrânü, in ani de la Hs. 1200. Acestü Mistru in prostie aü slujitü lui Dumneđeü; și in viața sa aü făcutü pecete zaconului cu chipü de măgarü, pre carea ședea Maica precurata cu Fitul in brațe, și Iosif bêtrânul pre-lungă densusi cu toégü, și scrisöre pe glurü pecete cu aceste cuvinte: «*Pecetea orânduiei Mistrului a frățimeii casei Nemțesci in Ierusalim.*» In acestü felü de pecete țineau Crija-cii până in dïlele lui Fridirik celü înteiü a Mistrului. De acestü zaconü acestü Fridirik pe urmă o aü schimbatü in țera Liflandei. Pe vremea acestui Cargen, Frățimea, ce se chiema latinesce *Ensiferi*, purtători de sabie, s'aü isvoditü: cari, pe-urmă, s'aü unitü cu Crijații Prusilorü. Șapte ani fiindü îndregătoria sa, aü muritü in Acona. Alü-triile Mistru a ostașilorü mormântului lui Dumneđeü fu alesü Heiman din Alsația, in anul de la Hristosü 1218; ăra pe vremea stëpânirei lui aü luatü Saraciniü Ierusalimul de subt cărmă creștinilorü. ăra Crijații fură isgoniți afară de Siria; și acesta totü pentru păcate! că giudecățiile lui Dumneđeü ascunse suntü. ăra pre-urmă acești Crijați s'aü închinatü la Chesarul Fridirik, rugându-lü se le dea locü seși facă biserică după pravila sa, se petrecă până la sfêrșitul seü, după cum era obicei-niunța lui Dumneđeü. Datu-le-aü Chesarul locü sciutü, de traül lorü. ăra in anul 1222, Conrad, Cnézul Mazoviei, avëndü adese nevoi de Prusaci, vecini sei mărgineni și neprietenii seii, aü năzuitü Conrad, Cnézul Mazoviei, la Fridirik Chesarul, seși dea agütörü pre acei Crijați împrotiva Prusacilorü, ce erau pe atuncea păgâni. Așejdirea și de la singurü Crijații de la Rômü aü poftitü agütörü. Deci, Fridirik Chesarul aü slobođitü pre Crijați, că erau 20000. Indată câtü aü sositü Crijații la Conrad, le-aü datü țera Helmului și câtü locü cuprinde între Vila, Mocra și Dervința; că acelü locü 'l-aü avutü Conrad osëbitü de la Leși, care 'l-aü luatü Leși de subt Crijați. Cu acéstă tocmelă aü lăsatü acelü locü Crijacilorü, că cu nevoința pururea se oștescă Crijații asupra păgânilorü, pentru legea creștinescă; și după ce îi vorü aședa pre păgâni, și'i vorü subpune, se întörcă țera Helmului inapoï lui Conrad, saü celü ce va fi pe urma lui. ăra ei țerile ce arü dobândi de la Prusaci se le împarță cu socotelă, ömeni vrednici, cu Cnézul Mazoviei și cu urmașii lui. Leșilorü, ca nisce creștini, se nu le facă pacoste, nici-o strimbătate, nici scădere; pre vrăjmașii lorü se nu'i ascunđe, nici se le agiute cu sfatü saü cu altü agütörü a lorü ce împrotiva păgânilorü, vrăjmașilorü Sf. cruci, câtü arü trebui lui și Leșilorü se le fie într'agütörü. ăra de n'arü asculta, și arü călca vre-unul dintre aceste giurământuri, atuncea, ca unorü vinovați, se le ia averea și locurile pentru nemulțămire.

Acéstă tocmelă și aședământü între Conrad, Cnézul Mazoviei, și între frații Crijați aü fostü; care tocmelă și aședământü 'l-aü întăritü Grigorie alü-noëlea, Papă a Rômului: le-aü mai adaosü pre-lângă aceste Conrad Crijaților țera Dobrinului și cetatea Nesova, în țera Cuiavului; așejdirea și Ghedeon, Episcopul Pelomcului, le-aü datü den Țearhia sa une-locuri s'ëși Ia de a decea, și sate cu ostrovü. — Acestü aședământü 'l-aü tănuitü Crijați; numai Uricul cu pecetea de aurü a lui Fridirik alü-doile, Chesarului, cu mare nevoieä ilü țineä; care le-aü întăritü lorü țera Helmului cu a Dobrinului date, măcar că Conrad Cnézul nu le-aü datü în veci. Deci, pentru acea întăritură a lui Fridirik Chesarului, pre-urmă mari sfeți aü fostü între Crijați și între Leși, până ce s'aü spartü și s'aü stricatü cele neadevërate a lorü Urice. Așejdirea avëndü 6000 Căpitenii mai alese acei doëdecü de mi de Crijați ostași, luând asupra sa, improtiva păgănilorü Prusaci, apërarea Leșilorü și a Mazovilorü, äntëü în țera Dobrinului s'aü aședatü; äü pusü äntëü în partea despre Visla o bașcă făcută de strajë dreptü în prijma Torunei, care se chýmă astădi Dâmbov, ce era sëi dicitä Dubov; dintr'acolo pădău pe păgân'i Prusaci preste Visla, cu dese și multe pusce îi stricaü; și pre-urmă, cu agiutorul Leșilorü și a Mazurilorü, äü începutü a se plecarea păgăniü Prusaci, pustiindu-le și stricându-le țera; câtü äü căutatü Prusacilorü dintru acelea locuri a se päräsire și aläsare lorü țera Helmului, iprocü. Murit-aü Herman din Salce, și l-aü îngropatü in Berlum.

~~~~~

**Pe ce vreme s'aü arätatü acești Crijați neprietenü Leșilorü, și când
le-aü trimisü agiutorü Alecsandru Vodă.**

Alü-triispredecile Mistru, saü Ocärmuitorul Crijaților ș'alü Prusilorü, anume Carolo den Trever, in dïlele lui Henrik Chesar, și a lui Climent, Papa Rômului, și a lui Vladislav, Craiul Leșescü, Locheten, in anii de la Hr. 1409, äü rădicatü sabia asupra Leșilorü, in locü de bine și de mulțämität (caută ce facü strëinii când îi primescü tovarăși locuitorii țerelorü, precum și la noi in țeră pe-urmă vei afla de Greci la ce statü äü adusü țera nöstră și boierimea ei); că äntëü, Crijați, țera Pomerania o äü luatü de la Levü, și altele cari până in dïlele alü-trii-lui Cazimir Craiü äü fostü aceste țeri in mânele strëinilorü, cum s'aü pomenitü mai sus, pustiindü satele Slehticilorü și omorindü pre Slehtici. Pre acësta vreme, vedëndü și alți megieși că se ämmulțescü și se äntărescü Crijați asupra Leșilorü, s'aü rădicatü și Liflandii de äü luatü de la Leși Vestitul orașü și cetatea Riga cu totü ținutul ei. Și pre-rändü ce äü lucratü acei Crijați și asupra Litvei, cetesce pre Alecsandru Gvagen, istoricul țerei și lucrurilor Litvei, vei afla. Țrä noi câtü ämü socotitü së fle pentru deschisul vorövei și sciinței nöstre, ämü scrisü.

Dupë ce äü perdutü rësboiul Crijați, cum s'aü scrisü mai sus, cu Vladislav Iagelo, Craiul Leșescü, căruia i-aü trimisü in agiutorü Alecsandru Vodă improtiva Crijaților 500 de Moldoveni, cădut-aü la pace Crijați, care äü primitü craiul Vladislav Iagelo, din sfatul și socotëla frățäne-seu lui Vitold, Cnézul Litvei, măcar că acea pace cu Crijați era peste voia sfetnicilorü leșesci. Legä-

tura între ei lăsăm la Leşi să scrie. Era în anul de la Hs. 1439, venit-aş solii de la Ungurii la Craiul Leşesc, poftindu-lă la căia Ungurască, aflându-se pre-atuncea în mare grijă Ungurii de Turci; şi poftiaş solii Unguresci pre Vladislav, Craiul Leşesc, să-şi ia muieră pre o vară a sa, Elisaveta, Craiasa lor, ce rămăsese văduvă. Deci, după multe sfaturi a Sfetnicilor Leşesci, măcară că Vladislav, Craiul Leşesc, era om tînăr, nepriimindă să-şi ia femeia văduvă şi în vîrstă, mai multă bătrână şi grea, ce, pe sfatul tuturoră aş priimită şi căia Ungurască; şi între alte tocmele, aşdat-aş şi acesta: că, de va nasce Elisaveta Craiasa fiu, şi de va trăi, să silască Craiul Vladislav cu agiutorul său să-lă pue Crai Bohemie; era căia Ungurască să fie asupra lui Vladislav şi a săminţei lui; şi pentru acesta tare se nevoiaş Ungurii, mai multă pentru grija ce aveaş despre Turci; că încă fiindă viu Voicel Albert, Craiul Unguresc, aş fostă trimisă Sultan Murat solă la Craiul Leşec, Vladislav, făgăduindu-lă bani şi 100,000 de ôste să-lă dea, numai să se rădice asupra lui Voicel Craiului Unguresc; şi aş zăbovită solii turcesci la Cracău până ce aş luată răspunsă că Ungurii de bună voia loră aş dată căia Ungurască lui Vladislav, Craiului Leşesc. Stătut-aş, dără, Vladislav Crai Leşesc şi Crai Unguresc; şi încă fiindă solii Unguresci în Cracău la Vladislav Crai, iată de-olacă vine veste că aş născută fiu Craiasa Elisaveta.

Neculaş Costin.

APENDICS IV.

Răsboiul lui Vladislav, Craiul Leșesc și Unguresc, ce au avut cu Sultan Murat la Varna, și au perit Vladislav Craiul în răsboi.

Acestă Crai, Vladislav, era, cum s'au pomenit mai sus, Craiul Leșesc și Unguresc, pe vremea ce împărăția Ión Paleologu, Impăratul Grecesc, în Țarigrad, fiind în mare grijă de Turci, că din și în și amblău se'ia în Țarigradul, cum luase și alte țeri de sub stăpânia Grecilor. Deci, Impăratul Grecesc purure scria la Vladislav Craiul și la Iancul, Domnul țerei Unguresc cei din mijloc, Ortomagiar, să nevoiască să vie se'ia dea aglutoră împotriva Turcilor, ca să se izbăvescă creștinii de incungurarea păgânilor; și făcându-a-cea izbândă, flă va incununa cu stimă Impăratescă, și nu se va mai chîema Crai, ce Impărat. Era Craiul Vladislav cu Iancul Domnul, înțelegându pofta Impăratului, le era aminte și cercau vreme să se rădăce asupra Turcilor, pentru volnicia creștinilor; și oblicind că Sultan Murat s'au dus la Magnesia să odihnescă, ca un bătrân, și lăsasă în locul său Impăratul pe fiul său Sultan Mehmet, om tînăr, nesciutor rîndul oștilor, s'au gătit cu tărie mare, și au trecut Dunărea, și prădară și arsă satele bulgăresc, și agiunsă până la Varna, de o luară. Dă Turcii nimic de acesta nu grigiau: că fiind tînăr Sultan Mehmet, ambla la vînat mai mult, și la alte dismerdăciuni. Era Veziul ce erau pregiur dînsu au scris la Sultan Murat, numai să vie cum mai curînd, că este în cumpenă să peră împărăția lor; că Sultan Mehmet nu'ascultă de ce'lu sfătuesc el. Atuncea, Sultan Murat îndată au venit până în potruva Țarigradului, la Scudari, preste Boaz; Era în ceta parte eșisă oștile în timpinare cu Halim Pașa. Au poroncitu Sultan Murat Impăratului Grecesc, lui Ión Paleologu, să 'lu trecă cu vase în ceta parte de preste Boaz, să nu facă zăbavă cu trecătoare pe la Galipoli, pe unde era a trecere, că apoi vor strica pacea ce aveau între sine.

Era Impăratul Grecesc, Ión Paleologu, de frică, au trimis de au trecut pe Sultan Murat cu totă oștea ce au avut, drept pre la Beșictași, pe-lungă Țarigrad. Atata minte avu Ión Paleologu, Impăratul Grecesc, cu sfetnicii lui, și cu socotirea becnicilor, că Vladislav Craiul pentru dînsii venisă asupra Turcilor; că de s'ar fi zăbovit Sultan Murat cu trecutul pre la Galipoli, să

nu'lă fi trecutū dreptū pe la Țarigrad, s'ar fi zăbovitū și ar fi lovitū Unguriū pre Sultan Mehmet singurū, și ar fi isbânditū Vladislav Craiū, și ar fi prinsū și pre Sultan Murat. Atuncea Sultan Mūrāt aū și mersū la Unguri la Varna, și s'aū impreunatū cu Sultan Mehmet, și s'aū lovitū tare cu Unguriū; și infrānsērā Unguriū pre Turci, și'l tăiarā fōrte tare, câtū se impușinasē cālărimea Turcilorū; numai cu pedestrirea rēmāsēsē Sultan Murat. Se sfātuirā Turciū sē fugā, că perdesē nădejdea; ce, Eniceriū n'aū lāsātū, măcar sē pérā până la unul n'arū fugi, ce cu toșii sē esā. Deci, Unguriū, simeșindu-se, s'aū sfātuitū sē mai dea resboiū Turcilorū, și sē facā năvalā tocmai la corturile Impērașilorū. Erā Iancul, Domnul Ungurescū, aū ășis cātrē Craiū, și toșii Boierii, sē mērgā elū āntēiū cu o sēmā de oșșii sē facā năvalā la Turci și la cortul Impēratului, că'l pārea că'l va isbāndi; iar cāpātēndū isbāndā atuncea lesne va fi sē vie și craiul pe-urmā cu tōtā oștea sē facā năvalā; și plăcu tuturoiū acestū sfatū, că toșii cunosceaū că va face Iancul isbāndā, fiindū omū inșeleptū și vitezū bunū. Ce Craiul, fiindū tēnērū, n'aū ascultatū, ce s'aū potrivitū celorū ce eraū pre lūngā dēnsul și'l ășiceaū că dacā va isbāndi Iancul se va vesti numelē lui. Deci, așā s'aū inșelatū Craiul; și indatā poronci de aū datū in trāmbișe, și incālecarā, beșii, ameșii, și fōrā de nici-unū cumpētū. Dederā năvalā asupra porșii Impēratului, unde eraū Eniceriū, și se făcu unū reșboiū iute și tare; și nāvāliaū la cortul Impēratului, și se făcu mōrte mare și cumplitā, câtū era numai sē dea dosū Impēratul. Ce Eniceriū nu 'l-aū lāsātū, ășicēndū'l că numai ce cautā a murire aicea cu toșii, că apoi intr'altū chipū nu pōte fi; și dāndū năvalā. Craiul tocmai in cortul Impēratului, fōrā siialā și fōrā cumpētū, erā unū enicerū dede de'i tăiā amēndōē picōrele de 'nainte a calului de subt Craiū, tocma dinaintea Impēratului, și indatā 'lū sfērāmarā pre Craiū in micī bucāșii, și'l luarā capul de 'lū pusērā intr'o sulișā și 'lū purtarā prin tabērā. Erā oștenii lui Craiū incepurā a fugire, și Turciū a'ī gonire, tāindu'ī și luāndū'ī in robie; și mai mulșii s'aū innecatū intr'o baltā mare de lūngā Varna. Aceste tōte le-aū făcutū sfatul celū rēu și turburatū de vinū. Erā Iancul incā până a nu dare Craiul rēsboiū Turcilorū, aū cunoscutū că va petrece Craiul așā; ce de acolea 'șii-aū luatū oștea și s'aū indelungatū și s'aū dusū in țēra sa, de nimene nedositū. Atāta avurēmū a pomenire rēsboiul lui Craiū Vladislav la Varna, și lāsāmū sē scrie Unguriū de aice 'nainte.

Dupē peirea lui Craiū Vladislav la Varna, mare jale s'aū făcutū in tōtā crāiea Leșescā de peirea Craiului lorū; și inșelegēndū că Unguriū 'șii-aū alesū Craiū pre Ladislav, ficiorū lui Arbert Voiche; ce aū fostū Craiū mai inainte de Vladislav ce aū peritū la Varna, fiindū Ladislav copilū numai de 5 ani, strānsu-s'aū și Leșii alū-dōile anū dupē peirea Craiului lorū; cāci, nu creșusē indatā pentru peirea Craiului, viindu-le veșșii intr'altū chipū. Erā pe-urmā, inșelegēndū Leșii că Unguriū și-aū pusū Craiū, cum s'aū pomenitū mai sus, pre Ladislav, atuncea și Leșii s'aū strānsū la cetate la Sirașii, in anul de la Hs. 1445. Acolo aū socotitū, din sfatul lui Zbigneu Cardinalului, aū alesū Craiū pre Cazimir alū-dōile, ficiorū a lui Vladislav Iagelo, Craiul Leșescū, și 'l-aū coronitū in Cracāū.

Neculai Costin

APENDICĂ V.

Războiul lui Ștefan Vodă cu Albrecht, Craiul Leșesc.

Venit-au pre-urmă Vladislav, Craiul Ungurilor, și cu Alecsandru, Cnezul Litvei, frații lui Olbreht, Craiului Leșesc, la Livocși, și au vorbitu pe-taină frații între sine, sfătuindu de ôste împotriva Turcilor ce mișlocu aru afla mai bun; și acolo au pomenitu și pentru Ștefan Vodă se-lu scôță din domnie, și se puie pre fratele lor, pre Jigmond, spre acestă oștire. Olbreht Craiul au trasu pe-taină pre frate-seu Alecsandru, Cnezul Litvei, și pre Ion Tefenie. Mistrul Prusilor, și pre Condra, Cnezul Mazoviei, și pre frate-seu Jigmond. Și au poroncitu la totă șlehta Leșescă, și Prusilor, și Pomeranilor, și Slonșcâi, la luna lui Mai 1497, se se afe toți purceși, și strinși la Liov; și către acestia multă ôste pe bani au făcutu. Așijderea au reședitu solu la Ștefan Vodă, făcendu-i scire de gătirea sa asupra Turcilor, și îndemnându-lu și pre densus, după datoria creștinescă, după vechile aședeminturi ce are de-mai-înainte legate cu Craii Leșesci, și cum se-i rescumpere Cetatea Albă și Chilia care le luase Turcii de la Ștefan Vodă. Și îndată după ce au pornitu solulu se la Ștefan Vodă, s'au și pornitu cu frate-seu Jigmond, și cu ôstea ce avea în lăfă; și sosindu la Premisla au așteptatu câte-va zile cea-altă se nemerescă. Acolo, la Premisla, 'l-au agiunsu Creslav Decurestvak, canțelariul, și Episcopul Kievului, trimiși de Friderik Cardinalul la Olbreht Craiu, că se descoperise vicleșugul lui asupra lui Ștefan Vodă, și au dișu Craiului cu frumôse cuvinte, și cu pricină, ca acele, abătendu-lu de la socotela și fôră-cale oștire asupra lui Ștefan Vodă; ce nimică nu au isprăvitu, că cu sudalmă i-au gonitu Craiul, dicendu Episcopului se-și păzescă slujba bisericei, cum se cade unu preot, ăra nu ôstea; că de i-aru sci cămeșa sfaturile lui, o aru arunca în focu. Așijderea Alecsandru, Cnezul Litvei, la Seimă, la Parciov, pre-taină aședase cu frate-seu, cum elu cu ôstea Litvei va merge în Moldova pre la Braslav și pre la Soroca. Și așa au purcesu pre altă parte: Litva, Smuzii, Rusii, Volinia și Pelleașii; și după ce au sositu la apa Buhului, 'l-au întreatu marii Litvei unde mergu, nesciindu ei nimic de acelu sfatu alu lui. ăra Alecsandru, Cnezul, i-au poștitu se nu bănuiască, căci nu le pôte descoperi taina: de vreme ce Craiul au respunsu Leșilor că de i-ar sci cămeșa de pre densus sfatul lui, o aru arunca în focu,

i se cade și lui a ținare în taină sfatul crăescu. Responsă-au boiarii lui Cnéz Alecsandru: «De vreme ce tu despre noi ai tăgăduit sfatul socotelor tale, noi mai departe cu tine de aici nu vom merge, nici vom oști nicăurea. Și așa, neputându Cnézul Alecsandru să facă indestul sfatului celui de taină a frăține-seu Olbreht Craiul, asupra lui Ștefan Vodă, căci boiarii, sfatul, și totă oștea Litvei nu au vrut să se mai meargă cu dânsul, atunci au pornit întru agiutorul lui Olbreht pre marșalăcul său, Namesnicul Stanislav Petrovici Kiška, și pre Cnézul Simeon Ivanovici, cu câte-va mii de dvoréni, ómeni aleși. Éra singur Alecsandru, Cnézul Litvei, au poroncitu să facă cetatea Braslavul, carea mai înainte era arsă de Moldoveni.

Éra Ștefan Vodă au pornit cu mare părere de bine și bucurie pre solii Craiului Leșescă; cari, după ce au sosit la Craiul, i-au spus precum Ștefan Vodă cu bucurie au primită această oștire a lui împotriva Turcilor, vrăjmașii a totă creștinătatea, făgăduind hrană că a griji de oștea crăescă, și însuși cu oștile seale că se va uni, numai să pornescă întâiu Craiul în gîos, spre Cetatea Albă și spre Chilia.

Éra boierii Unguresci, cunoscându că Leșii umblă să ia țera Moldovei de totă subțapînirea sa, îndată prin solii se dau scire lui Ștefan Vodă să fie tréză pregîtură sine, că Olbreht, Craiul Leșescă, nu asupra Turcilor, ci asupra lui face oște, să poată Domnă în locul lui în Moldova pre Jigmond, frate-seu, care ei l-au gonit de țera lor. Și cunoscându Ștefan Vodă vicleșugul Craiului Leșescă asupra sa, început-au a se pădure tare, și a cercare prin iscode adevărul. Éra Olbreht Craiul, făcendu căutare oștii seale în Liov, la stérșitul lui Iunie, pre calendarul lor, au pornit o dreptă spre Moldova. Și atunci s'au și arătat semne rele și de primejdie Leșilor: că ună tégovétă, anume Eroba, nebunită, striga prin Liov că mergă Leșii la peirea sa. Așijde-rea subț Craiul, ună podvodnică, ce era mai alesă, într'ună părău mică au cădută și s'au înecată. Pre ună șléhtică subț cortă l-au detunată, și 12 cai. Preotul făcendu slujbă au scăpată tainele de pe Pristol, precum scrie Vapovski și Mehovie, și Belski, privindă singur Craiul, au arătat.

Éra cunoscându Ștefan Vodă deplin vicleșugul lui Olbreht, Craiul Leșescă, și vedendu că nu merge pre cale dreptă spre Cetatea Albă și spre Chilia, ce trage la Pocuția, și mai tréză s'au făcută Ștefan Vodă lucrurilor lui Olbreht. Și îndată și trimisă solii seale, boierii de țera, pre Tăutul Logofétul și pre Isac visternicul, la Craiul, întrebându-l: cu miđlocă prietenescă au cu vrăjmașescă vine spre țera Moldovei? că, de merge asupra Turcilor, mai diréptă cale au avută pe alurea; și cum se adevărese solilor crăesci, că la marginea țerei de gîos ară fi adusă hrană de agiuns oștii crăesci și a Litvei; și singur Ștefan Vodă acolo întru agiutoră gata era să vie, numai câtă ară fi fostă Craiul la hotarul țerei Turcesci. Ce, nemică solii aceia n'au cunoscută pe Craiul că ambă cu înșelăciune; ascunđendu cuvântul, pre solii cu bucurie i-au primită și darurile ce-i trimisese Ștefan Vodă. Éra răspunsă le-au dată, totă că merge la Turci. Trimisă Craiul și solii seale la Ștefan Vodă, să întărescă cuvântul; éra elă venia cu oște spre Pocuția.

Întelegendu Ștefan Vodă că se apropia Craiul cu oște de margine, au mai

poftorită solia; trimis-aŭ la Craiul Iarăși pre Tăutul Logofetul, și pre Isac Visternicul, cu multe daruri; și aŭ tîmpinatŭ pre Craiul peste Nistru; și trecîndŭ Nistrul s'aŭ descoperitŭ totŭ vicleșugul Craiului. Atunce solii aŭ avutŭ poroncă de la Stefan Vodă de aŭ ăisŭ Craiului: «De vei sê faci óstea acêsta asupra lui Stefan Vodă, fôră de nici o pricină de vătămăre, pune-va Stefan Vodă nevoință, că te vei căi, căci ai rădicatŭ sabia asupra lui Stefan Vodă.» Decî, cu acêstă solie sêmétă a lui Stefan Vodă s'aŭ mîniatŭ Craiul, peste obiceiul a stêpănilorŭ lumei, și puindŭ pre solii la închisóre i-aŭ trimisŭ în Liov, puși în obeđi; și îndată, neasteptăndŭ oștile Litvei, nici a Prusilorŭ, nice pre Mazurii, s'aŭ pornitŭ de aŭ intratŭ în țeră cu vrăjmășie mare; și aŭ mersŭ de aŭ încungiuratŭ Cetatea Sucevei, și incepu de a o batere de patru părți; nădêjduindŭ că Moldovenilorŭ li s'are fi uritŭ cu Stefan Vodă pentru atâte rêsboie cu vêrsări de sânge ce făcuse Stefan Vodă, mai întêiu cu Turcii, cu Tătarii și cu Ungurii, iprocî, și se vorŭ închina lui, părăsindŭ pre Stefan Vodă. Ce rêu s'aŭ greșitŭ Craiul în socotelele sêle (precum aŭ deprinsŭ pre cei mândri și sumeți a'i amăgire norocul orbŭ); că măcar că aŭ avutŭ Craiul optŭ decî de miî de óste, fôră altă adunătură ce se tragŭ dupê óste, care se numêră la patru-decî de miî, și altă pihotă și cu cărucioare trii-decî de miî în tabêră; êră cetățenii tare se apêrau: că unde glonțurile ăioa spârgeau, êră ei nóptea tocmiău cu pămêntŭ, cu scândurii și cu pétră; că grijisê bine Cetatea Sucevei Stefan Vodă. Êră Stefan Vodă, dupê ce eșise din Sucêvă, s'aŭ trasŭ spre Roman cu óstea sa; și acolo la Roman s'aŭ strinsŭ toți oștenii sêi, avêndŭ ajutorŭ de la Turcii, și de la Munteni, și de la Ungurii doê miî de Sêcuî.

Êră Stefan Vodă, măcar că lăsase strajê sê ție vadurile Prutului la Cernăuți împotriva Leșilorŭ, aŭ purcesŭ den Roman, Avgust 27. Eșindŭ de-o-dată nu le da Leșilorŭ câmpŭ; êră pe unde se rêschiraŭ Leșii pentru pradă și jacŭ, pre unde și'i găsiaŭ ómenii lui Stefan Vodă, acolo fi omoriaŭ. Și atâta fi strîmtonise pre Leși, câtŭ nice den tabêră nu cutezaŭ sê eșê; și vedêndŭ-se Leșii închiși de tôte părțile, aŭ începutŭ, de-o-dată pe-taină, iar apoi strigaŭ prin tabêră și grăiaŭ rêu de Craiul lorŭ, și ăiceau: «Sê ne lase Craiul sê ne ducemŭ la casele nóstre.» Că nu le venia nici de o parte hrană, nici ajutorŭ: nice de la Litva, nice de la Prusii, că Mistrul Prusilorŭ rêmăsêse în Liov unde i se tîmplă și mórtea. Êră Stefan Vodă trimisêse de țineaŭ tôte drumurile, de nu lăsaŭ sê vie în tabêra Leșescă nice hrană, nice óste întrŭ ajutorŭ. Nice socotise Leșii, cu Craiul lorŭ, că vorŭ cădea într'atâta lipsă și strînsóre de ómenii lui Stefan Vodă; și stândŭ pregîtur cetatea trei sêptemăni, bătêndŭ o den puscii ăioa și nóptea, și nemic folosindŭ, êtă veniră solii de la Vladislav, Craiul Ungurescŭ, la Albreht, Craiul Leșescŭ, în tabêră, intrândŭ la miđilocŭ pentru pacea între Stefan Vodă și între Craiul Albreht. Primit-aŭ bucurosŭ Albreht pacea, fiindŭ și bolnavŭ de friguri Craiul. Êră, neputêndŭ-se tocmi âmbe părțile în punturii, căci silia Vladislav, Craiul Ungurescŭ, sê facă pace întemeiată între Stefan Vodă și între Albreht, Craiul Leșescŭ, avêndŭ grijê de Stefan Vodă sê nu se închine la Turcŭ, și sê le facă mare perire țêrei și crăiei Leșesci; ce aŭ legatŭ pace între dênșii până la o vreme, și aŭ

aședatū sē se întorcă Craiul cu óstea sa de la Sucévă pe șlévul pe unde aū venitū, și pe unde aū intratū în țéră. Și îndată se clătíră Leșii de la cetatea Sucevei; și aū trimisū Craiul la frate-seū Alecsandru, Cnézul Litvei, ce era totū la Braslav de tocmia Cetatea, dāndu'ī scire sē nu se mai trudescă óstea Litvei. Strigat-aū și pren tabēră sē se întorcă la casele séle, căci aū făcutū pace cu Stefan Vodă. Și aū purcesū Craiul de la Sucévă, Octomvrie în 19, însă, nu pe șlévū pre unde venisē, ce pe altă cale, orī pe unde le-arū fi mai aprópe de țéra lorū, orī prin locurī întregī, pentru hrană. Érá Stefan Vodă vėdėndū că Leșii nu mergū pre unde aū venitū, trimis-aū solū la Craiul, đicėndu'ī sē se întorcă pre calea ce aū venitū, că pre unde aū purcesū nu va avea cale deschisă: că suntū pădurī dese, și délurī mari, și stānci, și închise drumurile cu lemne, și este cu grijē ca sē nu'ī facă țėranii vr'o smin-télă, fiindu-le grijē de Leși, fiindū némū grosū și neplecatū, sē nu ție calea Leșilor la strimtori; arătāndū soliī lui Stefan Vodă și miđlocirea păcei Craiului ce legasē: «*se se întorcă pre unde aū venitū;*» că Stefan Vodă era bucurósū sē se māntuie de Leși, sē éśă mai curėnd din țéră főră de nici o primejdie. Ce n'aū înțelesū Leșii aceste, nice aū cređutū pre solul lui Stefan Vodă, đicėndū că cu viclesugū āmblă Stefan Vodă, sē-și apere locurile acele, sē nu'ī prade țéra. Decī, mergeaū Leșii cine cum puteaū și pre unde vreaū. Și alū-patrule conacū aū ajunsū tabėra la codrul Cosminul; pen codru drumurile nāruite, închise; délurī mari, pădurī főrte dese și stānci mari intru acelu codru. Nenocitul Craiū aū pornitū de aū bāgatū tabėra cu carele, cu căruțele, și aū trecutū főră de nice o scādere. — Érá Mehovie și Belski scriū că îndată Craiul āntėiū aū intratū în codru cu Velcopolenii. Ce, cum scrie Cromer cronicarul, adoua-đi aū intratū în codru (trimițėndū înaintea lui pușcele și carele) numai cu curtea sa, și pre urma sa șléhta, acei micī și acei mari țėrei Leșesci, și Rusimea főră orōnduélă, főră tocmélă, főră arme, goli ca la casele séle; főră grijē āmblāu prin păduri. Mai pe urmă veniaū Lefecii. — Érá Belski scrie, că pușcele eraū în miđlocū puse peste obiceiū, spre mai mare perirea Leșilor. Venise acum la miđlocul codrului carele crāesci și altele cu greime, când iatā pedestrima de țėrani den tóte părțile prin pădurī daū glasū și nāvală asupra taberei crāesci, taie, împungū și omorū pre Leși, strigāndū: *ucide, ucide!* respescū carele, jėcuescū, desbracă, și oborū copacii asupra lorū, că eraū abia înținași, și numai cātū îi clătiaū îndată cădeaū cu sunetū mare preste drumurī, de nu mai puteaū Leșii sē mai mėrgă. Unde și Stefan Vodă, főră nādejdea Leșilor, aū nimeritū, Octomvrie 27, cu multă óste cālėrėtă și pedestri, și avea și Turci 2000; măcar că scriū unii că era Stefan Vodă în sanie, bolnavū de podalgie, acole cu mare nāvală aū lovitū den dosū pre Leși. Érá pre urmă se îndreptară Leșii, și se apėraū bārbătesce; ce fiindū főră orōnduélă, főră Hatmanī, nice Rotmistri, nice stegarī, nice alte semne de ostași, nice se mai audū de sunetū, de huetū, de trāsnetă, căđėndū copacii, de loviturile armelorū, de nechezăturile cailorū, iprocī; care tóte în codri mai strașnice și mai cu spaīmă resonāndū, se pare. Vėđėndu-se Leșii periți de óstea lui Stefan Vodă, s'aū întorsū la tabėra sa; ce și acolo i-aū încungurātū óstea lui Stefan Vodă, cātū perduse Leșii tótă nādejdea de viață; numai spre cerū căutaū: unii stri-

gau de agîtoru icóna prea Sfintei Născătorei de Dumneđu, ce'i la Cestihov; alți strigău pre sfânta Cruce; alți se făgăduiau la mormentu lu St. Iacov. Ce nu i-au îngăduitu Moldovenii până acolo. Ce de tóte părțile îi omorau, până le-au trimisú Craful agîtoru din slujitorii curții séle într'alesú; cari, eșindú din pădure cu dobe, cu trimbițe, cu armele góle, au așitatu iarăși răsboiul cu ómenii lu Stefan Vodă. Se întorsese asupra aceloră și Stefan Vodă, și dândú răsboiú indoitu au datú dosú Leșii, de fugeau cine încotro au pututu; și au scăpatú pin pădurii de au năzuitú unde era Craful, abia eșitu la satú la Cosmin; pe urmă și dvorélnicii Crafulu cu mână vitezescă apărându-se s'au întorsú pin pădurii la Craful lorú. Dupé ce au trecutú Craful preste codru la Cosmin, au așteptatu pre cei scăpați și rétăciți de s'au strinsú de pin pădurii la tabără. Érá fórté multă sléhtá Leșescă și Rusescă au peritú, unii uciși și alții prinși; și astădi stău movile de ósele celorú periti, de care scrie Stricovski că au vėđutu cu ochii sei fórté movilă mare, și ósele acelorú periti, când au trecutú pe acolo, in anul de la Hristos 1574. Scriú cronicarii Leșesci de tirănia lu Stefan Vodă mai multú de câtú păgăniú sė fi făcutú cu Leșii cei robiți intru acestú răsboiú; cari, pre căți au prinsú vii pre toți îi omoria. Numai căți au încăputú in mânilé Turcilorú pre aceia i-au luatú in robie. Dintre cari mai aleși erau: Neculai Grebeadin Tecenski, Voevodul țerei Rusesci, și Gavril alú-doile Tecenski den Muraviț, moșan, și Avenie Hierbod; stăndú acestia tare la răsboiú, au peritú. Érá Ianușú, ficiorul lu Zbignevu, a Podcomorulu Cracăulu și a Starostelu Maliborculu, pre care ilú numesce cronica leșescă Marșalul celú mare, 'l-au robitú Turcii, și pe urmă au scăpatú, și au venitú in țera Leșescă la moșieși, precum scrie Mehovie, Cartea IV. Așijderea pentru Prohnički, și de alți mulți, au scăpatú din robie din țera Turcescă, precum mărturisesce Cromer. Érá pentru ficiorul lu Ozdrovat, voevodul țerei Rusesci, era indoelă, in alú optspredecelea anú scăpându din robie; mulți diceau că nu'i ficioru lu Ozdrovat acela, ce este vecinu lu. Ce răspundédu-se că'i ficioru lu, 'l-au primitú mumă-sa la moșea tătăne-seú. Érá pre-urmă mare bețivú s'au alesú acela, care au cheltuitú și au repesú la beție tótá averea tătăne-seú, pe obiceiul bețivilorú și a desfrănațilorú.

Érá dupé ce au eșitu Leșii din pădure, făcendu-se mai înțelepți dupé atâte pagube ce au avutú, legându tabera și tocmindú óstea in rónđuelă, s'au pornitú de la Codru, că Moldovenii nu'i lăsaú, ce'i totú pișcaú pen pregiurú; și într'o nópte fiindú vėntú mare au aprinsú érba uscată asupra taberei; bătea vėntul, și s'au făcutú pojarú mare. Ce au apucatú Leșii de au cositú érba pen pregiurul taberei. Intru acea-dată veniau și șase sute de Mazurii, trimiși intru agîtorú Crafulu, de la Cnézul Condra, cu unú Polcovnicú, și de a Crijacilorú, însă pe altă cale. De care înțelegéndú Stefan Vodă, au pornitú împrotiva lorú pe Boldur Vornicul și cu 3000 de óste alésă, și i-au tēmpinatú peste Prutu mri dengiosú de Cernăuții, la Hențesci, unde este ocopul săpatú, și acolo i-au înfrántú pre acei Mazurii, și au peritú mai toți in răsboiú. Cu care biruință și mai sumeșú Stefan Vodă au apucatú malul Prutulu cu óstea sa, puindú nevoință la trecătore sė rėsipescă de-totú pre óstea Leșescă. Sosindú Craful la Prut, au stăutú trei zile cu tabera legată, și totú se slobođia Leșii pe a-

própe de apucau și prădau; ce, puținii se întorceau, că'i prindeau ómenii lui Stefan Vodă și'i ucideau. Érá acole, in Cernăuți, au lovitú spaíma pre Leși, cum s'au înglotitú óstea lui Stefan Vodă și vine asupra lorú; și înfricoșându-se, toți se gătise numai să fugă, și mai alesú Velcopolenii începuse a'și legare pre cai ce aveau, precum scrie Cromer, vréndú s'și lase carele cu totul; ci oblicindú Craiul, au mersú singurú de s'au arátatú oștii, și au potolitú acéstă veste; âmblat-au tótă nóptea cu fénare și'i bucura, și mergea pe la cor-turile boiarilorú, până s'au potolitú spaíma. Érá adoua-đi, gátindu-se Craiul de puresú, au nimeritú câteva mi de óste cálári, Litveni, trimiși de Alecsandru, Cnézul Litvei. Ámplutu-s'au Craiul de bucurie, și mai vesele inimí.

Scrie Letopisețul celú Rusescú, puindú pricină acestorú Litveni, pre carii au fostú povățuitorú Stanislav Petrovicí Kișca, și Cnézul Simeon, de care s'au pomenitú mai sus, că nevréndú altă óste a Litvei de la Braslav se mai mérgă după Craiul, au fostú orónduitú pre acéstă óste intru agíturú Craiului; care întârđiasé a mergere după Craiul, și i-au tēmpinatú óstea lui Stefan Vodă den-cóce de Nistru, și dându-le rēsboiú au înfrántú Litvenii pre óstea lui Stefan Vodă, și au strébátutú de au venitú înainte Craiului la Cernăuți. Ce, aceasta nice Cromer, nice alte Letopisețe Leșesci nu o scriú; ce, de arú fi fostú, cum arú hi tăcutú, ales Cromer? Érá acésta scriú, că au nimeritú Litvenii la Craiul; și scrie Cromer că aceia s'au cerșutú la Craiul s'și slobódá se mérgă in pradă pen țera, și nu 'i-au lāsatu Craiul, đicéndú că'i bolnavú, și se grăbesce se mérgă in țera sa.

· Mai datu-le-au rēsboiú Stefan Vodă la trecétóre la Prutú, ce nemicá nu le-au stricatú; érá nu i-au lāsatu până in Sniatin; și pre Mazurii carii apérau pre Craiú i-au lovitú la Șepinți. Ce cu puținá óste au scăpatú Craiul la Sniatin. Érá după ce au lovitú Craiul in Sniatin, au slobóditú óstea pre acasă ca den robie; și den Litva s'au dusú la Braslav; érá mai dincolo de Braslav i-au lovitú Tătarii.

Érá Olbreht Craiú, după ce au ajunsú den Moldova la Cracău, dentru acea bătăle rușinósă, ca când arú fi isprăvitú vr'unú lucru bunú, au începutú a se veselire cu ospețe, cu beți, cu jocuri. Spunú, că intr'o nópte, mergéndú însuși alú-treile in uliță, teptilú, bétú, au nimeritú pre nisce beți, s'au întáritatú sfadă in-tre dēnșii, și intr'acea sfadă au rānitú pre Craiul de au zăcutú multe đile.

Scrie cronicarul Leșescú, đicéndú, anume 'l-au fostú pedepsitú Dumneđeú cu acea pagubă rușinată, orbindu'lú a nu 'și vedere ocară ce pățise in Moldova. Mare jale au făcutú tuturorú in țera Leșescă acea oștire nesocotită a aceluí Craiú Leșescú, dacă au venitú veste de atății boiari și ficióri de boiari și de atății vitezi! cum, unii in rēsboiú au peritú, alții in robie au căđutú la Tătari, la Turci, carii cu sángele lorú au rēscompératú viața lui Craiú.

Puneaú vină mai mare Leșii pre unú Filip Calimah, acáruí sfatú mai multú asculta Craiul de câtú a altorú ómeni ai sei (Așa petrecú Domnií cu sfatul și cu apropierea strēinilorú la sine). Acestú Filip Calimah era Ital, din Florenția, omú învėțatú, dascal lui Olbreht Craiul, omú nestătătorú la cuvėntú, prostú la sfatú, pentru ce ilú gonisė din Italia. Au venitú in țera Leșescă;

eră și den țera Leșescă fugise preste mare pentru nisce fapte a lui; apoi, pe cărțile lui Olbreht Craiū, iar aū venitū in țera Leșescă, și acolo aū muritū.

Eră Stefan Vodă, vrëndū sē-și rēscumpere strimbătatea ce avu despre Leși, și sē-și întorcă pagubele țerei sēle, la alū-doile anū, primăvara, aū intratū in țera Leșescă, avëndū in óstea sa Tătari și Turci, de aū prădatū Podolia și țera Rusescă pēn la unū tērgușorū, anume Comciuga, mai sus de Liov, și pēn la apa Visloka in lungū și in curmețișū prădândū. Mare gróză și frică aū pusū peste totā crăiea Leșescă, câtū nime sē-i stea improtivă saū sē-i îndrăsnescă lui Stefan Vodă, nu era; ce toți gata de fugă, nu numaī in orașe și pre la cetăți, ce la munți și pin codri fugeaū; și aū luatū Stefan Vodă mulți robi, bărbați, muieri, copii, pe cariși agiungeaū pe drumuri fugindū in bejenii. Mulți aū luatū Tătarii și Turcii in robie. Eră și Stefan Vodă ca la o sută de miī aū adusū de i-aū aședatū in țeră. Turme de oi multe, și de alt-felū de dobitóce aū adusū din țera Leșescă. Ars-aū Stefan Vodă atuncea Premisla, Radomnu, Iaroslav, Prevolska și Buceciul; și multă nevoe aū avutū și Podhaezul, și alte mai mici tērguri și sate fōră numēri prădate și arse. Numaī unū lucru aū făcutū Leși de folosul lorū, însē de frica lui Stefan Vodă: aū întăritū Cracăul despre amēdă-đi cu baște, cu ziduri și cu șanțuri; și aū slobođitū pen șanțuri pe subt Cetate apa Rudava, adăogândū și alte case multe pre-lungă ziduri. Eră Stefan Vodă s'aū întorsū cu pace la scaunul seū la Sucēvă, și cu bucurie pentrū biruință.

Olbreht, Craiul Leșescū, vedēndū prada și rēsipa țerei sēle ce fi făcuse Stefan Vodă, nu vru sē se lase; ce strins-aū óste și aū intrat in țeră, și aū prădatū până la Botoșeni. Stefan Vodă, încă stringēndū óste, și eșindū inaintea Leșilor, le-aū datū rēsboiū la tērgū la Botoșeni, și infrēnsē pre Leși. Scie de acestū rēsboiū Letopisețul țerei, eră cronicarii Leșesci nu pomenescū.

In anii 7009, așezatu-s'aū între sine Olbreht, Craiul Leșescū, cu frate-seū Vladislav, Craiul Ungurescū, și cu Alecsandru, marele Cnez a Litvei, cu mari legături, vedēndū risipa și prada țerilorū sēle de Turc, și de Tătari, sē aibă agiutorū unul pre altul in nevoie și in grija sa; și de arū simți unul dintre dēnșii că face pace pre-taină saū óste cu Turcii, sē nu-lū lase; eră de nu arū vrea, atunce sē nu fie datorū a-lū agiutora; căci, încă bine nu se sfērșise prada in țera Leșescă, de Stefan Vodă, eră Tătarii aū intratū de aū prădatū in Podolia și in țera Rusescă. Deci, Olbreht, Craiul Leșescū, vedēndū mari banaturī de către toți, de sirgū aū poroncitū la totā slēhta Rusescă de s'aū strinsū la Sandomir, sē mērgă inprotiva Tătarilorū. Ce până a se stringere ei eră Tătarii cu multū planū se întorsese, fōră de nice o grijē. Și înțelegēndū Leși de inturnatul Tătarilorū, și ei acolo la Sandomir ce aū pututū aū luatū și aū stricatū in olatul Sandomirului.

Nu lāsămū a nu pomenire aice semnele ce s'aū tēmplatū in đilele acestui Craiū atunce, dupē ce s'aū întorsū de la Sandomir; căci, și singurū Craiul a-lergasē din Cracău la Sandomir pentru grija improtiva Tătarilorū, cum s'aū pomenitū mai sus. S'aū născutū unū vițelū cu doē capete, la jidovi, in orașul Cazimirul; unū capū era in locul cōdei, eră cōda era in miđillocul spinărei denadrēpta. Acestū semnū, de nenorocire ilū chīāmaū ómenii; precum, nu preste

multă vreme, toamna, au intrat în țera Leșescă 70,000 de Turci, și toate locurile pe Nistru, pre la Halici, pre la Jidaciov, pre la Drohobici, pre la Sambor, cu foc și cu sabie le-au pustiiit, și mulți robi au luat. Și de nu s'are fi întors singuri păgânii, nime nu le eșia înainte se le stee împotivă; ce numai Dumnezeu i-au bătut, făcându-i-se milă de norod; că aceea erna de grabă cu omeți mari și cu geră au cădută, câtă nu puteau Turcii strébate cu caii prin omețe. Ce au rămas înghiețați ca la patru-șeci mii de Turci prin munți. Îi aflău omenii ucigându-și caii, și intrau în coșul lor de se învâliau. Era câți au rămas trecându pre aice prin țera, le ținea calea Moldovenii; făcându-se Leși, îi ucidea, câtă abia șeci mii de oră hi hălăduită preste Dunăre. Stătu-a la mijloc pentru pace între Jigmond și între Stefan Vodă solii lui Vladislav, Craful Unguresc. Și pe acea vreme s'au împăcat Stefan Vodă și cu Olbreht Craiu, den ce pricină nice Letopisețul Leșesc nu scrie, fără câtă fiindă mai multă datoria creștinescă, aducându-și aminte și de prieteșugul ce au avută cu Cazimir Craful, tatăl lui Olbreht: făgăduindă unul altuia să dea agiutoră împotiva neprietenilor se. Legatu-s'au la această pace, să nu se primescă nice dintr'o parte pribegii și fugarii. Era de ară fugi la crăiea aceea vr'unu Domn de la Turci, să aibă oră în țera Leșescă oră în Litva a'lă primire slobodă, și să-i aibă a'i dare agiutoră câtă s'are putea să se ducă să-lă așede iar la Domnie. Și acea aședare, cum Ungurilor cum și Leșilor, împotiva Turcilor oștindu-se, depurarea să fie întru agiutoră; și de nu are putea singuri merge cu agiutoră, pre ficlorul se să aibă a'lă trimițere. Era Turcilor împotiva Leșilor s'au a Ungurilor eșindă, să nu le dea agiutoră, fără numai de mare silă, când oră fi strinși. Și să aibă urechi deschise purarea Domnii den Moldova despre Turci, ce ară înțeleg să dea scire Leșilor și Ungurilor, pădindu-se unii pre alții. Strimbătățile ce s'are face la margine, de ambe părțile, să le certe Starostii de Camenița, de Hotin și de Cernăuși. De s'ară face despre partea acestor starosti vre-o strimbătate, atunce boiarii mari de ambe părțile să se trimiță să cerce; și să fie slobodă amânduror noródeloră a facere negușitorii unii la alții. Și pre aceste aședeminturi și scrisori s'au făcută, cari se află și astă-zi în Mitrica crăescă, în Cracău. Scrie Vapouski, cronicariul Leșesc, că pe acea vreme să fi trimis și Ión Cnézul, Impăratul Moskicesc, legându și el prieteșugă de pace cu Craful Leșesc.

Nezăbavă vreme, Sultan Baiazet, Impăratul Turcesc, înțelegându de legătura păcei între atăția Domnii creștinesci, au trimis și el solii de pace la Olbreht, Craful Leșesc; și au primit și Craful acea pace cu Turcii. Incepându óstea cu Venetianii, avea grijă Sultanul să nu se rădice acei Crai, ce s'au pomenit mai sus, că au legat pace între dênșii asupra Turcilor, cari luase de la Venetianii Morea și altele multe.

Nenorocită era acestă Craiu Leșesc, Olbreht: că, de câte oră lovia Tătarii în țera lui, nice-odată gata nu se afla împotiva lor, ce totă cu pleanuri se întorceau; precum și în anul 1500, după ce făcură aședeminturi de pace între Domnii ce amă pomenit mai sus, au lovit Tătarii la Volin și în țera Rusescă, pre la Belzu, pre la Prasnostav, pre la Toruben și pre la Lublin,

și pre la Crasnep, până in Bisla, de au prădatu și au robitu; și până a se gătire Craiul se mérgă asupra loru, ei s'au întorsu cu multă pradă, fără de nice o smintelă.

Intru acestașu anu, mare răsboiū s'au făcutu in Italia, bătându-se Hispaniī cu Franțozii pentru crăiea Neapolii; și Macsimilian cu Șvițerii; așjdere și Papa cu Florentiniī; Venețianiī cu Genovezī; Mediolaniī cu stăpănul seū, Ludovik Sforța.

Nicolăi Costin.

APENDICS VI

Despre obiceiul Leșilor când facă Craiū nou.

Stringându-se Episcopii și totu clirosul bisericeii, și sfetnicii crăiei, așijdere și altă boferime, toți la Cracău, atunce Craiul celū alesū se grijesce îmbrăcatū ântēiū de sfânta ispovedanie, cu milostenie, cu pocăință; cu o ȓi mai nainte, Duminică, se pricistuesce. Adoua-ȓi, când este sēlū blagoslovēscă pre Craiul, se stringū preoții desdininēță la cetate, in biserica Episcopiei, a lui Stanislav, îmbrăcându-se Episcopul in mitră episcopēscă. Așijderea și boierii toți se află la acea adunare de preoți. Atunce Arhiepiscopul cu tōtă preuțimea, pre orōnduēla bisericeii Apusului, purcedū din biserică la curțile crăesci, cu cinste și Dumneȓeire; și acolo, inaintea curții crăesci, rēmăindū scōlele și alte chipuri ce mergū la alaiū, numai singurū Arhiepiscopul cu Episcopii intră in curtea crăescă, sē ducă pre Craiul nou la biserică. Și ântēiū prin Postelnicul celū mare, saū prin altū chipū mai de cinste inre preoți, îmbracă pre Craiul in halne Episcopesci, puindu'lū inre Domnii și inre boierii cei mai de frunte. Ȑră Arhiepiscopul ilū stropesce cu apă sfințită și ȓice acēstă rugă:

«Dumneȓeule, Ziditoriule celorū plecați, care cu lumina Sfântului Duh ne bucuri, trimite asupra acestui șerbū alū tēū (cutare) darul tēū, ca prin trānsul sē cunōscemū venirea ta inre noi.»

De acolo ducū pre Craiul la biserică doi preoți mai de cinste, țiindu'lū u-nul de mână dirēptă, și altul de mână cea stāngă; și inaintea lui, unū Domnū dintre sfetnicii duce corona, și altul schiptrul, alū-triele mārul de aurū, alū patrule sabia gōlă duce, și preoții inainte crucea, și toți cei de biserică și boierimea cineși la rōndul seū. Viindū la biserică, acele odōre crăesci le punū pe Pristol in altarū: corona, schiptrul, mārul și sabia. Și acolo obārșindū orașile sēle, Arhiepiscopul și Episcopii ilū punū in scaunul crăescū. Apoi unū Episcopū ȓice acēstă rugă:

«Atotū puternice, prea vecīnice Dumneȓeule, ocārmuitoarele celorū ceresci și celorū pāmētesci, carele pre robul tēū ai voitū a'lū rādica la stepena și la vrednicia Crăiei, rugămu-ne, lasă ca, făcēndu'lū slobodū de tōte impotrivirile, sē se întărăscă cu darul păcel bisericeii, și spre bucuria vecīnicei păci din darul tēū sē se invrednicēscă a ajunge pren Hristos Domnul nostru, Amin.»

Sfârșindü molitva, îi aduce aminte tare, pentru credința către Dumnezeu, și alte bunătăți ce se cuvînu Craiului să le pădască, dicîndü :

«De vreme ce astăzi prin mânele noastre, prö bunne Dömne, cariî purtămü spre acesta slujbele lui Hristosü Domnului nostru, măcar că nevrednici, sfânta unsöre și semnele crăiei le primesci, bine este äntëiü s'î aduci aminte, öre-ce, pentru sarcina la care esci însömnatü astăzi, vrednicia crăescă, și a indrepta credinciosü norodul tëü ce ți'i datü, te grijjesce. Luminatü, adevëratü intre cei muritori, locü plinü, insö plinü de scädere, de ostenelä și de grijä; și adevëratü de vei engeta, că tötä puterea de la Domnul Dumnezeu este, prin care crăiescö crăii, și făcëtorü legilorü cele drepte alegü; și de turma ce ți se dä pre mână, unuia lui Dumnezeu vei să däi sëmă.

Äntëiü s'e pădesci Dumneđeirea; pre Domnul Dumnezeu tëü cu tötä mîntea și cu curatä inimä s'ölü cinstesci. Legea creștinescă, credința nösträ Catholicescă care din pruncie o ai mărturisitü, până in sfërșitü s'e o ții nevätamatä, și pre acesta improtiva tuturorü improtivitorilorü dupë puțerea ta s'e o aperi. Ispravnicilorü bisericeï, și tuturorü preoțilorü, s'e le däi cinstea ce li se cuvine. Volnicia bisericeï s'e nu o strici. Dreptatea, förä care nice o tovărășie indelungä a stare nu pöte, spre toți neclintitä s'e o stäpänesci.

Celorü bunä häräzitorü, celorü rëi cercetäri s'e le däi, dupë vëdire.

Pre cei mäseri, pre cei slabi, neputinciosi, de töte supäräri s'e ți aperi, tuturorü celorü ce are näzui la tine, bun, bländü și primitörü s'e fi.

Și așa s'e te porți, câtü nu spre alü tëü, ce spre a totü norodul folosü s'e stäpänesci, și harul bunătățilorü tële nu aicea pre pämentü, ce in cerü s'e ți se pare că äștepi; care acela s'e ți häräzescä ție, ce viețuesce și impërätesce, Dumnezeu, in vecii vecilorü, amin.

Dupë aceste intrëbälü Episcopul, dicîndü :

Vei să pădesci sfânta credință datä de Biserica Catholicescă, și ständü pre-lungä dreptate s'e te porți cu cale ?

Rëspunde Craiul :

Voiü.

Vei să fi apërare bisericeï și a slugilorü bisericesci ?

Voiü.

Vei crăiea datä ție s'e o pădesci cu dreptate, s'e o chivernisesci și s'e o aperi ? — Voiü. Și cu agütorul lui Dumnezeu și cu sfatul credinciosilorü mei, așa a pädire intru töte mä jurüescü cum voiü putea mäi bine.

Dupë aceste cuvinte, ingenunchie Craiul inaintea Arhiepiscopului, luändu'și șlicul, dice aceste cuvinte :

«Eü (anume) cu voiä milostivului Dumnezeu, făcëndü-më Craiü Leșescü, mä mărturisescü și mä făgäduescü inaihtea lui Dumnezeu și a norodului pre sëmă mea datü, dupë putință și dreptate a facere și a pädire, privindü la vrednicia milei lui Dumnezeu, precum mäi bine imi va putea aräta sfatul credinciosilorü mei. Episcopilorü și preoțilorü bisericeï lui Dumnezeu a dare cinstea ce se cuvine, și ce s'au äșeplatü de Chesärii și de Craiü creștinesci Bisericeï, întregü voiü pädi. Arhimandrițilorü, egumenilorü, tuturorü ostașilorü și șleahțicilorü cinstea ce se cuvine dupë sfatul a credinciosilorü mei, a arätare și a dare, voiü și mä făgäduescü.

Acumu'și pune amëdoe mänele pre Evangelie și dice :

Așa s'e mäi ajute Dumnezeu și acëstä Evangelie !

Apoi, Arhiepiscopul dice ruga acëstä :

Atöte puternice, Dumneđeule, tuturorü impëräțilorü Impërat, și Domnul Domnilorü, carele pre Avraam credinciosul robul tëü l'ai făcutü biruitorü asupra vräjmașilorü, lui Moisi și lui

Iisus a lui Navi, povățuitorii norodului tău, mare biruință le-ai dat, și pre smeritul David, coconul tău, l-ai înălțat la împărăție, și pre Solomon l-ai înșestrat cu nespuse daruri a prea înțelepciunii și păcei; privesce, rugămu-ne ție Dămine, la ruga smereniei noastre, și spre acestu șerb al tău (cutarele) ce pre insul cu smerita cinste amă cinstit și lă alegem Crai; imulșesei darurile blagosloveniei tale, și pre insul cu dreptatea puterii tale pururea acmu și fiesce când îl îndreptă; ca urmându credința lui Avram, blândeșele lui Moisi, țaria lui Iisus a lui Navi, agonisind smerenia lui David, fiind înălțat cu prea înțelepciunea lui Solomon împodobit, intru toate ție să ți placă și pre cărarea dreptății cu norocit pasu pururea să pășescă; și cu coiful acoperemintului tău să se imbrace, și cu pavăza nebiruirii să se acopere, învâscut cu armele bisericeii, să dobândescă cea poftită asupra vrăjmașilor sfintei cruci biruiță, și să ia isbândă norocită, și să le adaoge lor spaime puterilor, și pace celor ce voru oști împreună cu dănsul, cu bucurie și cu veselie să aibă pre Hristos Domnul nostru, carele cu puterea crucei au sdorbit Iadul, biruind împărăția diavolului, biritoru s'au suitu la ceruri, intru care toate puterile și biruința crailor stă, care este mărirea celor smeriți, și viața și mântuire norodelor, care petrece intru toți vecii, Dumneșeu. Amin!»

Și mai cetesce și alte molitve, ce nu le-amă mai scrisu, pentru lungimea vorovei. Era după ce cetesce molitfele, Arhiepiscopul ingenunchie, și Craiul pre cruce șede culcatu. Era pëveșii cântă nisce stihuri ce nu le-amă mai scrisu. Apoi toți Episcopii cu totă preușimea ingenunchind, facu litie asupra Craiului. După aceea Arhiepiscopul cetesce *Oceșă*, și alte molitve. Apoi mai cetescu întâiu molitve pentru Crai, și ședend Arhiepiscopul, era Craiul ingenunchind inaintea lui, se desbracă de hașnele preoșesci. Era Arhiepiscopul își intinge in miru și unge mâna sa dreptă de la palmă, deșitul cel micu, până la cotu, și intre spete, și in umărul cel dreptu, dăcend:

«Te ungă pre tine intru Crai. Decă, untul sfințeniei, in numele Tatălui, și a Fiului și a Sfântului Duh. Amin!»

Pace cu tine!

Și răspunde Craiul:

Și cu Duhul tău.

Apoi cetesce molitva, precum îl pomăzuesce Crai, iproci, și altele ce nu le-amă mai scrisu aice, pentru scurtarea vorovei. Era pe-urmă, după ce cetescu molitfele, toți Episcopii fiind preamână pomășuituri de bumbacu, ștergă umerile cele unse a Craiului, dăcend ruga acesta:

Dumneșeu! Impărate Impăraților, Domnul Domnilor, pre care Impărații împărășesc, și făcătorii legilor facu judecăți, să blagoslovesci acestu imbrăcămintu crăescu, și fă ca șerbul tău (cutarele) Craiul nostru, care este să o porțe, haină de bune șbiceuri și fapte șfute inaintea ta să lumineze, și după viața trecătoare mărire vecinică ce nu are șfășit să moștenescă prin alu nostru Dumneșeu Iisus Hristos.

Și imbracă pe Craiul in hașnă, dăcend:

«Ia ți haină făcută den patru începuturi, prin care se înșeleș patru părți a lumii a fire șpuse puterii Dumneșesci, că nime nu poțe cu norocă a ștăpănire pre pământu, de nu i se va da lui putere din ceru.

Aceste dăcend Arhiepiscopul, își spală mânele, și puinduși infula, hașna, cetesce: *Vearoio vă edinago boga, iproci*. Ducend pre Craiul la scaunul Crăescu, apoi la liturgie făcend toți Episcopii rugă pentru Craiul, și ingenunchind Craiul, Arhiepiscopul îi dă șabia, dăcend:

Primesce șabia de sus dată, de la oltaru, pre mânele noastre, de și nevrednice, iproci».

Și atunce, la liturgie, incingându'lă cu sabia, ȃice Arhiepiscopul:

Incinge'ți sabia ta peste miqilocol tēu, prea puternice, și ȃa aminte cā sfinȃii nu in sabie, ce prin credinȃă aū biruitū împērāȃii».

Apoi ȃi pune corona in capū, și ȃice:

Primesce corona crāiei, care macar cā de nevedicȃ, in sē de mānele Episcopilorū ȃi se pune in capū, in Numele Tatālū, a Fiiūlū și a Duhulū Sfāntū.

Mai pre-urmā mārul de aurū, rōtunȃirea lumēi in chipuindū, in stȃnga, și in drēpta schiptrul; toȃagū crāescū ȃi daū, ȃicēndū:

«Primesce toȃagul inȃelepȃimeȃi și adevērulū, iprocȃi.

Și cānd aduce de pune pe pistol pāne și vinū, și Craȃul sērutā sfinȃeniile (care se ȃice pace) se cuminecā atunce Craȃul. Apoi ilū descingū de sabie; și dupē liturgie, dupē ce ilū punū in scaunū, atunce Arhiepiscopul ilū inalȃă la crāie, și orōnduēla crāescā ȃi dā, ȃicēndū:

Șeȃi, și ține de acmu locul ție datū de Dumneȃeū, iprocȃi.

Apoi Arhiepiscopul incede:

Pre tine Dumneȃeule, te lāudāmū, iprocȃi.

Si sfērșindū, stā din drēpta, rēspunȃendū:

Direptatea și judecata puterea scaunulū tēu, iprocȃi.

Apoi citescū doē molitve, dupē care ohārșescū orānduelele și ohiceȃurile coronaȃiei. Atuncē cu toȃii, cum suntū strānși sfatul, cum celū bisericescū așā celū mirenescū, petrecū cu mare cinste, și cu multe șirēguri pre stēpānul noū a lorū, ducēndu'lū in curte cetātei, unde stū dvorelnici și altā adunare, orōnduitā pre ohiceȃul ce se face. Adoua-ȃi ȃi jurā Ispravnicū tērgulū, aducēndu'ȃi in tipsisie, acoperitā cu taftā roșie, cheile tērgulū făcute de aurū, și alte daruri. Apoi face Craȃul cavalerȃi, dāndu-le sābiȃi gōle, iprocȃi.

Și aceste pēntru mai deschise lucruri, și a Crailorū Leșescȃi, cu care se megieșezā țera nōstrā, macar pre-scurtū amū scrisū aice.

Neculaȃ Costin

APENDICS VII.

Povestea și tocmela altorū țeri ce suntu pe'mpregiurū, cum nu se cade să
nu pomenimū, fiindu-ne vecihē de-aprōpe.

A. Ântēiū cumū'ī țēra Leșescă.

Țēra Leșescă, sau cumū'ī dicū pre limba lorū, Polosca Zemlia, adecă țēra Cămpului îi dicū, pentru locū tinsū. 'I-ai pusū numē așa, nu pentru că dōr este cāmpie multă, că fōră de cāmpii Dașovului, cāmpū slobodū și pustiiū in țēra Leșescă nu se află, pentru mulțimea de ómenī, ce suntu sate prētutindirile și tērguri, ce numai pentru că'ī locū tinsū. Pentru aceea îi dicū țēra Leșescă, pentru-că mai de-demultū o ai fostū chēmāndū așa, duple numele lui Leh, ficiorul lui Elisei, nepotul lui Ivan, carele ântēiū ai locuitū pre acele locuri. Țēra Leșescă este țēra mare, avēndū despre mēdănópte țeri de se chēmă Borussia și Pomerania; éra despre rēsăritū, Litva și țēra Mazoviei; despre mēdă-di, Rusia, ce se hotăresce despre Unguri cu muniū Unguresci; éra despre apusū, Lusitania, Slezia și Moravia. Tōte aceste Cnezii dacā le-ai supusū Craiū Leșesci subt ascultōrea lorū, adecă Mazovia, Rusia, Prusia, Litva, ai făcutū unū trupū din mădulări multe; totū o țēra și o judecată ai. Și Nemeșii, cari le dicū *Slēhta*, nu așa de Craiū ascultă, cum de legi, cari le-ai făcutū ei; de se judecă la scionele cetățilorū, cine'și la ținutul seū. De acolo cine nu va sē'și ție de lege, volnicu'ī fieș-cine sē'și indelunge legea la altū scionū mai mare, alesū in doș locuri: la Lublin vira, și la Petricov érna, unde dicū acelorū legi **Tribunal**. Acolo de va aver și de Craiū ceva asuprēlă, fōră de nici-o frică are voie sē'lū tragă la judecată, unde procuratoriū vorū respunde pentru Craiū; și de va aver strāmbătate, afla-va județū și direptate. Nice pre unū Slēhticū nu va putea lega cineva, nice Craiū singurū, până nu 'lū va birui cu legea. Acestii nu dau birū nimēruī, nu ascultă de altul, nice in óste datorii îi sē mērgă, fōră numai de bună voie; numai când va incāleca Craiū, și cu voia tuturorū, și cu plată, și când le va veni nevoie de undeva. Aceea este datoria lui Craiū, ca sē dea scire la ținutri, sē se stringă la di ce le va arăta; și dacā se vorū stringe și vorū sfătui de lucrulū ce le va da scire, ei vorū alege soli și'ī vorū trimite la Seim, unde se vorū impreuna cu toți soliū

ținuturilor, de voru sfătui de tóte nevoile: ei de osébi, și Craiul cu sfatulú sêu deosébi. Ce voru isprăvi peste ȕi, séra se voru împreuna cu sfeticii, ce le ȕicú Senatori; și ce voru așéda până a se sévêrsire Seimul, că stă Seimul șese septemâni, de altă nu voru sfătui, numai de ce va fi pricea între dênșii până la sévêrsittú. Érá in ȕioa cea de apoi, de-multe-óri se têmplă, de nu voru putea lesne sé tocméscă ȕioa, tótă ȕioa, une-óri și nóptea; mai apoi, punú și alegú dintre dênșii carii vorú fi cu statú mai mare, și ce le va párea lorú, pre aceea stă.

La óste Șlehticii nu mergú ei singurii; ci când trebuesce óste, ei slobodú la Sêim birú, de i-aú dupré la vecinii lorú, cu câtú potú sé'și rádice tréba mare ca aceea. Numai atunce când vorú vedea că trebuesce și însuși Craiul, va merge; însé, numai până la margine, sé'și apere țera. Érá denafără nu'sú datorii.

Leșii suntú ómenii rêsboinicii, ómenii invêțați de carte; că pentru invêțătura și a cărței și a viteziei nu li'i pregetú nice de ostenelă, nice de chieltuélă, ce încungiură țerile de invată, ca sé deprindă tinerețele ostenelă, și bêtrânețele înțelepciunea, de carii aú nevoință mai mare.

Leșii n'aú nevoință sé stringă avuții; că avuția și strinsórea o daú și o rîsipescú. Lefecii multii ținú; după câtă'i puterea, și mai multii ținú. Nu este la dênșii rușine a fi datorú; că nice unul, nice den cei de frunte, nu este sé nu fie datorú; și la jidovii ocinile le zêlogescú și odórele lorú zâlogescú la neguțitorii, și le orânduiescú altora, și multii și de totú le perdú, hrânindú glótă după sine; că pre cela ce scie stringé, ei îi punú numele de jidovú. Stăpânii lorú, cui slujescú, suntú cu credință; și pentru numele lui și pentru cinstea, capul își punú; pentru rúda sa și pentru sêminția, câtú de de-părte, staú pentru dênșul până la mórte.

Aú obiceiú Leșii, nu ca Grecii, după sfadă și după price, décă îi vorú împăca nu va ținea pismă, ce la nevoia lui ca dreptú unú frate se pune.

Craii, nu cea ce suntú moșteni, ci pre carele ilú alegú ei; nice altă voie mai mare are, fórá numai ce'sú boteriile pe mâna lui; cui va vrea sé dea, le va da. Nice acele date nu póte sé le ia, fórá numai de viclenie spre țera, de'i va lua ántéiú capul cu județú, până nu va muri. Pentru aceea pogorindú puterea și luând'ó den mâna Crailorú n'aú voie sé facă cuiva înaltú-giosul, și sé póta așita după pofta sa réutăți țerei; ce pentru friú se ținú fâlcile lorú ce arú face multe réutăți. Și pentru aceea rádicândú ei între sine réutățile lorú, din puținú aú crescutú țera mare, și se potú apéra de toți vrâjmașii lorú. Și de la alții ce aú luatú, n'aú datú: de la Nemți, Prusia; de la Moskú, nu puțină țera aú dobânditú: Séviria și Cernihovul, și alte ținuturi ¹⁾.

Turcii, carii pre la alte țeri aú isbânditú și aú luatú cetăți, iar la Leși de câte óri s'aú ispititú, cu rușine s'aú intorsú; și la tóte lucrurile suntú gata; și cu puterea și cu gura gata suntú sé se apere. Și Dumneđeu îi apere până acum, de póte ȕice fie-cine că suntú ca o fecióra neatinsă și nesilită ²⁾. Numai

¹⁾. Aceste cum scrie, atunce așa aú fostú; érá acmu nu le stăpânescú Leșii, ci Moskalii.— Copistul din 1725.

²⁾. Acum aú agiunsú mai defăimată de câtú o femeie rea. — Copistul din 1725.

Tătarii îi cară în toate zilele de grumază, câtă împlă la densă ca la sită.

Au Leșii doi Arhiepiscopi și unsprezece Episcopi: trei Episcopi la Cnezia Litvei, patru la Livonia, fără Mitropolitul de Kiev, și alți Episcopi ce sunt spre Rusi, de legea Grecască; 17 Voevođi de scaon în țera Leșască: 5 la Litva, 3 la Prusi, și alții cineși pre la scaonele sële; și 61 de Castelani, iarăși boieri de scaon. Țăra Stărostii sunt mai multe.

Țera Leșască are ape mari: Visla, care trece pe la Cracău și se pogoră pre la Varșau și la Torun, și la Danska dă în marea Albă; și șeici împlă multe pe densa. Este și San apă mare, care dă în Visla. Țăra despre Moskü, Nipurul, iar apă mare.

B. De împărăția Tătărăscă, și de obiceiul lor, și câtă loc cuprinde țera Tătărăscă.

Aice nu multă vomă pomeni de Tătarii cari se află, că sunt limbă bătrână, și de'ncepută vetezi, și până astăzi vedem că s'au ținut totu în ce au apucat. *Tataria*, sau, cum îi dicu unii, țera Tătărăscă, este Impărăție mare: că nu numai ceta ce'î la Crim, ce în toate părțile se lătesce, și cu putere mare, de cuprinde locumultu, o parte mare den Evropa, și Sarmația totă, de la Asia cu Skitia sau Sirika, ce'î dicu acmu Kataio. Numele și-au luat țera de la apa ce'î dicu Tartar, care cură într'acele părți ce'î dicem Magopi; iar locuitorii își dicu Mongol. Stă această țera spre mēdănopte; despre răsăritu cu Impărăția cea puternică a Hinei; despre mēdă-și India cu apa Ganges, ce'î dice cartea noastră Fison, și apa Osna; iar despre apusă marea Caspium și țera Leșască (?), de acolo se apropie de Moskü; și despre mēdiă-nopte cu marea de ghiță. Vōsduhul acestei țeri este nestempērat: că vara, acele tunete atât de grōsnice sunt, câtă de frică mulți omeni mor; și sunt călduri mari, și acelașu frig și omeșu mari. Și acele vânturi sunt așa de mari, câtă de multe-ori se tēplă de opresc pe omul călătoru cu calul, și'lu surpă gōs; copacii din rēdăcină oboră, și multe pagube fac. Țăra nice-odată nu plōă; dăbia jālovesce pământul. Rodesce cea țera grău, orz și de altă pâne; mătasă se face, imbir, scōrță dulce, piperu, reventu, zaharu, mușcatinu, smōlă; pre-alocurea și aur și argintu scot. Țăra vinu pre puține locuri se face, că la țera Cataio nu se face. Aflăse și stânce negre de pētră, de facu focu cu densa dacă o sapă, și arde în locu de lemn, pentru lipsa lemnelor. De toate dobitocele se află multe. Aflăse scrisu în cărțile Tătarilor că Impēratul lor hrănesce 10,000 de epe albe numai de mulge lapte; și ține 20,000 de vânători, că fără-de-sēmă se află paseri multe. Impēratu au pusă întēiu de felul lor, pre unul ce 'l-au chīemată *Han*, ca să fie judecata pre densu; și acestu nume, Han, s'au chīemată la toți Hani, dupre numele acestuia, căți au urmată mai pre urma lui. Cum și la Egiptu întēu Faraon, apoi Ptolomeu; la Rōm Kesar. Și din sēmīnța lui Hun toți Sultani s'au tras. Și au lățit împărăția acesta de la țera Sănarilor pēnă la Ochēn, până la marea ce 'î dicu Caspium.

Pre urma lui au stătuțu Iok-Han, carele au născut pre Zain Han.

Alu-treile Impăratu, ce'lu porelescă unil Bati. Acesta a'î prădatu Rusia, țera Leșescă, Slezia, Moravia, țera Ungurască.

Alu-patrul Han, ficiorul lui Bati, Temircutul, carele îi dăcă Tamėrlan, și se află acesta la istorie scrisu pentru vrăjmășia care totă Asia au prădatu; de au arsū până la Egiptu.

Acesta au biruitu pre Balazet, Impăratul Turcescū, și 'l-au prinsū viu, și in cătușe de aurū 'l-au băgatū in cușcă de 'l-au purtatū prin totă Asia.

Alu-cincile după Temircutul, fiul seū celū mai mare, Temirhan, au stătu Impăratu, carele dăcū că au peritū la Prusi in răsboiū, bătându-se cu Crijacii. Alu-șesele, fiul seū Mahmet-Han.

Alu-șeptele, fiul seū Ahmet-Han. Acesta au născutū pre Șahmet.

Ėră la țera Cataiului, antėiū au impărătitū Ţinghis, alu-doile Cuil, alu-treile Barhsin, alu-patrul Arlan, alu-cincile Mungu, alu-șesele Cublai.

Tătarii suntū omeni răsboinici, suferitori la tôte nevoile, nu grijescū de avuție, ci de isbândă; și de fόμε rabdă cu sėptēmăna; și unde va sė facă ôste, degrabū; și nu este locū direptū hrana sė se zăbovescă, și de o sėptēmăna mănăncă ca sė fie sătul, sė nu flămîndescă. Răsboiul nu ęste așa de tare, cătu este de grabnicū, pentru năvala și gălcėva; și de arū răbda multū, cum le este năvala, nimene nu le-arū sta împrotivă. Ce din năvala mare prea lesne dău dosul, și din fugă reșchirindu-se de-multe-orī poftorescū răsboiul; și cumu'ī năvala cu gróză a o sprijinire, așa și góna cu primejdie a o gonire: că din fugă se întorcū, și isbândescū. Și așa, lucrul ce vorū sė facă, degrabă se apucă; că unde'ī auđi numele, acolo ilū și vedī. Aceștii nu locuescū in case, fôră numai in orașe mari, in carele de multē felurī de omeni locuescū, negostorescū agonisescū; și in câmpū, după pășune cu dobitocele umblă. In locū de case, cotigī pörtă, ales la țera Tătărăscă cea pustie. Că Tartaria in multe se imparte: că țera cea mică care stă către Evropa, între Nipru și între Don se închide, și într'ęnsa Crimul este, unde le dăcemū la Pericop. Ėră Tartaria cea pustie, in care multe orde suntū: antėiū Zagaarci este; Șitia, între Emmaum și Catao, cu crăiea Tangum; și alte multe orde de cuprindū, cumu'ī Zavalha, Kazanul, Nohaii, Tumenii, Shibeni, Hini, Coahiani, Astimhavenii, Chirhesarii, Barhidurii, Mongomozorii; și altele multe suntū, care n'amū vroitū sė le mai scrimū. Ce Zavalha și Cazanul, Vasilie, Cnezul Moscului, le-au lipitū de impărăția lui. Ėră Nohaii suntū dencolo de Volga, impregiurul mării ce'ī dăcū Caspium, și apa Iaii, și alte locuri ce'sū locuitori mulți. Și pre multe locuri suntū și bogăți, de nu se ținī cu pradă ca aceștii ce'ī vedemū noi, ci cu agonisită. Și ape multe se află, bălți nu numai pėscoșe și cu agonisită, ce intru unele se află atăta mărăgăritarū de multū, de nu'ī nice de unū prețū. — Ce, de aceste a Tătariilor destul amū pomenitū. Ce iarăși de altele sė arătămū, că multe amū avea a scriere de dēnșii, că de-multe-orī amū pătitū nevoie de către dēnșii; și nu numai noi, ci tôte țerile căte'sū pe'impregiurul lorū. Ce mai apoi, sė nu ne arătămū istoricī de lucrurile altorū țeri.

C. De Impărăția Turcilor și de începutul lor, și de adaosul lor, în ce chip s'au început, și s'au înmulțit, și s'au lățit la atâta mărime, și cinste, și tărie.

Aice, de vom scrie, și vom pomeni de începătura și adaosul Turcilor, și de Impărăția lor, nu vom greși; că se vede că'i fără cale ca să nu pomenim și să nu scriem de densii, că subț mână lor și subț jugul lor suntem robi.

Acest felu de oameni, ce le dăcem noi *Turci*, cariî întâiu den oameni puțini atâta s'au lățit și s'au înmulțit, că doă părți de pământu cuprindū, adecă Asia și Africa, s'au întinsū de aū apucatū o parte mare și din a trîea din Evropa, de suntū de Dumneđeu lăsați certare creștinilor și gróză tuturilorū vecinilorū de pen pregiurū.

Numele acesta, ce'l dăcem noi *Turci*, se înțelege omū ce'i cu viață sēlbatică; eră jidovii îi chiamă Togorina; eră ei își dăcū Busurmanī, adecă tăiați împregiurū, sau credincioși; că Turci s'ei chiamē, nu suferă, că'i de ocară la densii acestū nume; că pre limba jidovescă se înțelege nemernicū sau prădătorū. Alții își dăcū Otoman sau Osman, duple numele Impăratului lor celū de'ntăiu, ce l-au chiamatū Osman.

Eră începătura împărăției lorū într'acesta chipū se află să fie fostū:

Otoman, Impăratul lorū celū de'ntăiu, aū fostū Tătarū, slujitorū a Hanului celū mare, omū îndrăsnețū și mai mare de cătū alții de trupū. Acesta, de nevoie aū eșitū den țera Tătărăscă, și aū începutū întâiu la Capadocia a ținere drumul, avēndū cu sine numai 50 de oameni, și s'au adaosū dupē aceia unul câte unul, până s'au înglotitū: unū den oameni rēi adunați, alții și de nevoia lorū, pentru ca să scape de mōrte, alții in nădejde de dobândă. Și așa, dupē adaosū ce făceaū, întâiu pre-ascuns, eră dacā s'au înmulțit in vedere se apucaū de prădaū și jăcuirū; și de acia cu toții s'au pornitū de aū luatū Capadocia, Pontul, Bitinia, Pamfilia Tiliția, țeri mari. Și aceste s'au lucrat in anul de la zidirea lumii 6808.

Pre urma acestuļa aū luatū împărăția fiul seū Orhan; și iarăși acesta, cu același meștersugū s'au apucatū ca și tatē-seū; numai tărie și avere mai multă aū avutū, den și in și adăogāndu-se și lățindū împărăția. Că, crescēndū vrajba între creștinī, aū luatū Misia, Liconia, Frigia, Caria și Niția. Bătutu-s-aū și aū dobânditū, și aū lățitū împărăția până la Helespontū; că pre aceea vreme intrasē vrajbă între Paleologu și între Cantacuzino, cari eraū capetele Țarigradului; și socoti neprietenul crucei ca să se arāte unei părți cu prietenie, și s'elū chiamē într'agutorū; care s'au și întemplați: că aū trecutū cu oștea in Evropa să facă multă nevoia, și aū deschisū calea și altora pre-urmă la Evropa. Acesta, aprōpe de sēvērșitul seū, aū făcutū rēșboiū cu Tătariī, și aū cădutū in rēșboiul acela fără norocū, și aū împărățitū 31 de ani.

Pre urma lui aū stătutū împăratū fiu-seū Amurat, omū meșterū și ascunsū la inimă, carele n'au fostū mai jos de cătū alții de vitezie, de a răbdare nevoile pentru învțătura viteziei. Acesta, acoperindū gândul seū ce vra să facă, vedēndū, cum s'au pomenitū mai sus, vrajba între Greci, și slăbiți de rēșboie ce făceau între sine, năimāndū cu lēfă vase de la Genua; și dupē ce aū dobânditū Helespontul, aū trecutū la Trația, in aniī 6871, și de la Galipoli la Crīm aū apucatū. Ci apoi și o

parte mai mare de a Trației au luat; după aceea au supus Misia, Bosnia, Rumeli. Mai apoi, dacă au dobândit scionul Udriului de la Bulgari, de Sârbi s'au apucată. Mai apoi au perit de o slugă a lui, anume Lazar Despot, ce au fost mai înainte de la inimă iubit lui, și l-au fost prins în război. Și i-au rămas pe urma lui doi ficiori, Suleiman și Balazet. Ci Balazet, omorîndu pre frate-său, au apucată împărăția. Era om bărbat, de minte ascuțit, și poftitor de lucru mare, și îndrăzneț; fie la ce se apuca, la trudă răbdător, vremea cunoscea, și lucrul cum îl va purta, și silitor ca să împlinescă de ce se apuca. De acia, dacă au dobândit Tracia totă, și-au întors inima spre Țarigrad.

Și întâi au socotit să se apuce de Tesalia, Machedonia, Fotida și de A-tica, și Misia, ce le dăcem acum Sârbi, și Ilirii ce-i chemăm Bosnia, și Tribalii ce-i poreclim Bulgari. O parte din silă au luat, și au ucis și Domnul Bulgariei. Mai apoi au încungurată în opt ani Țarigradul; și au auzit că vine oște Ungurească și Franțuzescă, pre cari Impăratul creștinesc i-au adus, și i-au chemat în ajutor, temându-se de atâta oște au părăsit Țarigradul de a-lu batere, și au sircuit de au eșit nainte acei oști, la Nicopoli; și dându război, au biruit Balazet, și mulți Domni și Hatmani ai Franțozilor au perit. De care lucru cu noroc, semițindu-se Balazet, iar s'au învârtejit la Țarigrad; și doi ani stându-i asupra de i-au flămândit, și cei închiși mai erau periți de n'are hi venit Tamerlan, Hanul Tătăresc, cu mulțime de oște de au stropșit totă Asia, și cu foc o au pârjolit, și orașele le-au prădat. Deacia, de frica lui, de sîrgu s'au învârtejit, și la Galația și Bitinia de război s'au gătit; și bătându-se până au înnoptat, birui Tamerlan, Hanul Tătăresc, și Balazet fu biruit, pentru mulțimea Tătarilor ce nu era de o potrivă; și l-au prins viu; și, ferecat în cătuși de aur, și în cușcă băgându-l, l-au trecut la Asia; ce la Asia l-au slobozit; era el, de rușine, în-curând muri, după ce au împărățit 13 ani și 6 luni.

Remas-au ficiorii den trînsul Kalepin, Moisi, Mehmet și Mustafa. Ce Kalepin curîndu au murit; era fiul seü Arxan de unchiu-seü Moisi fu omorît, și Moisi de frate-seü Mehmet. Acesta Mehmet țera Muntenescă și Machedonia au supus, și țenkul saü hotarul Turcesc până la Madenici (?) l-au mutat, și scaunul și-au pus la Odrii; și după ce au ținut împărăția 17 ani, au murit.

Dece, alu-dolle Amurat cădu la Impărăție; acesta, cu agiutorul ce avea de la Genova, trecîndu la Tracia, au bătut pre unchiu-seü Mustafa, și Tesaloniceul au sferimat, carele era oraș bătrân, tare și plin de avuție, și pre acea vreme Veneția îl ținea. Deacia au supus Chiprul, Epirul, Etolia. Cunoscîndu deacea că de va putea să lege prieteșug cu George Despot, Domnul Sârbilor, lucrurile lui se voru întări, și a creștinilor se voru slăbi, cu totă nevoie au silit și au luat fata lui să fie Impărătesă. Deacia, și cu puterea socru-seü și cu a sa, s'au apucată de Belgrad, și bătîndu cetatea au perit 7000 de Turci.

După mórtea acestuia, stătu Impăratu alu-dolle Mehmet, carele au încungurată Țarigradul cu multă mulțime de oște și l-au luat, în anul 6961, în 31 de zile a le lui Mu, (era la letopiseșul Grecesc serie în 29 ale lui Mai). În alu-dolle an după aceea, s'au dus la Belgrad, și mulți de a lor acolo perind, și el încă rănit l-au părăsit deacia Bulgari. Au luat și Dalmația, și Ras-

cia aŭ dobânditŭ. Deacia Trapezuntul 'l-aŭ dobânditŭ, și Mitilinul cu alte ostróve aŭ luatŭ. Apucat-aŭ și Eubea, și Cafa, ce o țineaŭ Genovenii. Și aŭ împărățitŭ 32 de anł.

Deacia Bałazet alŭ-doile, luândŭ Impărăția, răsboiŭ cu Venețianii făcu; le-aŭ luatŭ Lepantul, Modonul, Diharia, și tótă Dalmiația aŭ prădatŭ. Și aŭ muritŭ otrăvitŭ. Acesta Bałazet aŭ luatŭ Chilia și Cetatea-Albă de la Stefan Vodă celŭ bunŭ.

Deacia, Selim, fiu-seŭ, cădu la împărăție; acesta aŭ luatŭ Alcarul (Cairo), orașŭ mare la Egipt, și după ce aŭ omoritŭ pre Sultanul, Alecsandria tótă cu Egiptul le-aŭ dobânditŭ și le-aŭ lipitŭ de împărăția luı. Damascul încă 'l-aŭ luatŭ.

Pre urma luı, fiu-seŭ Suleiman țiindŭ împărăția, luat-aŭ Beligradul, apărătura nu numai a țerei Ungurescł, ci a tótă creștinătatea. Deacia Rodosul aŭ biruitŭ, și Strigonia, și Buda, și alte orașe a le țerei Ungurescł. Incunguratur-aŭ și Becŭl. Mai apoi aŭ peritŭ la Gezet, împărățindŭ 47 de anł.

Urmatur-aŭ alŭ-doile Selim, carele aŭ legatur pace cu Nemții, și aŭ luatŭ Venețianilorŭ Chiprul, și deacia Tunisul și Gouleta aŭ apucatur.

Pre urma luı, Amuratŭ aŭ împărățitŭ, și după dēnsul Mehmet alŭ-triile, carele aŭ omoritŭ 18 frați și aŭ luatŭ împărăția.

De aice înainte lāsămŭ de a mai scriere, ca sē nu ne arătămŭ istorici de lucruri Turcescł mai multŭ de câtŭ de ale nóstre; ce puțin încă de puterea și de obiceiul lorŭ in ce chipŭ ținŭ împărăția, avemŭ a scriere.

Obiceiŭ aŭ Turcił, in alŭ-patrule anŭ, sē ia a dece den copii, parte bărbătescă, ca sē adaoage pururea slujba împărăției. Și la vremea aceea trimitŭ ómeni împărătescł la Greci și la Sērbı, carii suntŭ pre hotarul împărătescŭ creștinŭ; alegēndŭ țera Moldovei și țera Muntenescă; că, in locul acela ce dau ei copii, noi suntemŭ datorŭ sē fimŭ gata de óste in tótă vremea, când va veni cuvēntul împărătescŭ, și de bani de a le dare pururea. Érá ómenii cei împărătescł ămblandŭ den satŭ in satŭ, dece cumuı satul așa aruncă și copii sē dea, după putere; și cum se potŭ tocni cu dānșii, și cu bani încă se impacă. Mulți se află și de bună voie de mergŭ, ca sē ésa din robie, și mulți den Turcił carii suntŭ netăiați (și nu spunŭ că suntŭ Turci, că nu i-arŭ primi), ce se dau in locul creștinilorŭ, că tragŭ nădejde că dintru unii ca aceia esŭ la cinste mare, ca sē dobândescă boierie. Pre carii apoi, pre unii îi ducŭ la Țarigrad, pre alții la Odrıŭ, și pre la alte schele, deı dau deı hrănescŭ, pre unii la Brusa, pre alții la Koraımanı, de se învăță la țérine. Acestora le dicŭ *Agemoglanı* sau *Iamoglanı*, adecă nevinovați coconı. Érá dacă crescŭ de șapte anł, adecă cei mai iscusii, îi bagă in Saraful împărătescŭ, până la 500; acolo ședŭ până ajungŭ la 20 de anł. Unii învață carte, alții la lucruri vitezescł. Dentr'acestia copii strinși alegŭ (afară den căți suntŭ de trēba Sarafului) deı punŭ Enicerı, carii se află pururea pe-lungă curtea împărătescă, până la 12.000. Den Enicerı se alegŭ mai de frunte Spaxii-oglanı, până la 3000, carii mergŭ denadirēpta Impēratului, și fie-carele din dēnșii câte cu patru sau cinci slugi slujescŭ. Deacia denastinga 3000 de Silihtarı, de iarŭ slujescŭ in patru sau in cinci cał; după acestia 5000 de Olafanı, așjiderea dinadirēpta Impēratului, și alte 5000 denastinga,

carii suntă aleși den Eniceri, saū den creștini jurați, carii cu credință slujbă aū arătatū Beglerbeului saū Pașei. După acestia, cei de apoi mergū, carii se chiamă Carăpiți, ce se chiamă mai sōraci, carii den tōtă țera Turcescă, nu numai Turci, ce și creștini strinși, de aū venitū de bună voie sē slujescă Impēratului. 200 saū mai mulți mergū, ce se chiamă Mustafaraçale, carii pentru slujba lorū cea alēsă i-aū scosū la cinste; și i-aū lēfă mare, unii câte unū leū de ȓi, alții și mai puținū, cumu'i omulū și cumu'i slujba. După acestia mergū 30 de Cauzilarī, carii, deschidēndū calea Impēratului, și oprescū nāvala de la Impēratul și iaū articelē cele ce suntū de jalobă la impērație. După acestia mai aprōpe mergū Selații carii pōrtă arcele pre umērū, cu cămeși albe până jos, de se vedū de subt haīne, și in scufi, până câte 200 de ōste. Și denainte și denapoi suntū și Paicī, până la 100. Aceștii toți nu lipsescū de lūngă curtea Impēratului. Ēră fōră acestia suntū alții mulți de ōste, carii mergū fōră lēfă, cercāndū sē pōtă arāta slujbă, ca sē pōtă dobāndi pāne.

Ēră la țerile impērației, și la margine, unde se hotārescū cu creștinii, aū până la 10,000 de Eniceri, rēsipiți pre la sate, de se hrānescū cu plugul și cu negustorii, carii nice de unū Pașă nu ascultă, fōră numai de cuvēntul Impēratului, cānd vorū eși la ōste. Suntū den copii de a-decea, până la 10,000, impărăștiați pre la tērguri, de suntū de plinirea locurilor, de vorū peri dentr'acestia la rēsboii.

Este și altă curte ce se chiamă Spahi, carii suntū Beglerbei. Aceștii aū cinste mare: aū sate de la impērație in locū de lēfă; și de aceștii nu suntū puținī, cā totū locul cātū ține impērația este plinā de dēnșii.

Are Impēratul între alți sfetnici, mai ales, trii saū patru ce le ȓicū Vizir-Azem, carii tōte trebile impērației pōrtă, și de pace și de ōste; și de Pășii și de Domniī a le schimbare și a le dare, la māna lorū. Unul dentru dānșii este mai mare, pre carele este tōtă credința Impēratului, adecă Vezirul. Ēră lui de i se va tēmpla a mergere la ōste, cā mai multă grijē este Vezirului de ōste de cātū de alte trebī, elū pune in locul seū Neamestnicū, carele acea putere ține ce aū ȓinutū și elū. — Ci de impērația Turcescă destul amū scrisū, și amū povestitū, ce și de altele sē povestimū.

D. Pentru țera Ungurescă de jos și Ardēlul de sus.

Aice nu vomū lāsa și de Ardēlū, seū țera Ungurescă, cum îi ȓicū unii, ca se nu atingemū, și se nu pomenimū de începutul lorū și de obiceiul lorū, fiindu-ne vecini de aprōpe, și de multe-orī nāzuiaū Domniī țerei Moldovei de se ajutoraū de la dēnșii.

Ardēlul, și țera de jos Ungurescă, se chiamă țera preste munte, care cuprinde o parte de Dacia. Direptū aceea îi ȓicū țera preste munte, cāci este incungiu-ratā de tōte părțile cu munți și cu păduri, cum ar fi ingrādītă. Zicu'i și țera de șapte orașe, den limba nemțescă; ēră locuitorii țerei se ȓicū Ardeleni, carii se hotārescū despre apusū cu Ungurimea, saū, cumu'i ȓicū unii, Panonia; ēră despre mēzā-nōpte se hotārescū cu țera Leșescă, despre amēdā-ȓi cu țera

Muntenescă, despre răsăritu cu Moldova. Țera Ardélului nu este o țera însăși; ci Ardélul este și se chiamă miđilocol țerei, care multe cuprinde in tóte părțile, in care stă și scaunul crăiei; érá pre la marginile ei suntú alte țeri mai mici, carele tóte se ținú de dênsa, și subt ascultarea ei suntú: ántéiú, cumu'í Maramurêșul despre țera Leșescă, și țera Secuescă despre Moldova, și țera Oltuzului despre țera Muntenescă, și țera Bârsei, și țera Hațegului, țera Oașului, și suntú și alte hotare multe carile tóte ascultă de crăiea Ungurêscă, și se ținú de Ardélú.

In țera Ardélului nu lócuescú numai Ungurí, ce și Sași, peste sémă de mulți, și Români peste totú locul, de, mai multú este lătită țera de Români, de câtú de Ungurí.

Érá țera Ungurêscă de sus, unde se chiamă Ungaria cea mare (sau cum îi dicú unii pre limba neițescă, Panonia), acolo numai Ungurí trăescú; érá de se află și Români pre alocurea, încă legea Ungurêscă ținú. Ungurii nu ținú totú o lege, ce iu patru sau in cinci legi suntú împerechiați; cá unora le dicú Calviní, altora Luterí, altora Calangio, ce se chiamă pre limba lorú lege diréptă; alții se chiamă Vereș-Ianoși, carii credú in Ión Botezătorul, érá de Hristosú nimica nu se atingú; alții se chiamă Sâmbătași, carii credú legea jidovêscă; alții se chiamă Papistași, carii credú până in giunétate de legea Grecêscă; de acestii se află la Ardél, érá lá Ungaria cea mare fórte puținí. Acestii au și icóne in biserică, încă și cruci pe biserică; încă și pe casele lorú se află cruci. Acestii nice la o trebă de a le bisericeí nu poftescú pre cei-alți Ungurí, nici îi iubescú; și mai bucuroși suntú șe mérgă la biserica Românescă de câtú la capiștea celor-alți Ungurí.

Români, câtii se află locuitorí la țera Ungurêscă, și la Ardél, și la Maramurêșú, de la unú locú suntú cu Moldovenii, și toți de la Rómú se tragú. Este țera Ardélului plină de tótă hrana, câtă trebuie vieței omenesci; cá pâne peste sémă rodesce multă, de nimene nu o cumpără, ci tuturorú prisosesc. Vin pretutinderea nimêrui nu lipsesc. Miere multă și bună, de care facú miedú așa de bunú, câtú se potrivește marmaziului.

Țera Ungurêscă mai denainte era o țera fórte mare, de cuprindea o parte mare și den țera Turcêscă; cá scaonul crăiei nu era la Belgradul cestú noú, unde este acmu, ce era la Buda, care o ținú acmu Turcii; cá dacá au luatú Turcii Belgradul celú mare, care era apêrătura nu numai a țerei Unguresci, ci a tótă creștinătatea despre apusú, au dobânditú deacia și Buda, care era scaonul crăiei Unguresci. Deacia și-au mutatú scaonul la Belgradul celú noú, despre Ardélú. Ce deapururea, fôrá odihnă, avêndú rêsboiú Nemții cu Turcii, și fiindú și Ungurii intr'agiutorú asupra Turcilorú, și avêndú Nemții prieteșugú cu Ungurii, și mergêndú asupra Turcilorú peste dênșii treceaú; Turcii, suindu-se la Nemții pren țera lorú făceaú cale. Ce Ungurii, vêdêndú atâta stropsătură și nevoie a țerei, una despre Turci alta despre Nemți, neavêndú odihnă de oști grele, li s'au supêratú, și s'au sfátuitú cu toții de s'au inchinatú Turcilorú, și au luatú de la dênșii Domnú, ca și in țerile nóstre. Érá Nemții, dacá au vêdútu cá soșile i-au viclenitú și s'au inchinatú la vrăjmași lorú, au luatú de la Ungurii giunétate de țera Ungurêscă de sus, și o ținú până astăzi. Așa,

țera Ungurască, crăie mare ce era, dintr'ună trupă in multe mădulări s'au întorsu: o parte Turcii țină, cu șaonul crăiei cu Buda; Nemții altă parte; Ardélul de este cu stăpân, érá este subt robia Turcască¹⁾.

Ungurii suntú ómení iscoditori, și necredincioși, vicleni; prieteșugul nu'lú ținú la locú de nevoie. Pren țera Ardélului nu póte omul prea lesne sé trecá fórá cărți crăesci; și taína așa de bine o ținú, că nice de la țéraní cuvéntú dreptú nu vei afla. Gíudecata lorú fórté pe dreptate o gíudecă; și de nu íubescí legea intr'unú locú, volnicú estí sé'ți tragi legea la altú scaunú, unde vei pófti; încă și despre Craiú de vei fi avéndú ceva asuprelá și nedireptate, ai voie sé te întrebi și cu Craiul lá scaónul țerei, unde se aduná toți Domnii de se sfátuescú pentru trebile țerei, și de vei avea strimbátate, afla-véi dreptate. Nice Craiul n'are voie sé pérđá pre vre-unú némeșú, fórá numai de'lú va ~~avéti de viclenie~~.

Simeon Dascaul

1). Când s'au ísvoditú Letopiseșul, așa au fóstú; érá acúm Nemții stăpánescú totá țera Ungurască. — Copistul din 1725.

APENDICS VIII.

De lucrurile țerei Unguresci, și cum au cuprinsu Turcii țera Unguréscă.

Dupé ce au muritú Ión Banfi, ce era Voevodú Ardélului, in ȕilele lui Ión Zapolie, Craul Ungurescú, au státutú Grit ocármuitorú și namésnicú cráiei Unguresci; insé, la acéstá dregátorie a lui Grit, cáțiva boierii Unguresci n'au vrutú sê se priméscă. Ce stándú și Laski Lévil, care pe atunce era in mare cinste la Craul Ión Zapolie, și cu bărbáție in partea lui Grit, i-au isprávitú dregátoria acéstá de la Craul; și i-au făcutú și ispisocú Craul, poroncindú Craul sê iscáléscă și boierii țerei Unguresci. Ce n'au vrutú, boierii, nici au primitú sê iscáléscă și boierii țerei Unguresci, pentru mare urá ce aveau pe acestú Grit. Acestú omú era și trufașú, și pentru limba'si turcéscă era cunoscutú la împărâția Turculú, pe carele ilú trimisése Ión Zapolie Craul la Pórtá, dupé ce'lú făcuse ocármuitorú țerei Unguresci, pentru sê așede lucrurile țerei Unguresci, ce se ațitase iar netocmélá intre Domnií Unguresci. Dicu unii cá acestú Grit sê fie vorbitú impreună cu Vezirul, trágéndú la sine cráiea Unguréscă; și aședase une lucruri spre peirea lui Ión Zapolie, Craul Unguresci. Ce bine dice scriptura: cá cine sapá grópa altuia, elú cade intrénsa. Așa și Gritú, dupé ce au purcesú din Țarigrad, trecéndú Dunărea la Dristor, au venitú in țera Muntenéscă, avéndú cu sine 3000 de pedestrime Eniceri, și cálári 1000 și mai bine de Turci, fórá Unguri ce erau ai lui; avea și Fermanú la Petru Vodá și la Radul Vodá, Domnul Muntenescú, sê asculte ce le-arú poronci Grit.

Scrie Istvanfie, sê fie spánđuratú la Dunăre pre unú boierú Mutenescú, a-nume Iie, arátándú tuturorú locuitorilorú țerei Muntenesci sê se témá de densusl.

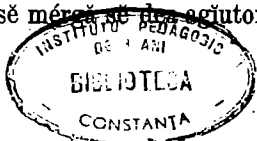
Trecéndú preste munți la țera Unguréscă, s'au aședatú cu tabéra la Brașovú, și îndatá au trimisú Grit cárți la unú Domnú Ungurescú, anume Emerit Țibah, ce era Ispravnicú Ardélului, făcéndu'i scire sê vie la densusl, pentru sfatul a mari lucruri. Érá Țibah, nepurtándú grijé de viclesugú despre Grit, indatá cu doé sute de ómeni au venitú la Grit, și s'au aședatú ca de doé mile de Brașov; și acolo, nóptea, fiind Țibah subt cortú, au trimisú Grit nisce Eniceri de 'l-au ucisú. Așijdere și pre ómenií lui, pre cáți au pututú prinde, i-au omoritú. Dacă au adusú capul lui Țibah la Grit, vedéndú cei-alți boierii fapta tiránéscă a lui Grit, s'au apucatú

de arme; și stringându-se cu toții la Sibii, s'au sfătuit să răscumpere nevinovata mörte a lui Țibah despre Grit, alergându cu sebiile crunte prin sate și prin orașe, strigându și arătându mörtea lui Țibah făcută de Grit.

Nezăbovită vreme, se alegü trei bărbați, anume Götard, și Stefan Mailat, și Francișc Kvendie, către cari s'au adunatu mulți Domni, pe cari îi trecü cu scrisórea, pentru înmulțirea voróvei; lăsându, cine va vrea să scie mai multü, să citescă la Istvanfie, istoricul țerei Unguresci.

Trimis'au îndată soli la Petru Vodă aice în țeră, și la Radul Vodă în țera Muntenescă, arătându tirania lui Grit ce au omoritu pre Țibah și pre alții, cerëndü agiutorü împrotiva lui Grit. Amëndoi Domniü nu s'au apărätü a le dare agiutorü, ce îndată le-au trimisü oști. Și așa, cu totă óstea făcendu-se ca la 40000; aceste dacă oblici Grit, cum nu numai Unguriü ce și amëndoi Domniü din ceste țeri îi are neprietenü, fiindü in mare grijë, s'au mutatü la cetatea Megisia, care dobândind'o au sfătuitü cu ai sei de s'au închisü acolo, până i-ar veni agiutorü de la Craiul Ión Zapolie și de la Mehmet Pașa, Saraschierul de Beligrad, și Bali-bei căpitanul Samandriei. Ce, nemerindü mai curënd Unguriü cu agiutorul de la Domniü cestorü țeri, n'au lăsatü pre Grit să se grijescă de altă cu zăhăralele, și alte ce gătise să aducă de-pre-alure in cetatea Megisia; ce au și purcesü să dobândescă cetatea unde era Grit. Apăratus'au de-o-dată Grit, avëndü cu sine Enicerü, și altă óste Turcescă, împingëndü pre Unguriü de-o-dată. Érä sfātuindu-se acei ce erau jurați asupra lui Grit, socotindü că nici hrană îndelungă nu va avea Grit in cetate, au încungüratü cetatea, țind'o închisă de tóte părțile, și au pusü de au strigatü că cine nu va fugi de la Grit până in patru zile, să vie la dênșil, îi vorü ave de vrăjmași. Deci, întâiu Urban Batiani și Părusăi, lăsându pe Grit, au fugitü in tabëra acelorü trii bărbați ce încungürasë pe Grit cu oști. Așijderea și tãrgoveții, au abätutü in Turci, de i-au tălatü și i-au omoritü; pre cățiși n'au pututü scăpa din tãrgü, au începutü a'i batere din tunuri de se sfărîma cetatea. Așa, vedëndu-se Grit de neprietenü încungüratü, și impuținându-se hrana, s'au agiunsü cu o semă de óste; dându-le daruri, să'i lase cu ficiorii lui să iasă din cetate. Ce nimic n'au isprăvitü la nisce ómeni ce erau aprinși cu rescumpărarea asupra lui. Și intru acéstă strinsóre fiindü Grit, iată cădu zidul cetăței de către răsăritü, bätutü de pusce; care spärtură vedëndü oștenii, îndată năvăliră in cetate, cu multă vërsare de sânge, că Turcii din cetate se apărau bărbătesce. Ce biruiră Unguriü pe Turci și dobândiră cetatea, nelăsându pre nime viu. Érä Grit cu ficiorii sei au fostü scăpatü din-afară de cetate, lăsându totă averea sa in jacü biruitorilorü. Ce, nemerindü in tabëra Muntenilorü și a Moldovenilorü, l-au prinsü și l-au datü Ungurilorü, și au pusü pe calău de i-au tălatü mânil, apoi i-au tălatü capul. Perit-au și Doție. Érä pre doi ficiori ai lui, anume Anton și Andrei, aducëndu'i aici la Petru Vodă, i-au și omoritü pre amëndoi.

Veți, cum plătesce Dumneđeu tiranilorü, vërsătorilorü de sânge! Érä de este așa de Petru Vodă, cum scrie Istvamfie, că au omoritü pre ficiorii lui Grit, urită și föră milă faptă, și abie auđită in lume la creștinü. Dicu unii, că dacă au iuțelesü Sultan Suleiman de închisórea lui Grit. să fie poroncitu lui Ión Zapolie, Craiul Ungurescü, să meară să-l agiutorü lui Grit; ce n'au cutezatü,

dicându că nu are cum asupra unui norod să mergă pentru mórtea lui Ţibah. Era după ce au peritú Grit; au stáutú Ispravnicí țerei Ungurescí Mailat și Balasiú.

In anul de la Mántuitorul nostru Is. Hs. 1480, cráindú Matiaș Corvin, pentru faptele și vestea celui-altú Corvin, Ión Huniad, sfádindu-se cu Cehul, saú cu Bohemienii, și inprotiva Austriei, cu Turcii au ținutú pacea. Ce, vedéndú acésta și Papa de Róm și Venețianii, 100,000 de galbeni de aurú cari in toți ani li da cráiei Ungurescí agiutorú inprotiva Turcului, s'au tăiatú de la Ungurii acéști bani. La Ardélú era Ispravnicú pre-atuncea Stefan Batori. Pe aceea vreme, unú Ala-Betú cu multe osti turcescí au lovitú Ardélul, însé, cu agiutorulú Cápitanului de Timișvar. Mare perire s'au făcutú in Turci! De este așa cum scrie Hronografal, 60,000 de trupuri turcescí se fi căduți până la Dunăre. Era totú in sfatul seú nu s'au înșelatú: Turcii și cu Nemții se sfádeau atuncea, și între dênșii nespuse vërsári de sânge s'au făcutú; cá in anul de la Hs. 1514, s'au rocoșitú și s'au întârtiatú țăránimea inprotiva Domnilorú seú, rádicându-și Craiú pre George, din Secul, mare vërsátorú de sânge in tóte părțile cráiei. Apoi s'au adunatú la Timișvar, și încungiurându'lú se'lú ie, i-au lovitú Ión Zapolie, Voevodulú de Ardélú, și cu ajutorul Timișvarului, și au căduți acélú George cráisorul, cu fráte-seú Lucație, la prinsóre; și'lú puse Voevodul pe acélú cráisorú la mari chinuri: făcéndú'l cununá de ferú, aprinsá in focú, i-au pus'ó in capú, cununându'lú ca pe Craiú. Apoi, slobođindu'lú sânge din vine, au datú a bea ostenii ce erau prinși cu dênșul; alegândú și 20 de cápitaní, iarăși de ai lui, in trii zile opriți de máncaře, apoi i-au silitú se mánince carne de pe cráisorul lorú viu; era rëmășița de pe trupul lui și a frăține-seú puindú se facá máncaře, au pusú la acea masá se mánince oțenii lui ce erau prinși cu dênșii. Acele pozne făcéndu-se in cráiea Ungurescă și vërsári de sânge. Atuncea Sultan Suleiman státu împératú, era la Unguri era Craiú Ludovik, omú ténérú. Acáruia copilárie, și turburările cráiei Ungurescí vedéndú Turcul, au lásatú pace cu Perșii, și s'au întorsú cu totú gândul spre Unguri, și cu tótá puterea. Vedéndú Ludovik netocmala in putere cu Turcul, trimis'au pre la tóte cráieile creștinescí solii, cerșindú ajutorú inprotiva Turcului. Și așa, când ceia ámblaú sfátuindu-se și cumpenindu-se, Sultan Suleiman purcede cu tótá puterea sa asupra cráiei Ungurescí. Craiul Ludovik, însá, și elú cu câtá óste avea inainti la Mohaci, și dándú rësboiú acolo, au peritú și elú și mai tótá óstea Ungurescă. Pripindu'lú Turcii până sosescce Ión Zapolii, Domnul Ardélului, cu óste din Ardél și a Ungurimei de sus, cuprins'au Turcul tóte locurile pe Drava, și Sava, și se întorcú cu mare pleanú. Era Ión Zapolie, timpinádu'lú veste necazú de perirea lui Ludovik Craiú cu ostile lui, au și luatú in gândú de cráie, vedéndú cá s'au stinsú cu acélú Ludovik de istovú seminția de Crai Ungurescí. Și îndatá începu a tragere la sine pre Domnii Ungurescí, și cu daruri și cu cuvinte, arétându-le la ce folosú și la ce bine au adusú țera și cráiea Ungurescă Craii străinii de alte némuri. Cá Albreht Craiul, din casa Austriei alesú, atáte tulburári și amestecături au lásatú in cráie pe urma sa.

Vladislav, Lévu, cu nesocotéla lui, la Varna au peritú, și au rëmasú óstea, tária și virtutea cráiei. Aducéndú aminte faptele séle și de'nradácinarea caré

o făcuse elū la Timișvar a țărâtimei, oștirea și potolitul acelu pojarū, arătândū și ocară némului Ungurescū, avēndū omeni harnici și detrebă, și cum sē-și a-légă Craiū din alte némuri.

Cu aceste cuvinte și făgăduñi au trasū cātrē sine pre mulți Domni și căpi-tani. Și când au fostū la astrūcarea óselorū lui Ludovik, in Buda, cum s'au arātātū mai sus, că au peritū la Mohaci, și s'au aflatū trupul lui intr'o bah-nă, întinatū, unde ilū vēđu unū oștēnū de ai lui, că au peritū nădușitū de ca-lul lui, alegū Craiū pre Ión Zapolie, o sémă de domni, ce-ī trāsese in partea sea. De altă parte Ferdinand, fratele Impēratului Nemțescū, și elū au trasū cātrē sine pre o sémă de domni, sē apuce elū de crăie, fiindū elū și semintia lui mai aprópe de crăiea Unguréscă; de vreme ce Albreht Craiū au fostū din sângele lorū, dintr'o casă cu inși, a Austriei. Și cu Ferdinand țineaū parte cățiva, de zavistuiaū pre Ión Zapolie. Adunāndu-se domni ce țineaū cu Ferdinand, cu óstea lui au purcesū dreptū la Buda; érá Ión Zapolie, Craiul noū, vēđēndū asupra sa putere viindū, și elū încă cu tóte lucrurile crăiei neaședate, și din domnia lui nime nu' venise, ca la unū lucru ce are încă crăie noă, au purcesū de la Buda și au luatū calea spre țera Leșescă. Érá oștenii lui Ferdi-nand gonindu-lū in urmă, și au luatū Buda fōră-de nici-o apērare; și puseră ocārmuitorū, sau namesnicū, pre Stefan Batori, crăiei Unguresci, și pre alți domni. Érá Ión Zapolie, pribagū in țera Leșescă, au năzuitū la unū domnū Leav, anume Ieronim Lașco, omū vestitū peste toți; primindū acela pre Ión Zapolie pribagul, cu mare omenie și cu dragoste, și alta, îi făgădui cum mă-car tótă averea sa sē-și puie la miđlocū, numai sē-lū puie in scaunul crăiei Unguresci, va sili și va nevoi. Jigmond, Craiul Leșescū, măcar de razimul a-cela ce rāzima la dēnsul Craiul celū pribagū, Ión Zapolie, la Lașco, îi parea bine; însă, mai multū nu se amesteca.

Érá Lașco cu a lui socotēlă la înainte gândū, și, de la o vreme, îi spune că nici intr'unū chipū cu altū miđlocū, la cinste și podóbele séle nu va veni, fōră numai prin năzuire la Sultan Suleiman, Impēratul Turcescū; acāruia fi-ndū decurēnd solū de la Leși, Lașco, au cunoscutū omū cu înaltă fire, și nu lui așa de țēră sē scie, cum de veste in tótă lumea, sē aibă unū Craiū cirécū alū sōū, și de dēnsul pusū Craiū, că mare veste îi va fi; pre care svatū așa sup-țire amestecătură, la lucruri mārī așezatū, și elū și pribagul Craiū, se apucă Lașco de trebă. Și agiunge āntēiū la Vizirul, cu care avu cunoscință din so-lie. Apoi, fōră zābavă vreme, își face dela Seim solie la Impērăția Turcului; și niergēndū solū, au āmblatū cu daruri, și āntēiū pre Vizirul și pre alte ca-pete ce erau aprópe de Impēratul, in partea sea i-au trasū.

Érá in fruntea soliei, de la Impērăție au poftitū cu puterea sea și cu armele séle sē puie pe asupritul și gonitul din scaunul seū, Ión, cu mare strimbătate, și de la Ferdinand, cu viclesugul a o sémă de domni Unguresci; grāindū cātrē Impēratul că: «Ce arū fi mai mare și mai vestitū impēraților, laudă și in lu-mea tótă veste și vilhvă, de câtū a apērare asupriții, a rădicare căđuții; și pentru unele că aceste rădică Dumneđeū pre impērați, și le dă, și le lătesce și înaltă puterea, pentru sē fie apērare lunei de strimbătăți; și ce-ți trebuiece Impērăției tele la mai mare și mai lăudatū lucru in tótă lumea, de câtū acesta,

să aibă Crai ciraci, la care fericea împăraților cu cuviósă îți arată scara Pre Ión Crai, scosă din scaonul său de neprieteni, pre carele dacă'lu va rădica înalta și nebiruita mâna ta, in totă viața lui, și seminția lui in urma lui, neuitată va fi mila bunătăței tele.»

N'au trebuită mai multă de-câtă atâtea să ostenescă Lașco la o împărăție, care unele ca aceste pădesce și așteptă. Indată aș eșitū poroncă de gătire de óste. Răspunsul eșitū lui Lașco : să eșă cu Ión înainte lui la Beligrad, îndată câtū s'a desvėra, in anul viitorū. Adulmă că Ferdinand, sciindū a lui Lașco Lévuľu la Pórtă solie, trimite și elū solī Ungurī, ca de la unū Craiū Ungurescū, la Sultan Suleiman, poftindū, cu înșelăciune, innoirea crăiei pe chipul seū ; ce, nu'ī fu primită solia la Impărăție, răspunsū fiindū solilorū lui Ferdinand, carele főră rușine crăiea altuia o aū călcatū, de care arū fi Impărăția mai aprópe ; că nu este, den bėtrăni, Impărăției aceea a priimire la prieteșugū pre aceea cariī numelū Otomanilorū facū strimbătate, nice pre unī ca Ferdinand, care nevrednicū giudecatū este la înalta Impărăție de prieteșugū ; și încă să scie, că strimbătatea ce. aū făcutū Ferdinand crăiei Uguurescī, iată asupă'ī vine cu marē putere la răscumpărare, și cu atâte oșți câtū să cerce pre Ferdinand până și in părțile Apusului. Dupē acestū răspunsū, și solī a'ī scótere din Țarigrad, aū eșitū poroncă. Intr'aceea vară, purces-aū Turcul cu mulțime de oșți ; și eșindu-ī Ión Zapolie înainte la Beligrad cu Lașco Lévuľ, la adunare s'aū clătitū puținel de pe perină Sultan Suleiman, cu sbărcită frunte, însă cu blândū ochiū căutândū spre Ión, i-aū tinsū mâna ȃicēndu'ī : «Îți daū mâna apėrătore la tóte trebile tēle, și rădicătore la cinstea care aī fostū, și aceea care de la Dumneșeū nimic altă nu poftesce numai asuprițiī și căđuțiī sē'ī rădice. Fiī, dēră, cu bună și veselă inimă, și milelorū mele neuitătorū.» Și îndată aū învėțatū pre Vizirul sē'ī eșă cartea cu gūrămēntul, cu aceste cuvinte scrise la Hronografū :

«Dătătoriul de daruri, și milelorū sėle, acela a tóte ziditorū, Dumneșeū, și cela ce este mare și puternicū, prin voia Dumneșeesciī socotele, acela care a ămbe raiurile este Sultan, și a tuturorū împărățiilor aceței lumi lăfite, cărmaciū, și alū-doile crāngul capėtū, și oștilorū diregėtorū, carele este alū nostru prorocū, Mehmet, asupra căruia prorocū fie pururea blagoslovenie și dragoste inaintea Dumneșeesciī mile, prin a căruia bună milă și aī sēi patru prietenī mari învėțatori tainici : Abubechier, Osman, Omer, Ali, prin cariī blāndū inbunătăți, înaltul Dumneșeū, dintru a sa nesfėrsită milă, fie pururea veselū și priimitorū de totū, puternicul Dumneșeū, și a toți sfinții și fericite sufete, carile ilū laudă ; cu a căruia voie și milă, eū, Sultan Suleiman-Șah, Impėrat ul Impėrațiilor, cu mila lui Dumneșeū, lāudatū mare, și nebirutū, Imėpratul Țarigradului, Craiū a Crailorū. Dătătoriul cunelorū, umbra lui Dumneșeū asupra pământului, stăpānitoriul a mării ceī mari și a Evropei de gios, Siriei, Araviei, Iudeei, Hananeei, Galileei, Finichiei, Alecsandriei, Egiptului, și a marelui Cair, Etiopiei, Midiei, Liviei, Lanhe, a mării de la India, și a mării Roșie, crăiei Ierusalimului, Samariei, a mării Tiveriei, Damascului, Halepului, și a mării Antiohiei, Mesopotamiei, Haldeei, și a marelui Vavilon, cu mai mare și mai mică Armenia, Partilorū, Persilorū, Mengrililorū, Giorgilor, mării Caspiei, Trapezontului, Tavrisei, Capadochiei, Chesariei, Pamfiliei, Chilichiei, Tarsiei, Caramaniei, Amastriei, Paflagoniei, Lidiei, Frigiei, Vifniei, marelui orașū Nichea, Nicomidiei, Calhidonului, a tóta marea Anatolia, Greției, Trației și a mării Romāniei, Machedoniei, Tesaliei, Peloponesului, Corintului, Hersonului, Albaniei, Bosniei, Bulgăriei, Valahiei, Moldaviei, Schitiei, Tartariei, și a multe alte nesfėrsite țeri și crăii, și împărății dobāndite cu silă, și putere, și arme vitezesci, și vitezirea nóstră fulgeră-

tore sabii; și de mai înainte de noi împărați, Mehmet Șah, și fiu-seu Sultan Selim Șah, blagoslovitul părintele nostru, la odihna cărora necuprinsă și prea înalta milă fericirea Dumneșcă cu sufletele lor, în veci să fie!»

«Voa, dér, prea Luminatului Ión, din mila lui Dumneșeu Craiul Ungurescú, Croației, Dalmației, Moraviei, iprocí, eú, mai sus pomenitul Sultan, Suleiman Șah, Impératul Turcilorú, nebirutú, giurú înaintea a totú puternicú Dumneșeu, Svánta prea înalta lumina lui, a totú puternică și bunátatea Dumneșeirei lui, la tária Ceriului, sórele, luna, stelele, páméntul și fața páméntului, la împéráția prea sfánta a lui Mehmet, strémoșú, Moșul, și tatálú meu, și mu-ma mea, și pánea mea, sabia, sufletul, și viața mea, și a tuturorú Busurmanilorú Obrezniilorú, sánétatel.»

«Cátré tine, fratele meu, Ióne Craiú, nu te voiú párási, de arú veni tóte împéráțiile și cráii-le mele la scádere se nu se alégá nimicá de dênsele, se rêmáiú numai însumi, saú cu doi trii Busurmani împregiurú táiași, încá legatú și datorú suntú, și rêmáiú se te cantú, și se te cercú prin tóte unghiurile lumei și se'ți dicitú: iatá, eú gata suntú; ce vei despre mine, la totú gata suntú bine se facú; și fágáduinței mele de nu voiú face destul și deplin, dintr'acela césú, prea puternicul Dumneșeu, mánia și dreptú giudețul lui, asupra capului meu se vie, și pre totú se mé piárdá; și orí de ce m'asu atinge cu trupul meu, prea înaltul Dumneșeu în petró se mé întórcé; nici se mé suferé tária páméntului, nici ámblandú se mé por-te: ci în doué párți se se réșfacá și se mé inghitá cu totú trupul și sufletul meu, și se mé sórbá.»

Acestú giuráméntú, așa gróznicú, prin tótá cráiea Ungurescá și la párțile Ardélului, pre la toți s'au rápeđitú. Érá ei cu oștile îndatá se clátescú spre Buda, care fórté lesne s'au luatú; cá Nemții, vedéndú atáta greime de oști, láséndú térgul s'au mutatú la cetate, care o ținea Nadajdi; și în cetate neprimindú Nadajdi se se închine, 'l-au pusú în obedí Nemții și au făcutú de háláduirea sea legáturí. Și așa, și térgul și cetatea luándú Impératul, au datú pre mána lui Craiú Ión; érá Impératul, cu oștile, au mersú dreptú la Beciú. Și báténdu'lú cu totú felul de arme, o luná întrégá, Impératul fu respinsú de Salmaș Hișpanul, cu mare vitezie.

Apropíindu-se Yérna, s'au întorsú Turcul înapoí, dándú pe mána lui Ión Craiul tóte podóbele cráesci: Corona, Schiptrul și altele, la divan, în vederea tuturorú; cu tóte 'l-au împódobitú; și 'i-au dísú Impératul:

«Prietene și frate, de vreme ce, la nevoia ta, la mine, și la agiutorul meu ai názuitú, după alui Dumneșeu, eú încá înțelegéndú strímbatatea deplin, cetatea și orașul Buda și tótá cráiea Ungurescá în mána ta le daú, și pre tine Craiú Ungurescú alegú și întârescú.»

«Vóá iarási, domnilorú și boiarilorú acestei cráii, poruncescú se fiți acestui Craiú alú vostru plecați și cu credință; care lucru de veți face, mé veți avea priétenu; érá de nu, sabia mea în voi se va încrunta.»

Tu dérá, prietene Craiú, bunătăților lui Dumneșeu și alorú mele, neuitătorú se fiți; care tu aicea ai cununa, și alte cráesci podóbe, se te împodobesci tu și următorii tei după tine.»

Dupé aceste, lásándú cu câte-va stégurí pre Aloes Gris, feciorul lui Andriiú, Háțmanul Venețianilorú, de pazá Craiului, s'au întorsú cu multú plean Turcul spre Tarigrad.

Érá Ferdinand, după ce se dusé Turcul, își rádicá inimile cu Ungurii din partea sa, asupra lui Ión Craiú, și'lú închide în Buda împreună cu Gris, ce'lú lasásé Impéráția de pađa. Inse, domnií Unguresci, din partea lui Ión Craiú, ce rêmásése afará den chisórea Budei, pre Nemți înspáimará, și purcedú fórá isbándá de la Buda.

Multá vérsare de sánge au făcutú între sine Ungurii, pre acele vremi; cari

cum puteau birui unul pre altul. Unii țineau cu Nemții, alții cu Turcii, până, de la o vreme, pe ambe părțile au pătrunsu acea grozăvie ca de fără, și mai multu de fără sëlbatică. Și au stătutu între Ferdinand și între Ión Craiü, aședatü sê crălescă Ión în țera sea; érá dupê mórtea lui, nu altul, ce numai Fêrdinand, saü unü ficiorü a lui, sê fie Craiü; érá lui Ión Craiü, de'ï va rămânea feciorü, sê ție tóte cetățile tătâne-seü, și pre Ardélü. Și până într'atâta se indesaü, câtü pe Gris, ce'lü lăsasê Sultan Suleïman, n'au făcutü altă fôră câtü vërsare de sânge între sine; pre-urmă s'au aședatü cu legăturï de pace, cu giurãmenturï între sine, de are vrea sê'ï calce Turcul, soșï sê'ï fie. — Érá dupê ce s'au aședatü Craiul Ión, au începutü cu gândü de însuratü; și, din sfatul prietenilorü sêï, și-au luatü crăiasă pre Isabela, fata lui Jigmond, Craiul Leșescü; și aducênd'o cu cinste și cu mare glóte, s'au cununatü în Stonă-Beligrad.

Abïa se satură bietul Craiü de puținea pace și Crăesa, la Buda; érá la Ardélü se rădică o sémă de Domni de oprescü dările Visteriei. Ce, îndată sârindü Craiul, au potolitü acea rescólă, și cu certare unora acolo ostenindü Craiul, dupê aședare și potolitul acelorü rocoșanï, se bolnăvesce, în orașü în Sassebeș. Incepuse a se rădicare din bólă, când numai ce'ï veni veste că i-au născutü unü fiü Crăesa; și de bucurie, uitândü slăbiciunea bólei, s'au luatü dupê mese, și petrecêndü, de care au cădutü în mare herbintelă inimii, și 'și-au svêșitü viața.

Érá în urmă au lăsatü cu testameutü, pre coconul seü, de va trăi, următorü crăiei, și pre Georgie Martinengo cărmuitorü Oradiei, pentru mare credință ce avea la dënsul, și pre o rudă a sa, anume Petru Vințehie, au lăsatü epitropï coconului; rugândü pre toți Domni sê nu primescă Crai strëini, dândü pre fiü-seü în lăturï. Și sê agiungă la Sultan Suleïman, că va fi apërătorü fiului seü; și îndată la Pórta lui sê trimiță solü pentru inoirea crăiei fiului seü.

Câte-va zile au tănuitü mórtea Craiului, neclătindu-se oștile din locü, și nesciindü nimică de mórtea Craiului.

Solia îndată la împărăție pornindü, și când solü cu mare credință, pre testamentul Craiului, mergü cu sirguelă la Pórta, érá Ferdinand, înțelegêndü de mórtea lui Craiü, îndată trimite la crăesa, ce se ținea în Buda, poroncindü'ï sê se ție de tocméla ce au făcutü bărbatu-seü în viața lui, sê lese crăiea, sê se ducă la orașele cele aședate, cu pruncul ei, făgăduindu'ï și mai multă zestre, ca unei crăiese cum s'arü cădea; érá de nu arü vrea de bună voce sê se ducă, și va vrea sê calce tocméla și legăturile Craiului, bărbatului ei, în douê rândurï așezate, arme sê aștepte, cu carï, ca o crăie dréptă a sa, va cerca casa Austriei; și de sirgü voei sélé, în ce voie este, răspunsü sê'ï facă. Decï, pre solul lui Ferdinand fórte cu greü 'l-au opritü în Buda diregătorï crăiei, și târđiü fórte cu greü au făcutü pre Crăesa sê primescă solia. Decï, ce au poroncitü Ferdinand, tóte au grăitü solul, și pe-urmă și lauda de arme.

Răspuns-au Crăesa cătrê solü, că nu póte sê stea acum dupê svaturï, ce arü răspunde lui Ferdinand, slăbită fiindü de lacrimï și de amara jale dupê soșul ei, Craiul; nicï póte nimică face fôră invêțatura tătâne-seü, lui Jigmond, Craiul

Leșescă; la care, de nu'mi va da o vreme Ferdinand să agiungă la tată-meu, pentru învățatură, ce, se va apuca de arme, puțină laudă voru agonisi, și chiar Macsimilian și Ferdinand, asupra unei femei stinsă de lacrimi, și asupra unui pruncu în fașe.

După solia răspunsă de Crăeșa, Ferdinand, nimic zăbovindă, a alesu ôste, și cu mare tocmelă, cu generariul său Leonar Velehs, și o trimisă în crăiea Ungurască să bată cetățile; care nu va vrea de bună voie să se închine, să le cuprindă cu oști în partea sea.

Sultan Suleiman, cu svatul socotindă că cu cinstea Impărăției este să apere, pre giurământul său și datu cuvântul, pre Crăeșa veduva și pruncul, chemândă pre solii Unguresci, le răspuns: cum, a datu Crăiea Ungurască lui Ión și fiiloru săi, și a înorită acea crăie, și asupra pruncului fiului lui Ión și seminției. Și s'au gătitu de ôste, puindă totă puterea sea, să nu se bucure neprietenul său, Némful; dândă și soliloru daruri; și pruncului, în semne de apărare, căftan cu sirmă țesută, paveză cu petre scumpe împodobită, și buzdugan, și sabia totă acoperită. — Și îndată a poroncită lui Ustrof Pașa și lui Mehmet Pașa să purcedă cu ôste, sirguindă să apere pre Crăeșa și pre Coconu.

Ferdinand, într'a-cea vreme, trimite și elu solii la Sultan Suleiman, poftindă crăiea Ungurască, cu legături ca acele cu care aș ținută și Ión Craiu de la Impărăția lui. Ce, solii lui cu mare scârbă i-aș pusă la închisore, dicându-le că suntă de mörte, că suntă de la unu neprietenu a Impărăției trimiși; și acela ce și bate jocu de Impărăție, milă cere fără-de rușine, calcă crăiea Ungurască și pre Crăeșa cu pruncul, care este sub apărarea Impărăției.

Nemții lui Ferdinand, dacă simtă că vină acei doi Pași, Ustrof și Mehmet Pașii, se dau înapoi; eră cum înțelegă că s'au întorsă Turcii, iar aș venită cu Hatmanul loră, Rohan Duca, și până în Buda sosindă o aș încungurată din tôte părțile, cu mare strînsore. Sultan Suleiman, înțelegendă această veste, se apucă cu mare sirguelă a se gătire de ôste; și îndată aș pornită oștile de prin totă locul înainte la Buda, și elu singuru, cu mulțime de ôste, aș purcesă pre-urmă, grăbindă să apuce pre Nemți sub Buda. Și când agiungea în marginea crăiei Unguresci, l-aș tîmpinată veste de isbândă, cum, Rohan Duca, Generalul lui Ferdinand, cu două-zeci de mii de Nemți, cu Unguri, aș perită cu totul de turcii cari aș mersă mai înainte. După această veste, merge mai încetă; și agiungendă la Buda, aș descălecată despre Buda-veche, și îndată Craiului pruncu, ce i pusese nume Ștefan, i-aș trimisă daruri: trei cai cu tôte podóbele, și căftană boiariloră ce eră pre-lungă Coconu.

Solii Turcesci ce aș mersă cu daruri aș poftită cu mare blândețe, de la Crăeșa, să trimită Coconul în taberă, la corturile Impărătesci, și pre toți domni și boiarii pe-lungă pruncu, fără de nici-o sielă; că Impăratul va să privescă cu ochii sei pre Coconul, prietenul și cirécul său. Și din brațele selesă se lă dea fiiloră sei, cari suntă aice, ca de-pre-acum se lă cunoscă, și de temeiu prietegu neclătitei credințe a Otomaniloră, de acum să începă. Și pre singura Crăeșa, în locu de fiică a sea și noră o ține, ca pe o fiică, a iubitului său prietenă și cirécă, a răposatului Craiu soție și pruncului Craiu maică, ar vrea prietenese să o vadă; numai, pravila, din bătrâni, a Otomaniloră apără a intrare

bărbatul străin la locașul femeescă; nici a poftire pre Crălésa la sine pôte, la corturi, pentru prepusul lunei, se nu se clătescă in ceva cinstea numelui ei, care, la femeii mari și de cinste, mai scumpă de tôte odorele este cinstea. La acestă graiă a soliloră, indată, rănită inima de maică a Crăesei, fôrte slabă, mâhnită și ipmrotivă aă răspunsă Crăésa. — Êră dacă i-aă đisă Georgie Martinengo, epitropul, se socotescă, cu acéstă dișértă sielă se nu întărite pre păgânul varvară la nisca tirăni, cu inima in tremuri aă imbrăcată pruncul cu luci crăiesci fașuri, și 'l-aă pusă cu manca in caretă lucie de aură, și cu o sémă de Dómne de cinste, și cu toți Domni și boiari 'l-aă trimisă la corturi. Eșit'aă inainte multe stoluri de călărime, și 'l-aă petrecută până in corturile Impăresci. Sultan Suleiman cu blândefă aă căutată spre Coconă, și 'l-aă luată in brațele sele, vorovindă prin tâlmaci cu manca; aă chîemată și pre copiii sei, ce erau cu dănsul, și le-aă đisă se sêrute pe pruncă, că este fiă cirăcului seă, se ție minte, intra'cea dragoste se'lă albă și ei, cum aă avută elă pe tată-seă. Êră pe Domni și pe boierii ce venisă cu pruncul, i-aă chîemată cu Vizirul la masă.

Și când acolo ospetěză pe Domni Unguresci, era gata orânduită óstea, se cuprinđă tãrgul; și necunoscendă Ungurii, aă purcesă turcii Eniceri bulucuri, anume că mergă se vadă orașul, câtă nici cei ce aă străjuită la porți nu aă simțită când aă cuprinsă porțile cetății, tôte ulițele, și meidénul orașului de miđlocă. Indată aă incepută a strigare telalii pe ulițe, se se inchiđă totă omul la casă'și, și cineși in gazda sea. Armele totă omul de la casa sea se le dea, care va se nu piale cu tótă casa sea. Și acésta de o face, nime grijă se nu albă. Dacă i-aă dată scire lui Sultan Suleiman că tãrgul s'aă cuprinsă fôră-de nici-o turburare mulțimei orașului, și acum suntă tôte porțile și ulițele pre séma Eniceriloră, êră dacă înserasă, aă trimisă pruncul la mumă-sea; êră pre boiari pre toți i-aă oprită in tabără. Crălésa, dacă aă vëđută cetatea cuprinsă de Turci, și Domni oprii toți in tabără, aă scrisă răvașă cu mare jalobă la Impăratul și cu lacrimi: se nu uite Impăratul cinstită și celă milostivă numele seă, și slava ce are, de bunătățile sele la tótă lumea, și giurământul carele lunei sciută este, cu carele aă întărită milele blândefeloră sele, și pe-urmă soțului seă Crafului, se ție; pre boiari, toți acestia aă ținută credința stăpănu-seă, cu tótă inima, in partea numelui Otomaniloră și Impărăției sele, improtiva neprieteniloră Impărăției, și stăpănului loră Crafului, cirăcului scaonului seă, se'i slobodă. Aă stă-tută după acésta patru đile Impăralul la svată, ce va face cu Buda și cu casa Crăéseii, și cu Domni Unguresci. Svătuiaă unii se'i trimiță in Țarigrad, și pe pruncă și pe Domni, și in Buda se se puie Pașă. Êră alții svătuiaă se nu se calce giurământul, nici se se facă silă ca acésta, lunei urită, unei femeii și unii pruncă, cari s'aă priimită pentru apărare, și acum se'i scotă din casa loră cu robie, la care faptă in tótă lumea ocară se va nasce. Êră pașa de Beligrad svătuia se se puie pașă in Buda, pe obiceiul bătrăniloră sei; Crăésa se se trimiță la tată-seă; pruncul in Țarigrad, in casele Impăresci, se'lă hrănescă și se crească in legea loră; pe toți Domni se'i omóre; cetățile loră se le răsipescă; căți ômenii ară fi de răsboiă, toți la Anadol se'i trecă. Număi țerani

plugari, lucrătorii de pământu pre la târguri, pre la sate, pre la cetăți, cu ómeni de pază s'ei lase.

Sultan Suleiman, cumpénindú cu gândul svaturile de ambe părțile a Pașilorú, aú alesú mișlocul: nice așa apregú cum aú đisú Pașa de Beligrad, nice cum aú đisú cei-alți. Aú trimisú poroncă Crăieseii sê nu'și facă voie rea, pentru căci îi caută a-eșire acum dentru céstă cetate: care, neputênd'o sprijini de Nemți, s'aú socotitú a o ține cu oști Impêrătesci. Érá ei, scaonú Crăiescú s'aú aședatú, cu pruncul, la Lipa, și cu totú Ardélul și părțile crăiei Unguresci de sus, până se va rădica pruncul Stefan-Craiu in vêrstă: acea țêrá fiindú mai in laturi; și cu atâta mai indemână va fi Crăieseii, că se va hotări cu tată-seú, Craiul Leșescú, avêndú Impêrăția pururea grijê de acesta sê fie subt apêrarea Impêrăției, pruncul cu mumă-sea. Care, din-loc aú datú poroncă sê fie slobođi bofariii cineși la slujba ce aú avut. Numai Verbeție bêtrânul sê rămâie in Buda, sê gîudece ómenii dupê pravila lorú. Și íată petrecătorii Impêrătesci, cu stêguri, cu care, și agi Impêrătesci pre-lungă Crăieșa, de și-aú rădicatú tótá averea casei; numai armele cetăței și zaharalele le-aú lăsatú.

Atunce Crăieșa, cu lacrimi și cu ascunsú suspinú, cerului păgânescá înșelăciune mărturisindú, aú purcesú din Buda. Bieții Domni, scăpați cu đile, purcedú cu Crăieșa; de bucuria vieței că nu și-aú pusú capetele, aú uitatú ce aú perdutú. Și așa mántuindu-se Crăieșa, cu pruncul Stefan Craiu, căruia i-aú pusú nume mai pe-urmă Ungurii Ión Jigmond; și in dragostea tătâne-seú, lui Ión Craiu, carele aprópe de trei-đeci de aní aú crăitú cu bine de la toți Domni, bofariii și totú Ardélul, aú adusú prunculú la Lipa scaonú noú de crăie, darú.

Aceste când se lucréză la Buda, érá Ferdinand luândú veste de perirea oștii sele la Buda, temêndu-se de puterea Turcului, aú trimisú solú cu daruri scumpe la Sultan Suleiman, poftindú crăiea Ungurésca s'ei-o dea pe séma lui, s'ei dea haraciú pre anú. Érá Sultan Suleiman, luândú darurile, aú rêsponsú prin tálmaciú că necuvióse legături arú fi acele de pace sê ía Ferdinand crăiea, care aú ținut'o Ludovik Craiu (ce aú peritú cum s'aú scrisú mai sus), și elú sê rămâie cu ostenéla, și truda, și cheltuála, cu atâta numai cu hăraciul; de pe țêra Austriei aședatú scaunul seú spre pace, atunce sê se fie cu adevêratú Impêrăției lui prieteșugú; care mișlocú, de'i va părea lui Ferdinand cu greú, și arú vre sê alégă rêsboe, pre aceea va sta: că și crăiea Ungurésca despre dânsul va apêra, și părțile Austriei in pradă vorú merge. Așa lăsândú Sultanul Suleiman iurcul la mișlocú, cu apropiate vremi de tómnă s'aú întorsú spre țêra sa, lăsândú in Buda óste de pađă, Eniceri. Intru aceea, Georgie Martinenzie, la Lipa, nebágândú in sémă pre alți Domni, trebile crăiei aú luatú dupê părerea sea, pre sine; cu ce, aú adus'o la gânduri pre Crăieșa că arú pofti elú crăiea; din care prepusuri aú intratú între dênșii mari zarve; care și lorú și părților creștinesci pre-acolo mare rêi s'aú așitatu și s'aú începutú. Și până într'atâta aú venitú lucrul, câtú aú adusú pre Crăieșa de aú lăsatú crăiea lui Ferdinand, pe tocméla și scrisorile ce aú făcutú Ión Craiu, bărbatul ei, cum s'aú scrisú mai sus, cu legături ca aceste: Crăieșa, cu numele fiului seú, Ardélul a'lú apêra de Turci nu póte, ce sê fie crăiea pre séma lui Ferdinand, cu folosul a tótá creștinătatea; și in locul Ardélului aú luatú Crăieșa și Coconul ei o țêrá, anume

Evboria și Ratisboria, în Ungurimea de sus, alături cu țera Leșescă, preste munții leșesci, acărora țeri eră venitul pre an 25,000 de galbinii de aur. Și pentru mai mari legături prietășugului între casele lor, Anna, fiica lui Ferdinand, se fie logodită după Ión Jigmond, cuconul Crăesei, și cu zestre 100,000 galbenii de aur, și datoria care era făcută de tată-seu și de mumă-sea Crăieșa, 50,000 de galbinii de aur, așijderea se plătescă Ferdinand. Și în loc de zalog pentru aceste, au pus cetatea Kașa, se fie scaonu Crăesei cu fiul ei; și pre aceste tocmele și legături, care arăta Baptista Kastald, ce venise de la Ferdinand cu oște și cu armată, într'agitorii lui Georgie Martinenzie, ce era Ispravnic și cârmuitorii lângă Crăieșa și lângă Coconu, lăsat de Ión Crafi, cum s'au pomenit mai sus; apoi acela au făcut amestecături și s'au agiunsu cu Ferdinand; au purcesu Crăieșa cu Coconul ei la Ținob, și au scosu cununa, schip-trul, mărul și alte podobe crăesei, și le-au datu lui Castald. Spun, se fie făcutu Crăieșa graiu ca acesta către Coconu:

Dacă și alu te și alu meu noroc n'au vrutu se fi în scaonul crăiescu a tătăne-teu, carele dreptu fie se cuvenia, și cu Dumnezeescu și omenescu giudefu, mânia spre noi a cerului, care nici cu unu mișlocu a se primenire nu poțe, a răbdare ne caută într'aceste cumplite vremi. Și se alegem, ce reu mai micu se vede; căci este se și-se plătescă crăie de moșie. Numai ce și mai foră grijă, și cu binele creștinătăței se primim. Într'aceea, anilor încă ești vârstă care a te chivernisi la grele vremi nu poți împotriva puternicului; cu voie bună, se dai celui mai puternic, se nu fimu de a lumii muștrare. Incaile pe partea creștinescă prieteni și cu milă spre noi, se facem; că a Turcilor prietășugu, puternic, dără că este foră credință, bine l'am simțitu. Fie, dără! și Dumneđu așa se dărăscă marea strimbătate a ta incai cu binele creștinilor se fie! — Ție, Castalde, dau aceste a crăiei odore cu care se incunună craii Unguresci; tu foră zăbavă la stăpănu teu, Ferdinand, se le dai, prea luminat stăpănu teu; carele, luându-le, nu așa de dênsele se se bucure, cum pentru binele acestor țeri creștinesci nevoință și grijă se aibă; și de cuvântu seu, prin tine datu, se se fie.,

Indată după aceste au mersu cu toți Domni la giurământu, se fie cu credință în partea lui Ferdinand, și ales Georgie Martinenzie, și apoi Sasi, Secui; érá apoi sciindú că acéstă primenélă a lorú foră svadá cu Turcii nu va fi, au stătuți și la svatú de oște. Érá Crăieșa au purcesu peste grei munți, părăsindú Ardélul.

Georgie Martinenzie, amestecătorul și neaședatul întru âmbletele sele, cum de purcesul Crăesei veselú, așa de rêsboele cu Turcii era gata mâhnitu, în multe rînduri se isbia; și ântéiu haraciul care se da la Turci la cetatea Uivarului l-au strinsu și l-au pormitu cu sirguelă la Impărăție; dândú scire la Pórtă de aceste ce s'au făcutu, că totă vina este a acei femeii Crăiesă, din âmbletele femeesci. Și cu de aceste silla se și tocmescă lucrul și numele seu la Pórtă, și se întorcă gândul Turcului, de oști gătitu, pentru âmbletele lui asupra Ardélului. Inse, aceste âmblete a lui Georgie în âmbe părți i-au gătitu de perire, cu svatul a unora dintre dênșii. Că și Turcul, Sultan Suleiman, oblicindú pentru Ardél, inchinatú la Ferdinand, au poroncitu Pașii de Buda, și lui Stefan Vodă din Moldova, și Domnului Muntenescu, și la alți Pași, se între în Ardél cu armata, se certe violenția ce au făcutu Impărăției. Mers'au oștea Turcescă cu Domnii acestor țeri, și au apucatú cîteva cetăți; luat-au și cetatea Lipa.

Érá Ungurii încă se punú împotriva cu oști, și i-au cetățile iar către sine. Și așa, într'acestu chipu, când stau, poroncesce Ferdinand la Baptista Cas-

tald, ori cum arü putea face së omóre pre George Martinenzie, simțindü âmbletele lui întörse la Turci. Érá Castald, plinindü poronca, dä acéstă trebă lui Palaaviție Polcovnicului și lui Marco Antonie care era diécü pre cărți nemțesci, lui George së'i facă sémă. Făcut'aü pe poroncă; și aü ucisü pe George Martinenzie. Pentru acäruia mörte, spämântați Ungurii, și mai ales Sécuii, facü între sine giurämëntü asupra lui Castald Baptista. Așa, dupë multe cu Turcii amestecături, Ferdinand trase inimele Ardelénilor la sine, le pune Voevod pe Andrei Batori. Crăiesă Isabela, într'acea vreme, cerëndü de la Ferdinand cele prin Baptista Castald făgăduite; érá dacă vëdu că numai ce o pórtă cu cuvinte deșerte, amägind'o, începe pe-taină a se agiungere cu domni de Ardélü, cei ce se giurasé asupra lui Castald; și aü agiunsü și la Mircea Vodă, Domnul Muntenescü. Apucatu-s'aü Mircea Vodă pentru trebile Crăesei și a Coconului ei la împërăția Turcului; și ständü așa la părere, din doe părți, și de Turci și de Nemți, trimitü solü la Ferdinand, poftindu'lü së nu fie opriți a'și cercare miđilöce de pace cu Impërăția Turcului; că cu venirea a unui Hasen, anume Halil, pe carele isprăvisé Mircea Vodă, nädējduiaü Ardeleniü că vorü pleca pre Impërăția Turcului la pace, nepomenindü nimică de Ferdinand.

Dat-aü voie Ferdinand, insé cu tocmélă së dea Turcii cetățile ce luasé decurënd. Se apucă Halil cu răspunsü de acele, și până in opt-spre-dece zile răspunsü së aducă. Érá până la întorsul lui Halil, s'aü strinsü Ungurii la Giulușü, la Aguropul, unde sosese și Halil, aducëndü răspunsü de la Impërăție, că într'altă, Impërăția nu primesce, nici va primi, numai, de vreme ce aü muritü George cu nedréptă mörte, și ei cu puterea lorü pre Nemți nu'i potü scöte din Ardélü, së asculte poronca Impërătéscă, së'i aducă la-locü pre Coconul Ión Jigmond, fiul lui Ión Craiu, cu mumă-sea, la crăie, de vorü Ungurii pace și linisce, care o aü avut'i de la Impërăție in zilele lui Ión Craiu. Și étă Pașăi de Buda se poroncesce, și i se dä pre mână putere de oști, së vie la dênșii. Decü, de vorü fi drepti, și se vorü da subt ascultarea Impërăției, hălăduiți vorü fi; érá de arü mai trăgăna cu aceste amestecături, inchinându-se la alții, plata faptelorü lorü gata este: că toți löcitorii acestei țeri subt sabie vorü merge.

S'aü cutremuratü toți Ungurii de aceste poronci care aü adusü Halil, sciindü bine de puterea Turcilorü cum este. Multü aü luatü Baptista Castald së'i bărbăteze improtiva Turcilorü; ce nimic cu meștersugurile séle n'aü pututü face. Intr'acea-dată s'aü rocoșitü și oștile Nemțesci pentru lefe, ce nu luasé, și erau së ucigă pre Castald și pre alte căpitenii a lorü; și neputëndü'i opri s'aü dusü, puindu'și alte capite dintre sine; pe urma lorü și Castald s'aü luatü și s'aü dusü la Beciü. Spunü, că iar elü aü făcutü acelü meștersugü, së éssä din Ardélü mai cu acoperită rușine. Érá dupë ce s'aü dusü Castald, totü Ardélulü s'aü plecatü subt ascultarea Isabellei Crăesei și fiului ei. Érá până a veni Crăesa, multe zarve erau între dênșii; ce, dacă aü venitü, aü trimisü dece miü de galbinü de aurü la Pórtă Impërăției Turcului, së'și facă prieteni; cariü banü, apoi, s'aü legatü la Impërăție in locü de datorie, până in cești ani ce aü perdutü Turcii Buda și totü Ardélul; și s'aü aședatü pace, până la mörtea Crăesei. Érá pe urma Crăesei rëmăindü încă copilul nu de vréstă, elü aü pof-

tită, și Domniî 'l-au svătuită de aă alesă 12 svėtnicî, priėtenî de a tătăne-seă, sė cărnuľască trebile crăiei. Inse, ăilele lui nu de totî fericite: că lăsându-se numaî cu ună găndă la una impėrăția Turcului, a toăi Craiî și Domniî creștinescî și'au pornitū ură, cătū nime din Craiî saă din Domniî creștinî, pănă și Venețianî, din casele lorū moșancă de cinste sė'î fie Crăiēsă, n'au priimitū.

Spună, că cu invėțătura doftorului, anume Stan, care aă cădutū la legea Arienescă (Arian se cunōse pe diresele lui, date Arienilorū in Ardėlū pēn acum), acestū Craiū aă aședatū acestă lege, sė fie priimită in Ardėlū; și nu numaî legea Arienescă, ce și legea Papiștășescă, Calvinescă și Luterănescă, și acea Arienescă, cărei lege este capū Fotie și Arie, de la sobōre proclėți; și aceste patru legi staū pănă acum, scoțindu'și ochiî unii altora.

Murit'au acestū Craiū tēnerū, născutū și crescutū totū in zarve, și in neaședări, nu fōră prepusū de otravă, rēmăindū crăiea iar fōră următorî, seminție de Craiū. Și apoi s'au osėbitū Ardėlul de la crăiea Ungurescă subt Cnezî. Și ăntėiū Stefan Bator, cărele pe-urmă aă fostū Craiū in țera Leșescă; ərə in locul lui aă stătutū Cnez Jigmond Batori, și apoi Andrei Batori, ce 'l-au stinsū Mihai Vodă, Domnul Muntenescū, cu poronca Turcilorū. Acelū Jigmond Batori aă făcutū scimbū cu Impėratul Nemțescū, de aă lăsatū Ardėlul in sėma Impėratului Nemțescū, și 'l-au datū lui Impėratul o țerișoră in sus. Și cu acelū scimbū, iar aă adusū asupra Ardėlului amestecăturî; ce, nu s'au îndelungatū. ərə dupē Andrei Batori aă stătutū Cnez Jigmond Racoți; și iar, la începutul Domniei lui, aă începutū valurile și netocmelele, in care se aflaū capetele acei țeri; ce, bătându-se pe domnia acei țeri, ərə din Batorescî, anume Gavriil Batori, și făgăduindu'î doē olate, a Muncaciului și a Patacului, acela aă lăsatū cnezia lui Gavril Batori, și elū cu mare avere s'au mutatū la Muncaciū și la Patacū. Acestū Gavril era sburdatur copilandru; cu hihote se mărțurisiă că bėtrānul Racoți cu tēmere 'l-au amăgitū și 'l-au spărietū, de i-aū luatū den mână Domnia Ardėlului. Și așa, in gāndulū sėū, celū cu crieri tineri suitū, s'au desfrinatū in viață fōră-de rușine, cālcāndū casele a ore-cāți boiarî, făcēndū silă femeilorū lorū și fetelorū lorū. Anume trimitea, unde scia femeii frumōse; și pe unde i se tēmpla a merge, fugeaū omenii de'și ascundeau femeile și fetele pre la bisericî; și cānd îi spuneau slugile că s'ascundū și fugū omenii cu fetele, elū ridea cu bobotū in mare glasū. Atāta ərə departe rușinea, ca o fēră. ərə in tr'ō vreme aă mersū la Sibiu; nesciindū bine de venirea lui acolo, așa fōră-veste aă scosū pe bărbați din-afară de orașū, cāți aă socotitū că arū fi mai mulți la numărū de curtea lui; ərə femeile lorū le-aū împărțitū tuturorū a lorū, sė le dea petrecanie, fōră-lege alegēndū-și ăntėiū șie ună cārdū; și suntū femeile la Sibiu iubēte, cum își suntū de felū albinefe. Pentru care spurcată și rar auđită faptă, strigaū Teologii; preotilorū, pre la bisericî de ai lorū, aă rėspunsū că blāndă plată iaū Sibianii, pentru fapta ce aă făcutū cu Andrei Batori: la năzuirea lui, n'au vrutū o portiță sė'î deschiă, de aă peritū. ərə cu acestă faptă ce face cu muierile lorū, nici-unū rēū nu face, ce, imulțesce tērgul. Aceste fōră-de-legi, nepovestite, nespuse, nici auđite in lume, vėdēndū Domniî peste Dumneđescă și omenescă pravilă, trimis-aū jalbă la Impėrăție pe dēnsul. Care lucru simțindu-lū, și temēndu-se

de viclesugă, s'aă mutatü in Oradia ; și eșindü la primblare, 'l-aă ucisü doï ficii de boiari Unguri, și s'aă stinsü cu acelü cârlanü förä-rușine laudata casă a Batorescilorü, cu rëu sfârșitul sëü și de-ocară.

Pre-urma ațeluia aă stätütü Cnez Ardélului, Betlem Gabor ; acesta era cu mare și deplină fire. Fost-aă împotriva Nemțilorü multă vreme cu Cehii împreunată ; și, cu agüturul Turcilorü, până la zidurile Beciului aă agiunsü cuï öste, și părțile crăiei Unguresci de sus aă desbätütü despre Nemți, și la volnicie i-aă adusü. Murit-aă acestü Cnez in anul de la Hristosü 1629, cu mare jale tuturorü dintru acele părți. Pre urma lui, Dömnă-sea Caterina, care era de casa Cnezilorü de Brandeburgü, aă nevoitü de aă pusü pe fratele soțu-seü, Stefan Betlen, care la Turci era de mare credință, insë omü bländü ; și vedëndü între Unguri multe capete amestecătöre, aă lăsatü de bună voie Cnezia, și aă datü locul Racoșescilorü. Spunü de căiala Ungurilorü, cu povestea lui Esop care scrie că bröscele, sciindü unü butucü in locü de Impëratü, in locul lui aă alesü pre unü șërpe së le fie Impëratü, ce era într'unü eazer. Așa George Racoți, stätü la cnezie cu sfatul și priimirea tuturorü ; întărit-aă Ardélul in ñilele sële, și părțile Ungurimeï de sus, cu întemeiată cnezie ; pre mulți amestecătöri i-aă rësipitü și i-aă pusü la închisöre in tötă viața lorü. Și până într'atäta întăritü și întemeiatü, câtü și elü nädëjduia de crăiea Leșescă ca și Batori, in aniï de la Hs. 1648. Si cugetändü cum arü agiunge la cununa crăiei, aă cădütü in bóla ce se chiamă Melanholie ; care, din svatul doftorilorü, silia së se lecuescă cu vënätoria ; și nefolosindu-ï și acele primblări, și-aă svërșitü viața.

In locul lui George Racoți aă stätütü Cnez Ardélului celü äntëiü născütü, iar pre numele tătâne-seü, George Racoți, omü cu înaltă fire. De acesta, cum și de urmașii lui, vom scrie unde vomü agiunge la Domnia lui Vasilie Vodă, ce aă domnitü in țërä la noi.

Neculaï Costin.

APENDICS IX.

Pentru Despotu Vodă, de unde s'au ijderitü și în ce chipü 'și-au scosü nume de Domnie.

Pentru Domnia acestu Despotü Vodă, Letopisețul celü Moldovenescü förte prea scurtü scrie; că numai ce arată cum au venitü Despotü den țera Leșescă cu óste streină, și s'au lovitü cu Alecsandru Vodă la Verbia, ș'au biruitü pre Alecsandru Vodă și 'l-au gonitü până la Huși; și deaciü s'au întorsü la Iași, unde 'i-au cetitü Vlădiciü molitva de Domnie, și 'i-au pusü numele Ión Vodă; și arată căți ani au domnitü.

Érá de lucrurile și resbóiele ce s'au făcutü în țilele lui, nemică nu însemnézá, nici arată de ce rudă este.

Érá rēposatul Urecbi Vornicul, vrëndü sē arâte acéstă poveste a lui Despotü mai deschis și mai adevērat, împreunändü isvódele au cetitü la cronicul Leșescü, care este isvoditü de cronicarul Leșescü, Bielski, și de acolo afländü, mai ales de Despotü, au scosü acéstă poveste ce scrie mai sus, că este Despotü Vodă de la Ostrovul Samosü den nascerea sea, și cum s'au împrietēnitü cu Laski și au venitü cu óste spre Moldova, și au gonitü pe Alecsandru Vodă și au apucatü scaunul; și deaciü, tóte pre-rônd, cum spune mai sus; însē, mai adevēratü nu'lü arată de unde s'au ijderitü, și cum 'și-au scosü nume de Domnū.

Érá eü, Simion Dascalul, vrëndü cu adevēratü ca sē potü dovedi acestü lucru, mai alesü și mai deschisü, pentru Despotü Vodă, cetindü isvódele amü cercatü și eü la cronicul Leșescü și amü aflatü isvodul carele este isvoditü mai de'nainte-vreme de Alecsandru Gvagnen, pre limba Latinéscă; și deaciü, după acelu isvodü, 'l-au isvoditü Marțin Pașcovski, den limba Latinéscă pre limba Leșescă. De acole și eü m'amü silitü cu nevoiță de amü isvoditü de pre acelu isvodü, pre limba Românéscă, acéstă poveste a lui Despotü Vodă, de unde s'au ijderitü, și în ce chipü 'și-au scosü nume de Domnie.

Pentru Acestü Despotü Vodă scrie, dérá, Marțin Pașcovski, cronicarul Leșescü, că óre-când au fostü unü Despotü óre-carele, löcuindü la Moldova, omü de cinste și de folosü förte, care intru nemica n'au fostü mai jos de câtü ceü de frunte, avëndü și unü nepotü, anume Vasilicu. Acesta Despotü, și cu nepo-

tu-seu, viindü Alecsandru Vodă la domnie, de frica lui cu tötă averea lui aü pribegitü den țera, și aü trasü spre Römü, unde, nu multă vreme trecëndü, aü peritü nepotul seu la unü resboiü. Și de acolo mutându-se Despotü la altü ostrovü, și-aü cumpëratü ocină, și s'aü aședatü; unde nu multă vreme aü muritü și Despotü, rămându'i tötă avuția lui pre mâna slugilorü séle. Și fiindü unul dentru slugi de rudă grecü, anume Heraclu, carele era mai de folosü și mai de cinste de câtü toți, și mai credinciosü la Despotü de câtü tôte slugile, fiindü și omü istețü la fire, și ascuțitü la minte, aü chfematü pre toți tovaroșii sei, pre slugile lui Despotü, și le diše: «Frațilorü, iată stëpânul nostru muri, și averea lui tötă pre mânele nöstre remase; și iată cumu'i obiceiul la acesta locü: că, dacă móre omul și nu va avea feciori, saü altă rudă, iaü giudecătórii remășița tötă a mortului. Și acuma, de vorü oblici de mórtea lui Despotü, vorü veni de vorü lua tötă avuția stëpânului nostru, și noi vomü rămâne cu nemica. Érá de veți vrea sè më ascultați pre mine, și sè faceți cum voiü diše eü, noi fórá grijë vomü fi dentr'acolo, și avuția stëpânului nostru noi o vomü stëpáni; numai, sè primiți unü cuvëntü: sè më mărturisiți cătrë toți că suntü nepotü lui despotü, și Despotü aü muritü, și avuția lui pre mâna mea aü remasü; și sè më păriți la giudecătóri, cum nu vréu sè vè plătescü simbriile; că ei nu sciü că Vasilicu, nepotul lui Despotü, aü peritü la resboiü Ci, vedëndü ei că mărturisiți că suntü nepotü lui Despotü și më păriți pentru simbrii, vorü crede cu adevëratü că suntü nepotü lui Despotü, și nu vorü lua avuția stëpânului nostru; ce, vorü diše sè vè plătescü simbriile. Decí, vomü împărți tötă averea de'mpreună; și eü voiü lăsa sè luați voi totü ce va fi, numai sè'mi dați mie catastișele și zapisele câte suntü tôte, și ceva bani de cheltuélă câtü vè veți îndura; că voă nu vè suntü bune de nemica acele hărtii, nici vè suntü de vr'o trebă; și deacii ne vomü reșchira, carele încotro ilü va îndirepta Dumneđu.» Decí, ei cu toții primirá aceste cuvinte, și i se giurară, cum că nu numai înainte giudeților saü cătrë alți ómeni, ce și prent'alte țeri ilü vorü mărturisi cum că este Vasilicu, nepotul lui Despotü. Așa, meștersugüindü într'acesta chipü Heraclu, cu tovaroșii lui, aü împărțitü avuția lui Despotü; și elü aü apucatü catastișele și zapisele întrü carele aü fostü și dresele cele de domnie a lui Vasilicu, nepotul lui Despotü, carile perise la resboiü, și aü luatü și den bani óre-ce, ca s'ei fie de cheltuélă. Și împreunându numele tovaroșului lorü 'i-aü dișü Heraclu Vasilicu, nepotul lui Despotü, luându numele celui ce perise la resboiü. Și deacii reșchirându-se toți in tôte părțile, Despotü aü apucatü nume de domnie și aü trecutü la țera Nemțescă; căruia, dacă 'i-aü luatü séma Chesarul, cu dragoste 'l-aü primitü; și decă 'și-aü arătatü diresele cele de domnie, 'l-aü cređutü cu adevëratü că este nepotü lui Despotü, și era la cinste mare. Inse, lui nu'i era de cinste, ce socotia cum ar putea face cumva sè dobândescă domnia la Moșia sa, la Moldova. Carele, ämbländü pentru domnie, aü lăsatü Nemții și aü trecutü la Leși; și slujindü coronei Leșesci, și ämbländü între voinici la resboiü, s'aü împrietenitü cu Albreht Laski, Voevodul Siraski; carele, dacă 'i-aü luatü séma, cu tötă nevoința aü silitü ca s'elü ducă la domnie; adevërindu-i-se Despotü că orí câtü va cheltui pentru dënsul ilü va întórc

mai cu asupra cheltuela. Înțelegându Laski de aceste cuvinte, s'aă înfrățitū cu dēnsul.

Înțelegându Laski și cu Despotū de multe asuprele ce făcea Alecsandru Vodă boierilor seī, gândiră că prea-lesne se vorū imprieteni cu o sēmă de boierī de țeră. Și sfātuindu-se amēdoī, aū lāsātū Despotū sē stringă Laski óste, éră elū, făcēndu-se omū prostū, și fiindū necunoscutū, s'aă dusū in țeră la Moldova. Că fiindū omū cu minte mare, âmblandū cu taină pre la boierī, pre toī i-aū făcutū prietenī. Mai apoi, âmblandū cu înțelepciune mare, s'aă apropiatū de aū grăitū și cu Rucsanda, Dómna lui Alecsandru Vodă, care i-aū fostū soră bună (?). Rucsanda aū spusū lui Alecsandru Vodă de dēnsul, și s'aă rugatū sē albă socotințā. Nice Alecsandru Vodă nu i-aū înfrintū voia, ci 'l-aū primitū. Mai apoi, dupē multă vreme, prepuindu-și Alecsandru Vodă pre Despotū, 'l-aū otrăvitū pre-ascunsū; carele, dacā s'aă priceputū într'acesta chipū că'l otrăvitū, s'aă datū la doftorī de 'l-aū păditū, și nemică nu i-aū fostū.

Éră Laski, in țera Leșescă, zălogindu-și multe sate și ocine, și luândū banī de pre la alīī, stringea óste. Éră Despotū, dacā aū eșitū de la doftorī, îndată aū fugitū in țera Leșescă, și s'aă dusū la prietenul seū, la Laski, și i-aū povestitū de tóte câte petrecuse la Moldova.

Laski, Voevoda Siraski, dacā aū strinsū vr'o 4000 de ómenī pre lēfă, luândū pre Despotū cu sine, aū trasū spre granița Moldovei; unde, sosindū la Nistru, și gătindu-se sē intre in țeră, aū prinsū de-veste Alecsandru Vodă, cum Despot vine cu óste Leșescă asupra lui și aū sositū la margine. Așa, Alecsandru Vodă de sirgū se gătesce cu vr'o 40.000 de ómenī, și le-aū eșitū înainte la Nistru, așteptându pre Laski și pre Despotū.

Înțelegându Albreht Laski și cu Despotū cum Alecsandru Vodă le-aū eșitū înainte la margine, cu atâta putere, n'aū cutedatū sē intre in țeră, ci s'aū intorsū înapoi cruțându-se pre-altă-dată. Aū rēchiratū óstea tótă pre la sate, lāsându-le cuvēntū când le va da scire, sē fie toī gata. Éră pre Despotū 'l-aū închisū Laski într'o taină a sa, unde nime nu intra acolo, fōră numaī Laski, și aū scosū cuvēntū la glótă cum Despotū s'aū resbolitū; și așa den ȓi in ȓi arētându-se Laski cu voie rea cătrē toī, pentru bóla lui Despotū, și âmblandū tristū, nu dupē multă vreme întru una den ȓile aū eșitū Laski afară la glótă, arātându-se posomoritū la față, și cu haīne negre, jalnicū și cu voie rea, mār-turisindū cătrē toī cum Despot aū muritū. Și aū invēțatū sē grijescă cele ce trebuiaū la pogrebanie, și aū poroncitū de aū făcutū unū secriū, și 'l-aū băgatū in-taină unde era Despotū, și aū pusū in secriū o pētră mare, și aū smolitū secriul bine, cum arū fi fostū omū mortū într'ēnsul. Și deaciū, aducēndū preoī mulī, cu tóte glótele séle, și cu multă jale aū făcutū îngropare aceluī secriū.

Deaciū, vrēndū Laski ca sē cređă toī că aū muritū Despotū, aū trimisū cuvēntū și scrisorī in tóte părțile, dāndū scire de mórtea lui Despotū. Éră pre-ascunsū, cum putea, vitezese se gătia. Și fiindū acole și iscódele lui Alecsandru Vodă, și vēdēndū ei cu ochiī lorū cum Despotū aū muritū, și 'l-aū îngropatū, de sirgū aū alergatū la Alecsandru Vodă, ducēndu-ī veste bună, cum că Despotū aū muritū, și aū vēdūtū cu ochiī lorū unde 'l-aū îngropatū, și cum că este

Laski jalnicu pentru mórtea lui Despotu. Şi, creşându Alecsandru Vodă aceste cuvinte cu adevăratu, cum că au muritu Despotu, cu mare daru au dăruitu pre vestitorul acela; şi, bucurându-se că s'au mântuitu de vrăjmaşul seü, au slobođitu oştile pre-a-casă.

Albreht Laski, scořindu cuvântul in tóte laturile, cum că Despotu au muritu, şi înţelegându cum că Alecsandru Vodă oştile séle le-au reschiratu, află vreme îndămână ęa sé lovésca főră-veste, de isnová, asupra lui Alecsandru Vodă; şi de sirgü au trimisü la poruşnici, cum mai curénd, ca sé stringă óstea tótă la unü locü; unde, dacă au adunatu óstea tótă, s'au aflatü 12,000 de ómeni. Şi deácia au řisü Laski lui Despot sé se scóle den morři, adecă sé éşă de la taınă, unde era închisü. Şi de sirgü mergéndü spre granięa Moldovei, főră-veste au trecutü Nistrul; unde, înţelegéndü aşa de-grabă slujitorii lui Alecsandru Vodă, ce erau la margine, de sirgü au alergatu la Domnul lorü, la Alecsandru Vodă, de i-au datü scire cum că Despot ilü impresórá főră-veste, şi au intratu in țera. De care lucru, cu adevăratü sciindü Alecsandru Vodă că Despot au muritu, n'au cređutu; ce au învățatu sé taie capul aceluia ce au adusü acéstă veste, dându-i vină că face spaımă țerei: că elü scie bine, că Despotu au muritu. Inse, nesévërşindu-se olacarii, viindü unul dupé altul, şi totü aceste spunü cum că Despotü sosesse, şi înţelegéndü aceste Alecsandru Vodă, deşteptându-se ca den somnü, de unü lucru aşa de-grabă, neavéndü de ce se apuca, fiindü óstea lui reschirată cine'şl pre-a-casă, au apucatu puscele cu vr'ó 1500 de ómeni ce au pututu stringe de-grabă, şi au eșitü inaintea lui Despotü, la Jijia, la satü la Verbia. Şi au tocmitü puscele împrotiva podului, ca sé póta sprijini pre Despotü; unde, făcéndü năvală mare pedestraşii lui Laski, au apucatu puscele şi le-au întorsü spre óstea lui Alecsandru Vodă. Unde, impresurându pre Moldoveni cu focul puscelorü, şi den senețe cu plumbü ce pica ca plóia, de multe rane n'au mai pututu răbda Moldovenii; părăsindü Domnul seü, pre Alecsandru Vodă, au datü dosul a fugire, şi au remasü isbânda la Leşi.

Érá Alecsandru Vodă, vedéndu-se gonitu şi părăsitu de totü ađiutorul, au fugitu in ęios spre Huși, şi de acolo s'au dusü la Turci. Érá Laski au trasü spre Sucévă, şi au aședatu pre Despotü la scaunü. Érá elü, nu dupé multă vreme, s'au dusü inapoi, lăsândü lui Despotü óste, jolniri, şi Nemři, şi Unguri, ca sé-i fie de apărare dencótro va avea nevoie; iar lui sé-i întórcă tótă cheltuýala câtü au făcutü până 'l-au aședatu la Domnie.

Şimeon Dascalul

APENDICS X.

CA. Domnia lui Despotu Vodă.

In anul de la zidirea lunei 7070, érá de la Nascerea Domnului nostru Iisus Hristos 1561, Iacov óre-care Vasilie Iraclie, de némú grecú, den ostrovul Samosú, socoti cu arme și cu oști sê între in țérá, sê apuce Domnia țerei.

Acestú grecú, Iacov Vasilie, de la Iraclia, după nespusa trufie grecéscă, și a lui, făcându-se a fire némú de a Despoților (cáci și acésta aú Grecii din firea lorú, a se facere némuri mari; cá unii nu numai de némul Impêraților Grecesci a se numire, ce și de némul aceluí Iraclie, vestitú pre vrémile Elinilorú, de némul lui Ahilevs, nu li'í rușine a grăire minciuni), așa și acestú Iacov Vasilie se numia a fire de némul Despoților; și alții ilú sciaú cá este den némú de la Șam, saú cum scriú unii, Criteanú; care, fiindú trufașú, și multú de sine socotindú, se face a fire den némú mare, avéndú hrisovul care s'aú datú Despoților de Carol alú cincile Chesarul, luatú cu meșterșugú după mórtea unuí Despotú, într'acesta chipú:

Despotul celú adevêratú fiindú pre acele vremi in Rômú, și bolnăvindu-se, aú muritú: érá acestú Iacov Vasilie era slugá mai ispravnicú și mai istețú la fire; și după mórtea lui Despotú s'aú sfátuitú cu tovaroșii sei, cu slugile lui Despotú, dícéndú cátre dênșii: «Frațilorú, stêpánul nostru aú muritú și nu are nice o seminție a sa pre-lúngá sine; pentru aceea, boierimea sfatului îi vorú lua totú ce aú rêmasú, cum este legea lorú; érá noi vomú rêmânea cu nimicá de'ntru atáta slujbá ce amú slujitú lui Despotú pen țeri stréine, până aicea. Érá de mé veți asculta, cum voiú învêța, și voé și mie va fi bine. Sê mergeți inaintea sfatului și sê spuneți de mórtea stêpánului nostru, lui Despotú, și sê faceți jalobá pre mine, dícéndú cá este unú nepotú a lui Despotú, care va sê ele tótá averea mortului Despotú, unchiului seú, și noé nu va sê ne plătescá pentru slujba lui Despotú. Și atuncea va poronci sfatul de mé vorú chîama și imi va poronci sê vé plătescú. Érá eú vé făgăduescú sê luați voi tótá averea ce aú rêmasú de la stêpánul nostru; numai scrisorile sê'mi dați mie și ceva de cheltuélá, câtú sê mé potú duce de aice, sê'mi aflu stêpánú; cá voé nice de o trébá nu vé suntu acele scrisori.» Și ascultându'lú tovaroșii lui, aú făcutú cum i-aú învêțatú elú. Și împărțindú ei averea ce le-aú fostú rêmasú de

la Despot, luat-ău elū scrisorile câte ău fostū, zapise, și urice, între care scrisorī era și uricul celū de Despotie, cum s'ău scrisū mai sus, și o sēmă de banī de cheltuială; și se făcu nepotū lui Despot, pre numele unū nepotū ce ău fostū avutū Despot, și perisē in rēsboiū. Decī, Iacov Vasilie viindū de-odată la Brașeu, ău începutū a sunare cum este nepotū lui Despot, și arăta urice de Despotie; și ămblândū pren tótă țera Nemțescă, ău trecutū in țera Leșescă. Apoi ău venitū aicea in țeră la Alecsandru Vodă Lăpușnenul. Făcându-se rudă Dómnei, 'l-ău primitū cu dragoste Alecsandru Vodă; că Dómna Rucsanda era de pe mumă-sea rudă de Despot; și avea socotință de la Alecsandru Vodă și de la Dómna Rucsanda. Érá dupē firea cea nestătătore grecescă, care'ī totū a supunere pre alțiī și a rămānerē numai ei nesupuși, ău începutū cu o sēmă de boierī a lui Alecsandru Vodă, pre-taină, a sfātuire cum are putea sē apuce domnia țerei; că erau sātuī și boierī de Alecsandru Vodă, pentru multe greutăți ce începuse a face Alecsandru Vodă țerei. Nu s'ău pututū ascunde socotela și gândul grecului despre Alecsandru Vodă; că înțelegendū Alecsandru Vodă, ău pusū de 'l-ău otrăvitū pre-taină. Și simțindu-se a fire otrăvitū, îndată ău luatū doftorii, și nu i-ău stricatū nimică otrava. Dupē aceea ău fugitū de aicea pren țera Muntenescă și ău trecutū in Ardél, in Brașeu. Acolo, alegendū'și locū de odihnă, sciindū limbă Săsescă, Nemțescă, Lătinescă și Românescă, fiindū in Brașeu câtăva vreme, trimis'ău Alecsandru Vodă sē'lū pótă gamba. Ce, oblicindū elū, și înțelegendū că vrea sē'lū defe Jigmond, craul Ungurescū, de grumazū lui Alecsandru Vodă, ău fugitū den Brașeu nóptea, slobođitū peste zidū de unū prietenū den cetatea Brașeului; și ămblândū rētēcītū pren multe locuri, lipsitū fiindū și de belșugū, nesciindu-se ce se face, ău nimeritū la Olbreht Laski in țera Scepinului, la hotarul țerei Leșescī și Ungurescī, avēndū slobođenie de la Craiū Ungurescī. Și pentru că nu de-mulț mai nainte 'și-ău fostū luatū acestū Laski femeā cu multă avere, vēduvā, primitū'l-ău Laski Leavul cu cinste la casa sea; și fiindū lipsitū de banī, Iacov Vasilie grecul, a facere óste, ău căđutū cu rugāminte la Olbreht Laski, arătāndū'ī nēmūl seū și instreinarea sea, făgăduindu'ī grecul că nice-odată nu'ī va uita facerea de bine, numai sē'lū agiutorescă la lipsa și la nevoia lui. Primit-ău Laski rugāminte greculū, că era acelū Laski risipitorū și cheltuatorū a lorū séle, și rēvnitorū celorū strēine, că averea nespusă ce ău avutū de la tatā-seū, și ce ău luatū cu femeea'și vēduvē, ce o luasē decurānd, așa cheltuisē și o imprăștiesē, câtū rămāsēse la toți fōră nume de avere, ce mai multū lipsitū. Érá pe pofta lui Iacov grecul, ce 'și-ău pusū nume Despot, 'și-ău zălogitū tóte moșiile séle dreptū đece miī de galbinī de aurū, și cu acei banī ău purcesū a facere ómeni de óste Despot cu Laski Lévlul, nu atăția de mulți, ce câtū sē le agiungā numai sē intre in țeră; cocotindū Despot că îndată ce se vorū apropia de marginea țerei, i se va închina tótă țera, arătāndū nesuferite nevoi și apēsări a lui Alecsandru Vodă asupra țerei. Și gătindu-se de ce le-ău trebuitū, și óste cu optū tunuri mari de ziduri, ău sositū in Podolia; ce acolo, den poronca lui Jigmond, aflāndū-se câtăva óste den țeră, și de Leși și Rusi, 'i-ău impedecatū de n'ău pututū trece, macar că ău stătutū la bătăie. Ce, fiindū mai pușini, n'ău pututū trece, ce perdurā rēsboiul și tunurile;

că se t mplase și Dimitrie Vișnovetki, Voevod Podoliei, la acel  răsboiu cu Laski și cu Despot. După aceea, Despot tot  n'au perdut  n dejdea; ce au trecut  la Francesko Zale, Ispravnicul lui Ferdinand, in țera Ungur sc , impreun  cu Laski. Și imp c nd  pre Zale cu multe daruri, 'l-au rugat  de agiutor  s  p t  merge să apuce domnia țerei, ar t nd  precum și capetele ce sunt  in țer , boferimea, fl  așt pt , av nd  bun  n dejde de biruință. Și după mult  vorov  intre d nșii, au ales  de au scris  la Ferdinand jaloaba și pofta lui Despot de agiutor  și slobodenie oștilor  asupra lui Alecsandru Vodă; ar t nd  că mai cu cale și mai cu cinste este să aibă pre Despot de prieten , de c t  pre Alecsandru Vodă, carele, fiind  supus  Turcilor , face multe și nespuse tir nii locuitorilor  țerei.  r  Ferdinand mult  au socotit  cu sfetnicii sei; ce, nu se tocmai  la sfat  toți in scot l  pentru Despot, că unii  iceau: nu trebuie a se protivire unui om  nesciut , inc  nice n mul lui, nice h rnicia lui, și că nu trebuie a int ritare pre Turc , subt a c ruia st p nire  ace acea țer ; și c tr  aceste, c  legăturile care le poftia a avea cu Sultan Suleiman, Imp ratul Turcesc , să le așede, se vor  strica, de se va improtivi unui om  nesciut  ca acel  Despot, și ca aceste.  r  alții dintre sfetnici, cari erau mai aprinși la minte, arătau că nu trebuie să lase Imp ratul Ferdinand o țer , care și mai nainte vreme era supus  cr iei Unguresci, ce, să'și ispit sc  cu d nsa norocul.  r  de ar fi vr'un  prepus  despre Turc , se va răspunde că fără scirea lor  au intrat  Despot cu oște in țera sea, in Moldova, cum și la stăpâniile Turcesci se t mpl  de-multe-or  oștiri fără de scirea Imp r ției. Ac st  părere de-pre-urmă fu mai socotit  de Ferdinand Imp ratul, și făcu r spuns  lui Zale să fie f rte cu taină acel  lucru cu Despot, c ruia 'i-au trimis  Ferdinand Imp ratul și dar , șese mi de galbin  de aur .

 r  Zale, după ce au ințeles  voia Imp ratului se , s'au sf tuit  cu Laski L vul și cu Despot, purt nd  t te pre-taină. Au or nduit  pre Anton Săcuil cu mare veste, pre atunci purt tor  de oști, și pre Ión Rusel, de n mul se  de Burgundia, care avea o sută de c l rime cu sinețe subt ascult rea sea, și Ión Velei, Franțoz, cu 100 c l rme și cu altă pedestrime, s'au unit  și elu cu cei-alți, și den Slonska cu Petru Seledție, cu 150 c l rime. Au venit  la agiutorul lui Despot și pedestrime Nemți, den cetatea Casovei, și dentr'alte cet ți de pre margine fur  adunați, c t  cu toții se f cur  2000 de oșteni aleși. Aceste ispr vindu-se, au l sat  in socot la lui Anton Secuil, elu să fie purt tor  acei oști, și să c rmuesc  pre toți;  r  Laski s  aibă grijă pentru alte treb  a lui Despot.

Și vr nd  să fie pre-taină lucrurile lor , au f cut  veste că au murit  Despot; și indat  Laski au ascuns  pre Despot intr'o cămară de-taină, și f cur  veste că'l bolnav, și se ar t  m hnit  și cu voie rea, Laski, pentru Despot.  r  preste puține  ile eșit-au Laski jalnic ,  ic nd  că au murit  Despot, și de cheltu la ce au f cut  cu atâta som  de bani pentru Despot r m ne păgubașă. Făcut-au s criu de mort , și au pus  o p tr  mare; și'l  duce cu preoți la biseric  de'l  prohodesc , și'l  ingropar ; și după aceste s'au pornit  Despot cu oști, cu Laski L vul, cu tunuri, pren țera Ungur sc ; și apropiindu-se de munții țerei Leșesci in prejma Liovului, avea Leși păditori la căile

acelorū munți. Ce, n'au pututū opri pe óstea lui Despot. Și viindū la marginea țerei Moldovei, oblicise Alecsandru Vodă de apropierea oștilorū cu Despot; ce, nu credea, viindu'i veste mai nainte că au muritū Despot, avēndū iscóde ómenii sei de au vēđutū ingroparea aceluī secriū. Érá apoi 'i-au căutatū a credere den prietenii sei Leși, că au invinsū Despot, și vine cu Laski asupra lui, cu oștile Unguresci cu Anton Sēcuiul. Sirguit-au și Alecsandru Vodă de și'au strinsū oștile séle, ca la 25,000, făcēndu-le căutare la Sucévă. Ce mai mulți erau țeranii in óstea lui de câtū slujitorii. Eșit-au Alecsandru Vodă improtiva lui Despot; scia, insē, Alecsandru Vodă că și Nemți suntū in óstea lui Despot.

Tocmit-au la trecētoare Alecsandru Vodă oștile séle cu tunuri, sē nu lase a trecere óstea lui Despot. Érá Despot, ámblandū cǎlare pre țermure, vēđu tótă óstea lui Alecsandru Vodă, și se spǎimântă că nu'lū va putea infránge. Ce, socotiră sē se întórne și sē fugă, perđēndū nádejdea de isbándă. Érá oblicindū Anton Sēcuiul de spaíma lui Despot, 'l-au imbárbatatū și au cercatū de aflare altū vadū, și trecu óstea lui Despot cu Laski și cu Despot.

Érá Alecsandru Vodă, vēđēndū trecerea lui Despot, den sfatului Moțoc Vornicul, ce era pre atuncea purtătorū de oștile lui Alecsandru Vodă, au intorsū tunurile cu mare nevoe de unde erau tocmitē și le pogori mǎi glos. Érá Anton Sēcuiul cu ai sei trecēndū de sirgū dederă návală, și apucară și podul și tunurile lui Alecsandru Vodă; érá dupē aceea au trecutū toți, tocmindū tótă óstea Anton. Indată dederă in dobe și in trámbițe semnū de rēsboiū, și návă-liră asupra oștii lui Alecsandru Vodă. Đicū, sē fie avutū Alecsandru Vodă in óstea sa. și 2000 de Eniceri, și alți Turci de cǎlărime. Ce, n'au ținutū multă vreme resboiul, că oștenii lui Alecsandru Vodă se amestecase, cǎlărimea cu, pedestrima Turcésca, și purcēseră in risipă. Gonitu-i-au cât-va locū Anton și Burgundinul cu Raítierii Franțozii, de 'i-au agiunsū și 'i-au tǎlatū. Picat-au mulți den oștenii lui Alecsandru Vodă. Fost-au împărțitā o sēmă de óste pre care o purta Moțoc și Bogdan; acestia au ținutū câtă-va vreme rēsboiul cu Laski și cu Despot. Ce, nimerindū Anton Sēcuiul cu ai sei, și dándū rēsboiū, indată au purcesū in risipă Alecsandru Vodă cu Moțoc și cu Bogdan; remas-au multe stéguri de a lui Alecsandru Vodă, și tunurile tóte, pre mâna lui Despot.

Scrie Istvanfie istoricul, sē fie căđutū într'acelū rēsboiū trupuri 3000, de oștenii lui Alecsandru Vodă, și Enicerii mai toți periți și robiți; mulți au căđutū robi pre mâna lui Despot; ce, pre toți 'i-au slobođitū, cu sfatul lui Laski și a lui Anton, pentru sē tragă cu blándețe inimile a tuturoră locuitorilorū țerei spre Despotū. La acestū rēsboiū, tare și vitezesce au státutū Alecsandru Vodă singurū; că pre unū Ungurū ce făcea resboiū singurū cu dēnsul, 'l-au oboritū cu sulíța de pre calū. Așa ilū laudă istoria strēină, că multă vreme singurū Alecsandru Vodă cu puțin, pǎrăsitū de toți, au ținutū resboiul. Érá dupē ce au purcesū in risipă și Alecsandru Vodă, cu cine erau pre-lungă sine rēmași, au căđutū ca la 2000 den oștenii lui, împiedecați între nisce garduri și șanțuri, ce erau ingrădiți nisce pomeți, unde se strinsēseră țērănimea; unii den fugarii oștenii a lui Alecsandru Vodă s'au fostū suitū pen copaci, lăsându'și caii, și pre aceia 'i uci-deau den sinețe. Acestū resboiū a lui Alecsandru Vodă cu Despot, la ce locū au fostū, cronicarii strēini nu scriu; érá rēposatul Grigorie Ureche, ce au fostū

Vel Vornicū, scrie că au fostu la Verbia; însă, pre-scurtū scrie; érá noi; den cronice streine amū aflatū mai pre-largū, și scriemū mai pre-largū.

Alecsandru Vodă, după ce au perdutū resboiul cu Despot, luându'și de-grabă Dómna și averea tótă, că mai nainte trimisese la Sucévă de 'și-au' luatū totū ce au ayutū, și au trimisū spre Dunăre, și elū den Iași s'au pornitū spre Huși. Acolo se grijă să strîngă țera, și să ia agiutorū de la Turci, să se întorcă asupra lui Despotū; ce nimica n'au folositū.

Lauda acestul resboiū o scriū și o dau istoricū străini lui Anton Sécuiul, carele, nepărăsitū și fōră pregetū îmbărbătându pre ai sei, au luatū întētū biruința.

Resboiul acesta s'au tēplatū in dioa Sfântului Martin, ce'lū serbéză Papis-tașil, care sfântū este in 11 zile in luna lui Noemvrie, după calendarul lorū, érá la noi vine in 31 zile a lui Octomvrie.

Dupē isbândă, Despot cu Laski Lévil și cu Anton, cu tótă óstea, au mersū la Sucévă, și au pusū de au zugrăvitū pe pāreți, la ulița ce se cheama ulița Tătărăscă, resboiul lui Despot cu Alecsandru Vodă, chipurile căpitanilorū, o-sēbi de a Domnilorū, cu mare meștersugū scrisē, chipurile Hatmanilorū, și a-nume. Care zugrăvitură și scrisore cu vreme pre-urmă au cădūtū și s'au stersū; precum și o biserică in Hârlău, ce au fostū ziditā de Despot Vodă, in pomana tātāne-seū, de șese stānjini in pāreți de înaltă, care stă astăzi risipitā, și nime nu scrie de acea biserică, nice este pomenire de dēnsa, Păpistășescă, făcutā de Despot Vodă.

N'au zăbăvitū, Despot, ce au trimisū in gōnă după Alecsandru Vodă; ce nu l'au putūtū agiunge, nice altā nimica de a lui n'au putūtū lua, fōră numai unū carū cu covōre, cu pāretare, îmbrăcāmintē de casē, iar prōste.

Érá Alecsandru Vodă, stringēndū remășitā den oștenii sei, ce scāpaserā, călășirime Turci, și mai veniserā și alți Turci ca la 5000, între cariū ayea și óre-cățī Eniceri, cu aceia au venitū Alecsandru Vodă până in Prutū; și acolo, dreptū Huși, au făcutū podū peste apa Prutului, și acolo aștepta agiutorū pre Mircea Vodă, Domnul Muntenescū. Érá înțelegēndū Despot că s'au oștitū Alecsandru Vodă, strins'au țera și oștile țerei la sine, ca 25,000 oșteni cu țerani, la Sucévă, și luāndū tunuri 32 Despot Vodă, au purcesū den Sucévă se mērgā asupra lui Alecsandru Vodă. Înțelegēndū Alecsandru Vodă de apropierea lui Despot Vodă asupra lui, au poroncitū de au stricatū podul la Prutū ce'lū făcūscū. Era unū satū despre partea lui Despot cu puținele case, unde șocotindū Anton Sécuiul locū bunū de supus tunurile, au trasū tunurile și le-au supus pentre case; érá pre sinețașii Unguri și Nemți pentre desime, și pentre co-paci, și pe malul Prutului, unde era mai ponoritū malul, au supusū să facā meștersugū viclénū; și au poroncitū să nu dea de nsinețe peste poronca lui. Staū oștenii lui Alecsandru Vodă cu Moțocū și cu Turci amestecați, ca 12,000, pre o ripă a Prutului; cariū, dacă vēdurā că se apropie óstea lui Despot, și au pof-titū Moțocū de au vorovitū cu Anton Sécuiul, amēndoi puindū parola. Ce vorū fi vorovitū in scurtā vorōvā, nu scriū istoricū, fōră câtū că au vorovitū amēndoi. Nu s'au putūtū vedea de óstea lui Alecsandru Vodă, óstea cea supusā a lui Despot, pentru desimea călărimei lui Despot Vodă. Turcii așijderea, fiindū

fără grijă pentru apa Prutului, care era pentre densii, nice socotiaŭ a fire vrăunŭ vicleşugŭ, ce alergaŭ bulucuri să vadă tabăra lui Ungurul. Atunce poronci de sirgŭ Anton de slobođiră tunurile în ôstea lui Alessandru Vodă, și poronci de eșiră, senetașii de unde erau supuși. Puținŭ resboiŭ ținură oștenii lui Alecsandru Vodă, că slobođindŭ focŭ tare Ungurii, picară de pripă caii lorŭ, și unŭ morți căduți, alții răniți, aŭ datŭ dosŭ la tabăra lorŭ.

Ēră luândŭ veste de venirea Mircii Vodă și de Tătari într'agiutorŭ lui Alecsandru Vodă, s'aŭ apucatŭ Anton Ungurul cu mare sirguală a face podul ce'lŭ stricase Alecsandru Vodă; adunândŭ multe coșuri, âmplându-le cu petre, le-aŭ aruncatŭ în Prutŭ, legându-le de grinți cu nuele de stejarŭ și lozie, în locŭ de otgône, peste care aŭ pusŭ lése împletite bine, așternândŭ paie și plévă peste lése. Pus'aŭ tunurile în țermurile Prutului de apăraŭ despre ôstea lui Alecsandru Vodă podul, că făceaŭ năvală să împedece să nu pôtă face podul. Vêdândŭ Alecsandru Vodă că s'aŭ isprăvitŭ podul peste Prutŭ și agiutorŭ i se întârđie de la Mircea Vodă și de la Tătari, perdut-aŭ nădejdea de agiutorŭ, și de nopțe s'aŭ rădicatŭ și s'aŭ dusŭ spre Chilia și spre Cetatea-Albă; și trecândŭ Dunărea s'aŭ dusŭ la Silistra, și de acolo la Tarigrad, cu tôte ale sele; Ēră oștenii lui s'aŭ rēșchiratŭ încotro aŭ pututŭ.

Despotŭ Vodă, vêdândŭ că'i sluji norocul și acolo, cu vitezia lui Anton, s'aŭ întorsŭ cu mare bucurie la Iași; și, pre obiceiul Domnilorŭ, i-aŭ cetitŭ molitva de Domnie Grigorie Mitropolitul; și apoi, mergândŭ la Sucévă aŭ poroncitŭ de aŭ strigatŭ să părăsescă toți armele de apêratŭ, și să mergă cineși pre acasă.

După ce sosi la Sucévă, eșitu-i-aŭ întru întêmpinare Mitropolitul țerei cu Episcopii și cu totŭ norodul, de'lŭ petrecură până în cetate. Avândŭ grijă de Alecsandru Vodă, sciindu'lŭ și cu avere eșitŭ den țeră, aŭ opritŭ tôtă ôstea străină pre-lungă sine, și se arăta blândŭ tuturorŭ și cu cuvinte dulci; pre boieri îmblândia și i'ntăria cu nădejde de bine că vorŭ avea în Domnia lui. Poroncit-aŭ și acêsta, că cine nu va asculta și nu se va supune poroncilorŭ lui, se va certa cu môrte. Grăiaŭ toți de rău de Alecsandru Vodă, și'lŭ făceaŭ tiranŭ; Ēră lui Despotŭ norocire în mulți ani strigaŭ.

Ales-aŭ Despot Vodă patru boieri de credință, pre cariŭ aŭ lăsatŭ tôtă cârma țerei: pre Stroiŭ Vel Logofêtŭ, pre Barnov Hatmanul, pre Motecŭ Vel Vornicŭ și Grigorie Leveles, de nêmul lui de la Beciŭ, ce era în mare cinste la Despot Vodă.

Ēră Mircea Vodă, fiindŭ purcesŭ cu ôste să vie întru agiutorŭ lui Alecsandru Vodă, cu Tătarii, dacă aŭ înțelesŭ de fuga lui Alecsandru Vodă, s'aŭ întorsŭ iar la scaunul seŭ.

Despot Vodă, măcar că luă isbândă și s'aŭ aședatŭ bine în Domnie, dēră țera era deșertă și stôrsă de Alecsandru Vodă; și fiindŭ multă trebuință la începutul Domniei lui, fiindŭ în mare lipsă de bani, și cheltuelele den ȕi în ȕi adăogându-se, nice s'aŭ găsitŭ câtŭ-de-puținŭ în urma lui Alecsandru Vodă, că luase totŭ cu sine Alecsandru Vodă, și nice lefile slujitorilorŭ nu avea de unde plăti; se'i slobođă, nu cuteza; că totŭ avea grijă de Alecsandru Vodă. Ēră apoi aŭ slobođitŭ tôtă ôstea la Iernaticŭ, însă, cu puțina plată; că

de-o-dată socotise să li se dea de totu capulū câte unū galbēnū de aurū; și acesti banī neputēndu-se mai de grabă stringe, aū poroncitū de aū luatū unū polecandru și nisce sfeșnice de argintū, ce făcuse Alecsandru Vodă în Metropolie, și le-aū stricatū de aū făcutū banī de plata oștīl. Deci, cu acei banī făcuți den argintul bisericeī, și cu ce s'aū strinsū den țēră, aū datū lefle slujitorilorū. Ēră îndată aū intratū în ura țerei Despot Vodă, vėdēndū că strică odórele bisericilorū carele suntū de alți Domni închinatē lui Dumneđeu (sē privesci aicea rēul nēmū alū Grecilorū, și gludecă toți așa. Pedepsitū pāmēntul pre care punū piciorul Greciī!) Și așa, după ce se aședă Despot la Domnie, trimis'aū solū la Jigmond, Craiul Ungurescū, sē'ī dea cetățile Clujvarul și Ciceul, care cetățī eraū date încă de Matelaș Craiū Domnilorū den Moldova; că într'altū chipū, de nu le va da și le va ținea în peptul lui ascunse, le va scóte elū den peptul lui. De care solie măriindu-se Jigmond Craiul, aū răspunsū solului, sē spuie lui Despot Vadă că Crițeniī deapurerea suntū minciunoși.

Alecsandru Vodă, după ce aū mersū în Țarigrad, făcut'aū jalobă la Impērația lui Sultan Suleiman pentru mare strimbătate ce 'i-aū făcutū Despot. Ēră Impēratul, dacă aū înțelesū, aū poroncitū Vizirului sē ducă cu agiutorul seū pre Alecsandru Vodă la domnia țerei. Trimis'aū și la Craiul Leșescū cu banatū, pentru ce aū lăsatū pren țera lui a se facere atâte amestecături țerei cu Despot.

Ēră când se gătēzā Alecsandru Vodă sē vie cu Domnia iar în țēră, iatā sosescū boierī, trimiși de Despot Vodă la Impērație cu poclōne, adăogāndū birul đece miī galbenī de aurū. Și tocmindu'și lucrurile Despot Vodă despre Impērație, trimisu-i-aū stėgū și sabie scumpă, pren Agă Impērătescū, de Domnie nōă.

Aședēndu'și Despot Vodă lucrurile domniei și despre Impērația Turcului, incepu a facere mari rēutățī și tirāniī. Ēră Anton Sėcuul, dăruițū bine de Despotū Vodă, cu aurū, cu argintū, și cu haīne scumpe, cu soboli și sabiī ferecate, și paloșe la cai, cu șele ferecate, s'aū întorsū la casa sa, lăsāndū în locul seū lūngă Despot Vodă pre Petru Devan, ce era lăsatū de pașă cetăței Sucevei. Așjderea lui Albert Laski 'i-aū datū galbenī đece miī, făgāduindu'ī Despotū Vodă că'ī va da și alți banī ce'ī mai rēmāsese datorū; și 'i-aū datū și cetatea Hotinului, la care Ispravnicū aū pusū Laski pre Ión Peasovski, omū alū seū, Léy, Șléhticū. Ēră pe-urmă la mari vrājmașiī și vrajbe aū venitū Despot cu Laski, precum vomū arēta la rōndul seū.

Dupē ce s'aū dusū Anton și Laski pre la a le séle, s'aū dusū și Ión Petru Rusell, măcār că'lū oprīa Despotū Vodă sē mai ședă; ce, fiindū legatū în slujbele lui Ferdinand, Impēratului Nemțescū, s'aū dusū și elū în țera Ungurėsca, dăruițū bine de Despot Vodă. Spunū, sē'lū fie petrecutū unū conacū singurū Despot Vodă. Trimis'aū Despot Vodă solū la Impēratul Nemțescū, mulțāmindu'ī pentru de-bine-facerea lui, făcēndu'ī scire că și despre Impērația Turcului 'și-aū aședatū Domnia; așjderea și la Craiul Leșescū aū trimisū solū Despot Vodă.

Ēră după aceste tóte, cum s'aū pomenitū mai sus, pre vremea coronației

lui Macsimilian, ce l-au coronitŃ CraiŃ UngurescŃ, la Pojon, Ńn anul de la zidirea lumei 7072, 3ră de la HristosŃ 1564, schimbatŃ acum Despot Vodă: den blândŃ, cumplitŃ; den milostivŃ, apucătorŃ Ńi lacomŃ, puindŃ pre ț3ră mari nevoi; desbrăca Ńi bisericile, casele lui Dumneđeu, luândŃ arginturile de făcea bani. Preste nădejdea ț3rei despre Despot Vodă, neputendŃ suferi (cu a-nevoie se sufer3 r3ul Ńi necazurile de obște) boierii Ńi cu Tomșa, ce era Hatman pe t3tă 3stea ț3rei, cu toți s'au giuratŃ s3 fie la unŃ cuv3ntŃ s3 sc3ță pre Despot Vodă den Domnie, aleg3ndŃ pre Tomșa Hatmanul, care era cu inimă mare dintre toți, s3 fie Ńncep3torŃ acestui lucru. Atuncea Ńnțeles3 boierii cum Dumitrașco Vișnovețki, ŃndemnatŃ de Laski, era gata s3 vie s3 ele Domnia lui Despot Vodă, că Ńi Laski se Ńntorsese cu r3u asupra lui Despot Vodă; s'au sfătuitŃ boierii s3 trimiță la Vișnovețki s3 lŃ poft3scă DomnŃ ț3rei. Simțindu-se Despot Vodă uritŃ ț3rei, avea grij3 mare, ca unul ŃnchisŃ Ńn cetatea Sucevei; aŃ răpeđitŃ pre unŃ Valentin Ungurul la Ferdinand Chesarul Ńi la Macsimilian, Craiul UngurescŃ, Ńn cał de olacŃ, poftindŃ ađiutorŃ de ap3rare Ńmprotiva boierilorŃ sei; Ńi aŃ Ńnv3țatŃ. Despot Vodă acelu Valentin s3 găs3că s3 se vađă cu Zane Ńi cu Anton S3cuil, s3 lŃ poft3sca de la Despot Vodă, s3 strĳgă oști Ńi s3 păđ3scă s3 lŃ vie Ńntr' ađiutorŃ, făgăduindŃ am3ndorŃ, Despot Vodă, mari daruri ca Ńi 3nt3iŃ, arătându-le că lesne vorŃ putea sta Ńmprotiva unorŃ 3meni ce s'Ń nesciuți Ńntru meștersugurile resb3ielorŃ. Eră Ńi Ferdinand, Ńmp3ratul NemțescŃ, Ńi Macsimilian, Craiul UngurescŃ, socotiră a nu lăsare pre Despot Vodă Ńn primejdie, cārora ar3ta nemutată credința, Ńi slujbele s3le, Despot Vodă. Decĳ, primiră am3ndoi rugămintea lui Despot Vodă, sciindŃ că aŃ fostŃ Ńi mai nainte ap3rătorŃ Craiul UngurescŃ ț3rei Moldovei. Eră Ńi Anton S3cuil, de care nu odată amŃ pomenitŃ, Ńnțeleg3ndŃ den Valentin grijea Ńi strimț3rea lui Despot Vodă, nu ap3ra despre sine ađiutorul, ce socotia că va avea pedecă depărtarea cāi s3le cu oștile, Ńi cā lŃ lipsiau banii, Ńntru care stau mădulările oștilorŃ. Așa, Ńntârđiindu-se lucrurile, aŃ sositŃ Despot la mai mare perire; Ńn oștile Ard3lului, cari se aflau pururea gata, nu punea nice-o nădejde; cāci, pe Voivodul de Ard3lu mai nainte Ńi cu scrisorile Ńi cu cuvintele de yătămare ilŃ stricase Anton S3cuil, pre diregătorul a Cinci-biserici, anume pre Lupul Peșin, solul Chesarului Ferdinand; carele, trec3ndŃ pren Ard3lu la Ńarigrad, ilŃ prinsese, pentru ce l-au fostŃ pāindŃ pre Anton S3cuil la Sultan Suleyman. Așj-derea Ńntre d3nsul mari Ńi grele pricinŃ erau de neprieteșugŃ; Ńi acele pricinŃ 3nt3iŃ aŃ fostŃ de aŃ pārăsitŃ Laski pre Despot Vodă, de s'au unitŃ Laski cu Vișnovețki asupra lui Despot Vodă, aflāndu-se pre atuncea la Liov Ńn ț3ra Leș3că.

S'au fostŃ pornitŃ acum Despot Vodă cu 3stea, s3 ele cetatea Hotinului de subț ascultarea lui Laski, care lŃ-aŃ fost'o datŃ mai nainte. precum s'au pomenitŃ, că era IspravnicŃ pusŃ de Laski I3n Peasovski. V3đ3ndŃ, d3ră, Peasovski apropierea lui Despot Vodă, aŃ trimisŃ Ńnainte lŃ de lŃ-aŃ șpusŃ cā lŃ va da cetatea Hotinului, numai s3 lŃ las3 s3 3să elŃ cu alŃ seŃ slobodŃ den cetate. Făcutu-i-aŃ Despot Vodă pre voie lui Peasovski, Ńi aŃ luatŃ cetatea iar Ńn s3ma lui.

Înțelegându și acésta Laski, și mai mare gătire au făcutu cu Vișnovețki, și s'au pogoritú cu oștí la Kamenitá in Podolia. Ce Despot Vodá n'au cutezatú sê trecá Nistrul, pentru cá avea óste puținá; ce s'au întorsú spre Galați și la Reni, și de acolo iar la Sucévá. Mácar cá se întorsese Despot Vodá, érá urítú tuturorú pentru greutățile ce făcea țerei, fiindú lacomú; cá, fórá alte nevoi, mai scosese de casá câte unú galbănú de aurú. Se făcuse și cumplitú, tiranú și nêmbândítú; și asupra celora ce se despărțiau de muíere și luaú alta, cá acelora mari și cumplete munci le făcea, dîcându-le căci nu s'au indestulatú cu o femeá. Și acésta áncá au adaosú la nevoia țerei, cá și muíerea aceea plăția a-treia parte de galben de aurú, și atuncea da voie sê se despărță de bărbatú. Și acésta o făcea Despot cu sfatul unui omú, anume Ion Lîubcenie, ce 'lú adusese den țera Leșescá și 'lú făcuse Episcopú. Pre mulți, táindu-le capetele, poroncia de nu'í îngropa multe dîle, sê fie la privirea altora. Ílú urise réu țera și pentru credința pravoslavnicá, cá nu o ținea Despot Vodá, cá la bisericá rarú, saú nice-odatá nu mergea, ce cu alte slugi petrecea. Și in Cotnarú fiindú Sasi mulți pre atunci, le-au făcutú bisericá și scólá, și au adunatú vivliotiki. Pre-semne biserica cea stricatá den Kotnar a Papistașilorú elú o au făcutú, dé nu va fi și cea mare, ce stá și până astáđi cu Sasi. Și aduna dascalí de pren țera Nemțescá, și den țera Leșescá, Papistași. De atuncea au rémasú aicea in țera la noi Ezoviți, și alți popi de a bisericeí Apusului, Papistași. Și den sfeșnicile de la Mitropolie, de argintú, făcute de Alecsandru Vodá Lápuș-nénul cu mare cheltuélá, s'au făcutú bani, cum s'au pomenitú mai sus. Acmu oblicise țera de nêmul lui Despot, cá, cu amăgituri, érá nu cu dreptú au fostú agonisitú acestú nume împărătescú de Despot și de Heracli, de nêmul împé-rațilorú Țarigradului făcându-se. Era trufașú mare, și multe socotindú de sine Despot; și se simția se apuce domnia țerei Munteneseí de la Mircea Vodá, și țera Ardélului, avéndú la aceste sveticú pe unú Dumitrașk Bulgariú, dîcéndú cá i s'au pogoritú den cerú doué cununí de aurú. Oblicise într'unú-rándú Despot Vodá cá au muritú Jigmond, Craiul Ungurescú, și se pornise cu oștí sê între in Ardélú sê apuce cráiea; și, sosindú până la Trotușú, 'i-au venitú veste cá s'au însănătoșatú Jigmond Craiul; și s'au întorsú îndatá ínapoi la scaonul seú.

Aflu și acésta la Istvanfi istoricul: cá, eșindú Despot Vodá, cum s'au pomenitú, spre Hotin, ámbândú cu puținí in câmpí, 'i-au eșitú mulțime de ómení, și, încungíurându'lú, strigaú sê le rădîce acele grele dări ce le aruncasê, de casá câte unú galbénú de aurú; érá Despot Vodá le răspundea cá den sfatul lui Bárnov și a lui Moșok și a doi Vlădicí face acele greutăți, de pune cu asuprá; și, de este cu voie, sê le dea pre aciea pre mânele lorú, sê'í omóre, dîcéndú cá totú acesti patru au fostú pricina și la Alecsandru Vodá de 'l-au îndemnatú la tóte tirániile; și nu se vorú părăsi de réutățile lorú acesti patru, de nu va grábi Despot Vodá sê le facá sfêșítú vieței lorú; și abia cu multe cuvinte s'au aședatú acea mulțime de țerani, adevérindu-se cá le va face pe pohta lorú și le va rădica acele nevoi. Acéstá vorbá și răspunsú a lui Despot Vodá de au vinítú pre acei boieri, au fostú pre-urmá perirea lui Despot Vodá.

Ántéiú Bárnov, înțelegéndú párerile și poftele țeránimeí, sciindú și socotéla lui Despot Vodá, socotit-au cá mai bine este sê cerce orí ce va putea, decâtú sê

pătimescă. Sfătuindu-se cu alții, s'au apucată că va fi celū ântéiū pricinuitorū și deșteptătorū acestui lucru; și ântéiū pre Ión Luscenie, ce'lū adusese den țera Leșescă și 'lū făcuse Episcopū, 'l-aū otrăvitū, că acela scia tóte sfaturile lui Despot Vodă, și 'l-aū îngropatū afară den tērgū unde ținū meidēnul den-afară, pre acelū Luscenie; și așa s'au apucată de cele-alte cu mare tăcere și taină.

Ēră Despot Vodă 'și-aū luatū Dómnă den țera Leșescă, fata lui Martin Zbo-rovski, omū sciutū pre atuncea in țera Leșescă, socotindū că cu legătura aceea va trage și pre Laski iar in dragoste.

Ēră țera, vedēndū pre Despot Vodă că 'și-aū luatū șiē Dómnă de altă lege, și mai tare flū-uriră pre dânsul. La nunta sea, Despot Vodă acele cheltuele aū adunatū, câtū-nu numai de totū omul, de totū felū de bucate, ce și paseri, vēnatū, și pesce, și feluri de cheltuele la bucate, cu mai mare lipsă și nevoie bieților lōcuitori a țerei; și cu aceste 'și-aū adaosū den ȕi in ȕi mai mare ură asupra 'și Despot Vodă.

Ântéiū se începu rocoșire asupra lui Despotū Vodă. Venisē ómenī de țera, și spusēră lui Despotū Vodă că aū intratū Tătarii de preste Nistru in țera, și pradă și ardū, și cereaū agiutorū împotiva Tătarilorū. Ēră Despotū Vodă, macar că 'i diceaū mulți, și mai-ales Lupul Sasul, pre carele flū adusēse de făcea bauī, că era meșterū, sciindū bine limba Romănescă, se se pădēscă de viclēșugul boierilorū; ce, vedēndū de la o vreme îmbunăturile boierilorū ce erau giurați in tr'unū cuvēntū asupra lui, carii flū sfātuiaū se trimiță óste parte mai multă împotiva Tătarilorū, s'au înșelatū Despotū Vodă, și aū trimisū in tr'ales oștenī Ungurī 350, și Sērbī 50, totū călărime, cu câteva miī de Moldovenī, și óre-căți Nemți pedestrași și povățuitori de tunuri. Tótă acēstă óste o aū datū in sēma lui Ilie Toroman și a lui Stefan Tomșa, carii erau la unū locū grăiți cu alți boieri asupra Dómnului lorū, lui Despotū Vodă. Ēră dupē ce trimisē óste cu Toroman și cu Tomșa, ne-fiindū nici-unū Tătarū, ce, liniște, nice-unū semnū de pradă, ce, tăcere, tóte staū in pace. Și vedēndū cēa ce erau giurați asupra lui Despotū Vodă, că Ungurii și Sērbii cugetă a fi lucul in tr'altū chipū, aū rēspunsū cei-alți că este meștersugū de Tătarī făcutū; și aū orânduitū Tomșa pre Ungurī și cu cei-alți in tr'altă parte, vrēndū sē 'i impartă la unū satū aprópe de Nistru, și le-aū poroncitū sē 'și grijescă caii și pre sine la acelū satū. Ēră pre Sērbī i-aū orânduitū la altū satū, nu departe de cei-alți; sē găzduiască acolo. Ēră nóptea puroncesce Tomșa și Toroman de aū aprinsū o casă in satū, făcēndū semnū Moldovenilorū de aū abătutū cu toți cu sabiile góle in Ungurī și in Nemți. Perit-aū mulți și den Moldovenī; érá Ungurii și Nemții, de totū, toți; că rēmâindū o cēmă, se apăraū dentru-o grădină cu șanțū incungiurată, cât-va cēsū, până ce aū poroncitū Tomșa cu Toroman de aū îndreptatū puscile asupra lorū; și acolo până la unul s'au topitū și Nemții. Cărora le poroncisē Tomșa sē slobóđă focul in Ungurī și in Sērbī, și ei, nevvrēndū sē asculte poronca, sciindu-ī tovaróși, i-aū tăiatū pre toți; fórá numai unul, a-nume Hristofór, care aū îndreptatū tunurile asupra Ungurilorū, aū rēmasū viū. Vedēndū Sērbii acea perire, o sēmă, dândū in notū, aū trecutū preste Nistru și aū scăpatū; érá căți n'aū vrutū sē fugă aū peritū toți de Moldovenī.

In tr'acea ȕi, dupē ce s'au lucratū aceste, purces-aū Tomșa cu Toroman la

Sucévă asupra lui Despotu Vodă; însă, întâiu au mersu pre la cetăți și la târguri, pre unde erau păditori ómenii lui Despot Vodă; și întâiu au lovitú la cetatea Némțului, unde era păzitorú cetăței Iakim Prudenție, Silezian, tovaróșu in tóte norocirile lui Despot Vodă. Nu s'au tēplatú atunce in cetate; érá păditorii cetăței, nesciindú a fire viclesugú, au lăsatú pre Tomșa in cetate; și puținii Nemți ce erau in cetate, pre toți i-au ucisú; și au luatú cetatea in séma lui. Érá Prudenție, nesciindú nimicá, și avēndú durere de cetatea luatá de Tomșa, s'au dusú la Sucévă, cu vr'o patru-cinci tovaróși, dāndú návalá pren óstea ce era pregíurú cetate, au scăpatú întregú in cetate. Tomșa, dupé ce au luatú cetatea Némțului, nezăbovindú s'au dusú la Sucévă, și s'au începutú mai tare a se stringere cetatea Sucevei. Érá Despotú Vodă, neputēndú sé ésa den cetate cu návalá, fășișú, s'au apucatú de aú întăritú cetatea, sé se póta apăra; și au pusú de aú slobođitú unú tunú, ce era mai mare, dāndú veste sé se stringá toți ai seí. Avea nádejde Despotú Vodă in Zborovski, socru-seú, de agítorú, cá'lú va așeđa cu Laski și'l va veni agítorú; așijderea și la Anton Sécuful, și la Zanie nádejduía, și se va apăra den cetate până'l va veni agítorú de la acestii ce s'au đisú.

Avea cu sine in cetate Despot Vodă slujitorii de trébă 1256; mai mulți erau Ungurii; și pre călărime era Martin Farcaș, érá pre pedestrime era Petru Devan, ce era lăsatú de Anton, și pedestrime Ungurii 300 subt ascularea Tomei Călabaneanul, Stefan Horvat. Érá cele-alte polcuri era de multe feluri: Vloși, Nemți, Greci, Leși și Turci; erau adunați și puținei Moldoveni.

Despot Vodă, rămāindú in mare strinsóre, se vėđu főră-veste încungíuratú de nenorocire și de acei ce erau odatá subt mila lui, și se páreaú atuncii priitorii lui; însă, erau și meșterii a multe lucruri, den cari erau mai mulți Vloși, saú Itali, și Nemți, i-au fostú rădicatú cumplirea celorú ce erau gíurați asupra lui Despot Vodă, atáta, câtú nice muferi nice copii n'au lăsatú vii. Intru-aceste amestecături, pre Georgie Leveles, nāscutú la Becú, care stringea haraciul in părțile despre Dunăre, nesciindú nimicá de rocoșiturii, 'l-au prinsú și 'l-au trimisú la cetatea Némțului la închisóre.

Stāndú încungíuratá cetatea Sucevei mai multú de cum se socotia, érá rocoșenii boierii, mai ales Bārnov, Moțok și cu Stroići, sfātuiră și aleseră capú dentre sine pre Tomșa, ce au fostú Hatman.

B. Domnia lui Stefan Tomșa.

Dupé ce au rădicatú Cap și Domn pre Tomșa, măcarú főră voia lui, incepură mai tare a batere cetatea; și au orānduitú Tomșa patru tunurii de bâteaú in pórtá sé sfărāme pórtá, sé dea návalá in lontru. Ce, fiindú nesciitorii Moldovenii Tomșii, puținá stricăclune făceaú; cá eștaú den cetate și daú návalá și'l împingiaú atáta, câtú de la o vreme āmblaú den cetate pre-ascuns afară la hraná de aduceaú in cetate. Și intru-una de đile, cu slobođenia lui Despot, sfātuindu-se cu polcovnicii den cetate, Pétru Devan au datú návalá cu 400 de ómeni asupra acelorá ce erau orānduiți de Tomșa Vodă de bâteaú

cetatea ; și acela a dat năvală, câtu apucasă de trăgea cu mânele aceste patru puscii în cetate. Făcut-a den totă tabăra năvală mare se nu lase tunurile se le eie în cetate : cîea se le eie, cestia se nu le deie ; stătu un răboiu mare ; ce, de la o vreme, aruncîndu den cetate cumbarale, și dîndu focu Nemții, rămaseră biruiți Moldovenii Tomșii, și luară tunurile cei den cetate. Perit-a den Moldovenii Tomșii atuncea, ca la 200, precum scrie Istvanfie, măcar că pôte se laude pre ai sei ; și acolo a perit și Ilie Toroman, celă înteu rocoșitoru asupra Domniei lui Despot Vodă ; și-a luat indată plata. Era den ómenii lui Despot Vodă, șesă periți de sulițe, și pre atâța raniți. Stîndu lucrurile așa, precum s'a scrișu, era Tomșa vîdîndu môle lucrul de dobîndit cetatea cu ai sei, s'a sfătuitu cu boierii de a trimisă solă la Jigmond, Craiul Unguresc, cerșîndu óste sei trimiță într'agitoru asupra lui Despot, sciindu-lu neprieten și învrajbitu lui Despot Vodă. Și éta veni veste la Tomșa, cum Demitrașco Vișnovețki, ori chîematu den boier, ori îndemnatu de Laski, a sositu cu oști la marginea țerei, cu acela gîndu, se apuce Domnia, înțelegîndu netocmela între Despot și între Tomșa.

Părăsit-a Tomșa Vodă cetatea și s'a mutat cu tabăra preste Siret ; era Vișnovețki cu óstea sa s'a pusă în locul unde stătuse Tomșa la cetate. Vîdîndu-a Despot Vodă în locul unui neprieten pre altul sositu, și de dînsul încugiuratu, mai în mare grijă stătu Despot Vodă ; aședîndu tabăra lîngă cetate Peasovski, omul lui Laski, de carele am scrișu mai sus, că era lăsatu de Laski în cetatea Hotinului. Pre acel Peasovski l-a trimisă Vișnovețki solă la Despot Vodă în cetate, cu aceste ponturi : de va da Despot Vodă 25,000 galbeni de aură lui Vișnovețki, atuncea, pentru cheltuela ce a făcutu cu óstea sa, și de se va apuca de totu anul sei dea cîte 12,000 galbin de aură, ilu va scóte den primejdie. Primit-a cu mare bucurie Despot Vodă aceste legături, și a mulțamit lui Vișnovețki ; și dăruitu bine Peasovcki, s'a întorsu la tabăra lui Vișnovețki.

Era într'aceeași di venit-a boierii țerei la Vișnovețki în tabăra ; cari de la totă țera călu primescu Domnă i-a arătat, ducîndu și cărți de la toți boierii, și de la țera, pentru mai mare și întărită credință. Era pre Tomșa Hatmanul l-a făcutu cărmuitoru Domniei, până se va alege altu Domn, și până se va sfărși bătea cetăței ; laudîndu pre Vișnovețki pentru lucrurile lui sciute în lume, ce a isprăvită împotriva Moscalilor și a Tătarilor, fiindu de nemu mare. Și ca aceste cuvinte înșelătoare, arătîndu boierii Lévilui Vișnovețki, așa, s'a amăgitu Vișnovețki de viclenia boierilor de țera ; și trufindu-se Lévil cu adeverința Domniei țerei, de sirgu trimite cărți în cetate la Despot Vodă, dîndu sciire de vrăjmășie, și cum nu primesce nice-unu aședîmîntu cu dînsul (vede-ve nebunia Lévilui la ce a venit și ce primesce). Eșis den cetate o sémă de Unguri pentru hrană, sciîndu ce legături primise Vișnovețki cu Despot Vodă. Pre acei a poroncitu de i-a ucis ; unii, închiđîndu-se între case în tîrgu, trimisă sei dobîndescă ; ce, a eșitu den cetate o sémă de Unguri de a datu agitoru celor închiși, cu mare mórte în Leși.

Era Vișnovețki, nesocotindu-se a fire amăgitu de boierii țerei, a orînduitu 500 de Căzaci, cu Leși amestecați, pe pofta boierilor, se trimiță cu dînsii se aducă capul Tomșii (Uită-te la meștersugă !) se lu închine lui. Era dacă a tre-

câtă acei 500 de oșteni Siretul; fiindu șteea Tomșii supușe, nesciindū Căzaciū cu Leșii de ște supușe, i-au lovitū Moldoveniū cu Tomșa, și pre toți i-au to-pitū, câtū n'au rămasū nice-unul. Eră Vișnovețki, nesciindū de perirea omenilorū sei, socotindu-se acmu Domnū țerei, eșise in carētă, că era și cam bolnavū, cu puțini omeni in tēmpinarea omenilorū sei. Și oblicindū de perirea omenilorū sei, atuncea se vedū amăgitū și viclenitū de Tomșa și de boieri. Nu s'au spēriatū de-o-dată Lēvul; ce, au incungiuratū tabēra cu care; eră cu că-lărimea au eșitū la rēsboiū, care s'au tēmplatū la podū la Vercicani; și fiindū bolnavū Vișnovețki, au datū tocmēla oștil in sēma lui Peasovski. Datu-și-au rēsboiū Moldoveniū Tomșii cu Leșii lū Vișnovețki; și de-o-dată infrānsēră Le-șii pre Moldoveni; eră pre-urmă, Tomșa, de altă parte lovindū pre Leși, i-au infrintū, și au prinsū viū pre Vișnovețki și pre Peasovski; și indată pre acei doi i-au și trimisū la Țarigrad la Impērație. Prinsōrea lū Vișnovețki așa s'au tēmplatū: Fiindū bolnavū Vișnovețki, precum s'au pomenitū, neputēndū fugi mai departe, au intratū intr'o căpiță de fānū la unū satū lūngă Botoșeni; și mergēndū unū preotū la fānū sē incarce. (Cu greū și anevoiē se trecē primej-dia omului ce l sē petrēcă; nice-cum nu se pōte trecē) fānū in carū, aflat-au pre Vișnovețki ascunsū in căpiță, și l-au legatū bine, și l-au dusū in Boto-șeni de l-au inchinatū Tomșii; și deci, cum s'au pomenitū, i-au trimisū la Im-pērație.

Ducēndū omeniū Tomșii pre Vișnovețki la Impērație și pre Peasovski, s'au tēmpinatū cu omeniū lū Alecsandru Vodă ce veniā cu carți in țēră la boieri, că era Dōmnia dată iar lū Alecsandru Vodă Lăpușnenul. Dacă tēmpināră omeniū lū Alecsandru Vodă pe omeniū Tomșei, ducēndū pre Vișnovețki in ca-lea Țarigradului, huară pre Vișnovețki și pre Peasovski de la omeniū Tomșii, și i trimiseră ei in Țarigrad la Alecsandru Vodă de i-au inchinatū elū la Im-pērație, zicēndū că țēra ilū poftesce pre dēnsul sē le fie Domnū, și in nādej-dea lū au făcutū slujbă Impērației.

Eră pre Vișnovețki și pre Peasovski au poroncitū Impēratul de i-au pusū de-vit in cărlige, despre Galata, și in cărlige au trăitū vii până a treia-ți, cu mul-te sudalmi și ocări spre Mehmet; și Turcii că intr'o prōșcă săgețau in trēnșii de l' amplură de săgeți; și așa s'au sfērșitū Vișnovețki și Peasovski.

Des' ot Vodă are fi pūfūtū eși den cetatea Sucevei sē se fie dusū incotro-are fi vrutū, până a se gālcevirē Tomșa cu Vișnovețki, precum ilū sfātuiaū mulți de ai lū. Ce, den sfatul lū Dionisie Aval Doftorū, au rămasū in cetate, zicēndū l' sē nu bage in sēmă pre Moldoveni. Eră den Ardēl se pornisē 1000 de călāreți și pre atāția pedestrași, de la Craiul Iōn Jigmond, și au venitū intr'agițōru Tomșii; și iar au mersū Tomșa de au incungiuratū cetatea Suce-vei, undē eră Despot inohisū, și au apropiatū pușcile de bātea cetatea. Eră Despot, măcar că scia că au venitū Unguri agițōrū Tomșii, totū nu perdea nādejdea; și se plinise trii luni de-cānd eră inchisū in cetate, și sosiți in ma-strinsōre și lipsă de zahara.

Eșit-au den cetate de au datū nāvală șteea, pedestrime, asupra Ungurilorū și a Moldovenilorū. Stātu unū rēsboiū mare cu multă vērșare de sānge in āmbe părțile.

Perit-au la acelă resboiū Bărnov, den suliță, și Grigorie Vinție, omū blăstematū, den capetele lui Despot Vodă, care de-multe-orī sfātuia pre Despot Vodă să omóre pre cei vicleni ai sei; dicea in șagă. Érá după ce se apropia-
ră Ungurii cei den-afară subt cetate in metereze, începură a vorovire cu cei din lăuntru pe-taină, făgăduindu-le de la Radislav Radac, mai marele lorū, lefe-
bune, și slobodenie in țera lorū. Incepuse cei din cetate a se plecarea spre alte
lucruri noue să facă. Vêdūt-au și pre ore-care den cetate grăindū de pre zidū
cu alții de a Tomșii, pre care întrebându'lū Despotū Vodă s'î spuie ce au
vorovitū, și elū nevrândū să spuie deplin, 'l-au omoritū. Atuncea mare gâlcévă
și strigare se auđia in cetate: că Despotū Vodă, prepuindu'și pe Petru Devan
Polcovnicū de viclesugū, vrea s'î omóre, care mai nainte era de mare creș-
dință la Despotū Vodă. Érá slujitorii, vèdëndū năpasta ce se face Polcovni-
cului seū, mare zarvă feceră, și se sfātuiau să omóre pre Despotū Vodă. Apoi
șocotiră, să nu 'și facă nume rēū și ucigași de Domnū; și trimiseră să le glure
Tomșa Vodă să fie slobodi, și ei să deschidă cetatea.

Întelegëndū Despot sfatul lorū, pus-au de au omoritū într'o casă pre Petru
Devan; după a căruia perire apoi fâțișū strigau că ei vorū închina cetatea.
Érá Farcaș, ce era mai mare pre călărime, și căpitanii carii nu erau încă la
acele gâlcevi, staū între slujitorii s'î potole, pre unii cu rēū pre alții cu rugă-
minte, și ales pre pedestrime carii erau mai mulți decâtū cei-lalți, ce gâlc-
ceviaū mai tare; ce nimică nu folosiră. Inceput-au Despot Vodă a se rugare
cu multă rugămintea a lorū sei, să nu'lū lase, dicëndū că este aproape și agiu-
torul ce le vine de la Leși; că le făcea cūvēntū in cetate că s'au împăcatū Laskii
cu Zborovskii, șocrul lui Despot Vodă, și vine cu 4000 de Leși. Ce nimică n'au
folositū rugămintea lui Despot Vodă; că pedestrimea începură a destupare in
cuetorile porții ce erau astupate cu pământū și cu pētră; era și o bute mare
plină de petre; răsturnându-le, au cădūtū preste Martinengu și 'l-au omoritū.
Acelū Martinengu era den țera Unguréscă, den tr'unū tērgușorū ce se chiamă
Sfântul Gotard,

Vèdëndū'și Despot Vodă sosită perirea, o cunună scumpū de aurū ce avea,
neavëndū cu altă cu ce mulțami a o sēmă de Nemți și Unguri ce'i slujise cu
direptate, le-au împărțitū acea cunună; și imbrăcându-se, încălecă pre calū cu
podobe scumpe, și cu alaū, după orânduela Domnescă, au eșitū den cetate la
Areni, unde era țera adunată.

Venitu-i-au inainte poroncă de la Tomșa Vodă, de au descălecatū Despot de
pre calū, și au mersū pe-giosū la Tomșa unde era; și stândū Despot inaintea
Tomșii, și in vederea tuturorū, 'l-au muștratū Tomșa cu multe cuvinte, adu-
cëndū'i aminte de multe lucruri fōră-cale și fōră-de-lege ce făcea; că nu nu-
mai țera au pățimitū, ce și de lege 'și-au risū, și bisericile au desbrăcatū și
le-au prădatū; și după muștrare 'l-au lovitū cu buzduganul de multe orī până
au cădūtū la pământū, și i-au tăiatū unū Tătarū capul, măcar că și din glō-
țele ce staū acolo se repeđiau de'lū loviaū. Acolo au omoritū și pre Iochim
Prudenție. Și despoindu'i pelea de pre capū o au āmplutū de paie, și o au
trimisū in Țarigrad la Impărăție. De vrēstă era Despot ca de 40 de ani, și
au domnitū aproape de trei ani.

Atunceași, dacă au peritŭ Despot Vodă la Sucăvă, au sositŭ și Albreht Laski, Voevoda Sirețului, cu 14,000 de ôste, la Siretŭ, ce venia într'agiutorŭ lui Despot Vodă. Înțelegândŭ Tomșa de venirea lui Laski, au trimis pre unŭ căpitanŭ de Nemți ce au fostŭ la Despot Vodă, tăindu'î nasul și urechile, să mergă să spuie lui Laski că au peritŭ Despot Vodă; érá de va vrea Laski să pață și elŭ cum au pățitŭ Vișnovețki, să vie cum au purcesŭ. Și mergândŭ Némțul acela au spusŭ lui Laski; și sfătuindu-se Laski cu ai sei, ce toți 'i-au đisŭ: de vreme ce au peritŭ Despot Vodă, pentru care mergŭ, perit-au și cheltuiala lui Laski. Și s'au întorsŭ inapoî Laski cu ôstea sea; și gonindu'î Tomșa cu 12.000 de ôste până mai susŭ de Sniatin, și nimica nu le-au pututŭ strica Leșilorŭ; și întorcându-se Tomșa, au aprinsŭ Sniatinul, la întorsŭ.

Intru-acele zarve ce se făceau aicea în țéră, în anul 7068, Mircea Vodă den țera Muntenescă, înțelegândŭ de atâte amestecături ce se făceau aicea, și domnia Tomșii neaședată de la Impărăție, și pentru supărarea țerei ce au fostŭ în ăilele lui Despot, socoti să'si ispitescă norocul mai multŭ de cum era, să apuce țera, să fie Domnŭ și țerei Moldovei. Ce, prinđendŭ de veste Tomșa, s'au gătitŭ de sirgŭ cu oști, și 'i-au eșitŭ înainte la Milcovŭ; și dându'si resboiŭ, au perdutŭ Mircea Vodă resboiul. După isbânda, Tomșa Vodă, asupra Mircii Vodă, s'au întorsŭ la scaunul seŭ la Iași; și gătindŭ boierii să trimiță la Pórta Impărăției cu alți ómenii de țéră, să'î scóță stégŭ de domnie, étă'î sosiră olăcarii cu veste de domnia țerei dată lui Alecsandru Vodă Lăpușnenul, care acum era sositŭ la Brăila, și de acolo se gătia cu Tătari și cu Turci să intre în țéră.

Aceste înțelegândŭ Tomșa Vodă, s'au sfătuitŭ cu boierii sei, ce vorŭ face; și socotiră să trimiță la Alecsandru Vodă ómenii de țéră giurați, să'î spuie cum țera tótă nu'lŭ va, nice îlŭ iubescŭ; și de acolo ei să trecă la Impărăție; și până nu'l va veni răspunsŭ de la Impărăție, nu vorŭ lăsa pre Alecsandru Vodă să intre în țéră. După ce au mersŭ ómenii Tomșii cu acele cuvinte la Alecsandru Vodă, și'î điseră cum nu'lŭ va țera, să fie đisŭ Alecsandru Vodă: *«De nu mă va țera, eu îi voiŭ pre dênșitŭ; și de nu mă iubescŭ ei, eu îi iubescŭ pre dênșitŭ; și voiŭ totŭ merge, ori cu voie, ori fórá voie.* Și oprindŭ la sine pre solii Tomșii, au răpeditŭ la Tătari Hochimurile, pre poronca Impărăției; și indată au purcesŭ Tătarii în timpinarea lui Alecsandru Vodă de au acoperitŭ țera până în Prutŭ, prădândŭ și arđendŭ. De altă parte, Alecsandru Vodă cu ôste Turcescă, și cu cine avea pre-lungă sine, au intratŭ în țéră. Decî, vedéndu-se Tomșa intru aceste griji, și că nu va putea sta improtiva puterei împărătescî, cu sfetnicii sei, cu Moțoc Vornicul, cu Veveriță Postelnicul și cu Spancioc Spătarul, au trecutŭ în țera Leșescă, și s'au aședatŭ la Liov, după ce domnisă cincî sêptemâni. Vedî, cum orbescŭ pedepsele pre omŭ! Acolo au năzuitŭ, de unde le-au venitŭ perire; sciindu'si fapta cu Vișnovețki lucrată, și au cutezatŭ a mergere în țera Leșescă! Érá pre Dumitrașco Sérbul prinđendu-lŭ, 'l-au dată Mircii Vodă în țera Muntenescă, pre care îlŭ insemnasă Tomșa la nasŭ den drépta, cu prepusŭ fiindŭ de domnia țerei Muntenescî, și 'l-au omoritŭ Mircea Vodă.

Aședându-se Tomșa cu boierii ce s'au pomenitŭ, în țera Leșescă la Liov,

scrie Istvanfie, că și Stroici au fostu pribagü acolo între acei boieri, crăindü pre acea vreme Jigmond Craiü la Leși. Era la acelü Craiü in mare ură și prepusü Tomșa cu soțiile séle. Érá Alecsandru Vodă, dacă s'au aședatü la domnie, scos'au céušü impërätescü de au trimisü cu piră la Craiul Leșescü, la Jigmond, asupra Tomșii și a boierilorü pentru vicleșugul lorü (Dice Țițero, că mare vină se află intru acela ce lépädă și adevërul, și slujbele le pune intru viclenie). Vëdëndü Craiul și solü trimisü de la Impërăție, prin mișlocul lui Alecsandru Vodă, cu piră asupra Tomșii și a altorü boieri vicleni, și sciindü și de prinsórea și mórtea lui Vișnovețki și a lui Peasovski den Podolia, și pentru slujia a multü ce făcusë Tomșa, trimis-au pre omul seü, anume Krasinski, de au tăiatü capul Tomșii și acelorü boieri a lui, anume: Moțoc, și Veveriță, și Spancioc. Dice Istvanfie că și Stroici au peritü atuncea. Și 'i-au ingropatü afară den tërgü, la Mönăstirea lui Sveti Onufrie. Érá pre Georgie Develes, ce era închisü de Tomșa in cetatea Némțului, trimis-au Alecsandru Vodă de 'l-au zugrumatü.

In anii de la Hristos 1565, lovit-au Tătarii in Podolia și in țera Ruséscă, prädändü și pustiindü multe tërguri și sate; așijderea Tătarii la Mejiboje au închisü pre Sinévski, Voevoda Ruskii, și Hatman fiindü, cu mare greü s'au apăratü de Tătari. Căzaciü cariü erau in Litva, avëndü povață pre unü Berila, au intratü de au prädatü in țera Moscului; și la unü tërgușorü, ce'ü dicü Sätna, au bätutü pre 3000 de moskali, luändu-le și câte-va pușci.

C. A doua Domnie a lui Alecsandru Vodă Lăpușnénu.

Alecsandru Vodă Lăpușnénu, dacă s'au mântuitü de grijea den-afară, și au adusü Dómna și coconii den țera Muntenéscă, au pusü gândü se se mântués-că și de vrăjmașii seü cei den lăuntru, pre cariü își prepusesese elü că pentru vicleșugul lorü fu scosü den domnie. Invëță in taină pre slujitorii seü ce'ü avea in léfă, ómenii străini, de s'au supusü in curtea domnéscă in Iași; și chëmändü la curte pre boieri, cariü, viindü fórá grijë de primejdie, nice gândindü de fapta tiránéscă ca aceea, dacă au intratü toți in curte, atuncea slujitorii, pre invëțatura ce au avutü, au închisü pórtă și s'au slobođitü cu sabiile ca nisce lupi într'o turmă fórá păstori, in boieri, a'ü tăiare, și a'ü snopire, și a'ü giunghiare; și nu numai pre boieri, ce și pre alți ómenii, câtiiși erau in curte, nu'ü mai alegéü; vinovați nevinovați, pre toți 'i-au tăiatü; multü sãriaü de pen ferestü de sus, de și-au frântü piclórele. Atuncea, numai boieri s'au gäsitu peritü 47! fórá de alții câtü vorü fi peritü intru acea zarvă tiránéscă.

Deci, dupë obiceiul tiranilorü a se bucurare de vërsarea de sânge, fi párea lui Alecsandru Vodă ușurare inimei și domniei séle. Ce, ia caută, veđi ce mărturisesce Sfânta Scriptură la Iov, cap. XV. *«In tóte óilele séle, celü nedireptü se trufesce, și numërul anilorü nesciutü este tirăniei lui; suntetul de spaímă pururea intru urechile lui, și când este linisce; elü pururea își prepune vicleșugü; nu crede că s'are putea întórce den întunerecü in lumină, privindü impregiurü preste totü locul. Sabiile când s'are clăti, se cerce, până vede că i s'au*

gătată lui; în mâna lui dioa întunerecului; înspăima-l-va pre densusul lipsa, și strimtorile încungitura-l-vorü.» Și iarăși la Pilde dice, în cap. XXVIII: «*Leul răcnindü, și ursul flământü, Domnul rău asupra noroduluü.*» Ia aminte ce lecü scrie Țițero de tirani: dice, «Nice o tovărășie se nu ne fie noă cu tiranü; și nu este împotiva firei a'lü desbrăcare, de poți; și încă cu cinste este pre tiranü s'elü omori: că acestü felü veninosü și rău, trebuie stărpitü den obștea ómenilorü; că precum se taie une închieturi a trupuluü, cari, neavëndü sânge, secă, și secate vatemă și celora părți sənătóse a trupuluü, așa și într'acelü felü de ómeni vrăjmășie și ne'mblândire de fiare de la obște ca de la omenia trupuluü, despărțitü și depărtatü trebuie.» N'au rămasü nime pre-urma acesteii cumplite fapte a lui Alecsandru Vodă, s'ei arăte slujbă și credință den dragoste. Mare lucru și temeinicü este a slujire Domnilorü den dragoste; érá mișelü acela Domnü căruia slujescü de frică. Frica dragoste nu are, că unde'i frică nu'ü dragoste; unde nu'ü dragoste este ură, den care isvorește multă risipă Domnilorü.

Alecsandru Vodă, la luarea domniei a doua a lui, s'au fostü adevăritü Impărăției că va risipi cetățile țerei, puindü în socotélă ca acésta, că cu risipirea cetățilorü mai lesne își va isprăvi domnia de la Impărăție, și că va slăbi și țera. Ce întru amëndoué socotelele nu s'au înșelatü Alecsandru Vodă; ce aședându-se la scaunul domniei, au trimisü de au implutü cetățile de lemne, și le-au aprinsü de au arsü și s'au risipitü. Numai cetatea Hotinului o au lăsatü, s'ei fie apărare despre Lesi.

Faptele domnilorü, orü laudă, orü ocară le aducü, și le resună la lume: de suntü fapte bune, laudă; de suntü rele, ocară. Nime nu va lăuda acéstă faptă a lui Alecsandru Vodă cu risipa cetățilorü; érá a'lü ocărire pentru aceste stricăciuni ce au făcutü cetățilorü, lumea nu se va sătura.

Pre aceste vremi, Sultan Suleiman, Impăratul Turcescü, cu mare gătire de oști au mersü asupra Nemțilorü; de care înțelegëndü Măcsimilian, Impăratul Nemțilorü, strinsău Seim la orașul Avgusta, cu boierimea și cu staturile Impărăției; érá alü-doile Seim au strins la Pojon cu staturile Unguresci și pentru lucrurile Unguresci. Și la Seimul de la Avgusta singur Măcsimilian Impăratul au mersü; érá la acelü de la Pojon, pre fratele seü Carol au trimisü. Și acele Seimuri le-au strinsü pentru gătirile oștilorü împotiva lui Sultan Suleiman. Primit-au totü Seimul de la Avgusta să facă oști; și așa, cu mare sirguintă a tuturorü Nemțilorü au alesü, cu călărimea, cu pedestrima, să facă 50,000; așijderea și țera Ungurescă au alesü să dea agiutorü și cu bani și cu ómeni.

Érá Sultan Suleiman, fiindü îndemnatü și de Craiul Ión Jigmond și de Aslan Pașa de Buda, la începutul lui Iunie au purcesü cu oști den Țarigrad, și sosindü la Odrü, au pornitü pe Bertaș-Pașa cu 26,000 călărime și cu 2,000 de Eniceri, să lovescă înainte în țera Ungurescă. Érá lui Jigmond, Craiul de Ardélü, cu Tătariü, au proncitü să mérgă să bată Săcmariul și Tocaiul; și Sultan Suleiman să mérgă la Agria sau la Segedin. Bertaș Pașa fôrá zăbavă au sositü, și au încungiuratü Ghiula cetatea; atuncea bătëndü Ghiula, étă sosese Sultan Suleiman la Beligrad. Acolo la Beligrad i-au eșitü înainte și

Ión Jigmond, Craful de Ardélü, cu frumósă și împodobită curte; și după adunare, dăruittü de Sultan Suleiman, s'au întorsü la óstea sea.

Érá după ce se porni Sultan Suleiman sé bată Agria, pre Mehmed Paşa de Bosna, lovindu'lü Ungurii la cetatea Clujul fórá-veste, 'l-au omorittü. Înțelegéndü Sultan Suleiman, au lăsatü Agria, și au venitü mâniosü la Sigidin, de unde eșise Ungurii ce au omorittü pre Mehmed Paşa de Bosna; érá Bertaș Pașa au luatü Gfula, închinându-i-se; luat-au și cetatea Iniul, lăsată de Nemți.

Macsimilian Impératul, cu frate-seü Ferdinand, în 15 zile a lui Avgust, după calendarul lorü, au purcesü den Becü la oștile séle, cari staü cu tabéra la Ovarin; cari oști, cu călărime, cu pedestrime, erau mai multü de 100,000; și clătindu-se au pusü tabéra la Iavrim. Érá Ión Jigmond cu Tătarii au încunguratü Tocaful; și au prădatü Tătarii pre la Sares-Patac, pre la Monaciü, luândü multe miü de ómenü in robie. Érá Sultan Suleiman, care avea 100,000 călărime, fórá Enicerü, au începutü a batere Sigidinul; și o apéra vitezesce den lăuntru Neculai Zrini. De-multe-orü și den cetate eșiau și făceau návală asupra Turcilorü. Érá acolo zăbovindu-se Sultan Suleiman, au cădütü in bólă de vintre, și curénd au murittü acolo la Sigidin. Tăinuit-au câte-va zile Vizirul Mehmet Paşa mórtea lui Sultan Suleiman, și începu și mai tare a batere cetatea; și aprindéndu-se den lountru cetatea, a-opta-đi. Septemvrie, s'au aprinsü peste totü de ardea. Atuncea Turcii au datü návală la cetate; érá Neculai Zrini, vedéndu-se in primejdie, au deschisü pórtă și au pusü tunurile in pórtă; și stándü vitezesce cu ai seü, au perittü la șese sute de Turci. Și atunceși, la acea návală, rânindu-se cu două rane, au picatü și elü; și cei-alți au perittü toți, impresurându'i mulțimea Turcilorü. Érá după ce au dobândittü Turcii Sigidinul; au slobođittü Vizirul óstea in pradă până la Canița și preste apa ce'i dicü Arabon; érá elü au purcesü de au dusü ósele lui Sultan Suleiman in Tarigrad. Ión Jigmond Craful, înțelegéndü de mórtea lui Sultan Suleiman, au lăsatü Tocaful. Érá Macsimilian, Impératul Nemțescü, înțelegéndü că s'au întorsü oștile Turcesci, mergéndü pre la Comora s'au întorsü la Becü.

Pre aceste vremi, in anul 7073 Septemvrie 23, au pusü Alecsandru Vodă pre Teofan Episcopul Mitropolitü Sucevei. Atuncea s'au rădicatü unü Stefan Vodă den țera Unguréscă, făcéndu-se viță de Domnú; și stringéndü păstorü de pren munți, și altă adunătură, au intratü in țera, smomindü pre ómenü sé i se închine, sé'lü aducă la domnie. Ce, înțelegéndü Alecsandru Vodă, au trimisü împrotivă'i slujitorü; și tēpinându'lü mai sus de cetatea Nēmțului, și dândü resboiü, 'l-au înfrântü și 'i-au risipittü ómenii; érá elü au scăpatü pren munți, pedestru.

Alecsandru Vodă, cădéndü in bólă grea, și se pricepu că nu va eși, ce'l va fi bólă hotărü v'etei séle, chemat-au Episcopii și boierii țerei, arătându-le pre fiul seü, Vogdan Vodă, moșan și următorü domniei țerei după mórtea lui, sé'lü primescă și sé'lü rădice de Domnú.

Scrie Leatopiseșul țerei, sé fie fostü mórtea lui Alecsandru Vodă cu înșelăcune: că fiindü slabü de bólă, apropiatü de mórte, s'au giuruitü călugăriei, de arü mai avea viață; și au lăsatü cuvēntü Episcopilorü și boierilorü, de arü

vedea că'l spre mörte, s'e'l'u călugărescă. Deci, vedându'l'u că a'u fostu leșinatü in bôlä, mai multü mortü de câtü viu, după cuvëntul lui 'l-a'u tunsü călugărü. Eră după ce s'a'u trezitu din leșinătură, vedându-se călugăritü, s'e fie ăisü : *că, de se va scula, va popi și elü pre unü.* Apoi s'e'l'u fie otrăvitü Dómna-sea Rucsanda, temându-se de cuvëntul ca acela; că era de a și credere, sciindü câtă mörte și câtă gröză făcuse mai 'nainte in boierü sei. Temându-se Dómna s'e nu petrécă ea mai rău de câtü alții, 'l-a'u otrăvitü; și a'u muritü Alecsandru Vodă, și cu cinste 'l-a'u îngropatü in mônăstirea Slatina, zidită de densusul.

Dicü, că acestü Alecsandru Vodă a'u fostü scoțindü ochii ömenilorü, și pre multü a'u slupitü in Domnia sea.

D. Domnia lui Bogdan Vodă, feciorul lui Alecsandru Vodă Lăpușnenul.

In anul de la zidirea lunei 7076, eră de la întruparea Domnului nostru Iisus Hristos 1568, rădicat-a'u cu toții Domnü țerei pre Bogdan Vodă, feciorul lui Alecsandru Vodă Lăpușnenul, fiindü coconü de 15 anü. Töte trebile țerei și a domniei le purta muma-sea, Dómna Rucsanda; că era harnică și înțelptă, cu Dumneđeire, milostivită, și la töte bunătățile plecată. Și după doi anü și nouë lunü a domniei lui, a'u muritü Dómna Rucsanda, muma lui Bogdan Vodă; și rămăindü Bogdan Vodă singurü, cumuș era bländü și cucernicü, deodată tuturorü arăta dreptate. De carte nu era prostü, la călărie sprintenü, cu sulia la halca nu lesne avea protivnicü; scia a segeta den arcü, nu putea fi mai bine. Eră ce era mai de trebă domniei, lipsia: că nu cerca la sfatü bėtrăniü. Sfatul coptü, de bėtrăni, cöpte lucruri adaoge Domnilorü; eră sfatul crudü, de tineri, crude și nemistuitoere lucruri face Domnilorü. Așa, Bogdan Vodă de la cei tineri de casă lua învățatură; iubiä glumele, și măscăriciuni, și giocuri copilăresci. Mai apoi a'u primitü pe-lungă sine Leși, de'l erau și de sfatü și de alergatü la halca, risipindü cu densusü averea domnescă. Așa, năpusti trebile țerei, că, pre câtü ilü iubiäü äntėiü, pre atăta il urisė pre-urmă. Aceste lucruri cu hulă, trăgėndu-se de neprietenü la urechia vrăjmașilorü sei, la Impărăție, nu atăta, ce mai pre sus le adăogia; înträndü in urechile sfetnicilorü impărătesci, afländü vreme și ei s'e'și ämple pungile, dat-a'u scire Impăratului; de care lucru mai-cu-deadinsü dacă a'u înțelesü Impăratul, a'u socotitü s'e mazilėscă pe Bogdan Vodă, și s'e trimiță la Rodos s'e aducă pre Ión Vodă.

Scrie cronica Leșescă, precum Bogdan Vodă, dacă a'u înțelesü de mazilie de la Impărăție, că se scărbise pre dănsul Sultan Selim, ce stătuse pre-urma tătăne-seu lui Sultan Suleiman, a'u pribegitü in țera Leșescă, la Craful Jigmond Avgust, vrėndü Craful s'e'lü agiutorėscă, ca pre cela ce a'u năzuitü și s'a'u datü subt mila și apėrarea lui; că se adevėrise s'e dea Crafului Leșescü 24,000 ömeni de öste, Bogdan Vodă, când arü pofți Craful.

Trimis'a'u Craful Leșescü solü la Impărăția Turcului pre Andriü Tarnovski la Țarigrad, cu rugămintė pentru Bogdan Vodă, s'e'lü primėscă iarăși subt mila sea Impărătescă la domnia țerei Moldovei. După ce a'u mersü Tarnovski la Țarigrad,

I-au primită întâi Vizirul, pre-urmă și Impăratul, cu bine și prietenie. Era Bogdan Vodă, neastepândă solul crăiesc cu răspunsul, a intrat în țară, fără scirea Craiului, cu 2000 de Leși (de la cumnații sei Leși, că o soră a lui Bogdan Vodă era măritată după Caspru Panevski, iar a-doa soră a lui a fost logodită după Cristof Zborovski); și multă pagubă a făcut țerei cu acei Leși. Și pentru aceea nu i-au mai putut tocni trebile domniei lui Bogdan Vodă solul crăiesc la împărăția Turcului, la Țarigrad; măcar că de-o dată, pre pofta Craiului, conține împărăția pentru mazilia lui Bogdan Vodă. Era luându apoi veste de stricăciunea țerei cu Leși ce a făcut Bogdan Vodă, trimis-a Impăratul de a adusă pre Ión Vodă de la Rodos, și i-a dat domniea țerei Moldovei; era Bogdan Vodă a fugit în țera Leșescă.

In anul de la Hristos 1569 Avgust, Jigmond, Craiul Leșesc, a împăcat pre Ión Jigmond, Craiul Unguresc, cu Măsimilian, Impăratul Nemțesc. Într-acestă an, Sultan Selim, Impăratul Turcesc, trimis-a solă la Craiul Leșesc, pre Ibrahim Straș, Léh Turcitu, poftindă pre Craiul Leșesc, pentru că avea neprietenie Turcul cu Cnez Ivan, Impăratul Moscului, să sloboadă Craiul Leșesc 30,000 ôste Turcescă pre țera Leșescă să trecă la Mosk. Ce, n-au primită Craiul Leșesc să trecă ôstea pre țera lui; ce, a trimisă și Craiul Leșesc solă pentru acesta la Sultan Selim, pre Andri Tarnovski, să întorcă Turcul ôstea, care o pornise cu trei zile mai înainte de ce sosisă Tarnovski, să mergă pre la altă cale, că pre țera Leșescă nu o va lăsa Craiul să trecă. Pornit-a, dără, pre altă cale, Sultan Selim, ôștile sele, de a mersă la Astrahan. Așa erau de puternici Craii Leșesci pre-atunci!

E. Pentru țera și stăpânirea Astrahanului.

Hănia sau Crăiea Astrahanului stă d'asupra mării Caspiei, după ordele Nohailoră, și după Tătarii de preste Volga; și aceste totă subt Mosk sunt. Și multe orașe bogate și indestulate sunt, între cari este orașul Astrahanul, cea mai bogată scală pre marea Caspiă; și de-pre numele acestui oraș totă aceea crăie se numesce. Deasupra țermului apei Volgăi, și de altă parte unde apa Volga, cădendă in marea Caspiă, se împarte in 70 și mai bine de boazuri și acolo face ostróve așa de dese, că, dede parte privindă, se pare a fire ca o mare, acele boazuri.

Acastă Hănie sau Crăie era mai-nainte slobodă, și avea stăpânii sei den moșie. Era in anul de la Născerea Domnului și mântuitorului nostru Iisus Hristos 1564, i-au supusă marele Cnez și Impăraul ală Moscului, Ivan Vasilievici. Era in anul 1566, Sultan Selim, Impăratul Turcesc, fiindă aprinsă de lăcomie și de zavistie, îndată, la de ce zile a lui Mart, a pornit den Țarigrad ôști pre uscată, 26,000 călărime și 30,000 Eniceri; și pe mare, 160 Galióne; și ordele Tătăresc, Crimeni și Nohai, 80,000; cari ôști, trecendă îndelungate și multe primejdióse tini și ézere, a sosită la Azak, ce este in gura Donului. Era Turcesc Azacul; și până acolo mai sfărșise zaharaia ce și adusesse pre cămile și pre catări se le fie de calea Astrahanului; și odihnindu-se

oștile toate la Azak, în zece zile, până s'au grijit de altă zahara, și au purcesu întinsu la Astrahan, pe câmpi pustii, peste órdele Tătărăscii, Nohai, Cercezii, și peste alte locuri. Sosit-au la cetatea Astrahanului în 25 de zile a lui Iulie. Eră galiónele de pre mare au sositu subt unu munte, ce se chiamă Perevoloka. Avea măestrii multe în galióne de săpatu muntele acela, care munte stă între Don și între Volga; și pentru aceea îi dăcu Perevoloca acelu munte, că pre-acolo Căzaci Moskicesci trăgeau vasele séle, nisce luntre ușóre, peste acelu munte, den apa Volgăi până în apa Donului, cale de șese mile mari. Acolo Turcii, dacă au sositu, vrea să taie muntele să abată apa Volgăi în Don. Ce, i-au lovit 15,000 de Moscali fôră-veste; și, din 80,000 de Turci, ce erau la acele vase de trasu, abia au rămasu vr'o 3000, și le-au căutat a se întorce înapoi cu armata loră ce era în vase; și nice aciea întregi n'au scăpatu; că până la Azak i-au gonit Căzaci cu acele luntre a loră de pren stuh, dându-le spaímă. Uneori le eșiau înainte, și den-dosu făceau năvală la acele galióne, cu multă scădere Turciloru, până abia au scăpatu în Azak câți mai rămasese.

Eră dacă au deșertat tunurile și au descărcat den galióne altă gebhana în Azak, Septemvrie 20, aprinđându-se o casă în cetate, s'au aprinsu și acele toate, érba de pușcă și altele, cu multă scădere celoru den cetate în ómeni și în totu ce au avut. Și așa, s'au prăpădit de-totu acea óste Turcescă, ce mergea pre apă la Astrahan; și ce au rămasu, âmblandu pren unghiuri, într'o parte și într'alta, nice unu galion deplin până în Tarigrad nu s'au întorsu. Eră și Căzaci acieași întorcându-se, slobodău pojaru în câmpi, de ardea érba ca să nu se întorcă pre-acolo óstea cea călărășă, Turci și Tătari, de la Astrahan; și pentru să nu mérgă hrană Turciloru de la Azak, nice de alurea. Care óste, neputându-se apropia de cetate, pentru apa Volgăi, ce trece pe subt cetate și o încungură, și fiindu cetatea bine grijită cu arme, și cu ómeni, zăbovindu óstea Turcescă nimică nu începea. Și când se socotău Turcii fôră-de-grijă nice dentr'o parte, étă câte-va mi de Moskali nóptea, cu lunri și șeici, și cu plute, cu Hatmanul loră Serbrini, Septemvrie 22, mai nainte de zori de zi au lovit pre Turci și pre Tătari, făcându-le multă scădere. Au intrat Moskali vitezece în cetatea Astrahanul. Și obicind Turcii de óstea loră cea de pre apă, ce le venia într'agitoru, cum au pățit și cum s'au întorsu, și hrana împușinându, erau toți cu multă grijă; și de-odată au lăsat cetatea, și vrea numai să se întorcă înapoi. Ce, cu sfatul Tătariloru, adouă-și au încungurat cetatea, și începură a facere o cetățule acolo, unde au fost Astrahanul cel vechi, cale de două mile mai în sus, pe apă, de la Astrahanul acestu de acum. Și îndată s'au pornit multe mi de Tătari, pentru hrană, la Mosk; ce, nice unul de aciea nu s'au mai întorsu, că i-au lovit Moskali, și nice unu Tătaru viu n'au scăpatu. Și mai zăbovindu Turcii 11 zile, neavend zaharea, nice hrană de cai, s'au întorsu, aprinđendu cetatea ce o făcuse ei, cu mare jalea loră și cu ocară; aprins-au și unu sat lungă cetate.

Eră purcesul loră de la Astrahan într'acestu chipu s'au tēplat: Septemvrie 12 de dimință, pre obiceiul loră, au trimbițat; și îndată s'au pornit agarlăcul loră cu cămile și cu catari; și a-doa-óră trimbițându, îndată se porniră cu rōduelă ca

acésta: Antéii Spahii, în câte-va stoluri; apoi după dênşii mergeau tunurile şi gebhanaşa; şi în ambe părţile mergeau şiraguri de cămile şi de catări, şi caii în povodă, ce duceau zahara; apoi Enicerii, unii călări, alţii pedestri cu sineţe; după Enicerii mergeau Solacii cu arce, ce pörtă cauce în capă, cu sirmă cusute, de pâslă, albe; după Solacii duceau câţi-va cai în povodă a Saraskierului oştii, cu podóbe frumóse fórte; după povodnicii veniau sangiagaşii; érá pre urma loră venia Saraskierul, şi după dênşul ună praporă mare de códe albe de cai. iscusită tocmită; şi pe urmă veniau trii stéguri mari roşii de taftă, învălite, care numai la bătaie le desvălescă de totă, şi în locă de boldă este făcută inimă mare de aură; desupra aceloră inimă suntă scrise slove: *Legea lui Mehmet*, pre nisce cănafe saă săcşori de lastră; şi la vremea resboiului cu neprietenul, atuncea desvălescă acele stéguri să vadă toţi legea scrisă pre acele stéguri: *să nu jeléscă viaşa, pnctru legea lui Mehmet*; şi le pörtă céuşii Saraskierului, de pe oşti. După acele stéguri venia tabulhanaşa; după tabulhana veniau optă stéguri, fiesce care într'altă felă de flóre; după stéguri, ună bulucă mare de Spahii; érá pe-de-latură mergeau céuşii de nu lăsaă să se apropie de acelu Beglerbeii ce era mai mare pre oştile Turcesci. Érá pe-de-latură mergeau alte polcuri, unii înainte alţii mai înapoi, cine unde putea. Érá la conacă, acei sângeagaşi şi spahii petrecă pe Saraskierul până la cortul lui, şi stândă în rîndă i se închină. Érá Tătarii mergeau pre urma oştii Turcesci, Mehmet Gerei Sultan, feciorul celu mai mare a Hanului, cu dece mi de Tătari aleşi; érá Kazi-Gerei Hanul mergea înaintea oştiloră Turcesci cu gümătate de milă; érá Aldi-Gerei Sultan, cu 30,000 de Noha, den-a-stânga mergeau. Gianclăi, Domnul Azacului, cu altă Tătărime, mergea deadirépta. Érá la ună locă, den 21 de zile a lui Septemvrie până în 23 Septemvrie, n'au avută apă să bea, nice Turcii nice Tătarii până, ală patrulă conacă, au sosită la ună ézeră, după apusul sórelui; şi era apa într'acelu ézeră cam sărată, şi au bătută apa mai tótă den ézeră; şi de acolo au agiunsă a doa-đi până la apă bună, unde se chiamă Burna şi Kescenia. De acolo se începă câmpii fără apă, că pe-acolo le-au căutată a mergere, căci pre afurea Moskalii au arsă câmpii. Inse, Gazi Mârzea, povaşa órdeloră Nohailoră, s'au vorovită cu Hanul să povăţuésca pre Turcii pncr'acei câmpii, să le éie agonisita; că se apucase căi voră duce pre Turcii pre locuri cu ape, şi cu fiare de agiunsă de hrană, dicéndă că numai în patru zile voră avea cale până la Azak. Ce, acésta era viclesugul Tătariilor asupra Turciloră. Şi așa, unora le-au murită caii, altora le-au stătută caii; că, mergéndă pe acei câmpii, nu aflău apă câte cincă zile; şi mulţi Turcii au rămasă pe-acolo, unii tăieţi de Tătari, alţii leşinaţi de fóme şi de sete. Caii Turciloră, carii staă, îi luău Tătarii şi'i mâncaă. Nice nóptea la păşune nu cutezaă Turcii să'si slobódă caii, căi furaă Tătarii şi'i depărtaă în locuri pustii. Şi mai multă fu a mergere Turciloră pncr'acei câmpii, ce le đică câmpii Maglariloră (că de pre acele locuri au eşită Ungurii), că sciaă Tătarii că pre-acolo suntă şerpi mulţi şi alte jivini; şi amăgisera pre Turcii de'i duseră pre-acolo, unde au aflată mulţime de şerpi şi de alte jivini cumplite. Pre-lungă nisce mlaştini, era locul plin de pei de şerpi; se părea căi acoperită câmpul cu pânză albă. Spună, că pre acei câmpii nu potă ámbla vara nice cu mi de cai, de mulţimea şerpiloră.

Mergend'î, d'eră, ôstea Turcescă peste acei câmpî, neavendû apă câteva zile, aû sositû la unû pârâu s'ecû, saû cu puşină apă, şi năvâindû s' apuce apă, mulţi s'aû ucisû între sine; şi mai mergendû de acolo aû mas la nisce m-ovile, fôră-de apă. Acolo eraû zidurî de cărămiđî; se cunoşcea că aû fostû ôre-cândû niscală bisericii. Fiare multe, de multe felurî, şi mai mulţi cerbî, de carii scriû mulţi că mânâncă şerpî; şi mai mergendû fôră apă douë zile, aû sositû a triea-đi la o mlaştină tinôsă cu apă fôrte amară şi sărată. Ce, cum, aû b'cutû şi ômenii şi caii, de nevole, de multă sete. Acolo le-aû venitû veste că aû peritû vr'o 500 de Turci, ômenî aleşi, ce'i amăgise unû Tătarû, đicendû că scie f'nt'ni cu apă bună in câmpî, numai s'î flătescă lui cu banî, şi elû s'î ducă la apă; şi luândû Tătarul căŃi-va banî de la Turci, 'i-aû depărtatû in câmpî; unde, ne aflândû apă, a' fugitû Tătarul; érá Turcii, rătăciŃi, toŃi aû peritû; numai patru Turci ce aveau cãmile s'aû întorsû şi aû nemeritû in ôste, şi aû spusû de perirea color-alŃi.

Érá a două-đi aû nimeritû la unû ézerû curătorû, ce se ch'iamă Leşesce PrezvodniŃa, adecă, trec'etore, şi fiindû apă bună aû odihnitû o đî; şi de acolo, a două-đi mergendû până in séră fôră apă; era apă in ôstea Tătărăscă; érá Turcii săpase gropî şi aflase puşină apă de pl'vie, ce ploase intr'acea đî.

Intr'acea đî pre unû ginere a lui Saraskier Paşa 'l-aû jăcuitû Tătarii, mergendû elû înainte cu 40 de Turci s' ag'ungă la Azak, pentru hrană, şi s' se odihnescă. Ce, Tătarii pre toŃi 'i jăcuiău, cum pre cei de-pre-urmă ce rămă-neau de ômenî saû de ôste, aşa şi pre cei ce treceau înainte. Deci, Turcii, de câtû s' încap' in primejdie la Tătarii, se lăs'û de nu cutezau s' m'ergă nice unul înainte s' hălăduescă la Azak; şi de lipsa ce av'eu de f'ome şi de sete, şi de primejdia de Tătarii, până ag'unseră la ézerul ce se ch'iamă Gigherlik, şi acolo s'aû odihnitû şi ei şi caii douë zile; şi acolo, cântarul de posmagî câte 84 galbinî de aurû cumpărau Turcii, şi făină cbila câte 20-de galbinî de aurû, şi mazire cu num'erû cumpărau, câte 10 grăunŃe la unû aspru; érá pre-urmă şi mai scumpû cumpărau Ńitnarul de pâne c'optă. Inş'e, şi acei ce făceau neguŃitorie cu atâta scumpete, lăcomindu-se la banî, la amarû aû sositû, că'i amăgiră Tătarii, đicendû că suntû numai trii conace până la Azak; érá abia aû mersû de acolo in şapte zile până la Azak. La acelu ézerû ce s'aû pomenitû; Gigherlik, aû osp'etatû Hanul pre Turci împărđindû tuturorû câte o bucată de pâne, đicendû-le că t'otă brana câtă are le împarte lorû; ce, ac'asta făcea Hanul pentru s'ş'i acopere viclesugul seû.

De la acelu ézerû, a doa-đi aû ag'unsû la ézerû curătorû, care se ch'iamă Sase'gle-Gighirlik, şi acolo este hotarul câmpilorû Măgeresci. Intr'acela câmpû până-astăđi se ved'û zidurî multe şi turnurî multe de p'etră, unde aû fostû de-multû bisericice; şi aşa se ved'û, ca când chip' de ômenii cei vecbi, mormănturî de p'etră, le făceau; érá acmu aû crescutû pre acele petre muşchi. Tătarii cei b'etrânî spu-neau cum aû auđitû den b'etrânii lorû că aû l'ocuitû pre acele locurî creştinî; ce n'aû sciutû ce n'emu aû fostû: SarmaŃi, saû PetihoŃi, saû Greci, căci ac'ea Ńin legea Grecescă.

Douë septemăni deplin aû călătoritû pre acei câmpî; érá eşindû dentr'acei câmpî, in 9 zile a lui Octomvrie, aû avutû conacû fôră apă; érá a două-đi aû

poposită la o apă mică, ce se cheamă Cheughelnik. Ce până acolo au rămasă gîmătate de cai, morți, și leșinați de sete; și mulți Turci au murit, și s'au bolnăvit de sete și de fîome, și se rugau altora să'î omore, că numai răbdau fîomea și setea.

Intr'acea și s'au scorinită vîntu mare, cîtu oborîa pre omu de in piclîore; după vîntu, plîie rece, trii zile ploandă neincetat; și acea plîie au stricată mai rău pre Turci, căți mai rămăsese; și pre-lungă acea apă au mersu trii zile până in Azac; că acea apă intră in apa Donului la Azac. Sosindă la Azac, au fostu rămasă ca la 20,000 de Turci pre cale (acolo între Don și între Cheughelnik, Tătarii Iernéză; érá vara mergu in câmpii cei mari cu dobitocele séle). Subt Azac au sosită nóptea, și s'au tăberitū lîngă apa Donului, că acolo era o cetățue mică care au fostu arsū de prafū de pușcă ce s'au fostu aprinsū; și acolo la acea cetățue își stringeau hrana, până s'au strinsu Turcii cei rămași, că'î aduceau Tătarii pre caii sei, arătandū milă cu dînșii, érá unii năimiau cai de la Tătarii. Și după ce sosiau la conacū de acei leșinați, la Azac, le ferbeau păsatu, și le dau și posmagi; că, de multă flămîngiune, nu puteau să mănance, că li se âmflase capetele și pantecele; și intr'acea nópte mulți au murit. Și de la Azac au intratū in corăbii împărătesci și au purcesu pre mare spre Chefea. Și scorbindu-se furtună pe mare, s'au innecatū corăbiile acele și s'au innecatū toți; érá Beglerbeiu cu cincī Sangiangiū au rămasū la Azac cu rămășița ómenilorū sei, ca la 1000 de ómeni póte să fie fostu, și acolo aștepta poronca împărătescă, că avea grije să nu'lū omore Impăratul pentru ce au perdutū atăta óste; că den vr'o 200,000 de óste cu călărime, cu pedestrime, și vase pre apă, 180,000 au perdutū, și abia 20,000 de ómeni s'au inturnatū inapoi. Érá den Tătarii puținii au peritū, fiindū mai deprinși cu lipsa; și avendū câte-va epe cu dînșii, trăiau den laptele lorū. Fără numai, Tătarii ce au trecutū preste Volga pentru hrană, in țera Muskalulu, nice unul nu s'au intorsū inapoi, nice s'au sciutū ce s'au făcut'î.

Érá in anul de la Hristos Măntuitorul nostru 1571, intrat-au Tătarii in țera Mōskulu; și in dioa de Ispas au aprinsū tîrgul Moskul și o cetate den gîos, de au arsū până in pămîntū, și mulți ómeni au peritū de focū; numai cetatea Chital Gorod au hălăduitū; și cu mare pleanū s'au intorsū Tătarii, fără-de nice-o scădere saū dodeială.

J. Domnia lui Ión Vodă.

Acestū Ión Vodă, a cui feciorū are fi, scrie la istoriile Leșesci să fie feciorū unui Stefan Vodă, însă nu cu cununie. Alții dicū că au fostu de la Mazovia, den țera Leșescă, să fie slujitū la Ferlii, Voevodul Cracăulu, și să fie mersū acestū Ión Vodă in Țarigrad; érá nu însemnéză cu ce trebă să fie mersū, nice cronicarii Leșesci. Érá Leatopiseșul Vorniculu Ureche scrie că Ión Vodă să fie fostu feciorū de Arman; érá den cine au aflatū acésta, nu arată dovadă.

Ințelegendū Impărăția de amestecăturile lui Bogdan Vodă, cum s'au fostu imprietenitū cu Leșii, de'si măritase surorile după Leși, și elū vra să'si ia

Domnă den țera Leșescă, și ținea Leși de sfatū pre-lungă sine, aū mazilitū pre Bogdan Vodă, și aū adusū de la Rodos pre Ión Vodă, și 'i-aū datū domnia țerei; însă, și la Rodos nu putemū sci pentru ce s'aū fostū dusū Ión Vodă; pôte fi surgun, făcutū de-mai-nainte. Luândū stégū de domnie in anul 7078, aū purcesū cu óste Turcescă, cum scrie Gvagnin, ca la 20,000; eșit-aū in timpinarea lui Ión Vodă o sémă de boierī de țeră, mai de frunte, Gavril Logo-fetul și Dinga Hatmanul.

Ēră Bogdan Vodă, înțelegēndū de domnia dată lui Ión Vodă, aū răpeditū la nisce boierī in țera Leșescă, ce'ī trimisese cu prieteșugū in partea sea, pof-tindu'ī de aglutorū improtiva lui Ión Vodă. Ce, sirguindū Ión Vodă cu óstea Turcescă și cu Tătari, aū apucātū scaunul domniei in Iași, in postul mare. Ēră Bogdan Vodă s'aū dusū la Hotin neavēndū nice-unū aglutorū.

Ión Vodă, dacā s'aū aședatū in scaunul domniei țerei, socoti la inceputul stăpânirei séle se se arâte groznicū și strașnicū, se se témă toți de énsul; că atunceși, in đioa de Pasci, aū tăiatū pre Ionașco Zbiara.

Bine aū đisū de tirani, că nice o vreme n'aū de blândețe. Precum acestū Ión Vodă, nice la đioa Pascilorū nu s'aū infricoșatū de Dumneđeū se nu facă vėrsare de sânge. Stătut-aū indatā ingrijiți bteși boierī, măcar că alergase in timpinarea lui Ión Vodă, cu mare pofță de Domn'ī creștinū și blândū, și se tângulaū că mai bine le-arū fi fost'ī cu Bogdan Vodă, măcar că avea Leși pre-lungă dēnsul; că de le luaū Leșiī hrana, cu câtū mai vartosū Turciī, cariī își rideaū de muierile și de copiī lorū.

Ēră lui Bogdan Vodă viindu'ī aglutorū la Hotin den țera Leșescă, de la prietenii lui, 2000 de Leși, cu Neculai Milițki Hatmanul, și cu Neculai Sintavski, Voevodul țerei Rusesci; intrândū acele 2000 de Leși in țeră, prădaū și stricaū totū ce aflaū. Pre-urmă aū mai intorsū o sémă de Leși, ómenī mai proști, inapoi, pentru se nu strice in țeră, đicū Leși; și trecēndū codrul Milițki, aū aglunsū la apa Prutului, și de acolo aū răpeditū pe Bielavski cu ómenii lui la Bogdan Vodă, la Hotin, de aū pogoritū pușcele; și, dupē ce aū sositū pușcele, s'aū clătitū și Bogdan Vodă până la Ștefănesci cu óstea Leșescă. Și tēmpināndu-se cu óstea lui Ión Vodă, n'aū cugetatū Leșiī se stea la rėsboiū, ce numai străjile s'aū lovitū, și s'aū intorsū spre Hotin; și Moldovenii lui Ión Vodă, cu Turciī amestecați, s'aū luatū dupē Leși, sé'ī pótă inchide unde-va la vr'o strim-tóre, dāndu-le rėsboiū in multe locuri până la cetatea Hotinului, fiindū cetatea pre mânele Leșilorū; aū trecutū preste Nistru óstea Leșescă cu Bogdan Vodă, sōră-smintelā.

Ēră Ión Vodă, dupē ce aū trecutū Leșiī preste Nistru, aū inceputū a batere cetatea Hotinului, și câteva septemāni neputānd'o dobāndi cu armele séle, aū trimisū solū la Iazlovețki, Hatmanul crāiei Leșesci, pof-tindu'lū se poroncescă lui Dobroslovski, ce ținea cetatea, sé'ī dea cetatea.

Ce, se fāgāduia Ioan Vodă de-pre-atunci se facă gjurāmēntū Crafului Leșescū că'ī va fi cu credință și cu priință in tóte poroncile crāesci, precum aū fostū și alți Domnī de-mai-nainte de dēnsul, iprocī; Iazlovețki Hatmanul, vėđlēndū acestā solie a lui Ion Vodă, aū făcutū scire lui Jigmond, Craful Leșescū, și aū primitū Craful gjurāmēntul lui Ion Vodă.

Bogdan Vodă, perdându'și nădejdea de domnia țerei Moldovei, fiindu și bolnavu de ochi, viindu la Camenița cu Milițki au mulțămitu tuturoru capetelorū Leșesci, pentru nevoința ce au pusu pentru densusul s'îl ducă la domnie; și de acolo s'au dusu cu puținei Leși la Mosk, și acolo și-au sfârșitu viața.

In anii de la Hristos Mântuitorul nostru 1572, au muritu Jigmond, Craiul Leșescu, in orașu in Ticoțin. Acestu Jigmond au fostu celu de-pre-urmă seminție a Iagelonilorū. Trăit-au ani 42.

Érá alu-dofle anu, s'au strinsu toți domniū și boferii Leșesci la Varșavi; acolo a'i mersu soli și de la Ion Vodă, poftindū pre recipopolita s'îl dea pre Bogdan Vodă; pentru care au făcutu pără Ion Vodă și la Impărăție; și se făgăduia Ion Vodă că va fi in prietenie cu crăiea Leșescă, cum s'au fostu adeverindū și mai nainte, numai s'îl dea pre Bogdan Vodă. Pomenit-au solii lui Ion Vodă și pentru Pocuția că nu o va cere de la densusi.

Făcut-au Leșii respunsu lui Ion Vodă într'acestū chipū: că, «te-ai jăluitu Impăratului Turcescu, pre Bogdan Vodă s'îl dămū noi; cum nu 'l-amū chămatu, așa nice vomū s'auđimū de dănsul; și că nu se află Bogdan Vodă in crăiea Leșescă, s'au scii; érá de are fi stringendū Bogdan Vodă unde-va oști, s'au scii că pren țera Leșescă nu'lū vomū lăsa s'au trecă cu oști; érá pentru Pocuția, că nu o vei mai cere de la Leși, bine vei face».

Venit-au solū la acelu Seimū și de la Hanul Crimului, poftindū pre Leși s'au nu'și alégă Craiū pre Impăratul Moskului, nice pre vre-unū feciorū a lui; că Moskulul de-demultū este vrăjmașū lorū, și țerilorū sele; și atuncea, nu stăpănu, ce vrăjmașū are avea. Arăta solul Hanului, cum, mai bine s'au aibă Leșii prietenū pre Turcu de cătū pre Moskal, și'î sfătuia solii Hanului s'au alégă Leșii Craiū ori fie pre cine, fōrá pre Moskalū.

Au fostu trimisū și Turcul la Craiul Leșescū cărți; și neapucândū, viū pre Craiul, au cetitū cărțile la ivēla tuturorū Leșilorū, scriindū s'au dea lēfă Hanului Crimului, ce-au fostu mai 'nainte Leșii s'au dea Crimului. Ce, au respunsū Leșii că gata suntū; numai, întēiū s'au facă direptate cu Tătariū, cariū nainte, încă viū fiindū Craiul, au lovitū in Podolia de au arsu cetatea Barul și căteva sate și tērgușōre, care nu s'au căđutū Tătariilorū s'au facă, preste legătură, acea stricăciune in Podolia.

Ion Vodă, după ce rămase isbānda la dănsul, de scōsē den țēră pre Bogdan Vodă și pre Leși, de se și arăta de-odată pre voia țerei, însă pre-urmă pre toți domniū au covērșitu cu vrăjmașie și cu morți cumplite.— O, dōmne sfinte! se oțeresce condeul a scriere tirāniile și miđilōcele tirānesci acestui cumplitū tiranū Domnū! Băgat-au in focū, de viū, pre Vlādica Georgie, de au arsu, pēntru prepusū de avuție. Totū tiranul este lacomū. Și bine au đisū ore-cine, că lacomul nice șie, nice altuia este de folosū. Mitropolitul Teofan au fugitū pren munți de grōza lui Ion Vodă; temnițele erau tōte pline de călugări, și'î îngropă de viū pre Veveriță, pre Cozma și pre Molodeț călugērul. Așijde-rea deū boferii de cinste sabia lui sciaū, omorindu'ī cu totū felul de morți, asemānāndu-se cumplitilorū tirani, lui Nero și lui Dioclitian. Inse, aciea erau pāgāni, érá acesta creștinū! Inse, de au fostu creștinū, nime nu scie; că pre-cum nime nu adeveresce nēmul lui, așa nice legea lui de ce lege au fostu;

nice creștî să fie fostu creștinu pravoslavnicu (Vede-veți plata de tiranț și a lui Ion Vodă, la ce au venitū pe-urmă); că, de are fi fostu creștinu, nu s'are fi însuratū in postul mare.

Èră alū-trille anū a domniei lui Ion Vodă, făcendū atâte munci și morți cumplite, urite lui Dumneșeu și oșērite lumel, étă îi veni veste că 'l-au mazilitū Impēratul, și au datū domniea lui Pētru Vodă Șchiopul. — Acestū Pētru Vodă era den țēra Muntenescă, feciorī Mircii Vodă, și nepotū de soră Mihniī Vodă.

Ion Vodă, dacā s'au simțitū strēinatū și scosū den domnie (étă aice se incepe urgia și rēsplătirea de la Dumneșeu asupra lui Ion Vodă, pentru tirānia lui), i-au fostū scrisū Kapikihaelele lui Ion Vodă să trimită bani să împingă pre Pētru Vodă Șchiopul. Sfātuindu-se Ion Vodă cu boferii ce'i avea sfetnici, tiranī ca și dānsul, cum are fi mai bine, trimite-va bani la Pōrtă să'si tocmească domniea despre Impērāție, au să se apere de Pētru Vodă cu sabia; sfātuitu'l-au toți, mai bine să facă cu aciea bani oște asupra impērāției Turcului, și să nu lase pre Pētru Vodă la scaunul țerei — Veți aicea cum strēmută Dumneșeu sfaturile cele bune spre rele, cu rēu sfērșitū tiranilorū. Dumneșeu, de la cēla ce nu are direptate in sine, nice silesce să o albă; ia de la dānsul mintea cea bună și o întōrce in socotēla cea rea, ca să nu cunōscă nimică de cele ce greșesce.

Socotia Ion Vodă să agiungă și la Henrik, Craiul Leșescū, de agiutorū; ce, sciindū că are crāiea Leșescă legăturī de pace cu impērāția Turcului, și nu'l va da agiutorū, au alesū de au trimisū la Cāzaci să'i chieme in lēfă, ca pre nisce omeni slobodī. Strins'au și țēra; cātrē care se ruga cu multe cuvinte blānde (Acmu blāndū, de frică!) ca să le pōtă întōrce și să tragă inimele spre dānsul; arāta și nesațiul Turcescū și lācomia lorū (Vedeā ștercul in ochiul Turcilorū, éră bārna in ochii șei nu vedeā!), dīcendū că Turcii tōte schimburile facū pentru māzda și pentru să sērăcescă țēra, să slābescă. Arāta țerei Ion Vodă și acēsta, că de vorū vedeā ceva și vorū vrea cu toții, prea lesne va depārta māna Turcului deasupra țerei. Că și pre Leși îi are prietenī; Cāzaci s'au adevēritū să vie intr'agiutorū, cārora nu le potū sta Turcii înainte la resboi. Și ca aceste dīcea țerei, cum de a'i făcutū ori cui in al gīosul, totū pentru Turci au făcutū; și cum 'l-au fostū cunoscutū țēra de rēu pre Ion Vodă, așa și acmu să'lū cunōscă de bunū, și mai multū spre folosul lorū.

Așī, Ion Vodă, āmplēndū pre toți de nādejde, au strigatū cu toții că lūngă dānsul vorū peri, precum s'au și tēmplatū. Cāzaci, vēdēndū lefe, și cari den firea lorū suntū gata la jecū și dobāndī, s'au strinsū ca 1200, neintrebāndū voia Craiului, s'au a altorū cāpitenii a crāiei Leșesci; au purcesū in țēră la Ion Vodă; intre cari cāzaci erāu acești cāpitenii: Sviriclovski și Barsam. Amēndoi aveāu cāte 200 de Cāzaci; și de la Brațlav erāu 200 de Cāzaci; Cozlovski iarāși aveā 200 de Cāzaci; așjiderea și Slujinski; éră lance și Socolovski aveāu cāte 100. Èră dacā au sositū Cāzaci in tabēra lui Ion Vodă, au pōroncitū Ion Vodă de au datū, de bucurie, den tunuri și den sinețe. Dupē ce s'au rădicatū masa, au pōroncitū de au adusū cāte-va tipsii de argintū pline de galbinī de aurū, și le-au pusū denaintea Cāzacilorū, poftindū

să primescă aceea-dată de la dânsul. De-odată Căzaciî nu primiau atâta lăfă, apoi luară; și se împărțiră cu galbeni; și i-au aședatū denastânga oștîi sële; și le-au trimisū șapte buțî de vinū de bēutū Căzaciî, pentru sănătatea lui Ión Vodă, și le-au datū și talerî câte-va sute. A doăa-đi, mai 'nainte de rēvērșatul zorilorū, au mersū Ión Vodă la Căzaciî, și 'i-au poftitū la cortul seū; și mergēndū, așa le-au grăitū Ión Vodă, Leșesce, că scia limba Leșescă, că era așași Lēșū de nascere:

«Pentru lucrurile vōstre și vitezilorū înțelepți de nu așū sci, nice denēore n'așū fi trimisū la voi sē vē fiū ostenitū de atâta cale; éră sciindu-vē că aveți mare laudă întru meșterșugul oșteniei, pentru aceea v'amū chîematū la acēstă trēbă ce amū cu Sultan Selim Impēratul, vrăjmașul meū de capū, rugându-vē sēmî slujiți pre banî; măcar că voă a vē arătare lăfă nu îndrāsnescū, avēndū grije sē nu vē arătū puținū în prejma lucrurilor vōstre cele mari; éră ori ce vorū trebui, saū banî, saū haîne, așa voă cum și cailorū vostri, de tōte den-destul veți avea. Éră și eū nu mē îndoescū întru acēsta, că veți sta și veți începe cum se cuvine celorū bunî. Pre-lungă acēste, pentru ostenēla vōstră, fōrte vē mulțamescū; că, fiindū ómeni creștini, ați venitū la mine, pentru care pururea voiū fi datorū; și pre atâta voiū sē vē plătescū, pre câtū veți vrea voi; că, măcar că vēđū puținî înaintea vrăjmașului așa de mare, éră așa vē socotescū ca când ați fi venitū 20,000 de călări; măcar că de acēstū vrăjmașū pagubă nu este noă a socotire sē nu fie de noi biruitū. Imî caută a mărturisire acēsta, că le slujesce norocul; că den micū, așa de puternicî s'au înălțatū; totū dentru slobođenia lui Dumneđeū, pentru pēcatele nōstre s'au făcutū; și ori ce aū dobânditū, totū cu viclesugū și cu amăgirea lorū, éră nu cu tăria. De celorū mai sus sburândū, mai lesne cu vreme socotescū că potū cădea. Mai multū a grăire, de bucurie lacrimile nu mē lasă. Cum vē suntū de voiosū, și ce inimă amū cătrē voi, Dumneđeū scie, și voi veți putea cunōsce de mine. Pentru ce, dēră, mai multū nu'mî trebuie vōē a mē laudare; acēsta numai sē sciți, că norocul meū, norocul vostru este.» Aceste đicēndū, aū lăcrimatū Ión Vodă.

La aceste cuvinte a lui Ión Vodă, rēspuns-aū Svirclovski, de la toți, ca unū oștēnū deplinū, pre-scurte, đicēndū: «Nice banî, de cariî puținū băgămū sēmă, ne-aū adusū pre noi la acēsta sē venimū la tine, Ióne; ce, ca sē batēmū pre vrăjmașul tēū; pentru aceea, nice de o plată nu băgămū sēmă; destul vomū avea, de vomū goni de aice pre vrăjmașul tēū, și pre tine vomū împăca cu dânsul. Tu, precum ne veî mulțami, norocul t'ū va arăta acēsta. Noi de puterea Turcēscă câtū de puținū nu ne tememū; fōră câtū, ce sfērșitū va fi, Dumneđeū scie! éră vomū nevoi fōrte multū cum amū putea sē te apărămū de vrăjmașul tēū.»

Apoi 'i-au poftitū Ión Vodă la ospēțū cu sine și'î pusē pregurū mesei, Ión Vodă, cu sine; la altă masă, Logofētul celū mare, și Irimia Hatmanul lui Ión Vodă, și cu alți boțeri Moldoveni, aū ședutū. Tōte aceste auđindu-se la Sultan Selim, Impēratul Turcescū, de sirgū aū trimisū Turci 30,000 și Unguri 2000 la Alecsandru Vodă, Domnul Muntenescū, sē mērgă sē prinđē pre Ión Vodă, și sē ducă pre frate-seū, Pētru Vodă, Domnū țerei.

Alecsandru Vodă, Domnul Muntenescă, den poronca Impăratescă, împreună cu frate-seu Pătru Vodă, cu ôstea Turcescă, cu Ungurî și Munteni, au purcesu; și viindă până preste apa Siretul, s'au tăberitū, slobođinduși caii la pășune.

Ion Vodă, înțelegendū de Alecsandru Vodă și de Pătru Vodă că'i vinū cu oști asupra, îndată ai pornitū o sēmă de Căzaci cu Sfirciovski, și cu 5000 de Moldoveni. sciutori lucrurilor pre-unde vorū merge. Era pre urma lorū s'au pornitū Ion Vodă cu ôstea. Mers-au Sfirciovski cu ai sei mulcomiș, și dede pre strēja de oștenii munteni; 300 erau; și incungurându'i fōră-de-ves-te, pre toți 'i-au prinsū. Și înțelegendū dentru aciea, Sfirciovski, că nimică nu scie Pătru Vodă de ôstea lui Ion Vodă, au și răpeđitū la Ion Vodă sē sirgu-escă, sē vie mai-de-sirgū cu ôstea. Grăbit'au Ion Vodă; și după ce s'au împreunatū cu toți la unū locū, s'au împărțitū în trei polcuri, și au lovitū de trii părți pre ôstea lui Pătru Vodă, când toți dormiaū fōră-de-grijē, în nă-dejdea strēja. Multă mōrte au făcutū întrēnșii! că de nimică nu se puteū apuca, numai de fugă, pedestri, și numai cu cămeșile. Abia au scăpatū Alecsandru Vodă cu Pătru Vodă frate-seu; Pătru Vodă fugi la Brăila, lăsându tōtă tabera în mâna lui Ion Vodă. Și multă dobândă făcuse Căzaci, că așa poroncise Ion Vodă sē lase mai multă dobândă Căzacilorū.

Purces-au Ion Vodă în gōnă după Pătru Vodă și Alecsandru Vodă, cu tōtă ôstea sea, de au arșū și au prădatū țera Muntenescă, mai multū de gîmăta-te, și au pusū Domnū pre Vintilă în țera Muntenescă. Oblicindū Ion Vodă că Pătru Vodă și Alecsandru Vodă s'au opritū în Brăila, întorsu-s'au cu oștile sē-le asupra Brăilei; și, tăberindū subt Brăila, trimis'au doi Munteni la Beul de Brăila, cerendū pre amēdoi Domnii sē ii dea pre mână; că apoi, de nu'i va da, elū va sta cu rēșboiū prēgiurū cetate, până o va dobândi. Trimis'au și Beul de Brăila patru Agi la Ion Vodă, cu dece glonțuri mari de tunuri și cu dece micī, đicēndū lui Ion Vodă că cu acelū felū de bucate ilū va ospēta den cetate, care nu lē va mistui. Mānias'au tare Ion Vodă pre acei Agi, și au poroncitū de le-au tălatū urechile și nasurile cu buze cu totū, și i-au spānzuratū de piclōre inaintea cetăței; și îndată au poroncitū pedestrimel de au făcutū năvală asupra tērgului. Avēndū loitre gata, au oboritū gardul tērgului; și intrāndū în tērgū, au tăiatū pre Turcii den Brăila, câtū nice căne n'au rēmasū vii, și curgea sāngele părāi in Dunāre; și au datū focū de au arșū tērgul; și multă avere au luatū, și scule de aurū și de argintū, și mārğaritarū multū, că era bogatū acelū tērgū, nefiindū prădatū nice-odatā, de când 'l-au fostū dobānditū Turcii in sēma lorū.

Vrēndū Ion Vodă atunci sē batā și cetatea, numai ce'i veni veste că'i vinū într'agitorū Brăilei 15.000 de Turci. Și îndată au trimisū pre Sfirciovski cu Căzaci împrotiva acelorū 15.000 de Turci, dāndu-i și 8000 de Moldoveni. Și tēmpināndu-se Sfirciovski cu Turcii, dat-au rēșboiū vitezese; și înfrāngendū pre Turci, i-au topitū așa, câtū abia au scăpatū vr'o mie călări. Era după acēstā isbāndā cu norocī, venit-au veste lui Ion Vodă den urmā că au intratū in țerā Turci și Tātari. Lāsāt-au Brăila, și s'au întorsū cu ôstea împrotiva Turcilorū și a Tātariilorū; și lovindu-i vitezese, i-au risipitū și i-au gonitū.

După aceea aŭ mersŭ cu oștile sële, Ión Vodă, subt Tighinea; și bătând'o câte-va zile, o aŭ dobânditŭ și o aŭ arsŭ. Trimis-aŭ de acolo 600 de Căzaci la cetatea Albă, și o aŭ aprinsŭ de aŭ arsŭ giământate de tîrgi. Țăra Ión Vodă cu ôstea sea, până a veni Căzaciŭ de la cetatea Albă, s'aŭ odihnitŭ; și după aceea, înțelegendŭ Ión Vodă de nisce Turci ce eșisê de pren cetățî și se oștise cu Tătariŭ Bugécului, și mergeaŭ la cetatea Albă, aŭ orânduitŭ pre Căzaci și cu 3000 de Moldoveni, pre cariŭ, lăsându-i Sfirciovski pre-urmă, aŭ tocmitŭ Căzaciŭ in trei polcuri. In polcul celŭ denainte eraŭ 300 de Căzaci cu sinețe, și toți cu calcanuri, sê se sprijinêscă de sulitele Turcesci, orânduiți. Alu-doile polcŭ, țăra pre atăția, cu sinețe și cu arce; pre aciea i-aŭ orânduitŭ in cornul den dirępta; acolo, într'acelŭ polcŭ, era și Sfirciovski. In alŭ trille, pre atăția, cu sulite lungi; pre acestia i-aŭ tocmitŭ in cornul den-stănga.

Țăra Turciŭ, vedendŭ ômenî de ômenî, aŭ săritŭ cu îndrăsnire asupra Căzaciŭ; țăra Sfirciovski aŭ poroncitŭ polculŭ celŭ den-mișlocŭ de aŭ săritŭ împotriva Turcilorŭ, slobođindŭ focul in Turci; și se făcu o amestecătură mare într'ensîi. Atunci și singurŭ Sfirciovski cu altŭ polcŭ i-aŭ lovitŭ den-dosŭ, sêgetandŭ in Turci den arce, și ciea cu sulitele lungi, de-altă-parte, năvălindŭ asupra Turcilorŭ de'i giunghiaŭ și'i împungiaŭ. Stătu-aŭ unŭ cêsŭ acestŭ rêsboiŭ de âmbe părțile, până aŭ sositŭ și Moldoveniŭ, și cu mare îndrăsnire aŭ năvălitŭ asupra Turcilorŭ; și, înfrângendŭ pre Turci, prins-aŭ vii 200 de turci, și'i mânaŭ denapoî ca pre nisce dobitoce, de i-aŭ închinatŭ lui Ión Vodă; și îndată aŭ poroncitŭ Ión Vodă de'i tăiară cu cösele. Pre acea ôste Turcescă era Capŭ unŭ Agă prea bogatŭ, și se prețelua cu mulți bani și odore sê se rescumpere de la Căzaci, sê nu'lŭ mai ducă la Ión Vodă. Ce, Căzaciŭ mai multŭ socotiaŭ credința spre Ión Vodă decâtŭ averea, și fu omoritŭ și acela ca și cei-alti Turci.

Înțelegendŭ aceste Sultan Selim, Impăratul Turcescŭ, fôrte se turbură tare, și socotia sê se scôle elŭ cu puterea sea, sê vie asupra lui Ión Vodă; că intrase in griș mare sê nu piardă Moldova și câtŭ stăpânia elŭ dencôce de Dunăre. Poroncit-aŭ și Hanulŭ Crimului sê se pornêscă cu ôste sê mērgă asupra lui Ión Vodă; trimis-aŭ iarăși și pe Pētru Vodă cu multă ôste Turcescă. Înțelegendŭ Ión Vodă de atâte oști ce'i vinŭ asupra, aŭ orânduitŭ pre Ieremia, Părcălabul de Hotin, cu 1400 de Moldoveni la trecătoreea Turcilorŭ la Dunăre, sê pôtă opri sê nu trecă Turciŭ; că Pētru Vodă cu Turciŭ acmu sosise la Dunăre. Țăra Ión Vodă aŭ lăsatŭ oștile de se odihniaŭ până îi va veni veste de la Ieremia Părcălabul sê scie de vrăjmașul sê, de Pētru Vodă.

Ieremia Părcălabul, mergendŭ la Dunăre și vedendŭ in ceea parte atăta mulțime de Turci oștiți cu Pētru Vodă, elŭ s'aŭ agiunsŭ pre-taină cu Pētru Vodă, și aŭ luatŭ 30,000 galbinî de aurŭ de la Pētru Vodă, darŭ; și s'aŭ făcutŭ că nu pôte opri trecătoreea Turcilorŭ, pentru mulțimea de oști ce suntŭ; și întorcendŭ-se Ieremia Părcălabul de la Dunăre, aŭ aflatŭ pre Ion Vodă subt Tighinea, bătandŭ cetatea Tighinei; și'i spusê cum n'aŭ pututŭ opri atăta mulțime de oști. Țăra aŭdindŭ aceste Ión Vodă de la Ieremia Părcălabul, că Turciŭ ântêiŭ trecusê tunurile cu Eniceriŭ de preste Dunăre in acêstă parte, s'aŭ

gătită și elă degrabă; stringându șteea, au purcesă in tēmpinarea Turciloră la Dunăre, și s'au tăbērită aprōpe de Dunăre.

Ēră Căzaci, neavēndū limbă, căci pre Ieremia Părcălabul nu'lă credeaă Căzaci, fiindū in grijē cu toți s'au strinsă la cortul lui Ión Vodă, și au ăisū Sfirciovski: «Noi, căți amū ăiuratū s'ăi fimū cu credință, Ióne, s'ăi slujimū până la acestū cēsū împrotiva vrăjmașilorū, de acmu gata suntemū s'ăi slujimū, și scimū că vrăjmașii tēi nu pentru țera ta, ce pentru trupurile nōstre vinū. Ce, nōă ântēiū ne trebuie sē scimū, mulți suntū? ce gândescū? pentru sē nu fimū ca nisce morți aduși la mormēntū, și sē nu ne punemū capetele ca nisce dobitoce mute. Pentru aceea, ce veste ai de dâșii, ce sfatū, ce meșterșugū spune, sē scimū și noi.»

La aceste cuvinte a lui Sfirciovski a'i suspinatū Ión Vodă, rēspundēndū proteste: «Cunoscut-amū de-multe-orī priința vōstră spre mine, iubiții mei vitezi, și nu așū fi bucurosū sē vē amăgescū, nice sē facū ceva fōră sfatul vostru; ce așa vē inșciințezū cum Ieremia nu'i departe cu altă ște, și i-amū poroncitu sē ne dea scire de neprietenul nostru, când are avea așa de-plină veste și sciință de dâșul. Eū pre Ieremia cređū ca pre sănătatea mea, că i-amū cunoscutū și'i sciū bine credința și bunătatea lui; elū mi-au făcutū scire că mai multū de 12,000 de Turci nu suntū. Ce, de are fi și 30,000, ne vomū bate cu dâșii, de ne va ađiuta Dumneđeū.» Nu s'au aședatū pre cuvēntul lui Ión Vodă Sfirciovski, ce au poftitū pre Ión Vodă sē ședă cu tabēra acolo; ēră elū cu ómenii sei au mersū pentru limba; și'i dede Ión Vodă și pre Veronie, Hatmanul sei, cu 5000 de Moldoveni călări. Și mergēndū, au datū peste strajea Turcescă, atăția de mulți, pre căți erați și oștenii lui Ión Vodă; și dându-le rēșboiū, au înfrântū pre Turci. Ēră altă limbă n'au pututū lua, fōră numai unū Turcū rănitū fōrte tare; ce nemică dentru acela n'au pututū sē înțelēgă, ce nunaī pre singură strajea au cunoscutū ei că este multă ște Turcescă. Pentru aceea, au ăisū Căzaciū lui Ión Vodă sē fie trēzū și cu pađă, cum va crede pre Ieremia Părcălabul mai multū. La aceste cuvinte Ión Vodă nimică altă n'au rēspunsū, fōră numai ce au ăisū: «Nu avemū de ce avea grije; sciū și nădējduescū, că in scurtū se va arăta, că eū pentru aceea am venitū, pentru sēmī apērū moșia până la mōrte.» Și au eșitū Ion Vodă den tabēră cu 300 de Moldoveni și s'au lipitū de balta Cahul, și s'au suitū intr'unū piscū de délū sē pōtă cunōsce câtă sēmă de ște va fi Turcescă. Ce nemică n'au pututū pricepe; că șteea era pre vāi tăbērită; ce nu mai străjile s'au vēđutū in patru locuri; cari, nelăsându-se sē se vađă de totū de Moldoveni, s'au clătītū pre-incetū pre vāi. Neputēndū, dēră, pricepe Ion Vodă pe neprietenul sei, s'au trasū cu tōtă șteea sea, care era 30,000, și au tocmit'o in treideci de polcuri, și la totū polcul eraū tunuri. Ēră atuncī, o sēmă din boțerii cei mari, anume: Murgu Vornicul celū mare, și Bilăe Vornicū mare, și Stăvilă Hatmanul, vēđēndū atăta putere de ște ce venise cu Pētru Vodă, temēndu-se sē nu cađă in mreja vrăjmașilorū sei, au părăsitū pre Ion Vodă și au fugitū la Turci, la Pētru Vodă. Avea Ion Vodă și pive 80 de aruncatū cumbarale, și călărime de osebi. Avea țitōre Săsōie, Ion Vodă; sta deosebi; care, pentru multă dragoste ce avea spre Ion Vodă, nu l-au lăsatū intre șteea cea călărēță, temēndu-se sē nu'lū

viclenescă, boierii țerei, precum ai și făcutu de-nevoie, și se nu'lu dea Țurcilor; ce numai in Căzaci nădăjduia și credea.

După ce împărți Ion Vodă oștea sea in 30 de polcuri până a se incepere rășboiul, atuncea au văduțu Ion Vodă mulțimea oștii Turcesci, care se socotia mai bine de 50,000, și atuncea se vedu amăgitu de Ieremia Părcălabul, pre carele ilu avea mai de-credința decâtu pre alții; și chëmându'lu Ion Vodă la sine, s'au apăratu Ieremia Părcălabul, dicëndu că elu n'au pututu pricepe se cunoscă mulțimea Turcilor; érá priința și credința lu cãtré domnul seú, Ion Vodă, se va vedea că atâtélu elu va da rășboiú Turcilorú. Și indata cu polcul seú au purcesu Ieremia Părcălabul asupra Turcilorú; érá apropiindu-se de Turci, au poroncitu stegarulu seú de au slobođitu stégul in gîos, și 'și-au luatú toți șlicele și 'și-au plecatú capetele la Turci. Vădëndu Turci ce erau in frunte se'si dea rășboiú, au stătuțu până s'au inchinatu Ieremia Părcălabul cu ai seú. Érá alți Moldoveni, vădëndu faptele Ieremieí Părcălabuluí, inspăimăntați au alergatu la Ion Vodă și i-au spusú. Ce, Ion Vodă, ca unú omú cu inimă mare ce era, se nu'și blăznescă inimile pentru Ieremia Părcălabul, care au viclenitu pre Domnu-seú, așa indata au poroncitu se dea in dobe și in trâmbețe semnú de rășboiú. Érá Turci au pusú in frunte pre Ieremia Părcălabul cu ómenii seú, de'í mânău denapoi ca pre nice vite asupra oștii luí Ion Vodă.

Érá Ion Vodă, vădëndu pre Moldovenii seú cu Ieremia Părcălabul in frunte, au poroncitu de au slobođitu sinețele tóte intr'ansii, de au peritu până la unul; și câți n'au peritu de focul luí Ion Vodă, îi ucideaú Turcii den urmă, de nu puteau străbate de trupurile lorú căduțe.

Érá Căzacií, vădëndu ce se lucréză, au slobođitu focul in Turci așa de tare câtú au datú Turcii dosú de-odata, ori că nu le putură sta mai multú improtivă, ori că'í vrea mai aprópe se'í la in focú, apropiindu'í de pedestrime. Ce, Sfirciovski, pricepëndu aceea, au strigatu asupra Moldovenilorú se se întórcă; înturnare-se Moldovenii, și Turcii îi luară in gónă. Vădëndu Moldovenii că'í gonescú așa de tare Turcii, se întórseră la Turci, și se făcu unú rășboiú mare între dânșii, câtú de a mână se tăiaú și se impungiaú in sulife. Slobozit-au Turcii focul in Moldoveni; acea mórte se făcu, câtú picaú de pre cai, așa Moldovenii cum și Turcii, de ámbe părțile; nice se mai auđia de tróșnetul puscilorú, nice se vedea locul de fumú, nice mai sciaú pușcașii in cine dau cu pușcile, câtú le slăbise mânele a se tăiare unii pre alții. Atunci Ion Vodă au indreptatu pre ai seú denapoi pușcilorú se se odihnescă cevași, și se'si pădescă stégurile seúe. Așjiderea și Turcii s'au datú inapoi se se odihnescă și ei. Asa stándu și privindú unii spre alții, au datú Dumneđu plóie mare și răpede, și s'au udatú pravul de pușci, de unde aveaú nădejde de agiutorú Moldovenii. Ce numai de a mână le căuta a se batere; ce și mânele le erau slăbite și nu puteau sprijini mulțimea Turcilorú; că și Tătari próspeți se adăogiaú, viindú den dosú, 'i-au lovitú pre Moldoveni și 'i-au infrántú, și'í goniră împreună cu Turcii; și 'i-au tăiatú, câtú numai pedestrimea au rémasú și óstea de strânsurá, Căzaci 250. Ce, fiindú și Turcii osteniți, nu cuteau a năvali asupra Căzacilorú.

Vădëndu așa Ion Vodă, alergat-au de sirgú la Căzaci și le dise: «Vădu, bu-

niî meî vitezi, că den viclesugul Ieremiei Părcălabului amî sositî la acêsta, sê ne punemî capetele; ce, unde vorî pica capetele vîstre, acolo şî alî meî; sufletul sê mîrgă dreptî la cerî.» La aceste aî rîspunsî Sfirciovski: «De mîrte nice cîtî-de-puîinî nîă nu ni'î grije, şî cu dragî vomî muri toîî; ce âncă se mai dîmî resboiî acelorî spurcaîî pîgîni.» Ce indatî s'aî pedestritî cu toîî; şî impreunîndu-se cu ôstea ce venise mai mulî in dobîndî de cîtî in lîfî, ce erau ca 20,000, şî nîvîlindî cu dînşîi, singurî Ion Vodă aî apucatu puscile de la Turci, cele uşore; o puşcă de acele singurî Ion Vodă o aî apucatu, cîa aşa era de tare Ion Vodă, cîtî o aî trasî singurî. Şî âmplîndî puscile acele de pravî, le-aî spartî şî le-aî lepîdatî; şî legîndî tabîra, s'aî trasî cale de o ði, la unî satî, de s'aî ingropatî; insê, de apî le era lipsî mare şî nevoe. Êrî Turciî, dacî s'aî strînsî cu toîî cu ceî den gînî, 'i-aî incungîuratî de-mai-naînte de apusul sîrelui; şî erau mulî Turci cu Tîtarî, cîtî nu'î putea cîprînde cu ochîi, şî acolo tîtî nîptea 'i-aî strîjuitî sê nu scape dentr'acelî locî; şî aî aprînsî casele in satî, ce erau pustîi, sê se facî luminî, sê se vadî Turcilorî. Êrî dacî s'aî fîcutî ði, inceput-aî Turciî cu tîte puscele a batere intrînşîi; ce nu le puteau strîca nimica, cî se ingropase bine. De acolo, trîi ðile s'aî apîratî, fîcîndî nîvalî Cîzaciî in multe rîndurî asupra Turcilorî. Vîdîndî Turciî cî cu greî fî vorî dobîndî, aî pusî socotîlî sê facî legîturî Ion Vodă sê li se inchine.

Ion Vodă, âncî vîdîndî cî flîmîndescî şî leşînî de sete, şî pravul âncî inpuîinase, sê fugî sê scape locî nu era, cî totî locul cuprînsese Turciî, fîaî gînditî cî dîr cu blîndeîe şî cu giurîmîntî fîcîndî Turcilorî, se va scîte den peire. Era jele mare lui Ion Vodă de ôstea ce venise in dobîndî, mîcar cî Cîzaciî toîi erau gata sê mîrî lîngî Ion Vodă; incepu a trimite la Turci cî se va inchina, de'î vorî trimite omî ca acela s'î giure la poştele lui Ion Vodă. Turciî, bucuroşî erau la una ca acêsta: decîtî cu arme şî cu vîrsare de sînge, mai bine cu inşîlîcîune s'îlî dobîndîscî. Şî trimiserî unî Turcî la Ion Vodă de'î giurî intr'acesta chipî: Ântîiî, pre Cîzaciî s'î slobîðî cu ðile intregî sê se ducî; a-douîa, s'îlî ducî pre Ion Vodă viî la stîpînul seî, Impîratul; êrî pentru ôstea de ţîrî nimicî n'aî pomenitî, cîcî nu se indoîa cum nu ô vorî erta, fiîndî raîa, şî pagubî Impîrîţîei se va face de'î va omori.

Dupî ce aî giuratî Turcul pentru aceste lui Ion Vodă, aî eşîtu den şîntî, luîndî cu sine pre toîi Cîzaciî, şî aşa aî ðisî cîtrî turcî: «De vreme ce este voia lui Dumneðeî sê caðî eî astîðî in mînele vîstre, mî rogî s'î mî arîtaî acele ce mi-aî giuratî, sê slobîðî pre acestî ômenî bunî; êrî de aveî vre o mînie spre dînşîi, de pre mine vî rîsplîtiî, şî lorî le daî pace». Şî aşa impîrîindu'şî Ion Vodă totî alî seî intre Cîzaciî, 'şî-aî luatî ertîcîune de la dînşîi, ðicîndî cî pînî la mîrtea sea nu'î va uita. Auðîndî Cîzaciî aceste, aî inceputî cu toîi a plîngere şî a'lî sîrutare; şî dacî s'aî depîrtatî ca trîi pistrele de la Cîzaciî, 'şî-aî luatî ertîcîune de la ţîrî cu multe lacrimî; şî iar s'aî intorsî la Cîzaciî de le-aî impîrîtitî aurî, odîre ce aî avutî la sine, ðicîndî: «N'aî vrutî acêsta Dumneðeî, bunî meî volnicî, ca sê potî a vî avere mai multî pre voi, saî pre acîea deplin 1200, cî m'aşî fi nevoitî, cu agîutorul lui Dumneðeî, sê nu âmbîle acestî cînî pre locul meî, care 'mî-aî

luată Dumneșeu, pentru multe ale mele păcate. Ce, înzădar, aceste îmi caută a răbdare ce au sloboșit Dumneșeu asupra'mi, se mă despartu de voi. Dumneșeu se vè ducă sênătoș la casele vòstre! érá pre mine, de mă va păđi Dumneșeu dentru sângeròsa mâná a acestorú ómení rëi, și mă vorú duce cu viață la stápánul meu, nu mă indoescú nimicá intru stápánul meu, cá'mi va da iaráși domnia, și voiú sci mulțămi cráiei Leșesci și némului Leșescú. Ce amú avutú pre-lungá mine, mai bine voé se rêmáe decâtú acestorú câní, pentru priința și slujbele ce amú cunoscutú de-multe-orí de la voi». Clătít-au la multá curgere de lacrimi pre Cázacii acéstá voróvâ a lui Ion Vodá; și 'și-au lásatú și sabia la dânșii, și au purcesú însuși alú-dofle numai cu unú Léhú, anume Osmonski, ca unú robú, in tabéra Turcéscă.

Dacă au dusú pre Ion Vodá la Pașa ce era Saraskier pre oștí, 'l-au mus-tratú Pașa ca la patru césurí. Ce are fi rëspunsú Turcilorú, se cunoșce cá au rëspunsú cuvëntú mare: 'l-au giunghiatú Pașa cu hamgerul in pântece și in gurá, și scořindu'lú afará 'i-au tăiatú capul și'lú puserá intr'o sulíță; érá trupul lui 'l-au legatú de códele a doué cămile și 'l-au ruptú bucáři; așa scrie cronica lui Gvagnik istoricul. Érá Ureche Vornicul in Leatopiseșul țerei, scrie cá de viú 'l-au legatú pre Ion Vodá de códele a doué cămile de 'l-au sfêrămatú; și se fie đisú atuncea Ion Vodá cá: «Eu multe felurí de muncí și morți groz-nice amú făcutú, érá mórte ca acésta n'amú sciutú se fiú făcutú» (Veđi, ce felú de pocáința are tiranul). Apoi Turcii toți își ungeau sabiile cu sângele lui Ion Vodá. Plata 'și-au luatú Ion Vodá, pentru cumplite morți ce au făcutú și elú. Mai scrie Gvagnik đicëndú, cá pentru aceea 'l-au pedepsitú Dumneșeu pre Ion Vodá, cáci se turcisé, ca, cu legea Turcéscă, se póta scăpa de mórte.

Dupé aceea s'au sloboșitú Turcii la ceea-altá spuđá de țérá de 'i-au sno-pitú și 'i-au sfêrămatú. Érá Cázacii, vëđëndú spre ce este lucrul, nelásându-se pre giuráméntul Turcilorú, au silitú se intre in șanțú se se apere până la mórte. Ce, n'au pututú, cá era șanțul cuprinsú de Turci. Ce, s'au sloboșitú cu toți de au intratú in tabéra Turcéscă, in grămadá, táindú și omorindú pre Turci, până au șerítú și ei până la unul. Érá pe Sfirčovski Polcovnicul și pre alți sotniři 'i-au luatú Turcii in robie, și pre-urmá au eșítú den robie cu prețú de res-cumpérare.

Domnit-au Ion Vodá trei ani; ce omú au fostú nu trebuie mai multú a'lú tálmacire, cá faptele lui 'l-au arátatú.

Dupé peirea lui Ion Vodá și risipa oștíi séle, sloboșitu-s'au Tătarií in pradá in tótá țérá -și au robítú, câtú mai mare pustiire decâtú atuncea n'au mai fostú de cându'i țérá nóstrá, impresurându'i pre toți fórá-de-veste pre la casele lorú; și dentru aceea pradá de atuncea pre multe locurí până astáđi multe sate au rëmasú pustii, ales la câmpú, den Prut până in Nistru.

Turcii, dupé isbânda ce au făcutú asupra lui Ion Vodá, s'au întorsú inapoi; érá Pétru Vodá au trimisú pre Biláe Vornicul inainte, Caľmacam, la scaunul domniei, la Sucévá, dândú veste de Domnú nou; și au scosú bejenile pre a casá; pre-urmá au sositú și Pétru Vodá la Iași, Iunie 25.

G. Domnia lui Pătru Vodă Șchiopul, in anul 7081.

Leșii, după mórtea lui Jigmond Craful, au fostü alesü Craiü Leșescü pre Henrik, frate Crafului Franțuzescü; érá Henrik, pre-urmă, oblicindü de mórtea frăține-seü lui Carol, Craiului Franțuzescü, au eșitü pre-taină, nesciindü Leșii den Cracăü, pre o porțiță, și s'au dusü in țera Franțuzescă, de 'l-au făcutü acolo Craiü Franțuzescü in locul frăține-seü lui Carol.

Intr'acestü anü au muritü Sultan Selim, Impëratul Turcescü, după ce luă veste de bucurie pentru douë cetății in Africa, la Ișpania, anume Tunis, și Goleta; dacă făcu Dunanma de bucurie, mai trăindü douë săptămâni, au muritü, și au rădicatü Turcii Impëratü pre Sultan Murat, feciorul lui Sultan Selim celü mai mare. Acela Muratü au omoritü pre cinci frați ai seü mai micü. Impërătit-au Sultan Selim anü 7, și lunü 5.

In anul de la Hristos Mântuitorul nostru 1575, in luna Octomvrie, mare pradă au făcutü Tătarii in țerile Rusesci, in Volinia și in Podolia; 55,000 de suflete au peritü, cu micü cu mare; 340,000 au robitü; cai, epe, vaci, boi, oi, fără-sémă au luatü, fõră alte prădi ce au luatü; cu aceste oști Tătaresci in țera Leșescă au fostü șapte Sultanü.

Pre aceste vremi, murit-au Alecsandru Vodă, Domnul Muntenescü; domnit-au anü 9 și lunü 1, și au rémasü domnia fiu-seü Mihnea Vodă. — Arătat-us-au invõzduh stea cu códă, ce se chiamă cometa.

Scriü cronicarii Leșesci că acea pradă ce amü pomenitü că au făcutü Tătarii in țera Leșescă, se fie fostü cu scirea lui Pătru Vodă, și dicü se fie fostü și ómenii lui Pătru Vodă; și dicü că și pleanul ce au adusü Tătarii den țera Leșescă se'lü fie împărțitü cu Pătru Vodă. Ce, nu'i de cređutü, se'lü fie împărțitü. Póte se'și fie avëndü bănatü Pătru Vodă pre Leși, pentru Căzaciü ce au venitü agiutorü lui Ion Vodă, se fie fostü cu scirea lui; érá dobânda se o împartă cu Pătru Vodă, eü nu cređü. Érá și Căzaciü n'au șeđutü fõră lucru pre acea vreme, că au lovitü Crimul, avëndü povață pre unü căzacü, anume Bogdan, de au făcutü multă pagubă Tătarilorü.

Leșii, părăsiți de Henrik, Craiul lorü, că numai șapte luni crăisë, stătură cu toții după alesul Craiului nou. S'au strinșü toți la Varșavü; unii poftiaü pre Maccsimilian, sau pre fiul seü Ernest, unde și solii lui Maccsimilian fiindü in Varșav, tras-au cu daruri pre mulți Domni Leșesci in partea lui Maccsimilian. Craiul Șveșescü încă trăgea la sine crăiea Leșescă, avëndü și elü soli in Varșavü; era și fata lui Craiü Jigmond, ce numai ea singură rămăsese de semințiea lui Iagelo, iar partea bărbătescă se stinsese. Stefan Bator, Domnul de Ardél, iară, trăsese o sémă de Domni Leșesci in partea sea; și Alfons, Domnul de Ferrara, așijderea. Érá o sémă de Domni numai pre Anna, fata Craiului celü mortü, socotiaü se o alégă se fie crăiesă, și se o mărite după Stefan Bator, domnul de Ardélü. Maccsimilian avea parte mai tare, și făcusë și giurământü inaintea solilorü Leșesci, la Beciü. Ce, zăbävindu-se Maccsimilian a venire in țera Leșescă, ciea ce trăgeau cu Stefan Bator au nemeritü mai curend den Ardélü impreună cu Bator, lăsändü in locul seü pre frate-seü, Domnü in Ardélü. Érá Maccsimilian rămase fõră crăiea Leșescă.

Cu aceste legături și tocmele s'au așezatú Stefan Bator la crăiea Leșescă:

1. Să se giure că va ținea tóte legile Leșilorú.
2. Datoriile crăiei se le plătescă.
3. Orí câtú locú de a Leșilorú a dobânditú Muskalii, s'élú rěscumpere.
4. Cu Turcii vecinică pace se aibă.
5. Hotarele se le păděscă și se albă de grijě.
6. Mai nainte de intrarea lui în țera Leșescă, se trimiță 100,000 de zloți de rěscumpărarea robilorú den Tătari.
7. Robii de la Tătari s'él rěscumpere.

Venit-ăú Stefan Bator în luna lui April pren Moldova, și ăú mersú în țera Leșescă. Eșitu-i-ăú în tēmpinare, la marginea țerei Leșesci, Ieronim, Voevoda țerei Rusesci, și Sinevcescii, cu mare glótă și slujitorii. Și mergēndú Bator în Cracăú, fu alesú Craiú; și atunceși s'ăú cununatú cu Anna, fata lui Jigmond Craiú; érá în 30 zile a lui Mai fu coronitú Craiú. — Noi se venimú la rōndul istoriei nōstre, lăsāndú la Leși, ei se scrie de Stefan Bator Craiul lorú.

Dupě ce trecu unú anú în domnia lui Pětru Vodă, la anul 7082, s'ăú scocoritú unú căzacú, anume Ión Potcívă, dintre căzaci de la Praguri, făcēndu-se, cum țicú unii, frate lui Ion Vodă, rěspundēndu-se de la Mazovia, de unde ăú fostú și Ion Vodă; érá Potcívă fi era poreclă, pentru că frāngea în mână potcōve de calú. Acesta ăú trasú o sémă de căzaci la sine. Scrie cronica Leșescă; că auđindú o sémă de boieri de țéră de acestú căzacú că se scrie și se numesce frate lui Ion Vodă și stringe căzaci lūngă sine, ăú trimisú pre-taină la dānsul, den țéră, pofindu'lú se vie la moșie'si, că pre urma frăține-seú, lui Ion Vodă, lui se cuvine domniea țerei; și ca aceste se jăluiaú și pre Pětru Vodă, pentru mari strimbătăți și nevoi cu dările preste-putință ce le face lorú, și ăú mari asuprele de Turci, întru cari mare dragoste avea Pětru Vodă, și'i avea în curte pre o sémă de Turci. Primit-ăú Potcívă pofta boierilorú, și le-ăú mulțāmitú; și'i întreba de sfatú, în ce chipú și cu ce miđi-țōce are putea Potcívă se vie la domnie, s'él facă rěspunsú acei boieri ce'lú pofteaú.

Trimis-ăú acei Boieri douě cărți, scriindú una la Cnez Costantin, Voevodul de Kiev, că pre-atuncea era Kievul Leșescú, și altă carte la Starostea de Bar, cu pecețile a căți-va boieri de mai-de-frunte, în care cărți rugău ei tare se dea agiutorú lui Potcívă numai până la Nistru; érá acolo la Nistru ei ilú vorú tēmpina cu óste. Luāndú Potcívă cărțile acele, ăú mersú necunoscutú la Bar, și le-ăú datú Starostelui de Bar, și ăú avutú cu dānsul multă vorvă de-taină.

Rěspunsu'i-ăú Starostele, bucurosú i-ar da agiutorú, și prea lesne arú putea face acēsta; ce, sciindú de legăturile și tocmelele ce are Craiul Leșescú cu împărăția Turcului, a facere acēsta nu i se cade, fōră voia crăiescă; însă, între alte trebú, scriindú la Craiul Starostele, va pomeni și pentru acēsta; și fiindú cu voia Craifului, nu se va apěra de acestú lucru. Și ăú țisú lui Potcívă, până'i va veni rěspunsú de la Craiul, se zăbăvescă într'altú locú; căci, ședēndú în Bar, se nu se sune, și s'are facere spaímă la Moldova. Decí, mulțāmindú Potcívă Starostelui, s'ăú dusú de-acolo. Érá unú căzacú, anume Co-

pețki, ce nemerise de-curëndü acolo în Bar, înțelegëndü această, aü mersü la Potcövă, bucurându-se de norocirea lui și g'furuindu'ï agiutorü, după puțința lui. Mulțamitu-i-aü Potcövă, și 'l-aü rugatü pentru ce'ï adeveresce s'ë'ï aräte și întru faptă, și'ï va mulțami, și'ï va plăti ostenéla lui.

Copețki, avëndü cunoscință între Căzaci, cu cari'ï aü fostü vr'o 20 de an'ï, mers'aü la Căzaci; avëndü puținței bani Copețki den agonisita sea, i-aü împărțitü Căzacilorü; și se găsi și unü Moldovenü, anume Topa, ce era însuratü în țera Leșesca și trăia în ținutul Braslavului, care și acela se amestecă cu Copețki. Și cu nevoința lorü s'aü strinsü 330 de Căzaci aleși, și aü intratü în țeră. Érá înțelegëndü Căzaci'ï cu Potcövă că Pétru Vodă vine cu óste mare și cu pușci în timpinarea lorü, ei aü apucatü ce aü pututü de la margine și s'aü întorsü înapoi, pădindu'și vreme pe-altă-dată.

Pétru Vodă, avëndü grijă de Căzaci ca să nu mai între și altă-dată în țeră să prade, trimis'aü cărți pre unü céușü la Castelanul de Halici, ce era mergătorü solü la împărăția Turcului, pentru legătura păcei, făcëndü jalbă, că preste legăturile păcei ce aü Leși'ï cu Pórtă Impărăției Turcului, pustiescü Căzaci'ï țera Impératului, și vorü să așede Domnă țerei pre Potcövă; pentru aceea dă scire, să scrie la Craiul să opréscă acea faptă a Căzacilorü, și s'ë'lü prinďă pre Potcövă s'ë'lü pedepséscă, să facă direptate despre toți Căzaci'ï ce suntü cu Potcövă; că apoi, nevrëndü Craiul să facă această, să scie că Impératul Turcescü va strica pacea cu Craiul. Aceste tóte deplin le-aü scrisü Castelanul la Craiul; și indată înțelegëndü Craiul, aü trimisü la Hatmanul, și la o sémă de boier'ï de margine, să puie nevoință să prinďe pre acelü Potcövă și pre Căzaci'ï ce facü rocoșitur'ï cu dânsul; și nu 'l-aü pututü prinďe. Ce încă mai bine s'aü gătitü Potcövă, cu mai mulți Căzaci, și aü trecutü Nistrul pre la Soroca; și auďindü ómeni'ï de Domnă ténérü, mulți i s'aü inchinatü de pre margine.

Auďindü Pétru Vodă că aü intratü Căzaci'ï cu Ivan Potcövă în țeră, indată s'aü gătitü și aü eșitü cu óste improtivă Căzacilorü, avëndü Turci 500, și aü luatü și pușcile cu sine; și tocmindü pușcile, și după pușci pe acei beșlei Turci în frunte, invěțându'ï să slobódă pușcele în Căzaci. și dacă vorü slobodü pușcele, să se slobódă ei cu navală asupra Căzacilorü; ce, Căzaci'ï, cumuși suntü invěța'ï la răsboiü, dacă aü vėđutü că slobodü pușcile, ei toți s'aü plecatü la pământü de i-aü covérșitü focul. Érá Turci'ï, părăndu-le că suntü uciși Căzaci'ï de pușci, s'aü lăsatü la dâns'ï. Atuncea Căzaci'ï slobodiră focul în Turci, și îndată căđură 300 de cai, și cei-alți aü și datü dosü, și multă pagubă făcură în óstea lui Pétru Vodă.

Vėđëndü Pétru Vodă nenorocirea sea, aü datü dosü; și lăsändü scaunul seü, Iași'ï, aü trecutü în țera Muntenescă; érá Potcövă Crețul aü venitü cu Căzaci'ï Domü în locul lui Pétru Vodă, Noemvrie 23. Érá Pétru Vodă, fiindü în țera Muntenescă, aü trimisü jalbă pre Căzaci la Impărăție, că 'l-aü gonitü den țeră și strică țera; ce, s'ë'ï dea agiutorü Impărăția. Venit-aü ponoslu lui Pétru Vodă de la Impărăție, pentru mo'ï lucrurile lui; érá și poroncă aü trimisü la Dobrogen'ï, și la Tătari'ï Bugegen'ï, și Domnului Muntenescü, să se oștéscă asupra lui Potcövă Crețul.

Érá potcövă Crețul, dacă aü venitü în Iași, ántéiü aü sloboditü temnițele, și

pre alții ce erau inchiși; apoi au făcutu Boierii; pre Țopa 'l-au făcutu Vel Postelnicu, pre Kopețki Pârcălabu de Hotin,  ra in s ma lui Șah au datu pre toți Moldovenii, și au r peditu și la Impărătie s și sc t  st g  de domnie. Ce, pre cine au trimis  Potcov  la Țarigrad pentru domnie 'l-au prinsu  menii lui P tru Vodă și n'au agiunsu la P rt . P tru Vodă au intratu in ț r  cu  stea ce s'au pomenitu mai sus, viindu'i și Moldoveni de țéra de glos agiutoriu.

Ințeleg ndu C zaciil de venirea lui P tru Vodă, au sf tuitu pre Domnul loru, pre Potcov , cu nume ce'i pusese ei Ion Vodă, de au eșitu den Iași și s'au dusu p n  la Docolina in timpinare lui P tru Vodă. Mulți erau și  meni de ț r  intre C zaci, ce se inchinase la Domnul t n ru, Ion Vodă. Au vrutu Potcov  s  tocmesc  in frunte pre Moldoveni la r sboiul, ce, nu primiau C zaciil, necred ndu de-totu pre Moldoveni. Ce, au orînduitu Șah pre o s m  de C zaci s  eie aminte ce felu de r nduire face P tru oștilor  s le, și vedură că au poroncitu P tru Vodă de au pusu inainte herghelii de cai, ciređil de vaci, pentru să calce pedestreimea lui Potcov  cu acele dobitoce; și inaintea ciređilor  au eșitu Turciil la harțu. Și aștept ndu C zaciil p n  a se mai apropie  stea lui P tru Vodă, slobođir  focul; și acele dobitoce mai multă z h el  f cur  Turcilor , c  inturn ndu-se dobitocele inapoi, au datu peste  stea lui P tru Vodă; și loviră C zaciil in  stea lui P tru Vodă, ei den dir pta și Șah den st nga; și infr nser  pre P tru Vodă, și r mase isb nda iar  la C zaci.

Ivan Potcov , dupe ce birui pre P tru Vodă, măcar c i mergea cu noroc ,  r  nu se incređu de-totu ca să se așeđe la domnie; c  P tru Vodă iar strinșea  ste Turcesc , și Unguril 'i-au fostu venit  intr'agiutor . Ce, intorc ndu-se la Iași, nimic  n'au z b vit , ce s'au grijitu de hrană, și au luat  cu sine 14 puscil și alte jacuril, și au eșitu den Iași, și s'au dusu den c tr'o au venit . Și pre-urmă, pre Potcov  cu inșel ciune 'l-au dusu la Craiul, și puindu'lu la inchișore 'i-au t f tu capul, pentru aceste rocoșituril ce făcuse asupra lui P tru Vodă.

P tru Vodă, ințeleg ndu c  Potcov  au l sat  scaunul domniei, și au trecutu in ț ra Leșesc , au venit  in Iași și s'au așeđatu cu pace alu-doiie r ndu, fiindu cursul anilor  7087. Atuncea au pusu Mitropolit  pre Teofan, care fugise de frica lui Ion Vodă, precum s'au pomenitu la r ndul se , și fugise pren munți. C zaciil, fiindu sc rbiți pentru m rtea lui Potcov , iar s'au r dicatu cu Alecsandru, fratele lui Potcov , totu intr'acelașu anu, Fevruarie 9, au intratu in ț r  asupra lui P tru Vodă. Ce, P tru Vodă, sciindu poticala dent f  ce au pățitu C zaciil, nu s'au apucatu de r sboiul, ce  nt i  au datu cale.  r  Alecsandru au intratu in Iași, Fevruarie in 9. P tru Vodă de sirg  au strinsu  ste Turcesc  și Ungur sc , și fără-veste au lovit  in Iași și au incungiaratu pre Alecsandru in curtea domnesc , și au b tutu den c șlegil p n  la m ađ -p rese.  r  intr'o n pte, Mart. 12  ile, au eșitu Alecsandru cu C zaciil den curte, că numai putur  suferi, că și  rba de pusc  sf rșise, și bucatele li se impușinase, și n deđuind  c  voru sc pa, au fugitu spre codru.  r  prinđ rdu veste  stea lui P tru Vodă, au săritu dup  d nșil, și agiung ndu'i la  zerul Ciurbescilor , au prinsu viu pre Alecsandru, de'mpreună cu boieril lui. Atunci P tru

Vodă, așezându-se în alu-triile rânduri, a zidit Mănăstirea Galata, în vale, care fôră-zăbavă-vreme s'a u risipit.

De noroc i era Pătru Vodă cu Căzaci. Așa scie face tēmplări norocul omului, de nu i lasă loc de odihnă; că bine de unii nemăntuit, alții venia u asupra; că într'acelașu an, 7087 Iulie 26, venit-a u nisce Căzaci cu un i domnișor u până la Nistru; ce, dentr'acila nice-unul nu s'a u întors u, toți 'și-a u pus u capetele. Așijderea, curând după acesti Căzaci, la anul 7088 Octomvrie 12, un u Constantin iar cu Căzaci veni în țera, și toți s'a u innecat u în Nistru.

Pre acea vreme, și într'acelu an, și într'acea lună, Zborovski, cu ôste Căzăcescă, a u lovit i Dașovul de 'l-a u ars u și 'l-a u prădat u, și multe Turcôie a u robit u, și cu mult u dulum u s'a u întors u înapoi fôră-de smintelă.

Domnit-a u Pătru Vodă Șchiopul 5 ani, și 'i-a u venit u mazilia de la Impărăție; viind u un u Agă împărătesc u 'l-a u luat u den scaun u și 'l-a u trimis u la Halep, la pađă; era în locul lui a u pus u Domn u pre Iancul Vodă.

H. Domnia Iancului Vodă, ce i dic u Sasul.

În anul 7088 Fevruarie 17, venit-a u Iancul Vodă în țera, și s'a u așezat u la domnie; carele, de nascere a u fost u Sas u, Luteran u de lege; pravoslavia nu iubia. Și dacă s'a u așezat u Domn u țerei, totă ereticia și nedumneđirea 'și-a u arătat u: că lăcomie de avuție nespusă avea, pentru care pre mulți a u omorit u; și a u trimis u de a u luat u de-a-đecea den boi, de-pren totă țera.

Iancul Vodă, de multă lăcomie ce avea, scos-a u în țera đeciela de boi, care obicei u țera n'a u suferit u. Ce s'a u rădicat u Lăpușnenii se se desbată de sub mână Iancului Vodă; și oștindu-se, a u rădicat u dintre dânșii Domn u pre Lungul, și 'l-a u numit u Ion Vodă, și a u purces u pe Prut u în sus.

Iancul Vodă, prindend u de-veste că Lăpușnenii s'a u rădicat u asupra lui, îndată a u trimis u pre Bucum Vornicul cu ôste improtiva lor u; și tēpinându-se la Bolota, s'a u lovit u de față; și dând u rēsboi u de ambe părți vitezesce, perdură Lăpușnenii rēsboi u, și pre domnișor u încă 'l-a u prins u viu. Unii scriu că s'a u innecat u în Prut u domnișorul.

Multe lucruri spurcate și de Dumneđe u urite făcea Iancul Vodă în domniea lui, cât u, de reutările lui, totă țera și boierii se oțeria u: că legea creștinescă nu iubia; la avuție lacom u și prădător u; țera cu dările ingreuiă; și era curvar u preste-sēmă, că nu numai afară, ce nice de curtea sea nu se feria. Giupâne-sele de la masa Dômnei sélé le scotea de le făcea silă. Aceste tôte neputend u-le suferi boierii, mai-vartos Movilescii, Vlădica Georgie, Irimia Vornicul, și frate-se u Simion Paharnicul, și Balica Hatmanul, s'a u sfătuit u pre-taină se pribegescă; cari, antei u 'și-a u făcut u prilej u, cu voia lui, că merg u se sfințescă Mănăstirea Sucevița; și așa, a u pribegit u în țera Leșescă cu toții. Era alți boieri a u fugit u în țera Muntenescă, alții la Turci și în alte părți. Era pre-urmă, mergend u jalbă la Impărăție de risipa țerei, a u mazilit u pre Iancul Vodă, și a u dat u domniea iar lui Pătru Vodă Șchiopul.

În anul 7091, întelegend u Iancul Vodă de mazilie de la Impărăție, și cu-

noscându la ce'î va veni mai apoi lucrul, gândi că, de va merge la Turci, va avea pără multă, și gândia să nu pîae. Ce, s'au sfătuit să trecă in țera Leșescă, și de acolo să trecă in țera Ungurască, că pren țeră nu putea să trecă pren munți, că se teme de țeranî. Și așa, au eșit den țeră, și au trecut in țera Leșescă; și trecendū pre la Pocuția, 'i-au ținutū calea Iazlovețki, și 'l-au dusū in Liovū cu tótă averea lui; și de sirgū au trimisū la Craiul de 'i-au datū scire. Êră Craiul au scrisū la Sinévski Hatmanul, și la Herbort, Staroste de Liovū, de au tăiatū capul Iancului Vodă, și 'i-au luatū averea in sēma crătēscă; numai o parte de avere au lāsātū Dōmnei și cuconilorū lui sē le fie de hrană. Scrie Urechi Vornicul că perirea Iancului Vodă s'au făcutū cu invēțatura impērației Turcului de 'i-au tăiatū capul.

Domnit-au Iancul Vodă anî 3 și lunî 7. Țicū, că acestū Iancul Vodă âmbra vara cu sanie de osū.

f. A doăa Domnie a lui Pētru Vodă Șchlopul.

In anul 7092 Octomvrie 17, venit-au Domnū țerei Pētru Vodă Șchlopul, pre carele toți îlū așteptau; și auđindū pribegii ce erau fugiți pentr'alte țeri, de nevoea ce trāgeau de Iacul Vodă, cu dragoste s'au intorsū la Domnul lorū, la Pētru Vodă, și 'i-au militū iar cu boferiile lorū.

De norocū era Pētru Vodă cu Căzaci; că in domnia dentēiū nu mai avea odihnă de Căzaci, și acmu, la a-doăa domnie, bine nu se așeđase la scaunū, étă Căzaci veniau să apuce scaunul, intr'acéstă lună Octomvrie 27. Ce, prindēndū veste Pētru Vodă, le-au eșitū inainte la Prutū, la satū la Bogdănescă. și acolo, incungurându'î, le-au căutatū Căzacilorū a se inchinare lui Pētru Vodă. Și dentre acei Căzaci au alesū Pētru Vodă o sēmă, cari i-au socōtitū ómeni mai detrebă, și 'i-au opritū sē'î slujescă; éră pre alți cu giurāmētū 'i-au slobođitū de s'au dusū. Dupē acēsta, nu multă vreme trecendū, au lovitū alți Căzaci la Nistru de ceea parte, mai sus de Tighinea, nisce sate, ce descālecaū pre hotarul Leșescū, Turci Ciutaci, și Moldoveni fōrte mulți, eșiți den țeră de nevoi in țilele Iancului Vodă; și mare perire au făcutū intrânșii, și robie, și s'au intorsū cu dobândă la lorurile sēle, Căzaci.

Intr'acēstū anū, Pētru Vodă, dacā s'au așeđatū la domnie, nu lāsă in uitare pomana sea, mōnăstirea Galata, ce o zidise in vale și se risipise, ce cu osērdie au silitū și au ziditū Galata in delū, care stă și până astăđi.

In anul 7092 Avgustū in 7, venit-au Căzaci, și fōră-veste au lovitū Tighinea de o au arsū și o au prădatū; și au robitū pre cei tineri, copii și fete; éră pre bētrāni până la unul 'i-au tăiatū, și multă dobândă au luatū.

In țilele acestui Pētru Vodă, in anul 7093, mare sēcetă au fostū in țeră, câtū au sēcātū tōte isvōrele, pāraiele și bălțile; și unde mai'nainte prindeau pesce, acolo arau cu plugul: și pētră pre multe locuri au căđutū, și copaci au sēcātū de sēcetă; și dobitocele, neavēndū ce pasce, le dārāmaū frunđe. Și atāta pulbere era, câtū, dacā bătea vēntul, se stringeau troiene in ripi și pe la garduri, ca și érna de omētū. Êră despre tōmnă, dacā s'au pornitū ploi,

aă otăvită câmpul, și s'au făcută mohor pen țerină, și aă strinsă de acelu mohoră de și-aă scosă sărăcimea fόμεa, că se făcuse fόμεte in țeră.

In anul 7094, Avgust 16, adunatu-s'au Pătru Vodă cu nepotu-seă Mihnea Vodă, Domnul Muntenescă, la sată la Munteni, pe Prută, amendoi cu curte multă și cu glôte mari, și s'au ospătată împreună.

In anul 7095, Genar 8, rădicatu-s'au o sémă de Căzaci, ca nesee lupi invățați la prădi, de aă intrată in țeră, și aă prădată in ținutul Sorocel, și multe bucate aă luată. Țeră Părvul, Părcalabal de Soroca, aă sărită cu Hănsariă după dănsii, și cu alții, cine aă vrută; și agiungându'i la Periéslav, vrëndă s'ăși scotă ală seă, Căzaciă nevrëndă s'ăși lase dobânda, tare răsboiă făcură; și in două zile abia aă spartă pre Căzaci, și pre toți i-aă omorită; numa! pre unul lăsându'lă viu 'l-aă trimisă la Pătru Vodă. Intracesta'să anul, in luna lui Iunie, Pătru Vodă aă făcută nuntă nepotu-seă, lui Blad Vodă, feciorul lui Miloș Vodă, și aă luată fata Mircii Vodă, Domnul Muntenescă; și aă chemată la nuntă pre Mihnea Vodă, Domnul Muntenescă, in tērgă in Tecuci; nuntă domnescă, cu multă cheltuélă și cu frumósă podóbă și giocuri; și mulți den vecini aă venită de le-aă infrumusețată masa.

In anul 7097, Noemvrie 23, venit-aă Căzaciă in țeră cu ună Ivan s'ălă rădice Domnă. Ce, eșindu-le Pătru Vodă inainte cu ôste, den-sus de Țuțora, și dândă răsboiă vitezesce de âmbe părțile, mulți aă perită; și in Noemvrie 27, birui Pătru Vodă pre Căzaci, și'i sili de i-aă dată pre cine avură mai mare, carele și-aă luată plată după vina sea. Țeră mulți se ascundeau pre păduri, și pre unde puteau, și Moldovenii îi goniau mai apoi pre păduri, fugindă Căzaciă care pre unde puteau să scape; apărându-se până la Cirimușă, puțini întregi aă scăpată, toți răniți și pedestri.

Domni Pătru Vodă țera Moldovei ca ună Domnă cum se cadă, cu de tôte podóbele câte trebuescă ună Domnă de cinste: că boieriloră era ca ună părinte, și'i ținea la mare cinste, și den sfatul loră nu eșia; țerei era apărare; sărăciloră milostivă; mônăstirile miluia și întăria; cu megieșii de-pe'mpregiură bine petrecea, câtă la toți avea nume bună și dragoste; la giudețu blândă și fără fățarie era, câtă nu era a țicere că nu'i harnică de domnie. Mai apoi, vedëndă nevoia țerei, că Turcii, precum este felul loră celă păgănescă și nestempărată de lăcomie, trimis'au de cerea o somă de bani, să dea preste adiatul ce era să dea țera, s'au sfătuită cu boierii țerei, ce voră face, și cum voră putea rădica și alte dări ce n'au mai fostă; că de acea dată nu'i era că nu va putea rădica acea somă de bani den țeră, ce'i era să nu se facă obiceiă, carele nu are mai eși den țeră, că și acésta are lua, și altele voră isvodi, cum s'au și tēplată. Și aă alesă cu sfatul seă Pătru Vodă să se ducă den țeră, să nu se facă de la dănsul începătură, ce, de la altul; și s'au gătită de dusă. Țeră boierii toți ilă apărau de acea cale, să nu se ducă den țeră și den domnie, ce mai bine să dea acea somă de bani den țeră, precum dă și alte dări obicnuite, și s'ăși ție țera și domnia; că altul, ce va veni Domnă in loculă lui, va da, și țera totă nu va hălădui. Ce, Pătru Vodă nice într'ună chipă nu vrea să se apuce să dea acea dare, să ia asupră'si domnia țerei cu biăstemă de la țeră; ce'si tocmi lucrul inainte, și lăsă boierii să ție scaunul

țerei, până le va veni Domnă de la Impărăție. Era elă s'au rădicatū cu o sēmă de boierī de frunte, cari se temurā a remānere, sē nu petrēcā ca mai nainte cu Iancul Vodă: anume era Stroiči Vel Logofēt, Irimia Vornicul cu frate-seū Simion Paharnicul, Andrei Hatmanul, și alții mulți; și trecēndū pren țera Leșescă la țera Nemțescă, și acolo s'au aședatū Pētru Vodă. Era boierii toți s'au întorsū in țera Leșescă, și s'au aședatū la tērgū la Podhaeț și pre alurea. Spunū de Pētru Vodă că acolo, când da bani de cheltuélă bucatelorū, au fostū lăcrimāndū, și dicea: «*Aceste suntă lacrimele sēracilorū!*» Decī, putemū sēi dicemū Pētru Vodă celū milostivū; că binele seū 'l-au lepădatū pentru țeră, că altul ca acesta n'au mai făcutū. Era Domnū blāndū, milostivū, la giudețe direptū, nu bețivū, nu curvarū, nu lacomū, nu risipitorū; putemū dice că tōte pre isvodū le-au ținutū, ca cē nu se smintēscā.

Domnit-au in a-doia domnie anī 7 și lunī 6, și in domnia de'ntēiū anī 5 și lunī 6, cari facū toți doi-spre-ḑece anī și giumātate(?).

I. Domniea lui Aron Vodă celū Cumplitū.

In anul 7099, dacā au părăsitū Pētru Vodă domniea și țera, înțelegēndū Impărăția că țera au rēmasū fōră Domnū, au cercatū, pre cine vorū trimite Domnū in locul lui Pētru Vodă. Ce, norocul țerei se schimbā: că dupē norocū bunū, étā vine și rēū; ca cum are fi de Dumneḑeū insemnatū, dupē vreme bunā și seninā sē vie vreme turburatā; dupē domnie linā și blāndā sē vie cumplitā și amarā. Aflarā Turciī pre Aron, căruia i-au datū domniea cu multē datorii, fiindū fōră sufleti; și āmblandū și alții pentru domnie, pre toți i-au umplutū Aron cu bani, luāndū bani cu camătā de la Turci și de la alții, și au eșitū la domnie. Era dupē ce au venitū in țeră, nn'i era grijē de altā, fōră numai afarā, de a prādare, era den lāuntru nu se sātura de curvie, de giocuri, de cimpoeși și de māsăcricii ce'i ținea. Așijderea dabilele pren țeră, ce îngreueau țera, nu āmblau numai dabilarii sīnguri, ce și Turci trimitea de āmblau pren țeră cu dabilarii, de nu'și erau bēții țeranī volnici cu nimicā; muierile nu erau a lorū: fetele le rușinaū; ce vrea sē facā, făcea. Pe dabilariū, pentru unū potronicū de'lū vrea piri la dānsul, nu'lū giudeca, ce'lū trimitea acolo de'lū perdea. Pre boierī, pentru avuție îi omoria; giupānesele le silia; și domnindū, nu altā, ce ciudese și pozne făcea. Aceste făcēndū, cunoscū că tuturorū este uritū, și socoti ca sē nu se încrēdā lefecilorū țerei; ce, au strinsū in lēfā Unguri, cālări și pedestri, și au făcutū celorū pedestri odāi in curtea domnescā, in Iași, sēi ālbā pururea lūngā dānsul.

Apoi vḑeđu că de datornici nu se va putea mântui; ce, a ū orānduitū de tōtū omul sē ia câte unū boi! și au trimisū in tōtā țera, cu Turci, de stringea; și Pentru care omū nu avea boi, ei luaū a cui gășiau in satū; de la unul luū-boiī toți, pentru alții: că mulți rēmāsē se, de rēutāți și de dabile ce erau in țeră, sēraci, fōră boi de hranā.

Era in anul 7100, intr'aceste rēutāți și beliturī ce făcea Aron Vodă, neputēndū suferi țera, s'au rădicatū Orheianii și Soroceanii cu unū domnișorū, ce

diceau Ionașcu ce 'lă alesese capū dintre dăușii, și 'i puseră nume Bogdan Vodă.

Dacă înțelesă Aron Vodă de acésta, aū datū scire țerei sē se stringă, și elū fōră zăbavă aū eșitū cu curtea și cu lefecii seī; și până a eșire den curte, aū tăiatū pre Bucūm Vel Vornic, și pre Bărlădénul Logofētul, și pe Paos Vornicul, dāndu-le vină de viclēșugū, că'ī cu scirea lorū. Decī, aū purcesū impro-tiva vrājmașilorū seī. Atunce mergēndū aū pusū pe Ureche Vornicul Logofētū mare; și tēmpināndu-se oștile la Răutū, 'și-aū datū rēsboiū vitezese de āmbe părțile. Și isbāndi Aron Vodă, și prinsē și pre domnișorul acela, și'ī tăiă nasul, și 'l-aū călugșritū. Ēră dacā aū spartū Aron Vodă pre viclenii seī, nice unū locū n'aū rēmasū sē nu fie plin de vrājmașiea lui; că nu numai pre cei vinovați ce aū fostū intr'acelū rēsboiū perdea, ce și semințiile lorū, și vino-vați și nevinovați.

Gătindu-se Aron Vodă sē facă mai mari vrājmașii, étă fi veniră călărași cu veste de mazilie; că înțelegēndū Impērăția de atâte rēutăți, și morți, și asu-prele fōră-mēsura ce făcea, 'l-aū mazilitū. Atunce Aron Vodă tainui acea veste, sē nu o înțelēgă țera și siujitorii, temēndu-se sē nu'ū omōre; că mulți erau bucuroși sē audă veste ca aceea: că unora părinții, altora feciorii și frații le perisē, și alții rēmāsese sēraci de multe rēutăți a lui. Ce, pre-taină în-vēță pre acei călărași sē nu scōță cuvētū afară; și îndată aū răpeditū in Iași la Dōmna sea sē se încarce și sē purcēdă in gīos; ēră pre boierī i-aū în-vēțatū de aū chīematū glōtele, și le-aū mulțāmitū de slujba ce i-aū făcutū, și le-aū țisū sē mērgă cineși pre acasă, gāndindū că se vorū duce, și elū sē ia drūmul in gīos spre Galați.

A-două-di părēndu-ī că se vorū fi dusū curtenii și călărașii, aū încălecatū și aū purcesū spre Iași, silindū sē ațlungă elū mai curēnd, sē nu oblicēscă cine-va; și étă glōtele mergeau pre de tōte părțile. Atunce aū chīematū pre boierī, țicēndū: «*Cređū, eū amū slobođitū óstea sē-și mērgă pre-ascasă, dēră cine'ī opresce?*» I-aū spusū boierii că o sēmă s'aū dusū, ēră celora ce le este calea spre Iași și mai la munte, acésta le este calea; și așa de pre urmă aū mersū până aū însēratū. Apoi nōptea aū silitū Aron Vodă de aū mersū; și nefăcēndū zăbavă in Iași, aū purcesū in gīos spre Țarigrad; și pre cale 'l-aū tēmpinatū Capegii impērătescī ce venia sē-lū ia den scaunū sē-lū ducă la Impērăție. Ēră dacā înțelesēră toți de mazilia lui Aaron Vodă, nu intr'altū chipū, ce cum dupē furtună și vreme rea, dacā vēdū ómenii sēninū și linisce se bucură toți, așa tótă țera s'aū bucuratū.

Intr'acesta chipū s'aū tēmplatū, însă, întōrcerea lui Aron Vodă cu domnie noă, de pre cale, nesositū încă in Țarigrad: Dacā aū înțlesū datornicii de mazilia lui Aron Vodă, mai vārtos Eduard Barton, ce era pre-atunce solū de la Crăfesa de Anglia la Pórtă, că aū fostū luatū banī imprumutū câtē-va sumă de la alți negușitorī Greci și Englezī de aū datū lui Aron Vodă, când aū eșitū Domnū āntēiū, și n'aū fostū apucatū Aron Vodă sē'ī plătēscă banii. măcar că de-odată aștepta acelū solū sē vadă pre Aron Vodă sositū mai curēnd mazilū in Țarigrad; ēră apoi, pricepēndū că'și va perde banii, adunat-aū pre toți datornicii negușitorī, de la cariū luase banī pre chizeșiea sea, și i-aū

invăţatū de aū mersū la Bizirul şi aū făcutū jalobă asupra lui Aron Vodă, că, pentru scurtă domnia lui, n'aū pututū plăti banii ce aū imprumutatū pentru domnie. Alţi, de-altă-parte, diceaū că n'aū fostū vreme aşa curëndă se se mazilăscă Aron Vodă; că aglunsēse de-mai-nainte Aron Vodă la prietenii sei; dat-aū scire şi Impărăţiei; şi încă neintratū in Ţarigrad, 'l-aū tēmpinatū caftanul de domniea ţerei.

Dumnezeū încă nu'şi plinise certarea de-asupra ţerei; că Aron Vodă, după obiceiul lui celū rău şi cumplitū, dacă aū înţelesū că i-aū datū domniea, îndată aū răpediţi pre cređuta sluga sea, pre Oprea Armaşul celū mare, cu cărţi in ţeră, se ţie scaunul, şi se pótă prinde pre cine i-aū scrisū într'unū isvodū: că se apucase Aron Vodă nu de altă, ci totū de rēutăţi se facă; şi ce n'aū plinitū cu rău in domnia de'ntēiū, se plinēscă acmu: sē'i Ţie pre toţi Oprea Armaşul, la inbisóre, până va veni elū sē'i pérđă.

Oprea Armaşul, după invăţătura Domnu-seū lui Aron Vodă, viindū de-olacū, aū intratū in Iaşi séra, şi s'aū dusū in curte şi aū descălecatū la odăile dărăbanilorū Unguresci; şi nóptea aū venitū la gazda lui Urechi Logofētul, ce era Caľmacam la scaunū până va veni Domnū in ţeră; şi arătāndu'i poronca Domnu-seū, érá Ureche auđindū de numele Domnu-seū lui Aron Vodă, numai ce s'aū intristatū; şi vrēndū se hălăduiască, se nu'i fie a'lū mai vedere, dis-aū către Oprea Armaşul: *«Cu bucurie primescū, şi gata suntū bucurosū se slujescū Domnului nostru aceste cē'mi poroncesce Măria sea; numai, se fie cu taină, nime se nu scie; şi bine aţ venitū Dumnéta, se şeđi la taină până ū vomū oblici pre toţi sē'i scimū cine unde suntū; că pre căfi ū scie in isvodū, sē'i putemū prinde, se nu cum-va prinđē veste se fugă, şi ne va fi cu smin-tēlă.»* Mers-aū Oprea Armaşul de aū şeđutū la taină, cum aū disū Ureche Logofētul, la odăile dărăbanilorū, într'acea nópte. Érá Ureche Logofētul numai ce se mira incotro se va duce, de uritul lui Aron Vodă, se nu'i fie a'lū mai vedere, sciindū câtă gróză şi rēutăţi făcuse mai nainte in domniea sea; şi acmu mai de marí cazne se va apuca. Afiāndū vreme şi cale deschisă, Urechi Logofētul, de a se depărtare se éśă den ţeră, s'aū gătitū, şi purcedēndū aū invăţatū pre gazdă'şi, cine'lū va întreba a-doia-đi, se spuie că s'aū dusū acasă in Cărligătură. Şi aşa, aū purcesū, şi mergēndū cu sirguire într'acea nópte şi a doia-đi tótă đioa, aū trecutū pre la Soroca in ţera Leşescă.

A-doia-đi, séra, Oprea Armaşul aū mersū la gazda lui Urechi Logofētul se se sfātuēscă; şi neafiāndu-lū, atuncea aū vēđutū că 'l-aū inşelatū într'acesta chipū; şi îndată aū trimisū cărţi pre la margini se păđescă, se prinđē marginile. Érá dacă aū înţelesū că Urechi aū trecutū in ţera Leşescă, şi s'aū depărtatū, elū s'aū aşeđatū şi aū ținutū scaunul până aū venitū Aron Vodă. Urechi Logofētul, dacă aū trecutū Nistrul, aū mersū unde eraū şi cel-alţi boierii pribegi strinşi, unde aşteptaū toţi sfērşitul lucrului.

Scie Urechi Vornicul, in anul 7101, încă până a sosire Aron Vodă in ţeră cu domniea, s'aū rădicatū unū Pētru, căzacū deñ ţera Leşecă, cu puţintel pribegi, înţelegēndū că ţera este fōră Domnū; şi intrāndū in ţeră, aū venitū in Iaşi la scaunul domniei, şi aū domnitū două luni; érá dacă aū venitū Aron Vodă, aū prinsū pre Pētru cazacul şi 'l-aū trimisū la Impărăţie.

Aron Vodă, dacă s'aŭ aşezatŭ alŭ-doile-rândŭ, cumuşŭ era vrăjmaşŭ, se apucă totŭ asuprele sê facă țereŭ; și punea dabile mari; și ântêiŭ cu voŭa lui âmbiau Turcii pren țeră de stringeau dabilele cu ômenii Domnesci;  ră apoi, nu' puteaopri, și silă mare tuturorŭ faceau; bucatele f ră prețŭ le istoviau, și fără de bani le luaŭ. Inse, apoi, cunosc ndŭ Aron Vodă că-nu va fi bine p n  in sf rșitŭ, c  țera sc rșca, pribegii sta'i inținați, g ndi, dupe t t  r utatea ce făcuse, să ar te și vre-unŭ lucru bunŭ, ca să se cur țesc  de strigare, și să dic  țereŭ că nu' den voŭa lui ce s'aŭ lucratŭ in țer , ce'i de nevoie, și de sila Turcilorŭ; și socoti să se agiung  cu Mihaŭ Vodă, Domnul Muntenescŭ, ca să se desbat  de subt st p nirea Turcilorŭ. Și ânt iŭ se apucă de zidi M n stirea in țarina Iașilorŭ, care se chiam  p n  ast dii Aron Vodă, pre numele lui, unde este hramul Sf ntului Neculae, in anul 7102.  r  in anul 7103, aŭ intratŭ in țer  Lobod  cu ôste c z c sc , și aŭ gonitŭ pre Aron Vodă den sca-unŭ, și aŭ arsŭ t rgul Iașii.

Scris-am de aice inainte mai pre-largŭ Domnia lui Aron Vodă, precum scrie in istorii streine.

Aron Vodă, viindŭ in țer  cu a-doia Domnie, cum am pomenitŭ mai sus, și m ntuindu-se de P tru, p r ndu-i-se a fi mai slobodŭ, vrut-aŭ să'și așede Domniea mai f r  grijă; și indat  pre o s m  de boierŭ ce'i avea inprepusŭ, i-aŭ omoritŭ; den cariŭ, unul  era anume Brut;  r  ce boierie aŭ avutŭ, nu putemŭ scire f r  c tŭ că era Arb nașŭ de n mŭ, omŭ sciindŭ c teva limbi, și sositŭ la mare avere, sciutŭ și la Pórta Imp r ției; pre acesta, inc  pentru avere 'l-aŭ omoritŭ; și alte greutăți cu dabile ingreuea țera. V d ndu-se Aron Vodă in ura tuturorŭ, și den casă și de afară, și la Imp r ție sunase pentru m rtea lui Brut, fiindŭ cunoscutŭ la P rt  acelŭ Brut, că era rudă cu Sinan Paș , vestitŭ pre atunci acelŭ Paș  la Imp r ție; faptele lui Aron Vodă oblicindu-se la imp r ție, ânt iŭ poronci la Bator Jigmond, Craiul Ardélului, pren Ahmed Paș , ce era cu oști in părțile țereŭ Unguresci, s  trimiț  la Aron Vodă să'și r dice ômenii ceŭ in l f , ce'i trăsesse Aron Vodă pre-lung  sine den Ard lŭ, și să ia aminte să nu'și mai lese ômenii s  m rg  s  slujesc  in Moldova.

Eduard, solul Cr eseŭ de Anglia, așijderea p ri pe Aron Vodă pentru banii ce'lŭ indatorise și nu' putea sc te, și sila s 'lŭ p t  aduce la Țarigrad pentru acea datorie; căci se făcuse veste de Aron Vodă, cum, se c rc  s  fugă in părțile Creștinesci. P rit-aŭ pre Aaron Vodă și pentru Oprea Logof tul (care aŭ fostŭ și Armașŭ) și pentru R svan Hatmanul, pentru că aceștia are fi sfetnicii lui Aron Vodă la t te r ut țile acestea, s p ndulŭ den  i in  i; v d ndŭ că nu va fi bine de d nsul, s'aŭ agiunsŭ cu Mihaŭ Vodă, Domnul Muntenescŭ, să se desbat  de subt m na Turcului. Se agiuns  cu Mihaŭ Vodă, Batori Jigmond, Craiul Ardélului, și cu Aron Vodă, indemn ndu' să se r dice pre Turci, neprietenii creștinătăței, și să se unesc  toți cu Imp ratul Nemțescŭ.  r  aceste âmblandŭ pre-t n ,  t  veni veste lui Bator Jigmond de la Capikhaia lui de la P rt , d ndu' scire precum Sinan Paș  se g tez  cu Tătarii să intre in Ard lŭ s  puie subt sabia și copii de optŭ ani.

 r  dacă s'aŭ desv ratŭ, intrat-aŭ Tătarii in țera Ungur sc  de s'aŭ impreunatŭ Hanul cu Sinan Paș . Intr ndŭ Hanul pen țer , pe poronca Imp r -

ției, 'i-au grijitū conace Aron Vodă și Mihaï Vodă; érá Hanul aū fostū datū scire la Leși, precum merge pren Moldova și pren țera Muntenescă la Belgrad se se împreune cu Sinan Pașa; acesta aū făcutū se nu aibă grijē Leșil de Tătari.

Ce, Hanul, dacă aū trecutū Nistrul, aū lāsatuși calea pen țera Muntenescă, și aū mersū direptū la Hotinū la mǎrginea țerei Leșesci; și de acolo, măcar că erau și alte căi, ce, aū alesū trei căi de mersū: pre la Halič și pre la Caluși, fiindū și mai largū locul și sate mai dese pentru prada lorū; și pre acea cale aū mersū până la Sambor, o sémă; altă óste, pe Nistru, până la Strii, aū trecutū la Muncaci; érá a triea óste, pre la Pocuția, și aū lovitū la Maramoroșū.

Aceste înțelegēndū Zamoiski, Cañtelarul crăiei Leșesci, aū strinsū óste, ce aū pututū, in grabă, se apuce pre Tătari la strimtori; ce, nemică n'aū isprăvitū, că trecuse Tătarii preste munți, cu mare pradă pen țera Leșescă.—Érá ce aū făcutū Tătarii la Unguri, dacă aū trecutū pen Maramoroșū, se scie ei; érá noi ne întórcemū la rōndul nostru.

Lucrāndu-se aceste, érá Cázacii ce trăiaū pe-lungă Nistru in Podolia, supērāndu-se de părțile Tătarilorū, înțelegēndū precum Bator Jigmond stăpānesce țera Moldovei și țera Muntenescă, aū trimisū solū la dānsul; și viindū la Belgrad, la Bator Jigmond, aū cerșutū sē'i primescă la slujba sea; și, de le va da lēfă de douē luni, și sē'i lase se trăiēcă pen țera Muntenescă, vorū sta nevoitorī de vorū merge până la Odrīi cu armele sēle. Acéstă solie de la acei cázaci o aū primitū Bator Jigmond, fiindū agiunsū și cu Aron Vodă și cu Mihaï Vodă, cu iudemnarea lui Rodolf, Impēratul Nemțescū, și 'i aū intorsū cu marī daruri. Érá aicea in Moldova, și in țera Muntenescă, mare sunetū de arme se afla; că Aron Vodă, înțelegēndū de venirea Hanului, den poronca Impērăției, se între intr'aceste țeri, intr'amēndouē, se le prade, indata aū rāpeđitū la Mihaï Vodă și la Bator Jigmond. Și indata Bator Jigmond aū trimisū cu oști pre Albert Kiral și cu oști Muntenesci; și lovindū pre Tătari, 'i-aū infrāntū; și dobānda ce luase Tătarii de la Unguri in anul trecutū, o aū luat' o inapoi Aron Vodă și cu Mihaï Vodă, cu Ungurii; și aū luatū câteva cetățī micī pe Dunāre (nu le scriū anume istoricīi Ungurī). Érá óre-care Iancul, feciorū a unui Domn Muntenescū, avēndū óste Turcescă și cu Tătari, aū intratū in țera Muntenescă asupra lui Mihaï Vodă. Ce, eșindu'i mai curāndū Mihaï Vodă, inainte cu oștile sēle, și cu Ungurii lui Batori Jigmond, și cu Moldovenii lui Aron Vodă, avēndū și óre-ce Cázaci, infrānt-aū pre aceli domnișorū, și multă vērsare de sānge aū făcutū in Turci și in Tătari; și aū mersū in gōnă de aū incungiu-ratū Cetatea-Albă, și aū aprinsū Tērgul de-afară de aū arsū. Dupē acea isbāndă, aū datū scire lui Bator Jigmond, cerșindū Aron Vodă și Mihaï Vodă sē'i trimiță mai multū agiutorū, se stăpānescă Dunārea tótă. Trimis'aū câte-va tunuri lui Bator Jigmond, dobāndite de la Turci, den care puscī era pe douē scrise stēgurile și numele lui Ferdinand, Impēratului Nemțescū; și pre alte douē, numele și stēgurile lui Huniad Ión, tatāl lui Mateiaș, Craiul Ungurescū (aceste puscī, eu socotescū că suntū dobāndite de Stefan Vodă celū bunū, când aū bātutū pre Mateiaș Craiul la Bafe).

Bator Jigmond se ținea stēpānū așa țerei Moldovei cum și țerei Muntenesci; măcar că urik pe aceste douē țeri nu'și făcuse. Érá aceste lucrāndu-se

été Stefan Răsvan, Hatmanul lui Aron Vodă, a scris pre-taină la Bator Jigmond, precum Aron Vodă se căcă să se facă pace iar la Turci, să se tocmească lucrurile despre dânșii. Și îndată trimise oșteni de ai sei într'ales, Bator Jigmond, asupra lui Aron Vodă, și 'l-au prinsu, și legatu 'l-au dusu in țera Ungurască, și 'l-au închis cu totă casa lui in cetate in Alvinciū, in anul 1595, in luna lui Maiū 19, și acolo 'și-au sfârșitu viața, pedepsitu la închisóre.

K. Domniea lui Răsvan Vodă.

In locul lui Aron Vodă a pusu Domnū Bator Jigmond pre Stefan Răsvan Hatmanul.

Eră după aceste, se făcure legături între Bator Jigmond cu Stefan Răsvan Vodă, și cu Mihaī Vodă, după ce a pusu la închisóre pre Aaron Vodă, într'acestū chipū :

Noī, Jigmond, den darul lui Dumneđeū, a țerilorū Ardélului, a Moldovei, a țerei Muntenesci, și a împărăției Rómului, Domnū, a părțilorū crăiei Unguresci stēpănitōrū, și a Sēcūilorū oblăduitorū.

Dămū in sciință, cu cartea acēsta, tuturorū celorū ce se cade, că de bună facere lui Dumneđeū celui prea bunū, după ce amū dobânditu cărma crăiei Ardélului, și după ce a începutu și gróza tirăniei Turcului și a Tătarului a se arătare in țera Ungurască, nimică altă n'amū avutu in cugetū, fórá cātu lepădându și depártându prieteșugul nesuferitului vrājmașu pentru a lorū nestătătorie și necredința republicei creștinesci; și fiindu crăiea Ungurască de multă lipsă incungiuarată, și mai in cele de-pre-urmă primejdii aflată, câte ni s'are cădea, după Dumneđeū, a agiutorire și a apărare și crăiile și țerile asuprite de giugul Turcilorū, den cumplita a lorū robie a le rădicare, și in cea veche și de óre-când poftitā volnicie a le înturnare se putem; și acestui prea bunū sfatū, de cātu care nimică lui Dumneđeū mai dragu, și nóá nici unū lucru mai lăudatū că va fi, și nice unū lécu spre agonisita numelū nostru nemuritorie și mai de folosū nu se va putea afla. Pentru aceea, ca se rădicamū den robiea Turcilorū crăiea noastră, adunându oștile nostre și totā gătirea oștenescă măritului Domnū Mihaī Vodă (carele lăsându necredința Turcilorū, pre sine împreună cu totā boierimea mai 'nainte s'au fostu tuchinatū), amū nevoitu, și cu norocite lucruri și cu multe rēsbóie biruindū vrājmașii, și scoțindu-se den țeră, s'au așezatū țera in volniciea sea cea veche; și încă ostașii noștri vėđendū asuprá rēul norodului de la marginile Bulgariei, biruindū pre Turci in țera Bulgariei, cu multe rēsbóie și cu mare peire in trānșii, prădāndū tērgurile și satele și olaturile Turcesci in țera Bulgariei, s'au întorsū întregi la hotarele sele. Și cea țeră care s'au aședatū de noi in volnicie, pentru se se pótă mai bine otcārmui in legea creștinescă, și se se pótă apăra de vrājmașii, aū venitū la noi dentru cea țeră cu plinā poroncă și volnicie a lui Mihaī Vodă și a tuturorū staturilorū acei țeri se alégă și se incheie ponturile și legăturile intru amēndouē părțile.

Den partea lui Jigmond Craiu aū fostu boieri anume : Stefan Iosica Logofētul celū mare, Georgie Ravazdi Svetnicul a lui Jicmond și Staroste cețăței Uivarului-Șamos. Eră den partea lui Mihaī Vodă și a statului țerei Romănesci eraū, Eftimie Mitropolitul Tērgoviștei, Teofil Episcopul de Rómnic, Luca Episcopul de Buzeū, Mitrul Vel Vornic, Cārstea Vornicul, Dimitrie Logofētul, Danul Visternicul, Teodosie Visternicul, Rađul Clucerul, Rađul Postelnicul, Bordur Logofētul, Vintilă Clucerul, Stamati Postelnicul, și Preda; in Beligrad, in luna lui Maiū in 20 țile, pe calendarul Papistașilorū, in anii 1595, aședate și incheiete, dentru amēndouē părțile, fórá vătămare păđite și ținute.

Ântéiú noi, Episcopii și boierii, stépânia, prietesugul și robia totă a Țurcilor, ca unor necredincioși și călcători de lege, o vomă lepăda; și toți, cu o inimă și cu ună cugetă, așa noi, cariî ne aflăm aice, cum cei mai mari și mai mici a moșiei noastre norodă, împreună cu Mihai Vodă, așjiderea cu totă clirosul bisericeii și toți boierii, pre noi singuri, sêninatului Domnului Jigmond, den darul lui Dumneđeș ȣerilor Ardélului, a Moldovei, a ȣerei Romănesci, a ȣerilor preste Munte, și a slăvitei împărășii a Rómului, Domnului, a părȣilor crăiei Unguresci stépănitóri, și a Sécuilóri oblăduitori, iprocî. Stépănului nostru milostivú nesupunemú, și acésta împreună cu noi și a totú norodului ȣerei noastre locuitorilorú, subt puterea lui o dămú; cu totă deplin- giudecata priitórei și amestecate împărășiei, și pre dânsul ilú așeđămú, ilú înălșămú, cu o inimă și cu unú glasú a totă ȣera, Domnú noă, și ȣerei noastre stápănu și Craiú de moșie, luândú intru dânsul acea nádejde ca Măria sea pre noi și moșia noastră improtiva tuturorú grózelóri Turcesci, și a altóri vrăjmași, ne va apăra și ne va acoperi; și pre noi in volnicia cea vechiă cá ne va păđi intru adevérú; cá ne va giudeca precum pre alte ȣeri și domniî a măriei séle supuse subt poronca sea, după așeđăminturile și legăturile aceste cari pre acésta vreme le așeđămú dentru améndoué părȣile intru ȣaria acestuí lucru și intru mărturie.

Ântéiú noi, cariî cu chipurile ne aflăm credinșei Măriei séle, cu numele Domnului nostru, lui Mihai Vodă și a totă ȣera lui, norodului, facemú giurámántú noi, și totă ȣera, lui și urmașilorú lui, cum, vorú fi credincioși până la mórte; acésta cu iscălitura mánilorú noastre întărindú. Așa și Mihai Vodă, acmu așeđatú Domnú și cei pre urma lui Domni, și totú statul ȣerei Romănesci, vorú fi datori a păđire. Și de vreme ce sêninatul Domnú, stépănul nostru milostivú, in ȣera noastră nu póte sta și lócu pururea, noă, in locul seú, va pune Domnú pre care staturile ȣerei cu socotéla de obște și părere de la Măria sea, vomú pofti, care sé fie sciutorú limbei moșiei noastre, și care are cármui după orónduelá ȣera aceea, și care pricinile noastre dreptú și cu orónduelá, după veche volnicie și deprindere, și după legăturile aceste și așeđăminturí, și cu poronca sêninatului Domnului nostru și aceluia ce va fi in urmă, sé giudece și sé alegá. Și pentru ca aceste mai bine și mai dreptú sé se póta a ispráviire și a urmare, Măria sea, subt numele și norocirea sea, după Dumneđeș, stégú oștescú, buzduganú și sabie Domnului de ȣerá, ca unui Namesnicú alú seú, îi va trimite; den care, sé cunóscá toți cá este in locul seú pusú, și toți, de la celú de'ntéiú până la celú de-pre-urmá, după aceste legáturí și așeđămintú, sé fie ascultátóri Domnului, intru totú ce va poronci Măria sea Craiul.

Așjiderea, Domnul de ȣerá, pentru sé póta plini mai bine datoria și slujba sea, datá după voia Măriei séle Craiului, și după folosul staturilorú, 12 boieri, sciúți lucrurilorú cu vârsta și cu ispita, și isteși, sé se adaoage cátré dânsul; cu arárorá sfatú, așa intru pricinile giudecátóre, a le alege, cum și intru isprava altóri lucrúri. După aceste legáturí și așeđăminturí, singurú Domnul ȣerei sé păđescá ca sé nu se facá niméruî strimbátate peste dreptatea și putinșa; și aciea boieri, precum cu so-otéla numai, și voia, și cu scirea Măriei séle Craiului, și a lorú sei urmași, se vor pune; așa, și cu aceeași scire și voie, sé fie depártași de slujba și locul lorú. Așjiderea, ce se atinge de veniturile ȣerei, de acele așa așeđămú, cum, de câte orî se vorú face de Măria sea stépănul nostru, in ȣera sea in Ardél, comisie, sé se trimișá boieri și den ȣera Muntenescá la acea adunare, cariî are socoti, după voea Măriei séle și a urmașilorú sei, după trebuinșá a punere dări pre ȣerá. Și la acele adunári și de obște a ȣerei împreunári sé aibá locú deosebitú ca și alții trimiși, cu slobodá voie a'și da părerea și socotéla, sé fie cei ántéiú cu locul și cu voróva, după Domnul, și boierii den Moldova. Și birul așeđatú ilú vorú spune numai Domnului. Și acei 12 boieri, și boierii, vorú cunóscé de la Măria sea, cariî vorú fi aleși și orónduiși, cariî in toți anii depline și indestulate same de caprinse cheltuele și veniturile sé fie datori a da samá.

Tóte hărăziturile, uricile, și întáriturile a Domnilóri celorú de'ntéiú a ȣerei, Măria sea Craiul și urmași lui sé le lase neclintite precum staú; și pre-urmá, subt numele și pecetea Măriei séle și a urmașilorú lui, tóte acele cárți și direse sé easá; și preșul tuturorú scrisorilorú, fácutú după lege și obiceiul acei ȣeri, sé se puie; érá moșiile sé nu se póta hărăzi altora, fórá lócuitorilorú acei ȣeri.

Domnilorū puși până la vrme, den veniturile țerei aceea, după datoriile slujbelorū lorū, Măria sea Craiul le va orândui venitū, pe pofta țerei și a boierilorū.

Tôte pricinile, după vechi legi și obiceiuri a țerei, inaintea giudecătorilorū orânduiri se se începă se se giudece, și inaintea Domnului și a 12 boieri. După giudecată, se se obârșescă osebitū de tôte; și ori ce felū de pricinī de pedepsă, atingându-se de viața și averile boierilorū cari se vai că den giudecata de capū s'are pune in oprélă, însă se se lase locū de milă și de ertare; și nice viața, nice averea boierilorū ce'sū de pedepsă, fōră scirea Craiului și a urmașilorū lui se nu se pōtă lua. Érà de s'ar pedepsi cineva cu mōrte, averea lui, după obiceiul țerei aciea, se mērgă la rude și la urmașii lui. Și intr'acéstă orânduélă și ispravă se se inchiqă tōtă țera Muntenescă subt hotarele și marginele ei vechi, despre partea Moldovei și a munțilorū, despre Dunăre până la mișilocol matcei Dunărei, de la Rușava până la Brăila, și după vechile hotare și margini se se ia venitūl țerei.

Tōtă orânduéla bisericeii și a preoțilorū s'au a călugărilorū se o lase Măria sea in vechia ținere și obiceiū: pravile, țeremonii și volniciile, se fie sloboși a'si luare obicinuite veniturile séle; așjiderea și tōte bisericile Muntenesci, cari se află in țerile Măriei séle saū a urmașilorū, vorū fi subt giudecata așeđământului Mitropolitului de Tērgoviște după așeđarea legei bisericeii și orânduélei țerei aciea, și veniturile séle se'si pōtă lua pre obiceiū.

Titulușū va avea Măria sea și urmașii lui de la Domnū, și de la tōtă orânduéla țerei, așa: Prea sēninatul Domnū stăpānul Jigmond, den darul lui Dumneđeū, a Ardélului, a țerei Moldovei, a țerei Romānesci și a sfinței Impērației Rōmului, Domnū, a părțilorū crāiei Unguresci stăpānū, și a Sēcuiilorū oblăduitorū, iprocī, stăpānul nostru Milostivū.

Érà Domnul de țeră, Dumnealū măritul Domnū Mihaī Vodă, a țerei nōstre Romānesci, credinciosul noă iubitū.

Érà inuși Domnul, la titulușul seū, pe urmă se nu se puie *cu mila lui Dumneđeū*, nice Tērgul, saū locul, de unde va trimite cărțile séle la Măriea sea, la urmașii lui, se nu se pomenescă.

Domnul țerei se aibă pecetea nēmului seū, érà nu cea de obște a Domnilorū țerei Muntenesci, érà cu céră roșie. Érà pecetea țerei se fie la Măria sea, și la urmașii lui.

Boierii tōți se vorū chema a domnului de Ardélū, nu a Domnului țerei, și fieșcare va avea intr'acela chipū titulușū.

Domnul Muntenescū se va scrie intre sftnicii de Ardélū.

Domnul țerei prin solī, saū cu altă socotélă, cu nime den norodul streinū saū den Domnī, fōră slobođenia și voea de la Domnul Ardélului și de la urmașii lui (și lorū le va fi) nice de une lucrui se nu pōtă socoti și a isprăvire. Ce, când va fi trebuință ca aceea, se întrebe de Măria sea Domnul Ardélului și de urmașii lui, și lorū le va fi pricina Domnului și a tōtă țera, a le isprăvire și a le urnire.

Érà de ostașii Unguresci, saū de altū nēmū, de va face strimbătate vre unuia den locuitorii țerei, den partea aceluia, căpitanul Domnului de Ardélū, care va fi pus acolo pentru cercătura vinei și a faței; așjiderea de va face vre o silă cinevași den locuitorii Domnului țerei vre unū ostașū a Domnului Ardélului, den partea aceluia, singurū Domnul, pren Vornicul, se cerce giudețul fōră de nice o zăbavă. Érà care, ori chipurilorū boierilorū ori curții, va face silă improtiva legei și dreptăței, se i se facă certare de capū.

Intre cei 12 boieri giurași se nu pōtă fi nēmū de Grecū, și nice o slujbă saū rândū care đemă de cărmuirea acei țeri, a avea se nu pōtă.

Ospețele și hărăđiturile ce suntū obicinuie la Pasci și la Botezul Domnului Nostru Iisus Hristos se se facă den venitūl țerei.

Așjiderea Domnului țerei și tōți boierii, făcēndū giurământū cu incredințarea sea Măriei séle Domnului de Ardélū și urmașilorū lui, se vorū lega cu tainele credinței.

După aceste ponturi și așeđământuri, atuncea când se va trimite stēgul oștenescū Domnului țerei, așjiderea Măria sea, Domnul Ardélului, se făgăduesce cu tōte puterile, cu bani, cu puscī, cu érbă de pușcă și cu altă gătire de óste in țera Muntenescă, improtiva tuturorū vrăjmașilorū a o apērare și a o sprijinire, și a o cărmuire. După aceste legături și așeđământuri și urmașii lui vorū face. Pentru acărui lucru, incredințasē și vecinica pomenire Măria

sea, Domnul Ardélului, Antëu, și noi, chipurile ce le-amü pomenitü mai sus, dentru amëndouë părțile, spre a ovërșire aceste ponturi și aședäminturi, cu iscälitura de mänele nöstre și cu pecețile nöstre obicinuite le vomü intäri și intemeia. — Lucratu-s'au aceste in Beligrad.

Și etä indatä singurü Jigmond, Craiul și Domnul de Ardëlu, töte cele mai de-sus scrise ponturi și aședäminturi, dentru amëndouë părțile, prefäcute și incheiete, primindu-le, și ne-schimbate și tare avëndu-le, cu iscälitura mänei și cu pecetea inelului nostru adevëratü, a le intärire amü vrutü; și pre acelea a le tinere, și neclätire a le pädire, așa și cu a urmașilorü nostri nume (cänd vorü sta ei stäpänitori), credința și cuvëntul nostru, Domnescü ne legämü. — Lucratu-s'au aceste in orașü in Beligrad, Mai in 20 de zile, anul de la Hristos 1596.

Aceste isprävindu-le solii Muntenesci, s'au intorsü in țera sea. Dupë dänșii au mersü Palatiție cu busduganü și cu stëgü, de au intemeiatü pre Mihaï Vodä, Domnul țerei Muntenesci. Giurat-au acolo pre-locü așa, Mihaï Vodä, cum și toți boierii dupë ponturi inaintea lui Palatiție

Dupë acësta, in luna lui Iunie in či äntëii, trimis-au boieri și Stefan Rësvan Vodä, Domnul Moldovei, la Beligrad, de s'au legätü și ei, dupë aședämintul lui Mihaï Vodä, cu Jigmond Craiü. Erä la sfërșitul lui Maiü au intratü Tätarii in Moldova și in țera Muntenescä cu multä öste; și lovindu'i Muntenii cu Ungurii și cu Cäzaciü, la marginea țerei Muntenesci, i-au bätutü și i-au äiatü. Perit-au mulți Tätarii.

Curänd dupë acësta, lovit-au Mihaï Vodä la Nicopoli pre Ferhat Pașa; pre care biruindu'lü, au aprinsü tërgul de au arsü, puindü pre toți subț sabie; numai cetatea au rëmasü intrögä. Erä curänd dupë aceea au lovitü in Bugécü, și mare pradä au fäcutü; luat-au și șapte buncücuri Tätäresci de le-au inchinatü lui Jigmond Craiü, și mulți robi.

Aceste rocoșituri și turburări ințelegëndü Impërätia Turcului, au și orönduitü pre Sinan Pașa; și cätü s'au desvëratü, au și purcësü cu oști den Țarigrad asupra lui Mihaï Vodä. Ințelegëndü Mihaï Vodä de clätirea lui Sinan Pașa, că'i vine asuprä, tras-au ägütorii de la Batori Jigmond, Craiul Ardélului, 2000 de Ungurii cälärime și 500 de pedestrime, cu Kiralie; și până a venire Sinan Pașa, erä Mihaï Vodä și cu Kiralie au lovitü pre turcii ce se aflä la orașii la Floci, și pre toți 'i-au pusü in sabie. Lovit-au și la Rușova, și la Silistra, și la Dristorü, le-au dobänditü și le-au arsü. Lovit-au pre unü Mehmet Pașa, Mihaï Vodä, care venea cu unü Bogdan Vodä, cu öste Turcescä, și cu Tätarii, și cu 14,000 de Sërbi, și 'l-au bätutü Mihaï Vodä; trecut-au Mihaï Vodä preste Dunäre, pe ghiață, de au prädatü in Dobrogea, și au dobänditü Astova, Blucița; risipit-au Cerna Vodä, Azgradul, Rihova, și până la Chilia și la Cetatea Albä. Sosit-au și Sinan Pașa in Dobrogea cu 100,000 de öste Turcescä; și fäcëndü podü peste Dunäre, au mersü dreptü la Bucuresci și la Tërgoviște; nefindü nice o öste, prea lesne le-au luatü, că Mihaï Vodä nu se nädëjdui in oștile ce avea. Ce 'ai-au trimisü Dömnä și cu fiu-seü, Pëtrașco Vodä, in Sibiiü, in țera Ardélului; și elü cu Kiralie au intratü cu oștile sele in munți, la o cetätüie ce'i dicü Cerna Vodä, cetate veche și stricatä de Turci mai de-multü, erä in locü tare, petrosü. Erä Sinan Pașa, stringëndü den tötä țera ömenü, au incungüuratü Bucuresciü și Tërgoviștea cu șanțü și cu pärcane. Erä östea o au impärțitü in douë părți: o parte, cu Ali-Pașa, au läsatü in Tërgoviște se isprävescä lucrul cetätei; erä cu alta, au mersü Sinan Pașa dupë Mihaï Vodä. Și dacä s'au a-

proprietă de unde era Mihaï Vodă, aș ordnuită 12,000 de Turci, într'ales, se mērgă se lovēscă pre Mihaï Vodă, peste acele locuri strimte, și se nu se întorcă până nu'lu vorū birui. Țră Mihaï Vodă cu Kiralie, nădēduindū intru Dumneșeū, și bizuindu-se și locului, aș eșitū în timpinarea Turciloră la acele strimtori, ce s'aū pomenitū mai sus, și stātu unū rēșboiū mare între dānșii, cū multă vērsare de sānge, până aș datū dosu Turcii; și'ī gonīaū oștenii lui Mihaï Vodă, până in tabēra Turcēscă; și de acolo iar luaū înapoi a gonire pre omeniū lui Mihaï Vodă. Și totū āmblarā într'acea și până indeserā totū hărășindu-se, și se gonīaū unii pre alții neputēndu-și alege. Țră într'apusul sōrelui, nimerise 300 de Ungurī pedestrime, ce erāu eșii den tabēră pentru pāșune, și sosindū in rēșboiū, îndatā, den poronca lui Mihaï Vodă, stătură și aciea bārbātesce la rēșboiū. Țră Turcii, înțelegēndū cā aș venitū agiutorū prōspētū lui Mihaï Vodă, nesciindū numērul lorū, 'și-aū făcutū spaīmă, și aș datū dosu, și i-aū luatū oștenii lui Mihaï Vodă in gōnă, și pre mulți aș agiunsū și i-aū omoritū. Apucat-aū și patru tunurī și cāte-va stēgurī; și fugindū Sinan Pașa, dīcū cā aș cădūtū cu calul de pre unū podū in apă, și abia aș eșitū, întinatū. Și dupē acestū rēșboiū, nezābāvindū Sinan Pașa, iar s'aū gātītū cu oște și aș mersū asupra lui Mihaï Vodă. Țră Mihaï Vodă s'aū dusū in munți, și se gātla mai cu mare gātire improtiva lui Sinan Pașa. Pornit-aū Bator Jigmond pre Benedect Mindșenite, ocārmuitorul Sēcuiilorū, și pre Baltasar Bogasie, și pre Niculaī Cornisie, cu oști, se se adune in cāmpii Barciului, la unū tērgi sāsescū, ce se chīamă Valea-Nēgră; și singurū Jigmond aș purcesū den Beligrad la Sēbeșū. Și acolo i s'aū nimeritū vesti bune: cā aș dobānditū omeniū lui cetatea Lipa; adōua, de biruința lui Mihaï Vodă asupra lui Sinan Pașa; atriea, Cazighiriū Han, eșindū den Crīm se vie in Moldova cu oște se prade, Țră viindū Muscalii de preste Nipru, aș lovitū in Crīm de aș prādatū și aș arsū; care veste înțelegēndū Hanul s'aū întorsū iar in Crīm.

Venit-aū lui Jigmond agiutorū den țera Leșescă, Ian Veiher, cu 300 de Căzaci; așjidere și oștea Nemțescă, cālărime 1,500, de la Împēratul Nemțescū, cu Albet Generarul, Țră osebitū oștea Ardēlului 2,400. Mers-aū poronca lui Jigmond și la Rāsvan Vodă deñ Moldova de aș intratū, de grijea Tātarilorū, pre la Sēcui, cu 2,300 de pedestrime și 700 de cālărime, și cu 22 de puscī, și s'aū tābēritū la cetatea Terhvara între munți, ce era făcută de Ludovik, Craul Ungurescū, și mai apoi lārgitā de Iōn Huniad Craul, care pre atunci o stēpānīaū Brașovenii. Și acolo veni veste lui Rāsvan Vodă cā aș intratū in țēră cu oște Leșescă Irimia Moghilă cu Zamoiski Hatmanul Leșescū. Vēdēndū Leșii cā aș pusū Bator Jigmond de la sine Domnū in Moldova, și pre atunci Leșii o scrieaū pe Moldova cā este soție Crāiei Leșesci, încă de pe legăturile ce făcuse Leșii cu Stefan Vodă celū bunū, și mai apoi cu Bogdan Vodă, cum s'aū pomenitū la rōndul acelorū Domni, n'aū suferitū pre Rāsvan Vodă.

De unde aș luatū Miron Logofētul de scrie in leatopiseșul seū de Stefan Radul Vornicul, se'lū fie pusū Domnū țerei in locul lui Aron Vodă, eū nu poclū afla, nice este altū Stefan, fōră Stefan Rāsvan Vodă; cā și cronicariū strēini, Neculaī Istvanfi, și Wolfgang de Betlem, cariū in istoriile sele pomenescū de Domniile Moldovei, scriū cā pre urma lui Aron Vodă aș stātutū Domnū Ste-

fan Răsvan, pusă de Bator Jigmond, Craful Ardélului, precum s'aŭ pomenitŭ mai sus, că aŭ mersŭ Răsvan Vodă, pe poronca lui Bator Jigmond, într'agiu-torŭ lui Mihaï Vodă. Êră Movilescii, precum scrie Urechi Vornicul, încă cu Pêtru Vodă Schiopol trecuse in țera Leșescă. Așa déră, aŭ pusŭ la Domnie Le-șii pre Irimia Moghila Vornicul, cu alesul Boșerilorŭ de țeră, puindŭ de-odată și pren cetățile țerei slujitorii seî Leșii, in anul 7103.

Impărătia Turcului pre-atuncea lupta pentru Craiea Ungurêscă, cu Nemții, pentru Buda, pentru Ostrogon și pentru Elnicul. Êră vedëndŭ că cuprindŭ Le-șii țera Moldovei, aŭ orânduitŭ pre Cazighirei Sultan, Hanul Crimului, trimi-țindu'i și 2000 de Eniceri, câtrê 70,000 de Tătari ce erau. Trimisu-i-aŭ Im-părătia și stêgŭ și tufurŭ de Domniea Moldovei sê așede pre cine are socoti elŭ la Domnie, sê fie den partea Impărătiei.

Prindëndŭ veste Leșii de clătirea Hanului la Moldova, cu Turcii, socotindŭ a lăsare la smintelă pre Domnul pusŭ de dânșii, aŭ orânduitŭ și ei pre Zamoiski Hatmanul cu 10,000 de ôste (de nu se laudă). In anul 7104. Octomvrie 9, aŭ sotitŭ Leșii la Țuțora; êră a-doăa-đi se vedură și strêjile Tătăresci; êră a-triea-đi, Octomvrie 11, aŭ sositŭ și Hanul cu Tătărimea. Êră Leșii, vedëndŭ atâtă Tătărime, n'aŭ pututŭ răbda fôră șanțuri, ce'și-aŭ întăritŭ tabêra cu șanțuri pen pregurŭ; făcut-aŭ și băști de pământŭ den-afară de șanțul taberei, așa de-departe câtŭ agiungea glonțul pusei; și aŭ pusŭ ôste in băști, și de acolo daŭ den tunuri. Și într'acea đi aŭ stătutŭ rêsboiul tótă đioa, năvâindŭ Tătarii spre tabêra Leșilorŭ den-față; êră dosul nu puteaŭ sê-lŭ la Tătarii, că Leșii staŭ neclătiți. Êră a-doăa-đi, socotise Hanul cu meșterșugŭ sê depărteze pre Leșii de la șanțuri; aŭ orânduitŭ pre o sêmă de Tătari de făceaŭ năvală asupra Leșilorŭ; apoi se făceaŭ a fugire. Ce, Leșii, pricepëndŭ meșterșugul, staŭ între băști neclătiți, până in-de-seră. Atunci, deprindëndŭ Leșii pre Tătarii, vedëndŭ că se temŭ de focŭ Tătarii, luatu-i-aŭ Leșii in gônă până la ôstea cea supusă; apoi s'aŭ in-torsŭ Leșii încetŭ, sprijinindu-se de năvala Tătariilorŭ până între băști.

Nu dormia Irimia Vodă; că de și avea nădejde in Leșii, êră îndată aŭ agiunsŭ cu daruri la Hanul, și aŭ datŭ cele șapte sate de țeră Hanului, ce se đicŭ Hănesci până astăđi; aŭ legatŭ atunci și mîerea ce se dă in toți anii, balci bașlâk, și alte daruri; și cu nevoința Irimiei Vodă aŭ stătutŭ legăturŭ de pace între Hanul Tătărescŭ și între Zamoiski, dândŭ și Hanul zălogŭ la Leșii și Leșii la Hanul, până se va închide tocmêla.

Capetele de pace aŭ fostŭ aceste: Irimia Vodă sê fie Domnŭ țerei, birnicŭ Impărătiei den anŭ in anŭ, după obiceiŭ; êră Hanului sê'i dea acele sate și alte daruri, cum s'aŭ pomenitŭ mai sus; și ôștile Leșesci sê nu mai între in țera Moldovei; și sê mêrgă solŭ de la Leșii la Impărătia Turcului pentru întă-ritura păcei. Êră Hanul sê dea stêgŭ și tufurŭ de Domnie Irimiei Vodă; și sê'i scótă Hatșerifŭ, saŭ Uricŭ, de Domnie vecnică, de la Impărătie. Și așa, saŭ împăcatŭ; și s'aŭ dusŭ Hanul la locurile sêle cu Tătarii, și Zamoiski cu Leșii la țera lorŭ; lăsândŭ lîngă Irimia Vodă pre Albert Hanski și pre Iani Potočki cu 3000 de ôșteni, că se temea Irimia Vodă de Ungurŭ. Și aŭ purcesŭ și Iri-mia Vodă, și s'aŭ așețatŭ la Sucêva la scaunul Domniei.

Acêstă veste dacă aŭ agiunsŭ la Bator Jigmond, Craful Ardélului, aŭ adu-

natu sfatū, cum vorū face sē scōtā pre Irimia Vodă den țēră, țiindū Moldova a luī; aū alesū cu sfatul sē îngăduescă până li se va alege cu Turciī, cu Sinan Pașa, cum s'aū pomenitū mai sus, ce venīa cu mare putere de oști asupra luī Mihaī Vodă, Domnul Muntenescū; făcēndū căutare oștiī sēle, Jigmond craiū, care era împărțită in 9 polcuri: 20,000 călărime cu sulīțe, și 32,000 pedestrime, avea și puscī pe rōte 63, și câteva care cu erbă de pușcă, și alte trebuitōre de resbolū; și aū trecutū preste munți in țēra Muntenescă, la Rucal. Acolo viindū și Mihaī Vodă cu Kiralie cu 8000 de oșteni intr'ales. Venit-aū acolo și Stefan Răsvan Vodă cu Moldoveniī; și de acolo pornindu-se Jigmond cu tabēra, aū mersū unde era tăbēritū Mihaī Vodă, o milă de locū de la Tērgoviște, și aū ședutū pre locū 10 zile. Eră Sinan Pașa cu Turciī era in Tērgoviște, unde o întārise cu șanțuri și cu pārcane, și cu spinī ingrādītă; și mergea Sinan Pașa de privia oștea luī Jigmond dentr'unū dēlū; și pōte fi cunoscutū că nu'ī va pute sta improtivă. S'aū sfătuitū cu aī sei sē nu aștepte acolo pre Jigmond Craiū; ce, aū lāsātū la Tērgoviște pre Ali Pașa, cu o sēmă de oște, și pre Mehmet Beiū; eră Sinan Pașa s'aū trasū cu altă oște de-sirgū la Bucuresci. Eră Jigmond cu tocmēla oștilorū sēle, cu Mihaī Vodă și cu Răsvan Vodă, aū încungīuratū Tērgoviștea: înainte era Mihaī Vodă cu 4000 de călărime intr'ales, cu sulīțe; și Kiralie cu câteva polcuri, den dirēpta și den stānga, câte 5000 de sulīțași călārī; eră in mișlocū era pedestrimea și Sēcuiī, cu sulīțe, cu cōse; dupē aceea, carele cu pive de aramă; pe urmă, rōte Nemșesci; eră dupē Nemși, Bator Jigmond cu 12,000 de călărime, cu sulīțe; și pre urmă, cea-altă oște. Precum scriū istoriciī streinī, aū fostū de tōtă oște ca 60,000; și aū sositū in locul unde stătuse Sinan Pașa; și înțelegēndū că aū fugitū Sinan Pașa, se temea Jigmond de viclesugū, și poronci de stātu oștea întōcmēla sea tōtă nōptea și a-două-đi până amēdă-đi, până aū venitū cercātorī ce'ī trimisēse Jigmond de aū cercatū sē scie de oștea luī Sinan Pașa ce s'aū făcutū. Și dacā sciură că s'a trasū la Bucuresci Sinan Pașa, s'aū sfătuitū Jigmond Craiū, merge-vorū in gōnă dupē Sinan Pașa; și aū alesū cu sfatul sē nu rămāe neprietenī in urmă; și s'aū apucatū a batere Tērgoviștea de trei părți, cu metereze și cu coșuri.

Răsvan Vodă cu Sēcuiī era orānduitū despre rēsāritū cu 10 tunuri; eră Mihaī Vodă și Jigmond cu Kiralie, despre munte și despre apa Ialomīței, cu 20 de puscī. Se apăraū tare Turciī den lāuntru, și împingeaū pe ciea ce pusese acum lōntre pe zidurile cetāței; nepārāsītū daū den tunuri, și cumbarale aruncaū. Eră Sēcuiī strinsese lemne uscate, și catranū, și rēșinā, și altele de aprinsū focū, și aū aruncatū in cetate; ce, nu s'aū pututū aprinde îndatā. Eră a-două-đi Sēcuiī, vrēndū sē se arāte mulțāmitōri pentru volnicia ce le făcuse atuncī de-curānd Jigmond, aū și mai strinsū grāmeđi de lemne uscate, și aū aruncatū in șanțū unde eraū Turciī; și aprindēndu-se, aū datū nāvală Sēcuiī cu lōntre peste ziduri, și s'aū suitū pe o parte de zidū, și iar aū datū focū acelorū vrēscuri și pe altă parte de zidū. Atuncī Turciī, vēdēndu-se aprinși și încungīurați de focū, nu se mai puturā apēra, și eșirā pe o portiță ce era nesciutā de oștile luī Jigmond. Ce, n'aū scăpatū, că era călărime impregīuratū cetāței, mai la cāmpū. Incāput-aū viū in mānele luī Jigmond Ali Pașa și Mehmet Bei,

Dat-au in pradă cetatea, den care mai multă dobândă au luatū Săcuii, că ei au săritū ântăi in cetate. Aflat-au și două puscī mai mari (era glonțul câte de 67 oca).

Sinan Pașa, dacă au înțelesū că au dobânditū cetatea Têrgoviște, mare frică 'l-au cuprinsū. Lăsat-au și Bucurescī, și au fugitū la Dunăre. Deodată întărise Sinan Pașa o biserică in Bucurescī cu șanțuri și cu băști, ce era zidită de Mihai Vodă, și de Alecsandru Vodă, domnul țerei Muntenescī. Ce nime nice acolo n'au cutezatū sē aștepte pre Jigmond Craiū. Au fostū pusū lagumuri împregiurul acei biserici, și lăsase o cetă de omeni ca, de are venire Jigmond pe-aprōpe, sē aprindă lagumurile asupra oștii lui Jigmond. Ce, s'au înșelatū in sfatū Sinan Pașa; că Jigmond, după ce au dobânditū Têrgoviștea, nu au venitū dreptū pe șlevul Turcilorū, că pre unde mersese Turcī au fostū rămasū numai pământul; ce, pre altū locū au fostū mersū, rămândū Bucurescī de-astânga. Apropiindu-se Jigmond de Dunăre spre Giurgevū, au înțelesū că Sinan Pașa au trecutū preste Dunăre cu o sēmă de ôste; érá altă sēmă de ôste au rămasū dencōce de Dunăre. Pornit-au îndată Jigmond o sēmă de oșteni într'ales, de au cercatū sē afle este așa; și pre mulți Turcī au aflatū pre cale, mergēndū sē agiungă la Cetatea Giurgevului. Ce, puținī au scăpatū, érá mai mulți 'i-au tăiatū și 'i-au prinsū vii; gonitu'i-au până la Giurgevū. Apucase Sinan Pașa de trecuse preste Dunăre într'unū ghecetū. Érá mulțime de Turcī treceaū preste podū, că nu numai încăpeau peste podū; ce, se slobođiaū unī și înnotū, și mai mulți se înnecaū. Sosit'au atunci și Jigmond cu oștile, și mare mōrte se făcu in Turcī de oștenī lui Jigmond, mai ales de Săcui, ce arătară mare vitezie. Perit-au mulți Turcī, câtū se amestecase apa cu sângele lorū, de ce făcuse roșie de sânge; érá den ceea parte, Sinan Pașa nu înceta a batere den puscī in ôstea lui Jigmond; ce, nice o scădere făcea. Érá pedestrimea, ce era in lăfă la Răsvan Vodă, au datū năvală la podul despre cetate de au apucatū podul, și acolo mare și cea de-pe-urmă frică in Turcī era, cari trecuse Dunărea de au tăiatū și au stricatū podul, temēndu-se sē nu trecă ôstea lui Jigmond și in ceea parte de Dunăre.

Dobândit-au Jigmond și cetatea Giurgevului, și io au arsū, și omori pre toți cetățeni; și au stricatū podul, și au arsū vasele pre cari era făcutū podul. Intorsu-s'au Jigmond, petrecutū de Mihai Vodă până la Gergița, și îndată au gătītū pre Răsvan Vodă cu oști, sē mérgă asupra Irimiei Vodă, și 'i-au datū 12,000 de ôste Ungurésca.

Și înțelegēndū Irimia Vodă de venirea lui Răsvan Vodă cu Ungurii, au strinsū și elū ôste de țeră câtă au pututū, și s'au gătītū sē stea cu rēsboiū împotriva lui Răsvan Vodă. Era într'o Duminică când s'au apropiatū Răsvan Vodă cu Ungurii de tērgul Sucevei; era eșitū și Irimia Vodă la satū la Arenī. Érá ôstea Leșescă ce era la Irimia Vodă, lăsată de Zamoiski, o au tocmitū mai la câmpū, despre Șkeia, pe subt unū malū ce este alătura pre-lungă drumul Băiei. Irimia Vodă era in biserică la Sfânta slujbă, când se agiungeau hărății den ôstea lui Răsvan Vodă cu oștile țerei; și după câtă-va luptă între oști, au lăvitū Leșii in ôstea Ungurésca, den aripa despre Șkeia, și îndată au înfrântū pe Ungurī. Érá

subt Răsvan Vodă, precum scrie Istvanfi, doi cai au cădută in rășboi atunci, și încălecându pre alu-triile calu, au silitu de au îmbărbătată oștea sea, și au tocmitu rășboiul la-locu. Ce, curând purcésere in risipă oștea lui Răsvan Vodă. Părășitu de toți Răsvan Vodă, fugindu, 'l-au prinsu oștenii Irimiei Vodă; scrie Istvanfi că era rănită Răsvan Vodă. Și întâiău au poroncită Irimia Vodă de 'l-au slujitu de nasu și de buze, și după cătăva muștrare i-au tăiatu capul, și 'l-au pusu într'unu parū împrotiva cetăței. Se pomenesce și astăđi Movila lui Răsvan Vodă, pe drumul Băiei ce merge de la Sucévă. Éra pre Ungurii i-au gonitu până in munți, tăindu'i și ucigându'i oștenii Irimiei Vodă, cu mare vėrsare de sânge.

Fost-au acestu rășboi in anul 7104, Decemvrie 5 đile. Așa s'au plătitu lui Răsvan Vodă reul ce făcuse si elu lui Aron Vodă, de la carele au avutu milă și cinste.

Éra Sécuii, cum cei ce scăpase den rășboiul de la Sucévă, așa și acei de pre locu, vėđendu-se in volnicia sea ce le dedesē de-curând Batori Jigmond Craiū, au inceputu a facere gónă asupra Nemeșiloru de le-au prădatu casele, și multe nebunii au făcutu. Aceste înțelegendū Jigmond, au strinsu sfatū, și le-au stricatū volnicia ce dedese Sécuiiloru.

L. Domniea lui Irimia Vodă Movilă.

Dupē acestu rășboi și perire a lui Răsvan, s'au aședatū domniea Irimiei Vodă fără grije; nice Batori Jigmond, Domnul Ardélului, nu s'au mai ispititu sē mai trimiță oști in Moldova. Acéstă perire a lui Stefan Răsvan, cum și risipa oștilorū lui Jigmond Craiū, de-odată și desbaterea țerei Moldovei de subt ascultarea crăiei Unguresci, nu numai Impēratului Nemțescū—ca unu Craiū Ungurescū, de care rēzimase și de-mai-nainte-vreme Moldova, încă de-mai-nainte de ce au luatū Turcii Ţarigradul era și întovăroșită — i-au părutū rēu, ce și lui Kliminte, Papa Rōmului, i-au părutū rēu, pentru căci crăiea Leșescă se unia cu Turcul; când Craiul Jigmond luptandū elu sē desbată țera de subt mâna Turcului, se cuprinđe țera Moldovei, sē împreune și pre Moldovenii cu sine împrotiva Turciloru; căci trimisese Jigmond Craiū solū la cumnatu-seu Rodolf, Impēratul Nemțescū, și la Klimintie, Papa de Rōmū, jėluindū de mare pagubă ce i-au făcutū Leșii in oștea lui, și Leșii au împedecatū lucrul, spre scăderea creștinătăței, de au aședatū țera Moldovei iar subt birul Turciloru, de subt care biru era eșită țera cu nevoința lui. Éra și Papa, mare ponoslu au trimisū Leșiloru, și oșebire de biserica lorū Craiului Leșescū, ca unu împedecătorū binelui creștiniloru.

Trimis'au și Craiul Leșescū solū la Papa, făcendū'i scire că are elu de grijea țerei Moldovei, fiindū mai aprōpe, vecină țerei Leșesci, și mai inhotărită; mai cu cale au socotitū a fi sē razime de crăiea Leșescă, și de republica Leșescă, de cătū de crăiea Ungurescă. Acea grijē pōrtă elu, sē nu fie Moldova cu Turcii, și de-mai-nainte-vreme, fiindū subt grijea sea, cum și acmu decurând cu puterea sea sū scosū den Moldova pre Hanul Krimului. Éra Cra-

Iul Ungurescu, neavându putere să se apere pre sine, cum pôte să apere pre Moldova de Turci și de Tătari; mai avându prilejii fie când crăiea Leșcă de ôste. Aceste pricinii aveaă ei între sine pentru Moldova.

Irimia Vodă domnia cu pace și cu lucruri aședate și întemelteate, că ținea și oștii străine, și pădia și datoria despre Impărăție.

Éră nu multă vreme după acésta, Bator Jigmond, vedându-se îmbetrănit și fôră cuconi, și vedându că Turcii den an în an se întăresc și cască să cuprindă Ardélul, și elu obositu de vârtute, alegânduși bêtărănelorü viață cu odihnă, au socotitu că frații sei nice unul nu va putea să ție Ardélul, de răul Turcilorü; și au făcutu tocmelă cu cumnatul seü, cu Impăratul Nemțescü, să fie pre séma Impăratului Nemțescü Ardélul; érá lui i-au datü cumnatu-seü, Impăratul Nemțescü, două olate, anume: Ratișbor și Opolia, la țera Silezia, care se chiamă Slonsca, ce se hotăresce cu Leșii. Și după aceea Jigmond, după legăturile ce făcuse cu cumnatu-seü Rodolf, Impăratul Nemțescü, pentru Ardélü, lăsat-au de-o-dată Ardélul pe séma lui Caspar Corsine, pre care flü avea credinciosü Jigmond; și chiamându-lü in-taină, i-au țisü așa; *«Este voea mea, ca după ce voiü eși den Ardélü, nimerüi să nu lași domniea Ardélului; ce, să o tragü la tine; pentru aceea te-amü făcutü Hatman pre oștile Ardélului»*.

A-două-ți iară, au chiamatü pre Stefan Boțcai, Unchiu-seü, și'i țise: *«Așa te sfătuescü: că, de'ți va trebui domniea Ardélului, să nu răbdă pe vre-unü Muntenü (arătându pre Iosika), să ție domniea»*. După aceea, nezăbavindü vreme, tótna, au datü domniea Ardélului lui Stefan Iosika, Logofetul seü, a căruia sfatü nu numai in cele de obște, ce și in cele deosebite le ținea Jigmond. Aceste semănături de netocmelă și de neubire între acei trei au aruncatü Jigmond.

Érá Rodolf, Impăratul Nemțescü, nezăbavă vreme, au trimisü solü la Jigmond de 'l-au întreatü de ține tocmela cu dânsul, făgăduindu'i pren solii sei multe venituri den an în an lui Jigmond; și se despărțise Jigmond și de femeia'si, alegânduși viață singuratică. Érá după ce au înțelesü Papa, cum, s'au despărțitü Jigmond de femeia'si, și va să petrecă viață călugărescă, i-au giuruitü Episcopia de la Olom sau de la Vratislav, să'i dea. Cu acestü felü de făgăduințe, săü părându-se lui Jigmond, au răspunsü solilorü că se va lăsa in țaria acelora cari așa de cele de cinste cum și de cele de folosü flü vorü sfatü.

Érá căindu-se Jigmond de legăturile séle ce făcuse cu Impăratul Nemțescü, socoti pre-taină să trimită solü la Impărăția Turcului, să facă Craiü in locul seü pre Stefan Iosika; să'i trimită Impărăția stégü și buzduganü. Aceste aședându-se într'acestü chipü, pentru să se obârșescă deplin lucrurile, au răpeditü Iosika, den poronca lui Jigmond, cărți la Namesnicul Cassoviei, să nu se grăbescă nice elü nice Comisariü Impăratului Nemțescü a intrare in Ardélü, căci încă de purcesul lui Jigmond den Ardélü nimică adevăratü nu s'au aședatü, și sfatul Ardélului spre aceea se plécă, ca să nu rămăe Ardélul in mânele Sécuilorü.

Aceste cărți de-sirgü le trimise Iosika cu solü la Cassovia; érá Namesnicul Cassoviei, îndată le trimite la Rodolf, Imperatul Nemțescü. După aceea Jigmond au poroncitü să se stringă toți la Beligrad; și acolo, viindü Jigmond, au țisü către toți să fie într'o tocmelă, și să se bată cu Rodolf, Impăratul

Nemțescă. — Și pentru să nu înmulțim povestea, lăsamă de aice altele la Ungurî să scrie mai pre-largă.

Eră Jigmond, după legăturile ce făcură cu Rodolf Impăratul, pentru Ardélü, au lăsatü Ardélul pe sēma ómenilorü lui Rodolf.

Atunci, Mihai Vodă au fostü trimisü solü la Jigmond, pofindü agiutorü să mērgă asupra Irimiei Vodă, sē'lü scóță den domnie, să apuce elü și domniea Moldovei. Ce Jigmond au răspunsü lui Mihai Vodă, precum mai bine să stea în pace, de vreme ce și Papa de Rómü și Rodolfü, Impăratul Nemțescü, poroncescü să nu scoțorască arme asupra Leșilorü și a Moldovenilorü; că așa Papa, cum și Rodolf, arătându că veți afla pre-urmă lécü, să fie toți megieșii în pace. Apoi Jigmond, părăsindü Ardélul și femeea'si, au purcesü spre Opolia.

Eră Mihai Vodă, înțelegēndü de Jigmond că au lăsatü Ardélul în sēma lui Rodolf, Impăratului Nemțescü, de sirgü au trimisü la solii lui Rodolf Impăratului, la Ardélü, cerșindü sfatü ce va face, și de ce se va apuca, de vreme ce Jigmond au părăsitü Ardélul, și de unde'i va veni agiutorü împrotiva Turcilorü, că nice oști, nice bani nu are; și pentru zălóge ce au pusü pentru plata oștii, pe poronca lui Jigmond, sē'i arăte solii împărătesci de unde le va putea scóte, și pentru altă plată a oștilorü ce le-arü trebui de unde se va da? Răspuns-au solii, să nu pórte grijē Mihai Vodă, ce, să fie cu inimă bună, că în-scurtă-vreme pofte'i se vorü implini.

Mai trimis-au Mihai Vodă pre Radul Clucerul și pe Mieriște Logofētul la Comisarii lui Rodolf cu solie, în care era mari lucruri a le descoperire; și'i pofți de veniră Comisarii lui Rodolf cu o sēmă den boierii Ardélului în Tērgoviște, și au sfătuitü cu Mihai Vodă pentru grijea oștilorü. Și îndată au datü bani lui Mihai Vodă 10,000 galbinii de aurü, și au făcutü aședēminturi între dânșii. Mihai Vodă, Domnul Muntenescü, să aibă stēpānū pre Rodolf, Impăratul Nemțescü și Craiul Ungurescü; eră Rodolf, ca pre o țeră de moșie să o dete lui Mihai Vodă și fiului seü lui Pătrașcu Vodă, föră de nice-o dare; numai, Mihai Vodă să trimiță daruri Impăratului, cum se cade unui Domnū; și pre acea alegere să stea Rodolf, iproci.

Purces-au Mihai Vodă, după aceea, trecēndü Dunărea la Nicopol, în țerele Bulgariei, de au prădatü și au arsü, și au adusü robi în țera Muntenescă 15,000 de bărbați cu femei, de i-au aședatü în țera Romānescă.

Peste voie era Ardelenilorü tocmeła ce făcuse Jigmond cu Rodolf, Impăratul Nemțescü, temēndu-se pre-urmă de supunere de Nēmțü. Ce, nezăbāvindü vreme, după ce au purcesü la Slonsca Batori Jigmond, s'au strinsü toți boierii Ardélului, și au alesü Craiü pe Batori Andrieș, carele era atunci în țera Prusiei. Împrotivă era acestü lucru tocmelei ce făcuse Impăratul Nemțescü cu Jigmond pentru Ardélü, precum amü pomenitü mai sus. Ce, nelăsāndü în voea Căpiteniilorü de Ardélü, Impăratul Nemțescü, au socotitü și cu sabia sē'i supue, avēndü tocmeła cu Batori; și au orōnduitü pre unü General alü seü, a-nume Bașta Georgea, și au trimisü și la Mihai Vodă de 'l-au îndemnatü să vie asupra lui Batori Andrieș, pentru mai pre-lesne supunerea Ardelenilorü de douē părți; că Mihai Vodă pururea avea cu Impăratul Nēmțului răspun-

suri. Pre lesne au primitu Mihai Vodă acestu lucru, și fôră zăbavă au strinsu ôste den țera sea, ca 30,000, și au intratu în Ardélú până la Sibiiu; și acolo tâbărându, au așteptatu pre Bașta Georgea cu oștile Nemțesci.

Trimis'au Batori Andrieș la Impêratul Nemțescú solie, cu rugăminte sê nu facă asuprelă sê'lú scôtă den crăie, ce îi de moșie de atâția veci a Batorescilor; ce, acele oști gătite asupra lui, mai bine, cu dânsul împreună, sê se orînduescă asupra Turciloru, arătându că elu nu den sine, ce den voea tuturor sfetniciloru și a boieriloru Ardélului au primitu crăiea Ardélului; rugându-se Impêratului Nemțescú s'îl primescă subt mila sea, iproci. Și cu această solie au fostu trimisú Batori Andrieș pre Volfung; și de-odată 'l-au fostu pusú la oprélă în Beciú, și iar 'l-au slobođitú. Pre-urmă au trimisú solú și aicea la Irimia Vodă, legêndú prieteșugú cu Irimia Vodă, poftindu'i și fata sê'și dea Irimia Vodă dupê frate-seú Ion; socotindú Batori Andrieș că, încuserindu-se cu Irimia Vodă, sê se pôță lăți și la domniea Moldovei, puindú pre frate-seú Domnă. Sciindú Batori Andrieș de prieteșugul ce au avutú frate-seú Batori, Andrieș cu Mihai Vodă, Domnul Muntenescú, au trimisú solú la Mihai Vodă pentru prieteșugú; și cine au fostu cu acea solie, în locú de prietenie între dânsii, au ațîțatu pre Mihai Vodă cu mare vrajbă spre Batori Andrieș.

Ce, Mihai Vodă, îndemnatú de Impêratul Nemțescú asupra lui Batori Andrieș, au făcutú veste că au gătitú ôstea aceea împotriva Turciloră. Êră pre-urmă, simțindú Batori Andrieș că merge Mihai Vodă asupra lui cu ôste, au trimisú solú la Bașta Georgea sê afle de lucrurile lui Mihai Vodă. Ce, Bașta Georgea au răspunsú că gândul lui Mihai Vodă nu'lú scie. Trimis-au Mihai Vodă de au iscoditú; ce vrêndú Mihai Vodă sê înșele pre Batori Andrieș, au făcutú giurământú că elu nu uită binele și mila lui Batori Jigmond, frăține-seú, care 'l-au agiutoritú împotriva Turciloru; și, precum au fostu în bună megieșie, așa și acmu cu Batori Andrieș. Pre-urmă s'au descoperitú vicleșugul lui Mihai Vodă, după multe solii între Mihai Vodă și între Batori Andrieș. Poronci Mihai Vodă sê se găteze de resboiú oștile sêle; așijderea și Batori Andrieș. Êră, sê scurtămú voróva, au rēmasú isbânda la Mihai Vodă, înfrângêndú ôstea lui Mihai Vodă pre ôstea lui Batori Andrieș; și purcēseră în risipă den resboiú, lăsându tótă tabăra cu tótă gătirea oștēscă în mâna lui Mihai Vodă; că singuru Mihai Vodă vedêndú că sta resboiul nealesú, au datú năvală în Ardeleni de 'i-au șpărcuitú. Perita-au multe capete în resboiú; fugit-au Batori Andrieș cu puținí boieri de al sei. Êră după isbândă, Mihai Vodă au purcesú cu ôstea la Beligrad, trimițêndú înainte la cetățeni sê le vadă socotéla; ânsé, după ce s'au făcutú dioă indată au răpeđitú gonași după Batori Andrieș. Êră cetățenii den Beligrad, ințelegêndú de risipa Ardeleniloru cu Batori Andrieș, și de Mihai Vodă că le vine asupra, trimisēră solú cu daruri la Mihai Vodă, și'lú timpinară nu departe de Sibiiu cu tabăra, și i se rugară Beligrădenii, sê le fie milă, iproci. Êră Batori Andrieș, părăsitú de toți, simțindú că'lú gonescú Sécuii sê'lú prinđă; au fugitú; și rătăcindú pedestru, numai cu Necolae Mica, au nimeritú la nisce păstorí; și fiindú insetatú au cerșutú apă; érá păstorii, ne-avêndú apă, 'i-au datú zerú de lapte. Și dândú la Necolae Mica sê gúste, đise Batori Andrieș: „Sê bemú aceste mișelii, care ne-au diresú și ne-au inchinatú vênđătorii și vicle-

nîi nostri». Şi bîndu puţin din acelu ţiţiu, au trimis pe un păstor să-l aducă apă, şi-l dede un galben de aur. Şi eşind Andrieş den coliba ciobanului, s'au lăsat sub un brad să odihnescă puţin; şi au dîsu lui Neculae să-l străjuască. Şi nescind Batori Andrieş că-l sunt neprietenii aproape, luându-l pe urmă, pen frânturi, pen locuri grele, şi nemerindu gonaşii la ciobani, i-au întreat. Şi auzind Neculae Mica de ude era de pădă pre Batori Andrieş, l-au deşteptat; şi nemerindu-l Săcuil, au eşit la dînşii Neculae, dîr îl va âmblandi. Ce, nimică isprăvind, ca nisce omeni turbaşi au năvălit cu arme şi l-au omorit. Apoi, găsind şi pre Batori Andrieş, au năvălit ca nisce fiare selbatece asupra-l şi l-au omorit in-locu.

Veselu şi indrăsnetu Mihaî Vodă după isbândă, prea lesne cuprinde oraşele pre sēma sea, şi i se inchinau şi cetăţile, numindu-l Domnul lor, primindu pre cetăţi oşteni de a lui (de pre atunci are nume de-l dîcu Mihaî Craiu).

După ce-l duseră gonaşii capul lui Batori Andrieş la Mihaî Vodă, au trimis Mihaî Vodă de au adus şi trupul gol de tōte haînele lui, a-noia-đi după ce perise; şi cosendu-l capul la trup, l-au ingropat in Beligrad, imbrăcatu cu haîne scumpe.

Stăndu Mihaî Vodă după aşedarea Ardélului, era de aicea den țera s'au rădicat Irimia Vodă, indemnatu de Turci, şi au mersu cu oşte in țera Muntenescă; şi ne-avēndu cu nime nice-unu rēboiu, au mersu in Bucuresci şi au pusu Domnu pe frate-seu, Simion Păharnicul; şi lăsāndu oşte de a sea prelungă dānsul, s'au intorsu la scaunul seu la Sucēvā.

Înţelegēndu Mihaî Vodă de cuprinsul scaunului țerei Muntenesci, de Irimia Vodă, indatā au purcesu cu oşte den Beligrad, de au mersu asupra lui Simion Vodă. N'au aşteptat Simion Vodă să stea improtiva lui Mihaî Vodă, ce, s'au datu spre marginea țerei, spre Focşeni, pentru agiutorul de la frate-seu Irimia Vodă. Şi stringēndu cātava somă de oşte la margine, au aşteptat pre Mihaî Vodă la Milcovul celu mare (are şi altu nume *grozavū* acea apă de atunci, spunu Munteni), şi ținu resboiu cāt-va cēsū; apoi perdu Simion Vodă resbotul, şi s'au dusu in risipă oştenii lui Simion Vodă, cine incotro au putut. Era Simion Vodă au năzuitu la frate-seu Irimia Vodă, la Sucēvā.

Era Mihaî Vodă, după isbândă asupra lui Simion Vodă, n'au zăbăvit; ce, stringēndu oštea ce au avutu şi Săcuil, au mersu asupra Irimiei Vodă, care se afla la Troţuşi, nuntind, nepurtāndu grije aşa ingrabă să-l fie oşte Mihaî Vodă; era dacā înţelēs că Mihaî Vodă trece munţii şi-l vine asupra cu multe oşti, nefindu gata Irimia Vodă, să pōtā sta improtiva lui Mihaî Vodă, au mersu spre Sucēvā. Mihaî Vodă, nimică zăbăvind, s'au pornit după Irimia Vodă, cu mare sirguelā; şi lāsāndu Irimia Vodă oštea Leşescă ce avea lūngă dānsul, se pōtē lua limbă den oštea lui Mihaî Vodă, supuindu-se acei oşteni Leşi, au lovit pre nisce Munteni şi Sērbii dentr'o aripă a oştii lui Mihaî Vodă, in-laturu de tabēră, şi-l înfrānsēră, şi-l goniră pānā in tabēră, cātū se ingrijisē şi însuşi Mihaî Vodă de-odatā. Era stāndu Unguri, au înfrāntu pre Leşii Irimiei Vodă, şi acolo pre-locu au peritū 100 dentr'ānşii. Înţelegēndu Irimia Vodă de perirea oştenilor sei, au năzuitu la Hotin; aşa ilu prinse Mihaî Vodă de aproape pre Irimia Vodă, cātū şi pre nisce halduci pedestri cu ore-cāte care,

mergându pre urma oștii Irimiei Vodă, i-au agiunsu fruntea oștii lui Miha Vodă, și au stătutu haiducii la răsboiū, apărându-se cât-va césu. Ce, inglotindu-se óstea lui Miha Vodă, i-au înfrântu, la satu la Verbia, pre Jijia, unde stă movilă făcută de Irimia Vodă deasupra acelorū trupuri. Și atăta era de groznicu Miha Vodă, și vestitū de resbóte in tóte aceste părți, câtū, îndată ce au sositū la Sucévă i s'au închinatū cetatea, și a Sucevei și a Némțului, și au pusū oșteni de ai sei de pađa la cetăți, pedestrași. Și nice cu atăta nu s'au lăsatū Miha Vodă, ce au purcesū de la Sucévă spre Hotin, de au gonitū pre Irimia Vodă și pre Simion Vodă până la Hotin.

Cetatea Hotinului era bine grijită de Irimia Vodă, cu slujitorii Nemți de ai sei; érá Irimia Vodă au trecutū preste Nistru, la Leși, pentru agiutorū. Pusesē Miha Vodă și unū Domnū de la sine aicea in țéră, anume Marcul, a căruia nume nu se povesteste, pentru scurta vreme ce au avutū acelū domnișorū nice la Leatopisețele străine nu se află numele acei domni. Și socotindū Miha Vodă că va domni și țera Moldovei, poroncise la óstea sea să nu facă; stricăciune pen țéră.

Erau Leși pre acea vreme strinși toți la Seim, la Varșav, sfātuindū de óste împrotiva Șvedului; că Craiul Leșescū, fiindū moșan acei crăii, ce încă viu tăta-seū, Ion Craiū, au alesū Leșii pre Jigmond la crăie; și dupē mórtea tătane-seū, ne-avēndū altū feciorū fōră Jigmond, cuprinsese crăiea Șvedescă unū frate a Craiului Șvedescū, anume Gustav. Decī, fiindū mai aprópe Jigmond, feciorul Craiului Șvedescū, de acea Crăie, decâtū unchil seū Gustav, silia pro Leși la acela Seimū numa să pozvoléscă să facă oști împrotiva lui Gustav. Érá socotindū Leșii că nice într'unū chipū acele douē crăii să se facă una nu vorū putea, fiindū una dencóce și alta dencolo de marea Balticum, și prilejindu-se acéstă tēmplare Irimiei Vodă cu Miha Vodă, au datū Leșii nădejde Craiului lorū pre-altă-dată asupra Șvedului, arătāndū mare trebă acésta, și cu grije crăiei Leșesci, să lase cuprinse țerele aceste de Miha Vodă, Ardélul Moldova și țera Muntenescă. Ce, au stătutu Seimul dupē tréba acésta, să se făcă oști împrotiva lui Miha Vodă, avēndū Irimia Vodă gineri, ómeni mari domni la Leși. Istoriile Unguresci scriū că Irimia Vodă au intratū in cetatea Hotinului, și de acolo s'au apératū câte-va țile de Miha Vodă. Érá dupē spartul Seimului Leșescū, îndată au purcesū Batori Jigmond, fratele lui Batori Andrieș, care se afla atunci in țera Leșescă, den alesul Seimului sfatului, împreună cu Zamoiski, Canțelarul crăiei Leșesci, la tabēră in Podolia, și fōră-zăbavă s'au pornitū împrotiva lui Miha Vodă. Vestitū era acelū Hatman la Leși, a căruī fapte nice Koniețpolski Hatmanul n'au agiunsū.

Înțelegēndū Ungurii de clătirea lui Batori Jigmond cu Zamoiski, îndată au trimisū solū la dānsul, den sfatul boierilorū de Ardélū, arătāndū nevoea ce au despre Miha Vodă, și rugāndu-se lui Batori Jigmond să se întórcă la Crăiea Ardélului, iprocī (scrie Volfgang de Betlem).

Aceste înțelegēndū Jigmond, au răspunsū solului đicēndū: «Dumneđeu este unul stăpānū, carele au făcutū tóte, și carele, luāndū domnia unuia, o mută și o dă la altul. Pentru ce, nice o nevoință nu'i trebuie, nu numai in cele mari, ce nice in cele mici lucruri, de nu'lū va noroci Dumneđeu pre dānsul; măcar

că Cnezia Ardélului este în primejdie, ce, de va plăcea lui Dumnezeu și de'ia va chema la acea sarcină, nu se va pune împotriva lui Dumnezeu.

Eră Zamoiski, vedându' aceea solie la Batori Jigmond, a' primitu'. Eră Irimia Vodă, apărându-se de Miha' Vodă den cetatea Hotinului, prins-a' veste că vinu' oștile Leșesci asupra lui; și lăsat-a' Miha' Vodă o sēmă de oște, călărime și pedestrime, cu Mârza, cu 7000, și cu Moisei, care era pusu' mai mare Căpitan pre Unguri. Eră Miha' Vodă cu cea-altă oște, lăsându' Hotinul, s'a' dusu' pre Oltuz în Ardélü. Eră Zamoiski cu Irimia Vodă, încă dacă a' înțelesu' de purcesul lui Miha' Vodă, a' trecutü Nistrul pre la Colodruha, la ținutul Cernăuților, și Prutul pre la Cernăuți, și a' trecutü Codrul Cosminului și a' mersu' la Sucévă. Miha' Vodă întărise cetatea cu omenii sei; eră elü singuru', cum s'a' pomenitu' mai sus, a' trecutü la Ardélü, pentru se'si inglotescă oștea, și se mai obosescă oștea Leșilorü. Aflat-a' Zamoiski și Irimia Vodă bine grijită cetatea Sucevei de omenii lui Miha' Vodă; și a' alesü cu sfatul se nu facă zăbavă la cetate, ce, se mērgă întinsü după Miha' Vodă.

Impărăția Turcului avēndü resbōte cu Nemții, pentru crăiea Ungurēscă, era bucurōsă că se sfădesce Irimia Vodă cu Miha' Vodă; și s'a' trasü cuvēntul până astădi cum se fie trimisü cu-taină 40,000 de galbiu' de aurü la Irimia Vodă, se facă oște asupra lui Miha' Vodă, și Hrisovü, sa' Uricü, de domnie vecinică lui și seminției lui.

Simțindü Miha' Vodă că'i vinu' asupră Leșii cu Irimia Vodă, a' purcesü den Ardélü, și a' alesü locü se'si dea rēsboiü cu Leșii, pe Telejin; era la Miha' Vodă 60,000 slujitori la acelu' rēsboiü, Munteni, Unguri, Sērbii, și Nemții puținței, și a' tocmitü oștea pe malul dencolo; călărimea a' pusü de āmbe părțile la aripi, eră pedestrimea a' tocmitü asupra Vadului. Și a' așteptatü pre Leși, pūindü apa ca o pedecă între oști, până arü deprinde oștenii lui acelu' felü de oște, și se vadă până în cătū suntü de simeți Leșii la rēsboiü.

Oștea lui Zamoiski era 30,000 Leși, aleși, și Iremia Vodă avea 5000 oștenide țēră. Dacă a' sositü Leșii la vadü, precum era oștea lui Miha' Vodă tocmită, așa a' tocmitü și Zamoiski oștea sea, dreptü împotriva oștii lui Miha' Vodă. Cu atāta era mai meșterü Zamoiski decâtü Miha' Vodă, că îndată cătū a' sositü la vadü, a' făcutü cu pedestrimea sea băști de pāmēntü înalte, și acolo a' suitü puscele; și așa, tōtă dioa aceea a' stătutü, dāndü numai den tunuri și den sinețe preste apă, unii sp: e alții. A-doă-qi, Zamoiski a' trecutü mai sus, într'altü vadü, apa, mai despre munte, oștea călărime, și îndată bulucuri a' purcesü la vadü unde era oștea lui Miha' Vodă; eră singuru' Zamoiski cu pedestrimea a' stătutü mai tare cu focul asupra vadului.

Miha' Vodă, vedēndü că trecü Leșii pentr'altü vadü, a' mai întăritü pedestrimea și elü cu șanțuri; eră elü singuru' cu tōtă călărimea se ție vadul pe unde treceaü Leșii. S'a' miratü Miha' Vodă de simeția Leșilorü, cu ce singurēlă a' apucatü vadul; și se făcu unü rēsboiü mare pentru vadü; singuru' Miha' Vodă, ca unü leü, în fruntea oștii îmbărbătāndü pre ai sei, și-a' ținutü rēsboiul câteva cēsuri, până a' venitü Husarii.

Nedeprinsă oștea lui Miha' Vodă cu acelu' felü de oște, Husari: că suntü totü în ferü, numai ochii și buzele se vedü; mulți punü și aripi tocmitē de vulturü

saŃ de alte paseri mari; Ńi cei mai de fire cu pardoŃi peste platoŃe;  r  slugile cari n'au pardoŃi, punu sc rte turcesci;  r  in fruntea cailor , c te o tablă de fer ; mulŃi punu Ńi la peptul cailor , pentru ferela de glonŃuri. Nice fie-ce cal  incalec , ce totu cal  groŃi, mari, să p t  purta tarul, Ńi totu cal  friji NemteŃci, saŃ cal  Turcesci, la cei mai de fire. Nu alerg  la resboie nice-odat ; rar daŃ in tr p tul cailor , c nd  re sări asupra vre-unei pedestrime, saŃ a taberei;  r  asupra oŃtii sprintene, cumu'su Tătarii, nice-odată nu alerg , c  Tătarii se reŃchir  Ńi nu facu nice-o isb nd  cu suliŃa. SuliŃele lor  suntu de optu coŃi de lungi, Ńi cu prapore p n  in p m ntu; staŃ ca unu zidu la resboiu. Ńi cum au sositu LeŃii preste vadu, Ńi au mersu asupra oŃtii lui Miha  Vodă, indata de la cel-altu vadu au infrintu cu focul Zamoiski pre pedestrimea lui Miha  Vodă den ŃanŃurile lor ; Ńi c t  pedestrime era, t t  au inc putu in m nele lui Zamoiski, cu armata lor  cuprindeŃdu'i c l rimea ce mai era remas  la acela vadu cu Zamoiski. Dat-au scire lui Miha  Vodă de infr ngerea pedestrimei lui; Ńi acolo, unde era elu cu c l rimea, nu avea putere să stea improtiva LeŃilor ; numai ce i-au c utat  a dare dosu lui Miha  Vodă; inŃ , nu de-t tu in risip ; ce, cu tocmel  intorc ndu-se singuru Miha  Vodă unde era grije, Ńi totu ap r ndu-se, au mersu p n  la T rguŃor .

Sciind  Zamoiski cine este la resboie Miha  Vodă, să nu se mai dep rteze  stea lui cea c l r t , să nu alb  vre-o smintel , au trimisu tr mbacii de au  isu de intorsu oŃtii. C dut-au la acel  resboiu 1000 de trupuri de  mbe p rtille;  r  prinŃi vii, mulŃi de a lui Miha  Vodă, Ńi pedestrimea cu totul. Fost-au acestu resboiu in anul de la zidirea lumii 7108.

Se uris  Muntenilor  cu Miha  Vodă, cu atâta oŃtire. Ce, după fuga lui Miha  Vodă, trii  ile dup  resboiu, au st tutu pre locu Irimia Vodă si Simion Vodă cu Zamoiski, p n  au venit  toŃi boierii acei  eri, Ńi slujitorii, primindu pre Simion Vodă Domn  cu giurământu. Mers-au cu toŃii p n  in Bucuresci, Ńi au aŃe datu la scaunu pre Simion Vodă; Ńi i-au l satu Zamoiski 3000 de LeŃi cu Ion PotoŃki, Starostele de CameniŃ ; apoi s'au intorsu Irimia Vodă cu Zamoiski la Suc v .  r  Miha  Vodă, după ce au perduto resboiu la Telejin, au strinsu  ste pren munŃi, de ai sei Ńi den  era Ungur sc  cunoscuŃi, Ńi den S cu , vr'o 7000 de oŃteni, cum scrie Hronografu; Ńi pornise pre Udrea Spatarul cu 4000 de oŃteni să fie str je;  r  elu totu se mai gătia in munŃi, s   s  odată cu pusc  Ńi gătitu mai bine. Ce, au gr bitu Simion Vodă, de n'au avutu vreme să se mai intemeieze; că de-sirgu string ndu oŃti de  er , Ńi cu LeŃii, pre sfatul iar a boierilor , au purcesu den Bucuresci, Ńi au mersu cu  i cu noŃte pren locuri ascunse p n  la ArgeŃu, unde era Udrea cu  stea lui Miha  Vodă de str je. Prins-au de-veste Ńi Udrea, Ńi au scos   ste de str je la câmpu, c  locu de fugă nu  ra, c  se apropiess   stea lui Simion Vodă; Ńi p n  in trii ori Ńi-au datu resboiu cu LeŃii; intorc ndu-se iar, a-patra- r , au purcesu in risip  Udrea cu oŃtenii sei.

Miha  Vodă nu era departe, mai in munŃi de acolo, viind  să se impreune cu ceea-alt   ste; ce, dacă au datu scire Udrea de risipa oŃtii ce au fostu cu d nsul, l-au părăsitu cu toŃii Ńi cel-alti; ce, numai i-au c utat  lui Miha  Vodă a l sare  era Muntenesc , Ńi au trecut  la Ard lu. Udrea Spatarul, după

aceea, curând au venit și el și s'au închinat la Simion Vodă; și așa, Mihaï Vodă, vrând să domnească Ardélul, au perdut și țera Romănescă.

În Ardél, după ce au sosit Mihaï Vodă și au aflat omeni seși ce l'au pusese pe cetății, scoși de Bașta Georgea, și puși oșteni de a Impăratului Nemțesc, vedând că nu are locuri nice în Ardél, s'au rădăcat cu totă casa lui, și cu câți-va Căpitani creștini ai seși, Mârzea, Ghiețe, Racea, și au mers în Beciu, la Impăratul Nemțesc, în nădejdea slujbei ce făcuse împotriva Batorescilor; și l'au primit Impăratul bine; era pentru Ardél, că n'au fost pentru dânsul aședat, ce pentru sine, atunci s'au arătat.

Era Bașta Georgea, înțelegând că au aședat Zamoiski, cum în țera Moldovei așa și în țera Muntenescă, Domni, având grije să nu facă vr'o clătire și asupra Ardélului, trimis-au cărți la Zamoiski, aducându-i aminte și poftindu-l să nu stăpânească cu armele țera Muntenescă și țera Ardélului, care țări sunt din vremile vechi supuse Impărăției Némțului; să nu turbure legile a bunei megieși și a vechilor tocmele, nice să fie pricină de învrăjbire între Chesarul și între Craiul Leșesc, cari își sunt rudă și cunoscuți. Era de are vrea să facă îndărătnicie, să stea împotriva, voru a ajunge armele Impăratului seș, cu care se va apăra și pe sine și țerele seșe.

La aceste, Zamoiski trimițându omii alii seși, au răspuns, precum nice el, nice stăpânul seș, Craiul Leșesc, care este iubitor de creștinătate, poftitor de pace, n'au aședat nice un vuet de arme; ce, pentru seși rescumpere de pre Mihaï Vodă Munténul, om îndrăzneț, mândru, lăcom și cumplit, carele nu numai țera Moldovei, ce este supusă Crăiei, cu sila au fost cuprins, ce și hotarele Rusesci și a Podoliei, și locurile preste Nistru le-au prădat cu foc și cu sabie; și precum el mai mult nu poftesc decât liniște a totă creștinătatea, și între Domni încredințare și întemeiet prietesc; era Mihaï Vodă au dat pricină tuturor răutăților; și, măcar că este isgonit din toate țerele, era socotela nu își-au mutat. Ce, trebuie să se rădice Mihaï Vodă din mișloc, ca un amestecător și turburător de prietesc între Domni, și vicleni tuturor cu totul, iproci. Era rămând Ardélul pe seama stăpâniei Chesarului, îi pare bine; și, de vreme ce Ardélul este pârte țerei Leșesci, pentru aceea au socotit și el și senatul, ca, aprindându-se Ardélul, se nu ardă țera Leșescă.

La aceste, Bașta Georgea, cu boierii de Ardél făcându sfat, au ales precum pren scrisori nu voru putea să se așede acele ce erau de îndoială între sine. Ce, au ales cu sfatul de au trimis pre Stefan Ciaki gîruindu-i mult, numai să meargă la Zamoiski, că totu nu eșise din țera Muntenescă, să vorovască cu dânsul, să nu supere mai mult țera Muntenescă și Ardélul, fiind stricate de oști; ce, să meargă înapoi de unde au venit; și Bașta Georgea va sta la mișloc, lipsindu pre Mihaï Vodă, și să aducă pre Batori Jigmond la mila Chesarului; numai, va fi nevoitor să întorcă pre Zamoiski cu oștile Leșesci. Deci, viind Stefan Ciaki cu solia la Zamoiski, după câtă-va vorovă au eșit Zamoiski din țera Muntenescă la Moldova; era și slujitorii lui Mihaï Vodă, cari i-au fost aduși Moisi Șekeli din țera Leșescă, au trecut din Ardél pre la Ciuk la Moldova, la Zamoiski. Era Bașta Georgea, stringându totă

boțerimea și nemeșii Ardélului, den poronca Impăratăscă, i-au făcutu de au glurată toți, cum, voru fi credincioși Impăratului.

Nu preste multă vreme, Batori Jigmond, vedându perirea frăține-seu lui Batori Andrieș, pogorită de la cumnatu-seu, Impăratul Nemțescă, s'au căitū de tocmela ce au făcutū, cum s'au scrisū mai sus; și, lăsându olatele cari'i dedese cumnatu-seu, au trecutū în țera Leșescă, că'i era Zamoiski ginere, fiindū Dómna lui Zamoiski fată lui Batori Andrieș. Era între atâtea amestecături între Ardeleni, intrat-au Ibraim Pașa cu oști Turcesci in țera Ungurescă, de au dobânditū cetatea Baboția; era Tătarii au prădatū pre la Canejul. Era înțelegendū Ardelenii că Mihaï Vodă, cum, se află la Impăratul Nemțescă, la Beciu, intrară in grije se nu'și isprăvescă deregătoria Ardélului de la Impărăția Némțului; avea grije și de oștea Turcescă, ce era acmu la Bulgaria cu Mehmet Pașa; și atunci făcură ghiuliș acolo la Cluj și afară o sémă de boțeri, se aducă iar pe Batori Jigmond, la care socotélă era și Stefan Zaki și Moisi Șekeli; și alții stară improtivă, dicendū se nu întărite pre Impăratul Nemțescă, căci tragū pe Batori Jigmond, și se lepădă de Rodolf Impăratul Nemțescă. Și după aceea, lăsară tôte giurăminturile ce făcuse către Baștea Georgea, și trimiseră solū la Batori Jigmond cu 300 slujitorī, carele era in Botoșeni, in țeră la noi, in curtea domnescă, sub pađa Irimiei Vodă; căci, măcar că'lū avea prietenū Irimia Vodă pre Batori Jigmond, ce, avendū grije se nu se facă nescare amestecături pentru dānsul, ilū ținea in Botoșeni cu pađa de slujitorii sei, impregtūrū. Era Ungurii au scosū pre o ferestră, den curtea domnescă den Botoșeni, pre Batori Jigmond, și au năzuitū de-olacū spre Ardélū, cum au pututū mai de-sirgū. Era dacā obliciră slugitorii Irimiei Vodă, ce erau de pađa, purcēseră a'i gonire pre Ungurii, și nu i-au mai agiunsū. Și trecendū Batori Jigmond preste munți, au mersū in cetatea Bistriței; și primindu'lū toți cu bucurie, i-au venitū slugitorii înainte, și au mersū la Clujū. Și îndată au trimisū solū la Impărăția Turcului, și Kapikihaia au trimisū se se afe pururea pre-lungă Impărăție, supuindu-se la impărăția Turcului. Trimis'au solii și la Rodolf, Impăratul Nemțescă; ce, Impăratul Nemțescă, māniindu-se pre solii Ardélului, au poroncitū solilorū se esă den Praga, că acolo gāsiră solii aciea pre Impăratul. Și îndată au și pornitū pre Mihaï Vodă, dāruitū bine de Rodolf Impăratul, se mērgă se se împreune cu Bașta Georgea, Mihaï Vodă, și se se sfātușască pentru rēscumpărarea Ardélului de subt Jigmond Bator; cu nevoință sē'lū aducē iar subt ascultarea sea; poroncindū și la Bașta Georgea se se împreune cu Mihaï Vodă și cu alte căpeteni. Era Jigmond Batori antēiū au trimisū asupra Sēcuiilor, vrēndū sē'și rēsbune pentru mórtea frăține-seu, lui Andrei Batori. Era solii Ardelenilorū, după ce spuseră lui Jigmond, cum, nu i-au primitū Rodolf, Impăratul Nemțescă, și cum, au pornitū pre Mihaï Vodă asupra'i, îndată incepu a facere oști, călărime și pedestrime, și puindū căpitanii creștūi de ai sei. Inse, nelāsāndu-se Jigmond Batori in nădejdea oștenilorū sei, ca se pótă sta improtiva așa de puternicū neprietenuiū seu, au trimisū solū la Pașa de Buda și la Pașa de Beligrad, și la Beul de Temeșvar, și aciea la Irimia Vodă, poftindu'i de agiutorū. Ce, Pașii i-au făgăduitū că la vreme îi vorū trimite agiutorū; era Irimia Vodă i-au trimisū 3000 de oșteni. Strins'au și de la Sērbii agi-

aceea, curând au venit și el și s'au închinat la Simion Vodă; și așa, Mihai Vodă, vrându-se domnescă Ardélul, au perdut și țera Romănescă.

În Ardél, după ce au sosit Mihai Vodă și au aflat omeni se ce'l pusesse pen cetățî, scoși de Bașta Georgea, și puși oșteni de a Impăratului Nemțesc, vedându că nu are loc nice în Ardél, s'au rădicat cu totă casa lui, și cu câți-va Căpitan cređuți ai se, Mărzea, Ghiețe, Racea, și au mers în Beciu, la Impăratul Nemțesc, în nădejdea slujbei ce făcuse împotriva Batorescilor; și l-au primit Impăratul bine; éra pentru Ardél, că n'au fost pentru dânsul aședat, ce pentru sine, atuncea s'au arătat.

Éra Bașta Georgea, înțelegându că au aședat Zamoiski, cum în țera Moldovei așa și în țera Muntenescă, Domn, avendu grije să nu facă vr'o clătire și asupra Ardélului, trimis-au cărți la Zamoiski, aducendu-l aminte și poftindu-l să nu stăpănescă cu armele țera Muntenescă și țera Ardélului, care țeri sunt den vremile vechi supuse Impărăției Némțului; să nu turbure legile a bunei megieșii și a vechilor tocmele, nice să fie pricină de învrăjbire între Chesarul și între Craul Leșesc, cari își sunt rudă și cunoscuți. Éra de are vrea să facă îndărătnicie, să stea împotriva, voru agiunge armele Impăratului se, cu care se va apăra și pre sine și țerele se.

La aceste, Zamoiski trimițendu om al se, au răspuns, precum nice el, nice stăpânul se, Craul Leșesc, care este iubitor de creștinătate, poftitor de pace, n'au ațîțat nice un vuet de arme; ce, pentru se și rescumpe de pre Mihai Vodă Munténul, om îndrăsneg, mândru, lacom și cumplit, carele nu numai țera Moldovei, ce este supusă Crăiei, cu sila au fost cuprins, ce și hotarele Rusesc și a Podoliei, și locurile preste Nistru le-au prădat cu foc și cu sabie; și precum el mai mult nu poftesce decât linisce a totă creștinătatea, și între Domni încredințare și întemeiet prieteșug; éra Mihai Vodă au dat pricină tuturor rătăților; și, măcar că este isgonit den tôte țerele, éra socotela nu și-au mutat. Ce, trebuie să se rădice Mihai Vodă den mișloc, ca un amestecător și turburător de prieteșug între Domni, și vicleni tuturor cu totul, iproci. Éra rămăind Ardél pre se ma stăpâniei Chesarului, îi pare bine; și, de vreme ce Ardél este pērete țerei Leșesc, pentru aceea au socotit și el și senatul, ca, aprindendu-se Ardélul, se nu arde țera Leșescă.

La aceste, Bașta Georgea, cu boierii de Ardél făcendu sfat, au ales precum pren scrisori nu voru putea să se așede acele ce erau de îndoială între sine. Ce, au ales cu sfatul de au trimis pre Stefan Ciaki gîruindu-l mult, numai să mērgă la Zamoiski, că totu nu eșise den țera Muntenescă, să vorovescă cu dânsul, să nu supere mai mult țera Muntenescă și Ardélul, fiind stricate de oști; ce, să mērgă înapoi de unde au venit; și Bașta Georgea va sta la mișloc, lipsindu pre Mihai Vodă, și să aducă pre Batori Jigmond la mila Chesarului; numai, va fi nevoitor să întorcă pre Zamoiski cu oștile Leșesc. Deci, viind Stefan Ciaki cu solia la Zamoiski, după câtă-va vorovă au eșit Zamoiski den țera Muntenescă la Moldova; éra și slujitorii lui Mihai Vodă, cari i-au fost adus Moisi Șekeli den țera Leșescă, au trecut den Ardél pre la Ciuk la Moldova, la Zamoiski. Éra Bașta Georgea, stringendu totă

boierimea și nemeșii Ardélului, den poronca Impăratăscă, i-au făcutu de au giuratu toți, cum, voru fi credincioși Impăratului.

Nu preste multă vreme, Batori Jigmond, vedëndu perirea frăține-seu lui Batori Andrieș, pogoritu de la cumnatu-seu, Impăratul Nemțescu, s'au căitu de tocmela ce au făcutu, cum s'au scrisu mai sus; și, lăsându olatele cari'i dedese cumnatu-seu, au trecutü in țera Leșescă, că'i era Zamoiski ginere, fiindü Dómna lui Zamoiski fată lui Batori Andrieș. Érá între atâtea amestecături între Ardeleni, intrat-au Ibraim Pașa cu oști Turcesci in țera Ungurescă, de au dobânditu cetatea Baboția; érá Tătarii au pradatu pre la Canejul. Érá înțelegëndü Ardelenii că Mihaï Vodă, cum, se află la Impăratul Nemțescü, la Becü, intrară in grije se nu'și isprăvescă deregătoria Ardélului de la Impărăția Némțului; avea grije și de óstea Turcescă, ce era acmu la Bulgaria cu Mehmet Pașa; și atunci făcură ghuluș acolo la Cluj și afară o sémă de boieri, se aducă iar pe Batori Jigmond, la care socotélă era și Stefan Zaki și Moisi Șekeli; și alții stară împrotivă, dicëndü se nu întărite pre Impăratul Nemțescü, căci tragü pe Batori Jigmond, și se lépädă de Rodolf Impăratul Nemțescü. Și după aceea, lăsară tóte giurăminturile ce făcuse către Baștea Georgea, și trimiseră solü la Batori Jigmond cu 300 slujitorü, carele era in Botoșeni, in țeră la noi, in curtea domnescă, sub pađa Irimiei Vodă; căci, măcar că'lü avea prietenü Irimia Vodă pre Batori Jigmond, ce, avëndü grije se nu se facă nescare amestecături pentru dânsul, îlü ținea in Botoșeni cu pađa de slujitorü sei, împregiurü. Érá Ungurii au scosu pre o ferestră, den curtea domnescă den Botoșeni, pre Batori Jigmond, și au năzuitü de-olacü spre Ardélü, cum au pututu mai de-sirgü. Érá dacă obliciră slugitorii Irimiei Vodă, ce erau de pađa, purcäseră a'ï gonire pre Ungurü, și nu i-au mai agiunsü. Și trecëndü Batori Jigmond preste munți, au mersü in cetatea Bistriței; și primindu'lü toți cu bucurie, i-au venitü slugitorü înainte, și au mersü la Clujü. Și îndată au trimisü solü la Impărăția Turcului, și Kapikihaiă au trimisü se se afe pururea pre-lungă Impărăție, supuindu-se la împărăția Turcului. Trimis'au soli și la Rodolf, Impăratul Nemțescü; ce, Impăratul Nemțescü, mâniindu-se pre solü Ardélului, au poroncitu solilorü se éssä den Praga, că acolo gäsiră solii aciea pre Impăratul. Și îndată au și pornitu pre Mihaï Vodă, dărunitü bine de Rodolf Impăratul, se mérgă se se împreune cu Bașta Georgea, Mihaï Vodă, și se se sfātuiescă pentru răscumpărarea Ardélului de subt Jigmond Bator; cu nevoință se'lü aducé iar subt ascultarea sea; poroncindü și la Bașta Georgea se se împreune cu Mihaï Vodă și cu alte căpeteniü. Érá Jigmond Batori atéiü au trimisü asupra Sécuilorü, vrëndü se'și résbune pentru mórtea frăține-seu, lui Andrei Batori. Érá solii Ardelenilorü, după ce spuseră lui Jigmond, cum, nu i-ou primitü Rodolf, Impăratul Nemțescü, și cum, au pornitu pre Mihaï Vodă asupra'ï, îndată incepu a facere oști, călărime și pedestrime, și puindü căpitanü cređuți de ai sei. Inse, nelăsându-se Jigmond Batori in nădejdea oștenilorü sei, ca se pótă sta împrotivă așa de puternicü neprietenului seu, au trimisü solü la Pașa de Buda și la Pașa de Beligrad, și la Beül de Temeșvar, și aicea la Irimia Vodă, poftindu'ï de agiutorü. Ce, Pașii i-au făgăduitü că la vreme îi vorü trimite agiutorü; érá Irimia Vodă i-au trimisü 3000 de oșteni. Strins'au și de la Sêrbi agiu-

toru. Țăra Bașta Georgea a pus de a sunat: precum, el nu asupra Ardélului ctinge ște, ce pentru se ducă pre Mihai Vodă in țera Muntenescă, Domn.

Țăra de la împărăția Turcului i-a venit lui Batori Jigmond răspuns, precum, cu bucurie a primită Impărăția pofta lui, și nezăbavă vreme îl va trimite agiutoru. De aceste vesti de la Pörtă mare bucurie a avut Ardeleni, împreună cu Jigmond Batori. Ce, gătindu-se Jigmond den Cluj se țăsa in tabără, s'a răsbolit, și a trimis la Bașta Georgea sol, precum, a înțeles Jigmond Batori de bănatul cumnatu-se, lui Rodolf Impăratul, asupra sea; ce, el nu pentru altă s'a întors la moșia sea, cum se fie împotivnică Impăratului, ce pentru se și potă apăra moșia sea despre varvari; și el, nu den voea sea, ce cu pofta a tuturor Ardelenilor a venit la Ardél, iproci.

Răspuns a Bașta Georgea solului, precum el nu poftesce vearsare de sânge creștinesc, măcar că are sci voea lui Jigmond; și Rodolf Impăratul nu este capu prostu ca acela, se se potă împăca cu un ospet; ce, i se cuvine mai mare cinste și ascultare de-cătu tuturor Domnilor. Și cu aceste cuvinte a sloboțit de la sine pre solul lui Jigmond. Și iar a mai trimis sol Jigmond la Bașta Georgea cu giurământu, de i-a spus că el nu pentru scădere, ce mai multu pentru adăogire și creștere între creștin a venit. Ce, de vreme că Jigmond a cunoscut că Bașta Georgea vine asupra lui, el încă este gata a stare împotivă. La aceste a răspuns Bașta Georgea, precum el este slugă; și ce i-a poroncit, are datorie a le facere; și se scie Jigmond această poveste, se înduplece neua, țăra se nu o fringă; și la înduplecatul nuelei multu se socotescă in cuetu; adăogându și aceta: mujicul când se vede aprópe de stăpanire, și haține se a cheltuire pentru dēnsa este gata; țăra Craiul Jigmond den stăpanirea care o are va se se desbrace și altu se o dea. Cu aceste cuvinte Bașta Georgea a vrut se însciințeze pre Jigmond că, cu acele pricin ce ămbă împotiva lui Rodolf, își va perde stăpania, care are putea se o fie, de are fi cu credință lui Rodolf.

Și așa, den iscóde înțelegend Jigmond Bator, precum Bașta Georgea și cu Mihai Vodă s'a pornit cu oști asupra, a tras și el tóte oștile de pren tóte locurile la un sat aprópe de Cluj, anume Șamos Falva; și el încă a purcesu den Cluj cu 43 de stéguri, făcute de-curēnd. Țăra Bașta Georgea, clătind de la Dobriținu, s'a tăbărit la Maetin, făcend împregiur șanțu).

Neculai Costin.

1). Până aici Leatopisețul Moldovei este scris pe Neculai Costin.

După acesta toți copiii adăogă următoarele versuri, in alusia morții lui Mihai Vodă, ce curând apoi se întâmplă.

Mórtea într'un chipu calcă tóte, casē
Domnesci și împărătesci; pre nime nu lasă.
Pre bogăți și pre sēraci, ea le taie vacul,
O, viclen-ol in tótă vreme veneți ca cu sacul.
Neprăvălitu, strēmutatú ce nu stăruescē?
De tine in totú césul ce hălăduescē?
Spre cădere de tine, tu cu vreme tóte
Primenesci și nimică se stea in veci, nu póte.
Tu, părinte tuturor, Dóme și Impérate!
Numai singur covērșesci vremi nemēsurate!
Ai poroncitú vremilorú se nu stea,
Nimică in veci pre lume nu póte se custe.
Mulți a fostú, și mulți suntemú, și mulți te așteptá,
Lumea den priminele nu se mai deșteptá.

